

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

STRATEJİK İLETİŞİM BAĞLAMINDA DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİĞİNİN
ANALİZİ: TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Nazif BOZKURT

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

STRATEJİK İLETİŞİM BAĞLAMINDA DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİĞİNİN
ANALİZİ: TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Nazif BOZKURT

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Aslı YAĞMURLU DARA

Ankara, 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

STRATEJİK İLETİŞİM BAĞLAMINDA DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİĞİNİN
ANALİZİ: TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aslı YAĞMURLU DARA

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1. Prof. Dr. Aslı YAĞMURLU DARA**
- 2. Prof. Dr. Sema YILDIRIM BECERİKLİ**
- 3. Prof. Dr. Emel Şerife BAŞTÜRK**
- 4. Prof. Dr. Oktay TANRISEVER**
- 5. Doç. Dr. Beris ARTAN ÖZORAN**

Tez Savunması Tarihi: 13.06.2024

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Aslı YAĞMURLU DARA danışmanlığında hazırladığım “Stratejik İletişim Bağlamında Doğu Akdeniz Jeopolitiğinin Analizi: Tükiye ve Yunanistan Örneği (Ankara 2024)” adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

01.06.2024
Nazif BOZKURT

ÖNSÖZ

Yaklaşık altı yıl önceydi. ABD’deki görevim sırasında, Yunanistan’ın Washington Büyükelçiliği tarafından Virginia’da bir hotelde düzenlenen Yunanistan’ın Silahlı Kuvvetler Günü resepsiyonuna katılmıştım. Yunan Büyükelçi tarafından yapılan konuşmada; ABD’nin önemli bir ortağı olan Yunanistan’ın dört bin yıllık bir tarihi olduğu, Akdeniz’deki stratejik konumu ile Avrupa’nın doğu sınırlarını teşkil ettiği, ABD ile ilişkilerinin son derece iyi bir seviyede olduğu ve geliştirilmeye devam ettiği, Dışişleri ve Savunma Bakanları nezdinde ABD-Yunanistan stratejik ortaklık diyalogunun Aralık 2018’de başlayacağı ve bu gelişmenin bir dönüm noktası niteliğinde olduğu, Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’e yönelik ikili anlaşmalar yaptığı ve yapmaya devam edeceği, böylece Yunanistan’ın bölgede güvenlik ve istikrar için kritik bir rol oynadığı vurgulanmıştı. “Batı’nın son kalesi” ve “Avrupa’nın güvenliğinin teminatı” şeklinde tasvir edilen Yunanistan’ın, Doğu Akdeniz’de adı zikredilmeyen ancak sözde “istikrarı bozan” ve “saldırgan” politikaları nedeniyle salondaki konuklara şikayet edilen bölgesel bir aktöre karşı üstlendiği misyon ve rekabetin gururla yansıtıldığı konuşmaların ardından Yunan folklorundan oyunlar sergilenmiş ve Yunan mutfağından yemekler ikram edilmişti.

Resepsiyonun sonlarına doğru, New York’taki BM Genel Merkezi’nde Yunanistan’ın Daimi Temsilciliği’nde görev yapan ve kutlamalar için Washington, DC’ye gelmiş bulunan bir Yunan Subayı ile tanışmıştım. Amerikalıların da dâhil olduğu bir grup katılımcı olarak aramızda sohbet ederken, üniformasındaki rozetlere istinaden daha önce firkateyn komutanlığı yaptığı ve deniz hukuku alanında doktorası olduğu söz konusu olunca konu kaçınılmaz olarak Ege Denizi’deki sorunlara dönmüştü. İki ülke arasında devam eden bazı uyuşmazlıkların mahiyetini özetle ifade ettikten sonra bu sorunların ülkelerimiz arasında diyalog ve diplomasi yolu ile çözülebileceğini, bunun için en önemli hususun samimiyet ve karşılıklı güven olduğunu, gelecek nesiller için bunun bizim omuzlarımızdaki tarihi bir görev ve sorumluluk olduğunu savunan görüşlerimi öğrendiği an Yunan Subayı; sert bir tavırla, söylediklerimin bir “ütopya” olduğunu, Türk-Yunan dostluğunun mümkün olmadığını, Ege’de karasularının tek taraflı olarak 12 deniz miline genişletilmesinin Yunan parlamentosunun inisiyatifinde

olduğunu, Ege’de iki ülke arasında tek uyuşmazlığın kıta sahanlığı sorunu olduğunu ve Türkiye’nin tezlerinin Yunanistan tarafından tanınmadığını söylemişti. Bunun üzerine, Yunanistan’ın hava sahası iddiasının dünyada başka bir örneğinin olmadığını, Lozan ve Paris anlaşmalarının aksine Doğu Ege Adalarını askerileştirdiğini ve Yunanistan’ın uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Ege Denizi’ni tamamen kendi egemenliği altına almak için sürekli girişimlerde bulunduğunu gündeme getirdiğimde muhatabımın verdiği tepkiler ortak bir anlayışa varamayacağımızın kanıtıydı. Gruptaki bir Amerikalı konuyu değiştirmiş ve tartışma sona ermişti. Sakin üslubum neticesinde ev sahibinin nezaketi ve misafirperverliği sınanmış ve gerginliği tırmandıran tarafın kim olduğu etrafımızdakiler tarafından fark edilmişti. Ege’deki komşumuz ve NATO müttefikimiz bu konuların uluslararası bir platformda konuşulmasına dahi tahammül edemiyordu.

Bu stratejik iletişim tezinin yazılması fikri işte orada doğmuştu. O gün bugündür iki ülke arasında mevcut uyuşmazlıkların çözümünde hiçbir ilerleme kaydedilemediği gibi Doğu Akdeniz ve Ege’deki sorunlar, bölgenin jeopolitiğine yabancı olan birinin kolaylıkla anlayamayacağı şekilde daha karmaşık bir hal almıştır. Tarihsel boyutları da dâhil olmak üzere stratejik iletişim bağlamında Doğu Akdeniz jeopolitiği ile Türkiye ve Yunanistan’ın pozisyonlarını keşfetmeyi, incelemeyi ve tartışmayı hedefleyen bu tez çalışması, birçok zorluk ve fırtınaya karşı mücadele edilen bir sürecin ürünüdür.

Bu uzun ve meşakkatli yolculukta öncelikle ve her şeyden önce, daima yanımda olan, her türlü fedakârlığa sabırla katlanan ve bana güç veren biricik kızım Defne Naz ve sevgili eşim Neşe’ye sonsuz sevgi, minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmayı, ilkokul birinci sınıfı başarıyla tamamlayan canım kızıma ithaf ediyorum.

Çok kıymetli Annem ve Babam’a; yarattıkları sevgi dolu, sıcak bir yuva, yorulmak nedir bilmeyen ve mücadeleler ile geçen zorlu hayatları, yoktan var ederek bizleri yetiştirdikleri, okuttukları ve bugünlere getirdikleri için, koşulsuz ve daimi emekleri ve destekleri için tüm kalbimle teşekkür eder, ellerinden öperim.

Aynı zamanda, zor günlerimizde ve hasta olduğumuzda yardımımıza koşan ve bizim için birçok fedakârlıklar gösteren, tatillerde bizi ağırlayan ve gezdiren Kardeşim Yasin ile ailemizin medarı iftihar olan, kütüphanede keşfettiği kaynakları benle paylaşan ve Defne Naz’ımızın yanı sıra birçok öğrencisine örnek olan Cumhuriyetin Öğretmeni Kardeşim Elif’e tüm kalbimle teşekkürlerimi sunarım.

Strateji ve deniz hukuku konularında son derece bilgili ve başarılı bir profesyonel olarak yardımlarını esirgemeyen ve bana yol gösteren, sadece bu çalışmada değil, 1988 yılında Heybeliada’da Deniz Lisesi’ne katıldığımız ilk günden bu yana hayatın her safhasında daima yanımızda olan, Ankara’da, Dz.K.K.lığında Strateji Daire Başkanımız olarak görev yaptığı dönemde, sahip olduğu *ab initio* ve *ipso facto* “devlet adabı ve liderlik özellikleri” ile bizler için adil, huzurlu ve verimli bir çalışma atmosferinin yanı sıra gerçek bir takım ruhu yaratan ve Covid-19 salgınında hastanedeki zor günlerimizde kendisini riske atarak adeta başucumuzda nöbet bekleyen kıymetli dostum ve kardeşim Dr. Hakan Selim Canca’ya en içten ve özel teşekkürlerimi sunarım.

Okulumuzun Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Başkanı olarak görev yapan, değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Aslı Yağmurlu Dara’ya; bana gösterdiği teveccüh, itimat ve kararlı destek için, devlet işleyişini ve kamu diplomasisini iyi bilmesinden kaynaklı engin tecrübeleri ve bilgilerinden istifade etmeme izin verdiği için, çıkmazlarla karşılaştığım zamanlardaki yol göstericiliği neticesinde çözüm yollarını keşfetmemi sağladığı ve yeni ufuklar açtığı için ne kadar teşekkür etsem azdır.

“... ve halkla ilişkiler” kitabının¹ önsözündeki, “Çoğu, artık yalnızca bu satırlar aracılığıyla bir araya gelebilecek olsa da, bir arada durduklarında daha bir güzelleşen öğrencilerime, adanmışlıkla...” sözcüklerinde vurguladığı üzere; bizleri daima düşünen, seven ve sessizliğe büründüğümüzde bir şeylerin ters gittiğini fark edip bizlere ulaşarak “daha önce yapmıştın”, “yapabilirsin” ve “başaracaksın” gibi büyülü sözleriyle bizlere daima moral, destek ve ilham veren, güvenen ve rol model olan Ankara Üniversitesi’nin çok kıymetli hocası Prof. Dr. Sema Yıldırım Becerikli’ye gönülden teşekkür ederim.

Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde Gazetecilik Bölüm Başkanı olarak görev yapan değerli hocam Prof. Dr. Emel Şerife Baştürk’e öğretici yönlendirmeleri, eleştirileri ve tavsiyeleri için, biz öğrencilerine verdiği değer ve panel, sempozyum vb. akademik etkinliklere katılmamızı teşvik ettiği için çok teşekkür ederim.

ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapan, enerji jeopolitiği ve Doğu Akdeniz gibi alanlarda değerli bilgileri ve görüşleri ile bizlere yeni ufuklar açan ve

---

¹ Sema Yıldırım Becerikli, ... ve halkla ilişkiler: Şeytanın Avukathğından Arabuluculuğa; Bir disiplinin Eleştirel Analizi, Karınca Yayınları, Ankara, 2008, s.viii.

kendisinden feyz aldığımız, çalışmalarımızda bizi cesaretlendiren ve destekleyen kıymetli hocam Prof. Dr. Oktay Tanrısever'e sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca Ankara Üniversitesi'nin yetiştirdiği en parlak ve en başarılı akademisyenlerden biri olan ve savunma jürimde görev almak için teveccüh gösteren değerli sınıf arkadaşım Doç. Dr. Beris Artan Özoran'a candan teşekkürlerimi sunarım.

Türkiye, BM, Ukrayna ve Rusya'nın katılımlarıyla kurulan ve Müşterek Koordinasyon Merkezi / İstanbul'da 27 Kasım 2023'ten beri görev yaptığım Karadeniz Tahıl İnisiyatifi'nin Türk Delegasyonu Bşk. Amiralimize teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca, Dr. M. Kağan Kozanhan'a her türlü desteği için candan müteşekkirim.

Değerli Sami Semih Saraçoğlu ve Simten Saraçoğlu'na sadece iyi günlerimizde değil zor günlerimizde de hep yanımda oldukları, bize gerçek bir Ağabey ve bir Abla oldukları ve benzersiz dostlukları için gönülden teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Değerli dostum Doç. Dr. Egemen Sulukan'a verdiği motivasyon, destek ve yaratıcı fikirler için minnettarım ve teşekkürlerimi sunarım. İstatistik ve analiz konularında yardımını esirgemeyen ve 14 yıl önce Ankara'da lisansüstü öğrenime başlamamı teşvik eden değerli dostum Coşkun İsbir'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Değerli kardeşim Remzi Abacı başta olmak üzere; gönüllü asistanlarım olan, teknolojiyi yakından takip eden, inanılmaz yetenekleri ve yenilikçi yaklaşımları ile çalışmalarım ve araştırmalarımın yardımcıları, emekleri ve katkılarından dolayı genç denizci arkadaşlarım Şuayb Baştürk, Muhsin Kanbaz ve Mükerrerem Burak İnan ile mütercim tercüman arkadaşım Ebubekir Topdemir'e teşekkür ederim. Sizleri tanıdıkça ülkemizin parlak geleceğine olan umutlarım ve inancım bir kat daha arttı.

Ve Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, *ilef*'in perde arkasındaki gizli kahramanları ve emektarları; Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Sekreterimiz, tüm işleri profesyonelce ve jet hızıyla halleden Fadime Yılmaz'a, emekliye ayrılan Sekreterimiz Süheyla Destici'ye, Gazetecilik Ana Bilim Dalı Sekreteri Adile Şahin'e, Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı Sekreteri Özlem Özyurt'a ve Bilgi İşlem Şb. Müdürü Kemal Cenk'e öğrencilere daima gülyüzlü ve yardımsever davrandıkları ve son derece önemli olan görevlerine değer kattıkları için teşekkürlerimi sunarım.

Bir gün bir limanda yeniden görüşünceye dek; pruvanız neta, denizleriniz sakın olsun...

19 Mayıs 2024, Beşiktaş/İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	ix
RESİMLER DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
TABLOLAR DİZİNİ.....	xvii
HARİTALAR DİZİNİ.....	xviii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Sorunu.....	10
1.2. Araştırmanın Konusu.....	10
1.3. Araştırmanın Amacı.....	12
1.4. Araştırmanın Önemi.....	12
1.5. Kuramsal Çerçeve.....	22
1.5.1. Kavram ve Terimler.....	22
1.5.2. Kuramsal Tartışma.....	23
1.5.3. Araştırma Soruları.....	29
1.6. Araştırmanın Yöntemi.....	29
1.6.1. Araştırma Evreni ve Örneklem.....	34
1.6.2. Veri Toplama Teknikleri.....	36
1.6.3. Veri Analizi.....	37
1.6.4. Geçerlik.....	40
1.6.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

STRATEJİK İLETİŞİMİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.	Stratejik İletişimin Tanımlanması ve Tarihsel Gelişim Süreci.....	44
2.2.	Halkla İlişkiler ve Stratejik İletişimin Farkı Üzerine Mülahazalar.....	49
2.3.	Savunma ve Güvenlik Alanında Stratejik İletişim.....	55
2.4.	Stratejik İletişimin Konumu ve Biçimleri.....	63
2.4.1.	Kamu Diplomasisi.....	68
2.4.2.	Askerî Kamu İlişkileri.....	69
2.4.3.	Sivil-Asker İşbirliği (SAİ).....	70
2.4.4.	Bilgi Harekâtı (Info Ops.).....	72
2.4.5.	Psikolojik Harekât (PsyOps).....	73
2.5.	Stratejik İletişim Dinamikleri.....	74
2.6.	Stratejik İletişim Prensipleri.....	81
2.7.	Stratejik İletişim ve Kriz Yönetimi.....	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU AKDENİZ'İN JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

3.1.	Jeopolitik Teoriler ve Doğu Akdeniz'e Jeostratejik Bakış.....	91
3.2.	Doğu Akdeniz Jeopolitiğindeki Önemli Aktörler.....	107
3.2.1.	Avrupa Birliği (AB).....	108
3.2.2.	Birleşmiş Milletler (BM).....	114
3.2.3.	Kuzey Atlantik Antlaşması Organizasyonu (NATO).....	119
3.2.4.	Amerika Birleşik Devletleri (ABD).....	124
3.2.5.	Birleşik Krallık (BK).....	135
3.2.6.	Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC).....	139

3.2.7. Fransa.....	141
3.2.8. İran.....	146
3.2.9. Mısır.....	148
3.2.10. Rusya Federasyonu (RF).....	151
3.2.11. Türkiye.....	164
3.2.12. Yunanistan.....	175
3.3. Doğu Akdeniz’de Mevcut Sorun Alanları.....	185
3.3.1. Doğu Akdeniz’de Keşfedilen Hidrokarbon Rezervleri.....	186
3.3.2. Kıbrıs Meselesinin Tarihsel Arka Planı ve Güncel Durum.....	195
3.3.3. Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlıkları ve Ege Denizi Sorunları.....	200
3.3.4. Yunanistan’ın Türk Azınlığa Yönelik Baskı Politikası ve İhlalleri.....	224
3.3.5. Düzensiz Göç İle Mücadele ve Yunanistan’ın “Geri İtme” Politikası.....	226
3.3.6. Doğu Akdeniz’de Geliştirilen Kolektif İnisiyatifler.....	237
3.3.7. Suriye İç Savaşı ve Güncel Durum.....	242
3.3.8. Lübnan’ın Kırılgan Jeopolitik Yapısı ve Güncel Durum.....	245
3.3.9. İsrail-Filistin Meselesinin Tarihsel Arka Planı ve Güncel Durum.....	249
3.3.10. Libya İç Savaşı ve Güncel Durum.....	258
3.4. Doğu Akdeniz’deki Sorunların Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Yansımaları.....	260

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU AKDENİZ’DE 2020 YILINDA YAŞANAN JEOPOLİTİK KRİZİN

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN AÇISINDAN STRATEJİK İLETİŞİM

BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

4.1. Türkiye ve Yunanistan’a Ait Stratejik İletişim Materyalleri.....	274

4.2.	Türkiye ve Yunanistan’a İlişkin Stratejik İletişim Bulguları.....	277
4.2.1.	Stratejik İletişimin Hedef Kitlesine İlişkin Bulgular.....	278
4.2.2.	Stratejik İletişim Biçimlerine İlişkin Bulgular.....	281
4.2.3.	Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörlere İlişkin Bulgular.....	284
4.2.4.	Tarafların Dış Politika Söylemlerine İlişkin Bulgular.....	287
4.2.5.	Stratejik İletişim Dinamikleri Temasına İlişkin Bulgular.....	289
4.2.5.1.	Anlatılar Kategorisine İlişkin Bulgular.....	289
4.2.5.2.	Temalar Kategorisine İlişkin Bulgular.....	291
4.2.5.3.	Mesajlar Kategorisine İlişkin Bulgular.....	296
4.2.6.	Tarafların Dış Politika Faaliyetlerine İlişkin Bulgular.....	299
4.2.7.	Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular.....	304
4.2.8.	Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular.....	312
4.2.9.	Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular.....	315
4.2.10.	Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular.....	318
4.2.11.	Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular.....	320
4.3.	Stratejik İletişim Açısından Çapraz Tablolara İlişkin Bulgular.....	323
4.4.	Stratejik İletişim Açısından Kod Matris Tarayıcısı İle İlgili Bulgular.....	330
4.5.	Stratejik İletişim Açısından Kod Bulutuna İlişkin Bulgular.....	332
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....		334
ÖZET.....		354
ABSTRACT.....		355
KAYNAKÇA.....		357

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.y.	: Adı Geçen Yer
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİB	: Akdeniz İçin Birlik
Alb.	: Albay
ARGE	: Araştırma-Geliştirme
AP	: Action Plan (Eylem Planı)
ATASAREN	: Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
AUKUS	: Australia - United Kingdom - United States Partnership
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BİOEM	: TSK Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi
BLACKSEAFOR	: Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu
BB	: Başbakan
bcm	: Milyar metreküp
BK	: Birleşik Krallık
BM	: Birleşmiş Milletler
BMHDS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
C.	: Cilt
CAATSA	: Countering America's Adversaries Through Sanctions Act (Amerika'nın Rakiplerine Karşı Yaptırımlarla Mücadele Yasası)
CB	: Cumhurbaşkanı
COE	: Centre of Excellence
CRS	: Congressional Research Service
CS	: Communication Strategy
CSO	: Civil Society Organisation
CSSC	: Case Studies in Strategic Communication

Çev.	: Çeviren
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
DAGF	: Doğu Akdeniz Gaz Forumu
DFC	: U.S. International Development Finance Corporation (ABD Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu)
DFID	: Department for International Development
DIA	: Defense Intelligence Agency
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
Dz.	: Deniz
Dz.K.K.lığı	: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
E.	: Emekli
ECFR	: European Council on Foreign Relations (Avrupa Dış İlişkiler Konseyi)
Ed.	: Editör
Ens.	: Enstitü
Et. al.	: Ve diğerleri
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
FRONTEX	: European Border and Coast Guard Agency (Avrupa Sınır Muhafızlığı ve Sahil Güvenlik Ajansı)
FSRU	: Floating Storage Regasification Unit (Yüzer Depolama ve Yeniden Gazlaştırma Ünitesi)
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
HMS	: Her/His Majestik Ship (Kraliçe/Kralın Gemisi)
Ibid	: Önceki atıf ile aynı yerde
ICRC	: International Committee of the Red Cross (Uluslararası Kızılhaç Komitesi)
Idem	: Aynı yazar, aynı eser
IHO	: International Hydrographic Organization (Uluslararası Hidrografi Örgütü)
IOM	: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
JLOTS	: Joint Logistics Over-the-Shore (Müşterek Kıyı Ötesi Lojistiği)

KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Kur.	: Kurmay
KYSEA	: Yunanistan'ın Savunma ve Dışışleri Hükümet Konseyi
LCS	: Littoral Combat Ship (Kıyı Muharebe Gemisi)
Loc. cit.	: Yukarıda belirtilen yer
LNG	: Liquefied Natural Gas - Sıvılaştırılmış Doğal Gaz
m	: Metre
MA	: Master of Art
MARSEC COE	: Maritime Security Centre of Excellence (Deniz Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi K.lığı)
MBH	: (Libya) Millî Birlik Hükümeti
MDO	: Multi Domain Operations (Çok Ortamlı Harekâtlar)
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
MENA	: Middle East and North Africa (Orta Doğu ve Kuzey Afrika)
MGK	: Millî Güvenlik Kurulu
MIT	: Massachusetts Institute of Technology
MoD	: Ministry of Defence (Savunma Bakanlığı)
M.Ö.	: Milattan Önce
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı)
NATO CPD	: Committee on Public Diplomacy (Kamu Diplomasisi Komitesi)
NATO NAC	: North Atlantic Council (Kuzey Atlantik Konseyi)
NATO PDD	: NATO Public Diplomacy Division (Kamu Diplomasisi Bölümü)
NGO	: Non-Governmental Organisation
Nm	: Nautical mile (Deniz mili) (Denizcilikte kullanılan ve 1852 metreye tekabül eden bir uzunluk ölçüsü birimidir.)
NU	: NATO Unclassified
NY	: New York
OHCHR	: United Nations Human Rights Office of High Commissioner (BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi)

OPEC	: Organization of the Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)
Op. cit.	: Yukarıda değinilen çalışma
OSCE	: Organization for Security and Co-operation in Europe
PARC	: Public Affairs Regional Centre (Halkla İlişkiler Bölgesel Merkezi)
PESCO	: EU Permanent Structured Cooperation (AB Daimi Yapılandırılmış İşbirliği)
PEW	: Pew Research Center (Pew Araştırma Merkezi)
PRCA	: Public Relations and Communications Association (BK Halkla İlişkiler ve İletişim Derneği)
Prof.	: Profesör
PRSA	: Public Relations Society of America (Amerika Halkla İlişkiler Topluluğu)
PRSP	: Poverty Reduction Strategy Paper
RAF	: UK Royal Air Force (BK Kraliyet Hava Kuvvetleri)
RES	: Rüzgâr Enerji Santrali
RF	: Rusya Federasyonu
RFS	: Russian Federation Ship (Rusya Federasyonu Gemisi)
s	: Sayfa
S	: Sayı
SAR	: Search and Rescue (Arama ve Kurtarma)
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
STRATCOM	: Strategic Communications (Stratejik İletişim)
SIPRI	: Stockholm International Peace Research Institute (Stokholm Uluslararası Barış Araştırma Enstitüsü)
ŞİÖ	: Şangay İşbirliği Örgütü
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCG	: Türkiye Cumhuriyeti Gemisi
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TV	: Televizyon
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UCM	: Uluslararası Ceza Mahkemesi
UGÖ	: Uluslararası Göç Örgütü
UHÖ	: Uluslararası Hidrografi Örgütü
UMH	: (Libya) Ulusal Mutabakat Hükümeti
UNCCP	: United Nations Conciliation Commission for Palestine (BM Filistin Uzlaştırma Komisyonu)
UNDP	: United Nations Development Programme (BM Kalkınma Programı)
UNCHR	: United Nations Human Rights Council
UNIFIL	: United Nations Interim Force in Lebanon (BM Lübnan Geçici Görev Gücü)
UNRWA	: United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (BM Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yönelik Yardım ve Bayındırlık Ajansı)
USGS	: United States Geological Survey
Üniv.	: Üniversite
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
VOA	: Voice of America (Amerika'nın Sesi)
Vol.	: Volume (Cilt)
Vs.	: Vesaire
WSJ	: Wall Street Journal (ABD'de yayınlanan yüksek tirajlı bir gazete)
Yay.	: Yayınları
ZHSA	: Zheng He Society of the Americas (Kuzey ve Güney Amerika Çeng Ho Topluluğu)

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1:	Stratejik Planlama (Strategic Planning) Bulutu	54
Resim 2:	Kurumsal Strateji Planları ve Stratejik İletişim.....	66
Resim 3:	Bocca Della Verità (Gerçeğin Ağzı) Adlı Heykel.....	77
Resim 4:	Transatlantik Bölge, NATO Üyesi Ülkeler.....	120
Resim 5:	Matrakçı Nasuh Tarafından Yapılan Nice Kuşatması (Solda) ve Toulon'da Kışlayan Osmanlı Donanması (Sağda) Minyatürleri.....	144
Resim 6:	Kilo+ Sınıfı Rus Denizaltısı Rostov-na-Donu (B-237).....	159
Resim 7:	NATO Görev Grubu (SNMG-2) ve RFS Pytlivy (D-808) Fırkateyni Etkin Çaba Harekâtında (9 Eylül 2006).....	162
Resim 8:	TCG Gaziantep ve TCG İstanbul Deniz Kurdu - 2024 Tatbikatı'nda...	170
Resim 9:	Dünyanın Düğüm Noktalarından Biri Olan Türk Boğazları'ndaki Günlük Ticari Gemi Trafiki.....	174
Resim 10:	Yunanistan'ın Çevresel Tehdit Algılaması: İstikrarsızlık Yayı.....	179
Resim 11:	ABD Dışişleri Bakanlığı, Foggy Bottom, Washington, DC.....	219
Resim 12:	Avrasya Elektrik Bağlantısı Projesi Açılış Töreni.....	240
Resim 13:	MTA Oruç Reis Sismik Araştırma Gemisi.....	268
Resim 14:	Örnek Materyal / Türkiye.....	271
Resim 15:	Örnek Materyal / Yunanistan.....	271
Resim 16:	Doğu Akdeniz'de MTA Oruç Reis Sismik Araştırma Gemisi'ne Refakat Eden Donanma Gemileri.....	274

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1:	Tümevarımsal Nitel Araştırma Akış Diyagramı	37
Şekil 2:	Stratejik İletişim Evreni.....	66
Şekil 4.1:	Stratejik İletişim Materyallerinin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	276

Şekil 4.2:	Türkiye ve Yunanistan’ın Stratejik İletişim Materyallerine İlişkin İki Vaka Modeli.....	277
Şekil 4.3:	Stratejik İletişimin Hedef Kitlesine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	279
Şekil 4.4:	Türkiye ve Yunanistan’a Göre Stratejik İletişimin Hedef Kitlesine İlişkin İki Vaka Modeli.....	280
Şekil 4.5:	Stratejik İletişim Biçimlerine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.	283
Şekil 4.6:	Türkiye ve Yunanistan’a Göre Stratejik İletişim Biçimlerine İlişkin İki Vaka Modeli.....	284
Şekil 4.7:	Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	285
Şekil 4.8:	Türkiye ve Yunanistan Ülkelerine Göre Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörlere İlişkin İki Vaka Modeli.....	286
Şekil 4.9:	İki Tarafın Söylemlerine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	288
Şekil 4.10:	Türkiye ve Yunanistan’a Göre Tarafların Söylemlerine İlişkin İki Vaka Modeli.....	289
Şekil 4.11:	Temel Anlatılar Kategorisine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.	290
Şekil 4.12:	Türkiye ve Yunanistan’a Göre Temel Anlatılar Kategorisine İlişkin İki Vaka Modeli.....	291
Şekil 4.13:	Temalar Kategorisine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	294
Şekil 4.14:	Türkiye ve Yunanistan’a Göre Temalar Kategorisine İlişkin İki Vaka Modeli.....	295
Şekil 4.15:	Mesajlar Kategorisine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	298
Şekil 4.16:	Türkiye ve Yunanistan’a Göre Mesajlar Kategorisine İlişkin İki Vaka Modeli.....	299

Şekil 4.17:	Tarafların Dış Politika Faaliyetlerine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	302
Şekil 4.18:	Türkiye ve Yunanistan’ın Dış Politika Faaliyetlerine İlişkin İki Vaka Modeli.....	303
Şekil 4.19:	Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	311
Şekil 4.20:	Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli.....	311
Şekil 4.21:	Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	314
Şekil 4.22:	Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli.....	315
Şekil 4.23:	Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	317
Şekil 4.24:	Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli.....	317
Şekil 4.25:	Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	319
Şekil 4.26:	Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli.....	320
Şekil 4.27:	Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli.....	322
Şekil 4.28:	Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli.....	323
Şekil 4.29:	Araştırmaya İlişkin Kod Matris Tarayıcısı.....	331
Şekil 4.30:	Araştırmaya İlişkin Kod Bulutu.....	332

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1:	Batı ve Orta Avrupa'daki 19 Ülkenin Askerî Harcamaları.....	110
Tablo 2:	Türkiye'nin Askerî Harcamaları ve GSYH'ye oranı.....	171
Tablo 3.1:	Yunanistan'ın Yıllara Sari Savunma Bütçesi 2014-2022.....	181
Tablo 3.2:	Yunanistan'ın 10 Yıllık Askerî Harcama/Savunma Bütçesi ve GSYH Oranı.....	182
Tablo 4:	Levant Havzası'ndaki Doğalgaz Keşifleri.....	191
Tablo 4.1:	Stratejik İletişim Materyallerine İlişkin Kodlar.....	275
Tablo 4.2:	Stratejik İletişimin Hedef Kitlesine İlişkin Kodlar.....	278
Tablo 4.3:	Stratejik İletişim Biçimlerine İlişkin Kodlar.....	281
Tablo 4.4:	Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörlere İlişkin Kodlar.....	284
Tablo 4.5:	İki Tarafın Söylemlerine İlişkin Kodlar.....	287
Tablo 4.6:	Anlatılar Kategorisine İlişkin Kodlar.....	289
Tablo 4.7:	Temalar Kategorisine İlişkin Kodlar.....	292
Tablo 4.8:	Mesajlar Kategorisine İlişkin Kodlar.....	296
Tablo 4.9:	Tarafların Dış Politika Faaliyetlerine İlişkin Kodlar.....	299
Tablo 4.10:	Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar.....	304
Tablo 4.11:	Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar.....	312
Tablo 4.12:	Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar.....	315
Tablo 4.13:	Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar.....	318
Tablo 4.14:	Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar.....	320
Tablo 4.15:	Ülke değişkeni olarak Türkiye ve Yunanistan'ın Kodlarının Çapraz Tabloları Bulguları.....	323

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1:	Piri Reis, Kitab-ı Bahriye, Avrupa Haritası / Akdeniz.....	88
Harita 2:	Uluslararası Hidrografi Örgütü, “Okyanusların ve Denizlerin Sınırları” 1953.....	90
Harita 3:	Dünyadaki Kritik Deniz Geçitleri ve Deniz Ticaret Yolları.....	103
Harita 4:	Philadelphia Koridoru.....	135
Harita 5:	Rusya’nın Karadeniz ve Doğu Akdeniz Perspektifi.....	155
Harita 6:	Ege Denizi’nde ABD Varlığı.....	178
Harita 7:	Levant Havzası.....	187
Harita 8:	Doğu Akdeniz’de Keşfedilen Doğalgaz Yatakları	188
Harita 9:	Doğu Akdeniz’deki İhtilaflı Parseller.....	190
Harita 10:	Doğu Akdeniz’de Türk Kıta Sahaneliği Sınırları.....	203
Harita 11:	Türk Arama Kurtarma Bölgesi.....	224
Harita 12:	Düzensiz Göç Bölgeleri.....	227
Harita 13:	1947-2020 İsrail’in Filistin’deki Genişlemesi.....	252

GİRİŞ²

Bilgi çağı, dijital çağ ya da yeni medya çağı gibi çeşitli isimlerle bilinen çağımızda bilgi ortamının limitleri, hızla gelişen teknolojiye bağlı olarak genişlemiş ve artık yaşadığımız evrenle sınırlı hale gelmiştir.³ Benzer şekilde, iletişim dünyası da sürekli değişen, genişleyen ve organizasyonların çeşitli araçlar, kanallar ve yöntemlerle başa çıkmaya çalıştığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴ Stratejik iletişim, dünyada ve ülkemizde gün geçtikçe yaygınlaşan (*buzzword*) bir kavramdır. Kuramsal olarak henüz gelişim seyri devam eden stratejik iletişim; kurumlar, kuruluşlar, kamu diplomasisi ve ulusal güvenlik siyaseti gibi geniş bir yelpazedeki entiteleri ve çeşitli rollerdeki bireyleri ilgilendiren önemli bir disiplindir. Dünyada stratejik iletişimin teori ve pratikleri AB, BM, NATO, ABD, Almanya, Birleşik Krallık, Çin, Fransa, İngiltere ve Rusya gibi uluslararası organizasyonlar ve ülkeler tarafından geliştirilmekte ve sıkça kullanılmaktadır.

Türkiye ve Yunanistan arasında 2020 yılında yaşanan ve yakın tarihte Kardak Krizi'nden bu yana tarafların sıcak bir çatışmaya belki de en fazla yaklaştığı Doğu Akdeniz krizi, stratejik iletişim pratiklerinin belirgin bir şekilde kendini gösterdiği bir dönem olmuştur. Her iki tarafın üst düzey yetkililerinin açıklamaları geniş bir yelpazedeki sorunlara ve güvenlik algılamalarına ilişkin anlatılar, temalar ve mesajlar gibi öğeler barındıran, iki devletin tutumlarını sergileyen ve stratejik iletişim açısından incelenmeye değer bir örneklem sunmuştur.

---

² Bu tez çalışmasında yer alan görüşler yalnızca yazarın kendi değerlendirmelerini yansıtmakta olup herhangi bir kurum ya da kuruluşu bağlamamaktadır.

³ Jay Jansen, (NATO J10 Director) Partnership For Peace Training Center-Türkiye, Strategic Communication Course Key Note, 27.05.2024.

⁴ Bu tez çalışmasında organizasyon kavramı; genel bir yelpazedeki devletler, devlet kurumları, kamu kuruluşları, savunma ve güvenlik teşkilatları, komutanlıklar, şirketler, sivil toplum örgütleri, kâr amacı güden ya da gütmeyen kuruluşlar, devletle bağlantısı olmayan (nongovernmental) kuruluşlar ve diğer entiteleri kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

Kamu diplomasisi, algı yönetimi, medya operasyonları, propaganda, toplum mühendisliği, kamuoyu yönlendirme, lobicilik, dezenformasyon, psikolojik harekât, hibrit savaş ve benzeri kavramlarla bağlantılı olarak olumlu ya da olumsuz yönleriyle gündelik hayatımızda sıkça duyduğumuz ve tanık olduğumuz stratejik iletişim öz olarak; organizasyonların misyonlarını gerçekleştirmek için iletişimi amaçlı bir şekilde kullanmasıdır.⁵ Günümüzde stratejik iletişim yönetimi vizyonu olmayan organizasyonların rekabet etmesi, başarılı olması ve sürdürülebilirlik bağlamında uzun vadede ayakta kalması pek mümkün değildir. Meşakkatli ama bir o kadar heyecan verici bir yolculuk vadeden bu tez çalışmasında, stratejik iletişimin ne olduğu, tarihsel gelişimi, halkla ilişkiler ve kamu diplomasisine göre konumu, biçimleri, unsurları, prensipleri ve dinamikleri keşfedilecek, incelenecek ve tartışılacaktır.

Deniz aşırı coğrafyalara ve ülkelere ulaşım, sahip olduğu doğal zenginlikler, ticaret imkânları sağlaması ve diğer özellikleri nedeniyle okyanuslar ve denizler tarih boyunca insanlar için yaşam kaynağı ve cazibe alanları olmuştur. Ülkelerin refahında ve güçlenmesinde deniz ticaretinin önemli rolü vardır. Bununla birlikte, devletlerin bölgesel ve küresel rekabetinde denizleri askerî maksatlarla daha etkin kullanabilen ve denizlere hâkim olan devletler başat güçler olarak tarihte öne çıkmışlardır.⁶

Büyük güçler söz konusu olduğunda kartografya biliminin sadece coğrafya ile siyasi güç arasındaki bir bağ olmadığı bilinmektedir. Lacoste'ye göre; M.Ö. 5'inci yüzyılda yaşamış olan ve tarihin babası olarak bilinen Herodot, tarih yazımının yanı sıra Atina'nın emperyal çıkarlarını yüceltmek için çalışıyordu. O dönemden beri coğrafyacıların, gerek bilinçli gerekse bilinçsiz olarak birer bilgi ajanı olup olmadıklarına dair bir septisizm vardır. Çünkü nüfus, yönetim teşkilatı, bölgenin yapısı

---

⁵ Kirk Hallahan, Derina Holtzhausen, Betteke van Ruler, Dejan Verčič & Krishnamurthy Sriramesh, "Defining Strategic Communication", **International Journal of Strategic Communication**, 2007, 1:1, pp. 3-35, s. 3.

⁶ Adam Smith, **The Wealth of Nations**, (Read by Gildart Jackson), Audio Books, 2010, www.amazon.com; Joseph S. Nye, Jr., **The Future of Power**, Public Affairs, New York, 2011; Chatham House, Joseph Nye & Sir Jeremy Greenstock on "The Future of Power", 10 May 2011, www.chathamhouse.org.uk (Erişim Tarihi: 18.04.2024); Paul Kennedy, **The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000**, Random House, NY, 1987.

ve nosyonu gibi özelliklerin incelendiği, stratejik ve taktik perspektiflerle tanımlanan topoğrafya ile birlikte düşünüldüğünde coğrafyacılar, siyasi ve askerî liderlerin işine yarayacak fenomenlere daima özel ilgi göstermişlerdir.⁷

Köklü bir denizcilik geleneğine sahip olan Çin'in dünyayı ve yeni ticaret fırsatlarını keşfetmek amacıyla görevlendirdiği Amiral Cheng Ho (Zheng He), Ming Hanedanlığı döneminde, 1405 ile 1433 yılları arasında, komuta ettiği 200.000 kişiyle donatılmış muazzam filolarla Asya, Afrika, Amerika kıtası ve Avustralya'nın bir kısmı dâhil olmak üzere haritalama çalışmaları yapmış ve deniz seferlerinde daha önce benzeri görülmemiş, önemli keşifler gerçekleştirmiştir.⁸ Rönesans İtalyasının bir Cizvit papazı olan Matteo Ricci'nin 1602'de, dönemin Çin İmparatoru Wanli'ye hediye ettiği ve daha sonra "*İmkânsız Siyah Lale*" adı verilen Çin'in Dünya Haritası⁹ hakkındaki bulgular dünya tarihini değiştirebilecek niteliktedir. Kartograflar için sürpriz bir gelişme olan bu harita, Cheng Ho'nun; 1430 yılından önce, yani Kristof Kolomb'un¹⁰ Yeni Dünya'yı keşfinden en az 60 yıl önce, Avrupalı kâşifler tarafından henüz bilinmeyen coğrafyaları keşfettiğine işaret etmektedir. Şimdiki Kanada ve ABD'nin bulunduğu yerler, Cheng Ho'nun haritalarını çizdiği dünya coğrafyasında yer almaktadır.¹¹ Sofistike keşif filolarıyla gerçekleştirdiği 7 ayrı deniz seferinde Amiral Cheng Ho, ziyaret ettiği yerleri işgale kalkışmamış ve Çin'in barışçıl yükselişinin bir sembolü haline gelmiştir.¹²

Rönesans Avrupasında, Endülüs Devleti'nin çöktüğü 1492 yılından başlayarak neredeyse 16'ncı yüzyıl sonlarına kadar devam eden dönem, V. Charles (Şarlken),

---

⁷ Yves Lacoste, "An Illustration of Geographical Warfare", **Geopolitics: An Introductory Reader**, Jason Dittmer and Joanne Sharp (Ed.), Routledge, London & NY, 2014, s. 122.

⁸ Zheng He Society of the Americas, 2021 Distinguished Lecture by Dr. Siu-Leung Lee, President; "Maps that Turn 600-Year World History Upside Down", 15 Mayıs 2021.

⁹ (坤輿万国全图) Kunyu Wanguo Quantu

¹⁰ Christopher Columbus

¹¹ Siu-Leung Lee, Chinese Mapped America Before 1430, **Proceedings of the International Cartographic Association**, 1, 67, 16 May 2018, <https://doi.org/10.5194/ica-proc-1-67-2018>; <https://ica-proc.copernicus.org/articles/1/67/2018/ica-proc-1-67-2018.pdf> (Erişim Tarihi: 31.01.2024)

¹² Christian Le Mièr, **Maritime Diplomacy in the 21st Century: Drivers and Challenges**, Routledge, London and New York, 2014, s. 6.

I. François (Fransuva), VIII. Henry, Medici Ailesi, Corvin Hunyadi ve Kanuni Sultan Süleyman gibi tarihin gidişatını değiştiren büyük imparatorların hüküm sürdüğü bir dönemdir. Currey'e göre, Oruç Reis, Barbaros Hayreddin Paşa, Turgut Reis ve Kılıç Ali Paşa gibi ünlü denizcilerin yaşadığı bu dönem, Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz'deki altın çağıdır. 1538'de Preveze'de, ihtişamlı Kutsal Lig Donanması'na komuta eden Cenevizli Amiral Andrea Doria'ya karşı tarihi bir zafer kazanan Barbaros; "Denizlere hâkim olan cihana hâkim olur" sözüyle Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş dönemi stratejisini ifade etmekteydi.¹³ Karadeniz ve Adalar Denizi'nden sonra Akdeniz'de de egemenliğin sağlandığı bu dönemde denizlerin egemenliği Osmanlı İmparatorluğu için hayati bir önem taşımaktaydı. Denizler bir yandan imparatorluğun üç kıtasını birbirine bağlıyor, diğer yandan dış politikası ve ekonomisine yön veriyordu.

17'nci yüzyıl, dünya denizlerinde egemenlik kuran Hollanda'nın altın çağıdır. Hollandalılar bu üstünlüklerini, uyguladıkları dinamik ekonomi modeline dayanarak iki ana direk üzerinde geliştirmişlerdi; denizlerde serbest ticaret ve seyrüsefer serbestisi. Denizaşırı ülkelerle büyük bir ticaret ağı kuran Hollanda, okyanuslarda seyir yapabilen on bin ticaret gemisine sahipti ve bu devasa ticaret filosunu güçlü bir donanma ile destekliyordu.¹⁴ Hollandalılar; dünya pazarlarında söz sahibi olmanın sürekli ve büyüyen bir refahın temeli olduğunu ve bunu yapabilmenin tek yolunun denize açılmak olduğunu öğrenmişlerdi. Daha o dönemde Hollandalılar denizcilikle bağlantılı olarak borsayı kurmuşlar ve yeni finans teknikleri geliştirmişlerdi.¹⁵ Bu süreçte deniz ticaretinin Atlantik Okyanusu'na yönelmesi ile birlikte Akdeniz, bu sefer Hollanda ve Britanya gibi dış aktörlerin ticaretine ve savaşlarına sahne olmaya başlamıştır.¹⁶

---

¹³ Edward Hamilton Currey, **Akdeniz'in Kurtları: Muhteşem Müslüman Korsanlar Çağı**, (Çev. Müberra Dinler), P Kitap Yayıncılık ve Reklam Ajansı Yayınları, İstanbul, 2021, s. 23-30.

¹⁴ Graham Allison, **Destined For War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?**, Mariner Books, Houghton Mifflin Harcourt, New York, 2017, s. 51.

¹⁵ Seth Cropsey, Walter Russel Mead and Bryan McGrath, **Hudson Institute Panel Discussion, "Maritime Strategy in a New Era of Great Power Competition"**, 29 January 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=xajMjF2txgY> (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

¹⁶ Fernand Braudel, **Akdeniz: Mekân, Tarih, İnsanlar ve Miras**, (Çev. Necati Erkut ve Aykut Derman), Metis Yayınları, İstanbul, 2007, s. 113.

Avrupa’da yükselen deniz gücü olarak Britanya, denizlerde Hollanda, Fransa ve İspanya ile rekabete girişmiştir. Fransa; 17’nci yüzyılın ikinci yarısı ile 18’inci yüzyılın ilk yarısında küresel bir güç ve Avrupa’nın en büyük kara gücü konumundaydı.¹⁷ Ancak Batı Avrupa kıyılarını yıllarca ablukaya alan Britanya Donanması, Fransız-İspanyol koalisyonuna karşı 1805 yılında Trafalgar Zaferi’ni kazanmıştır. Bu tarihsel zaferle Amiral Nelson, Fransız-İspanyol Donanmasını neredeyse tamamen yok etmiş ve Napolyon’u, Britanya için denizlerde tehdit olmaktan çıkarmıştır. Britanya, o zamana kadar denizlerde dolaşan en güçlü donanmayı kurmuştur.¹⁸

Bundan sonra Britanya Deniz Gücü 19’uncu yüzyıl boyunca denizlerdeki üstünlüğünü koruyacak, gerek uluslararası sistemin gerekse Avrupa güç dengesinin lideri olacak ve karşısına uzunca bir süre rakip çıkmayacaktır.¹⁹ Britanya’nın stratejik ve iktisadi hedefleri doğrultusunda Kraliyet Donanması tek başına, Avrupa’nın köle ticaretini ortadan kaldırmış, ülkenin denizlerdeki ticari faaliyetlerini ve menfaatlerini korumuştur. Ayrıca Britanya’nın emperyal girişimlerinde denizaşırı güç aktarımı gerçekleştirmiştir.²⁰ ABD’nin 20’nci yüzyıldan itibaren küresel bir aktör olarak dünya sahnesine çıkmasına; çağının önemli tarihçilerinden biri olan ve güçlü bir dış politikanın dayanağının bir devletin deniz gücü olduğunu savunan Alfred Thayer Mahan’ın teorileri ışık tutmuştur.²¹

Bir zamanlar Romalıların *Mare Nostrum* (*Bizim Denizimiz*) olarak adlandırdığı Akdeniz; tarihsel birikimi, sahip olduğu kültürel zenginlikler ve üç kıtayı birbirine bağlayan konumu ile dünya denizleri içerisinde eşsiz bir denizdir. Anneles Okulu’nun ikinci kuşak temsilcisi ve 20’nci yüzyılın en önemli tarihçilerinden biri olan Fernand

---

¹⁷ G. Allison, a.g.e., s. 42.

¹⁸ Seth Cropsey ve Bryan McGrath, **Maritime Strategy in a New Era of Great Power Competition**, Monograph, Hudson Institute Publications, 2018; Serhat Güvenç, **Drednot Ateşi ve Osmanlı Devleti: Reşadiye ve Sultan Osman Savaş Gemilerinin Öyküsü**, Deniz Basımevi Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2005, s. 13.

¹⁹ S. Güvenç, ibid.

²⁰ S. Cropsey ve B. McGrath, ibid, s. 8.

²¹ Alfred Thayer Mahan, **Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi (1660-1783)**, (Çev. A. Tunçer Büyükonat), Deniz Ticaret Odası Yayın No: 83, İstanbul, 2011.

Braudel'in Akdeniz'i; coğrafi bir mekân olarak doğu ile batının buluştuğu, çağlar öncesinden beri birçok uygarlığın beşiği olan ve çok sayıda zamansallığın iç içe yaşandığı bir dünyadır. Yeni Dünya'nın keşfi neticesinde dünya ticaretinin ağırlık merkezi Atlantik kıyılarına kaymış olsa da Akdeniz jeostratejik önemini her zaman korumuştur. Akdeniz'in konumu, aynı zamanda tarihin onu binyıllardan beri zenginleştirmesinin de nedeni olmuştur. Lucien Febvre'ye göre Herodot, günümüzde bir turist kafilesine katılsa ve bir Doğu Akdeniz seyahatine çıksaydı büyük bir şaşkınlık yaşardı.²²

21'inci yüzyıl bazı çevrelerce “*Mavi Yüzyıl*” ya da “*Denizcilik Yüzyılı*” olarak tanımlanmaktadır. Okyanuslar ve denizler dünya pazarlarına erişimi sağlamakta, insanlık için yaşam kaynakları sunmakta ve toplumları birbirine bağlamaktadır. Ülkeler için bir yandan stratejik bir tampon bölge ve dünyayla bağlantı kurmayı sağlayan hayati bir ortam işlevi görürken diğer yandan jeopolitik rekabet alanı oluşturmaktadır. Dünya yüzeyinin %70'inden fazlası sularla kaplıdır, dünya nüfusunun %80'i deniz kıyısına yakın mesafede yaşamaktadır ve küresel ticaretin yaklaşık %90'ı deniz yoluyla gerçekleştirilmektedir.²³ Ayrıca, günümüzde uluslararası iletişimin %95'i ve 10 trilyon \$ tutarındaki finansal işlemler her gün deniz altı kabloları vasıtasıyla iletilmektedir.²⁴ Dünya petrolünün de %50'sinden fazlası tankerlerle denizden taşınmaktadır.²⁵

Küreselleşme ile birlikte deniz ticaretinin artması, enerji kaynaklarına ve ham maddelere erişim, enerjiye olan bağımlılık, enerji güvenliğinin ve denizlerin seyrüsefer serbestisinin öne çıkması, ticaret ve enerji taşımacılığında kritik rolleri olan denizler ile stratejik düğüm noktaları olan boğazların ve kanalların önemini gün geçtikçe artırmaktadır. 2023 verilerine göre dünya ticaretinin %12'si, dünya petrol sevkiyatının

²² F. Braudel, 2007; Fernand Braudel, **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, (Cilt-1) (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1989; Fernand Braudel, **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, (Cilt-2) (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1990, s. 76.

²³ Youtube, U.S. Navy %100 on Watch, https://www.youtube.com/watch?v=Vp-dkPFETUs&ab_channel=Clipsaround (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

²⁴ U.S. Tri-Service (Navy, Marine Corps, Coast Guard) **Maritime Strategy**, Advantage At Sea: Prevailing with Integrated All-Domain Naval Power, December 2020, s. 3.

²⁵ NATO Website, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

ise %7'si Kızıldeniz ve Akdeniz'i birbirine bağlayan Süveyş Kanalı üzerinden yapılmaktadır.²⁶

Öte yandan, 2000'li yılların başından itibaren keşfedilen hidrokarbon rezervleri, küresel aktörlerin ilgisini Doğu Akdeniz'e yöneltmiş ve bölgenin yeni bir jeopolitik rekabete sahne olmasına neden olmuştur. Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları, bir takım anlaşmazlıklar nedeniyle kıyıdaş devletlerin ortak mutabakatı sağlanarak henüz belirlenmemiş durumdadır. Deniz yetki alanlarının karşılıklı olarak belirlenmesi ve bu alanlarda petrol ya da doğalgaz araştırma ve sondaj çalışmaları için uluslararası şirketlere ruhsatlar verilmesi gibi faaliyetlerin uluslararası hukuka uygun olarak ve karşılıklı işbirliği ile yapılması gerekmektedir.

Doğu Akdeniz'de bazı aktörlerin kıyıdaş devletlerin hak ve menfaatlerini dikkate almayan tek taraflı eylemleri barış ve istikrar ortamını bozmaktadır. Türkiye'nin ve KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları, hakları ve menfaatleri Yunanistan ve GKRY tarafından tanınmamakla birlikte, AB, ABD ve Fransa'nın desteği ile söz konusu ikili tarafından gasp edilmeye çalışılmaktadır. Türkiye, ABD ve AB ülkelerinin çoğunun NATO üyesi ülkeler olduğu düşünüldüğünde bunun bir Türkiye-Yunanistan arasındaki bir sorun olmasının yanı sıra NATO'yu da doğrudan ilgilendiren ve arabuluculuk yapmasını gerektiren bir sorun olduğu bir vakıadır.

Türkiye'nin bir denizci devlet olmasını hedefleyen “*Mavi Vatan*” stratejisi tam da bu noktada önem arz etmektedir. Türkiye'nin nasıl ki egemen olduğu karasal bir vatani varsa denizlerde de meşru egemenlik haklarının bulunduğu deniz yetki alanları mevcuttur. Çevre denizlerdeki yetki alanları Türkiye'nin Mavi Vatanı'nı teşkil etmektedir. Her devletin olduğu gibi Türkiye'nin de denizlerde hakları vardır ve bu

---

²⁶ Congressional Research Service (CRS) Report, RL33003, **Egypt: Background and U.S. Relations**, Updated by Jeremy M. Sharp, May 2, 2023 <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33003> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

haklar uluslararası hukuktan doğan *ipso facto*²⁷ ve *ab initio*²⁸ temel egemenlik haklarına dayanmaktadır.²⁹ Ancak bölgedeki enerji potansiyeli kıyıdaş devletler için işbirliği ve barış ortamı oluşturmak yerine bir güvenlik sorunu haline gelmiştir. Doğu Akdeniz’de, Yunanistan ve GKRY’nin girişimleriyle Türkiye aleyhinde muhtelif bloklaşmalar, inisiyatifler ve faaliyetler oluşturulmaya çalışılmaktadır. Uluslararası hukuka en çok saygı gösteren ve uyan devletler olması beklenen ve her fırsatta uluslararası hukuka atıf yapan Fransa ve ABD’nin, Yunanistan-GKRY ikilisini himaye ettiği ve bölgedeki dinamikleri onların lehinde şekillendirmeye çalıştıkları gözlemlenmektedir.

Yunanistan’ın 6 Ağustos 2020 tarihinde Mısır ile yaptığı MEB sınırlandırma anlaşması, 28 Eylül 2021 tarihinde Fransa ile yaptığı savunma ve güvenlik alanında stratejik ortaklık antlaşması, 1990 yılında ABD ile imzaladığı Karşılıklı Savunma İşbirliği Anlaşması’nı 14 Ekim 2021 tarihinde yenilemesi; Fransa’nın Türkiye karşıtı politikaları ve söylemleri, ABD’nin Türkiye’ye uyguladığı yaptırımlar³⁰ ve örtülü ambargo son yıllardaki konuya ilişkin önemli yansımalarıdır. Doğu Akdeniz’de mevcut uyuşmazlıkların, çatışmaların ve insanlık dramlarının devam etmesinin yakın bir gelecekte tüm bölgeyi etkisi altına alabilecek bir kriz ve çatışma riskini tetiklemesinden endişe edilmektedir.

Türkiye’nin uluslararası hukuka göre denizlerdeki meşru hükümlerlik haklarını gasp etmek isteyen Yunanistan-GKRY ikilisi uzlaşmaz tutumlarıyla Doğu Akdeniz’deki gerilimi tırmandırmaktadır. Türkiye haklılığını tüm dünyaya duyurmak ve bölge ülkelerine kabul ettirmek için siyasi, diplomatik ve askerî çok yönlü gayretler göstermektedir. Bu gayretler yalnızca günümüzdeki değil, gelecek nesillere karşı da bir görev ve sorumluluk anlayışının bir parçasıdır. Bu bağlamda, *yumuşak güç* ve *akıllı güç*

²⁷ Bkz. Kendiliğinden, bizatihi, haddi zatında, gerçekten (by that very fact or act, as an inevitable result) anlamlarına gelen Latince bir kavramdır.

²⁸ Bkz. Başlangıçtan itibaren (from the beginning) anlamına gelen Latince bir kavramdır.

²⁹ Sertaç Hami Başeren, **Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı**, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010, s. 28, 29.

³⁰ CAATSA 231. Madde kapsamında Savunma Sanayii Başkanlığı yaptırım listesine alınmıştır.

U.S. Department of State, <https://2017-2021.state.gov/caatsa-section-231-imposition-of-sanctions-on-turkish-presidency-of-defense-industries/> (Erişim Tarihi: 18.04.2024)

yaklaşımları kapsamında kullanılabilecek stratejik iletişim ve kamu diplomasisi gibi barışçıl ve akil yöntemler, bir hal tarzı olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, stratejik iletişimin sistematik ve etkili bir şekilde kullanılması, yeni anlatılar ve temalar oluşturulması, hedef kitlelere doğru kanallarla ve doğru mesajlar verilmesi, uluslararası arenada *kalplerin ve zihinlerin kazanılmasında* önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Sorunu

21'inci yüzyılda denizlerde yaşanan uyuşmazlıklar ve rekabet başta olmak üzere enerji kaynaklarının paylaşımı, Ortadoğu ve Afrika'da ortaya çıkan siyasi bunalımlar ve bunların neticesinde Avrupa'ya yönelik gerçekleşen düzensiz göç hareketleri, Doğu Akdeniz'de bölgesel ve küresel aktörlerin artan faaliyetleri ve bölge ülkelerinin giderek artan silahlanma çabaları nedeniyle Doğu Akdeniz'deki jeopolitik mücadele yeni bir döneme girmiş ve son yıllarda Türkiye için hem politik hem de askerî yönleriyle önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir. Bu tezin temel problemi; Doğu Akdeniz jeopolitiğinde Türkiye ve Yunanistan'ın ortaya koyduğu anlatıları, söylemleri, mesajları, uyguladığı politikaları ve savunduğu tezleri iki ülkenin devlet/hükümet başkanlarının açıklamaları üzerinden stratejik iletişim bağlamında araştırmak, incelemek ve tartışmaktır.

1.2. Araştırmanın Konusu

Akdeniz medeniyetinin oluşumunda önemli roller üstlenmiş Anadolu medeniyetleri ile birlikte düşünüldüğünde 1870 km.³¹ ile Doğu Akdeniz'de en uzun kıyı şeridine sahip olan Türkiye, bölgenin tarihsel, kültürel ve sosyal zenginliklerine katkı sağlayan bir Akdeniz ülkesidir. Arap Baharı olarak adlandırılan ve 2010 yılında Tunus'ta başlayarak kısa sürede Libya, Mısır, Suriye, Yemen, Bahreyn ve diğer ülkelere

---

³¹ T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, **Türkiye'nin Doğu Akdeniz Stratejisi - Türkiye's Eastern Mediterranean Strategy**, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2022a, s.23.

yayılan sosyal hareketler birbirini tetikleyen kriz ve çatışmalar zincirini beraberinde getirmiştir.³²

2011 yılında Suriye’de patlak veren iç savaş ülkedeki rejim yanlısı ve karşıtı güçler arasındaki bir sorun olmaktan çıkmış, bölgesel ve küresel aktörlerin müdahil olduğu karmaşık bir sorun haline gelmiştir. Bölgedeki istikrarı bozan diğer önemli bir olay da Libya iç savaşı olmuştur. Bölgedeki politik ve askerî gelişmeler başta ABD olmak üzere NATO, RF, Çin, Fransa, BK ve diğer devletlerin dikkatini Ortadoğu’ya ve Doğu Akdeniz’e çekmiş ve söz konusu devletler politikalarını yeniden gözden geçirerek kendi hedefleri doğrultusunda bölgeyi şekillendirme çabalarına girişmişlerdir. Buna ilaveten, Doğu Akdeniz’de enerji rezervlerinin keşfedilmesiyle birlikte 21’inci yüzyılda bölgedeki dengeler değişmiş ve Doğu Akdeniz jeopolitik bir güç mücadelesi alanına dönüşmüştür.

Bu kapsamda, bu tez çalışmasının konusu 2020 yılında, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de BM’ye daha önce koordinatları ile birlikte somut bir şekilde deklare etmiş olduğu kıta sahanlığı sınırları içerisinde icra ettiği hidrokarbon araştırma ve sondaj faaliyetlerine Yunanistan’ın karşı çıkmasından ve müdahale etme girişiminde bulunmasından dolayı iki ülkenin donanmalarıyla neredeyse bir sıcak çatışmanın eşiğine gelmesiyle Türkiye ile Yunanistan arasında ortaya çıkan krizin ve müteakiben 2021 yılında iki devletin hem kendi aralarındaki hem de üçüncü taraflar ile ilişkilerine yansıyan askerî ve diplomatik gelişmelerin stratejik iletişim dinamikleri bağlamında en üst düzeydeki devlet yetkililerinin açıklamaları üzerinden hangi düzlemlerde, hangi aktörlerle, hangi araçlarla, hangi vesilelerle, hangi anlatılarla, hangi temalar ve mesajlarla meydana geldiğini ortaya çıkarmaktır.

---

³² BBC News Türkçe, 17 Aralık 2020, Arap Baharı’nın 10 yılında 10 ülkenin hikâyesi: Ekmek, özgürlük ve onur kavgasından geriye ne kaldı? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55331196> (Erişim Tarihi: 04.07.2022)

1.3. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de genel olarak stratejik iletişim konusu tarihsel, sosyal ve siyasi boyutlarıyla henüz yeterince incelenmemiş, iletişim ve halkla ilişkiler alanlarında bu konuda pek az araştırma yapılmıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde kamu diplomasisi, kamu yönetimi, kriz yönetimi, pazarlama gibi alanlarda stratejik iletişim pratikleri etkin olarak uygulanmakta iken, ülkemizde yeni yeni gelişen bir alan olduğu gözlenmektedir. Sosyal bilimlerde disiplinlerarası bir inşa ve gelişim seyri gösteren stratejik iletişim her yönüyle araştırılmaya değer bir konudur.

Bu tezin amacı; Türkiye ve Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’de yaşanan jeopolitik rakabet ortamında savunma ve güvenlik, uluslararası ilişkiler, siyasi ve diplomatik alanlardaki birbirlerine yönelik algılamaları, söylemleri ve ortaya koydukları politikaları stratejik iletişim bağlamında araştırmak, incelemek ve tespit edilen bulgular doğrultusunda mevcut sorunlara yönelik çözüm önerilerini tartışmaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Küreselleşmenin getirdiği imkânlar ve gittikçe artan etkileşim ile birlikte içinde bulunduğumuz bilgi çağının sosyal, ekonomik, siyasal, askerî ve diğer pek çok alanda yansımaları görülmektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi; uydu teknolojileri, internet, sosyal medya ve akıllı telefonların kullanımını yaygınlaştırmış, modern toplumlarda kamu yönetimi ve çeşitli ölçeklerdeki organizasyonlar açısından bilgi ve iletişim, enerji ya da sermaye kadar kritik seviyede önemli bir konu haline gelmiştir.

Günümüzde bilgiler son derece hızlı bir şekilde yayılmakta ve dünyanın pek çok farklı noktasına eş zamanlı olarak ulaşılabilir. Bu kapsamda, iletişim

faaliyetlerinin iyi planlanması, etkin bir şekilde icra edilmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinde hızlı ve sağlıklı reaksiyonlar gösterilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Yeni bir çalışma alanı olan stratejik iletişim, disiplinlerarası doğası ile henüz çeşitli kavramları, kuramları ve yöntemleri devşirme ve birleştirme çabasıdadır. Dünyada stratejik iletişim alanında kavramsallaştırma ve kuramsallaştırma çalışmaları devam ederken, halkla ilişkiler, pazarlama, reklamcılık, kurumsal iletişim, siyasal iletişim, uluslararası ilişkiler, kamu diplomasisi ve diğer uzmanlık alanları stratejik iletişimin ilgi ve etki alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.³³

Dünya ölçeğinde genel olarak bir literatür taraması yapıldığında; stratejik iletişim; savunma ve güvenlik politikaları, liderlik, kriz yönetimi, lobicilik ve benzeri kavramlarla simbiyotik bir şekilde konumlanmaktadır. Dünyada öne çıkan ülkelerde ve uluslararası organizasyonlarda büyük önem atfedilen, teşkilatlanmış ve yürütülen stratejik iletişim basitçe; “*bir organizasyonun misyonunu gerçekleştirmek için iletişimi amaçlı bir şekilde kullanması*” olarak tanımlanmaktadır.³⁴

Stratejik iletişim konusunda özellikle ABD, Almanya, Avustralya, BK, Fransa, Kanada, Yeni Zelanda ve diğer bazı ülkelerde zirveler, konferanslar, sempozyumlar ve akademik çalışmalar yapılmaktadır. Stratejik iletişim; devletlerin, kamu kurum ve kuruluşlarının, AB, AGİT, BM, NATO ve benzeri uluslararası organizasyonların, askerî yapıların, şirketlerin ve diğer entitelerin uyguladığı önemli bir modeldir. Son dönemde, Türkiye’de devlet düzeyinde ve askerî bürokraside önemi anlaşılan ve uygulama aşamasına geçilen önemli bir konudur. Cumhurbaşkanlığı teşkilat yapısı altında 2018 yılında “devletin tüm kurumlarıyla koordineli bir şekilde kapsamlı bir iletişim stratejisi yürütmek” iddiasıyla kurulan İletişim Başkanlığı bu gayretlerden biridir. Başkanlık bünyesinde basın ve yayın, halkla ilişkiler, stratejik iletişim ve kriz yönetimi, kamu

---

³³ Kelly Page Werder, “The Integration of Domains: Multidisciplinary Approaches to Strategic Communication Campaigns”, **International Journal of Strategic Communication**, Routledge: Taylor & Francis, 2015, 9: pp. 79-86.

³⁴ K. Hallahan et al., 2007, ibid.

diplomasisi, strateji geliştirme ve diğer daire başkanlıkları yer almaktadır. Ayrıca, söz konusu kuruluş “Türkiye markasını güçlendirmek” ve “dezenformasyonla mücadele” etmek üzere faaliyetler yürütmektedir.³⁵

Stratejik iletişim üzerine dünyada çeşitli araştırmalar, çalışmalar ve uygulamalar yapılmaktadır. ABD menşeli “*The International Journal of Strategic Communications*” dergisi 2007 yılından bu yana Taylor & Francis Grup yayını olarak çıkmaktadır. Dergi, stratejik iletişim kavramının teori ve pratikte global ölçekte geliştirilmesini ve çeşitli iletişim disiplinlerinin stratejik iletişim alanında birleştirilmesini amaçlamaktadır.

“Güney Kaliforniya Üniversitesi Annenberg İletişim ve Gazetecilik Okulu”nun³⁶ ev sahipliğinde on-line olarak, 2012 yılından bu yana yayınlanan; “*Case Studies in Strategic Communication*” dergisi geniş bir yelpazede çeşitli kitaplara ve internet sitelerine dağılmış stratejik iletişim örnek olay (vaka) incelemelerini (case studies) ortak bir platformda toplamayı başarmıştır. Örnek olay incelemeleri, tek bir durum üzerinden stratejileri, taktikleri ve iletişim kampanyalarının icrasını derinlemesine bir araştırmayla ortaya koyan önemli çalışmalardır.

Akademik bir yayın olan ve “Chicago Melcrum Publishing” tarafından 2004-2013 yılları arasında periyodik olarak (iki ayda bir) yayınlanan “*Strategic Communication Management*” adlı dergi daha çok stratejik iletişim pratisyenleri için organizasyonların vizyonu, liderlik, takım çalışması, teknoloji yönetimi, inovasyon, şirketlerin marka elçiliği, kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal kültür ve benzeri konuların tartışıldığı bir forum niteliğindedir.

Stratejik iletişim alanında on-line programlar geliştiren üniversiteler de vardır. Örnek olarak ABD’nin Idaho eyaletinde konuşlu Boise State Üniversitesi, “*Birleşik Stratejik İletişim*” adlı³⁷ tamamıyla on-line formatta lisans programları sunmaktadır.³⁸

---

³⁵ T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı resmi internet sitesi, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/teskilat-semasi> (Erişim Tarihi: 11.11.2021)

³⁶ University of Southern California, Annenberg School for Communication & Journalism

³⁷ Integrated Strategic Communications

Amerika Halkla İlişkiler Topluluğu (PRSA)³⁹ tarafından yayınlanan “*The Public Relations Strategist, Public Relations Journal*” ve “*Journal of Public Relations Research*” adlı dergilerde stratejik iletişim konusunda makaleler çıkmaktadır. Bununla birlikte, stratejik iletişim ile ilgili periyodik olarak; ABD’de “*National Summit on Strategic Communications*”, “*International Crisis & Risk Communication Conference*”, Kanada’da “*World Public Relations Forum*”, Avrupa’da “*European Communication Summit*”, “*EU Public Affairs Conference*”, “*International Lessons Learned Conference (ILLC-15: Leadership, Strategic Communication, Crisis Management)*”, Avustralya’da “*Strategic Communications for the Public Sector Conference*” ve diğer akademik etkinlikler yapılmaktadır.

Öte yandan uluslararası savunma ve güvenlik alanında, Merkezi Letonya’nın başkenti Riga’da bulunan “*NATO Stratejik İletişim Mükemmeliyet Merkezi (NATO Strategic Communications Centre of Excellence)*” tarafından yayınlanan “*Defence Strategic Communications*” adlı dergi İttifak perspektifiyle stratejik iletişim araştırmaları için bir forum oluşturmaktadır. Almanya’nın Oberammergau kasabasında konuşlu bulunan *NATO Okulu*’nda ve yine NATO’ya akredite olan, Ankara’da konuşlu bulunan “*TSK Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi Komutanlığı*” bünyesinde stratejik iletişim, kriz yönetimi, stratejik operasyonlar planlama, bilgi harekâtı, sivil-asker işbirliği ve benzeri konularda kurslar verilmekte ve çalışmalar yapılmaktadır.

Bununla birlikte, Makedonya’nın başkenti Üsküp’te konuşlu “Halkla İlişkiler Bölgesel Merkezi (Public Affairs Regional Centre-PARC)” stratejik iletişimin önemli bir bileşenini oluşturan halkla ilişkiler alanında hem Balkan ülkelerine hem de NATO ülkelerine eğitim-öğretim açısından katkı sunmaktadır. Benzer şekilde, 2002 yılında Lizbon/Portekiz’de kurulan ve NATO’nun eğitimlerini, harekâtlarını ve deneyimlerini analiz ettiği ve alınan dersleri konsolide ederek yayınlayan önemli bir ajans da “*NATO*

---

³⁸ Boise State University, <https://www.boisestate.edu/online/stratcomm/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

³⁹ Public Relations Society of America

Müşterek Analiz ve Alınan Dersler Merkezi”dir.⁴⁰ Ayrıca, Almanya’nın Garmisch-Partenkirchen kentinde, “*Savunma Akademileri ve Güvenlik Çalışmaları Enstitüleri Barış İçin Ortaklık Konsorsiyumu*” bu alanda faaliyet gösteren ve birçok savunma akademisi ile bağlantısı bulunan gönüllü bir kuruluştur.⁴¹

BK King’s College’da Stratejik İletişim (MA) yüksek lisans programı devletlerin; uluslararası arenada askeriyeden diplomasiye kadar geniş bir yelpazede iletişimlerini uzun vadeli stratejilerle nasıl şekillendirebilecekleri ve çatışmadan kaçınmak, barış ve istikrar sağlamak için diplomasiyi, kültürü ve ekonomiyi nasıl kullanabilecekleri üzerine dersler ve analizler sunmaktadır.⁴²

Yunanistan’a baktığımızda; Pire Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları Bölümü’nde; strateji, savunma politikası, bilgi politikası ve siber güvenlik, stratejik iletişim ve kitlesel iletişim, kriz yönetimi, yüksek strateji, strateji teorisi, jeopolitik, enerji güvenliği, Yunan savunma stratejisi, deniz stratejisi, Türkiye, Doğu Akdeniz, Orta Doğu gibi konularda çalışmalar yapılmakta ve lisansüstü eğitim verilmekte olduğu görülmektedir. Pire Üniversitesi’nin söz konusu bölümü ile Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı’nın Themistoklis Yüksek Strateji Genel Merkezi arasında yapılan protokol çerçevesinde Yunan Silahlı Kuvvetleri personeli ile akademik personel tarafından stratejik konularda ortak çalışmalar yapılmaktadır.⁴³ Yunanistan Amerikan Koleji’nde (the American College of Greece) stratejik iletişim ve halkla ilişkiler yüksek lisans programı icra edilmektedir. Ayrıca, “*Athens Journal of Mass Media and Communications*” Yunanistan menşeli kitle iletişimi ve stratejik iletişim konularına yer veren üç aylık açık kaynak yayınıdır.

Konuya ilişkin yabancı literatür incelendiğinde, karşımıza çıkan başlıca kaynaklar şunlardır: “*The Routledge Handbook of Strategic Communication; The*

---

⁴⁰ Joint Analysis and Lessons Learned

⁴¹ Partnership for Peace Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes

⁴² <https://www.kcl.ac.uk/study/postgraduate-taught/courses/strategic-communications-ma-pg-dip> (Erişim Tarihi: 31.03.2023)

⁴³ <https://www.kranosgr.com> (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

Routledge Handbook of Public Diplomacy; Strategic Communication: Principles and Practice; Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates; The Handbook of Strategic Public Relations and Integrated Marketing Communications; Strategic Communication in Crisis Management; Strategic Communication, Social Media and Democracy; Commander's Handbook for Strategic Communications and Communication Strategy; Strategic Planning for Public Relations; Strategic Communication in Business and the Professions; All of the People, All the Time: Strategic Communication and American Politics; Strategic Conflict; Political Public Relations - Principles and Applications; Corporate Communication: Advocacy Strategy; The Strategy of Conflict; Strategic Interaction; Planning Strategic Interaction; The Global Public Relations Handbook: Theory, Research, and Practice; International Communications Strategy: Developments in Cross-Cultural Communications, PR and Social Media; Dwight D. Eisenhower: Strategic Communicator; With the Support of Multitudes: Using Strategic Communication to Fight Poverty Through PRSPs."⁴⁴

Stratejik iletişim konusunda Türkiye’de yürütülen akademik araştırmalara ve çalışmalara baktığımızda üniversitelerde gerçekleştirilen faaliyetlerin sınırlı sayıda ve dağınık bir yelpazede olduğunu, stratejik iletişim adı altında nadiren örgütlendiğini görmekteyiz. *Millî Savunma Üniversitesi* şemsiyesi altında Deniz Harp Enstitüsü’nde; vizyoner bir yaklaşımla geleceğin Kurmay Subaylarına stratejik iletişim dersleri verilmesinin yanı sıra *Dr. Dz. Alb. Murat Kağan Kozanhan* editörlüğünde periyodik olarak hazırlanan ve denizcilik alanında prestijli bir yayın olan “*Mavi Vatan*” dergisi stratejik iletişim ve Doğu Akdeniz ile ilgili makalelere özel önem vermektedir.⁴⁵ *Ankara Üniversitesi* İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü’nde; Prof. Dr. Nuran Yıldız tarafından SBE lisansüstü programlarına yönelik *Kaos Kriz ve İletişim* dersi, *Kocaeli Üniversitesi* İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünde; Prof. Dr.

---

⁴⁴ Poverty Reduction Strategy Papers

⁴⁵ Nazif Bozkurt, “Stratejik İletişim Bağlamında ABD Deniz Kuvvetleri Reklam Filmlerinin Analizi”, MSÜ Deniz Harp Enstitüsü Mavi Vatan Dergisi, Kasım 2020, Sayı: 6, pp. 50-63.

İdil Sayımer tarafından “*Stratejik Halkla İlişkiler Yönetimi ve Kriz Yönetimi*” dersleri, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünde* lisans programlarında; Prof. Dr. Feride Akım tarafından “*Halkla İlişkilerde Stratejik Karar ve Uygulayıcı Roller*” dersi, Öğr. Gör. Fatih Özkoyuncu tarafından “*Reklamda Stratejik Planlama*” dersi, Doç. Dr. Meltem Ünal Erzen tarafından “*Kamu Diplomasisi*” dersi, Prof. Dr. Sevimece Karadoğan Doruk tarafından “*Kriz İletişimi*” dersi, *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü bünyesinde* SBE tezli lisansüstü programlarına yönelik Prof. Dr. Aylin Göztaş tarafından “*Bütünsel Risk Yönetimi ve Analizleri*” dersi, Prof. Dr. Emet Gürel tarafından “*Rekabet Yönetimi ve Rekabet Stratejileri*” dersi, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesinde*, “*Medya ve İletişim Çalışmaları*” SBE Tezli Yüksek Lisans Programında; Prof. Dr. Yasemin İnceoğlu tarafından “*Uluslararası İletişim*” dersi, Prof. Dr. İnci Çınarlı tarafından “*Risk Toplumu, Korku Kültürü ve Medya*” dersi, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi*, “*Stratejik İletişim Yönetimi*” SBE Tezli Yüksek Lisans Programında; Prof. Dr. İnci Çınarlı tarafından “*Kriz ve Risk İletişimi*” Yönetimi dersi, Prof. Dr. Kerem Rızvanoğlu tarafından “*Stratejik İletişim Yönetiminde Web*” dersi, Doç. Dr. Emine Nazlı Aytuna tarafından “*Ağ Toplumu*” dersi, Prof. Dr. Halime Yücel Bourse tarafından “*Stratejik Siyasal Halkla İlişkiler ve Kamu Diplomasisi*” dersi, Öğr. Gör. Çiğdem Ersayın tarafından “*Sosyal Medyada Stratejik İletişim*” dersi, *Galatasaray Üniversitesi Pazarlama İletişimi Yönetimi Tezsiz Yüksek Lisans Programında*; Prof. Dr. İnci Çınarlı tarafından “*Kriz İletişimi Yönetimi*” dersi, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Stratejileri ve Halkla İlişkiler Tezsiz Yüksek Lisans programında*; Doç. Dr. Özlem Danacı Yüce tarafından “*Siyasal İletişim Stratejileri*” dersi verilmektedir. Bu çerçevede; üniversitelerimizde stratejik iletişim kavramına en yakın örgütlenmiş yükseköğretim kurumunun Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi olduğu söylenebilir.

Ülkemizde iletişim fakülteleri haricindeki diğer fakültelerin ders programlarına baktığımızda stratejik iletişim bağlantılı olarak; savunma ve güvenlik politikaları, stratejik yönetim ve diğer konulardaki derslerin varlığını görmekteyiz. *Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde*; Prof. Dr. Beril Dedeoğlu tarafından “*Uluslararası Güvenlik ve Uluslararası Politika*” dersi, “*Uluslararası Politika ve Strateji*” dersi ve “*Küreselleşme ve Güvenlik Politikaları*” dersi, Prof. Dr. Ercüment Tezcan tarafından *AB Güvenlik ve Savunma Politikaları* dersi, Galatasaray Üniversitesi Yönetim ve Organizasyon Bölümünde; Prof. Dr. Sibel Yamak tarafından “*Stratejik Yönetim Yaklaşımları*” dersi verilmektedir. Ayrıca, Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, *Dokuz Eylül Üniversitesi* bünyesinde faaliyet gösteren Stratejik Araştırmalar Merkezi ve benzeri kuruluşlar stratejik düzeyde çeşitli uluslararası çalışmalar ve programlar yürütmektedir.

Ulusal Tez Merkezi envanterine baktığımızda; “stratejik iletişim” anahtar kelimeleri ile yapılan tarama neticesinde doktora düzeyinde 15, yüksek lisans düzeyinde 22 olmak üzere toplam 37 adet tez çalışması mevcuttur. Bu tezlerden 33 tanesi halkla ilişkiler, gazetecilik ve iletişim bilimlerine ilişkin olarak etiketlenmiştir. Diğer tezler ise uluslararası ilişkiler, işletme ve turizm alanlarında yazılmıştır. Tez çalışmamız kapsamına giren savunma ve güvenlik alanı ile kamu diplomasisine ilişkin toplam tez sayısının 6 adet olduğu belirlenmiştir.⁴⁶

Marmara Üniversitesi Halkla İlişkiler Bölümü’nden Betül Karaman 2019 yılında yaptığı “*Halkla ilişkiler kapsamında stratejik iletişim yönetimi: Zeytin Dalı Harekâtının incelenmesi*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında halkla ilişkilerin stratejik iletişim yönetimi boyutunu ele almış, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Zeytin Dalı Harekâtı kapsamında Türkiye’nin kullandığı sert ve yumuşak güç unsurlarını incelemiştir.

---

⁴⁶ Ulusal Tez Merkezi İnternet Sitesi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim Tarihi:15.5.2024)

Gazi Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünden Oktay Yıldız 2017 yılında “*Stratejik iletişim bağlamında orduların sosyal medya kullanımı: ABD ordusu örneği*” adlı yüksek lisans teziyle ABD ordusunda stratejik iletişim yaklaşımı çerçevesinde sosyal medyanın kullanımı irdelenmiştir.

Atatürk Üniversitesi İletişim Bölümü’nden Abdulsemet Günek “*Türk kamu diplomasisinin stratejik iletişim yaklaşımı bağlamında yapılandırılması: Bir model önerisi*” adlı doktora tezi çalışmasında kamu diplomasisi anlayışında ortaya çıkan dönüşüme bağlı olarak Türkiye'nin kamu diplomasisinin stratejik iletişim yaklaşımı çerçevesinde yeniden yapılandırılması yaklaşımı incelenmektedir.

İstanbul Ticaret Üniversitesi Medya ve İletişim Çalışmaları Bölümü’nden Uğur Ünal 2016 yılındaki “*Uluslararası stratejik iletişim yönetimi olarak kamu diplomasisinin ülke imajına etkileri [Türkiye'nin Kırgızistan'daki kamu diplomasisi ve algısı üzerinden]*” adlı çalışmasında Türkiye'nin Kırgızistan'da icra ettiği uluslararası stratejik halkla ilişkiler gayretleri kapsamındaki ülke imajının etkilerini araştırmış ve olumlu etkiler oluşturduğunu tespit etmiştir.

Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Bölümü’nden Rıza Güler, 2015 yılında tamamladığı, “*Güvenlik Odaklı Stratejik İletişim: Tarihsel Karşılaştırmalı Bir Analiz*” adlı doktora tezi çalışmasında savunma ve güvenlik perspektifinden stratejik iletişimin rolünü incelemiştir.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nden Aybala Lale Kahraman; uluslararası ilişkiler alanında 2023 yılındaki “*Stratejik İletişim Yaklaşımı Bağlamında (Dijital) Propaganda ve (Dijital) Kamu Diplomasisi: Kuzey Kore ve Güney Kore Örnekleri*” adlı doktora tezinde iki ülke özelinde stratejik iletişim bağlamında yeni teknolojilerin ve dijital yöntemlerin uygulanmasına yönelik propaganda ve kamu diplomasisi içeriklerini incelemiş ve tartışmıştır.

Söz konusu stratejik iletişim tezleri 2003-2023 yılları arasında yazılmıştır. Stratejik iletişim kavramının 2003 yılından itibaren tez çalışmalarına konu olmaya başlaması ve son on yılda ivme kazanması stratejik iletişimin ülkemizdeki gelişim seyrine işaret etmektedir. Aynı zamanda kavramın dünyada olduğu gibi Türkiye’de de henüz yeni sayılabilecek bir kavram olduğu söylenebilir.

Çalışma kapsamında niteliksel bir araştırma yapılması, araştırma stratejisi olarak *vaka çalışması* yaklaşımının kullanılması hedeflenmektedir. Öte yandan nitel araştırmalarda kullanılan bir yöntem olarak *içerik analizi*, elde edilen verileri çözümlemek için akademik ve bilimsel çalışmalarda niteliksel, niceliksel ya da karma veri analizlerinde kullanılan Almanya merkezli bir software şirketi olan Verbi GmbH tarafından geliştirilen *Maxqda* yazılım programı ile birlikte kullanılacaktır. Maxqda; nitel analiz yapabilmenin yanı sıra nicel içerik analizi imkânı da sunmaktadır.⁴⁷ Bu kapsamda; stratejik iletişim bulguları ihtiva eden röportaj, konuşma, basın toplantısı, brifing vb. içeriklerin nitel çözümlenmesinde içerik analizinden istifade edilecektir. Böylece iki ülkenin devlet/hükümet başkanlarının açıklamaları üzerinden ülkelerin anlatıları, temaları, mesajları, söylemleri ve politikalarının tespit ve analiz edilmesi planlanmaktadır.

Bu tez çalışmasının; ülkemizdeki iletişim, kamu diplomasisi, siyaset bilimi ve uluslararası halkla ilişkiler gibi alanlara yönelik faydalı bir çalışma olması, Türkiye’de yürütülen iletişim araştırmalarına bir katkı sağlaması, dünyada yürütülen stratejik iletişim araştırmalarına ve çalışmalarına ilişkin bir farkındalık yaratması, bununla birlikte akademik tartışmalara savunma ve güvenlik alanından yeni perspektifler ve materyaller ile yeni bir açılım kazandırması hedeflenmektedir.

Ayrıca, yakın tarihte gerçekleşen bir vaka üzerinden, akademik ve diplomatik düzeylerde henüz tüm yönleriyle yeterince incelenme, yazma ve tartışma olanağı

---

⁴⁷ Maxqda İnternet Sayfası, <https://www.maxqda.com/> (Erişim Tarihi: 07.01.2024)

bulunulmamış bir konu olması itibariyle inişli-çıkışlı bir grafik çizen Türkiye-Yunanistan ilişkilerine yönelik bu tez çalışması; iki ülke arasında zaman zaman krize dönüşebilen sorunların analiz edilmesine de ışık tutması açısından önem taşımaktadır. Öyle ki bu tez çalışması, Doğu Akdeniz jeopolitiğine dair stratejik iletişim alanında ülkemizde yapılan ilk akademik araştırma ve tez çalışması niteliğindedir. Bu çalışma neticesinde, ortaya konulacak bulgular, tetiklenebilecek fikirler ve çözüm önerileri ile birlikte savunma ve güvenlik alanına özgün bir katkı sunulabileceği değerlendirilmektedir.

1.5. Kuramsal Çerçeve

Kuramsal çerçeve şemsiyesi altında; literatürdeki güncel tartışmalar, sirkülasyondaki terminoloji, oluşturulan araştırma soruları, uygulanacak yöntem, araştırma evreni ve örneklem, kullanılacak veri toplama ve analiz teknikleri, geçerlik ve araştırmanın sınırlılıkları ilgili hususlar detaylı bir şekilde müteakip maddelerde ele alınacaktır.

1.5.1. Kavram ve Terimler

Bu tez çalışmasında; strateji, iletişim, stratejik iletişim, halkla ilişkiler, kamu diplomasisi, psikolojik harekât, bilgi harekâtı, algı yönetimi,⁴⁸ lobicilik, medya operasyonu, kriz, kriz yönetimi, angajman kuralları, sivil-asker işbirliği, hibrit savaş (karma savaş, bulanık savaş), göç, göçmen, sığınmacı, mülteci, söylem, etki, ikna,

---

⁴⁸ Algı yönetimi, insanların bir organizasyon ile ilgili algılarını şekillendirme uğraşısıdır. İnsanların bir organizasyon hakkındaki algılamaları onların davranışlarını, tutumlarını ve eylemlerini etkileyebilir. Algı yönetimi, aynı zamanda organizasyonun itibarını şekillendirmek ve güçlendirmek için önemlidir. Nancy (Faessen) Michieli, “Mastering Perception Management: The Key to Transforming Employee Engagement”, 27.03.2023, <https://www.linkedin.com/pulse/mastering-perception-management-key-transforming-faessen-michieli/> (Erişim Tarihi: 06.06.2024)

küreselleşme, ulus markalaşması,⁴⁹ jeopolitik, anlatı (narrative), vaka çalışması (case study), içerik analizi, anlayış (mind-set), hedef kitle (target audience, target public), kamuoyu (public opinion), tema, mesaj, etki odaklı çalışmalar (effect-based studies), istenen etkiler (desired effects), istenen sonuçlar (desired end-states), operasyonel çerçeve (operational framework), iştirilmiş gazetecilik (embedded journalism), stratejik iletişim planı çerçevesi, uyumlaştırma (alignment), senkronizasyon, paradigma, konsept, model, kuram, kapasite inşası (capacity building), üst düzey makam görüşmeleri (key leader engagement), bölgesel işbirliği (regional cooperation), établi (yerleşik, sakin) ve benzeri kavram ve terimlerin kullanılacağı öngörülmüştür.

1.5.2. Kuramsal Tartışma

Stratejik iletişimi tanımlama sorunu, kavramın ortaya çıkışından bu yana süregelen bir uğraştır. Konu hakkındaki kaynaklar incelendiğinde; kavramın birbirine benzer ve birbirinden farklı birçok tanımı bulunmakla birlikte henüz kavramın ortak bir tanımı üzerinde uzlaşma sağlanmadığı ve böyle bir çabanın da çok gerekli olmadığı yönünde bir eğilim bulunmaktadır. Stratejik iletişim, nüvesinde “strateji” ve “iletişim” kavramlarını barındırmaktadır. Strateji, akademik olarak çeşitli disiplinlerde ve günlük hayatta sıkça duyduğumuz bir kavramdır. Literatürde genellikle liderlik, stratejik düşünme ve karar verme (decision-making) gibi kavramlarla bağlantılı bir konumdadır. Tarihsel olarak incelediğimizde; Thucydides, Vegetius, Sun Tzu, Clausewitz, Napoléon

---

⁴⁹ Ulus markalaşması ya da ulus markalama, bir ülkenin kendisini insanların (turizm bağlamında) ziyaret edebileceği, yatırım yapabileceği ve mal ve hizmet kalitesi ile yetenekleri açısından iyi bir itibar oluşturabileceği bir yer olarak nasıl konumlandığı ve tanıttığı ile ilgilidir. Örneğin; İsveç'in dünyada bir tasarım başkenti (Stockholm) olarak itibarı, Almanya'nın mühendislik hassasiyeti, Japonya'nın verimliliği ya da İtalya'nın modadaki itibarı, bu ülkelerin yıllar içinde kendileri için kazandıkları ve oluşturdıkları algılar ve çağrışımlardır. Brand Finance, 21.10.2019, “Nation Branding: How to Build an Effective Location Brand Identity”, <https://brandfinance.com/insights/nation-branding> (Erişim tarihi: 07.01.2022)

ve Atatürk gibi strateji dehalarının bugün halen geçerliliğini koruyan öğretileri ve mesajları stratejinin önemini günümüze aktarmaktadır.⁵⁰

Tarihte başlangıç mahiyetinde ilk kez ne zaman ve nerede ortaya çıktı bilinmiyor, ancak strateji kavramının Roma İmparatorluğu öncesinde, Antik Yunanca’da “*stratos* (ordu)” ve “*ago* (yönetmek, yön vermek)” kelimelerinden oluştuğu düşünülmektedir. Bazı araştırmacılar da kavramın Latince’de “yol, çizgi, nehir yatağı” anlamlarına gelen *stratum* sözcüğünden türetildiğini savunmaktadır.⁵¹ Stratejinin günümüzde nasıl tanımlandığına baktığımızda; BK Savunma Akademisi’nin stratejiyi; “*politika hedeflerini karşılamak için sonuçları, yöntemleri ve araçları birleştiren bir hareket tarzı*” olarak tanımladığını görmekteyiz.⁵² Strateji, işgal edilen faaliyetler için yön gösterici bir nitelik taşımaktadır. Olumlu ve ölçülebilir sonuçlar elde edebilmek için açıkça belirlenmiş amaçlar olmasını gerektirir. Strateji, organizasyonların ya da bireylerin genellikle uzun vadeli hedeflerini başarabilmek için ne yapacaklarını tarif etmek için kullanılır.⁵³

Karar vericiler için strateji oluşturmak meşakkatli bir yönetsel fonksiyondur. Sürekli değişen, krizler, belirsizlikler ve sınamalar ile test edilen bir konjonktürde liderlerin organizasyonları için genel stratejik yönelimin bir unsuru olarak bir strateji tanımlamaları beklenir. Watkins, stratejinin belirli hedeflere ve performans ölçülerine dayanan bir misyon, paydaşlarla birlikte kurulan ilişkilerden ortaya çıkan bir değerler ağı ya da organizasyonun misyonunu ve hedeflerini gerçekleştirmek için ilham verici

---

⁵⁰ Fikret Bayır, **Strateji Ustası ATATÜRK**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014;

Andrew Roberts, **Napoleon: A Life**, Penguin Audio Books, 4 November 2014, www.amazon.com; Carl Von Clausewitz, **On War**, (Indexed Edition), (Edited and Translated by Michael Howard and Peter Paret), Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1984;

Sun Tzu, **The Art of War**, (Translated by Thomas Cleary), Shambhala Publications, Boston & London, 1988; **Vegetius Epitoma Rei Militaris**, (M. D. Reeve), Oxford University Press, 2004;

Graham Allison, **Destined for War: Can America and China Escape Thucydides’s Trap?**, Houghton Mifflin Harcourt, Boston, 2017.

⁵¹ Coşkun Can Aktan, 1999’dan aktaran İnci Çınarlı, **Stratejik İletişim Yönetimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 20.

⁵² BK Hükümet İletişim Hizmetleri Departmanı Resmî İnternet Sitesi,

<https://gcs.civilservice.gov.uk/publications/strategic-communication-mcom-function-guide/> (Erişim tarihi: 01.01.2022)

⁵³ James Mahoney, **Strategic Communication: Principles and Practice**, Oxford University Press, Australia and New Zealand, 2013, s. 1.

bir tasvir niteliğindeki bir vizyon olmadığını belirtmektedir. Strateji, sadece genel stratejik yönelimdeki bir unsurdur. Watkins'e göre; bir organizasyon için misyon neyin başarılabileceğini, değerler ağı oluştururken kimle değer yaratılacağını ve sahiplenileceğini, strateji değer ağı bağlamında misyonun başarılabileceği için kaynakların nasıl tahsis edileceğini, vizyon ve teşvikler ise organizasyondaki insanların neden üstün bir seviyede performans sergilemeleri için kendilerini motive ve daha odaklı hissetmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla misyon, değerler ağı, strateji ve vizyon bir organizasyon için stratejik yönü tayin etmekle birlikte ne, kim, nasıl ve neden sorularına cevap vererek güçlü bir şekilde aksiyon alınmasını sağlamaktadır.⁵⁴ Vizyon, bir entitenin kendini güvende hissedeceği doğru ve sağlam görüşün teminatıdır. Daha önce kurumsallaşmış bir anlamın örneği olarak ortaya çıkar.⁵⁵

İletişim ise insanoğlunun var olduğu ilk günden bu yana gerçekleştirilen vazgeçilmez bir gündelik hayat gereksinimidir. İletişim; kısaca, anlamın yaratılması ve değiş-tokuşudur.⁵⁶ Ancak iletişimi sadece mesajların ya da bilginin gönderilmesi ve alınması işlemine indirgemek doğru bir yaklaşım tarzı olmayacaktır. İletişimin (communication) insan topluluğu (community) ile bağına odaklanan ve kavramı kültürel bağlamda ele alan Carey, iletişimi; “gerçekliğin üretildiği, sürdürüldüğü, onarıldığı ve dönüştürüldüğü sembolik bir süreç” olarak tanımlamaktadır.⁵⁷ İletişim bire bir ya da gruplar arasında olabilmektedir. Yüz yüze olabildiği gibi iletişim araçları vasıtasıyla da gerçekleştirilebilmektedir. Sözlü (*konusulan dil, sözcükler, ses tonu, ritim, hız vd.*), sözsüz (*duruş, jestler, mimikler ve Amerikan İşaret Dili*), görsel (*işaretler, semboller, sosyal medya dinamikleri vd.*), yazılı (*elektronik posta, mektup, infografik ve diğer metinler*), aktif dinleyici (*göndericiye düşünceli, bilinçli, cesaretlendirici ve*

⁵⁴ Michael D. Watkins, “Demystifying Strategy: The What, Who, How, and Why”, **Harvard Business Review**, 10 September 2007, <https://hbr.org/2007/09/demystifying-strategy-the-what> (Erişim tarihi: 06.04.2023)

⁵⁵ Jacques Ellul, **Sözün Düşüşü**, (Çev. Hüsamettin Arslan), Paradigma Yayınları, İstanbul, 2004, s. 33.

⁵⁶ Richard Nordquist, What Is Communication? The Art of Communicating and How to Use It Effectively, <https://www.thoughtco.com/what-is-communication-1689877> (Erişim Tarihi: 01.01.2022)

⁵⁷ James W. Carey, **Communication As Culture: Essays on Media and Society**, Routledge, Taylor & Francis Group, New York and London, (Revised Edition) 2009, s. 19.

yönlendirici geri beslemeler yansıma) olarak çeşitli formlarda insanlar daima iletişim halindedir. İletişim sayesinde insanlar ihtiyaçlarını karşılayabilmişler, kültürel gelenekler, çeşitli normlar ve değerler oluşturabilmişler, toplumlar, kültürler ve dünya medeniyeti inşa edebilmişlerdir.⁵⁸

Guerrero-Castro, stratejik iletişime yönelik; strateji olmaksızın sadece iletişim yapılabileceğini, ancak bir strateji doğrultusunda stratejik olarak iletişim yapılabileceğini vurgulamıştır. Bu perspektif, stratejik iletişimin stratejik düzeyine değil, bir strateji ışığında yapılmasının önemine işaret etmektedir.⁵⁹ Toplumda stratejik iletişimin yalnızca stratejik boyutta yani devlet kurumlarının, kuruluşların ve organizasyonların üst düzey yetkilileri nezdinde yapılan bir faaliyet olduğu yönünde yaygın bir algı bulunmaktadır. Aslında bu algı genel anlamda gerçeği yansıtmamaktadır. Stratejik iletişim yaklaşımı sadece devlet kurumları, uluslararası kuruluşlar, büyük organizasyonlar ve benzeri entiteler tarafından değil, küçük ve orta ölçekli işletmeler, STK'lar, aktivist gruplar ya da bireyler tarafından da gerçekleştirilen bir eylemdir. Bununla birlikte, birçok devletin savunma ve güvenlik, politik iletişim ve kamu diplomasisi alanlarında pratik olarak uygulanmakta olduğu görülmektedir.

İnternet üzerinden basit bir araştırma yapıldığında stratejik iletişimin çeşitli tanımları karşımıza çıkmaktadır. Örneğin *simpplr.com* sözlüğünde stratejik iletişim; bilginin dağıtılması ve toplanması için uzmanlaşmış bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Biraz daha açmak gerekirse, en iyi mesajın, doğru kanallar vasıtasıyla, doğru hedef kitleye, doğru zamanda ve organizasyonun hedeflerine sadık kalınarak bu süreçten geri dönüşüm alınarak kullanılması olduğu ifade edilmektedir.⁶⁰

---

⁵⁸ Amy C. Evans, "What is Communication? - Definition & Importance", <https://study.com/academy/lesson/what-is-communication-definition-importance.html> (Erişim tarihi: 01.01.2022)

⁵⁹ "Without strategy we can only communicate. Only with strategy we can communicate strategically." Cristian E. Guerrero-Castro, "Strategic Communication for Security & National Defense: Proposal for an Interdisciplinary Approach", PfP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, **Connections: The Quarterly Journal**, Vol. 12, No. 2 (Spring 2013), pp. 27-52, s. 51.

⁶⁰ Simpplr Glossary, <https://www.simpplr.com/glossary/strategic-communications/> (Erişim Tarihi: 03.01.2022)

Global şirketler için bir dijital platform olan *Workvivo.com* sitesine baktığımızda stratejik iletişim; organizasyonların kendi hedefleri ile uyum içerisinde olan tutarlı bir mesajı iletmek için kullandıkları kurumsal bir iletişim formu olarak tanımlanmaktadır.⁶¹ *Oxford Bibliographies* sayfasında; kavramın organizasyonların misyonlarını gerçekleştirmek için iletişimsel çabalarının ötesinde daha yüksek düzeydeki endişelere işaret ettiği belirtilmektedir.⁶² Sarih hedeflerin ortaya konulması ve belirli bir dizi hedef kitlenin tutum, davranış ve algılarının söz konusu hedefleri desteklemesi fikrinin anlaşılması stratejik iletişimi oluşturan temel çerçevedir.⁶³

Akademik olarak stratejik iletişimden bahsederken genel olarak iki perspektif bulunmaktadır: Bunlar organizasyonel perspektif ve sosyal perspektiftir. Organizasyonel stratejik iletişim yaklaşımı; demokrasi ve kurumlar için olduğu kadar aynı zamanda kamu ile ilişkiler, hükümetler arası ilişkiler, kurumlar arası ilişkiler açısından önem taşımaktadır. Sosyal stratejik iletişim perspektifinde ise, insanların tavırlarına, inançlarına, davranışlarına, düşüncelerinin şekillendirilmesine, demokrasi ve kültürlerine odaklanılır. Hem organizasyonel hem de sosyal perspektifin de birbiriyle ilişkili olduğu ve birbirine bağımlı olduğu söylenebilir. Bununla birlikte stratejik iletişim bir disiplin olarak kitle iletişim teorisine, organizasyon teorisine ve beşeri bilimlere (dil, retorik, vb.) dayanmaktadır. İletişim sosyolojisinden türemiş bir alan olarak stratejik iletişime bakıldığında ise bireylere, organizasyonlara ve topluma yönelik anlamın dağıtılması, geliştirilmesi ve iletilmesi işlevlerini gerçekleştirmeye çalıştığı söylenebilir.⁶⁴

---

⁶¹ Workvivo, Lisa Ardill, 16.11.2023, <https://www.workvivo.com/blog/what-is-strategic-communications/> (Erişim Tarihi: 03.12.2023)

⁶² Oxford Bibliographies, <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo> (Erişim Tarihi: 03.12.2023)

⁶³ Christopher Paul, **Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates**, Praeger ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara, California, 2011, s. 5.

⁶⁴ Maria Magdalena Popescu, “Strategic Communication, Narrative Structures and Their Impact on Human Behaviour”, Iulian Boldea, Cornel Sigmirean (Editors), *Identities in Globalisation. Intercultural Perspectives*, Arhipelag XXI Press. s. 68, https://www.researchgate.net/publication/343448288_strategic_communication_narrative_structures_and_their_impact_on_human_behaviour (Erişim Tarihi: 02.01.2022)

Öte yandan; yönetim, pazarlama, reklamcılık, halkla ilişkiler ve diğer alanlarda faaliyet gösteren organizasyonlar bağlamında iletişimin geliştirilmesi, yayılması ve değerlendirilmesi üzerine çeşitli profesyonel çalışmalar yürütülmektedir. Yönetmelik fonksiyonların koordine edilmesinden, ürünlerin geliştirilmesine ya da ilişkilerin inşaa edilmesine kadar geniş bir yelpazede faaliyet gösteren organizasyonlar; “*misyonlarını yerine getirmek için iletişimin amaçlı olarak gerçekleştirilmesi*” üzerine odaklanırlar. İşte stratejik iletişimin özünü oluşturan faktör budur. Böylece çalışanlar; organizasyonları, amaçları ya da sosyal hareketler adına iletişim pratiğini önceden iyice düşünerek, bilinçli ve kasıtlı bir şekilde icra ederler.⁶⁵

Stratejik iletişimin tanımlanması sorunu haricindeki diğer önemli bir husus da kavramın muğlaklığı, konuya ilişkin terminolojinin dağınıklığı ve diğer kavramların yerine kullanılabilirliği ile ilgili tartışmadır. Örneğin kamu diplomasisi ve stratejik iletişim arasındaki ilişki ve farklılıklar sürekli sorgulanan ve anlaşmazlığa neden olan bir konudur. Bazı kuramcılar her iki kavramı eş anlamlı ve birbirinin yerine kullanılabilir olarak görmekteyken, bazıları kamu diplomasisinin stratejik iletişime bağlı olduğunu, bazıları ise stratejik iletişimin kamu diplomasisine bağlı olduğunu savunmaktadır.⁶⁶

Bu çalışma kapsamında; disiplinler arası bir alan olarak stratejik iletişimin ne tür nitelikleri olduğu; bir disiplin mi, paradigma mı, konsept mi ya da bir model mi olduğu tartışılacak, stratejik iletişimin şemsiye bir kavram olarak ihtiva ettiği kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, sivil-asker işbirliği, psikolojik harekât, bilgi harekâtı ve diğer uzmanlık alanları organizasyon ve kamuları arasındaki ilişkiler ve icra edilen faaliyetler açısından incelenecektir. Ayrıca, bu çalışmaların Türkiye ve Yunanistan devlet/hükümet başkanlarının Doğu Akdeniz’e ilişkin açıklamalarındaki anlatılar, temalar ve mesajlar üzerinden araştırılacaktır.

---

⁶⁵ K. Hallahan et. al, idem, s. 4.

⁶⁶ Christopher Paul, **Whither Strategic Communication? An Inventory of Current Proposals and Recommendations**, Santa Monica, California, RAND, OP-250-RC, 2009.

1.5.3. Araştırma Soruları

- Literatüre göre stratejik iletişim nedir ve hangi tarihsel süreçlerden geçmiştir?
- Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden önemli aktörler kimlerdir?
- Türk ve Yunan devlet/hükümet başkanlarının açıklamaları üzerinden Doğu Akdeniz'e ilişkin iki ülkenin söylemleri, politikaları ve stratejik iletişim dinamikleri nelerdir?
- Doğu Akdeniz'de 2020 yılında MTA Oruç Reis gemisi ile Türkiye'nin icra ettiği sismik araştırmalar sırasında Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan jeopolitik kriz döneminde karşılaştırmalı olarak tespit edilen stratejik iletişim öğeleri (anlatılar, temalar, mesajlar vb.) nelerdir?

1.6. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal bilimlerde, niteliksel ve niceliksel yaklaşımlar arasında yaşanan sürekli bir tartışma ve rekabet vardır. Nitel araştırmalar tarihsel olarak daha eski olmakla birlikte nicel araştırmalar, nitel araştırmaların hâkim olduğu uzun bir sürecin ardından ortaya çıkmıştır.⁶⁷ Nitel araştırma yöntemlerinin bilimsel araştırmalarda yaygın olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu yöntemler nelerdir diye baktığımızda; gözlem, mülakat ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleridir. Öyle ki bir araştırmacı nitel araştırmalarda, algıları ve olayları rasyonel ve holistik bir biçimde ortaya koyabilmek amacıyla süreci doğal ortam içerisinde izleyebilmektedir.⁶⁸ Nitel araştırmalar, insanların bir şey hakkındaki tutumları ve düşüncelerini keşfetmek ve nitel sonuçları açıklamakta

⁶⁷ Nuri Bilgin, **Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar**, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2014.

⁶⁸ Elif Kuş, **Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri**, Ani Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 105-107.

kullanılmaktadır.⁶⁹ Nitel araştırmacılar genel olarak anlatı, olgu bilim (fenomenoloji), etnografya, vaka çalışması ve temellendirilmiş kuram (grounded theory) gibi sosyal bilimlerde popüler olarak kullanılan yaklaşımlardan birini seçerler.⁷⁰

MTA Oruç Reis sismik araştırma gemisinin 2020 yılında Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon araştırma faaliyetlerine ilişkin Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan jeopolitik kriz kapsamındaki iki ülkenin gerçekleştirdiği stratejik iletişim süreci, bir araştırma stratejisi olarak *vaka çalışması* ya da *rnek olay incelemesi* (case study) yapmak için araştırmacılara değerli bir imkân sunmaktadır. Doğu Akdeniz'de iki ülke arasında gerçek dünyada, belirli bir dönemde özel bir durum yaratan ilgi çekici bir olay olması, olayın muhataplarının ve aktörlerinin belli olması, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi neticesinde çarpıcı sonuçlar ve dersler barındırması gibi faktörler dikkate alındığında yaşanan sürecin akademik açıdan analizi aynı zamanda bir vaka çalışması niteliği arz etmektedir. Vaka alışması yöntemi ilk olarak sosyolojide 19. yüzyılda Fransa'da, Frdric Le Play tarafından geliştirilmiştir.⁷¹

Niteliksel bir vaka çalışmasında, araştırma soruları vakayı çalışırken keşfedilen vakanın ve temaların tanımlanmasına yardımcı olabilir. Vaka alışması merak edilen ve mühim bir vakayı anlaşılabilir kılmak için yapılır. Vaka alışması, tekil bir vakanın önemli şartlar altında etkinliğini anlamak için onun tikelliğini ve karmaşıklığını inceleyen çalışmadır. Böylece tekil bir örnek olaydan yola çıkılarak gelişebilecek benzer olaylara yönelik genelleme yapılabilir.⁷² Bu tez çalışmasında vaka çalışması şemsiye bir araştırma stratejisi olarak kullanılırken, Türkiye ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de yaşadığı kriz süreci ile bu süreçte devletler düzeyinde ortaya koydukları

---

⁶⁹ J. Mahoney, 2013, s. 46.

⁷⁰ John W. Creswell, **Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**, Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, California, 2009, s. 10-30.

⁷¹ Britannica Encyclopedia, <https://www.britannica.com/science/case-study> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)

⁷² Robert E. Stake, **The Art of Case Study Research**, Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, California, 1995, s. xi, 85.

stratejik iletişim biçimlerini, dinamiklerini ve unsurlarını daha derinlemesine keşfetmek, anlamak, çözümlemek ve yorumlamak amacıyla *içerik analizi* yöntemi kullanılacaktır.

Literatürde sıkça rastlanan nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi (content analysis) araştırma metodolojisi için bütüncü bir yöntem olması açısından tercih edilmiştir. Araştırmanın derinlemesine yapılmasını ve sistemleştirilmesini sağlayacak olan içerik analizi; gazeteler, dergiler, kitaplar, filmler, TV programları, reklamlar, mülakatlar, makaleler, fotoğraflar ve websiteleri gibi pek çok türdeki metinler ve multimedya materyal üzerinde uygulanabilmektedir. Hem yazılı hem de görsel/işitsel metinlerdeki bilgilerin ve sembollerin incelenmesini sağlar.⁷³

İçerik analizi, içeriklerin analizinde hem nitelik hem de nicelik yaklaşımların kullanılmasına imkân verebilir. Analiz edeceği materyali tespit eden bir araştırmacının metinleri sistematik olarak çeşitli yönlerden incelemesine ve genel olarak tablolar, grafikler ve şemalar üzerinden çözümlemesine dayanır. Büyük boyutlardaki verilerin muhteviyatındaki keşfedilmediği takdirde fark edilmeyecek olan bir takım niteliklerin ve öğelerin gün yüzüne çıkarılmasına ve kayda geçirilmesine olanak sağlar.⁷⁴

Bu yöntem, güvenilir ve kesin çıkarımlar yapmak için metinlerin analiz edilmesini içermektedir. Temel amacı, yazılı, işitsel, görsel ya da sembolik ve anlamlı bilgi aktaran diğer içeriklerin altında yatan anlamları ortaya çıkarmaktır. İçerik analizi, kelimelerin, sembollerin, anlamların, temaların, düşüncelerin, mesajların ve kategorilerin tanımlanmasını sağlayan bir yöntemdir.⁷⁵ Bu yaklaşımın nihai amacı, verileri betimleyerek içlerindeki gizli gerçekleri ortaya çıkarmaktır. İçerik analizi,

---

⁷³ Birsen Gökçe, **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, Savaş Yayınevi, Ankara, 1999, s. 101; W. Lawrance Neuman, **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, (Çev. Sedef Özge), Yayınodası Yayınları, İstanbul, 2006, C-1, s. 67.

⁷⁴ Neuman, ibid.

⁷⁵ Klaus Krippendorff, **Content Analysis: An Introduction to Its Methodology**, Sage Publications, Thousand Oaks, California, 2004, s. 44.

verileri belirli tema ve kavramlara göre kodlayarak araştırma sorularını ele alan anlamlı bir çıktı üretmeye çalışmaktadır.⁷⁶

Bununla birlikte, sosyal bilimlerde tümevarımsal ve tümdengelimisel araştırmalar sıkça kullanılan ve aşına olduğumuz araştırmalardır. Biri aşağıdan yukarı bir yaklaşımı temsil ederken diğer yukarıdan aşağıya bir yaklaşımdır. Bu tez çalışmasında benimsenen tümevarım yaklaşımı keşifsel bir nitelik taşımakta ve gözlemleri önemsemektedir.⁷⁷ Gözlemlenen bazı örnek olaylardaki parçaların bir araya getirilmesiyle bir lego misali genel tabloya ulaşmak ve bütünsel sonuçlara varmak mümkündür.⁷⁸ İçerik analizlerinin bir özelliği de bir metinde tespit edilen bazı kelimelerin daha mikro ölçekte kategorilere ayrılmasıdır.⁷⁹ İçerik analizi yapılırken, tümevarımsal araştırmalarda veri setleri, konular ve kategorilerin oluşumunda önemli rol oynar.⁸⁰ Neticede konuşmacıların anlamlı cümleler üreten sözlerinden kodlar elde edilmekle birlikte yapılan analiz çerçevesinde, “açık kodlama, kodlardan kategoriler oluşturma ve temaların” tespit edilmesi işlemleri gerçekleştirilmektedir.⁸¹

Kodlama, verilerin farklı unsurlarının tanımlanması ve etiketleme veya işaretleme yoluyla daha küçük birimlere ayrılması anlamına gelmektedir.⁸² Kodlama süreci, yazıya dökülen verileri anlamlı parçalara ayırırken bu birimler arasındaki anlam bütünlüğünü korumayı gerektirmektedir.⁸³ Ayrıca kodlama, metinsel veya görsel verilerin kısa ve öz bilgi kategorileri halinde bir araya getirilmesini ve bir araştırma

---

⁷⁶ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 57.

⁷⁷ Question Pro Website, <https://www.questionpro.com/blog/tr/tumevarimsal-ve-tumdengelimisel-arastirma-yaklasimlarin-farki/> (Erişim Tarihi: 15.05.2024)

⁷⁸ Peggy L. Chinn & Maeona K. Kramer, **Theory and Nursing: Integrated Knowledge Development**, Mosby, St. Louis, 1999, s. 44.

⁷⁹ Robert Philip Weber, **Basic Content Analysis**, Sage Publications, (A Sage University Paper), London, 1990, s. 35; Pamela Burnard, “Teaching the Analysis of Textual Data: An Experiential Approach”, *Nurse Education Today*, August 1996, 16 (4), pp. 278-281, s. 279.

⁸⁰ Yan Zhang & Barbara M. Wildemuth, “Qualitative Analysis of Content”, B. M. Wildemuth, (Ed.), **Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science**, Libraries Unlimited, 2009, pp. 1-12, s. 10.

⁸¹ R. P. Weber, a.g.e.

⁸² Juliet Corbin & Anselm Strauss, **Basics of Qualitative Research Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory**, Sage Publications, Los Angeles, USA, 2008, s. 56.

⁸³ Matthew B. Miles ve A. Michael Huberman, **Genişletilmiş bir Kaynak Kitap: Nitel Veri Analizi** (S. Akbaba Altun & A. Ersoy, Çev. Ed.), Pegem Akademik Yayınları, Ankara, 2016, s. 87.

çalışmasında kullanılan çoklu veri tabanlarından elde edilen kanıtların keşfedilmesini içermektedir.⁸⁴ Kodlama, renkli kalemler ve kâğıtlar, Excel tablosu veya bilgisayar destekli nitel veri analizi yazılım programı gibi çeşitli materyaller kullanılarak gerçekleştirilebilmektedir.⁸⁵

Bununla birlikte araştırmacılar, kodlama sürecini yürütürlerken, kafa karışıklığına yol açabilecek bazı sorunlarla karşılaşabilmektedir. Genel olarak;

- Kodların analize dâhil edilip edilmeyeceğine karar verme,
- Kod adları veya etiketlerin uygun şekilde atanması,
- Kodlama sürecini yönlendirmek için önceden belirlenmiş kodların kullanılması

konularında belirsizlik yaşanabilmektedir.⁸⁶

Kategoriler, ortak kavramlar içeren birden fazla kodu bir araya getiren kapsamlı bilgi kümeleridir. En iyi şekilde, bir araştırma projesi sırasında yapılan sorgulamalara tepki olarak ortaya çıkan temel yapılar, gözlemler veya genellemeler olarak anlaşılırlar.⁸⁷ İlk kategorilerin oluşturulması, tüm kodlar gözden geçirildikten sonra iki veya daha fazla ilgili kodun birleştirilmesini içermektedir. Kategorilerin oluşturulmasında tüm kodların kullanılması zorunlu değildir. Önemsiz olduğu değerlendirilen kodlar eksiltilebilmekte, yeni bir kategori başlığı oluşturmak için diğer kodlarla birleştirilebilmekte ya da yeni kodlar eklenebilmektedir.⁸⁸ Karşılaştırmalı bir örnek olay incelemesi özelliği taşıyan bu çalışmada, iki vaka modeli analizi uygulanacak olan kodlamalar; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı'nın ortak kullandığı, aralarında ciddi söylem yoğunluklarının ve farklılıklarının yaşandığı kesişen kodları tespit etmek için kullanılmaktadır.

---

⁸⁴ John W. Creswell, **Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches**, Sage Publications, Los Angeles, USA, 2013, s. 22.

⁸⁵ Sarah J. Tracy, **Qualitative Research Methods: Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact**, John Wiley & Sons, Wiley-Blackwell Publications, New Jersey, 2013, s. 34.

⁸⁶ J. W. Creswell, 2013, s. 56.

⁸⁷ Sharan B. Merriam, **Qualitative research: A Guide to Design and Implementation: Revised and Expanded from Qualitative Research and Case Study Applications in Education**, Jossey-Bass, San Francisco, USA, 2009, s. 12.

⁸⁸ J. W. Creswell, 2009, s. 150-170.

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde iletişim bilimlerine ilişkin nispeten en yeni analiz yazılımlarından biri olan Maxqda programı kullanılacaktır. Maxqda; nitel analiz yapabilmenin yanı sıra nicel içerik analizi imkânı da sunmaktadır.⁸⁹ Bu kapsamda; elde edilen bulgular niceliksel tablolar, rakamlar ve yüzdelere kullanılmakla beraber nicel boyutu çok fazla dominant kılınmadan, derlenen metinlerin niteliksel çözümlenmesi sağlanarak içerik analizinden istifade edilecektir. Her türlü sosyal araştırmada olduğu gibi, içerik analizi de *veri*, *analiz* ve *analiz sonuçları* üzerine kuruludur.⁹⁰

Öte yandan, içeriklerde mevcut ve stratejik iletişimin temel unsurlarından biri olan anlatıların analizine yönelik araştırmacılar, başından itibaren araştırma sürecinde çeşitli soruları göz önünde bulundurmalıdır. Bu sorular arasında araştırma konusunun belirlenmesi, çalışmanın kapsamının tanımlanması, toplanacak veri türünün belirlenmesi, veri seçimi ve toplanması için yöntemlerin oluşturulması, verilerin düzenlenmesi ve analiz edilmesi ve araştırma bulgularının sunulması için uygun formatın belirlenmesi yer almaktadır. Bu adımlar, araştırma raporunun doğruluğunu ve geçerliliğini sağlamak için de önem arz etmektedir.⁹¹

1.6.1. Araştırma Evreni ve Örneklem

İçerik analizi metodolojisi, örneklem sorularını içeren geleneksel araştırma yöntemlerinden büyük ölçüde farklıdır.⁹² İçerik analizinin ağırlık merkezi, sınırlı sayıda bireyden elde edilen kapsamlı dilsel materyalde yatmakta ve örneklem büyüklüğünü önemsiz kılmaktadır. Çok sayıda bireyin araştırmaya dâhil edilmesi, analizi uygulanamaz hale getirdiği için araştırma bulgularını geliştirmemektedir. İçerik analizi,

---

⁸⁹ Maxqda Website, <https://www.maxqda.com/content-analysis> (Erişim Tarihi: 09.01.2022)

⁹⁰ Edibe Sözen, **Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi, Güç ve Refleksivite**, Paradigma, İstanbul, 1999.

⁹¹ Fran Tonkiss, “Analysis Text and Speech: Content and Discourse Analysis”, **Researching Society and Culture**, Sage Publications, Inc., London, 2006, s. 367-383.

⁹² E. Sözen, 1999, s. 22.

bireylere veya onların niceliğine odaklanmamakta, bunun yerine dil kullanımını ve amaçlarını incelemeyi hedefleyen nitel bir araştırma tekniği olarak hizmet etmektedir. İçerik analizinde örneklem büyüklüğünün ve temsiliyetin belirlenmesi araştırma hedeflerine ya da sorularına bağlıdır.⁹³

Bu çalışmada örneklem olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı'nın 1 Ağustos - 31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki Doğu Akdeniz'e ilişkin açıklamalarını içeren konuşmaları, açıklamaları, basın toplantıları, mesajları, röportajları, makaleleri, basın açıklamaları, bilgi notları ve basın brifingleri seçilmiştir. İçerik analizi alanında, dilin yapısına ve görüşmelerden elde edilen bilgilere dayanarak yazılı metinlerden yararlanılmaktadır. Her bir yazılı metnin analize olanak tanıyacak şekilde kurgulanması gerekmektedir. Bu hedefe ulaşabilmek için metinlerin içsel bir bütünlük ve tutarlılık düzeyine sahip olması gerekmektedir.⁹⁴

Bununla birlikte, sözlü iletişim yoluyla veri elde etme sürecine büyük bir dikkatle yaklaşılır. Bunun nedeni, sözlü iletişimden elde edilen bilgilerin yazılı hale dönüştürülürken söylemin yapısını yakından takip etmesi gerekliliğidir. Yazmak geleneksel ve bilinçli bir uygulamadır, sadece konuşulan kelimeleri bir sayfaya aktarmaktan farklıdır. Yazar, kesin ifadeyi belirlemekte ve telaffuz standartlarına bağlı kalan geleneksel yazım sistemine doğru bir şekilde aktarmakta zorluk çekmektedir.⁹⁵

Bu çalışma kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı açıklamalarını içeren materyal resmi internet sitelerinden indirilmiştir. Yunanistan Başbakanlığı internet sayfasından açıklamalar, basın duyuruları, basın toplantıları, konuşma metinleri, bilgi notları, brifingler derlenmiştir. T.C. Cumhurbaşkanlığı resmi internet sitesinden, Türk tarafının açıklamaları, basın

---

⁹³ Richard Elliot, "Discourse Analysis: Exploring Action, Function and Conflict in Social Texts", **Marketing Intelligence & Planning**, 1996, Vol. 14 No. 6, pp. 65-68, s. 65.

⁹⁴ Burak Mil, "Nitel Araştırmalarda Söylem Analizi ve İlkeleri", Atila Yüksel, Burak Mil, Yasin Bilim, (Ed.), **Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, pp. 157-167, s. 158.

⁹⁵ E. Sözen, 1999, s. 32.

duyuruları, basın toplantıları, konuşma metinleri, bilgi notları, mesajları, MGK bildirileri ve basın brifingleri veri olarak kullanılmıştır.

1.6.2. Veri Toplama Teknikleri

Bilimsel bir araştırma sürecinin en önemli basamaklarından biri de veri toplama aşamasıdır. Hangi veri toplama tekniğinin daha etkili, geçerli ve güvenilir olduğunu belirlemek önemlidir. Veri toplama bir anlamda olgular hakkında gözlemde bulunmak demektir. Araştırmacının asıl amacı olguları tanıtmak ve bunlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Veriler olguların göstergesidir. O yüzden de araştırmanın adeta temelini oluştururlar. Sosyal bilimlerde kullanılan veri toplama teknikleri gözlem, görüşme, örnek olay incelemesi, anket, belgesel kaynak derlemesi gibi tekniklerdir.⁹⁶

Tezin başlıca veri toplama tekniği olarak, kuramsal bilgilerin ortaya çıkarılması amacıyla literatür taraması ve doküman analizi (belgesel kaynak derlemesi) yapılacaktır. Araştırmanın mümkün olduğunca birincil kaynaklara dayandırılması hedeflenmektedir. Stratejik iletişim dinamiklerinin ortaya çıkarılmasına yönelik de Google üzerinden Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanlığı resmi internet siteleri içerisinde Doğu Akdeniz ortak anahtar kelimesi ile tespit edilen materyalden stratejik iletişim öğeleri taşıyan metinler seçilecek ve derlenen veriler kullanılacaktır.

Yapılacak analizde resmî açıklamaları havi yazılı metinlerden yararlanılacaktır. Her bir yazılı metnin analize olanak tanıyacak şekilde kurgulanması gerekmektedir. Bu hedefe ulaşabilmek için metinlerin içsel bir bütünlük ve tutarlılık düzeyine sahip olması esas alınacaktır.⁹⁷ Vaka çalışması kapsamında kullanılacak materyal olarak; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı resmî internet sitesinde yapılan tarama neticesinde 1

---

⁹⁶ Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Nobel Yayınları, Ankara, 2006, s. 153-203.

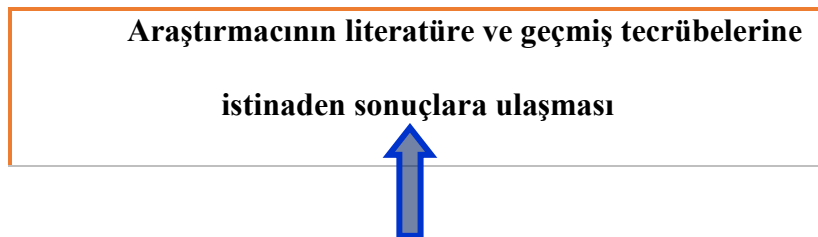
⁹⁷ B. Mil, 2007, s. 157-167.

Ağustos - 31 Aralık 2020 tarihlerini kapsayacak şekilde Doğu Akdeniz’e ilişkin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılmış konuşmalar, açıklamalar, basın toplantıları, beyanlar, röportajlar, duyurular, mesajlar ve MGK bildirileri tespit edilmiş ve Türk tarafına ait stratejik iletişim materyalleri olarak derlenmiştir. Benzer şekilde Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanlığı resmi internet sitesinde yapılan tarama neticesinde, yine aynı döneme ait, Doğu Akdeniz’e ilişkin Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis tarafından yapılmış konuşmalar, açıklamalar, basın toplantıları, beyanlar, röportajlar, duyurular, mesajlar ve makaleler tespit edilmiş ve Yunan tarafına ait stratejik iletişim materyalleri olarak derlenmiştir.

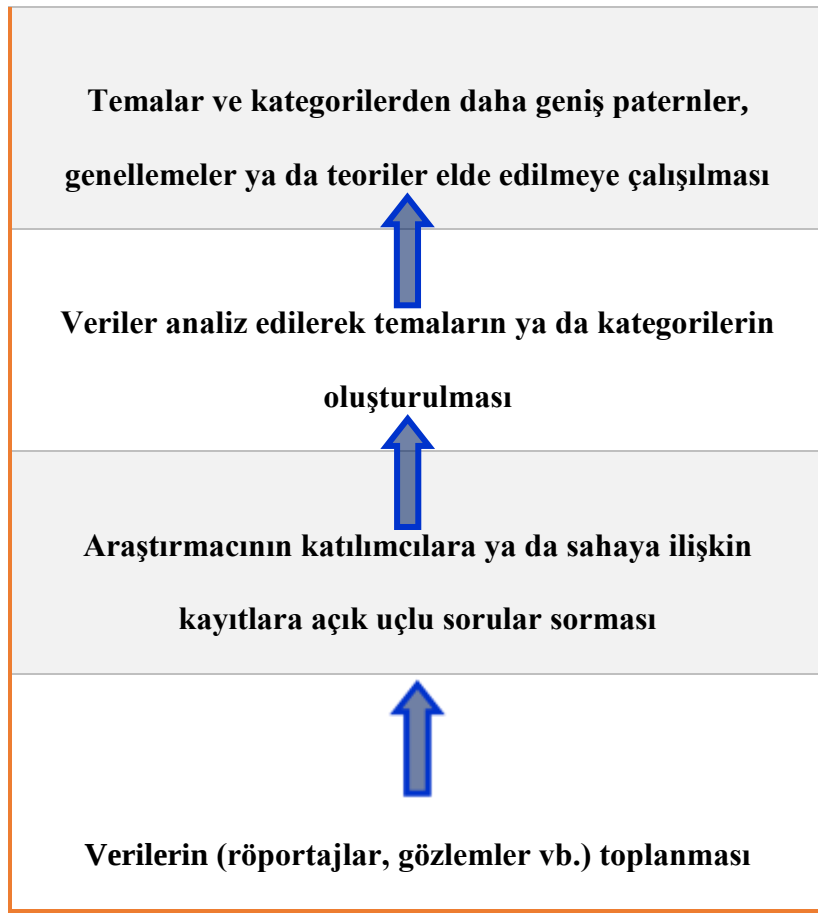
Söz konusu örneklemin detaylı bir şekilde incelenmesi neticesinde; Doğu Akdeniz jeopolitiği odaklı stratejik iletişim öğeleri taşıyan bölümler koyu harfli (bold) olacak şekilde markalanmış, sıra numarası, tarih, faaliyet, açıklama formu, mesaj verdiği hedef kitleler, Doğu Akdeniz, dış politika, savunma ve güvenlik konularındaki açıklamaları başlıkları altında tablolar düzenlenilerek, Türk tarafına ait bir doküman ve Yunan tarafına ait bir doküman oluşturulmuş ve Maxqda yazılım programı ile analiz yapılmasına hazır hale getirilmiştir.

1.6.3. Veri Analizi

Genel olarak nitel araştırmalarda tümevarım yaklaşımıyla gerçekleştirilen çalışmalarda aşağıda sunulan akış diyagramı kullanılmaktadır.⁹⁸

⁹⁸ J. W. Creswell, 2009, s. 40-60.

**Şekil 1: Tümevarımsal Nitel Araştırma Akış Diyagramı
(Kaynak: Creswell, 2009)**

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanının söylemleri içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sürecinde, incelenen materyallerden anlamlı bulgulara ve sonuçlara ulaşabilmek için Creswell'in yukarıda sunulan akış şemasından istifade edilmiştir.

Verilerin kodlandığı ilk aşamada veriler, araştırmacı tarafından kendi içerisinde düzenlenerek kategoriler oluşturulmuş ve analitik bir çalışmaya hazır hale getirilmiştir. Nitel veriler anlamlı birimler (cümleler, paragraflar vd.) olarak açık kodlamaya tabi tutulmuştur. Kodlar, betimleyici ya da çıkarımsal bilgilere dayanır.⁹⁹

Kategorilerin ve temaların belirlenmesi aşamasında; toplanmış olan röportaj, açıklamalar vd. materyal ve elde edilen kodlar esas alınarak analize yönelik açık uçlu

⁹⁹ Neuman, 2006, C-2, s. 663-664.

sorular sorularak kategoriler ve temalar üretilmiştir.¹⁰⁰ Bununla birlikte stratejik iletişimde önemli öğeler olan anlatılar ve mesajların tespit edilmesine çalışılmıştır.

Verilerin sistematik olarak kodlara, kategorilere, temalara ve diğer öğelere ayrılarak düzenlenmesi metinleri daha kolay yönetilebilir kılmaktadır. Üçüncü aşamada tespit edilen öğeler düzenlenerek materyaldeki stratejik iletişim trendlerini, niyetleri, tutumları vb. olgular anlaşılmasına çalışılmıştır.¹⁰¹

Elde edilen bulguların yorumlandığı son aşamada; tespit edilen bulgular anlamlandırılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Karşılaştırma yapılmak suretiyle bulgular birbirleriyle ilişkileri açısından değerlendirilmiş ve birtakım genellemeler, paternler ya da teoriler gibi sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, sonuçların açık ifadelerle sunulması dikkate alınmıştır.

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve anlamlandırılmasında iletişim bilimlerine ilişkin bir analiz aracı olan *Maxqda* (2020) yazılım programı tercih edilmiştir. Maxqda; veri analizlerinde kullanılan Alman menşeli *Atlas.ti*, Avustralya menşeli *QSR Nvivo* ve ABD menşeli *HyperResearch* gibi yazılım programlarından biridir. Niteliksel, niceliksel ve karma analiz yapabilme imkânı sağlayan Maxqda, Windows ya da Mac tabanlı bilgisayarlarda benzer özellikler sunan etkili bir araçtır. Programın geniş bir araştırma ve kullanım alanı mevcuttur. Maxqda yazılımı, temellendirilmiş teori, literatür taramaları, keşifsel pazar araştırmaları, nitel metin analizi ve karma yöntem yaklaşımları gibi çeşitli nitel araştırma türleri için uygundur. Bu program, araştırmacıların niteliksel metinleri sistematik olarak değerlendirmesine ve yorumlamasına yardımcı olan, nitel verileri metodolojik olarak

---

¹⁰⁰ J. W. Creswell, 2009, ibid.

¹⁰¹ Columbia University, Mailman School of Public Health, “Content Analysis”
<https://www.publichealth.columbia.edu/research/population-health-methods/content-analysis>
(Erişim Tarihi: 15.05.2024)

analiz etmelerini ve anlamalarını sağlayarak teorilerin test edilmesi ve geliştirilmesi için temel oluşturan etkin bir programdır.¹⁰²

Maxqda ile verilerin analiz edilmesi neticesinde betimsel ve karşılaştırmalı bulgular elde edilmiştir. Verilerin kodlanmasını müteakip yapılan analizde *Betimsel bulgular* şemsiyesi altında “frekans tablosu, kod, alt kod bölümler modeli ve kod bulutu” kullanılmıştır. Öte yandan, söz konusu yazılım kullanılarak elde edilen *karşılaştırmalı bulgular* kapsamında yapılan nitel analizde; materyale dair değişkenler olan “kodlar, çapraz tablo, kod matris tarayıcısı ve iki vaka modeli” kullanılmıştır.

Türk ve Yunan taraflarının devlet/hükümet başkanlarının resmî internet sitelerinden derlenen verilerin tasnif edilmesiyle oluşturulan dokümanlar incelenerek analiz edilmiş, böylece ulaşılan bulgulara ve sonuçlara istinaden tablolar hazırlanmıştır. Söz konusu tablolar çerçevesinde bulguların birbirleriyle bağlantıları, neden-sonuç ilişkileri, farklılıkları ve benzerlikleri gibi karşılaştırmalı analizlerle yorumlanmıştır.

1.6.4. Geçerlik

İçerik analizinin geçerliği çeşitli aşamalar çerçevesinde belirlenmektedir. İçerik analizinin geçerliğini değerlendiren üç temel kriter; bütünlük, katılımcıların yönelimi ve verimlilik olarak tespit edilmiştir.¹⁰³

Bütünlük kriteri; analizden elde edilen verilerin sunumunun, tutarlılık sağlayan standart bir formata uygun olmasını gerektirir. Analiz, içeriğin yapısının ve işlevlerinin nasıl üretildiğinin incelenmesini de içerdiğinden, konunun kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.

---

¹⁰² John W. Creswell, **Qualitative Inquiry and Research Design, Choosing Among Five Approches**, Sage Publications, Thousand Oaks, California, USA, 2013, s. 203.

¹⁰³ Jonathan Potter & Margaret Wetherell, **Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour**, Sage Publications, Inc., London, 1987, s. 26.

Katılımcıların yönelimi; incelenen olguların bireylerin sosyal yaşamlarının gerçek sonuçlarına bağlı olması gerektiği önermesine dayanmaktadır. Odak noktaları kelimelerin anlamları ya da soyut kavramlardan ziyade katılımcıların deneyimlerinde önemli bir değere sahip olan etkileşimlerdir.¹⁰⁴

Verimlilik ise, analitik şemanın genişleme kapasitesiyle, araştırmayı ilerletebilecek yeni açıklamalar ve anlayışlar üretme potansiyeliyle ilgilidir. Bu faktör bilimsel açıklamaların ve teorilerin geçerliliğine katkıda bulunmaktadır. Yapılan araştırma yeni çözümlerin geliştirilmesine yol açabiliyorsa, yapılan araştırmanın geçerliliği kabul edilmektedir.¹⁰⁵

Bununla birlikte, analiz bölümünde anlatılar, temalar ve mesajlar gibi stratejik iletişim öğelerinin geçerliliğinin tespit edilmesinde *üçgenleme metodu* kullanılacaktır. Denizcilikte, seyir halindeki bir geminin pozisyonunu belirlemek için burun, fener, ada ya da şamandra gibi kıyıda ya da deniz üzerinde bulunan uzaktaki noktalardan kerteriz alınması ve haritada mevki atılması suretiyle uygulanan navigasyon metoduna benzer bir şekilde üçgenleme (triangulation); sosyal bilimlerde bir çalışmada temaların ya da kategorilerin oluşturulmasında araştırmacıların kullandığı, farklı bilgi kaynakları içerisinde yakınsama teşkil eden bir geçerlik prosedürüdür.¹⁰⁶

Denzin'e göre; veri kaynakları (yani katılımcılar), teoriler, yöntemler (yani röportaj, gözlemler ya da belgeler) ve farklı araştırmacılar arasında olmak üzere dört çeşit üçgenleme yapılabilmektedir.¹⁰⁷ Söz konusu izlek, niteliksel araştırmalarda araştırmacının perspektifi doğrultusunda uygulanan, ortak temaları ya da kategorileri bulmak için verilerin sıralanmasına ilişkin sistematik bir süreçtir. Anlatıları, ana ve küçük temaları belirlemek için gözlemler, röportajlar ve belgeler gibi birden fazla veri

---

¹⁰⁴ Hilal Çelik & Halil Ekşi, Söylem Analizi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2008, Cilt 27, Sayı 27, pp. 99-117, s. 102.

¹⁰⁵ E. Sözen, 1999, s. 35.

¹⁰⁶ T. D. Jick, 1979'dan aktaran John. W. Creswell & Dana L. Miller, "Determining Validity in Qualitative Inquiry", The Ohio State University Theory Into Practice, Volume 39, Number 3, Summer 2000, pp. 124-130, s. 126.

¹⁰⁷ N. K. Denzin, 1978'den aktaran J. W. Creswell, 2000, s. 127.

toplama tekniği ile destekleyici kanıtlar sağlanması popüler bir uygulamadır. Araştırmacının bu süreçten bizzat geçtiği ve çalışmadaki tek bir veri noktası yerine birden fazla dayanağa olan güven dikkate alındığında araştırmacının yaptığı işleme dair beyanı geçerlidir.¹⁰⁸

1.6.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Türkiye’de, 2017 yılı referandumu ile “*Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine*” geçiş yapılmıştır. Bu sisteme göre yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı’na tevdi edilmiştir. Yönetim şekli Parlamenter Cumhuriyet olan Yunanistan’da hükümetin ve Bakanlar Konseyi’nin başı ise başbakandır.¹⁰⁹ Araştırma, iki ülkenin belirli bir dönemde yaşadığı jeopolitik bir kriz sırasında gerçekleştirilen stratejik iletişim süreci Türk tarafına ait stratejik iletişim materyalleri olarak tespit edilen konuşmalar, açıklamalar, basın toplantıları, beyanatlar, röportajlar, duyurular, mesajlar ve MGK bildirileri (toplam 73 adet) ile Yunan tarafına ait stratejik iletişim materyalleri olarak tespit edilen konuşmalar, açıklamalar, basın toplantıları, beyanatlar, röportajlar, duyurular, mesajlar ve makaleler (toplam 73 adet) üzerinden incelemektedir. Seçilen örneklem 1 Ağustos - 31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki dönemde, iki liderin Doğu Akdeniz ile ilgili açıklamalarının yer aldığı metinleri ihtiva etmektedir.

Öte yandan, Yunan tarafında Savunma ve Dışişleri Hükümet Konseyi (KYSEA) kararları kamuoyuna açıklanmadığı, Türk tarafında ise belirtilen dönemde Cumhurbaşkanı’na ait yayınlanan bir makale bulunmadığı için bu çalışmada yer verilememiştir. Bununla birlikte, Dönemin Dışişleri Bakanları, Savunma Bakanları, Genelkurmay Başkanları, Deniz Kuvvetleri Komutanı ya da Hükümet Sözcüleri düzeyinde yapılan açıklamalar bu tez çalışmasına dâhil edilmemiştir. Ayrıca ilginç ve

---

¹⁰⁸ J. W. Creswell, 2000, s. 127.

¹⁰⁹ Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, <https://www.mfa.gr/usa/en/about-greece/government-and-politics/> (Erişim Tarihi: 01.04.2024)

düşündürücü bir anekdot olarak, literatür taraması maksadıyla Yunanistan Başbakanlığı resmî internet sitesine İstanbul'dan bağlantı sağlanılırken söz konusu websitesine uzaktan erişim, Yunan siber güvenlik sistemi tarafından tam üç defa tehdit olarak algılanmış ve araştırmacının bilgisayarını hedef alınarak belirsiz yazı karakterlerini havi mavi ekrana dönüştürülmüş ve çökertilmiştir. Bundan sonra tüm denemelere karşın, araştırmacının gerek çalışma bilgisayarını gerekse cep telefonu IP adresleri tespit edilerek yasaklanmış olacak ki, Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı'nın resmî internet sitesine erişimi engellenmiştir.¹¹⁰ Yunanistan'ın getirdiği erişim engeli öncesinde temin edilen; stratejik iletişim materyalinin metinleri, başlıkları, tarihleri ve format türleri kaydedilmiş olmakla birlikte müteakiben kaydedilmesi planlanan URL¹¹¹ adreslerine (16'sı hariç olmak üzere) erişim engeli nedeniyle yeniden ulaşılamamıştır. Son olarak kaynakçaya ilave etmek üzere başka bir terminalden kontrol ve erişim sağlanmaya çalışıldıysa da URL'si mevcut 16 materyal haricindeki 2020 yılına ait metinlerin Yunanistan Başbakanlığı resmî internet sitesi arşivinden kaldırıldığı görülmüştür.

Bu çalışma, stratejik iletişim disiplininin ve pratiğinin araştırılması, keşfedilmesi ve tartışılmasını hedeflerken, stratejik iletişimi akademik ve sektörel alandaki tüm boyutları ile ortaya çıkarma ve anlatma iddiasında değildir. Ancak bir vaka çalışması üzerinden stratejik iletişim incelemelerine mütevazı bir örnek teşkil edebilir. Son olarak, bu çalışma bir uluslararası hukuk ya da deniz hukuku tezi değildir. Doğu Akdeniz ve Ege'de Yunanistan-Türkiye arasındaki sorunların ele alındığı başlıklar altında konunun doğası gereği, uluslararası hukuk ve deniz hukuku alanının terminolojisinden ve argümanlarından istifade edilerek tarafların yaklaşımları alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda objektif olarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

---

¹¹⁰ Access Denied

You don't have permission to access "http://www.primeminister.gr/en/home" on this server.

Reference #18.4fb0afc3.1720369721.7ba0c4d2

<https://errors.edgesuite.net/18.4fb0afc3.1720369721.7ba0c4d2>

¹¹¹ Uniform Resource Loader (Tekdüzen Kaynak Bulucu): İnternet üzerindeki bir kaynağın yerini belirtmek amacıyla kullanılan site adresidir.

İKİNCİ BÖLÜM

STRATEJİK İLETİŞİMİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Stratejik İletişimin Tanımlanması ve Tarihsel Gelişim Süreci

Bu çalışmada stratejik iletişim kavramı, İngilizce'deki tekil olan hali (strategic communication) yerine nispi bir fark gibi gözükse de çoğul olan hali (strategic communications) ve Anglo-Sakson kullanım şekliyle ve tamamen ulusal strateji bağlantılı olarak akademi, siyasa ve uygulayıcıları da kapsayacak şekilde en geniş anlamıyla ele alınmıştır.¹¹² Uluslararası literatürde stratejik iletişim kavramının ne zaman, nerede, kim tarafından ve hangi saiklerle ortaya konulduğu başlangıçtan itibaren araştırılan ve tartışılan bir konudur.

Stratejik iletişimin tarihsel kökenlerinin 20'nci yüzyılın başlarına kadar uzandığı, Edward Bernays ve Walter Lipmann gibi önemli isimlerin teorilerinden faydalandığı, stratejik iletişimin anavatanı olarak bilinen ABD'de Başkan Woodrow Wilson'un 1917 yılında Alman propagandasına karşı koymak ve Amerikan halkını savaşa girmeye ikna etmek için kurduğu "Creel Komitesi" olarak da bilinen Kamu Bilgilendirme Komitesi, Başkan Franklin Roosevelt tarafından 2'nci Büyük Savaş sürecinde kurulan "Savaş Bilgilendirme Bürosu" ve 1942 yılında kurulan "Amerika'nın Sesi" (VOA) ajansı gibi belirgin örneklerin dönüm noktaları olduğu bilinmektedir.¹¹³

Stratejik iletişimin anavatanı olarak bilinen ABD'nin Almanya'ya karşı Britanya'nın yanında savaşa katılması için hem İngiltere hem de ABD yönetiminin

---

¹¹² Chatham House Report, The Royal Institute of International Affairs, "Strategic Communications and National Strategy", Paul Cornish, Julian Lindley-French and Claire Yorke, September 2011, s. 2. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911es%E2%80%93stratcomms.pdf> (Erişim Tarihi: 12.3.2024)

¹¹³ C. Paul, 2011, s. 72.

Amerikan kamuoyunu ikna etmek için gösterdiği yoğun çabalar ve propaganda sonucu vermiş, her iki dünya savaşında da ABD'nin katılımıyla Almanya ve müttefikleri ağır bir yenilgiye uğratılmıştır. I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinde sıkça kullanılan propaganda yöntemi tarihsel bağlamıyla sahip olduğu kötü çağrışımları ve yıkıcı etkileri nedeniyle günümüz demokrasi ve insan hakları anlayışına ters düşmektedir.¹¹⁴

Stratejik iletişim kavramının ilk olarak Vietnam Savaşı sırasında ABD'de, Başkan John F. Kennedy döneminde ABD Kara Harp Okulu West Point'teki bir konuşması ile 1962 yılında ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Müteakiben ABD Kara Kuvvetleri K.lığının 1965 yılında yayınlanan *US Army Information Digest* adlı dergisinde operasyonel bir muhabere sistem olarak stratejik iletişim kavramının yer aldığı belirtilmektedir.¹¹⁵ Daha sonra muhtemelen ilk olarak siyaset sözlüğüne BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın onayı ile 1997 yılında BM'nin Kamu Bilgi Departmanı'nı (Department of Public Information) yeniden düzenleyen ve aralarında CNN muhabiri Peter Arnett'in de bulunduğu yaklaşık 10 kişilik bir profesyonel ekibin BM'nin Kamu Bilgi Faaliyetlerini yürütmek için görevlendirildiği bir rapor ile girdiği düşünülmektedir.¹¹⁶ Paul'a göre, ABD'de 2001 yılında yayınlanan; "*Yönetilen Bilginin Dağıtımı Üzerine Savunma Bilim Kurulu Görev Kuvveti Raporu*", stratejik iletişim kavramının ilk defa kullanıldığı dokümanlardan biridir.¹¹⁷ Önceleri daha çok ulusal güvenlik ve askerî alandaki iletişim programlarında niş bir terim olarak kullanılan

---

¹¹⁴ C. Paul, s. 39, 40, 72.

¹¹⁵ Neville Bolt, "Is this the Age of Disinformation or the Age of Strategic Communications?", **Defence Strategic Communications**, The official journal of the NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Volume 14, Spring 2024, pp. 5-25, s. 6-8.

¹¹⁶ UN, Global vision, local voice: A strategic communications programme for the United Nations: Report of the Task Force on the Reorientation of United Nations Public Information Activities, New York, August 1997'den aktaran N. Bolt, ibid.

¹¹⁷ US Office of the Under Secretary of Defense for Acquisition, Technology, and Logistics, Defense Science Board, Report of the Defense Science Board Task Force on Managed Information Dissemination, Washington, D.C., October 2001'dan aktaran C. Paul, 2011, s. 72.

stratejik iletişim, 21'inci yüzyılın başlarından itibaren başta iletişim bilimleri olmak üzere birçok alanda popüler bir kavram haline gelmiştir.¹¹⁸

ABD'nin yakın geçmişte bir ulusal güvenlik ve dış ilişkiler politikası olarak Irak ve Afganistan'da gerçekleştirdiği askerî operasyonlarda hedef kitlelerin tutum ve davranışlarını değiştirmek için stratejik iletişimi kullanmıştır. Teknolojinin gelişimi ile birlikte savaş alanlarından canlı bağlantılar yapılmaya başlanmıştır. Yakın tarihteki bunun en dikkat çekici örneği II. Körfez Savaşı'dır. Vaşington tarafından Saddam Hüseyin'in sözde "kitle imha silahlarına sahip olduğu" ve "nükleer programı" gerekçe gösterilerek başlatılan Irak Savaşı'nda ABD ve BK Bağdat'ı bombalarken CNN¹¹⁹ de eş zamanlı olarak tüm dünyaya servis etmekteydi. Pentagon'un iştirilmiş gazetecilik (embedded journalism) örneğini kullandığı Körfez Savaşı'nda Irak'ın 2003 yılında bombalanması ve işgal edilmesi tüm dünyanın gözleri önünde gerçekleşmiştir. ABD Hükümeti ve Pentagon tarafından bilginin istendiği şekilde kamuoyuna servis edilmesi sağlanmış, CNN, CBS,¹²⁰ MSNBC¹²¹ ve diğer küresel medya kuruluşları da ABD'nin stratejik iletişim faaliyetlerine hizmet etmiştir. Tabii ki, hedef alınan ve bombalanan köprüler, sığınaklar, barajlar ve diğer sivil hedefler ile öldürülen çocuklar, kadınlar ve diğer masum sivil Iraklılar gündemde neredeyse hiç yer bulmamıştır. Gerçekte, bu tür olayların medyada yer bulması askerî planlayıcıların uluslararası hukuk çerçevesinden sapmaması için bir uyarı niteliği taşımaktadır. Peter Arnett, hafızalarda yer etmiş dönemin sahadaki en popüler savaş muhabirlerinden biri olmuştur.¹²²

---

¹¹⁸ Farwell, 2012 ve Paul, 2011'den aktaran Derina Holtzhausen and Ansgar Zerfass, "Strategic Communication: Opportunities and Challenges of the Research Area", **The Routledge Handbook of Strategic Communication**, Edited by Derina Holtzhausen and Ansgar Zerfass, Taylor & Francis Group, NY and London, 2015, s. 3.

¹¹⁹ Cable News Network

¹²⁰ Columbia Broadcasting System

¹²¹ Microsoft NBC

¹²² Reporting America at War: An Oral History, compiled by Michelle Ferrari, with commentary by James Tobin, published by Hyperion, 2003. PBS Website, <https://www.pbs.org/weta/reportingamericaatwar/reporters/arnett/livecoverage.html> (Erişim Tarihi: 09.01.2022)

Stratejik iletişim teriminin oldukça genç bir kavram olması ve konuya ilişkin araştırmaların devam etmesi nedeniyle kavramın ortak bir tanımı üzerinde bir uzlaşma sağlanmış olduğu henüz söylenemez. Stratejik iletişimin kurumsal bir bakış açısıyla yapılmış birçok tanımlaması bulunmaktadır. Argenti, Howell ve Beck geniş bir yelpazedeki endüstri sektörlerinden 50’den fazla yönetici ile mülakat yaparak stratejik iletişimin kurumsal strateji ile ilişkisini araştırmış ve 2005 yılında stratejik iletişimi; *“şirketin konumunu yükseltmek için onun genel stratejisi ile uyumlu iletişim”* olarak tanımlamıştır. Şirketler iletişime yönelik stratejik bir yaklaşım sergilediklerinde iletişimin stratejinin formülasyonu ve uygulanmasında ayrılmaz bir parça olduğunu, iletişime yönelik bütünlük bir stratejik yaklaşım geliştirmenin başarı için kritik önem taşıdığını savunmuşlardır.¹²³

Cornelissen yine 2005 yılında, bir yönetim fonksiyonu olarak stratejik iletişimin kapsamı ve dâhli ile ilgili olarak bir organizasyonun çeşitli seviyeleri açısından bir dizi fonksiyonel hedefler ve taktikler olmasının ötesine uzandıkça öneminin gittikçe arttığını belirtmiş ve stratejik iletişimi, uygulayıcıların işin gereksinimlerinin ve bağlantılarının karşılanmasında kritik bir yönetim fonksiyonu olarak tanımlamıştır.¹²⁴

*“Uluslararası Stratejik İletişim Dergisi”*¹²⁵ ilk olarak 2007 yılında yayınlandığında Hallahan ve arkadaşları stratejik iletişimin hem akademik araştırmalar hem de profesyonel praksis bağlamında yeni bir alan olduğunu fark etmişler ve stratejik iletişimi öz olarak; *“bir organizasyonun misyonunu yerine getirmek için iletişimi amaçlı olarak kullanması”* şeklinde tanımlamışlardır. Makalede stratejik iletişimin yıllardır akademik literatürde kullanıldığı ancak henüz içinin doldurulamadığı, gelinen aşamada

---

¹²³ Paul A. Argenti, Robert A. Howell and Karen A. Beck, The Strategic Communication Imperative, April 15, 2005, MIT Sloan Management Review, Spring 2005, <https://sloanreview.mit.edu/article/the-strategic-communication-imperative/> (Erişim Tarihi: 23.05.2023)

¹²⁴ J. Mahoney, 2013, s. 20.

¹²⁵ International Journal of Strategic Communication

akademisyenlerin birleşik bir bilgi bütünü olarak kavramı tutarlı bir şekilde keşfetme sürecinde olduğu ifade edilmektedir.¹²⁶

Organizasyonun iletişimini analiz etmek açısından Hallahan ve arkadaşlarının tanımlamasında stratejik iletişime dair iki kritik sözcük özel önem taşımaktadır. Birincisi icra edilen iletişim faaliyetleri rastgele ya da kasıtsız değil, bilakis stratejiktir. Burada stratejik ifadesi geniş ve çok boyutlu bir kavram olarak düşünülmelidir. İkincisi, stratejik iletişim kavramının yönetimin kurucu faaliyetlerinden biri olduğu ve iletişim biliminin odak noktası olması gerektiği gerçeği dikkate alındığında böyle bir yaklaşımın değeri kolayca anlaşılabilir.¹²⁷

2013 yılında Holtzhausen ve Zerfass, bazı ortak niteliklerle birlikte kamu alanı boyutunu da içeren daha kapsamlı bir tanım önermişlerdir. Holtzhausen ve Zerfass'ın aşağıdaki tanımında geçen *iletişimsel entite* kavramı geniş bir yelpazede; ticaret, endüstri, politik, kar amacı gütmeyen kuruluşlar, devlet kurumları, aktivist gruplar, spor ve eğlence dünyasındaki ünlüler de dâhil olmak üzere ekonomik ve sosyal sektörleri kapsamaktadır.¹²⁸

Stratejik iletişim; bir iletişim failinin, belirlenen hedeflere ulaşmak için iletişimsel bir entite adına kamusal alanda gerçekleştirdiği kasıtlı ve amaçlı iletişim uygulamasıdır.

Tartışmanın bir başka boyutu ise stratejik iletişimin dünyanın farklı bölgelerinde farklı bir gelişim seyri izlediği ve farklı bir şekilde algılandığıdır. Örneğin, ABD'de birçok üniversitenin eskiden ayrı bir bölüm olan halkla ilişkiler ve reklamcılık programlarını stratejik iletişim müfredatı ile birleştirdiği, Avrupa'da stratejik iletişimin her türlü organizasyon için bütünleşik iletişim alanına yönetsel bir yaklaşım olarak

---

¹²⁶ K. Hallahan et al., idem, s. 3, 4.

¹²⁷ K. Hallahan et al., idem, s. 3, 27.

¹²⁸ D. Holtzhausen & A. Zerfass, 2015, s. 4.

algılandığı, Asya ve Avustralya’da stratejik iletişimin profesyonel alanda, eğitimde ve edebiyatta bir konsept olarak kullanıldığı aktarılmaktadır.¹²⁹

Öte yandan, Avrupa’ya baktığımızda 2007’den bu yana her yıl Avrupa Halkla İlişkiler Eğitim ve Araştırma Derneği’nin, Avrupa İletişim Direktörleri Derneği iş birliği ile yaptığı ve Avrupa’da 40’tan fazla ülkede 2000’den fazla katılımcıya uygulanan Avrupa İletişim Takip adlı ankette yer alan, iletişim profesyonellerinin günlük yaptıkları işleri hangi terimle adlandırdıklarına dair bir dizi soruya, 2011 yılında verilen cevaplar analiz edildiğinde, katılımcıların; (başta özel şirketlerden katılımcılar olmak üzere) %67.9’unun *kurumsal iletişim*, (başta kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve devlet kurumları olmak üzere) %61.3’ünün *stratejik iletişim*, %46.7’sinin *halkla ilişkiler* ve %32.4’ünün *organizasyonel iletişim* cevabı verdiği tespit edilmiştir.¹³⁰

2.2. Halkla İlişkiler ve Stratejik İletişimin Farkı Üzerine Mülahazalar

Aristoteles M.Ö. 350 yılında; “eğer ki iletişim davranış değişikliği yaratmaksa alıcıların çıkarlarına ve isteklerine hitap etmelidir” demiştir. O günden bugüne, aradan geçen bunca zaman sonra ana fikirde önemli bir değişiklik olduğu söylenemez. İletişimin; fark edilebilmesi için alıcıları ya da hedef kitleyi ilgilendiren bir şey ihtiva etmesi, davranış değişikliği yaratabilmesi için ise onların sahip olduğu değerlerden en az birine dokunması gereklidir. İletişim; doğru kaynaktan geldiği, doğru yöntem kullanılarak yapıldığı ve doğru mesajlar taşıdığı takdirde başarıya ulaşabilir. Günümüzde organizasyonlar, gerçekleştirdikleri iletişimin alıcılarına odaklı olup

---

¹²⁹ Ibid, s. 3.

¹³⁰ Zerfass et al., 2011’den aktaran Finn Frandsen and Winni Johansen, “Strategic Communication”, the International Encyclopedia of Organizational Communication, Craig R. Scott and Laurie K. Lewis (General Editors), James R. Barker, Joann Keyton, Timothy Kuhn, and Paaige K. Turner (Associate Editors), John Wiley and Sons, Inc. March 2017, s. 1.

olmadığını ve onları etkilemeyi başarıp başaramadıklarını sürekli sorgulamak ve ölçmek eğilimindedirler.¹³¹

20'nci yüzyılın başlarında ABD'de doğan sektörel ve ardından akademik olarak gelişen halkla ilişkiler alanının kurucusunun Edward L. Bernays olduğu bilinmektedir. Halkla ilişkiler üzerine yazılmış ilk kitap olduğu kabul edilen ve 1923'te yayınlanan "*Crystallizing Public Opinion*" adlı çığır açan kitabında¹³² Bernays, "*halkla ilişkiler*" yerine "*kamuoyu*" kavramını kullanmıştır. Bunun nedeni, medya başta olmak üzere kamuoyunu şekillendiren unsurların ortaya konulduğu ve bir önceki sene yayınlanan "*Public Opinion*" adlı kitabına atıfta bulunduğu Walter Lipmann ile tartışmaya girmesidir.¹³³

Psikoloji teorilerinden etkilenen Bernays, önemi gittikçe artan bir güç olarak kamoyunu ve organizasyonların kamuoyunun tepkilerine ve desteğine gün geçtikçe daha çok bağımlı olduğunu kavramıştır. O dönemde söylenen; "*eylemler sözcüklerden daha yüksek sesle konuşur*" atasözünün¹³⁴ doğruluğuna inanmış, sözcükleri kullanmadan önce insanların onlara yönelik tepkilerinin önemini öğrenmiştir. Bernays'a göre insanları etkilemenin 4 yolu vardır ve bunlar; *otorite, akıl, ikna ve gelenektir*. Uzun kariyeri boyunca Bernays, halkla ilişkilerden bahsederken "sosyal" sözcüğüne vurgu yapmıştır. Bununla birlikte Bernays, 1960'larda ve 70'li yılların başında halkla ilişkiler kavramının olumsuz bir imaja dönüşmeye başladığını tespit etmiştir.¹³⁵

Stratejik iletişim halkla ilişkilerden farklı mıdır? sorusu, günümüzde tartışılan ve zaman zaman halkla ilişkiler profesyonellerinin hayatlarının bir noktasında düşündüğü ya da cevap vermek durumunda kaldığı bir sorudur. 1990'lı yıllardaki tartışmalara baktığımızda neredeyse her organizasyon için yönetimin ana bileşenlerinden biri olan

---

¹³¹ T.J. Larkin, Sandar Larkin, *Communicating Change: Winning Employee Support for New Bussiness Goals*, McGraw-Hill, Inc., New York, 1994, s. xii.

¹³² Belirginleşen Kamuoyu

¹³³ Jon White & Laura Mazur, *Strategic Communications Management: Making Public Relations Work*, Addison-Wesley Publishing Co., Cambridge, GB, 1995, s. 13.

¹³⁴ Actions speak louder than words.

¹³⁵ J. White & L. Mazur, 1995, s. 13-14.

halkla ilişkiler; kurumsal iletişim, konular yönetimi, ürün tanıtımı, yatırımcı ilişkileri, finans iletişimi, lobicilik,¹³⁶ kamu işleri,¹³⁷ medya ilişkileri, toplum ilişkileri, kriz yönetimi, olayların yönetimi, sponsorluk ve bu kavramlarla ilgili çeşitli fonksiyonlar gibi geniş bir yelpazedeki alanlar için bir şemsiye terim olarak kullanılmaktaydı.¹³⁸ Daha sonraki yıllarda iletişimin doğası değiştikçe organizasyonların stratejik olarak ve içeride koordine edilerek yönettiği daha merkezîyetçi ve birleşik bir iletişim formuna geçtiği görülmektedir.

Stratejik iletişim disiplininin henüz olgunlaşmamış bir bilim olduğu vurgulanmaktadır.¹³⁹ Dennis M. Murphy'ye göre stratejik iletişim; doktriner bir altyapıdan ve bir lügattan yoksun, etrafta dolaşan çeşitli tanımlamalarıyla ortaya çıkmış ve insanlarda ortak bir anlayış sağlanmasında sınıfta kalmış bir konseptir.¹⁴⁰ Stratejik iletişimin tanımlanmasına ilişkin Hallahan ve arkadaşlarının 2007 yılı makalesi¹⁴¹ konuyu enine boyuna çalışmak, keşfetmek, sınırlandırmak, tartışmak ve müzakere etmek üzere yazılmıştı. Söz konusu makalenin halkla ilişkiler akademik topluluğunda bir kimlik bunalımı yarattığı iddia edilmektedir. Buna mukabil, söz konusu endişenin yersiz olduğu, stratejik iletişim çalışmalarının diğer uygulama alanlarının yerini almak gibi bir saikle ortaya konulmadığı, bilakis farklı alanların topluluklarının birbirinden

---

¹³⁶ Lobicilik; insanları etkileyerek belirli bir bakış açısına yönlendirme çabasıdır. Genellikle siyasi bağlamlarda gerçekleştirilir. Bürokratlar ve politikacılar ile yapılan toplantıları, organizasyonun görüşlerini ihtiva eden formal anketler ve basın duyurularının yanı sıra diğer halkla ilişkiler görevlerini kapsar. (J. Mahoney, 2013, s. 15) Lobicilik faaliyetleri ABD'de katılımcı demokrasinin bir gereği olarak yasal bir zeminde gerçekleştirilmekte ve Amerikan siyasetinde önemli bir rol oynamaktadır. ABD'de belediye başkanlarından devlet Başkanına kadar tüm politikacılar seçilmek için lobi gruplarının desteğini almak için çaba gösterirler. (Independent Türkçe, 10.10.2022, Gülrü Gezer, ABD'de lobicilik ve Türkiye-ABD ilişkileri üzerindeki etkisi, <https://www.indyturk.com/node/561981> (Erişim Tarihi: 09.06.2024))

¹³⁷ Public Affairs kavramının Türkçe karşılığı olarak kullanılmıştır.

¹³⁸ J. White & L. Mazur, 1995, s. 12.

¹³⁹ J. Mahoney, 2013, s. 19.

¹⁴⁰ Dennis M. Murphy, "Talking the Talk: Why Warfighters Don't Understand Information Operations", U.S. Army War College Center for Strategic Leadership, May 2009, Vol. 04-9, s. 3. https://csl.armywarcollege.edu/usacsl/publications/IP_4-09_-_Talking_the_Talk.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2024)

¹⁴¹ K. Hallahan, et. al., 2007.

neler öğrenebileceğini keşfetmeyi ve etraflarına inşa ettikleri duvarları yıkmayı hedeflediği belirtilmektedir.¹⁴²

Grunig ve arkadaşları halkla ilişkilerin nasıl işlediğine dair yaptıkları çalışmalara yıllarını vermişlerdir. Grunig 2009 yılında, davranışsal sonuçlar yaratması amacıyla tasarlanan kampanyalarla ilişkisi açısından halkla ilişkiler pratiğinin iki paradigmasını incelemiştir.¹⁴³ Pazarlama iletişiminin *sembolik-yorumlayıcı paradigma*; genel olarak hedef kitlelerin bir durum hakkında anlayışlarının ve inançlarının değiştirilebileceği ve bunu başarabilen mesajlarla insanların ikna edilebileceğini savunmaktadır. Grunig söz konusu paradigmanın, anlamların müzakere edildiği iletişimin taktiksel rolüne ve bu çerçevedeki medyanın, tanıtımın ve mesajların işlevine çok fazla önem verdiğini düşünmektedir. Öte yandan, *stratejik yönetim-davranışsal paradigma*; iki yönlü, simetrik ya da diyalojik iletişim sayesinde paydaşlar arasında ilişkilerin inşa edilebileceğini, bununla birlikte yapılacak ortam araştırması ve taramalarının hem konular hakkında organizasyonun görüşlerini savunmasında hem de paydaşların bilgi ihtiyacının karşılanmasında organizasyonun mesajlarına yansiyabileceği ileri sürülmektedir. Stratejik iletişimin tam olarak davranış değişikliği yaratma konusu ile ilgilendiği, paydaşların ya da hedef kitlelerin herhangi bir konu hakkında organizasyonun bakış açısını anladığından emin olmak istediği belirtilmektedir.¹⁴⁴

Fajembola'ya göre; stratejik iletişim ve halkla ilişkiler disiplinleri arasındaki farklılık yaklaşım ve kapsamlarına dayanmaktadır. Stratejik iletişim çok daha geniş bir kapsama, büyük resme odaklanırken halkla ilişkiler daha dar bir odak içerir. Stratejik iletişim, kasıtlı ve amaçlı olarak bir organizasyonun tüm amaçlarını desteklemek için iletişim stratejileri geliştirmeyi ve uygulamayı kapsamaktadır. Bununla birlikte stratejik

---

¹⁴² D. Holtzhausen and A. Zerfass, 2015, s. 3-4.

¹⁴³ James E. Grunig, "Paradigms of global public relations in an age of digitalisation", **PRism**, 6 (2), 2009 http://praxis.massey.ac.nz/prism_on-line_journ.html (Erişim Tarihi: 06.03.2024)

¹⁴⁴ J. Mahoney, 2013, s. 25, 26.

iletişim; halkla ilişkiler, reklamcılık, pazarlama ve diğerk bazı alanlar dâhil olmak üzere geniş bir yelpazedeki iletişim faaliyetlerini kapsayan şemsiye bir kavramdır.¹⁴⁵

2012 yılında PRSA tarafından, halkla ilişkiler sektöründen yüzlerce görüş alınarak yapılan bir araştırma neticesinde uzlaşısı sağlanan halkla ilişkiler tanımı halkla ilişkilerin stratejik iletişim ile ilişkisi açısından dikkat çekicidir. “*Organizasyonlarla kamuları arasında karşılıklı olarak fayda sağlayan ilişkileri inşa eden bir stratejik iletişim süreci*” olarak ifade edilen halkla ilişkileri, stratejik iletişimin bir alt kümesi olarak konumlandıran bir eğilim mevcuttur.¹⁴⁶

Halkla ilişkilerin öteden beri; “*organizasyonların kamuları ile olumlu ve yapıcı ilişkiler inşa etmek için önceden düşünölmüş, planlanmış, amaçlı ve stratejik olarak icra edilen bir iletişim süreci*” olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede stratejik iletişimle örtüşen fonksiyonlar ihtiva etmekle birlikte, stratejik iletişime atfedilen farklı fonksiyonlar da bulunmaktadır. Stratejik iletişimde, stratejik düşünmenin de dâhil olduğu ve bunun halkla ilişkileri daha akil yaptığı, stratejik düşünçenin olduğu yerde iletişimin daha etkin olabildiği yönünde fikirler ileri sürölmektedir. Stratejik bir istikamet olmayan bir iletişim sürecinin organizasyonun hedeflerine ters düşebileceği veya menfi etkiler yaratabileceği ifade edilmektedir.¹⁴⁷

---

¹⁴⁵ Strategic Communications Vs Public Relations, Adetola Fajembola, <https://idafricans.com/strategic-communications-vs-public-relations/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

¹⁴⁶ Boise State University, <https://www.boisestate.edu/online/2020/04/15/what-is-public-relations/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

¹⁴⁷ A. Fajembola, idem.

Resim 1: Stratejik Planlama Bulutu
(Kaynak: Stefano Senise, Thinkstock, CC By 2.0)

Hallahan ve arkadaşlarının 2007 yılında yeni bir paradigma olarak ortaya koydukları; “*bir organizasyonun misyonunu gerçekleştirmek üzere amaçlı bir şekilde iletişim kurması*” şeklindeki stratejik iletişim tanımı oldukça kabul görmüş ve akademik çalışmalara zemin oluşturmuştur. Bu tanımlamada *amaçlı bir şekilde* ifadesi kritik önem arz etmektedir. Hallahan ve arkadaşları bütünsel (holistik) bir yaklaşımla yönetim, pazarlama, reklamcılık, halkla ilişkiler ve kurumsal iletişim gibi uzmanlık alanlarından evrilerek vücut bulan stratejik iletişimin disiplinlerarası ve bütünlük doğasına dikkat çekmişlerdir.¹⁴⁸

Stratejik iletişimin sadece hoşlanılmayan ya da imajını kaybetmiş kavramların yerini alsın diye kullanılan bir terim olmadığı, çağdaş düşünceler sunan ve disiplinlerarası araştırmaya yönelik yeni alanlar açan iletişim sürecine odaklanan farklı bir yaklaşım olduğu ifade edilmektedir. Gelinek noktada, stratejik iletişimin amaç odaklı çeşitli iletişim etkinliklerini kucaklayan, şemsiye bir kavram olarak gün geçtikçe

¹⁴⁸ K. Hallahan et al., a.g.m., s. 4.

daha popüler hale geldiği görülmektedir.¹⁴⁹ Etkili ve başarılı bir stratejik iletişimin temelinde hedef kitlelerin görüşlerini ve reaksiyonlarını esas alan iki yönlü bir süreç yatmaktadır. Hedef kitlelerin dönütleri ile periyodik olarak siyasanın ve stratejinin ayarlanması ve uyumlu hale getirilmesi sağlanmalıdır. Stratejik iletişim, sosyal ya da davranışsal değişiklik yaratmak için düzenlenen amaçlı bir kampanya gerçekleştirmeye yönelik medya üzerinden mesajlar vermenin ötesinde bir pratik olarak anlaşılmalıdır.¹⁵⁰

2.3. Savunma ve Güvenlik Alanında Stratejik İletişim

Günümüz dünyasında ülkelerin birbirine olan bağılılığı ve birbirinin jeopolitik eylemlerinden etkilendiği düşünüldüğünde küresel barış ve istikrarın sağlanması açısından savunma ve güvenlik oldukça önemli unsurlardır.¹⁵¹ Küresel güvenlik mülahazaları söz konusu olduğunda büyük strateji (grand strategy) kavramı öne çıkmaktadır. Kavram genellikle dış politika, siyasa, devletlerin jeopolitik rekabeti ve satranç tahtası gibi imgeleri akla getirmektedir. Bu konudaki akademik ve siyasa analiz çalışmaları gün geçtikçe artmakta ve ilgi çekmektedir. Dünyadaki en büyük siyasi, askerî ve ekonomik aktörlerin halen devletler olduğu bir gerçektir. Büyük strateji analizleri, bir devletin uluslararası arenadaki rolünü, amaçları-araçları arasındaki uyumunu ve dış politika kararlarına rehberlik eden faktörleri açıklamaya çalışmaktadır. Bir devletin büyük stratejisinin olup olmadığı, varsa bunun ne olduğu ve yol haritası (blueprint) bir araştırma konusudur. Devletlerin geleceğe yönelik kararlarını ve belirli olaylar karşısındaki reaksiyonlarını formüle etmek ve anlamak açısından önem taşır.¹⁵²

---

¹⁴⁹ D. Holtzhausen & A. Zerfass, 2015, s. 3.

¹⁵⁰ Chatham House Report, Sept. 2011, s. x.

¹⁵¹ Kieran Doyle & Tedla Desta, “An Analysis of Common Security and Defence Policy’s (CSDP) Strategic Communication”, **Journal of Politics and Law**, Vol. 14, No. 2, 2021. Pp. 56-69.

¹⁵² Rebecca Friedman Lissner, “What is Grand Strategy? Sweeping a Conceptual Minefield”, **Texas National Security Review**, Vol 2, Issue 1 November 2018 pp. 52–73

Brands’a göre ulusların nereye gitmek istediklerini ve oraya nasıl ulaşmaları gerektiğini belirlemelerine yardımcı olan kavramsal bir çerçeve olarak büyük strateji; menfaatlerin, tehditlerin, kaynakların ve politikaların bütünleşik bir planını temsil eden, karmaşık ve güvensiz bir dünyada güvenlik arayışında olan liderlere rehberlik eden teori veya mantıktır.¹⁵³ Bu idealist tanım bazen dünya düzenini şekillendirmek ve kontrol etmek isteyen büyük güçlerin tutumunu yeterince ifade edemiyor olabilir. Örneğin, ABD Başkanı’nın onayı ile yayınlanan *Ulusal Güvenlik Stratejisi*¹⁵⁴ ve ABD Savunma Bakanı’nın onayı ile yayınlanan *Ulusal Savunma Stratejisi*,¹⁵⁵ Rusya Federasyonu Devlet Başkanı’nın onayı ile yayınlanan *RF’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi*,¹⁵⁶ *Dış Politika Konsepti*¹⁵⁷ ve *Askerî Doktrini*¹⁵⁸ ya da NATO Genel Sekreteri’nin onayı ile yayınlanan *NATO Stratejik Konsepti*¹⁵⁹ ve İttifak Denizcilik Stratejisi¹⁶⁰ gibi belgeler söz konusu ülkelerin/ittifakın tehdit algılamalarını, jeopolitik rakiplerini, çıkarlarını, önceliklerini ve hedeflerini açıkça ortaya koyan büyük strateji dokümanlarıdır.

Siyaset bilimci Barry Posen’e göre, büyük strateji “*bir devletin, kendisi için güvenliği en iyi şekilde nasıl 'sağlayabileceği' hakkındaki teorisi*” olarak ifade edilebilir. Büyük strateji, dış politika hedefleri ve bunları gerçekleştirecek diplomatik, ekonomik ve kültürel devlet yönetimi araçları içerisinde güvenlik önceliklerini oluşturmakla ilgilidir ve askeri güç gerektirir. Bunun için savunma ve güvenlik alanı devletin bir an olsun elini işten çekemeyeceği bir alandır.¹⁶¹ Hayati güvenlik çıkarları, bir devletin bekasını ve bağımsızlığını belirleyen çıkarlardır. Ulusal egemenliğin devamı, toprak

---

¹⁵³ Hal Brands, **What Good Is Grand Strategy? Power and Purpose in American Statecraft from Harry S. Truman to George W. Bush**, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2014, s. 3.

¹⁵⁴ National Security Strategy, 12 October 2022, The White House, Washington

¹⁵⁵ National Defense Strategy, 27 October 2022, US Department of Defense

¹⁵⁶ National Security Strategy of Russian Federation, 2 July 2021, President of RF Decree No.400

¹⁵⁷ The Concept of the Foreign Policy of the RF, 31 March 2023, President of RF Decree No. 229

¹⁵⁸ Military Doctrine of the RF, 25 December 2014, President of RF Decree No.Pr.-2976

¹⁵⁹ NATO üyesi ülkelerin devlet/hükümet başkanları tarafından 29 Haziran 2022 tarihinde NATO’nun Madrid Zirvesi’nde kabul edilmiştir.

¹⁶⁰ Alliance Maritime Strategy - 2011

¹⁶¹ Christopher McCallion, Grand Strategy: ‘Shield of the Republic’, **Defense Priorities**, March 1, 2024, <https://www.defensepriorities.org/explainers/grand-strategy/shield-of-the-republic> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)

bütünlüğünün sağlanması ve nüfusun korunması gibi çıkarlar savunma ve güvenlik alanının merkezinde yer alır.¹⁶²

Stratejik iletişim kavramının “stratejik” bileşeninin; stratejik yönetim, stratejik yön, stratejik mesajlar ve diğer ifadelerde bir mantra gibi gelişigüzel kullanılan bir terim olduğuna ve üretildiği “strateji” kökenine dikkat çekilmektedir.¹⁶³ Sun Tzu stratejiyi; tüm faaliyetlerin koordine edilmesi ve tüm kaynakların tahsis edilmesi ile gerçekleştirilen bir araç olarak görmüştür.¹⁶⁴ Napoléon, stratejiyi “*zamanı ve mekânı askerî ve diplomatik bir tarzda kullanma sanatı*” olarak tanımlamıştır.¹⁶⁵ Clausewitz’e göre ise strateji, “*muharebelerin savaşın amacına ulaşmak için kullanılması kuramıdır.*”¹⁶⁶ Strateji, politik hedeflere ulaşmak için savaşın her aşamasında planlanması ve yönetimi olarak düşünülebilir. Başarıya ulaşmak için kuvvetlerin, kaynakların ve taktiklerin etkin kullanımı ve ustalıkla idare edilmesi önem taşır.

BK Savunma Akademisi’nden Tatham’a göre stratejik iletişim; “stratejik, operasyonel ve taktik seviyelerde icra edilen, hedef kitleleri anlamaya ve belirli türdeki davranışları teşvik ve idame ettirmek için etkin mecraları tespit etmeye imkân sağlayan sistemli bir şekilde bir dizi devamlı ve insicamlı faaliyetler” olarak tanımlanmaktadır.¹⁶⁷

Doktrinler, silahlı kuvvetlerin faaliyetlerini yönlendiren felsefeyi ve prensipleri ortaya koyan dokümanlardır. BK örneğine baktığımızda 2012-2023 yılları arasında stratejik iletişim konusunda bir biri ardına 3 adet doktrinin uygulamaya girdiği görülmekte ve bu yaklaşım BK devletinin konuya verdiği önemi ve ciddiyeti

---

¹⁶² Barry R. Posen, *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2014, s. 1-3’ten aktaran C. McCallion, *ibid.*

¹⁶³ Tibble 1997 ve Steyn 2003’den aktaran Howard Nothhaft and Hagen Schölzel, “(Re-)Reading Clausewitz: The Strategy Discourse and its Implications for Strategic Communication”, **The Routledge Handbook of Strategic Communication**, Edited by Derina Holtzhausen and Ansgar Zerfass, Taylor & Francis Group, NY and London, 2015, p.18.

¹⁶⁴ Sun Tzu, *The Art of War*’dan aktaran Robert J. Ristino, **Integrated Strategic Communication: Influencing and Changing Public Opinion and Behaviour**, CreateSpace Independent Publishing Platform, South Carolina, 2013, s. 49.

¹⁶⁵ R. D. Kaplan, 2013, s. 60.

¹⁶⁶ Carl Von Clausewitz, **On War**, (Indexed Edition), (Edited and Translated by Michael Howard and Peter Paret), Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1984, s. 177; Carl Von Clausewitz, **Savaş Üzerine**, (Çev. Selma Koçak), Doruk Yayınları, 2015, s. 99.

¹⁶⁷ Steve Tatham, **Strategic Communications: A Primer**, ARAG Special Series 8/28, Defence Academy of the United Kingdom, 2008, s. 7.

göstermektedir.¹⁶⁸ BK Savunma Bakanlığı stratejik iletişim konusunu ulusal stratejinin icra edilmesinde ortak bir doktrin olarak görmektedir. BK devlet stratejisi; *diplomatik, ekonomik, askerî ve bilgi alanlarını* kapsayan millî güç unsurlarının koordineli olarak kullanılmasını dikte etmektedir.¹⁶⁹ Bu bağlamda stratejik iletişim BK Savunma Bakanlığınca şöyle tanımlanmaktadır:¹⁷⁰

Hedef kitlelerin tutumlarını, inançlarını ve davranışlarını etkilemek için Savunma Alanını bir iletişim aracı olarak kullanarak ulusal menfaatleri ilerletmektir.

BK Savunma Bakanlığı stratejik iletişim faaliyetlerini bütünsel bir yaklaşımla; eylemler, söylemler ve imgeler olarak hep birlikte planlanarak herhangi bir boşluğa mahal verilmeksizin tutarlılık arz edecek şekilde uygulamayı esas almaktadır.

Stratejik iletişim alanında güvenilirlik (*credibility*) çok önemlidir. Manipülasyon ve aldatma gibi faaliyetler stratejik iletişimi yürüten kurum ya da kuruluşların güvenilirliğine ve saygınlığına zarar verdiği için stratejik iletişim bu tür olumsuz çağrışımları bulunan faaliyetlerden kendisine mesafe koymak ister. Ancak stratejik iletişim söz konusu olduğunda kavramın propaganda ile ortak yönleri ya da ikisi arasındaki ilişki bir tartışma konusudur. İngilizce literatürde propaganda; sinsi ve kötü bir şekilde yalan söyleme, aldatma ve manipülasyon (kötüye kullanma) gibi anlamları ifade etmektedir.¹⁷¹

Dünyanın gördüğü yıkıcı iki Büyük Savaş ve ardından yaşanan Soğuk Savaş, propaganda stratejilerinin sıkça kullanıldığı ve tarihsel bağlamıyla pejoratif imgeler içeren dönemler olmuştur. Stratejik iletişim ya da bazı çevrelerce alt dalı olarak

---

¹⁶⁸ (1) UK Ministry of Defence (MoD), Joint Doctrine Note (JDN) 1/12, **Strategic Communication: The Defence Contribution**, January 2012, (2) UK Ministry of Defence, Joint Doctrine Note (JDN) 2/19, **Defence Strategic Communication: An Approach to Formulating and Executing Strategy**, April 2019, (3) UK Ministry of Defence, **NATO Allied Joint Doctrine for Strategic Communications**, Allied Joint Publication (AJP) 10, (Edition A Version 1, UK Change 1), 29 March 2023.

¹⁶⁹ Millî güç unsurları ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Bayat'a göre millî güç unsurları olarak; siyasi güç, askerî güç, ekonomik güç, demografik güç, coğrafi güç, bilimsel ve teknolojik güç, psiko-sosyal ve kültürel güç esastır. Mert Bayat, **Millî Güç ve Devlet**, Belge Yayınları, İstanbul, 1986, s. 97.

¹⁷⁰ UK MoD, JDN 2/19, 2019, s. 4.

¹⁷¹ C. Paul, 2011, s. 44.

nitelendirilen “bilgi harekâtı” ve “psikolojik harekât” bazı yönleri ile propagandanın geleneksel tanımlarının sınırları içerisine tekabül etse bile bu tür faaliyetlerin propaganda olarak etiketlenmesi asla tercih edilmemektedir. ABD ordusunda yürütülen psikolojik operasyonlar çerçevesinde kendi faaliyetlerinin bilgi (operasyonu) olarak, ancak düşmanın faaliyetlerinin propaganda (operasyonu) olarak adlandırıldığı aktarılmaktadır. Dolayısıyla stratejik iletişimin kendisini, negatif çağrışımları nedeniyle propagandadan ayırtırmaya çalışmasının dikkat çekici bir olgu olduğu söylenebilir.¹⁷²

ABD yaklaşımı incelendiğinde, Paul’un stratejik iletişim tanımlaması çalışma alanında bir başlangıç noktası olarak alınabilir:¹⁷³

Ulusal hedefleri desteklemek üzere seçilmiş hedef kitleleri bilgilendirmek, etkilemek ya da ikna etmek amacıyla planlanmış koordineli eylemler, mesajlar, imgeler ve diğer muhabere ya da angajman formlarıdır.

ABD Savunma Bakanlığı yayınlarından *Müşterek Planlama Doktrini (JP 5-0)* stratejik iletişim konusunda devletin yurt dışına yönelik başlıca sorumluluğun Dışişleri Bakanlığı’nda olduğunu belirtmektedir. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Müsteşarlığınca yürütülmektedir. Devlet kurumlarının koordinasyonunu sağlamaktadır. Bakanlıkta ayrıca müsteşarlıkla yakinen çalışan Stratejik İletişim ve Dış Erişim Ofisi bulunmaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı’nın stratejik iletişim tanımı ise şu şekildedir:¹⁷⁴

Devletin menfaatlerini, politikalarını ve hedeflerini; millî güç unsurlarının eylemleriyle senkronize edilmiş koordineli programlar, planlar, temalar, mesajlar ve ürünler kullanılmak suretiyle ilerletmek amacıyla uygun koşulları yaratmak, güçlendirmek ve korumak için hedef kitleleri anlamaya ve (bunlara) angaje olmaya yönelik ABD devletinin odaklanmış gayretleridir.

ABD örneğinde bu tür diplomatik çabaların ve stratejik iletişim faaliyetlerinin Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler Müsteşarlığı tarafından yürütüldüğü

---

¹⁷² C. Paul, ibid.

¹⁷³ C. Paul, 2011, s. 17.

¹⁷⁴ U.S. Armed Forces (Joint Chiefs of Staff), **Joint Publication 5-0 Joint Planning**, 01 December 2020.

görülmekteyse de bazı akademisyenler ve uzmanlar kamu diplomasisini, stratejik iletişimin bir alt kümesi olarak konumlandırmaktadır.¹⁷⁵ Öte yandan 2007 yılında Başkan George W. Bush yönetimi döneminde yayınlanan “Kamu Diplomasisi ve Stratejik İletişim için Ulusal Strateji” adlı dokümanda¹⁷⁶ resmî bir tanım önerilmemekle birlikte; kamu diplomasisi ve stratejik iletişimin ABD’nin temel değerlerini ve ulusal güvenlik hedeflerini desteklemek için daima çaba sarf etmesi gerektiği dikt edilmektedir.¹⁷⁷ Bu yaklaşım, stratejik iletişimi ve kamu diplomasisini birbirini tamamlayan iki ayrı disiplin olarak göstermektedir.

Bununla birlikte, kamu diplomasiinin stratejik iletişime göre daha eskiye dayanan bir kökeni olduğu ve kavramın ilk defa, Boston’da bulunan ve özel bir üniversite olan Tufts Üniversitesi’nde “Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu” dekanı olarak görev yapan Edmund Gullion tarafından 1965 yılında kullanıldığı bilinmektedir. Kamu diplomasisinin birçok yönlerini ortaya koyan çeşitli tanımları bulunmakla birlikte genel anlamda bir devletin dış politikasını icra etmek ve ulusal menfaatlerini ilerletmek için çabalarını tarif etmek için kullanılmaktadır.¹⁷⁸

ABD perspektifinde, stratejik iletişim ile kamu diplomasisinin birbiriyle örtüşen alanlara sahip olmakla birlikte aralarında bir takım farklılıklar ve çatışmalar mevcuttur. Örneğin; kamu diplomasisinin sorumlusu ABD Dışişleri Bakanlığı olarak görülürken, stratejik iletişim bilgi harekâtı ve psikolojik harp gibi boyutları dikkate alındığında daha çok ABD Savunma Bakanlığı’nın görev ve sorumluluk alanına girdiği kabul edilmektedir. Kamu diplomasisi ile stratejik iletişim arasında önemli ölçüde örtüşme olsa da; kamu diplomasisinin hükümet görüşmeleri, dış erişim ve yayın yapmak gibi faaliyetlere odaklanan dar anlamlı bir şekilde anlaşılmasına karşın stratejik iletişim çok

---

¹⁷⁵ James Pamment, “Strategic Communication Campaigns at the Foreign and Commonwealth Office: Managing Mediatization During the Papal Visit, The Royal Wedding, and the Queen’s Visit to Ireland”, **International Journal of Strategic Communication**, Routledge: Taylor & Francis, 2015, 9:2, 118-133.

¹⁷⁶ National Strategy for Public Diplomacy and Strategic Communication

¹⁷⁷ U.S. Department of State, <https://2001-2009.state.gov/documents/organization/87427.pdf>

(Erişim tarihi: 01.09.2022)

¹⁷⁸ C. Paul, 2011, s. 34.

daha geniş kapsamlı olarak bilgi harekâtları ve politikaların iletişimsel değeri gibi kabiliyetlerle birlikte daha da önemlisi, eylemleri kapsamaktadır. Kamu diplomasisine göre çok daha genç bir kavram olan *stratejik iletişim* 21’inci yüzyıla girerken sirkülasyona girdiği ve daha sık kullanımına başlandığı tahmin edilmektedir.¹⁷⁹

Öte yandan, Türkiye’nin de üyesi olduğu, dünyanın önde gelen uluslararası güvenlik organizasyonu olan NATO, stratejik iletişim konseptini uygulamaktadır. NATO için de stratejik iletişim halen gelişim seyri devam eden bir alandır. Bu alanda bazı ülkelerin farkındalıkları ve çalışmaları önemli seviyelerde olduğu, bazı ülkelerin konuya henüz yeni yeni adapte oldukları, bazı ülkelerin ise konuya kısıtlamalar ve çekinceler ile yaklaştığı görülmektedir. NATO şemsiyesi altında üye ülkelere ait farklı bakış açıları bulunmasına rağmen, stratejik iletişim üzerine ortak bir anlayış ve doktrin birliği sağlanmış durumdadır.

Stratejik iletişim kavramı NATO’nun kullanımına 2007 yılında girmiş, özellikle 2014 yılında gerçekleştirilen ve stratejik düzeydeki ülke temsilcilerinin stratejik iletişimi geliştirme niyetlerini deklare ettikleri Galler Zirvesi ile yaygınlaşmıştır.¹⁸⁰ NATO’nun 2009 yılında icra ettiği Strasbourg/Kehl Zirvesi’nde ise bir dönüm noktası olarak İttifak tarihinde ilk defa, stratejik iletişimin politik ve askeri hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik çabaların önemli bir bileşeni olduğunu kabul etmiştir.¹⁸¹ 2009 NATO Zirvesi deklarasyonuna dayanarak yayınlanan *NATO Stratejik İletişim Politikası* belgesine göre stratejik iletişim şöyle tanımlanmıştır:¹⁸²

NATO’nun hedeflerini gerçekleştirebilmek ve ittifakın politikalarını, harekâtlarını ve faaliyetlerini destekleyebilmek maksadıyla; NATO’nun kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, askerî kamu işleri, bilgi harekâtı ve psikolojik harekât gibi iletişim imkân ve kabiliyetlerinin uygun ve koordineli olarak kullanılmasıdır.

---

¹⁷⁹ C. Paul, s. 39, 40, 72.

¹⁸⁰ NATO STRATCOM COE Understanding Strategic Communications, s. 9

¹⁸¹ Mark Laity, “NATO and Strategic Communications”, **The Three Swords Magazine**, 33/2018, s. 66. https://www.jwc.nato.int/images/stories/threeswords/NATO_STRATCOM_2018.pdf (Erişim Tarihi: 08.04.2024)

¹⁸² NATO Strategic Communication Policy, <https://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

NATO Stratejik İletişim Doktrini’ninde (AJP-10) ise stratejik iletişimi şu şekilde tanımlamaktadır:¹⁸³

NATO’nun askerî bağlamında, NATO’nun stratejik amaç ve hedeflerinin desteklenmesinde bilgi ortamını anlamak ve şekillendirmek maksadıyla iletişim yeteneklerinin ve bilgi karargâh fonksiyonunun diğer askerî faaliyetlerle birleştirilmesidir.

Şemsiye bir kavram olarak kullanılan stratejik iletişim, İttifak’ın politik ve askerî hedeflerini başarmak için gerekli çabaların ayrılmaz bir parçasını teşkil etmektedir. Stratejik iletişimin mottosu niteliğinde olan “*kalpleri ve zihinleri kazanmak*” ifadesi¹⁸⁴ İttifak’ın literatüründe ve retorğinde sıkça kullanılan bir ifadedir.

Stratejik iletişim bir anlama ve uzun vadede güven tesis etmek için iyi ilişkiler geliştirme¹⁸⁵ sürecidir ve karşılıklı diyalog gerektirmektedir. Netice itibariyle istenilen etki, ulusal menfaatlerin ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için uygun koşulların oluşturulması, güçlendirilmesi ve muhafaza edilmesidir. Dolayısıyla, hedef kitle kasıtlı olarak büyük ve muğlak tutulmaktadır. Stratejik iletişim aynı zamanda bilgi ortamının bilişsel boyutuna odaklanmaktır.¹⁸⁶

NATO Dönüşüm K.lığı tarafından “MDO Etkin Bir İttifak’a giden yolda”¹⁸⁷ teması ile 2023 yılında ABD’de düzenlenen Uluslararası Konsept Geliştirme ve Deneyleme Konferansı’nda; yapay zekâ, robotik ve insansız sistemler, bilişsel alanda değişen konseptler, geniş ağ merkezli yönetim ve diğer gelişmelere bağlı olarak geleceğin savaşlarının değişen karakterine dikkat çekilmiştir.¹⁸⁸ Stratejik iletişim, NATO’nun yeni yaklaşımı olan ve bir kuvvet çarpanı olarak görülen söz konusu çoklu

---

¹⁸³ UK MoD NATO AJP 10, 29 March 2023, s. 3.

¹⁸⁴ Winning the hearts and minds

¹⁸⁵ Engagement (angajman) kavramı; güveni geliştirmek için uzun vadede de ilişkiler kurmak ve gruplar, örgütler ve uluslar gibi kamular arasındaki karşılıklı anlayış olarak kullanılmıştır.

C. Paul, 2011, s. 44.

¹⁸⁶ Dennis M. Murphy, May 2009, s. 3.

¹⁸⁷ “On the path to a Multi-Domain enabled Alliance”, (Multi Domain Ops. - Çok Ortamlı Harekâtlar)

¹⁸⁸ NATO ACT, International Concept Development & Experimentation Conference-2023, 30 Oct. - 02 Nov. 2023, Norfolk, Virginia, USA.

ortam harekâtlarının kritik bir bileşeni olarak, özellikle bilişsel alanda etkiler ve değişiklikler yapmak üzere rol oynuyor.¹⁸⁹

2.4. Stratejik İletişimin Konumu ve Biçimleri

Organizasyonlar genellikle 3-5 yıllık dönemleri kapsayan ve periyodik olarak gözden geçirilen kurumsal iş planları ya da en üst düzey strateji planları hazırlar. Bu dokümanlarda; takip edilecek stratejik istikametler, misyon, vizyon, öz değerler, amaçlar, hedefler ve bu hedeflerin nasıl başarılabacağına dair detaylar yer almaktadır. Stratejik planda bir misyon bildirisi çalışanların hakları, çevreyi korumanın önemi, organizasyonun özellikleri ve hassasiyetleri gibi hususlara ilişkin öz değerleri ortaya koymaktadır. Misyon bildirisi, amaçlar ve hedefler birbirleriyle bağlantılıdır.¹⁹⁰

Örnek vermek gerekirse; Cenevre Konvansiyonları kapsamında 1863 yılında kurulan Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Cemiyeti uluslararası hukuka göre faaliyet göstermektedir. Komitenin çalışmaları 1949 Cenevre Sözleşmeleri ile birlikte, Ek Protokollerine, Tüzüklerine ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi'nin Tüzüklerine ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Konferanslarının kararlarına dayanmaktadır. Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC)'nin misyon bildirisi aşağıda olduğu gibidir:¹⁹¹

ICRC, yalnızca insani misyonu silahlı çatışma ve diğer şiddet durumlarında mağdurların hayatlarını ve onurlarını korumak ve onlara yardım sağlamak olan tarafsız, nötr ve bağımsız bir kuruluştur.

ICRC aynı zamanda insancıl hukuku ve evrensel insani ilkeleri geliştirip güçlendirerek acıları önlemeye çalışmaktadır.

1863 yılında kurulan ICRC, Cenevre Sözleşmelerinin ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi'nin kökenini oluşturmaktadır. Hareketin silahlı çatışmalar ve diğer şiddet durumlarında yürüttüğü uluslararası faaliyetleri yönlendirir ve koordine eder.

---

¹⁸⁹ J. Jansen, 27.05.2024, idem.

¹⁹⁰ J. Mahoney, 2013, s. 32.

¹⁹¹ International Committee of the Red Cross, <https://www.icrc.org/en/mandate-and-mission> (Erişim Tarihi: 12.3.2024)

Cenevre Konvansiyonları'nın ICRC için belirlediği 6 adet amaç aşağıda olduğu belirtilmiştir:

- Savaşan tarafların Cenevre Konvansiyonlarına riayet ettiğini gözlemlemek,
- Savaş alanında yararlananlar için bakım ve hemşirelik oluşturmak,
- Savaş esirlerine yapılacak muameleye nezaret etmek,
- Bir savaşta kayıp kişilerin araştırılmasına yardımcı olmak (takip hizmeti),
- Normal insanların bakım ve korunmasını organize etmek,
- Savaşta gruplar arasında barış yapmak.

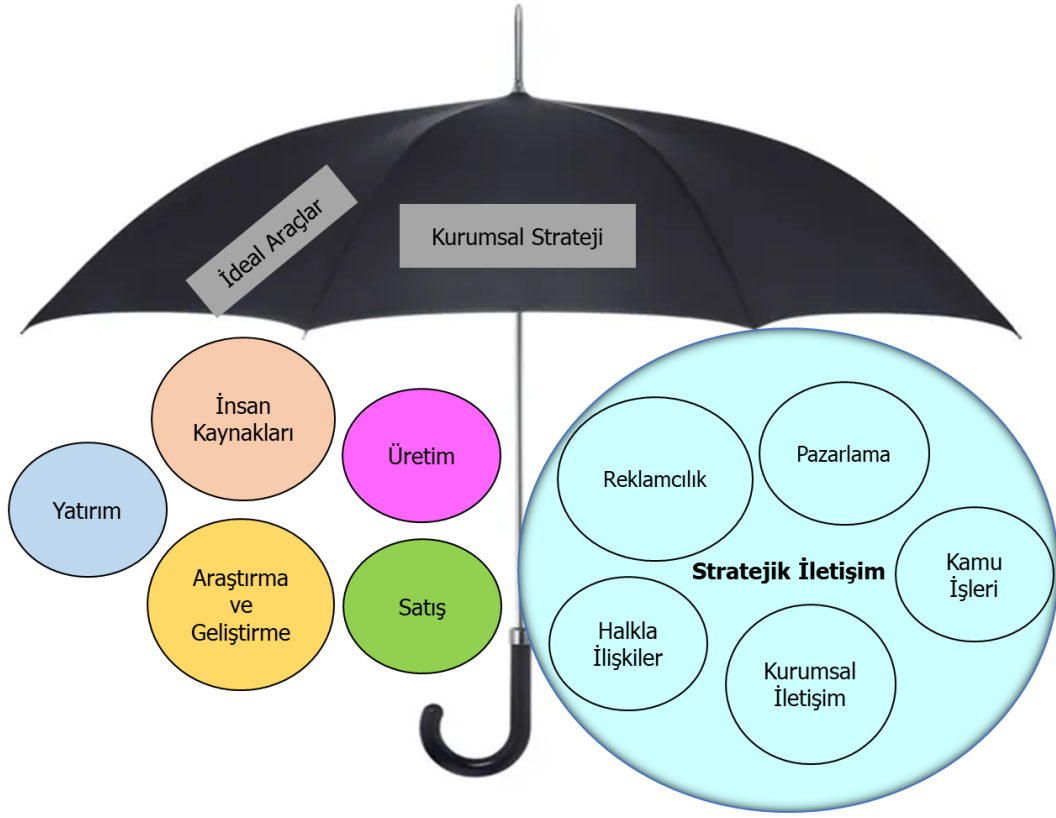
Söz konusu amaçları ICRC'nin yerine getirebilmesi için her amacın hedefleri ve bu hedefleri destekleyen muhtelif programları bulunmaktadır.¹⁹²

Organizasyonların varlığını sürdürebilmesi ve geleceğe güvenle bakması için en üst düzeyde stratejik planlar oluşturması gereklidir. Genelde BM, devlet kurumları, iş sektörleri, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve hayır kuruluşları gibi organizasyonların yaptığı bu planlar; organizasyonun istikametlerine karar verilmesini sağladığı gibi aynı zamanda bunları gerçekleştirmek için ihtiyaçları ve başarının nasıl ölçüleceğini tespit eder. Organizasyonların yaptığı reklamlar, halkla ilişkiler faaliyetleri, satış etkinlikleri vb. fonksiyonlar doğrudan stratejik planın skobu içindedir. Finans ve yatırım stratejileri, organizasyonun kaynaklarının maliyet-etkin kullanımını gözetirken aynı zamanda kıdemli yönetim ve yönetim kurulunun oluşturduğu üretim, satış, ARGE ve istihdam planları gibi istikametleri desteklemektedir. Bunların hepsi organizasyonun en üst düzey stratejik planı şemsiyesi altında birleşir ve planın amaçları ile doğrudan bağlantılıdır. Stratejik iletişim, söz konusu stratejik plan kapsamında organizasyonun teşkilat yapısı içerisinde planın amaçları ile iletişim etkinlikleri arasında resmî bir genetik yoldur.¹⁹³

---

¹⁹² J. Mahoney, 2013, s. 33.

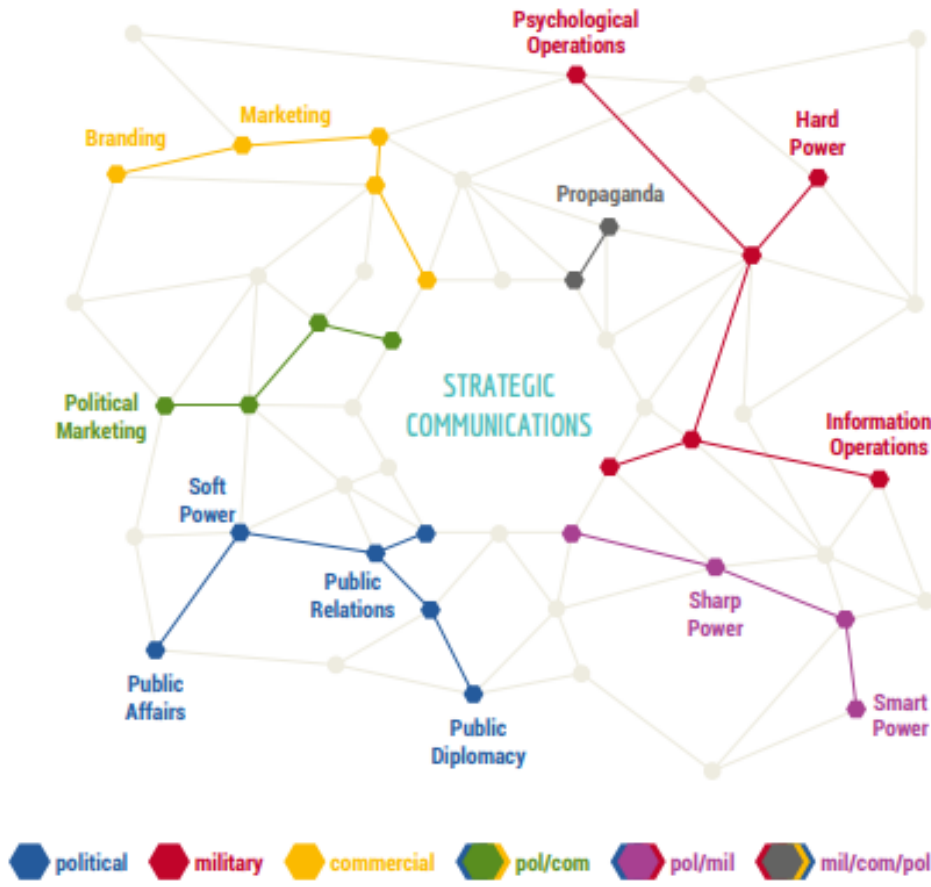
¹⁹³ Ibid.

Resim 2: Kurumsal Strateji Planları ve Stratejik İletişim
(Kaynak: J. Mahoney, 2013, s. 34)

Stratejik iletişim disiplininin sınırları henüz çizilmemiştir. Stratejik iletişimin politik, askerî ve ticari alanlara girdiği, bununla birlikte bu alanların kesişen boyutları olduğu belirtilmektedir. Haiden'e göre stratejik iletişim; kamu diplomasisi, halkla ilişkiler ve yumuşak güç boyutları ile politik alana, psikolojik harekât, bilgi harekâtı ve sert güç boyutlarıyla askerî alana, markalaşma ve pazarlama boyutları ile ticari alana girmektedir. Öte yandan politik-ticari alanın kesişimi olarak; psikolojik harekât, bilgi harekâtı, sert güç, markalaşma, pazarlama ve politik pazarlama boyutları, politik-askerî alanların kesişiminde; psikolojik harekât, bilgi harekâtı, sert güç, kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, yumuşak güç, keskin (sharp) güç ve akıllı (smart) güç boyutlarının yer aldığı, politik-askerî-ticari alanların ortak alanında ise; psikolojik harekât, bilgi harekâtı,

sert güç, propaganda, kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, yumuşak güç, markalaşma ve pazarlama olduğu ifade edilmektedir.¹⁹⁴

Şekil 2: Stratejik İletişim Evreni (Kaynak: Leonie Haiden, 2017)

Organizasyonların hiyerarşik yapılarına baktığımızda stratejik iletişim pratiği liderlerinin önemli rolleri olduğunu görürüz. Bazı organizasyonlarda kıdemli yönetim ekibinin bir parçası olarak doğrudan CEO ya da başkana bağlı oldukları, bazı organizasyonlarda ise diğer kıdemli yöneticilere bağlı oldukları görülmektedir. Ancak resmi rapor etme bağlantılarından bağımsız olarak stratejik iletişim pratiği liderleri hiyerarşik açıdan engelsiz bir şekilde doğrudan, bazen de günlük olarak CEO ile temas halindedirler ve danışmanlık fonksiyonlarını yerine getirirler.¹⁹⁵

¹⁹⁴ L. Haiden, 2017'den aktaran Popescu, a.g.m., s. 70.

¹⁹⁵ J. Mahoney, 2013, s. 35.

Başarılı bir stratejik iletişimin temel unsurlarının neler olduğu ve bunların doğru kullanımı önem taşımaktadır. Hedef kitle, organizasyonun iletişim gayretleri ile erişim sağlamaya çalıştığı bir sosyal grup anlamına gelmektedir. Burada önemli olan husus iletişim içeriğinin hedef kitleye göre uygun hale getirilmesidir. Kanal ise ulaştırılacak mesajın basılı ya da dijital medya mı yoksa yüz yüze iletişim mi sorusuna cevaben hangi yöntemin kullanılacağı ile ilgilidir. Sözcü mesajı göndermekle sorumlu olan kritik konumdaki bir kişidir. Son olarak zaman, mesajların yayınlandığı vakit ve kamuoyu gündeminde ne kadar süreyle aktif olarak kalabildiği ile ilgilidir. Söz konusu unsurlar stratejik bir şekilde kullanılabildiği ölçüde bir organizasyon hedeflerine daha kolay ulaşabilir.¹⁹⁶

Stratejik iletişim etkinliklerinin başarılı olmasında kıdemli liderlerin iletişim stratejisini, temel mesajları ve esas mantığı anlaması, benimsemesi önem arz etmektedir. CEO ile birlikte diğer kıdemli liderlik, mesajın güvenilirlik, amaç ve insicam içerisinde iletilmesi için önemli birer hikâye anlatıcısı olabilirler.¹⁹⁷

Popescu'ya göre; stratejik iletişim yetenekleri bazen yan etkilere bakılmaksızın tamamen anlamı ileten ve istenen sonuca yönelik davranışları değiştiren anlatılara bağımlıdır. Kamu diplomasisi ve halkla ilişkilerden propagandaya ve dezenformasyona kadar geniş bir yelpazede gerçekler, sözcükler, semboller ve inançlar tedavüldedir.¹⁹⁸ Dünyada askeri ve güvenlik alanındaki özellikle NATO ve üyesi ülkelerin yaklaşımları çerçevesinde; kamu diplomasisi, askerî kamu işleri, sivil-asker işbirliği, bilgi harekâtı ve psikolojik harekât; taktik, operatif ve stratejik seviyelerde kullanılan stratejik iletişim biçimleri olarak öne çıkmaktadır. Bu biçimlere “*unclassified*” olarak kısaca göz atmak gerekirse dikkate değer hususlar karşımıza çıkmaktadır.

---

¹⁹⁶ Fotis Pantopoulos, “How do contemporary businesses perceive Strategic Communication?”, **CEO World Magazine**, 27 February 2023, <https://ceoworld.biz/2023/02/27/how-do-contemporary-businesses-perceive-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

¹⁹⁷ The Credit Union Times, Stuart R. Levine, “The Power of Strategic Communication”, May 12th, 2014, <https://stuartlevine.com/communication/strategic-communication/the-power-of-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

¹⁹⁸ Popescu, a.g.m, s. 68, 69.

NATO'nun uluslararası bir savunma kuruluşu olduğu dikkate alındığında stratejik iletişim biçimlerini; stratejik rakiplerinin yarattığı tehditler, “düşmanca bilgi faaliyetleri” ve özellikle dezenformasyon yöntemleriyle mücadele maksadıyla kullandığı ifade edilmektedir.¹⁹⁹ NATO'ya göre dezenformasyon kavramı; yanıltma ya da yanıltma gayesi ile yanlış ya da manipüle edilmiş bilgilerin kasıtlı olarak üretilmesi ve yayılmasıdır. NATO için dezenformasyon düşmanca bir faaliyet olarak algılanmaktadır.²⁰⁰

2.4.1. Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi özellikle ABD ve Anglo-Sakson ülkelerin kamu diplomasisi deneyimleri, tartışmaları, güçlü ve zayıf yanları ile karşımıza çıkmaktadır. Gullion'un ilk defa kavramı kullandığı Soğuk Savaş döneminde kamu diplomasisi; yabancı kamulara yönelik Amerikan hayat tarzının kültürel bir tanıtım faaliyeti şeklindeki bir iletişim olarak algılanmaktaydı. 2000'li yıllarda daha çok ABD'nin Orta Doğu siyaseti ile birlikte şekillenmiş ve uzun vadeli bir kamu diplomasisi stratejisi teşkil etme ihtiyacı hasıl olmuştur. AB, BM, NATO ve devletlerin kendi kamu diplomasisi politikalarını oluşturmaları ve sürekli bu yeteneklerini geliştirme gayretleri devam etmektedir.²⁰¹

Sharp'a göre kamu diplomasisi; temsil edilen değerlerin yayılması ve çıkarların ilerletilmesi amacıyla bir ülkedeki insanlarla doğrudan ilişkiler yoluyla takip edilen bir süreçtir. Tuch ise kamu diplomasisini; bir devletin kendi ulusunun fikirlerine,

---

¹⁹⁹ UK MoD, Allied Joint Doctrine for Strategic Communications, Bite-Size Doctrine, Executive Summaries of UK Joint Doctrine, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/648acce1103ca60013039f7f/AJP_10_StratCom_bite-size.pdf (Erişim Tarihi: 07.09.2023)

²⁰⁰ NATO Resmî İnternet Sitesi, 08 Nov. 2023, NATO's approach to countering disinformation, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_219728.htm (Erişim Tarihi: 07.09.2023)

²⁰¹ Jan Melissen, “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, Jan Melissen (Ed.), **The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations**, Palgrave MacMillan, Hampshire, England, 2005, s. 6-11.

ideallerine, kurumlarına, kültürüne, ulusal amaçlarına ve politikalarına yönelik anlayış kazandırma gayretiyle yabancı kamularla kurduğu iletişim sürecidir.²⁰²

NATO örneğine baktığımızda kamu diplomasisinin lokomotif bir disiplin olduğu görülmektedir. 2004 yılında faaliyete geçen *Kamu Diplomasisi Komitesi (CPD)*; iletişim, medya ve kamunun katılımı konularında *Kuzey Atlantik Konseyi'ne (NAC)* danışmanlık yapmakta ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Bununla birlikte CPD, NATO'nun kamu diplomasisi stratejisinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinden sorumlu olan komitedir.²⁰³

NATO bünyesinde yer alan NAC, stratejik iletişim fonksiyonlarının yanı sıra yapılacak “bilgi faaliyetlerine” ilişkin stratejik ve politik yön vermekten sorumludur. Kuruluşun bünyesinde yer alan Kamu Diplomasisi Bölümü (PDD); İttifak'ın iletişim ile ilgili hedeflerinin belirlenmesinde NAC ile Genel Sekreter'i desteklemekte ve NATO'nun iletişim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde ana doküman olan NATO İletişim Stratejisi'nin geliştirilmesini sağlamaktadır.²⁰⁴

2.4.2. Askerî Kamu İşleri ²⁰⁵

“Public affairs” adıyla bilinen kamu işleri alanı; bazılarına göre “halkla ilişkiler” ile dönüşümlü olarak kullanılabilen bir kavram, bazılarına göre ise devlet kurumlarındaki iletişim bölümlerinin yürüttüğü fonsiyonları ihtiva eden bir iletişim uzmanlık alanıdır. Genellikle kamu politikalarını esas alan kamu işleri, dış kamulara yönelik kurumun itibar yönetimi,²⁰⁶ kamu politikalarına yön verilmesi ve diğer

²⁰² Hans Tuch, *Communicating With the World: US Public Diplomacy Overseas* (New York: St Martin's Press, 1990)'dan aktaran ibid, s. 11, 12.

²⁰³ NATO Resmî İnternet Sitesi, 29 Sept. 2022, Committee on Public Diplomacy (CPD), https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69272.htm (Erişim Tarihi: 07.09.2023)

²⁰⁴ UK MoD NATO AJP 10, 29 March 2023, s. 47-48.

²⁰⁵ Military Public Affairs

²⁰⁶ İyi bir kurumsal itibar, güven ve güvenilirlikle eş anlamlıdır. Bir organizasyonun iyi yönetilen itibarı; paydaşları ve hedef kitleleri ile ilişkilerini güçlendirebilir, müşterilerin organizasyona olan sadakatini teşvik edebilir ve en iyi yetenekleri organizasyonda çalışmak için cezbedebilir. Aksine, zedelenmiş bir

kurumsal fonksiyonları kapsamaktadır.²⁰⁷ Askerî kamu işleri ise askerî alanda planlanan ve icra edilen halkla ilişkileri ifade etmektedir.

NATO Askerî kamu işleri; çeşitli hedef kitleler ile doğru bilgiyle ve zamanında iletişim tesis edilmek suretiyle NATO'nun askerî amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştirmekten sorumlu yetenek olarak tanımlanmaktadır. Önceden planlamayı ve temel fonksiyonların icrasını gerektiren bu tür iletişimin organizasyonun güvenilirliğini güçlendirdiğinden; İttifak'ın rolü, misyonu, amaçları, hedefleri, faaliyetleri ve konularına dair askerî yönlerin anlaşılmasını ve farkındalığını geliştirmesinin yanı sıra iç ve dış iletişimi kapsadığı belirtilmektedir. NATO askerî kamu işleri; medya faaliyetleri, dijital etkileşim, dış erişim faaliyetleri, dâhili iletişim, toplum ilişkileri, medya takip ve analiz fonksiyonlarını kapsamaktadır.²⁰⁸

Almanya'da bulunan NATO Okulu Oberammergau bünyesinde Askerî Kamu İlişkileri'ne ilişkin “Harekâtlarda NATO Halkla İlişkiler Kursu (NU)” ve “NATO Halkla İlişkiler Politikası Endoktrinasyon Kursu (NU)” akademik faaliyetler içerisinde yer almaktadır. NATO şemsiyesi altında verilen bu kurslarda, NATO Üyesi ülkeler ve Ortaklık ülkelerinde halkla ilişkiler ve iletişim pozisyonlarında görev yapan personele NATO'nun politikası, prosedürleri ve faaliyetleri gibi geniş bir yelpazedeki konularda eğitim ve öğretim imkânı sağlanmaktadır. 2024-2025 kurs kataloglarında askerî kamu işleri derslerinin “NATO Stratejik İletişim Temel Kursu (NU)” kapsamında verildiği görülmektedir.²⁰⁹

2.4.3. Sivil-Asker İşbirliği (SAİ)²¹⁰

---

itibar, gelir kaybına, pazar payının azalmasına ve en önemlisi güven eksikliğine neden olabilir. Bireyler için de itibar kişisel bir marka değeri taşımaktadır. Jules Herd, 09.10.2023, “The Critical Role Of Reputation Management”, <https://www.forbes.com/sites/forbesagencycouncil/2023/10/09/the-critical-role-of-reputation-management/> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

²⁰⁷ J. Mahoney, 2013, s. 37.

²⁰⁸ Allied Command Operations & Allied Command Transformation Public Affairs Handbook, May 2020, s. 1-4.

²⁰⁹ NATO School Oberammergau, <https://www.natoschool.nato.int/> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

²¹⁰ Civil-Military Cooperation / Civil-Military Interaction

Sivil-asker etkileşimi ile sık sık dönüşümlü olarak kullanılan sivil-asker işbirliği (SAİ) bugün anladığımız anlamıyla, Soğuk Savaş Dönemi'nin ardından Yugoslavya'nın dağılma sürecinde, Bosna Hersek'te 1992-1995 yılları arasında Sırp'ların başlattığı savaş ve Sırp'ların, Srebrenitsa başta olmak üzere, Bosna Hersek'te Müslüman Boşnakları yok etmek amacıyla gerçekleştirdikleri soykırım sürecinde uluslararası toplumun sivil ve askerî müdahaleleri çerçevesinde gelişen bir görev olarak ortaya çıkmıştır. 1995'te savaşı sona erdiren Dayton Antlaşması²¹¹ ile Bosna Hersek'teki acil insani ihtiyaçların karşılanması için BM ve NATO koordinesinde ülkede konuşlandırılan NATO Uygulama Kuvveti (IFOR)²¹² ile sivil ve askerlerin icra edeceği görevler belirlenmiştir. Böylece sivil ve askerlerin barışın tesis edilmesi ortak amacıyla Bosna Hersek'te bir araya gelmesi sivil asker işbirliğinin doğmasını sağlamıştır.²¹³ SAİ faaliyetleri, TSK tarafından daha önce Afganistan'da etkin ve başarılı bir şekilde yürütüldüğü gibi günümüzde Bosna Hersek'te ve Kosova'da bulunan Türk Temsil Heyetlerince icra edilmeye devam edilmektedir.

SAİ; barış, kriz ve çatışma dönemlerinde misyonların ve askerî stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesini desteklemek amacıyla harekât ortamındaki sivil faktörlerin anlaşılmasının yanı sıra sivil-asker etkileşiminin etkinleştirilmesini, kolaylaştırılmasını ve icrasını bütünleştiren askerî bir ortak işlemdir.²¹⁴ Bununla birlikte, SAİ için kritik bir yetenek olan sivil-asker etkileşimi; NATO operasyonları ile ilgili olarak NATO'nun kapsayıcı yaklaşımı kapsamında iletişim, planlama ve koordinasyon

---

²¹¹ General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina

²¹² BMGK'nın 15.12.1995 tarihli ve 1031 sayılı kararına istinaden kurulmuştur.

²¹³ Savaş Araştırmaları Web Sitesi, 15.01.2021, Mehmet Palaz, "Sivil-Asker İşbirliği Kavramının Ortaya Çıkış Süreci ve Tarihsel Kökenleri", <https://savasarastirmalari.com/sivil-asker-isbirligi-kavraminin-ortaya-cikis-sureci-ve-tarihsel-kokenleri/> (Erişim Tarihi: 07.04.2023)

²¹⁴ NATO, Civil-Military Cooperation Analysis and Assessment Concept, Annex J, s. 155, <https://www.cimic-coe.org/cimic/Definitions/Civil-Military-Cooperation/> (Erişim Tarihi: 21.05.2024)

fonksiyonları üzerine bina edilen, askerî olmayan uluslararası ve yerel aktörlerle birlikte icra edilen, krizlere müdahalede etkinliği ve verimliliği artıran faaliyetlerdir.²¹⁵

SAİ konusundaki NATO yaklaşımı, kendine özgü bazı farklılıklarla birlikte BM, AB ve ABD gibi uluslararası organizasyonlar ve devletler tarafından da benimsenmiş olup benzer prosedürler ve süreçler takip edilmektedir. Günümüzün güvenlik ortamında sivil-asker etkileşimi söz konusu olduğunda ortamın karmaşıklığı, yanlış anlaşılmalara ve rekabet gibi bazı farklılıklar nedeniyle elbette sahada çeşitli sorunlar ile karşı karşıya gelinebilmektedir.²¹⁶ Ancak sivil aktörlerle daha etkin iletişim tesis edilmesi (*liaison*), askerî yeteneklerin sivil ihtiyaçların karşılanmasında destek amaçlı kullanılması (*support*) ve koordinasyonun güçlendirilerek örtüşmelerin önlenmesi (*deconfliction & coordination*) gibi önlemler alınarak karşılıklı yaşanan pürüzlerin üstesinden gelinebilmektedir.²¹⁷

2.4.4. Bilgi Harekâtı (Info Ops.)

ABD ve İsrail, bu tür harekâtları öteden beri yapan ve bu alandaki önde gelen ülkeler olarak bilinmektedir. Bu ülkelere 2015 yılında 77. Tugayı kuran BK de katılmıştır. BK örneğinde; “bilgi faaliyetleri” olarak adlandırılan görevler (bilgi harekâtı, psikolojik harekât, sivil-asker işbirliği ve medya operasyonları)²¹⁸ önemli bir güç olan 77. Tugay tarafından icra edilmektedir.²¹⁹

---

²¹⁵ NATO Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation, (CIMIC AJP-3.19), Edition A Version 1, s. 1-4, <https://www.gov.uk/government/publications/allied-joint-doctrine-for-civil-military-cooperation-ajp-319> (Erişim Tarihi: 07.04.2023)

²¹⁶ Agata Mazurkiewicz, **Civil-Military Cooperation in International Interventions: The Role of Soldiers**, Routledge Taylor & Francis Group, London, 2022.

²¹⁷ Hans Jürgen Kasselmann, “Civil-Military Cooperation: A Way to Resolve Complex Crisis Situations”, Institute for National Strategic Security, National Defense University, Prism, Vol. 4, No. 1 (2012), pp. 17-29, s. 18, 19.

²¹⁸ BK doktrininde bilgi faaliyetleri (information activities) bilgi harekâtı, psikolojik harekât, sivil-asker işbirliği ve medya operasyonlarını kapsamaktadır. UK MOD Joint Doctrine Note (JDN) 1/12, Strategic Communication: The Defence Contribution, Jan. 2012, s. 3-19.

²¹⁹ U.K. Defence Journal, George Allison, 21 Haziran 2016, <https://ukdefencejournal.org.uk/secretive-77th-brigade/> (Erişim Tarihi: 07.04.2023)

77. Tugay, BK'nin ulusal savunması ve bilgi ortamındaki yeni savaş biçimleriyle mücadele etmesi için önemli yeteneklere sahiptir. Muvazzaf ve yedek askerlerden oluşan karma bir birlik olan 77. Tugay; bilgi operasyonları ve hedefleme, konuşlandırma ve uzak durma gibi yöntemlerle “düşman aktörleri” kısıtlamak ve etkisiz hale getirmek üzere kurulmuştur. Dünyadaki izleyicileri ve sistemleri anlamak, ağları analiz etmek ve istihbarat fırsatlarını belirlemek maksadıyla istihbaratı kullanan Tugay, muhasımları üzerinde etki yaratacak çeşitli yeteneklere sahiptir. 77. Tugay faaliyetlerini diğer askerî yeteneklerle entegre bir şekilde ve uyum içinde gerçekleştirmektedir.²²⁰

Kısaca “*Info Ops*” olarak adlandırılan bilgi harekâtı, barış, kriz ve çatışma dönemlerinde rekabetin devamı süresince uygulanabilmektedir. Bu tür harekât, analiz, planlama, birleştirme ve değerlendirme safhalarından oluşmaktadır. NATO literatüründe hedef kitle; “*olayları yorumu ve müteakip davranışıyla istenen sonucu elde etmeyi etkileyebilecek herhangi bir birey, grup ya da entite*” olarak tanımlanmaktadır. Harekâtlarda anlatılar ve bilgi ortamı anlaşıldıktan sonra hedef kitleler; kamu, paydaş ve aktör olarak alt kategorilere ayrılarak analiz edilmektedir. Hedef kitleler davranışlarına göre; dostça, destekleyici, tarafsız (nötr), destekleyici olmayan ve düşmanca şeklinde sınıflandırılmaktadır. Müteakiben diğer planlarla birlikte bilişsel etki yaratabilmek ve amaçları gerçekleştirebilmek için angajman alanında özel faaliyetler icra edilmektedir. Bilgi faaliyetleri operasyonel seviyede tutarlı, koordineli ve senkronize bir şekilde uygulanmalıdır. Günün sonunda, İttifak'ın amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için hedef kitlelerin bilgilendirilmesi, etkilenmesi ve davranış değişikliği sağlanarak bir neticenin elde edilmesi istenmektedir.²²¹

2.4.5. Psikolojik Harekât (PsyOps)

---

²²⁰ U.K. Ministry of Defense, Army Website, <https://www.army.mod.uk/who-we-are/formations-divisions-brigades/6th-united-kingdom-division/77-brigade/> (Erişim Tarihi: 07.04.2023)

²²¹ UK MoD NATO Allied Joint Publication-10.1, Allied Joint Doctrine for Information Operations, Edition A, Version 1, January, 2023, (NATO AJP-10.1).

NATO kapsamında bilgi harekâtı, askerî bilgi faaliyetleri ile irade, anlayış ve yetenekleri etkilemeye odaklanırken, psikolojik harekâtın ana hedefi etki faaliyetidir. Onaylanmış hedef kitleleri doğrudan etkilemek suretiyle irade ve anlayış üzerinde doğrudan, yetenek üzerinde ise dolaylı olarak etki yaratmaktadır. ABD’de “askerî bilgi destek harekâtları”²²² olarak adlandırılan psikolojik harekât (PsyOps);²²³ “*politik ve askerî hedeflerin gerçekleştirilmesini etkileyen algıları, tutumları ve davranışı etkilemek amacıyla onaylanmış hedef kitlelere yöneltilen iletişim yöntemlerinin ve diğer araçların kullanıldığı planlı faaliyetler*” olarak tanımlanmaktadır.²²⁴

BK yaklaşımına göre; psikolojik harekât için hedef kitle analizi yapılırken, erişilebilirlik, saldırıya açıklık ve hassaslık gibi tutumsal ve davranışsal etkiye yönelik olarak zafiyetler sistemli olarak araştırılmaktadır. Bu süreçte üç katmanlı (*tier*) ve kapsamlı bir analiz yapılmaktadır. Atfedilebilirlik açısından “beyaz”, “yeşil” ve “siyah” kategorileri vardır. NATO PsyOps, Info Ops. ile birlikte karşı tarafın propaganda faaliyetlerini ve bunların -NATO kuvvetleri dâhil olmak üzere- seçilmiş hedef kitleler üzerindeki etkilerini çok-disiplinli bir yaklaşımla analiz ederek bu tür faaliyetlerle mücadele etmek için yaklaşımlar geliştirmekte ve önlemler almaktadır. Savunmacı ve taarruzi karşı propaganda olmak üzere iki yaklaşımla mukabele edilmektedir.²²⁵

2.5. Stratejik İletişim Dinamikleri

Stratejik iletişim söz konusu olduğunda stratejik hedefler, anlatılar, temalar, mesajlar, konuşma noktaları, kullanılacak iletişim kanalları, görsel materyal,

---

²²² Military Information Support Operations (MISO)

²²³ Psychological Operations (PsyOps)

²²⁴ UK MoD NATO Allied Joint Doctrine for Psychological Operations, Allied Joint Publication-3.10.1, Edition B Version 1, September, 2014, (NATO AJP-3.10.1).

²²⁵ Ibid, s. (1-) 3, 4, 6, 8, 9.

destekleyici etkinlikler, hedef kitleler ve istenen sonuçlar²²⁶ gibi bir dizi dinamik²²⁷ devreye girmektedir. Hazırlanan planda yer alan görevlere yönelik olarak bu öğeler, yerel halk, organizasyonlar, paydaşlar, medya ve diğer hedef kitlelerle etkileşim kurulduğunda kılavuzluk eder ve ilgili amaçlara ulaşılmasına yardım eder.²²⁸

İnsanlar var oldukları günden beri hikâyeler ile yaşamış ve insan beyni hikâyelerle şekillenmiştir. Araştırmalar insanların hikâye formuna dayalı anlatılardaki ilişkileri, metaforları ve analogileri kolayca kavrayabildiği²²⁹ ve diğer formatlara göre 7 kat daha az unuttukları belirlenmiştir.²³⁰ Anlatı teorisi insanlar üzerinde oldukça etkilidir. Naratoloji olarak bilinen anlatı bilimi; anlatı metinleri, imgeler ve olaylar da dâhil olmak üzere kültürel insan ürünleri olarak anlatıları incelemektedir. Bu kuram ışığında anlatılar daha iyi anlaşılakta, analiz edilmekte ve değerlendirilmektedir.²³¹

Todorov, kavramsal olarak anlatıları; “belirli bir nedensel dönüşüm etrafında görünüşte ilgisiz olaylara insanların irtibatlanmasını sağlayan çerçeveler” olarak tanımlamaktadır.²³² Anlatı, göreceli olarak dayanıklıdır ve bağlam, neden/motif ve istenilen sonuçları tesis eder. ABD Silahlı Kuvvetlerine göre; her karargâh devam eden bir *anlatı savaşı* ile mücadele etmektedir. Bu anlatı savaşı ülkeler, entiteler ve ideolojiler arasında gerçekleşen bilişsel bir rekabettir. Gerçekte yapılan şey, muhasımın anlatısının çağrısı gölgede bırakılmaya ve yok edilmeye çalışılırken, kendi misyon ve eylemlerinin meşruiyetini açıklamak ve geliştirmektir. Rand düşünce kuruluşu

---

²²⁶ End state, desired impact, the end goal.

²²⁷ Dinamik kavramı; bazen uzun bir süre olsa da değişen ve gelişen, durağan olmayan unsur anlamında kullanılmıştır. J. Mahoney, 2013, s. 57.

²²⁸ Insights and Best Practices Focus Paper: Communication Strategy and Synchronization, Deployable Training Division Joint Staff J7, s. 15.

²²⁹ Monika Fludernik, An Introduction to Narratology, (Translated from the German by) Patricia Häusler-Greenfield and Monika Fludernik, Routledge, Taylor and Francis Group, London, 2009, s. 1.

²³⁰ J. Jansen, 27.05.2024, idem.

²³¹ Mieke Bal, **Narratology: Introduction to the Theory of Narrative**, (Revised by Christine Van Boheemen), University of Toronto Press, Buffalo, London, 1997, s. 3.

²³² Tzvetan Todorov, The Poetics of Prose (Paris, Ithaca, 1977) s.45’den aktaran Miskimmon Alister, Ben O’loughlin ve Laura Roselle, **Strategic Narratives: Communication Power and The New World Order**, Routledge, NY, 2013, s. 5.

tarafından yayınlanan bir çalışmaya göre; geleceğin savaşlarında karar verici faktör; anlatılar olacaktır. Mesele kimin hikâyesinin kazanacağıdır.²³³

Stratejik anlatı; hükümetin, halkın ve silahlı kuvvetlerin üzerinde birleşeceği bir kimlik, amaç ve niyet açıklamasıdır. Stratejik anlatının özelliklerine baktığımızda, inandırıcı, şeffaf, uyarlanabilir ve hepsinden önemlisi ilgi çekici olmalıdır.²³⁴ Ulusal güvenlik açısından gerçekleştirilen eylemler ve harekâtlar için genel bir *raison d'etre*²³⁵ sağlamaktadır. Stratejik anlatılar harekât temalarını yönlendirir ve faaliyet politik-askerî rehberlik sağlar. NATO şemsiyesi altında bir harekât için stratejik anlatılar NATO karargâhında (NATO HQ / SHAPE)²³⁶ geliştirilmekte ve onaylanmaktadır. Bununla birlikte mikro anlatılar, yerel ve bölgesel nitelikteki anlatılar olup kısa vadeli hedefleri ve faaliyetleri desteklerler.²³⁷

Anlatılar stratejik iletişimin temel öğelerinden biridir. Kısa, öz ve kolay anlaşılır olmalıdırlar. Anlatılardan iletişim temaları, mesajlar ve konuşma noktaları geliştirilmektedir. Manama Bahreyn’de konuşlu Hint Okyanusu, Arap Denizi, Aden Körfezi, Kızıldeniz, Somali Havzası ve mücavir bölgelerde deniz güvenliği misyonu ile görev yapan ABD liderliğindeki çok uluslu Birleşik Deniz Kuvvetleri’ne (Combined Maritime Forces - CMF)²³⁸ bağlı Birleşik Görev Kuvveti (CTF) 151’in Japonya Komutası’nın stratejik anlatısı şöyle belirlenmiştir.²³⁹

Afrika Boynuzu civarındaki bölgede deniz haydutluğu bastırılmıştır. Ancak nedenleri ve deniz taşımacılığına potansiyel tehdit oluşturması halen devam etmektedir.

²³³ Rand Corporation’dan aktaran J. Jansen, 27.05.2024, idem.

²³⁴ Paul Cornish, The United States and counterinsurgency: “political first, political last, political always”, **International Affairs** (Royal Institute of International Affairs 1944-), Oxford University Press Vol. 85, No. 1, International Order: Politics, Power and Persuasion (Jan., 2009), pp. 61-79, s. 76.

²³⁵ Var olma nedeni.

²³⁶ “NATO Headquarters” ya da “Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE)”

²³⁷ NATO AJP-10.1, s. 50.

²³⁸ Türkiye’nin dâhil olduğu, 41 üye ve ortak ülkenin katıldığı ve dünyanın en büyük deniz ortaklığı olarak lanse edilen CMF, 2001 yılında Bahreyn’de kurulmuş olup ABD Merkez Deniz Kuvvetleri K.lığı ve ABD 5’inci Filosu Karargâh’ında konuşludur. <https://combinedmaritimeforces.com/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

²³⁹ Strategic Communication Framework for the Japanese Command of CTF 151 (Unclassified), 10 June 2015, s. 2.

Bir ada devleti olarak Japonya denizlerin serbestliğinin önemini bilmektedir. Sahip olduğu Deniz Öz Savunma Kuvveti son altı yıldır deniz haydutluğunu cayırmak için sürekli bir katkı sağladı. Şimdi de Japonya uluslararası güvenlik ve küresel barışa katkı sağlamak için daha proaktif bir katkı sağlama konusunda bir sonraki adımı atmaktadır.

CMF üyesi birçok ulusun desteğiyle, Japonya liderliğindeki Deniz Haydutluğu ile Mücadele Görev Kuvveti CTF-151, bölgesel ve diğer ortaklarla birlikte çalışarak, deniz haydutluğunun yok edilmesi ve böylece bölgede serbest ticaretin sağlanması amacıyla bir kuvvet çarpanı olarak hareket ederek gayretleri optimize edecektir.

CTF-151'e komuta ederek, Japonya uluslararası güvenliğe olan bağlılığını ve küresel ölçekte bağlantılı bir ulus olarak daha güvenli bir dünyaya katkı sağlamak için sahip olduğu savunma yeteneklerinin kapasitesini göstermektedir.

*Algı gerçek olur*²⁴⁰ mottosu dezenformasyonun önemine ve algı operasyonlarının hedefine dikkat çekmektedir.²⁴¹ İnsanlar gündelik hayatta zaman geçtikçe algıladıkları şeyin gerçek olduğuna inanma eğilimindedirler.

Resim 3: Bocca della Verità: Roma'da bulunan ve doğruyu söylemeyenlerin elini ısırıldığı rivayet edilen "Gerçeğin Ağız" adlı mermer heykel²⁴²

²⁴⁰ Perception Becomes Reality

²⁴¹ M. Laity, 2018, s. 71.

²⁴² "The "Mouth of Truth" (Bocca della Verità), is a marble mask in Rome, Italy, which is said to bite off the hand of anyone not telling the truth." Ibid.

Örneğin Ukrayna Dışışleri Bakan Yardımcısı Emine Dzheppar, 7 Aralık 2021 tarihinde düzenlenen *Kiev Uluslararası Stratejik İletişim Forumu'nda* Rusya'nın Ukrayna ile ilgili dolaşıma sunduğu dezenformasyon anlatılarına dikkat çekmiştir.

Dzheppar, Rusya'nın çeşitli formatlarda ve çeşitli kanallar üzerinden Ukrayna'ya ilişkin üç dezenformasyon anlatısı bulunduğunu analiz ettiklerini belirtmiştir. Bu anlatıların; “*Ukrayna Rusya'ya karşı askerî provokasyona hazırlanıyor, Ukrayna Minsk anlaşmalarına uymuyor, yapıcı davranmıyor ve Ukrayna Bayraktar İHA'larını sivil halka karşı kullanıyor*” şeklinde olduğunu ifade etmiştir. Dışışleri Bakan Yardımcısı, Ukrayna diplomasisinin Rus propagandasının iddialarına karşı; Riga'daki NATO Dışışleri Bakanları ve Stockholm'deki AGİT toplantılarında Ukrayna'nın Rusya kaynaklı tehditlere karşı tutumunu ve vizyonunu anlatmak suretiyle uygun bir şekilde yanıt verdiğini belirtmiştir.²⁴³

Rusya'nın tarihsel olarak vazgeçilmez bir parçası olarak gördüğü Kırım Yarımadası'nı, üzerinde herhangi bir sembol olmayan kimliği belirsiz “küçük yeşil adamları” sahaya sürerek kamu binalarının kontrolünü ele geçirmesiyle 2014 yılındaki Kırım'ı işgali²⁴⁴ ve bu süreçte kullandığı dezenformasyon ve aldatma (deception) yöntemleri, 2022 yılında Belarus'u da kapsayacak bir şekilde büyük çaplı bir tatbikat yaptığını deklare ederken, aniden Ukrayna'ya karşı sözde “özel askerî operasyon” başlatması gibi kritik olaylar Rusya'nın stratejik iletişim ve hibrit savaş²⁴⁵ yeteneklerini kullanmaktaki pozisyonunu teyit eder niteliktedir. Ayrıca, Rusya'nın bilişsel ortama

---

²⁴³ <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3364622-dzheppar-russia-currently-promoting-three-disinformation-narratives-about-ukraine.html> (Erişim Tarihi: 07.01.2022)

²⁴⁴ NATO Review, Opinion, Analysis and Debate on Security Issues, “An independent and sovereign Ukraine is essential for Euro-Atlantic security”, <https://www.nato.int/> (Erişim Tarihi: 10.05.2024)

²⁴⁵ Hibrit savaş; geleneksel ve geleneksel olmayan güç ve yıkıcılık araçlarının karşılıklı etkileşimini ya da birleşimini ifade etmektedir. Hibrit savaş bir muhasımın zayıf noktalarından yararlanmayı ve sinerjik etkiler yaratmak için araçların senkronize bir şekilde kullanılmasını gerektirir. NATO Review, Opinion, Analysis and Debate on Security Issues, 30.11.2021, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2024)

yönelik stratejik iletişim faaliyetleri için kamuoyuna açıklanan bilgiye dayanarak yılda 2 milyar \$ üzerinde para harcadığı belirtilmektedir.²⁴⁶

Temalar, anlatıyı destekleyen fikirleri ya da niyetleri birleştirmektedir. Aynı zamanda mesajlara süreklilik ve rehberlik sağlamak için tasarlanmışlardır. Temalar mesaj gruplarını birbirine bağlar. Tema, genel olarak kapsayıcı bir fikri ya da mesajı tarif eden bir ya da iki kelimeden oluşmaktadır.²⁴⁷ Temalara örnek olarak; ortaklık, kendinden emin, saygınlık, güvenlik, sivil destek, güvenilirlik, sorumluluk, işbirliği ve etkinlik sağlama gibi kavram ve ifadeler kullanılmaktadır.

Mesajlar, belirli bir hedef kitleye özel bilgiler vermek suretiyle temaları desteklemektedir. Paydaşlarla iletişim kurulan her ortamda, her iletişim ürününde ve her an mesajlar kullanılmaktadır. Organizasyonun kamuyu bilgilendirme, hakkındaki bilgiler ve hedef kitlelerle temas gibi temel yeterliliklerini doğru bir şekilde yansıtabilmek amacıyla mesajlarını bilinçli ve amaçlı kullanması gerekir.²⁴⁸

Etkili bir stratejik iletişimin hayata geçirilmesi için mesajlarının sahip olması gereken başlıca özellikler vardır. Ana temaların tespit edilmesi, iletişimin planı olarak organizasyonun misyon beyanının kullanılması, kurumsal strateji ve hedefler için tutarlı bir mesaj seti iletilmesi, alımlayıcıların aklında kolayca yer edebilmesi için mesajların basit, kısa, öz ve konuyla ilgili olması gibi hususlar önem taşımaktadır.²⁴⁹ Bununla birlikte, önceden yapılacak çalışmalarla hedef kitleler hakkında araştırma yapılarak, seçilecek dil ve söylemin onlara göre uyarlanması, mesajların daha fazla yankı uyandırmasını ve onları motive etmesini sağlayacaktır. *Neticede hangi eylem, bilgi ya da davranış değişikliğini görmek istiyorum? Mesaj, hedefe ulaşmak için gerekli strateji*

---

²⁴⁶ J. Jansen, 27.05.2024, idem.

²⁴⁷ U.S. MoD Defense Information School, Pavilion Online Learning Website, <https://pavilion.dinfos.edu/Article/Article/2341820/support-your-strategy-with-themes-messages-and-talking-points/> (Erişim Tarihi: 13.1.2024)

²⁴⁸ Idem.

²⁴⁹ The Credit Union Times, Stuart R. Levine, The Power of Strategic Communication, May 12th, 2014, <https://stuartlevine.com/communication/strategic-communication/the-power-of-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

ve hedefleri barındırıyor mu? gibi önemli sorulara cevap vermek etkili mesajların üretilmesini sağlar.²⁵⁰

İkincil mesajlar olarak da bilinen konuşma noktalarına (talking points) gelince; ana mesajı destekleyen, paydaşları ilgilendiren ve bir komutanlığın ya da yönetim biriminin yetkisi çerçevesindeki kısa ve yayınlanabilir reel ifadelerdir. Hedef kitleler için faydalı ve ilginç noktalar içerirler. Organizasyonlarda proaktif bir yaklaşımla, paydaşların ve medyanın bilmek isteyebileceği konular araştırılıp önden tahmin edilerek alan uzmanları tarafından konuşma noktaları oluşturulması faydalı bir hal tarzıdır.²⁵¹

Etkili bir stratejik iletişim gerçekleştirilebilmesi için temaların, mesajların ve konuşma noktalarının (ikincil mesajlar) hedef kitlelerle her türlü temasta kullanılması önem arz etmektedir. Mesajlar tema için bir bağlam ve destek sağlarken, konuşma noktaları mesajları gerçeklerle besleyecektir. ABD Savunma Bakanlığı Savunma Bilgi Okulu öğretisine göre; her bir stratejik hedef için en az bir tema, her bir tema için de iki ya da üç mesaj oluşturulması yeterlidir.²⁵² Örneğin “Ortaklık” temasına ilişkin olarak; “Birliklerimiz NATO kuvvetleriyle yan yana çalışmaya karardır.” mesajı kullanılabilmekte, konuşma noktaları olarak da aşağıdaki alt mesajlar verilebilmektedir:

- 1’inci Taktik Hava Tugayı Avrupa Kıtası’nda son bir yıl içerisinde toplam 6 rotasyonla büyük çaplı 10 tatbikata katılmış ve 21 farklı ülkeyi desteklemiştir.

- 1’inci Taktik Hava Tugayı bu kapsamda 17.000 saat uçuş gerçekleştirmiş, 144.000 mil yol kat etmiş, kongre üyeleri ve milletvekilleri, ABD askerî liderleri ve NATO müttefiklerinin üst düzey yetkilileri de dâhil olmak üzere toplam 7.000 kişi uçaklarımızla intikal ettirilmiş ve gösterdiğimiz gayretler uluslararası barış ve güvenliğe katkı sağlamıştır.

---

²⁵⁰ U.S. MoD Defense Information School, Pavilion Online Learning Website, <https://pavilion.dinfos.edu/Article/Article/2341820/support-your-strategy-with-themes-messages-and-talking-points/> (Erişim Tarihi: 13.1.2024)

²⁵¹ U.S. MoD Defense Information School, Pavilion Online Learning Website, <https://pavilion.dinfos.edu/Article/Article/2341820/support-your-strategy-with-themes-messages-and-talking-points/> (Erişim Tarihi: 13.1.2024)

²⁵² Idem

Böylece temaların stratejik hedefleri desteklediği, mesajların hedef kitlelere ulaştığı ve konuşma noktalarının mesajlarımızı meşru kıldığı bir iletişim döngüsünün gerçekleştirildiği söylenebilir.²⁵³

Organizasyonların hedef kitlelerini tanıması, seçmesi, onlarla iki yönlü iletişim kurarak geri beslemelerini alması ve stratejik iletişimin başarısı için en önemli sorumluluklarından biridir. Organizasyonun amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştirmesine yardım eden mesajları bilmesi gereken insanlar hedef kitlenizdir.²⁵⁴ Kim ve neden önemli oldukları, stratejinizi nasıl ilerletecekleri ve mesajı nasıl alacaklarının bilinmesi gereklidir. Hedef kitleniz içerisindeki paydaşları ve diğer kilit kitleleri tespit etmek, iletişim kaynaklarının kullanımı açısından önceliklerinizi belirlemenize yardımcı olacaktır.²⁵⁵ Liderlerin her hedef kitlenin kaygılarına, muhtemel dirençlerine, taleplerine ve hedeflerine duyarlı olmaları gerekmektedir.²⁵⁶

2.6. Stratejik İletişim Prensipleri

Dünyanın önde gelen uluslararası savunma ve güvenlik organizasyonu olan NATO'nun benimsediği ve doktrininde (AJP-10) yer verdiği stratejik iletişim prensiplerine baktığımızda;

- Faaliyetlerin NATO'nun değerleri üzerine inşa edilmesi,
- Faaliyetlerin siyasa, strateji ve anlatı ile yönlendirilmesi,
- Güvenilirliğin ve itimadın hayati bir varlık olduğu ve korunması gerektiği,
- Eylemler, imajlar ve sözlerin uyumlu olması gerektiği,

---

²⁵³ U.S. MoD Defense Information School, Pavilion Online Learning Website, <https://pavilion.dinfos.edu/Article/Article/2341820/support-your-strategy-with-themes-messages-and-talking-points/> (Erişim Tarihi: 13.1.2024)

²⁵⁴ J. Mahoney, 2013, s. 53.

²⁵⁵ U.S. MoD Defense Information School, Know Your Audience: Publics and Stakeholders, <https://pavilion.dinfos.edu/Article/Article/2339406/know-your-audience-publics-and-stakeholders/> (Erişim Tarihi: 12.3.2024)

²⁵⁶ The Credit Union Times, Stuart R. Levine, The Power of Strategic Communication, May 12th, 2014, <https://stuartlevine.com/communication/strategic-communication/the-power-of-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

- Bilgi ortamının anlaşılması gerektiği,
- İletişimin kolektif ve bütünleşik bir gayret olduğu,
- İstenilen etki(ler) ve sonuç(lar)a ulaşılmasına odaklanılması,
- Organizasyonun her seviyesinde güçlendirilmiş iletişimin esas olduğu şeffaf

bir şekilde ifade edilmektedir.²⁵⁷ Belirtilen hususlar, uluslararası rekabet ortamında NATO'nun askerî faaliyetlerinde esas aldığı prensiplerdir.²⁵⁸

2.7. Stratejik İletişim ve Kriz Yönetimi

Organizasyonların etkili bir stratejik iletişim yürütebilmesi, çalışanlarına destek sağlayabilmesi, kurumsal bir sinerji yaratabilmesi ve tesis ettiği amaçları ve hedefleri doğrultusunda tutumların değiştirilmesi amacıyla iyi planlanmış bir eğitim sürecine ihtiyaç vardır. Stratejik iletişimin başarısında doğru iletişim kanallarının seçilmesi ve etkin olarak kullanılması kritik rol oynamaktadır. İki yönlü iletişim her zaman kalıcı ve pozitif etkiler yaratır. Bununla birlikte mesajlar; basılı yayınlar, kurumsal internet sayfası, sosyal medya ve yüz yüze temaslar gibi birden fazla ortam aracılığıyla iletilindiğinde çok daha etkili olabilir. Dolayısıyla yönetim mercileri, neyin işe yarayıp neyin yaramadığını tespit etmek için hedef kitlelerden geri bildirimler alarak, bununla birlikte çalışanların görüşlerinden ve girdilerinden istifade ederek gerekli değişimleri ve dönüşümleri yapmalıdır.²⁵⁹

Öte yandan, ulusal strateji söz konusu olduğunda stratejik iletişim düşüncesi, içerisinde uluslararası sistem algısını barındırmaktadır. Bu algı genel olarak ulusal hedefleri ve ulusal çıkarları korumak ve ilerletmek için önem arz eden güvenilirliği,

---

²⁵⁷ Mark Laity, "NATO and Strategic Communications", **The Three Swords Magazine**, 33/2018, s. 71. https://www.jwc.nato.int/images/stories/threeswords/NATO_STRATCOM_2018.pdf (Erişim Tarihi: 8.4.2024)

²⁵⁸ UK MoD NATO AJP 10, 29 March 2023, s. 25.

²⁵⁹ The Credit Union Times, 12 May 2014, Stuart R. Levine, **The Power of Strategic Communication**, <https://stuartlevine.com/communication/strategic-communication/the-power-of-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

meşruluğu ve dolayısıyla caydırıcılık ve hareket serbestisini elde etmek için kullanılmaktadır. Ulusal savunma ve güvenlik alanı çerçevesinde stratejik iletişim sürecini gerçekleştirebilmek için tesis edilmesi önerilen bir dizi unsur bulunmaktadır. Bunları incelediğimizde, temel unsurlar olarak; iletişim seneryosu, çatışan çıkarlar, bilgi kaynağı, müdahaleci faktörler, istihbarat çarkının işletilmesi, verici entiteler, ana mesaj, çalışma muhakeme yöntemleri, medya platformları, hedef kitleler, aktörler ve uluslararası sistemin algısı sayılabilir. Uluslararası sistem algısına dayanan bir iletişim senaryosunun unsurları olarak çatışan çıkarlar, ülkenin küresel konumu, direkt ya da dolaylı aktörler, iç ve dış hedef kitleler, bilgi kaynakları ve müdahaleci faktörler öne çıkmaktadır.²⁶⁰

Stratejik iletişim ile halkla ilişkileri birbiriyle yer değiştirebilen şemsiye birer kavram olarak gören White ve Mazur, söz konusu şemsiye kavramın içerisinde kriz yönetimini de barındıran, (lobicilik, medya ilişkileri, kamu işleri, sponsorluk, ürün tanıtımı vd.) geniş bir yelpazedeki alanı kapsadığını ve amacının hedef kitlelerin davranışını etkilemek olduğunu savunmaktadır.²⁶¹ Duruma göre değişkenlik göstermekle birlikte bir kriz; organizasyonun güvenliğine, varlığına ya da bekasına yönelik yüksek derecedeki bir tehdit, karar vericilerin zaman baskısı altında acil karar vermesini gerektiren bir durum ve süreçte görev alan ya da süreci yönetmekten sorumlu olan insanların yaşadığı stres olarak çeşitli durumlarda tezahür edebilir.²⁶²

Örneğin, Çin'in Wuhan kentinde başlayan ve 2020 yılının ilk çeyreğinde kısa bir sürede hızla dünyaya yayılan Covid-19 pandemisi küresel bir kriz olarak karşımıza çıkmış, tüm ülkeleri, tüm organizasyonları ve tüm insanları etkilemiştir.²⁶³ Yakın tarihte benzeri görülmemiş bir felaket olarak Covid-19 pandemisi ile ülkelerin kriz yönetimi bağlamında ülkelerin başa çıkma yöntemleri ve pratikleri birbirine göre farklılık

---

²⁶⁰ C. E. Guerrero-Castro, a.g.m., s. 43-47.

²⁶¹ J. White & L. Mazur, 1995, s. 12.

²⁶² Ibid, s. 210.

²⁶³ European Commission, Crisis Management, Coordination and Capacities, October, 2020, s. 6, https://commission.europa.eu/system/files/2021-10/ht0921295enn.en_.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

göstermiştir. Pew Araştırma Merkezi'nin²⁶⁴ paylaştığı bir ankete göre Avrupa'da ülkesinin Covid-19 salgını ile başa çıkmakta başarılı olduğu yönünde en yüksek algıya sahip uluslar Danimarka (%95), Almanya (%88) ve Hollanda (%87) olarak öne çıkmıştır. Kendi ülkelerinin başarısız olduğunu düşünen uluslar ise sıralamada son üçte bulunan BK (%54), İspanya (%47) ve Fransa (%41) olmuştur. Bununla birlikte, Türkiye'de yapılan bir ankete göre Türkiye'nin AB'ye oranla Covid-19 salgını ile başa çıkmasını kısmen (%34) ya da tamamen (%42) daha başarılı bulan katılımcıların oranı toplamı %76'dır.²⁶⁵

AB'nin bu krizle başa çıkmak için Almanya ve Fransa tarafından oluşturulan özel bir fon olarak *Kurtarma Fonu* çerçevesinde 750 milyar Avroluk bir yardım paketini devreye sokması AB'de ihtiyacı olan ülkeler adına uluslararası piyasalardan borçlanarak büyük bir fonu hibe olarak dağıtması yeni bir finans yöntemi ve AB'nin geleceği için oluşturulan bir misak anlamında AB tarihinde bir dönüm noktası teşkil etmiştir.²⁶⁶ Bununla birlikte, Türkiye'nin Covid-19 pandemisi gibi kritik bir dönemde, felaketin yıkıcı etkilerine rağmen, bir yandan *soft power* yaklaşımıyla dünyada 161 ülkeye tıbbi malzeme yardımı, gıda ve aşı yardımları ulaştırması,²⁶⁷ diğer yandan bölgesel ve küresel güvenlik bağlamında NATO ve BM'ye olan taahhütlerini gerçekleştirmesinin yanı sıra Libya'nın barış ve istikrara kavuşturulmasına yönelik siyasi ve askerî destek sağlaması, Doğu Akdeniz'deki jeopolitik rekabette bazı bölgesel ve bölge dışı aktörlerin haksız ve mesnetsiz bir tutumla karşı çıkma teşebbüslerine karşın, uluslararası hukuka uygun olarak, kendi kıta sahanlığında MTA Oruç Reis

---

²⁶⁴ Pew Research Center (PEW)

²⁶⁵ Soner Tauscher, Fikret Topal, Yiğit Cem Eskicioğlu ve Zehra Hopyar, Avrupa'da ve Türkiye'de Yaşanan Covid-19 Salgınına İlişkin Algılar, Karınca Yayınları, Ankara, 2020, s. 19, 20, 45.

²⁶⁶ Özlem Kaygusuz, "Covid-19 Krizi ve AB'nin Yeni Dönüşüm Dinamikleri: Gelecek Nesil AB mümkün mü?", Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu Araştırma Raporu, DPF 2020-AR 02, Tüsiad.org, (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

²⁶⁷ T.C. Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/koronavirus-salginindaki-rol-ve-vizyonumuz-20-04-2022.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

gemisi ile sismik araştırmalar yapması,²⁶⁸ ayrıca 44 gün süren (27 Eylül-10 Kasım 2020) 2'nci Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan'a İHA'lar başta olmak üzere yerli ve millî savunma sanayii kapasitesiyle siyasi ve askerî destek vererek²⁶⁹ bir *hard power* yaklaşımı sergilemesi dikkat çekmiştir.

Krizler reaktif yaklaşımın işlevsizliğini tecrübelerle kanıtlamıştır. Bu nedenle praaktif olma ve kriz yönetim kültürü organizasyonun ekosistemine eklenmelidir. Stratejik iletişim, hangi organizasyon olursa olsun krizlere yönelik hazırlıklı olunmasını, kriz senaryoları oluşturulmasını, kriz sonrası dönemin dâhi düşünülmesi ve hazırlanan eylem planının sürekli revize edilmesini gerektirir.²⁷⁰ Bununla birlikte, kriz yönetimi bir eylem planı hazırlamaktan ziyade beklenmeyeni hızlı ve etkin reaksiyonlarla karşılamak için yeterince öngörü sahibi olmaktır. Halkla ilişkiler ve kamu işleri boyutlarıyla stratejik iletişim profesyonelleri geleceği tahayyül ederek, gelişebilecek yıkıcı durumlara ilişkin olayları, trendleri ve konuları öngörmeye çalışmalıdır. “Düşünülemeyeni düşünmek” (*thinking the unthinkable*) stratejik iletişimin kriz yönetimine yönelik mottosudur. Kriz ortaya çıktığında artık çok geç olacağı cihetiyle, bir konsept olarak planların ve politikaların önceden, detaylı ve sürekli olarak düşünülmesi, yapılandırılması ve prova yapılarak hazır bulundurulması gerekir. Bu devamlı bir süreç olarak düşünülmelidir. Akzo'nun²⁷¹ beş bileşeni olan kriz yönetim planına baktığımızda;

- Hukuk, halkla ilişkiler, teknik, lojistik ve gerekli görülen diğer alanların temsilcilerinin katılımıyla, üst düzey disiplinlerarası bir kriz komitesi kurulması, krize yönelik kararlar alması, planlar ve mesajlar oluşturması için komiteye tam yetki verilmesi,

---

²⁶⁸ U.S. Naval Institute, “The International Commanders Respond - Türkiye: Admiral Adnan Ozbal, Commander of Turkish Naval Forces, Turkish Navy”, **Proceedings**, May 2022, Vol. 148/5/1,431 <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2022/may/international-commanders-respond> (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

²⁶⁹ T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, **Yukarı Karabağ'da 44 Günde Gelen Zafer: Türkiye-Azerbaycan Kardeşliğinin Nişanesi**, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2021.

²⁷⁰ İ. Çınarlı, 2013, s. 69.

²⁷¹ Uluslararası bir Hollanda şirkettir.

- Merkezileştirilmiş ve kontrollü bilgi akışının sağlanması (bir iletişim merkezi üzerinden tutarlı ve gerçeklere dayanan bilginin paylaşılması),
- Bilgi akışının ve temasın devamlılığının sağlanması (yönetimin tam yetki verdiği bir sözcünün kriz boyunca medya başta olmak üzere iletişimi icra etmesi),
- Organizasyon için önemli olan hedef kitlelerle doğrudan iletişim için gerekli araçların kullanılması (krizden etkilenen çalışanlar, aileler, komitede olmayan diğer kurumsal yöneticiler ve süpervayzırlar, yerel/ulusal liderler, tedarikçiler vd. dâhil),
- Belirlenen müttefiklerin, toplumun ve medyanın sürecin her aşamasında bilgilendirilmesi, pozitif tutum ve desteklerinden istifade edilmesi ve kamu yararının göz önünde bulundurulması önem arz eden hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁷²

Bir kriz döneminde etkinlikle yürütülen stratejik iletişim ve halkla ilişkiler faaliyetlerinin ve krizin başarıyla yönetilmesinin; kamuoyunun güvenini ve desteğini kazanacağı ve hangi ölçekte organizasyon olursa olsun itibarını artıracığı unutulmamalıdır.

---

²⁷² J. White & L. Mazur, 1995, s. 206-208.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU AKDENİZ'İN JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

Jeopolitiğin ünlü düşünürlerinden Sir Halford John Mackinder'e göre; medeniyetler ve imparatorluklar ilk çağlardan itibaren Akdeniz etrafında kurulmuş olan Antik Yunan, Fenike, Etrüsk, Roma İmparatorluğu, Arap Devletleri, Bizans İmparatorluğu, Habsburg Monarşisi ve Osmanlı İmparatorluğu gibi devletler önce karada sonra denizde olmak üzere güçlenmişler ve yayılmışlar, denizlerdeki üstünlüklerini kaybeden devletler çöküş evresine girmiş, denizci Avrupa devletleri ise denizlerdeki hâkimiyetleri ve hareket kabiliyetleri yardımıyla Asya ve Afrika'daki ülkelere karşı üstünlük sağlamışlar ve buralarda sömürgeler kurmuşlardır.²⁷³

Mitolojide ve tarihte Mezopotamya'dan Ege'ye uzanan ve Küçük Asya Kıtası olarak tarif edilen coğrafyanın bugünkü Türkiye olduğu bilinmektedir. Burası, Mezopotamyalıların, Mısırlıların ve Yunanlıların mitolojisinde her zaman yer tutmuş kadim bir coğrafyadır. Tarih olarak eski dünyanın merkezine tekabül etmektedir.²⁷⁴ Dünyaca ünlü Amiral Piri Reis, çeşitli haritalar, deniz rotaları ve notik bilgilerle denizcilere bir kılavuz kitap olarak yazdığı *Kitab-ı Bahriye* adlı eserini 1526'da Kanuni Sultan Süleyman'a sunmuştur.²⁷⁵ Nadide bir kaynak olan bu kitapta Piri Reis'in Avrupa Haritası, Akdeniz'in kıyılarını, adalarını ve önemli limanlarını detaylı bir şekilde gösterir.²⁷⁶ Coğrafyanın, bizim için büyük düşünmenin bir aracı olduğunu hatırlatır. Burası aynı zamanda, Batı ile Doğu arasında Actium (M.Ö. 31), Preveze (1538), Cerbe (1560), Malta Kuşatması (1565) ve İnebahtı (1571) gibi tarihi deniz muharebelerinde büyük güçlerin rekabetine sahne olan bir arenadır. Bu mücadelelere; Truva Savaşı'nı

²⁷³ Aktaran Bülent Ulaş, **Jeopolitik: Türkiye'nin Millî Güvenliği ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci**, Başlık Yayınları, İstanbul, 2011, s. 36.

²⁷⁴ İlber Ortaylı, 16 Ocak 2024, İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin Atatürk Kültür Merkezi'nde icra ettiği "Mezopotamya'dan Ege'ye" opera konserindeki tarihi sunumu. <https://www.yirmidort.tv/kultur/prof-dr-ilber-ortayli-mezopotamyadan-egeye-opera-konserinde-anlati-oldu-148702> (Erişim Tarihi: 18.01.2024.)

²⁷⁵ Dz.K.K.lığı Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı, **Piri Reis Haritası (1513)** Menkıbesi.

²⁷⁶ Piri Reis, *Kitab-ı Bahriye*

(M.Ö. 12. / 13. Yüzyıl) ile Türk İstiklal Harbi’ni (1919-1922) de ilave etmek mümkündür. Akdeniz, aynı zamanda birbirleri ile rekabet eden mediyetlerin denizidir.

**Harita 1: Piri Reis, Kitab-ı Bahriye, Avrupa Haritası / Akdeniz
İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: 6605**

Mahan dünyada hiçbir şeyin deniz kadar birleştirici olmadığını, deniz aracılığıyla ulusların birbirleriyle kolayca iletişim kurabildiğini ifade etmiştir.²⁷⁷ Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarıyla etrafı çevrili olan Akdeniz, tarihin en eski dönemlerinden beri ticaret, ulaşım ve göç yollarının merkezinde yer almış, birçok kültürün buluşup kaynaştığı, sosyolojik hareketlerin ve tarihsel gelişmelerin yaşandığı bir bölge olmuş, aynı zamanda birçok politik ve askerî rekabete sahne olmuş dünyanın en önemli coğrafyalarından biridir.²⁷⁸ Atlantik Okyanusu’ndan; Cebelitarık Boğazı, Süveyş Kanalı ve Kızıldeniz ile Hint Okyanusu’na, Türk Boğazları ile Karadeniz’e, Don ve Volga nehirleri vasıtasıyla Hazar Denizi’ne, Tuna Nehri vasıtasıyla Avrupa’nın içlerine kadar

²⁷⁷ Alfred Thayer Mahan, **Naval Strategy Compared and Contrasted with the Principles and Practice of Military Operations on Land** (Boston: Little, Brown, 1911), 303; Mahan, Lowell Institute Lecture: “Naval Warfare,” circa 1897, pt. 3, Papers of Mahan, Library of Congress, Container 5, Reel 4’den aktaran U.S. Naval Institute, Kevin D. McCranie, “Commanding the Red Sea: Mahan, Corbett, and the Houthi Threat”, **Proceedings**, March 2024, Vol. 150/3/1,453
<https://www.usni.org/magazines/proceedings/2024/march> (Erişim Tarihi: 10.3.2024)

²⁷⁸ Çetinkaya Apatay, **Akdeniz’de Olup Bitenler**, TÜYAP Fuarcılık A.Ş., İstanbul, 2012, s. 15.

uzanan bir coğrafyaya erişim imkânı sağlayan Akdeniz, *sui generis* (kendine özgü) bir özelliğe sahiptir. Romalıların Latince “Mediterraneum” (Orta Deniz) ismini verdiği Akdeniz tek bir deniz olmaktan ziyade; Alboran, Adriyatik, Balear, Ege, İyon, Ligurya ve Tiren deniz kesimleri ile birlikte düşünülen ve konumlandırılan bir “denizler bütünüdür”.²⁷⁹ Ayrıca Braudel’e göre; Akdeniz’in orta eksenı İtalya’dır. Otranto’dan, Sicilya’ya ve oradan da bugünkü Tunus kıyılarına uzanan çizgi Akdeniz’de Doğu ve Batı’yı birbirinden ayıran sınırdır. Tarihteki büyük savaşların bu sınırda vuku bulması bir tesadüf değildir.²⁸⁰

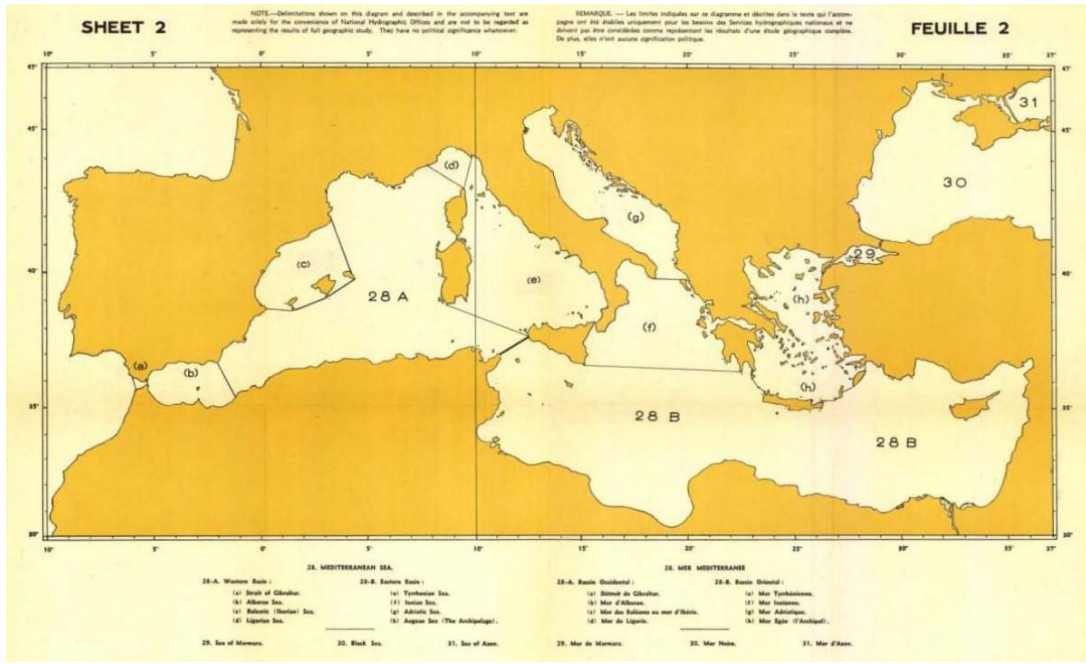
Uluslararası Hidrografi Örgütü (UHÖ) tarafından 1953 yılında yayınlanan “Okyanusların ve Denizlerin Sınırları” adlı doküman Braudel’in Akdeniz’in bir “denizler bütünü” olduğuna dair tanımlamasını ve Doğu-Batı ayrımını teyit eder niteliktedir. Önsözünde, herhangi bir politik saiki bulunmadığı belirtilen UHÖ dokümanında; Akdeniz’in Batı’da Cebelitarık Boğazı’ndan Doğu’da Çanakkale Boğazı ve Süveyş Kanalı girişlerine kadar uzandığı belirtilmektedir. Akdeniz’in Batı ve Doğu olmak üzere iki derin havzadan oluştuğu ifade edilirken, Batı Havzası (28-A); Cebelitarık Boğazı, Alboran Denizi, Balear Denizi ve Ligurya Denizi ile birlikte bir bütün olarak sınırları çizilmekte, Doğu Havzası (28-B) ise İtalya’nın Sicilya Adası’nın Lilibeo Burnu ile Tunus’un Bon Burnu arasını birleştiren hattın doğusundan başlayarak; Tiren Denizi dâhil olmak üzere, Adriyatik Denizi, İyon Denizi ve Ege Denizi ile birlikte bir bütün olarak tasvir edilmekte, doğuda sınırlarının Suriye ve Filistin kıyılarına kadar uzandığı ifade edilmektedir. Marmara Denizi, Karadeniz ve Azak Denizi, dokümanda ayrı denizler olarak gösterilmektedir.²⁸¹

---

²⁷⁹ F. Braudel, 1989, s. 58, 59.

²⁸⁰ F. Braudel, 2007, s. 16.

²⁸¹ International Hydrographic Organization, **Limits of Oceans and Seas**, (Special Publication N°.23), Imp. Monegasque, Monte Carlo, 1953, s. 15, s. 44, Feuille 2.

Harita 2: Uluslararası Hidrografi Örgütü, “Okyanusların ve Denizlerin Sınırları”, 1953

Çalışmamız kapsamında kavram olarak Doğu Akdeniz, coğrafi sınırları UHÖ tarafından tarif edilen ve Ege Denizi’ni de içine alan Akdeniz’in Doğu Havzası’na tekabül edecek şekilde en geniş anlamıyla kullanılmıştır.

Tarih yazımında, Anneles okulunun ikinci kuşak temsilcilerinden biri olan Braudel’in meşhur *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* kitabında tarihsel izdüşümleriyle ayrıntılı bir şekilde tasvir ettiği gibi, üç kıtayı buluşturan Akdeniz’den söz etmek; denizler, dağlar, ovalar, nehirler, yarımadalar, adalar, sahra çölleri, kıyılar, uygarlıklar, halklar, diller, dinler, limanlar, kentler, mekânlar, zamansallıklar ve geniş bir yelpazedeki daha birçok olgudan bahsetmek anlamına gelmektedir.²⁸²

Akdeniz, dünyada insanlık tarihi boyunca her zaman önemini korumuş olan bir bölgedir. Akdeniz’de üç yüzyıl boyunca hâkimiyet kuran Romalıların²⁸³ bir zamanlar *Mare Nostrum* (Bizim Denizimiz) olarak adlandırdığı Akdeniz, her şeyden önce uygarlığın beşiğidir. Geçmişten günümüze birçok insan topluluğunun katkısıyla harmanlanmış olan Akdeniz medeniyeti, sahildar toplumların oluşturduğu ortak bir

²⁸² F. Braudel, 1989.

²⁸³ Jacques Attali, **Denizin Tarihi**, Çev. Berna Günen, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2018, s. 57.

kültürün eseridir. Türkiye, Anadolu’da ve Avrasya’da kendisinden önce var olan devletlerin bir devamı olarak Akdeniz medeniyetinin tarihsel, kültürel ve sosyal mirasına katkı sağlayan bir Akdeniz ülkesidir.

3.1. Jeopolitik Teoriler ve Doğu Akdeniz’e Jeostratejik Bakış

İbn Haldun, 650 yıl önce *Mukaddime* adlı eserinde yaptığı “Coğrafya kaderdir.” Analizi ile millî güç unsurlarından biri olan coğrafyanın devletler için kritik önemine dikkat çekmiştir.²⁸⁴ Uluslararası siyaset sahnesinin genellikle dünyanın yüzeyi olması nedeniyle tarihi yapan olaylar coğrafya ile yakından ilgilidir. Amerika Kıtası’nda ABD’nin, Atlantik ve Pasifik okyanusları ile diğer kıtalardan ayrılmış korunaklı özelliği, kuzey Atlantik’te Avrupa’dan Manş Denizi ile ayrılan Birleşik Krallık’ın ada devleti olması, 17 milyon km² civarındaki yüzölçümü ve 37.653 km kıyı şeridi ile gezegenin en büyük ülkesi olan Rusya’nın,²⁸⁵ Bering Boğazı’ndan Avrupa’ya uzanan Doğudan Batıya namütenahi toprakları, Asya ve Avrupa kıtalarını birleştiren, üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye’nin kadim coğrafyası ve Karadeniz’e kumanda eden Türk Boğazları söz konusu ülkelerin kendine özgü konumlarını ve üstünlüklerini yansıtan örneklerdir.²⁸⁶ En az değişen faktör olması hasebiyle dış politikada devletler için en temel faktör coğrafyadır.²⁸⁷

Jeopolitiğin dinamik bir perspektif olduğu, zamanın ruhuna, kullanım yerlerine ve kavrama yüklenen anlama göre değişiklik gösterdiği görülmektedir. Bazıları için

---

²⁸⁴ “Coğrafya kaderdir.” sözü 14’üncü yüzyılda yaşamış ünlü filozof İbn Haldun’a atfedilmektedir. <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122440/kabine-toplantisinin-ardindan-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 25.01.2024)

²⁸⁵ CIA Resmî İnternet Sayfası, “The World Factbook”, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/russia/#geography> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

²⁸⁶ Türkkaya Ataöv, Millî Gücü Meydana Getiren Unsurlar, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/37530> (Erişim Tarihi: 20.01.2024)

²⁸⁷ Nicholas J. Spykman, *America’s Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*, 2007 Transaction Edition, pp. XV, 41’den aktaran Robert D. Kaplan, **The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate**, Random House Trade Paperback Edition, New York, 2013, s. 29.

pejoratif bazıları içinse bilimsel bir çağrışım yaratan jeopolitik, gündelik literatürde genellikle aktör, oyun, güç, kriz, çıkar, etki, piyon, tuzak, belirsizlik, sorun, ortam, durum, istikrar, gelişme, sonuç ve diğer kavramlarla yan yana kullanılmaktadır. Bir toplumun bulunduğu coğrafya ile millî gücü ve dış politikası arasındaki ilişkiden “jeopolitik” doğmuştur.²⁸⁸ Yeni bir disiplin olarak XIX. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış olsa da jeopolitik pratiğinin, kavramın keşfinden çok önceleri uygulanmaya başladığı bilinmektedir. Napoléon, “her devlet kendi coğrafyasının siyasetini yapar” sözüyle bu gerçeğe ışık tutmuştur.²⁸⁹ Kavramı ilk kez 1899 yılında kullanan²⁹⁰ İsveçli bir siyasal bilimler profesörü olan Kjellén’e göre jeopolitik; “*devletin coğrafi bir bütün olarak hareket etme bilimidir.*” Haushorfer’e göre devletin yeni ulusal bilimi olan jeopolitik; “*coğrafyaya, özellikle de siyasi coğrafyaya dayanan bütün siyasi hareketleri belirleyen kuramdır.*” Gallois’e göre jeopolitik; “*uluslararası düzeyde yürütülen güç siyasetiyle bu siyasetin etki gösterdiği coğrafi çerçeve arasındaki ilişkiyi inceler.*” Lacoste’ye göre jeopolitik; “*bölgelerdeki güç rekabetlerini inceleyen bilim dalıdır.*”²⁹¹ Kristoof’a göre ise jeopolitik; “*siyasi olaylara odaklanarak onlara coğrafi açıklama getirmekte ve bu olayların coğrafi yönlerini incelemektedir.*”²⁹²

Jeopolitik alanında kara, deniz ve hava hâkimiyet teorileri olarak karşımıza çıkan klasik görüşler bilimsel, teknolojik ve siyasal gelişmelere bağlı olarak daha ziyade Britanya, Almanya ve ABD’de ortaya konulmuştur.²⁹³ Bu teorilerin, adı geçen üç devletin emperyal dış politikalarına yön vermek için geliştirildiği söylenebilir. Kara hâkimiyet teorileri, devletlerin karasal alanlar üzerindeki hâkimiyetlerini artırmaya yönelik teorilerdir. Deniz hâkimiyet teorisi, uluslararası ilişkilerin ve dünya

²⁸⁸ T. Ataöv, idem, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/37530> (Erişim Tarihi: 20.01.2024)

²⁸⁹ Alexandre Defay, **Jeopolitik**, Çev. İsmail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005, s. 13.

²⁹⁰ <https://kureselcalismalar.com/jeopolitik-ve-uluslararasi-iliskiler/> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

²⁹¹ Johan Rudolf Kjellén, *L’état Comme Forme de Vie*, 1916; Pierre Marie Gallois, *Géopolitique. Les voies de la puissance, L’âge d’homme*, 2000; Yves Lacoste, *Géopolitique. La longue histoire d’aujourd’hui*, Larousse, 2009’dan aktaran Pascal Boniface, **Herkes İçin Jeopolitik**, (Çev. Mouhammed Guaye, Fatma Büşra Süverdem), Erdem Yayınları, İstanbul, 2018, s. 10-15.

²⁹² Ibid, s. 11.

²⁹³ A. Defay, 2005, s. 14-15.

politikasının düzenlenmesi ve kontrol edilmesinde deniz egemenliğini esas alır. Hava hâkimiyet teorisinin temeli ise hava gücünün hem deniz hem de kara gücünden üstün ve etkin olduğuna, gökyüzüne egemen olan bir devletin tüm dünyaya hükmedebileceğine dayanmaktadır.²⁹⁴

Dünya tarihinde güçlü devletlerin hâkimiyet mücadelelerine sahne olan Avrasya; Avrupa ve Asya kıtalarının tamamını kapsayan coğrafi bölgedir. Avrasya'nın, terminoloji olarak ilk defa dünya literatürüne Prusyalı coğrafyacı Alexander von Humboldt'un 1849 yılında yayınlanan "Kosmos" adlı eseri ile girdiği bilinmektedir.²⁹⁵ Yaklaşık 55 milyon km² olan yüzölçümü ile dünyadaki karasal alanın %36.2'sine tekabül etmektedir. 5 milyar civarındaki nüfusu ile Avrasya, dünya nüfusunun %70'ine ev sahipliği yapmaktadır.²⁹⁶

Britanyalı jeopolitik düşünür ve siyaset adamı Mackinder; Avrasya ile Afrika'yı kapsayan Dünya Adası'nın merkezi konumu ve bir ülke için gerekli enerji kaynaklarına sahip olması nedeniyle Avrasya odaklı belirlediği ve Bolşevik Devrimin ardından 1919'da revize etmek suretiyle kuzeyden güneye doğru bir yay çizerek İskandinavya ve Anadolu'yu da içine alarak genişlettiği kara hâkimiyet teorisi kapsamında; Sibirya'dan Avrupa'ya uzanan, Doğu Avrupa, Balkanlar ve Kafkasya'nın tamamı ile birlikte Karadeniz ve Baltık havzalarını da içine alan bölgeyi "Kalpgâh (Heartland)" olarak adlandırmıştır.²⁹⁷ Yani Mackinder'in belirlediği söz konusu stratejik alan; Sovyet İmparatorluğu, Norveç, Türkiye'nin kuzeyi, İran ve Çin'in batısını kapsayan bölgeye tekabül ediyordu.²⁹⁸ Avrasya'yı "tarihin coğrafi mihveri" olarak gören Mackinder, *"Doğu Avrupa'ya hükmeden bir devletin Kalpgâh'a, Kalpgâh'a hükmeden bir devletin Dünya Adası'na, Dünya Adası'na hükmeden bir devletin ise tüm dünyaya*

---

²⁹⁴ <https://tarihnotlarim.com/modern-kara-deniz-ve-hava-hakimiyet-teorileri/> (Erişim Tarihi:23.01.2024)

²⁹⁵ Ömer Göksel İşyar, **Avrasya ve Avrasyacılık**, Dora Yayınları, Bursa, 2013, s. 2-3.

²⁹⁶ <https://www.studycountry.com/wiki/what-are-two-facts-about-eurasia> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

²⁹⁷ Harp Akademileri Komutanlığı, **Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2000, s. 89; <https://tarihnotlarim.com/modern-kara-deniz-ve-hava-hakimiyet-teorileri/> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

²⁹⁸ R. D. Kaplan, 2013, s. 76.

hükmedeceğini” ileri sürmüştür.²⁹⁹ Nitekim II. Dünya Savaşı’nda Almanların Avrasya’nın “kalbini” hedef alması, Soğuk Savaş döneminde Rusların Doğu Avrupa’yı kontrol altında tutma çabaları, günümüzde ise ABD’nin Çin ve Rusya ile devam eden büyük güç mücadelesinin ve Rusya’nın Ukrayna’daki savaşının bu bölgede cereyan etmesinin bir rastlantı eseri olmadığı düşünülebilir.

Bismarck’ın Alman birliğini kurmasıyla (1871) dünya sahnesine çıkan Almanya, sömürgeci bir politika izlemeye başlamış ve nüfuzunu Doğu Avrupa, Asya, Afrika ve Uzakdoğu’ya doğru yaymak için girişimlerde bulunmuştur. Almanya’nın hamleleri denizlerde ve kıta Avrupası’nda Britanya için jeopolitik rekabeti ivmelendirmiş ve I. Dünya Savaşı’na giden sürecin başlangıcı olmuştur.³⁰⁰ *Anthropo-Geographie, Politische Geographie* ve *Der Lebensraum* adlı yapıtlarıyla Alman jeopolitiğinin temellerini atan coğrafyacı Friedrich Ratzel’in *Yaşam Alanı* teorisi Almanya’nın yayılmacı politikalarına yön vermiştir.³⁰¹ Bununla birlikte Almanya, I. Dünya Savaşı’nda yalnızca denizaşırı kolonilerini kaybetmemiş, Avrupa’da da önemli toprak kayıplarına uğramıştır. 1920’lerde yeni jeopolitiğin Almanya’da yükselişe geçmesiyle birlikte Bavyeralı General Karl Haushofer sayesinde *Yaşam Alanı* yeni bir çerçeve kazanmış ve II. Dünya Savaşı’na giden yolda Nasyonal Sosyalizmin temel politikası olmuştur.³⁰² Lebensraum’un genişletilmesini savunan Haushofer göre Avrupa, Almanya tarafından yeniden düzenlenmeli ve Almanca konuşan toplumlar bir araya getirilmeliydi.³⁰³

Amerikan dış politikasını şekillendiren Nicholas John Spykman; 1942’de yayınlanan “Dünya Siyasetinde Amerika’nın Stratejisi: Birleşik Devletler ve Gücün

---

²⁹⁹ Ibid, s. 74; P. Boniface, 2018, s. 19; A. Defay, 2005, s.19-20; Eldar Ismailov and Vladimer Papava, “The Heartland Theory and the Present-Day Geopolitical Structure of Central Eurasia”, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies, SSRN Electronic Journal, Jan. 2010, 84-102, s. 86-87. <https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/Monographs/1006Rethinking-4.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2020)

³⁰⁰ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2014)**, Der Yayınları, İstanbul, 2015, s. 597.

³⁰¹ A. Defay, 2005, s. 21.

³⁰² Ian Klink and Mark Bassin, “Introduction: Lebensraum and its discontents”, **Journal of Historical Geography**, Vol. 61, July 2018, Pages 53-58, s. 56, 57.

³⁰³ P. Boniface, 2018, s. 21.

Dengesi”³⁰⁴ ve 1944’te yayınlanan “Barış’ın Coğrafyası”³⁰⁵ adlı eserleriyle “*Kenar Kuşak (Rimland)*” teorisini” ortaya koymuştur. Spykman’a göre Avrasya’nın kenarları ve kıyı kesimleri *Kenar Kuşak* olarak adlandırılmaktadır. Doğal kaynaklar, nüfus, coğrafi kolaylıklar ve iklim gibi nedenlerle tarih ılıman enlemlerde yani kuzey yarıkürede yazılmaktadır. Spykman, Avrasya’nın asıl güç potansiyelinin Kalpgâh’den ziyade, çevresindeki Kenar Kuşak’ta olduğunu ileri sürmüştür.³⁰⁶

Bu teoriye göre; “*Kenar Kuşağı kontrol eden Avrasya’ya hükmeder, Avrasya’ya hükmeden dünyanın kaderini kontrol eder.*” Spykman’ın Kenar Kuşak teorisi aslında SSCB’yi denizden kuşatmaya ve kontrol etmeye yönelik bir yaklaşımdır. Kenar Kuşak coğrafyası; içerisinde Türkiye’nin de olduğu, Çin’den başlayarak Kore, Hindistan, Pakistan, Afganistan, İran ve Irak’a kadar uzanan bölgeyi kapsamaktadır.³⁰⁷ Nitekim Soğuk Savaş Dönemi’nde söz konusu kuşak ABD ve NATO’nun Sovyetler Birliği’ni çevreleme politikasını belirlemiştir. Spykman’ın önemli tespitlerinden biri de tarih boyunca devletlerin mücavir denizlerin kontrolünü sağlamak için, “çevresel ve denizaşırı yayılma” gerçekleştirmeleridir. Eski Yunan Ege Denizi’ni, Roma Akdeniz’i, ABD Karaipler Denizi’ni, Çin ise Güney Çin Denizi’ni kontrol etmeye uğraşmıştır.³⁰⁸ Böylece, Türkiye’nin de yer aldığı Avrasya’daki stratejik bölgenin kritik bir jeopolitik konuma sahip olduğu söylenebilir.

ABD Deniz Harp Akademisi’nde deniz harp tarihi dersleri veren ve aynı zamanda akademinin Komutanı olan Albay Alfred Thayer Mahan, 1890 yılında yayınlanan “Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi (1660-1783)” adlı başyapıtı³⁰⁹ ile Britanya İmparatorluğu’nun yükselişinde deniz gücünün rolünü ve önemini analiz etmiştir. Daha sonra “*Deniz Gücü’nün Fransız Devrimi ve İmparatorluğu Üzerine*

³⁰⁴ America’s Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power

³⁰⁵ The Geography of the Peace

³⁰⁶ R. D. Kaplan, 2013, s. 91, 96.

³⁰⁷ Antero Holmila, “Re-thinking Nicholas J. Spykman: from historical sociology to balance of power”, **The International History Review**, 2020, 42:5, pp. 951-966.

³⁰⁸ Nicholas J. Spykman, America’s Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power, 2007 Transaction Edition, pp. XV’den aktaran R. D. Kaplan, 2013, s. 220.

³⁰⁹ The Influence of Sea Power upon History

Etkisi (1793-1812)” adlı eseri³¹⁰ yayınlanan Mahan, deniz gücünün çığır açan savunucusudur.³¹¹ ABD’nin küresel bir aktör olarak 20’nci yüzyıldan itibaren dünya sahnesine çıkmasında Mahancı doktrinin önemli bir rolü vardır.

Mahan, devletler için Avrasya’nın ağırlık merkezi olması yerine Hint ve Pasifik okyanuslarının coğrafi dayanak noktaları teşkil ettiğini, denizci bir devletin Avrasya’nın kenar kuşağına bu okyanuslardan güç aktarımı (power projection) yapılabileceğini ileri sürmüştür. Mahan’ın deniz (maritime) teorisine göre, denizde kontrol sağlayan ve bundan istifade eden kara üzerinde de kontrol tesis edebilir. Rusya’nın kara gücü ile Britanya’nın deniz gücü arasındaki rekabet alanı olan Rusya’nın güneyi ve Hint Okyanusu’nun kuzeyindeki ülkeler³¹² Asya’nın “pazarlığa açık yeri” olarak nitelendirilmektedir. Mahan, bu bölgedeki Çin, Afganistan, İran ve Türkiye’nin önemine vurgu yapmıştır. Halen söz konusu pivot ülkeleri barındıran kritik coğrafi bölgenin daha 19’uncu yüzyılın başında tespit edilmesi önemli bir vizyondur ve coğrafyanın değişmezliğini gösterir.³¹³

ABD’nin kendine özgü coğrafi konumu nedeniyle savaştan korunduğunu ifade eden Mahan’ın deniz gücü üstünlüğü doktrini ABD Başkanı Theodore Roosevelt Jr. tarafından benimsenmiş, büyük bir donanmaya sahip olma fikri gelişmiş ve daha sonra Amerikan emperyalizminin ve yayılma politikasının temel düşüncesini teşkil etmiştir.³¹⁴ ABD’nin ulusal politikası deniz gücüne ve denizin kontrolüne dayanmaktadır. Denizde kontrolün tesis edilmesi demek ideal olarak; denizle birlikte hareket eden her şeyin bilgisine tam olarak vakıf olmak ve tam kontrolünü sağlamak anlamına gelmektedir.³¹⁵ ABD’nin 1867 yılında Alaska’yı Rusya’dan satın alması jeopolitik rekabette Rusya’nın

---

³¹⁰ “The Influence of Sea Power upon French Revolution and Empire”

³¹¹ U.S. History, <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/mahan> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

³¹² Spykman söz konusu bölgeyi yaklaşık yarım asır sonra Rimland (Kenar Kuşak) olarak adlandırmıştır.

³¹³ R. D. Kaplan, 2013, s. 103, 104.

³¹⁴ P. Boniface, 2018, s. 18.

³¹⁵ Joseph Caldwell Wylie, Jr., **Military Strategy: A General Theory of Power Control**, Naval Institute Press, Annapolis, Maryland, 1989, s. 34.

aleyhine bir durum yaratmış, ABD'nin Kuzey Pasifik'e ve Yüksek Kuzey olarak da adlandırılan Arktik Okyanusu'na erişimini güvence altına almıştır.³¹⁶

Günümüzde sahip olduğu denizaşırı üsler, ileri teknoloji ürünü³¹⁷ savaş gemileri, nükleer denizaltılar, devasa uçak gemileri ve insansız sistemlerden teşkil edilmiş muazzam donanması, nükleer balistik füzeleri ve hava hâkimiyetini (air supremacy) sağlamak için geliştirilen 5'inci nesil savaş uçakları ile küresel ölçekte “süper güç” olma iddiasını sürdüren ABD'nin ulusal çıkarları kapsamında amacı; dünyadaki kritik geçit ve kanalların (choke points) kontrol altında bulundurulması, deniz ticaret yollarının emniyeti, denizlerde seyri sefer serbestisinin sağlanması ve “kurallara dayalı uluslararası sistemin” korunmasıdır. Bununla birlikte, ABD daha önce Britanya'nın politikasına benzer bir şekilde, Doğu Akdeniz başta olmak üzere dünya ölçeğinde enerji kaynaklarını kontrol altında tutmaya ve çatışmaları yönlendirmeye çalışmaktadır.³¹⁸

Yukarıda söz edilen klasik jeopolitik teorilerin yanı sıra çağdaş jeopolitik yaklaşımlar da mevcuttur. Yarım yüzyılı aşkın bir süredir, ekonomik ve kültürel küreselleşmenin etkileri ile birlikte klasik teorilere göre oldukça farklı ve yeni jeopolitik düşünceler ortaya çıkmıştır. Frankurt Okulu kuramcılarının düşüncelerinden doğan eleştirel jeopolitik, “*Critical Geopolitics*” eserinin³¹⁹ yazarı Tuathail'in öncülüğünde gelişmiş ve büyük güçlerin küresel rekabetine odaklanmıştır.³²⁰ Fransız coğrafyacı ve diplomat Michel Foucher, “*Fronts et Frontières*” adlı yapıtıyla yeni jeopolitiğin öncüsü olmuştur. Foucher sadece devletlerin siyasi ilişkileriyle yetinmemek gerektiğini, jeopolitiğin tasarım, pratik ve yöntem bağlamında üç boyutlu olarak incelenmesi gerektiğini önermiştir. Çağdaş jeopolitiğin uluslararası veya devletlerarası ilişkilerin

---

³¹⁶ James Stavridis, **Deniz Gücü: Okyanusların Tarihi ve Jeopolitik Önemi**, (Çev. Nil Tuna, Varol Ataman), Epsilon Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 309-310.

³¹⁷ “Cutting edge technology”

³¹⁸ Anadolu Ajansı, 10 Nisan 2018, “Jeopolitik teoriler temelinde Doğu Akdeniz ve Türkiye”, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/jeopolitik-teoriler-temelinde-dogu-akdeniz-ve-turkiye/1113793> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

³¹⁹ Eleştirel Jeopolitik

³²⁰ Mutlu Yılmaz, Z. Emir Taşkın, “Doğu Akdeniz Sorununda Yunanistan'ın Kullandığı Karikatürlerin Popüler Jeopolitik Açısından Değerlendirilmesi”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, 2022, 20 (1), pp. 139-160, s.141-142.

irdelenmesiyle sınırlı olmadığı, siyasetin ve coğrafyanın karşılıklı olarak birbirini şekillendirdiği olgusunun yanı sıra akademi tarzı araştırma yaklaşımını benimsediği ve yerelden küresele doğru farklı ölçeklerde ve siyaset dışında ekonomi, kültür ve diğer alanları da kapsayacak şekilde disiplinlerarası bir yaklaşım olduğu belirtilmektedir.³²¹

Klasik jeopolitik düşüncelere ilave olarak; küresel rekabetin devam ettiği Avrasya'yı bir satranç tahtasına benzeten Zbigniew Brzezinski'nin *Büyük Satranç Tahtası*, Rusya liderliğindeki Avrasya'yı savunan Rus kuramcı Aleksandr Dugin'in *Avrasyacılık*, yeni dünyada mücadelenin kültür temelli olacağını ileri süren Samuel Huntington'ın *Medeniyetler Çatışması*, liberal demokrasi ve kapitalizminin Batı dünyası tarafından tüm dünyaya dayatılmasının artık bir model olarak son nokta olduğunu ve insanlığın ideolojik evriminin sona yaklaştığını savunan Francis Fukuyama'nın *Tarihin Sonu* ve diğer jeopolitik düşünceler ve teoriler üretilmeye devam edilmektedir.³²²

Bayat'a göre Türkiye için, sahip olduğu jeopolitik özellikler dikkate alındığında; Mackinder, Spykman ve Mahan'a ait teorilerin birleşimi geçerlidir.³²³ Çağlar boyunca medeniyetin, kültürlerin, ticaretin, ekonominin ve rekabetin merkezindeki bir coğrafya olan Anadolu coğrafyasının, Türkiye'nin ve Doğu Akdeniz'in jeopolitik teorilerin de odağında olması bölgenin önemini teyit eder niteliktedir. Saat yönü istikametinde Balkanlar, Karadeniz, Ukrayna, Rusya, Kafkaslar, Orta Doğu ve Afrika'yı yumuşak gücü ile etkileyen³²⁴ ve sınırlarının ötesindeki vizyonu ve ağırlığı ile Türkiye, Stratfor stratejisti George Friedman tarafından "kaosun ortasında istikrarlı bir platform" olarak ifade edilmiştir. Türkiye, etrafındaki tüm bu coğrafyaya tesir eden, kuzeyde Karadeniz,

---

³²¹ A. Defay, 2005, s. 43-44.

³²² P. Boniface, 2018, s. 27; <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/jeopolitik-teoriler-temelinde-dogu-akdeniz-ve-turkiye/1113793> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

³²³ M. Bayat, 1986, s. 365.

³²⁴ European Union Institute for Security Studies, "Türkiye's Cards in the World", Chaillot Paper 182, 7 May 2024, <https://www.iss.europa.eu/> (Erişim Tarihi: 20.05.2024)

batıda Ege Denizi ve güneyde Akdeniz arasındaki benzersiz konumu ile bölgesel bir güçtür.³²⁵

Jeopolitik ve jeostrateji kavramlarının zaman zaman birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. 1989 yılını müteakip Moskova'nın yenilgisiyle sona eren Soğuk Savaş döneminin kapanması, Almanya'yı ikiye bölen Berlin Duvarı'nın yıkılışı, SSCB'nin dağılması ve Demir Perde'nin ortadan kalkması, bu süreci örnek bir liderlik ve diplomatik başarıyla yöneten Mihail Gorbaçov'un 1991'de siyaset sahnesinden çekilmesi gibi dönüm noktası niteliğindeki olayların yaşandığı tarihsel süreç ile birlikte dünyada jeopolitiğe olan ilgi de artmıştır. Fransız jeopolitikacı Yves Lacoste jeopolitikanın jeostratejiden ayırt edilmesi gerektiğini ileri sürmüş ve jeopolitiği şöyle tanımlamıştır:³²⁶

“Öncelikle vatandaşların, vatan toprakları ve gerçek sınırları, dolayısıyla sömürgecilerin çekilmesi ve daha geniş ölçüde özellikle de toprak rekabeti söz konusu olduğunda devletin dış politikaları gibi konular üzerinde tartışmasıdır.”

Jeostrateji coğrafi verilerden yola çıkarak strateji oluşturmaktır.³²⁷ Jeostrateji, jeopolitik veriler ve algılamalar doğrultusunda, jeopolitiğin bir alt alanı olarak doğmuştur. Jeopolitik, bir devletin dış politikasını coğrafyası ışığında incelerken, jeostrateji hâkim kılınan bir bölgeyi, buraya hâkim olan devletin konuşlanması ve küresel etki yaratması açısından tanımlamaya odaklanır. Jeostrateji, bir devletin gelecekteki dış politika kararlarını ve bunların sonuçlarını öngörmek ve amaçlara yönelik araçların kullanılmasıyla ilgilenir.³²⁸ Aynı zamanda jeostrateji; stratejik harekâtın, coğrafyanın dikte ettiği şartlara istinaden tertip ve tatbik edilmesinin esaslarını belirleyen coğrafi bir bilim dalıdır.³²⁹

---

³²⁵ R. D. Kaplan, 2013, s. 285.

³²⁶ P. Boniface, 2013, s. 26.

³²⁷ P. Boniface, 2013, s. 11.

³²⁸ <https://strategiecs.com/en/analyses/geostrategy-in-21st-century> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

³²⁹ M. Bayat, 1986, s. 363.

Michel Korinman, “*Almanya’nın Hayalindeki Dünya*” adlı eserinde; jeopolitiğin vatandaşların kendi arasında yaptığı demokratik tartışmalar olduğu, jeopolitik kavramının sadece aynı devletin vatandaşları arasında hâsıl olan konuşmalarda ve müzakerelerde kullanılmasının daha uygun olacağını ifade etmiştir. Öte yandan, jeostrateji kavramının ise birbirine karşıt devletler ya da siyasi çevreler arasındaki rekabet ya da uyuşmazlık durumları söz konusu olduğunda kullanılmasının icap ettiğini belirtmiştir.³³⁰

İnsanlığın jeopolitik serüveninin ilk olarak Akdeniz’de başladığını ve yüzyıllar boyunca yelken açan denizcilerin deniz savaşı fikrini Akdeniz’de geliştirdiğini ifade eden ABD’li Amiral James Stavridis, Akdeniz’in harp teknolojisinin ilerlemesinde ve denizcilik stratejisinin yaratılmasında önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır.³³¹ Günümüzde Akdeniz’e kıyısı olan KKTC, Filistin ve Birleşik Krallık³³² da dâhil olmak üzere 23 devlet bulunmaktadır.³³³ Doğudan batıya 3.800 km uzanan büyüklüğü, 37.000 km’yi bulan kıyı şeridi³³⁴ ve 2.5 milyon km² yüzölçümü ile dünya denizlerinin %0.7’sini oluşturmaya³³⁵ rağmen, dünya deniz ticaretinin %20’si ve konteyner taşımacılığının %10’u³³⁶ ile dünya petrol taşımacılığının %20’si Akdeniz üzerinden sağlanmaktadır. 2010 yılında 466 milyon nüfusa sahip olan Akdeniz ülkelerinin 2025 yılında 529 milyonluk bir nüfusa ulaşacağı tahmin edilmektedir.³³⁷

Hint Okyanusu’ndan Avrupa’ya giden ticaret yollarının geçtiği Akdeniz’de; enerjinin dünya pazarlarına ulaştırılmasında, deniz ticaretinin sağlanmasında ve

---

³³⁰ Michel Korinman, Quand l’Allemagne pensait le monde, Fayard Yayınları, 1990’dan aktaran P. Boniface, 2013, s. 26.

³³¹ J. Stavridis, 2021, s. 165-167.

³³² Akdeniz’de deniz aşırı toprağı olan Cebelitarık ile Kıbrıs Adasının güneyinde bulunan Ağrotur ve Dikelya üslerinden dolayı Birleşik Krallık da dâhil edilmiştir.

³³³ Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmayan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi sayıya dâhil edilmemiştir.

³³⁴ J. Stavridis, 2021, s. 165.

³³⁵ **Britannica**, <https://www.britannica.com/place/Mediterranean-Sea> (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

³³⁶ BM Çevre Programı, <https://www.medqsr.org/maritime-transport> (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

³³⁷ GRID-Arendal (A non-profit environmental communications centre based in Norway) webpage, <https://www.grida.no/resources/5900> (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

denizlerde seyrüsefer serbestisinin gerçekleştirilmesinde Cebelitarık Boğazı,³³⁸ Türk Boğazları³³⁹ ve Süveyş Kanalı³⁴⁰ stratejik olarak kritik düğüm noktalarıdır. Bununla birlikte, Doğu Akdeniz'in en kilit noktasında yer alan Kıbrıs'ın, Türkiye'nin güney kıyılarının güvenliğine dair jeostratejik bir konuma sahip olduğu bir vakıadır. Dünyanın nadiren gördüğü liderlerden biri olan Mustafa Kemal Atatürk, Doğu Akdeniz konusunda subaylarına sorduğu;

“Türkiye'nin yeniden işgal edildiğini ve Türk Kuvvetlerinin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim. İkmal yollarımız ve imkânlarımız nelerdir?”

şeklindeki sualine verilen çeşitli cevaplar üzerine;

“Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir.”

değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁴¹ 1937 yılında yapıldığı belirtilen bu beyanat; Ada'nın Türkiye'nin ulusal güvenliği için jeostratejik önemini ve Türk dış politikası açısından konunun hassasiyetini yansıtmaktadır.³⁴²

---

³³⁸ Cebelitarık Boğazı; yaklaşık 58 km uzunluğunda ve Fas'ın Cires Burnu ile İspanya'nın Marroquí Burnu arasındaki en dar yeri 13 kilometredir. World Atlas, Strait Of Gibraltar, <https://www.worldatlas.com/straits/strait-of-gibraltar.html> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

³³⁹ Türk Boğazları; Karadeniz ile Ege Denizi'ni birbirine bağlayan 200 mil (320 km.) uzunluğunda, stratejik bir doğal suyoludur. Encyclopedia website, <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/straits-turkish> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Asya ve Avrupa kıtalarını birleştiren İstanbul Boğazı 32 km. uzunluğundadır.

Yolda Olmak, <https://yoldaolmak.com/dunyanin-en-kalabalik-su-yolu-istanbul-bogazi.html> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

İstanbul Boğazı'nın; Rumelihisarı ile Anadoluhisarı arasındaki en dar yeri 760 metredir.

HIS Global, <https://www.hisglobal.com.tr/blog/istanbul-bogazi-hakkinda-9-sasirtici-bilgi> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

Çanakkale Boğazı; 62 km. uzunluğundadır. En dar yeri Çanakkale şehir merkezi ile karşısındaki Kilitbahir arasında 1250 metredir.

NKFU, <https://www.nkfu.com/bogazlar-canakkale-ve-istanbul-ozellikleri-uzunlugu-hakkinda-bilgi/> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

³⁴⁰ Asya ile Afrika'yı birbirine bağlayan Süveyş Kanalı'nın uzunluğu 2015 yılında Mısır hükümetinin yaptığı iyileştirme projesi ile 102 mil (164 km.) iken 120 mil (193 km.) olmuştur.

Britannica, Suez Canal, <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

Süveyş Kanalı'nın en dar yeri 300 metredir.

NASA Resmî İnternet Sitesi, <https://earthobservatory.nasa.gov/images/6794/ship-traffic-on-the-suez-canal-egypt> (Erişim Tarihi: 10.3.2024)

³⁴¹ Halil Fikret Alasya, “Kıbrıs'ta İkili Görüşmeler Notları”, 4'üncü Türkoloji Kongresi, 17-23 Ekim 1981'den aktaran Ulvi Keser, Gökhan Ak, “Kıbrıs Sorunu ve Deniz Hukuku Bağlamında Doğu Akdeniz'de Yapılması Gerekenler”, **Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi**, I/2 (Ocak 2018) pp. 95-107, s. 98.

21'inci yüzyılın başından itibaren Doğu Akdeniz'de gerçekleştirilen enerji keşifleriyle birlikte bölgesel ve küresel aktörlerin ilgisi Doğu Akdeniz'e yönelmiştir. ABD'nin Jeoloji Araştırma Kurumu tarafından bölgedeki hidrokarbon rezervlerine ilişkin yayınlanan bir raporda; Doğu Akdeniz'de 1,7 milyar varil petrolün yanı sıra 3,5 trilyon metreküp doğalgaz rezervi olduğunun tahmin edildiği belirtilmiştir.³⁴³ Sahip olduğu önemli miktardaki enerji kaynaklarının yanı sıra Akdeniz'in deniz ulaştırma yolları her zamankinden daha çok önemli hale gelmiştir. Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin deniz yolu en kısa olarak Pakistan'ın Gwadar Limanı'ndan çıkışla Kızıldeniz ve Akdeniz üzerinden Avrupa'ya ulaşabilmektedir. Asya'dan Avrupa'ya deniz yolu ile en kısa erişim hattı budur ve bu rotada iki kritik deniz geçidi olan Bab El-Mandeb ve Süveyş Kanalı bulunmaktadır. Bab El-Mandeb Boğazı'nın en dar yeri 14 deniz mili genişliğindedir³⁴⁴ ve deniz yoluyla taşınan dünya petrolünün %10'u tankerler ile bu boğazdan taşınmaktadır.³⁴⁵ Süveyş Kanalı'nın ise en dar yeri 300 metre genişliğindedir.³⁴⁶ Yapay bir su yolu olan ve 10 yıl süren inşaat çalışmalarının ardından 1869 yılında trafiğe açılan Süveyş Kanalı'ndan Kızıldeniz-Akdeniz arasında yılda yaklaşık 19.000 gemi geçiş yapmaktadır.³⁴⁷ Dünya ticaretinin % 12'si Süveyş Kanalı vasıtasıyla yapılmaktadır.³⁴⁸

---

³⁴² Anka Enstitüsü, <http://ankaenstitusu.com/efendiler-kibrisa-dikkat-ediniz/> (Erişim Tarihi: 16.02.2024) <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazi-dizileri/kibrisin-dunu-bugunu-ve-yarini-dogru-yolu-yine-ataturk-gosterdi-1957792> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

³⁴³ Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, <https://www.ankasam.org/dogu-akdenizde-yunanistanin-faaliyetleri-1/> (Erişim Tarihi: 07.04.2023)

³⁴⁴ U.S. Naval Institute, **Proceedings**, Kevin D. McCranie, "Commanding the Red Sea: Mahan, Corbett, and the Houthi Threat" March 2024 Proceedings Vol. 150/3/1,453 <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2024/march> (Erişim Tarihi: 10.3.2024)

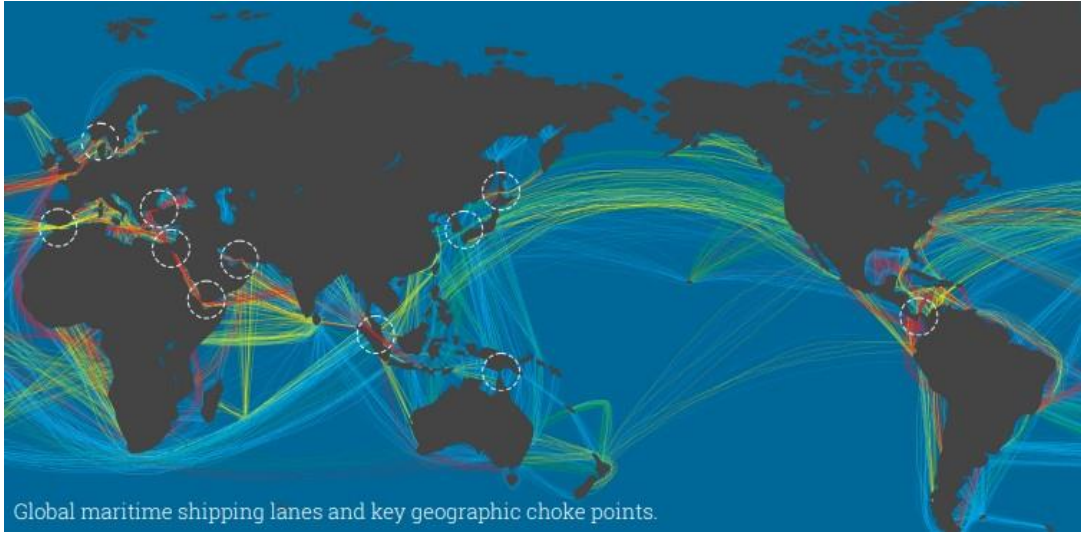
³⁴⁵ The Economist, "Why the Suez Canal and other choke-points face growing pressure", March 26, 2021, <https://www.economist.com/the-economist-explains/2021/03/26/why-the-suez-canal-and-other-choke-points-face-growing-pressure> (Erişim Tarihi: 27.3.2021)

³⁴⁶ NASA Resmi İnternet Sitesi, <https://earthobservatory.nasa.gov/images/6794/ship-traffic-on-the-suez-canal-egypt> (Erişim Tarihi: 10.3.2024)

³⁴⁷ **The Economist**, March 26, 2021, idem.

³⁴⁸ "The Suez Canal and Global Trade Routes" by Captain Lawson Brigham, U.S. Coast Guard (Retired) May 2021 Proceedings Vol. 147/5/1,419 <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2021/may/suez-canal-and-global-trade-routes> (Erişim Tarihi: 27.3.2021)

Harita 3: Dünyadaki Kritik Deniz Geçitleri³⁴⁹ ve Deniz Ticaret Yolları
(Kaynak: U.S. Navy CNO Navigation Plan 2022)

Başta Çin olmak üzere Akdeniz’e gönderilen ticaret gemileri ile Körfez ülkelerinden petrol ve doğalgaz taşımacılığında kullanılan tankerler için Hint Okyanusu, Arap Denizi ve Aden Körfezi’nden bir huni gibi daralarak gelen Bab El-Mandeb Boğazı, Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı güzergâhının güvenliği önem arz etmektedir. Zaman zaman Somali ve Aden açıklarında rastlanan deniz haydutluğu ile İsrail’in Filistin’e yönelik saldırılarına mukabil Yemen üzerinden Bab El-Mandeb’te ticaret gemilerini hedef alan füze ve dron saldırıları deniz ticaret yollarının güvenliğine tehdit teşkil etmekte ve Avrupa’ya yönelik ticareti sekteye uğratmaktadır. Günümüzde küresel ticaretin ve ülkelerin ekonomilerinin deniz ulaştırma yollarına olan bağımlılığı denizlerdeki dar geçitleri jeopolitik düşüncenin odağına yerleştirmektedir.³⁵⁰

Son yıllarda yapılan yayınlarda “Doğu Akdeniz” ile yan yana kullanılan nitelendirmelere baktığımızda; “yeni jeopolitik”, “...jeopolitiğini yeniden tahayyül etmek”, “çatışma jeopolitiği”, “jeopolitik değişimler”, “enerji ve jeopolitik”, “jeopolitik sıcak nokta”, “uyuşmazlıklar ve jeopolitik mücadele”, “modern jeopolitik”, “popüler

³⁴⁹ Soldan sağa: Cebelitarık Boğazı, Danimarka Boğazları, Türk Boğazları, Süveyş Kanalı, Bab El-Mandeb Boğazı, Hürmüz Boğazı, Malakka Boğazı, Kore Boğazı, La Pérouse Boğazı, Torres Boğazı ve Panama Kanalı.

³⁵⁰ Geopolitical Futures, “On the Suez Canal and Chokepoints” George Friedman, March 30, 2021, <https://geopoliticalfutures.com/on-the-suez-canal-and-chokepoints/> (Erişim Tarihi: 10.3.2014)

jeopolitik”, “enerji ve güvenlik”, “petrol ve doğalgaza olan hücumun perde arkasında ne var?” ve benzeri başlıklar dikkat çekmektedir. Yalnızca bu başlıklar bile Doğu Akdeniz’de yaşanan baş döndürücü gelişmelerin yansıması olarak okunabilir. Günümüzde Doğu Akdeniz, ABD başta olmak üzere küresel ve bölgesel güçler açısından, kendine has özellikleri ve barındırdığı tarihsel ihtilaflar nedeniyle küresel güvenlik ortamı için bir çatışma ve istikrarsızlık alanı olarak algılanmaktadır.³⁵¹ Bazen de bölge dışı aktörler tarafından kendi çıkarları doğrultusunda bölge jeopolitiğine müdahil olmak için bu yönde bir algı yaratılmaktadır.

Denizlerde enerji kaynakları keşfi alanında sismik araştırma ve sondaj kabiliyetleriyle dünyanın önde gelen filolarından birine³⁵² sahip olan Türkiye, 2020 yılında Karadeniz’de ve Doğu Akdeniz’de hidrokarbon araştırma ve keşif faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Karadeniz’de münhasır ekonomik bölgesi içerisindeki Sakarya sahasında yapılan araştırmalar neticesinde 405 milyar metreküp doğalgaz keşfi yapıldığı bizzat Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından açıklanmış, daha sonra 2021 ve 2022 yıllarındaki keşiflerle bu rezerv 710 milyar metreküp’e ulaşmıştır.³⁵³ Karadeniz’de yapılan karşılıklı antlaşmalarla kıyıdaş devletlerin münhasır ekonomik bölge sınırlarının belli olması ve Türkiye’nin 1986 yılında 200 deniz millik MEB ilan etmesi, gerek denizdeki doğal kaynakların keşfedilmesine gerekse Karadeniz’in bölgesel güvenlik ve refahına zemin hazırlamıştır.³⁵⁴ Ancak Ege ve Doğu Akdeniz’de durum farklıdır; deniz yetki alanları sınırları kıyıdaş ülkelerce karşılıklı işbirliği, mutabakat ve antlaşmalarla belirlenmiş değildir. Deniz yetki alanları konusunda uyuşmazlıkların ve jeopolitik rekabetin devam ettiği bu denizlerde Türkiye gerekli hukuki, siyasi ve askerî girişimlerde bulunmaya devam etmektedir.

³⁵¹ Emre Baysoy, **Doğu Akdeniz’in Dalgalı Jeopolitiği: Modern Bölgeden Postmodern Levant’a**, Truva Yayınları, İstanbul, 2017, s. 85.

³⁵² Anadolu Ajansı, 17 Mart 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-bayraktar-turkiye-dunyanin-en-gelismis-derin-deniz-sondaj-ve-sismik-gemilerine-sahip-filosu-olan-bir-ulkedir/3166653> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

³⁵³ <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kesiflerin-fatih-karadenizde-sondaja-devam-ediyor/3040966> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

³⁵⁴ 5/12/1986 Tarihli ve 86/11264 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi

Doğu Akdeniz'e baktığımızda Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından öncelikle uluslararası hukuka uygun olarak BM'ye, Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığının sınırlarına ilişkin 2004, 2005, 2013, 2014, 2018, 2019 ve 2020 yıllarında deklarasyonlarda bulunmuştur. 18 Mart 2019 tarihinde BM'ye; Doğu Akdeniz'de en uzun kıyı şeridinde sahip ülke olan Türkiye'nin deniz alanlarında *ipso facto* ve *ab initio* yasal ve egemen hakları olduğu ifade edilerek, Türk Kıta Sahanlığı'nın dış sınırları doğuda 32°16' 18'' meridyeni, Batı'da 28° meridyeni ile Mısır ile Türkiye kıyıları arasında kalan deniz alanının ortay hattı olarak ve 28° meridyenin batısında ise gelecekte Ege Denizi'nde ve Doğu Akdeniz'de ilgili devletlerle yapılacak sınırlandırma antlaşmalarına³⁵⁵ tabii olacak şekilde belirlenmiş ve deklare edilmiştir.³⁵⁶ Son olarak 18 Mart 2020 tarihinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığının sınırlarının koordinatları BM'ye beyan edilmiş ve kayıt altına alınmıştır.³⁵⁷

Öte yandan, Türk Karasuları dışında hidrokarbon araştırma ve sondaj faaliyetleri yapmak üzere 21 Nisan 2020 tarihinde başvurusuna istinaden³⁵⁸ TPAO'ya Türkiye'nin BM'ye bildirdiği kıta sahanlığı sınırları içerisinde sismik araştırmalar ve sondaj yapma ruhsatı verilmiş ve yeni ruhsat sahaları ilan edilmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı'nca yapılan açıklamada da Türkiye'nin daha önce defaten duyurduğu bu sahada egemen haklarını kullanmayı kararlılıkla sürdüreceği ifade edilmiştir.³⁵⁹

MTA Oruç Reis sismik araştırma gemisinin faaliyetleri Yunanistan tarafından tepkiyle karşılanmış ve araştırma yapılan bölgeye Yunan Deniz Kuvvetleri unsurlarınca müdahale edilerek faaliyetler engellenmeye çalışılmıştır. Ancak Türk Deniz

---

³⁵⁵ Bu çalışmada hukuken daha uygun olduğu değerlendirildiğinden; uluslararası hukukta yer alan anlaşma, andlaşma, sened, şart, protokol ve konvansiyon gibi terimleri ifade etmek üzere şemsiye bir kavram olarak *antlaşma* terimi kullanılmaktadır. Yücel Acer, İbrahim Kaya, **Uluslararası Hukuk: Temel Ders Kitabı**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 80.

³⁵⁶ UN General Assembly A/73/804, Letter dated 18 March 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General

³⁵⁷ U.N. General Assembly, A/74/757, Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General.

³⁵⁸ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200530.pdf> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

³⁵⁹ <https://www.ntv.com.tr/turkiye/disisleri-bakanligi-dogu-akdenizde-yeni-ruhsat-basvurusu-yapilan-sahalarin-yerini-gosteren-haritayi-paylasti,2OBUS940l06HIPc7OLPsKg> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

Kuvvetleri'nin proaktif yaklaşımla MTA Oruç Reis sismik araştırma gemisine 08 Ağustos - 12 Eylül 2020 tarihleri arasında ve 11 Ekim - 29 Kasım 2020 tarihleri arasında iki periyod halinde 7/24 esasına göre refakat ve koruma sağlanmıştır. İki ülke arasında cereyan eden jeopolitik gerilim esnasında MTA Oruç Reis'e koruma sağlayan TCG Kemalreis fırkateyni sergilediği manevralarla Yunan fırkateyni HS Limnos'un hasar almasını ve bölgeden uzaklaşmasını sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından; MTA Oruç Reis'in sismik araştırma faaliyeti sırasında iki gemi arasında yaşanan mücadele ve TCG Kemalreis'in sahadaki kararlı duruşu kamuoyu ile paylaşılmış ve açıklamada şu ifade kullanılmıştır:³⁶⁰

“Sivil gemilerimize karşı yapılabilecek en ufak bir saldırıyı cevapsız bırakamayız. Nitekim dün böyle bir durum söz konusu oldu. Kemal Reis bunlara gereken cevabı verdi. Sonra da onlar kendi limanlarına çekildiler. Eğer bu devam edecek olursa bunun cevabını misliyle alacaklardır. Bunları karşılıksız bırakmamız mümkün değil.”

Böylece Doğu Akdeniz'de yaşanan jeopolitik kriz iki ülke deniz kuvvetleri unsurlarının çatışmanın eşiğine gelmesiyle birlikte bölgesel ve küresel boyutlara ulaşmış, ABD, NATO ve AB gibi aktörlerin devreye girmesi neticesinde iki NATO üyesi ülke arasındaki gerginlik çatışmaya dönüşmeden kontrol altına alınmıştır.

Mackinder, daha geçtiğimiz yüzyılın başında; “Asya tarihin eksenidir. Modern teknolojiyle, özellikle demiryolu teknolojisiyle tarihi denetleyecek, dünyaya egemen olacaktır.” değerlendirmesinde bulunmuştur. Modern İpek Yolu olarak da adlandırılan Kuşak ve Yol İnisiyatifi ile kara yollarına ilaveten deniz ulaştırma hatlarını da geliştiren Çin'in “yumuşak güç” ve “küresel ekonomik güç” olarak öne çıkması, dünyada ağırlık merkezinin Batı'dan Doğu'ya yani Asya-Pasifik'e doğru kayması, dünyada yaşanan savaşlar, düzensiz göçler, pandemiler, gıda krizi vb. gelişmeler düşünüldüğünde Cohen, 21'inci yüzyılın jeopolitik yapısının ABD'nin himayesinde olmayacağını, dünya

---

³⁶⁰ 14.08.2020 Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Üsküdar'daki Hazreti Ali Camii'nde Cuma namazı çıkışında basın mensuplarının sorularını yanıtlaması
<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121805/-filistin-halkinin-yanindayiz-> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

düzeninin değişeceğini ve oldukça çetrefilli bir süreç olan yeni küresel dengenin sağlanabilmesi için hangi mekanizmaların tesis edilmesine dair alternatiflerin şimdiden düşünülmesi gerektiğini ifade etmiştir.³⁶¹

3.2. Doğu Akdeniz Jeopolitiğindeki Önemli Aktörler

Hızla değişen küresel güvenlik ortamında Akdeniz, sahip olduğu enerji kaynaklarının yanı sıra Atlantik ve Hint Okyanusu arasında kritik uluslararası deniz ticaret yollarının geçtiği ve aynı zamanda Afrika, Asya ve Avrupa'yı denizden birbirine bağlayan kadim bir denizdir. 21'inci yüzyılın başlarından itibaren Doğu Akdeniz jeopolitiği yalnızca sahilدار ülkeler için değil aynı zamanda bölgeye ilgi duyan diğer denizaşırı ülkeler için de dikkat çekici bir arena haline gelmiştir. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan devletlere baktığımızda,³⁶² İtalya, Tunus, Malta, Libya, Slovenya,³⁶³ Hırvatistan, Bosna Hersek,³⁶⁴ Karadağ, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Mısır, Suriye, Filistin,³⁶⁵ İsrail, Lübnan, KKTC ve BK'nin³⁶⁶ Doğu Akdeniz'de kıyısı bulunmaktadır.³⁶⁷

Doğu Akdeniz jeopolitiğinde birbirinden farklı ağırlığı olan kıyıdaş aktörler ile bazen bölge dışındaki yakın coğrafyalarda ve bazen de binlerce kilometre uzaklıkta bulunan ancak Doğu Akdeniz'e ilgi gösteren, bölgedeki aktörlerle ilişkileri bulunan ve

---

³⁶¹ Saul Bernard Cohen, **Geopolitics: The Geography of International Relations**, Rowman and Littlefield, Lanham, Maryland, 2015, s. 6.

³⁶² Bu çalışmada Uluslararası Hidrografi Örgütü'nün 1953 yılında yayınlanan "Okyanusların ve Denizlerin Sınırları" adlı dokümanındaki tanıma uygun olarak Doğu Akdeniz; Tiren Denizi, Adriyatik Denizi, İyon Denizi ve Ege Denizi ile birlikte, İtalya'nın Sicilya Adası'nın Lilibeo Burnu ile Tunus'un Bon Burnu'nu birleştiren hattın doğusunda kalan Akdeniz'in doğu havzası olarak düşünülmektedir.

³⁶³ Dünyada denize en küçük kıyısı olan ülkelerden biri olan Slovenya'nın Adriyatik'te 46.6 km kıyı şeridi bulunmaktadır. <https://www.ekorna.com/explore-the-slovenian-coastline/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

³⁶⁴ Bosna Hersek, dünyada Batı Akdeniz'de yer alan Monaco'dan sonra 2'nci en küçük kıyı şeridine sahip ülkedir. Neum koridoru olarak da bilinen Bosna Hersek'in denize erişimini sağlayan kıyı şeridi 20 km. (12 nm) uzunluğundadır. <https://www.cntraveler.com/story/how-bosnia-ended-up-with-just-12-miles-of-coastline> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

³⁶⁵ Gazze Şeridi'nde Filistin'in Doğu Akdeniz'de 40 km. kıyısı bulunmaktadır. CIA Resmî İnternet Sayfası, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/gaza-strip/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

³⁶⁶ Kıbrıs Adası'nda Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nde Ağrotur ve Dikelya'daki üsleri nedeniyle dâhil edilmiştir.

³⁶⁷ GKRY Türkiye Cumhuriyeti tarafından bir devlet olarak tanınmamakta ve Türkiye'nin bu entite ile diplomatik ilişkileri bulunmamaktadır.

burada varlık ve faaliyet gösteren aktörler de mevcuttur. Bunlar arasında ABD, Çin, Rusya, Fransa, Almanya, Suudi Arabistan, İran, İsrail, BAE, Ürdün, Hindistan, İspanya, BM, NATO ve AB sayılabilir. Söz konusu aktörlerden Doğu Akdeniz’de en aktif rol oynadığı ve etkin politikalar izlediği değerlendirilen alfabetik sıraya göre AB, BM ve NATO gibi uluslararası organizasyonlar ile ABD, BK, Çin, Fransa, İran, İsrail, Mısır, Rusya, Türkiye ve Yunanistan gibi devletlerin jeopolitik yaklaşımları aşağıda muhtelif boyutlarıyla ele alınmış ve tartışılmıştır.

3.2.1. Avrupa Birliği (AB)

“*Medeniyetin beşiği*” olarak bir metafor haline gelen Akdeniz konusunda AB, neredeyse yarım asrı aşkın bir süredir “kapsayıcı” ya da “dışlayıcı” politikalar arasında gidip gelirken, Global Akdeniz Politikası, Barselona Süreci, Akdeniz İçin Birlik, Akdeniz Yönetişimi (Med Governance) gibi inisiyatifler geliştirmiştir. 2010 yılından itibaren yaşanan Arap Baharı, Fransa liderliğindeki koalisyonun 2011 yılında Libya’ya askerî müdahalesi, Libya İç Savaşı, Suriye İç Savaşı, Rusya-Ukrayna Savaşı ve İsrail-Filistin Meselesi gibi jeopolitik gelişmeler; kitlesel göçler ve terörizmin yaygınlaşması gibi güvenlik sorunlarını beraberinde getirmiş ve AB politikaları da bu gelişmelerden etkilenmiştir.³⁶⁸

2008 yılında faaliyete geçen Akdeniz için Birlik (AİB)³⁶⁹ oluşumu, 1995 yılında başlatılan Barselona Sürecine dayanan, Avrupa-Akdeniz bölgesinde kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınma, istikrar ve entegrasyonu hedefleyen çeşitli proje ve girişimler aracılığıyla bölgesel işbirliğini ve diyalogu güçlendirmek için kurulan ve 43 ülkenin katılım sağladığı uluslararası bir kuruluştur. Kadın haklarını ve istihdamını savunan, gençler için girişimciliği ve iş fırsatlarını teşvik eden, çevre ve iklimle ilgili acil

³⁶⁸ Rolf Petri, “The Mediterranean Metaphor in Early Geopolitical Writings”, **The Journal of the Historical Association**, Dec. 2016, Volume 101, Issue 348, pp. 671-691, s. 671, 690.

³⁶⁹ Union for the Mediterranean

durumları gündeme taşıyan, mavi ekonomiye geçişi destekleyen ve bölgenin geleceğini şekillendirmek için önemli roller üstlenen kuruluş *Akdeniz Günü* (28 Kasım) ve *Akdeniz Kültür ve Diyalog Başkentleri* gibi girişimler başlatmıştır. Türkiye ve Yunanistan'ın da üye olduğu AİB'in merkezi Barselona'da bulunmaktadır. Dışişleri Bakanları ve hükümet temsilcileri düzeyinde periyodik toplantılar düzenleyen AİB, 2017 yılındaki bölgesel forumunda "*Akdeniz için Birlik: Ortak Bir Tutkuya Sahip, Eylem Odaklı Bir Kuruluş*" adlı Yol Haritası³⁷⁰ kabul edilmiştir.³⁷¹ AİB tarafından, OECD³⁷² ile işbirliği içerisinde, "*Akdeniz Yeşil Haftası*" olarak adlandırılan çığır açıcı bir etkinliğe 14-16 Mayıs 2024 tarihleri arasında Türkiye tarafından İstanbul'da ev sahipliği yapılmıştır.³⁷³

Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na 2021 yılından itibaren daimi gözlemci statüsü ile iştirak eden AB'nin, Avrupa Komisyonu Enerji Genel Müdürü tarafından, olumlu gündeme ve kapsayıcı bölgesel işbirliğine odaklandıkları ve AB'nin Doğu Akdeniz'de istikrar ve refahı teşvik etme konusunda kararlı olduğu ifade edilmiştir.³⁷⁴

Avrupa Birliği, Akdeniz'de çevre, iklim eğışikliği ve enerji gibi konuların haricinde savunma ve güvenlik alanında da faaliyet göstermektedir. AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası güçlendirmek amacıyla Avrupa savunma işbirliğini ve yeteneklerini geliştirmek üzere 2017 yılında AB Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) inisiyatifi tesis edilmiştir. 25 AB üyesi devletin katılım sağladığı PESCO, 60 civarında proje gerçekleştirmiştir. Brexit sonrası Birleşik Krallık da PESCO'ya dâhil olmuş, böylece Avrupa dışından üçüncü ülkelerin de katılımına açık kapı bırakılmıştır.³⁷⁵

---

³⁷⁰ The Union for the Mediterranean: An Action-Driven Organisation with a Common Ambition

³⁷¹ Akdeniz İçin Birlik İnternet Sitesi, <https://ufmsecretariat.org/> (Erişim Tarihi: 13.03.2024)

³⁷² İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

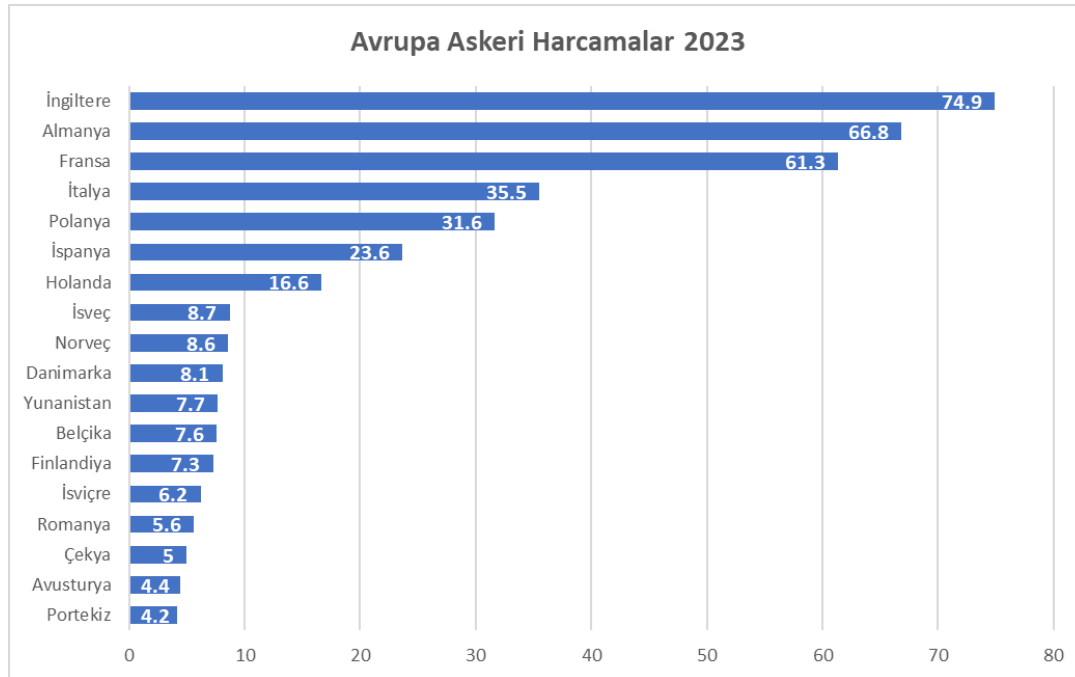
³⁷³ Union for Mediterranean, <https://ufmsecretariat.org/event/ufm-mediterranean-green-week-2024/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

³⁷⁴ Avrupa Komisyonu İnternet Sitesi, https://commission.europa.eu/news/eu-observer-east-mediterranean-gas-forum-2021-07-08_en (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

³⁷⁵ UK Parliament Common Library, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9058/> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

Yunanistan PESCO üyesi ülkelerden biridir, Türkiye ise söz konusu inisiyatife üye değildir.³⁷⁶

Rusya-Ukrayna Savaşı ve İsrail-Filistin çatışması gibi son dönemdeki jeopolitik krizler, Avrupa'nın ortak bir tutum sergilemesine olan ihtiyacı ve güvenlik mülahazalarını yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. AB sınırlarında cereyan eden savaş, Avrupa'ya da tehdit teşkil etmekte, stratejik özerkliğini henüz gerçekleştiremeyen AB'nin kendi güvenliğini ABD ve NATO şemsiyesi olmaksızın sağlamaya muktedir olmadığı görülmüştür.³⁷⁷ 2023 yılında Avrupa'da silahlanmaya ve askerî harcamaların ciddi bir artış göstererek 588 milyar \$'a yükseldiği, askeri harcamalarını en fazla arttıran ülkelerin İngiltere, Almanya ve Fransa olduğu görülmektedir.³⁷⁸

Tablo 1: Batı ve Orta Avrupa'daki 19 ülkenin askerî harcamaları (Milyar \$)
(Kaynak: Stockholm International Peace Research Institute - SIPRI)

³⁷⁶ Contemporary Security Policy, <http://contemporarysecuritypolicy.org/the-eus-pesco-initiative-and-differentiated-cooperation-in-security-and-defence/> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

³⁷⁷ European Organisation of Military Associations and Trade Unions (EUROMIL), Emmanuel Jacob, <https://euromil.org/european-security-and-defence-from-2023-to-2024/> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

³⁷⁸ Euro News, 22.04.2024, Military spending in Western and Central Europe higher than end of Cold War, data shows <https://www.euronews.com/2024/04/22/military-spending-in-western-and-central-europe-higher-than-end-of-cold-war-data-shows> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

İspanya'nın Kanarya Adaları'na yönelik düzensiz göçlerin artması karşısında 2004 yılında kurulan Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex),³⁷⁹ 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı neticesinde Akdeniz'de, ivmelenen düzensiz göç krizi ile birlikte yeniden yapılandırılarak güçlendirilmiştir.³⁸⁰ AB'nin ilk üniformalı emniyet teşkilatı olan Frontex, kurduğu Daimi Kolordu teşkilatı ile birlikte AB'nin operasyonel bir gücü haline gelmiştir. AB üyesi devletler ile Schengen bağlantılı devletlere katkı sağlamak amacıyla AB'nin dış sınırlarının koruma ve uluslararası suçlarla mücadele etme görevleri bulunan Frontex, düzensiz göçü durdurmaya destek olmak üzere Yunanistan'da konuşlanmıştır ve Ege Denizi'nde görev yapmaktadır.³⁸¹

Frontex'in operasyonel gücü olan Daimi Kolordu'ya bağlı olarak AB ülkelerinden Deniz Kuvvetleri ve Polis Teşkilatı unsurları rotasyonel olarak görevlendirilmektedir. Örneğin, Danimarka Deniz Kuvvetleri'nden A-545 Vikar ve A-546 Stella Polaris isimli iki karakol botu, personeli ile birlikte 2019 yılından itibaren Ege Denizi'nde konuşlandırılmış, Danimarka Polis Teşkilatı'ndan görevlendirilen personel ile birlikte (seyir durumunda gemide bir Yunan Sahil Güvenlik personeli olacak şekilde) müşterek bir görev formatı içerisinde Poseidon Harekâtı adını verdikleri operasyona iştirak etmektedirler. 2022 yılında Oniki Adalar'dan biri olan ve Datça Yarımadası'ndan yaklaşık 4 deniz mili mesafede olan Sömbeki (Simi) Adası'nda konuşlanan Frontex'in Danimarka unsurları, Danimarkalı Harekât Koordinatörü ve Danimarka Koordinatörü Komutanı'nın komutasında; Yunanistan'ın sınır gözetimini

---

³⁷⁹ Frontex: European Border and Coast Guard Agency

³⁸⁰ The Economist, 03.03.2021, "Frontex, the EU's border force, swells in size" <https://www.economist.com/> (Erişim Tarihi: 17.03.2024)

³⁸¹ Frontex Website, <https://www.frontex.europa.eu/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

desteklemek, SAR³⁸² ve Türkiye’den gelebilecek olası düzensiz göçmenleri “kurtarmak” için devriye görevleri icra ettikleri belirtilmektedir.³⁸³

AB’nin savunma ve güvenlik alanındaki diğer bir girişimi de AB Deniz Kuvvetleri’nin Akdeniz İrini Harekâtıdır. Daha önce göçmen kaçakçılığını önlemek amacıyla 2015-2020 yılları arasında gerçekleştirilen AB Sophia Harekâtı’nın yerini almıştır.³⁸⁴ BM’nin Libya’ya yönelik deklare ettiği silah ambargosunu uygulamak amacıyla Berlin Konferansı’na istinaden tesis edildiği belirtilen söz konusu gücün, Libya’ya silah sevkiyatı yapılmasını önlemeyi hedeflediği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, Halife Haftar’ın sözde güçlerine yönelik silah seviyatlarının neredeyse hepsinin kara ve hava yolu ile teslim edildiği bilinen bir gerçek olduğu halde BM tarafından desteklenen ve Libya’daki tek meşru hükümet olan Trablus merkezli Millî Birlik Hükümeti’ne denizden ambargo uygulanmaktadır.³⁸⁵ Aktivasyon süresi 31 Mart 2025 tarihine kadar uzatılan ve Roma’daki AB Operasyon Karargâhı’ndan yönetilen harekâta Yunanistan dâhil AB üyesi 22 ülke ile birlikte GKRY katılmaktadır.³⁸⁶

AB İrini Harekâtı’nın unsurları olan FGS Hamburg ve helikopteri ile 22 Kasım 2020 tarihinde Rosaline A isimli Türk Ticaret gemisine yapılan gemiye çıkma (boarding) operasyonu bayrak devletinin rızası olmaksızın, tek taraflı, uluslararası hukuka ve müttefiklik ilişkilerine tamamen aykırı olan bu faaliyet Türk Dışişleri Bakanlığınca protesto edilmiş ve aynı zamanda 25 Kasım 2020 tarihinde icra edilen MGK Bildirisi’nde açıkça kınanmıştır. Bildiride; İrini Harekâtının amacı ve meşruiyetinin tartışmalı olduğu ve zamanla BM’nin de tanıdığı Trablus merkezli tek

---

³⁸² Search and Rescue (Arama ve Kurtarma)

³⁸³ Frontex Youtube, 13 April 2023, Meet Tine, an operation coordinator from Denmark, <https://www.youtube.com/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

³⁸⁴ Poland Ministry of National Defense Website, EUNAVFOR IRINI, <https://www.gov.pl/web/national-defence/eunavformed> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

³⁸⁵ Federico Alagna, From Sophia to Irini: EU Mediterranean Policies and the Urgency of "Doing Something", **Instituto Affari Internazionali Commentaries**, 20 / 32, 4 May 2020, <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/sophia-irini-eu-mediterranean-policies-and-urgency-doing-something> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

³⁸⁶ EU Operation Irini Website, <https://www.operationirini.eu/about-us/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

meşru hükümete yönelik bir ambargoya dönüştüğü vurgulanmıştır.³⁸⁷ Yunanistan'ın etkisi altında, Türkiye'ye yönelik uluslararası toplumda olumsuz bir algı yaratılmaya çalışılan bu operasyon ile uluslararası meşruiyeti tartışmalı olan AB İrini Harekâtı'nın başarılı olamadığı ve kendi kurumsal itibarına gölge düşürdüğü görülmüştür.

Bu yaklaşımla AB'nin; keyfi ve hukuka aykırı bir deniz güvenlik rejimi yarattığı, her iki tarafa yapılması gereken ambargo konusunda tarafsız davranmadığı, Hafter güçlerine hizmet eden gemilerden sadece iki-üç tanesine göstermelik müdahalede bulunduğu, denizden yaptığı faaliyetlerinden dolayı yetersiz kaldığı, kara ve hava sınırlarının da zaruri olarak mutlaka denetlenmesi gerektiği ve bu tür tutumları nedeniyle BM'nin de tanıdığı tek meşru hükümet olan Trablus hükümetini devirmeye yönelik çabaların bir parçası olduğu ve Millî Birlik Hükümeti'nin altını oyduğu şeklindeki görüşler analistler tarafından tartışılmaktadır. Libya'ya yönelik silah ambargosunun 360° yaklaşımıyla denizden, havadan ve karadan olacak şekilde ve bunun ancak BM şemsiyesi altında oluşturulacak ve Türkiye'nin de içinde yer alacağı UNIFIL benzeri bir barış gücü tarafından yapılması halinde başarılı olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca Yunanistan'ın, yönetim mekanizmasında yer aldığı İrini Harekâtı'nı kendi menfaateri doğrultusunda kullandığı, Libya'da Türkiye ile ters tarafları destekledikleri cihetiyle jeopolitik açıdan Türkiye aleyhinde tutum sergilediği süregelen kritikler arasındadır.

Avrupa Konseyi tarafından 21 Mart 2022 tarihinde onaylanan “Stratejik Pusula” belgesine göre 2030 yılına kadar, AB'nin savunma ve güvenlik politikasını güçlendirmeye yönelik bir yol haritası belirlenmiştir. Buna göre; AB, herhangi bir kriz karşısında gerektiğinde tek başına reaksiyon gösterebilmek için;

- 5000 askerlik bir AB Acil Müdahale Gücü oluşturmak,

---

³⁸⁷ Anadolu Ajansı, 25.11.2020, “MGK: İrini Harekâtı kapsamındaki uygulamaya karşı her alanda gerekli adımlar atılacak”, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mgk-irini-harekati-kapsamindaki-uygulamaya-karsi-her-alanda-gerekli-adimlar-atilacak/2055954> (Erişim Tarihi: 06.05.2024)

- Karmaşık ortamlar için bir ay içerisinde 200 Ortak Savunma ve Güvenlik Politikası uzmanını hazır bulundurmak,

- Karada ve denizde periyodik olarak fiili tatbikatlar yapmak,
- Askeri mobilitenin artırılması,
- Savunma ve Güvenlik için bir AB Uzak Stratejisi geliştirmek,
- AB'nin deniz güvenliği aktörü olarak rolünü güçlendirmek,
- İstihbarat yeteneğini geliştirmek ve hibrit tehditlere karşı siber güvenlik politikasını güçlendirmek şeklinde bir dizi hedefler oluşturmuştur.³⁸⁸

Ayrıca AB'nin Doğu Akdeniz'deki politikası ile ilgili olarak, İsrail'in Gazze'de yürüttüğü savaşta İsrail yanlısı tutumu ve koşulsuz desteği nedeniyle AB, eleştirilerin hedefi olmuş ve AB Komisyonu Başkanı Von der Leyen hakkında soruşturma açılması için UCM'ye suç duyurusunda bulunulmuştur.³⁸⁹

3.2.2. Birleşmiş Milletler (BM)

Aydınlanma Çağı'nın³⁹⁰ önemli düşünürlerinden biri olan Immanuel Kant, 1795 yılındaki “Ebedi Barış Üzerine Felsefi Denemeler” adlı çalışmasında uluslararası ilişkiler arenasında kullanılan kavramları tartışmış ve idealizmin temelini oluşturacak yeni fikirler üretmiştir. Kant bu yapıtında, evrensel barışın sağlanması ve güvence altına alınması için barışçıl bir birlik olarak “uluslar federasyonu” kurulmasını önermiştir. Kant'ın bu düşüncesinden 125 yıl sonra I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından Milletler

³⁸⁸ Council of the European Union, Brussels, 21 March 2022, A Strategic Compass for Security and Defence, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

³⁸⁹ NTV, 26.05.2024, <https://www.ntv.com.tr/dunya/soykirim-davasi-abye-sicradi-von-der-leyen-hakkinda-suc-duyurusu,BKEVDATi0U2E-dpnnzDw0g> (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

³⁹⁰ 17.yy sonlarından 18.yy sonlarına kadarki dönem. Bu dönemde Avrupa ve Kuzey Amerika'da bir düşünce devrimi yaşanmış, felsefe, bilim ve politikada yeni yaklaşımlar ve çığır açan fikirler doğmuştur. World History Encyclopedia, <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-22613/aydnlanma-cagi/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Cemiyeti, II. Dünya Savaşı sonrasında ise bu kuruluş yerine Birleşmiş Milletler kurulmuştur.³⁹¹

Sophie'nin Dünyası'nda, Norveç'in Lillesand kentinde yaşayan küçük Hilde'nin BM Barış Gücü'nde gözlemci olarak görev yapan ve "BM'nin dünyada bir gün barışı kurmayı başaracağına" inanan babası Binbaşı Albert Knag, "beyaz güvercinleri olmayan" Lübnan'dan gönderdiği 30/5/1990 tarihli kartpostalda, Lübnan'da yaşanan trajik bir olay üzerine düşüncelerini şöyle ifade ediyordu:³⁹²

İnsanlar biraz daha fazla düşünmeyi başarabilseler, belki de bu savaşlar, bu ölümler hiç olmazdı... Savaş ve şiddete karşı en iyi çözüm, küçük bir felsefe kursu olabilirdi belki de. Ya, dünyaya her yeni gelen insanın kendi anadilinde elde edebileceği "BM Felsefe Kitapçığı" fikrine ne demeli! Bu fikri BM Genel Sekreteri'ne açacağım.

Dünyanın 193 ülkesinin üyesi olduğu bir uluslararası kuruluş olan BM'nin, çatışmaları önlemek için Felsefeyi bir çözüm yöntemi olarak kullanıp kullanmadığı bilinmez ancak misyonlarının faaliyet gösterdiği Orta Doğu'da şiddet ve savaş halen devam etmektedir. Bugün dünya, BM Şartı'nın ilk maddesinde yer alan "uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması" hedefinin çok uzağında kalmış gözüküyor.³⁹³

Doğu Akdeniz'de, karargâhı Nakura/Lübnan'da konuşlu bulunan ve İsrail ordusunun Lübnan'dan geri çekilmesini teyit etmek için Lübnan, Suriye ve İsrail ortak sınırında görevlendirilen BM UNIFIL³⁹⁴ Harekâtı, 1978 yılında "geçici" olarak başladığı barışı koruma misyonuna halen devam etmektedir.³⁹⁵ 2006 yılındaki İsrail-Hizbullah çatışmasının ardından BMGK'nın 1701 sayılı kararı ile UNIFIL'in yetkisi genişletilmiş ve Mavi Hat ile Litani Nehri arasındaki bölgeyi (Lübnan Ordusu ve

---

³⁹¹ Pınar Özden Cankara, "Immanuel Kant'ın "Ebedi Barış Üzerine Felsefi Denemeler" Adlı Eserinin Uluslararası İlişkiler Disiplini Açısından Söylem Analizi", **Türk Dünyası Araştırmaları**, Cilt 106, Sayı 208, Şubat 2014, pp. 393-410.

³⁹² Jostein Gaarder, **Sofi'nin Dünyası**, (Çev. Gülay Kutal), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 139.

³⁹³ United Nations Website, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (Erişim Tarihi: 03.05.2024)

³⁹⁴ United Nations Interim Force in Lebanon - Lübnan'daki BM Geçici Gücü

³⁹⁵ UNIFIL, <https://unifil.unmissions.org/unifil-background> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

UNIFIL haricinde) silahlardan arındırılmış bir bölge olarak tesis etmek üzere Lübnan hükümetine yardım etme görevi üstlenmiştir.³⁹⁶

Kıbrıs Adası'nda İngiltere'nin "dekolonizasyon" politikası kapsamında İngiliz idaresinin sona ermesi ile birlikte 11 Şubat 1959 tarihinde BK, Türkiye, Yunanistan ile Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumları arasında imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmaları neticesinde 16 Ağustos 1960 tarihinde Kuruluş, Garanti ve İttifak Antlaşmaları imzalanmış ve Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum halklarının ortak eşitliğine ve egemenliğine dayanan bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.³⁹⁷ Ancak 21 Aralık 1963 tarihindeki "Kanlı Noel" ile başlayarak Rumların önceden hazırlanmış "Akritas - Ada'yı Ele Geçirme Planı" doğrultusunda Türk toplumuna karşı silahlı saldırılar ve Kıbrıslı Türklerinin devlet yönetiminden şiddet ve baskılar ile uzaklaştırılması neticesinde adada kurulmuş olan düzen yıkılmıştır.³⁹⁸

1963 yılında Türk toplumunu hedef alan Rumların saldırılarını durdurmak ve barışı yeniden tesis etmek maksadıyla Kıbrıs'ta, BMGK'nın 186 (1964) sayılı kararına istinaden 1964 yılında BM Barış Gücü (UNFICYP) konuşlandırılmıştır. Söz konusu kararla UNFICYP'e verilen görevler; *"kavganın tekrarını önlemek; kanun ve düzenin korunmasına ve yeniden kurulmasına katkıda bulunmak; normal koşullara dönüşü katkıda bulunmak"* olarak belirtilmiştir. 1974 yılında BMGK tarafından UNFICYP'in; 16 Ağustos 1974 tarihinde devreye giren ateşkesin denetlenmesi ve taraflar arasında bir tampon bölgenin tesisi de dâhil olmak üzere yetki alanı genişletilmiştir.³⁹⁹

BM Barış Gücü, UNFICYP; 1964-1974 yılları arasında adada barış ve güvenliği tesis edemediği gibi Rumların yaptığı şiddet olayları ve katliamlar daha da ivme kazanmıştır. Kıbrıs Türklerinin yaşadığı en karanlık günler aslında BM Barış Gücü

---

³⁹⁶ Congressional Research Service (CRS) Report, Lebanon in Focus, Updated by Jim Zanotti, March 29, 2023, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11617> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

³⁹⁷ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, <https://mfa.gov.ct.tr/wp-content/uploads/2023/07/brosurtr.pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

³⁹⁸ Fatma Demirel, Türkiye'nin Kıbrıs'taki Varlığı Uluslararası Hukuka Dayalıdır, <https://www.ab.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

³⁹⁹ UNFICYP UNMISSIONS, <https://unficy.unmissions.org/unficy-mandate> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Ada'da iken yaşanmış, UNFICYP Rumların insanlık dışı saldırılarını önlemekte başarısız olmuştur. Bunun üzerine Kıbrıs'ta garantör devlet olan Türkiye, 1960 Garanti Antlaşması'ndan doğan haklarını kullanarak 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtını gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin askerî müdahalesi ile 11 yıl süren çatışmalar, katliamlar ve acılar sona ermiştir.⁴⁰⁰ Kıbrıs'ta görev alan tek etkin ve caydırıcı güç olan Türk Barış Kuvvetleri'nin varlığı sadece Türk toplumunun değil aynı zamanda Rum toplumunun da barış, huzur ver güvenliğinin teminatı olmuştur.⁴⁰¹

BM'nin tarihindeki en uzun görevi olan UNFICYP, adayı ikiye bölen ve Yeşil Hat olarak adlandırılan tampon bölgede (*buffer zone*) karadan ve havadan devriyelerine ve görevine devam etmektedir.⁴⁰² BM Barış Gücü'nün 60 senedir adadaki varlığı, BMGK'nin 2723 (2024) sayılı kararı ile 30 Ocak 2024 tarihinde bir yıl daha uzatılmıştır. Bununla birlikte, BM ve UNFICYP'nin; KKTC'nin iradesi ve onayı alınmaksızın UNFICYP misyonunun uzatılma kararı, UNFICYP'nin tampon bölgeye yönelik Rum tarafının ihlallerini görmezden gelmesi, Türk tarafının yol yapımı gibi insani projelerinin -İngiliz üslerine ve Rum tarafına müsaade edilmesinin aksine- engellenmeye çalışılması gibi haksız girişimleri nedeniyle Ada'da adil olmayan, tarafgir tutum ve uygulamaları zaman zaman gündeme gelmekte ve eleştirilmektedir. Ayrıca, BM'nin Ada'daki Türk ve Rum tarafına eşit mesafede olmak, tarafsız yaklaşmak ve anlaşmazlıklara çözüm bulmak gibi temel görev fonksiyonlarını yerine getirmediği belirtilmektedir.⁴⁰³

Öte yandan, İsrail'in Gazze Şeridi'nde 7 Ekim 2023 tarihinden bu yana yürüttüğü saldırılar BM Güvenlik Konseyi'nde ABD'nin vetosu nedeniyle karar

---

⁴⁰⁰ Fatma Demirel, Türkiye'nin Kıbrıs'taki Varlığı Uluslararası Hukuka Dayalıdır, <https://www.ab.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

⁴⁰¹ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, <https://mfa.gov.ct.tr/wp-content/uploads/2023/07/brosurtr.pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴⁰² Forces Net, 4 October 2021, "Watch: UK's UN buffer zone mission – as you've never seen it before", <https://www.forces.net/news/watch-uks-un-buffer-zone-mission-youve-never-seen-it> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁴⁰³ T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın 20, 201, 203 ve 251 no'lu basın açıklamaları, <https://www.mfa.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

alınmadığından dolayı devam ediyor. 25 Mart 2024 tarihinde ABD'nin oylamaya katılmadığı (yani çekimser kaldığı) oturumda, BMGK'nın geriye kalan 14 üyesinin oybirliği ile taraflar arasında “derhal ateşkes sağlanması” ve “tüm rehinelere serbest bırakılması” yönünde 2728 sayılı karar alınmıştır. Ancak İsrail bu karara uymadığı gibi saldırılarına da devam etmektedir.⁴⁰⁴ Gazze'de yaşayan 2,3 milyon insanın %90'ından fazlasının yerinden edilmiş olduğu ve bu insanların çoğunun Mısır sınırında bulunan Refah şehrinde yaşadığı ve İsrail'in bu şehre de kara harekâtı düzenleyeceği medyaya yansıyan haberler arasındadır.⁴⁰⁵ BM İnsani İşlerden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı ve Acil Yardım Koordinatörü⁴⁰⁶ Martin Griffiths'in açıklamasına göre; *“Refah'a yapılacak bir kara harekâtı kelimelerle ifade edilemeyecek bir trajediden başka bir şey olmayacaktır.”* BM Genel Sekreteri Antonio Guterres de, İsrail üzerinde etkisi olan devletlere çağrı yaparak, İsrail'in Refah'a saldırmasını engellemek amacıyla *“ellerinden gelen her şeyi yapmalarını”* istemiştir.⁴⁰⁷

Doğu Akdeniz'de faaliyet gösteren söz konusu misyonlar dikkate alındığında; BM Barış Gücü'nün çatışmaları sonlandırarak kalıcı güvenliği ve barışı tesis ettiği, görevlerini başarı ile tamamlayarak ülkelerine geri döndüğü henüz görülmemiştir. BMGK daimi üyesi 5 ülkeden birinin veto etmesi halinde karar alınamamakta, oybirliği ile alınan kararlara da bazı ülkeler tarafından uyulmamaktadır.

Her şeye rağmen, BM'nin halen dünyada en geniş katılımlı uluslararası kuruluş olması, alınan kararların uluslararası toplumun fikir birliğini yansıtması, BM misyonlarının hazırladığı raporların uluslararası hukukun tecelli etmesinde önemli ve ciddi kayıtlar olması, Lahey'de bulunan Uluslararası Adalet Divanı'nın; BM'nin

---

⁴⁰⁴ BM Sözleşmesinin 25. maddesi tüm üye devletlerin güvenlik konseyinin bağlayıcı kararlarını kabul etmesini ve uygulamasını gerektiriyor. <https://theconversation.com/gaza-war-is-un-security-council-demand-for-a-ceasefire-legally-binding-heres-what-international-law-says-226662> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴⁰⁵ Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2024/3/25/un-security-council-adopts-resolution-calling-for-immediate-gaza-ceasefire> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴⁰⁶ Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator

⁴⁰⁷ TR Euro News, <https://tr.euronews.com/2024/05/01/birlesmis-milletlerden-uyari-israilin-refah-kentine-yonelik-saldirisi-ufukta-gorunuyor> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

devletler arasında vuku bulan uyuşmazlıklarda hüküm veren en üst düzey mahkeme olması, Gazze’de İsrail’in insani yardım gerçekleştiren UNRWA tesislerini bombalaması⁴⁰⁸ neticesinde görevleri başındaki 148 BM personelinin hayatını kaybetmesi⁴⁰⁹ ve bağımsız olmakla birlikte BMGK tarafından onaylanmış olan Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve soykırım gibi uluslararası nitelikteki ceza suçlarına ilişkin bireylerin sorumluluğunun soruşturulması yetkisi bulunması⁴¹⁰ gibi geniş bir yelpazede düşünüldüğünde dünyada alternatifi olmadığı cihetiyle BM’nin faaliyetlerinin önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

3.2.3. Kuzey Atlantik Antlaşması Organizasyonu (NATO)

2023 yılında Finlandiya’nın ve 2024 yılında İsveç’in katılımı ile 32 üyeli büyük bir savunma ittifakı olan NATO, tüm müttefiklerin katılımı ile siyasi ve güvenlik konularında fikir birliğiyle kolektif kararlar alan uluslararası bir kuruluştur. Kolektif savunmayı hedefleyen, Vaşington Antlaşması olarak da bilinen 4 Nisan 1949 tarihli Kuzey Atlantik Antlaşması’nın merkezinde 5. Madde yer almaktadır. Bu madde, üyelerin dayanışma ruhunu ve birbirlerini koruyacağını taahhüt etmektedir.⁴¹¹

---

⁴⁰⁸ UNRWA: BM Yakın Doğu’daki Filistinli Mültecilere Yönelik Yardım ve Bayındırlık Ajansı TR Haber, 06.05.2024, İsrail savaş uçakları Gazze Şeridi’ndeki BM binasını bombaladı, <https://www.trhaber.com/dunya/israil-savas-ucaklari-gazze-seridindeki-bm-binasini-bombaladi-h836514.html> (Erişim Tarihi: 06.05.2024)

⁴⁰⁹ UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Mr. Martin Griffiths, Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Briefing to the UN Security Council on the humanitarian situation in Israel and the Occupied Palestinian Territory, 12.01.2024, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/mr-martin-griffiths-under-secretary-general-humanitarian-affairs-and-emergency-relief-coordinator-briefing-un-security-council-humanitarian-situation-israel-and-occupied-palestinian-territory-12-january-2024-enhe> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴¹⁰ Anadolu Ajansı, 29.04.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-uluslararasi-ceza-mahkemesi-netanyahu-icin-devreye-girebilir/3204999> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴¹¹ NATO Website, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Resim 4: Transatlantik Bölge, NATO Üyesi Ülkeler (Kaynak: <https://www.nato.int/>)

NATO, hem müttefiklerin güvenliği hem de Avrupa-Atlantik bölgesinin barış ve istikrarı açısından Rusya'yı doğrudan ve en önemli tehdit olarak algılamaktadır. Rusya'nın konvansiyonel, siber ve hibrit araçlar kullanarak kurallara dayalı uluslararası nizamı bozduğu, bununla birlikte nükleer kuvvetlerini modernize ettiği ve zaman zaman bu kapasitesini kullanabileceğini bir tehdit unsuru olarak kullandığı yönündeki eylem ve söylemler NATO tarafından dikkatlice takip edilmektedir. NATO'nun 2022 yılı Stratejik Konseptinde Moskova'nın faaliyetlerine dair şu ifadelerde bulunulmuştur:⁴¹²

İttifak'ın Doğusu ve Güneyindeki ülkeleri istikrarsızlaştırmaya çalışmasının yanı sıra Baltık, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerindeki askeri yapılanmasının NATO'nun güvenliğini ve çıkarlarını sınıadığı...

ABD'nin başat aktör olduğu NATO, Avrupa-Atlantik bölge için Rusya'yı tehdit olarak algılarken Rusya ile ortaklığını geliştirmeye devam eden Çin'i; kullandığı politik, ekonomik ve askerî enstrümanlarla dünyadaki nüfuzunu artıran ve kasıtlı hibrit ve siber faaliyetleri ile İttifak'ın güvenliğine zarar veren stratejik bir rakip olarak görmektedir. NATO, güney kanadında bulunan Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Sahel bölgelerinden

⁴¹² NATO 2022 Strategic Concept, s. 4.

birbirleriyle bağlantılı olmak üzere güvenlik, demografik, ekonomik ve politik sınamalarla karşı karşıya olduğunu değerlendirmektedir.⁴¹³

NATO'nun 360⁰ yaklaşımına dayanan temel görevleri; (1) Caydırıcılık ve savunma, (2) Krizlerin önlenmesi ve yönetimi ile (3) Ortak güvenlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu görevler İttifakın kolektif savunma ve güvenliğinin sağlanmasına hizmet etmektedir.⁴¹⁴ Bu bağlamda NATO, uluslararası ilişkiler bağlamında uluslararası arenada yeni bir yaklaşım olarak işbirliği, çekişme, karşı karşıya gelme ve çatışma süreçlerinden oluşan ve rekabetin sürekliliği (continuum of competition) olarak adlandırılan proaktif bir model ile hareket etmektedir.⁴¹⁵

Bilindiği üzere, yer küremizin %29'unu (148.952.803 km²) karalar oluştururken, %71'i (361.147.942 km²) sularla kaplıdır.⁴¹⁶ Ulaşım imkânı ile kıtaları ve uzak ülkeleri birbirine bağlayan ve potansiyel kaynakları ile muazzam zenginlikler barındıran okyanuslar ve denizler hayati önem arz etmektedir.⁴¹⁷ Günümüzde coğrafyacılara dünyanın 50 denizi olduğunu kabul etmektedir. Onlardan birisi de Akdeniz'dir.⁴¹⁸ Uluslararası ticaretin %90'ının yapıldığı ve dünya petrolünün %50'sinden fazlasının tankerlerle taşındığı denizler ve denizcilik sektörü ülkelerin ekonomisi için lokomotif işlevi görmektedir.⁴¹⁹ Bu çerçevede deniz güvenliği, barış ve refahın tesis edilmesinde kritik bir konu olarak öne çıkmaktadır. NATO, denizlerdeki tehditlere karşı da caydırıcılık ve savunma sağlamak için varlık göstermekte, seyrü sefer serbestliği ve deniz ticaret yollarının korunması gibi faaliyetlere odaklanmaktadır.⁴²⁰

NATO Deniz Güvenliği Harekâtı Konsepti'ne göre İttifak'ın deniz güvenliği alanındaki görevleri 7 başlık altında sıralanmıştır. Bunlar;

---

⁴¹³ Ibid, paragraph 11, 13, 14.

⁴¹⁴ Ibid, paragraph 4.

⁴¹⁵ NATO Allied Joint Doctrine AJP 01, Edition F Version 1, 19 December 2022, p. 5-7.

<https://www.gov.uk/government/publications/ajp-01-d-allied-joint-doctrine>, (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

⁴¹⁶ M. Bayat, 1986, s. 386.

⁴¹⁷ Marine Bio, <https://www.marinebio.org/oceans/geography/> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

⁴¹⁸ National Maritime Historical Society, Sea History For Kids, <https://seahistory.org/sea-history-for-kids/to-sail-the-seven-seas/> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

⁴¹⁹ NATO Website, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

⁴²⁰ Ibid, paragraph 23.

- Denizde durumsal farkındalığın desteklenmesi,
- Deniz güvenliği konusunda kapasite geliştirimi,
- Denizde terörizmle mücadelenin desteklenmesi,
- Seyir serbestisinin desteklenmesi,
- Kitle imha silahları yayılımının önlenmesi,
- Kritik altyapıların korunması ve
- Denizde denetim harekâtı başlıklarını içermektedir.⁴²¹

Türkiye'nin ev sahipliğinde İstanbul'da faaliyet gösteren ve NATO'ya akredite bir düşünce kuruluşu (*think tank*) ve eğitim merkezi olan *Deniz Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi K.lığı (MARSEC COE)* söz konusu görevlere yönelik konsept ve doktrin çalışmaları yapmakta, çeşitli kurslar ve tatbikatlar düzenlemekte, böylece NATO'nun deniz güvenliği yeteneklerini güçlendirmektedir.⁴²² MARSEC COE aynı zamanda Türkiye'nin NATO'ya önemli destek ve katkı sağladığı bir merkezdir.

NATO hâlihazırda Akdeniz'de; NATO Daimi Deniz Kuvvetleri (SNF) harekâtları, Deniz Muhafızı Harekâtı (Operation Sea Guardian), AB, BM, Afrika Birliği ve AGİT gibi diğer bölgesel kuruluşlarla işbirliği, Müttefik ülkelerin Deniz Kuvvetleri ile tatbikat ve eğitimler gibi geniş bir yelpazede faaliyetler icra etmektedir. Aynı zamanda, Rusya'nın 24 Şubat 2022'de başlattığı Ukrayna'yı işgal etme girişimine mukabil İttifak'ın denizlerdeki konumunu güçlendirmek için NATO unsurları stratejik olarak konuşlandırılmıştır.⁴²³

Öyle ki, daha savaşın ilk günü ABD ve NATO'nun diğer müttefiklerinin denizdeki unsurları Sicilya Adası civarında ve Akdeniz'in batısında bulunmaktayken, Türk Deniz Kuvvetleri unsurları Doğu Akdeniz'de NATO'nun güney kanadının ön saflarında caydırıcılık ve savunma sağlamak için konuşlanmış ve taktik resmî tesis etmiştir. Ayrıca, Rusya'nın girişiminin askerî operasyon mu, çatışma mı yoksa savaş mı

⁴²¹ NATO MSO Concept (MC-0588) - 2011

⁴²² MARSEC COE, NATO Maritime Security Centre of Excellence, <https://www.marseccoe.org/>

⁴²³ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

tartışması dünya gündeminde daha yeni başlamışken, Türk Dışışleri Bakanlığı'nın mevcut durumu bir savaş hali olarak tanımlaması ve ilan etmesi ve Montrö Sözleşmesi'ne dayanarak Türk Boğazları'nı tarafların savaş gemilerine kapatması; bölgedeki gerilimin daha da tırmanmasını engellemiş ve Türkiye'nin mevcut jeostratejik konumu ile akıl ve bölgesel dinamiklere vakıf bir ülke olarak proaktif yaklaşımına örnek teşkil etmiştir.⁴²⁴

İttifak'ın ABD'den sonra gelen 2'nci güçlü silahlı kuvvetlerine sahip ülke olan Türkiye; NATO çerçevesi (*framework*) bağlamındaki taahhütleri ve görevleri ile bölgesel ve küresel güvenlik, barış ve istikrara önemli katkılar sağlamaya devam etmektedir. Bu kapsamda; NATO'nun Akdeniz'de yürüttüğü Deniz Muhafızı Harekâtı'na⁴²⁵ (FOCOPS⁴²⁶ ve SOCCE⁴²⁷ de dahıl olmak üzere) en fazla katkı sağlayan ülkelerden biridir. Türk Deniz Gücü (TURMARFOR HQ)'nün 2023 yılında NATO Mukabele Kuvveti (NATO Response Force - NRF)'nin komutasını yürütmüş ve NATO savunma mimarisi içerisinde bu prestijli misyonu icra etme kabiliyetine sahip (BK, Fransa, İtalya ve İspanya'dan sonra) 5'inci NATO üyesi ülke olmuştur. 2012 yılında kurulan ve 2020 yılında NATO akreditasyonu gerçekleştirilen ve İstanbul'da konuşlu bulunan Deniz Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi K.lığı (Maritime Security Centre of Excellence - MARSEC COE), deniz güvenliği alanında NATO üyesi ülkeler ile birlikte diğer ortaklık ülkelerinin katılımıyla bireysel ve toplu eğitim, öğretim, tatbikat vb. faaliyetler icra etmektedir.⁴²⁸ NATO şemsiyesi altında -biri akreditasyon sürecinde olan- toplam 30 mükemmeliyet merkezi çeşitli üye ülkelerde faaliyet göstermektedir.⁴²⁹

---

⁴²⁴ U.S. Naval Institute, Rear Admiral Thomas A. Brooks, U.S. Navy (Retired), "Turkey, the Montreux Convention, and Russian Navy Transits of the Turkish Straits", Proceedings, March 2022, Vol. 148/3/1,429 <https://www.usni.org/magazines/proceedings/> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

⁴²⁵ Operation Sea Guardian - OSG

⁴²⁶ OSG kapsamında icra edilen Odaklanmış Harekâtlar (Focused Operations)

⁴²⁷ Özel Harekâtlar Komuta ve Kontrol Elementi - Special Operations Command and Control Element (Türkiye 2018'den bu yana bu kuvvetin komutasını yürütmektedir.)

⁴²⁸ 07 Mayıs 2024 tarihi itibarıyla MARSEC COE'nin eğitim, öğretim, tatbikat ve değerlendirme faaliyetlerine toplam 91 ülkeden 3.106 personel katılmıştır.

⁴²⁹ NATO Accredited Centres of Excellence 2024 Catalogue, s. 41.

3.2.4. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Kuzey Amerika'daki 13 İngiliz Kolonisi'nin İngiltere'ye karşı ayaklanması ve 8 yıl süren Bağımsızlık Savaşı neticesinde 4 Temmuz 1776 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri kurulmuştur. Kurulduğu günden itibaren ABD yoğun bir şekilde Akdeniz'de ticari faaliyetlere başlamıştır. Ancak Akdeniz'de Cezayir, Tunus ve Trablus vilayetlerinden oluşan Osmanlı Garp Ocakları, egemenlik alanı olarak gördüğü sularda seyreden gemilere müdahale etmekteydi. Amerikan tarihinde Berberi Kıyısı Korsanları olarak bilinen Garp Ocakları denizcileri; ticaret gemilerine el koymak, fidye verilmediği takdirde gemileri yağmalamak ve denizcileri esir almak şeklinde korsanlık faaliyetlerinde bulunuyordu. Bunun üzerine, 1794 yılında ABD Kongresi deniz ticaretini korumak maksadıyla Akdeniz'e bir filotilla gönderme kararı almıştır.⁴³⁰ ABD Deniz Kuvvetleri'nin 13 Ekim 1775 tarihinde, ABD Deniz Kuvvetleri Bakanlığı'nın⁴³¹ ise 30 Nisan 1798 tarihinde kurulduğu dikkate alınırsa ABD'deki gelişmeler açısından Akdeniz'in önemi çok daha iyi anlaşılabilir.⁴³²

ABD Deniz Kuvvetleri, Akdeniz'de önce 1801-1805 yılları arasında, daha sonra 1815-1816 yıllarında olmak üzere Garp Ocakları denizcileriyle iki defa savaşmıştır.⁴³³ Bu dönemde ABD, Cebelitarık Boğazı'ndan Akdeniz'e geçiş yapan gemiler için Garp Ocakları'na ve dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'na vergi ödemek zorundaydı. Currey'in analiz ettiği, Akdeniz'e hâkim olan 16. yüzyıldaki “deniz kurtları” ile Avrupalı güçlerin mücadelesine⁴³⁴ benzer bir şekilde iki asır sonra bu sefer ABD'nin Osmanlı Garp Ocakları denizcileri ile kıyasıya mücadelesi bugünkü ABD Deniz Kuvvetlerinin (US Navy) ve Deniz Piyade Kuvvetlerinin (US Marine Corps) nüvesini

---

⁴³⁰ William M. Fowler Jr., “The Navy's Barbary War Crucible”, **Naval History Magazine**, 2005, Vol.19, Nr.4.

⁴³¹ Department of the Navy

⁴³² Araştırmacının 2017-2019 yılları arasında Washington, DC'de görev yaptığı döneme ait notları.

⁴³³ Office of the Historian, Milestones: 1801–1829 Barbary Wars, <https://history.state.gov/milestones/1801-1829/barbary-wars> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

⁴³⁴ E. H. Currey, 2021.

oluşturmuştur. O döneme ait tablolarla Amerikan denizcilerine dair cesaret ve kahramanlık temalarına yer verilmiştir.⁴³⁵

ABD'nin Akdeniz Filotillası'nı konuşlandırdığı dönemde ABD, Akdeniz'deki ticaretini artırmış ve önemli başarılar elde etmiştir. Bu kapsamda; Komodor Edward Preble, Albay Bainbridge ve Yüzbaşı Stephen Decatur gibi denizciler Amerikan toplumunda milli kahraman olarak kabul edilmiş ve Komodor Preble Kongre'nin onayıyla Başkan Thomas Jefferson tarafından şeref madalyasıyla ödüllendirilmiştir.⁴³⁶ Ancak bir deniz ülkesi olan ABD'nin gelişerek büyük bir deniz gücü olarak dünya sahnesine çıkması 19'uncu yüzyıl sonunu bulacaktır. ABD'nin 1898 yılında İspanyol-Amerikan Savaşı'ndan zaferle çıkması neticesinde küresel bir devlet olduğu kabul edilmektedir.⁴³⁷ 1905 yılına gelindiğinde, Akdeniz filotillasının kurulmasından itibaren neredeyse yüzyıl içerisinde, ABD donanması İngiltere, Almanya ve Fransa'dan sonra dünyanın önde gelen 4'üncü büyük deniz gücü haline gelmiştir.⁴³⁸

Çağının önemli jeopolitikçilerinden biri olan Mahan'ın "*The Influence of Sea Power upon History*" adlı eserinde ortaya koyduğu tezin, ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt tarafından benimsenmiş olması, ABD deniz stratejisinin temelini oluşturulmasında etkili olmuştur. Böylece Roosevelt, ABD tarihindeki en büyük deniz kuvvetlerinin kurulmasını sağlamış ve ABD'nin küresel hâkimiyetinin önünü açmıştır.

---

⁴³⁵ 1853 yılında Amerikalı sanatçı Dennis Malone Carter (1818-1881) tarafından yapılan ve Trablus'un 3 Ağustos 1804 tarihindeki bombardmanı sırasında Yüzbaşı Stephen Decatur'un bir Trablus ganbotuna çıkışı esnasındaki muharebe sahnesini tasvir eden; "Decatur Boarding a Tripolitan Gunboat" adlı tablo (23 x 34 ¾ inches) (2019 yılı itibarıyla) Washington DC, Navy Yard, National Museum of US Navy'de sergilenmektedir. Eserin yine Carter tarafından 1841 ya da 1858 yılında yapıldığı düşünülen, imzasız olan, oldukça benzeri, daha büyüğü ve daha detaylı versiyonu (43 x 59 inches) ABD Deniz Kuvvetleri Deniz Tarihi ve Mirası Sanat Koleksiyonu'nun bir parçasıdır. Her iki kompozisyon Amerikan tarihinde Berberi Savaşları olarak anılan olaylara öykünmekle birlikte dezenformasyon içermektedir. Söz konusu tablolarla Türk Bayrağına benzeyen bayraklar, gerçekte o dönemde Garp Ocakları ya da Berberi korsanları tarafından kullanılmayan, sanatçının resmettiği hayali ve yanlış yorumlanmış bir bayraklardır. <https://www.bidsquare.com/online-auctions/skinner/dennis-malone-carter-american-c-1818-1881-decatur-boarding-a-tripolitan-gunboat-1910009> (Erişim Tarihi: 04.03.2024)

⁴³⁶ Thomas Sheppard, "Preble's War", June 2023 Naval History Magazine

<https://www.usni.org/magazines/naval-history-magazine/2023/june/prebles-war> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

⁴³⁷ Richard W. Peuser, "Documenting United States Naval Activities During the Spanish-American War", National Archives, **Prologue Magazine**, Spring 1998, Vol.30, No.1

⁴³⁸ BK Deniz Kuvvetleri'nin Parlamento kayıtlarındaki "Comparative Tabular Statement of the Numerical Strength of the Fleets of Great Britain, France, Russia, Germany, Italy, United States of America, and Japan," adlı periyodik raporlarından aktaran, Seth Cropsey, Bryan McGrath, idem, s.10.

Dominant bir deniz gücüne ve böylece dünya denizlerine hâkim olma büyük stratejisi tarihi bir strateji olup, ABD bu konuda Britanya'nın dümen suyunda gitmişse de Britanya da bu mirası Hollandalılardan devralmıştır. Bu düşüncenin son üç yüzyıllık dünya tarihini şekillendirdiği değerlendirilmektedir.⁴³⁹

Osmanlı İmparatorluğu ve ABD arasındaki ilk resmi diplomatik temasın 11 Şubat 1830 tarihinde Kaptan James Biddle, David Offley ve Charles Rhind'dan oluşan ABD'li bir müzakere heyetinin Türk Hariciye Nazırı'na bir güven mektubu sunmasıyla başladığı bilinmektedir. Heyet, ABD ile Osmanlı İmparatorluğu arasında bir seyrüsefer ve ticaret anlaşması müzakere etmiştir. 13 Eylül 1831 tarihinde David Porter'ın Maslahatgüzar sıfatıyla sunduğu güven mektubu üzerine ABD'nin İstanbul Sefarethanesi açılmış ve iki devlet arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur.⁴⁴⁰

Osmanlı İmparatorluğu'nun bahriyede yaptığı modernizasyon faaliyetleri ile ABD'den gemi inşa teknolojisinin aktarımı açısından 1830'da yapılan “*Ticaret ve Seyri Sefâin Anlaşması*” önem taşımaktadır. ABD ile yapılan anlaşmada yer almamasına rağmen, bu anlaşmaya istinaden 1830-1839 arasında devamlı olarak teknik destek alınmıştır.⁴⁴¹ ABD Sefarethanesi 18 Haziran 1906 tarihinde Büyükelçilik seviyesine çıkartılmış, ilk büyükelçi John G. A. Leishman 5 Ekim 1906 tarihinde göreve başlamıştır. Diplomatik ilişkiler, ABD'nin 1917 yılında Britanya'nın yanında İtilaf Devletleri'ne katılarak Osmanlı Devleti'nin karşısında I. Dünya Savaşı'na girmesiyle kesilmiş, Türkiye Cumhuriyeti ile 1927 yılında yeniden tesis edilmiştir.⁴⁴²

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte daha önce Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da⁴⁴³ başat aktör olan Britanya artık bu coğrafyadaki etkisini kaybetmiştir.

⁴³⁹ Hudson Institute Panel Discussion, “Maritime Strategy in a New Era of Great Power Competition”, 29 January 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=xajMjF2txgY> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

⁴⁴⁰ <https://tr.usembassy.gov/tr/our-relationship-tr/policy-history-tr/io-tr/> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

⁴⁴¹ Ali İhsan Gencer, **Bahriye'de Yapılan Islâhât Hareketleri ve Bahriye Nezâreti'nin Kuruluşu (1789-1867)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001, s. 124-126.

⁴⁴² ABD'nin Türkiye Büyükelçiliği web sayfası, <https://tr.usembassy.gov/tr/our-relationship-tr/policy-history-tr/io-tr/> (Erişim Tarihi: 5.3.2024)

⁴⁴³ Orta Doğu kavramı ilk defa Mahan tarafından 1902 yılında National Review dergisinde yayınlanan “İran Körfezi ve Uluslararası İlişkiler” başlıklı makalesinde kullanılmıştır; Mahan, a.g.e., s. 23.

Savaş'tan zaferle çıkan SSCB ise Doğu Avrupa ülkeleri ile İran ve Türkiye üzerinde baskı oluşturarak bu ülkelere kendi rejimini dayatmaya ve bölgedeki nüfuzunu genişletmeye yönelik bir politika izliyordu. Aynı zamanda Moskova tarafından Yunanistan'da devam eden iç savaş dikkatlice takip edilmekteydi.⁴⁴⁴

Karadeniz'in Akdeniz'e ve okyanuslara açılan kapısı konumundaki Türk Boğazları, 1945'te ABD, İngiltere ve SSCB arasında düzenlenen Yalta ve Potsdam konferanslarında gündeme gelen önemli konulardan biri olmuştur.⁴⁴⁵ Potsdam'da Churchill ile görüşmesinde Stalin, Türk Boğazları'nın denetimi üzerine ve Kars ile Ardahan'ın SSCB'ye geri verilmesi iddialarını gündeme getirmiş ve 1936 Montreux (Montrö) Sözleşmesi'ni tartışmaya açmak istemiştir. Stalin, Churchill'e "Eğer Marmara'da bize tahkim edilmiş bir pozisyon vermeniz mümkün değilse o zaman Dedeoğlu'da bir üs alamaz mıyız?" şeklindeki talebiyle Ege Denizi ve Akdeniz'e erişim hakkı elde etme hedefini açıkça dile getirmiştir.⁴⁴⁶ Rusya'nın, Çar I. Petro'dan beri devam eden geleneksel sıcak denizlere inme politikasının bir tezahürü olarak ABD çıkarlarına ters düşen talepleri üzerine ABD'nin Türk Boğazları ile ilgili politikası Potsdam Konferansı hitamında değişmiş ve ABD Türkiye'yi destekleme kararı almıştır. ABD'nin Türkiye lehine desteği neticesinde iki ülke arasındaki ilişkilerde önemli gelişmeler yaşanmıştır.⁴⁴⁷

Doğu Akdeniz'de artık Britanyalıların söz sahibi olmaması bölgede bir güç boşluğuna neden olmuştur. Savaş sonrasında geleneksel İzolasyonizm⁴⁴⁸ dış politikasını değiştiren ABD, Truman Doktrini ile hem Sovyetler Birliği'nin hem de Rus Komünizminin genişlemesini önlemek için "çevreleme politikası" başlatmıştır. Truman

---

⁴⁴⁴ Joseph S. Nye, Jr. & David A. Welch, **Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak**, (Çev. Renan Akman), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 201.

⁴⁴⁵ Kemal Çiftçi, **Tarih, Kimlik ve Eleştirel Kuram Bağlamında Türk Dış Politikası**, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2010, s. 250.

⁴⁴⁶ Barış Ertem, Türkiye Üzerindeki Sovyet Talepleri ve Türk-Sovyet İlişkileri (1939-1947), **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Vol. 3/11, Spring 2010, s. 265-267.

⁴⁴⁷ R. Uçarol, 2015, s. 932-943.

⁴⁴⁸ Diğer ülkelerin siyasal ve ekonomik işlerine karışmaktan kaçınma politikası.
<https://www.britannica.com/topic/isolationism-foreign-policy> (Erişim Tarihi: 21.05.2023)

Yönetimi'nin SSCB'ye karşı Avrupa'nın korunması ve himaye edilmesi odaklı yeni yaklaşımı ile büyük güç anlatısı tesis edilmiş oluyordu.⁴⁴⁹ Böylece Soğuk Savaş dönemine girilirken ABD'nin Türkiye ve Yunanistan'a sağlayacağı yardımların, hem bu ülkelerin çevreleme politikasının bir parçası olmasını hem de Doğu Akdeniz'de güç dengesinin korunmasını sağlamayı hedeflediği söylenebilir. Nitekim 1948 yılında uygulanmaya başlanan Marshall Planı⁴⁵⁰ ile Türkiye ve Yunanistan'ın yanı sıra Sovyetler Birliği'nin periferisindeki Doğu Avrupa ülkeleri de dâhil birçok Avrupa ülkesi söz konusu ekonomik işbirliğinden istifade etmiştir. Böylece ABD, Britanya ile birlikte, Yunanistan ve Türkiye'nin komünizme kaymaması ve bu sayede Rusya'nın Akdeniz'e erişiminin engellenmesi için bu iki ülkeye ekonomik ve askerî yardımlarda bulunmuştur.⁴⁵¹

Truman Doktrini, iç savaş nedeniyle siyasi istikrarsızlık içerisinde olan Yunanistan'daki Rus etkisinin akamete uğratılması için önemli bir hamle olmuştur. Türkiye, II. Dünya Savaşı süresince sürdürdüğü tarafsızlık politikasını 1947 yılında Truman Doktrini'ni kabul ederek terk etmiştir. Daha sonra hem Türkiye hem de Yunanistan 1952 yılında NATO üyesi olmuşlardır.⁴⁵² Türkiye Soğuk Savaş boyunca NATO'nun güney kanadında kritik bir rol üstlenmiş ve SSCB'ye karşı son kale olarak Avrupa-Atlantik bölgenin savunmasını sağlamıştır.

Mahancı denizcilik doktrini çerçevesinde ABD'nin ulusal güvenliği ve refahı için dünyadaki okyanusların ve denizlerin hayati önemi vardır. ABD'nin Orta Doğu, Doğu Akdeniz ve Orta Asya'ya ilişkin politikasına baktığımızda hatırı sayılır bir askerî güç olan ABD Merkez K.lığı'nın; İran'ı caydırmaya yönelik kurulduğu 1983 yılından bu yana dünyanın en önemli bölgelerinden biri olan Orta Doğu, Doğu Akdeniz ve Orta Asya'da 21 ülkeyi kapsayan bir alanda ABD çıkarlarına hizmet ettiği ve bölgede Rusya

---

⁴⁴⁹ Miskimmon Alister, Ben O'loughlin ve Laura Roselle, a.g.e., s. 44.

⁴⁵⁰ Resmî adı; European Recovery Program'dır.

⁴⁵¹ J. S. Nye, Jr. & D. A. Welch, 2010, s. 202-204.

⁴⁵² <https://www.britannica.com/event/Truman-Doctrine> (Erişim Tarihi: 21.05.2023)

ve Çin ile stratejik bir mücadele içerisinde olduğu görülmektedir. Söz konusu bölgeyi önemli kılan parametreler incelendiğinde; günümüzde küresel konteyner trafiğinin üçte biri Süveyş Kanalı'ndan ve dünya petrolünün dörtte birinden fazlası Hürmüz Boğazı'ndan geçmektedir. Bölge, dünyanın bilinen petrol rezervlerinin %50'sine, dünya doğal gazının %40'tan fazlasına sahiptir. Dünyanın bu bölgesi dünya petrolünün %37'sinin, dünya doğal gazının ise %18'inin üretildiği yerdir. Bununla birlikte, dünyanın en büyük 5 OPEC ortağı petrol üreticisinden 4'üne (Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve BAE) ev sahipliği yapmaktadır.⁴⁵³

Öte yandan, ABD Deniz Kuvvetlerinin sahip olduğu operasyonel 10 adet numaralı filodan Napoli'de konuşlu bulunan 6'ncı Filo, ABD Avrupa Deniz Kuvvetleri teşkilatı içinde Akdeniz'de görev yapmakta, Manama'da konuşlu bulunan 5'inci Filo ise ABD Merkez K.lığı teşkilatında Basra Körfezi, Arap Denizi ve Hint Okyanusu, Kızıldeniz ve mücavir alanlarda görev yapmaktadır. 2018 yılında Rus tehdidine karşı reaktifte edilen ve Norfolk'ta konuşlandırılan 2'nci Filo'nun da Kuzey Atlantik ve Arktik Bölge'de görev yaptığı düşünüldüğünde ABD'nin Doğu Akdeniz'i bir jeopolitik ağırlık merkezi olarak gördüğü söylenebilir. Küresel bir deniz gücü olan ABD Deniz Kuvvetleri'nin ileride konuşlanarak (forward-deployed) rakiplerine karşı caydırıcılık sağlamak ve krizlerin tırmanarak savaşa dönüşmesini engellemek amacıyla sürekli sahnede olmak ve kriz dönemlerinde inisiyatifin ABD liderliğinde olmasını sağlamak gibi bir misyonu olduğu bilinmektedir.⁴⁵⁴

ABD, Çin ve Rusya'ya karşı okyanuslarda ve denizlerde yürüttüğü “büyük güç mücadelesini” kazanabilmek için 2045 yılına kadar (12'si nükleer uçak gemisi, 12'si Columbia sınıfı balistik füze denizaltısı, 66'sı Virginia sınıfı nükleer denizaltı, 96'sı büyük muharip suüstü gemileri olmak üzere) 355 insanlı savaş gemisi, 150 insansız suüstü ve sualtı platformu, yaklaşık 3.000 savaş uçağından oluşan hibrit bir donanma

---

⁴⁵³ <https://www.centcom.mil/about-us/posture-statement/> (Erişim Tarihi: 25.12.2023)

⁴⁵⁴ U.S. Tri-Service (Navy, Marine Corps, Coast Guard) Maritime Strategy, Advantage At Sea: Prevailing with Integrated All-Domain Naval Power, December 2020, s. 12, 13.

inşa etme seferberliği içerisindedir.⁴⁵⁵ SIPRI'nin 2023 verilerine göre, dünyada askerî harcamalar toplamı 2.443 trilyon \$ ile rekor bir seviyeye yükselmiştir. 2023 yılı askerî harcamalar sıralamasında ABD (bir yıllık) 916 milyar \$'lık devasa bütçe ile dünyada açık ara 1'inci sıradadır.⁴⁵⁶

Orta Doğu'da öteden beri askerî kuvvetlerini tahkim eden ABD'nin Doğu Akdeniz politikası temelde üç sütun üzerinde yükselmektedir. Bunlar; İsrail'in güvenliği, Rusya ve Çin'in artan nüfuzunun akamete uğratılması ve bölgedeki enerji kaynaklarının kontrolüdür. Bu sacayağına, Aralık 2018'den bu yana yaşanan jeopolitik gelişmeler dikkate alındığında ABD'nin Yunanistan-GKRY ikilisini bölgede himaye etmesi de dördüncü sütun olarak ilave edilebilir. Doğu Akdeniz jeopolitiğinin önemli aktörlerinden biri olan ABD, bölgedeki stratejik ortağı olan Yunanistan'a yönelik geniş bir yelpazedeki girişimleri ve yatırımları; Rusya'ya karşı Doğu Avrupa'da Polonya, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'ı esas alan bir savunma hattı oluşturulması, Avrupa ülkelerinin enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, Rusya'nın doğalgaz ve enerjiyi jeopolitik bir araç olarak kullanma yeteneğinin kısıtlanması ve Avrupa'nın Rusya'ya olan enerji bağımlılığının sonlandırılması, Çin'in Kuşak ve Yol İnisiyatifi kapsamında Yunanistan'da kazanımlar elde ederek Pire Limanı üzerinden Avrupa açılımının yanı sıra diğer küresel ekonomik projelerinin akamete uğratılması şeklinde bir dizi hamleyi içeren dış politikanın bir parçasıdır. Görev yaptığı dönemde ABD-Yunanistan ilişkilerini bir üst mertebeye taşıyan ABD'nin Atina Büyükelçisi Geoffrey R. Pyatt'ın, 7 Eylül 2021 tarihli "Changing Tides: Great Power Competition In the

---

⁴⁵⁵ U.S. Navy Chief of Naval Operations Navigation Plan 2022, s. 10;

U.S. Navy, A Design For Maintaining Maritime Superiority, Version 2.0, December 2018, s. 8.

⁴⁵⁶ Business Standard, 23 April 2024, https://www.business-standard.com/external-affairs-defence-security/news/india-fourth-largest-military-spender-globally-in-2023-sipri-report-124042300896_1.html (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Eastern Mediterranean” adlı paneldeki açıklamaları ABD’nin bu konudaki perspektifini teyit eder niteliktedir.⁴⁵⁷

ABD, 2019 yılından bu yana Yunanistan ve GKRY’yi her koşulda desteklemektedir. Bu çerçevede; ABD Kongresi’nin GKRY’ye yönelik 1987 yılından bu yana uyguladığı silah ambargosunu kaldırması, ABD’nin Türkiye’ye yönelik yıkıcı ve bölücü faaliyetlerde bulunan yasa dışı bir terör örgütü olan PKK’nın Suriye’de konuşlu uzantıları olan PYD/YPG adlı illegal oluşumları himaye etmesi⁴⁵⁸ ve söz konusu terör örgütüne alenen binlerce tır silah göndererek her türlü desteği sağlaması,⁴⁵⁹ 2000’li yıllardan bu yana Türkiye’nin de içerisinde bulunduğu ortak bir konsorsiyum tarafından geliştirilen 5’inci Nesil Savaş Uçağı F-35 JSF⁴⁶⁰ programından Türkiye’nin çıkartılmasının yanı sıra Türkiye’yi CAATSA çerçevesinde bazı yaptırımlara⁴⁶¹ maruz bırakması ve benzeri kararları düşünüldüğünde ABD’nin Türkiye’ye yönelik mesajlarının NATO müttefikliği ruhuna uygun mesajlar olmadığı söylenebilir. 2019 yılında ABD’nin Türkiye ile olan ilişkilerinin dibe vurmasının asıl nedeni resmî açıklamalarda ABD’li yetkililerin yansıttıkları gibi; Türkiye’nin S-400’lerin Rusya’dan tedariki meselesi değil, ABD’nin Türkiye için tehdit teşkil eden Suriye’de konuşlandırılmış bölücü terör örgütü olan PYD/YPG’ye mali ve askerî yardımlarını kesmemesi ve bunları himaye etmeye inatla devam etmesidir. Türkiye’nin pozisyonu ve görüşleri *2017-2019 yılları arasında*; Türk Dışişleri Bakanlığı ve Türk Savunma Bakanlığınca Bakanlar ve diğer üst düzey yetkililer ile Türkiye’nin Vaşington’daki Büyükelçisi, Silahlı Kuvvetler Ataşesi, Kara Ataşesi ve Deniz Ataşesi tarafından her

---

⁴⁵⁷ U.S. Embassy in Greece, Speeches and Interviews by Former U.S. Ambassador to Greece Geoffrey R. Pyatt, <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-at-the-center-for-european-policy-analysis-panel-changing-tides-great-power-competition-in-the-eastern-mediterranean/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁴⁵⁸ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/centcom-komutani-suriyede-pkk-ypg-iskalindeki-kamp-bolgesini-ziyaret-etti/2974258> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

⁴⁵⁹ Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=GJBVNYCZOWM&ab_channel=NTV (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

⁴⁶⁰ Müşterek Muharip Uçak (Joint Strike Fighter)

⁴⁶¹ “Countering America’s Adversaries Through Sanctions Act” (Amerika’nın Rakiplerine Karşı Yaptırımlarla Mücadele Yasası) olarak bilinen bir ABD yasasıdır. Söz konusu yaptırımlar, Türkiye’nin ABD’den silah ve teknoloji satın almasını kısıtlamaktadır.

düzeyde Foggy Bottom ve Pentagon'daki muhataplara mütemadiyen iletilmiştir. Ayrıca, aynı dönemde Vaşington'da gerçekleştirilen panellerde de açıkça ifade edilmiştir.⁴⁶²

Öte yandan, ABD'nin İsrail, Yunanistan ve GKRY ile enerji konularında işbirliğini geliştirmek ve ABD Dışışleri Bakanlığını karşılıklı antlaşmalar yapmak için yetkilendirmek amacıyla ABD, Doğu Akdeniz Güvenlik ve Enerji Ortaklığı Yasası-2019'u çıkarmıştır. Yasaya göre, ABD Enerji Bakanlığı enerji innovasyon teknolojileri, su bilimi ve teknoloji transferi alanlarında diyalogu ve akademik ortaklığı ilerletmek için ABD'de birleşik bir ABD-Doğu Akdeniz Enerji Merkezi kurabilecektir. Bu yasa aynı zamanda, 1987 yılından itibaren GKRY'ye uygulanan silah ambargosunu koşullu olarak kaldırmış ve Yunanistan'a Yabancı Askeri Finansman yardımını, Yunanistan ve GKRY'ye Uluslararası Askeri Eğitim Öğretim Yardımını onaylamıştır. Ayrıca, hükümet adına Dışışleri Bakanlığı Doğu Akdeniz'deki ülkelerle enerji ve güvenlik işbirliğini geliştirme stratejisi, bölgede Rusya'nın zararlı etkisi ve faaliyetleri ile GKRY'nin MEB'ine ve Yunanistan'ın hava sahasına yönelik ihlaller hakkında Kongre'ye periyodik raporlar göndermesini de dikte etmiştir.⁴⁶³

ABD, 2019 Doğu Akdeniz Güvenlik ve Enerji Ortaklığı Yasası (S. 1102 (116th): Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019) ve 2020 Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası'na eklenen 2020 İlave Konsolide Ödenekler Yasası (H.R. 1865 (116th): Further Consolidated Appropriations Act, 2020) ile birlikte Doğu Akdeniz'de özellikle Kıbrıs Adası'na yönelik bir politika değişikliğine gitmiştir.

---

⁴⁶² *Turkish Heritage Organization Tarafından 30 Ocak 2019 Tarihinde National Press Club, Washington, DC'de Düzenlenen, (E.) Amiral James G. Stavridis ve (E.) Amiral Deniz Kutluk'un Konuşmacı Olduğu, "U.S., Turkey, and NATO: Strength in Alliance" Konulu Panel; Military Times, 31 January 2019, Kyle Rempfer, "Former US and Turkish admirals spar over the future of Syria and Iranian Influence", <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2019/01/31/former-us-and-turkish-admirals-spar-over-the-future-of-syria-and-iranian-influence/> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

** Turkish Heritage Organization Tarafından 8 Mayıs 2019 Tarihinde, National Press Club, Washington, DC'de Düzenlenen, (E.) Amiral Cem Gürdeniz'in Konuşmacı Olduğu, "Turkey's Maritime Geopolitics" Konulu Panel.

⁴⁶³ ABD Kongresi Yasama Süreç Takip, <https://trackbill.com/bill/us-congress-senate-bill-1102-eastern-mediterranean-security-and-energy-partnership-act-of-2019/1739837/> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

Rusya'nın öteden beri⁴⁶⁴ Deniz Kuvvetleri unsurları ile lojistik destek maksatlı GKRY limanlarını kullanması, Rum kesimine yapılan yatırımlar karşılığında vatandaşlık (golden passport) alınması, Rus oligarkların GKRY'de kara para aklaması gibi çeşitli etkinlikleri bilinen bir gerçektir. ABD'nin GKRY'ye yönelik silah ambargosunu kaldırması için gereken koşullardan birini Rusya'nın zararlı etkisi ve faaliyetlerinin sonlandırılmasına bağlaması ile birlikte Rusya ile GKRY ilişkileri bozulmaya başlamış, Rusya'nın buradaki nüfuzu giderek azalma eğilimine girmiştir.⁴⁶⁵

Bu kapsamda, ABD tarafından GKRY'nin Rus savaş gemilerine lojistik destek sağlamadığı ve kara para aklamaya izin vermediği sürece silah ambargosunun yıllık ve kısıtlı olarak kaldırılmasına karar verilmiş, 2022 yılında ise tamamen kaldırılmıştır. Böylece Ada'da Rus nüfuzunun azalması ile birlikte Amerikan etkisinin arttığı, ABD'nin Kongresi'nden çıkardığı ve Başkan onayından geçen söz konusu yasaların ABD ile GKRY arasındaki işbirliğinin temellerini oluşturduğu, ABD'nin Rum kesimini bir üs olarak kullanmaya hazırlandığı yönündeki gelişmeler dikkat çekmiştir. ABD bir yandan Rusya'nın Güney Kıbrıs'taki varlığını tamamen sonlandırmaya çalıştığına diğer yandan Ada'ya yerleşme niyetinde olduğuna dair emareler mevcuttur.⁴⁶⁶ Gazze Şeridi'ne insani yardımların denizden ulaştırılması için kurulan Philadelphia koridorunun da İsrail'in onayı ile GKRY üzerinden işletilmesi buna bir örnektir.

Nitekim, Ukrayna Savaşı'na odaklanmış olan Rusya'nın Doğu Akdeniz'e ilgisinin ve dikkatinin azaldığı bir dönemde ABD'nin GKRY ile “Askeri Alım ve Kuvvetler Arası İş Birliği Antlaşması” imzalaması,⁴⁶⁷ 7 aydır Gazze'de hastaneleri,

---

⁴⁶⁴ 2015 yılında Rusya, GKRY ile Rus savaş gemilerine Akdeniz'de ikmal hizmeti sağlanması dâhil olmak üzere ticaret, enerji, taşımacılık, tarım, kültür ve turizm alanlarında 11 adet antlaşma imzalamıştır.

⁴⁶⁵ The Moscow Times, Russian Billionaire Deripaska Stripped of Cyprus Passport - Politis, Nov. 27, 2019, <https://www.themoscowtimes.com/2019/11/27/russian-billionaire-deripaska-stripped-of-cyprus-passport-politis-a68338> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁴⁶⁶ Anadolu Ajansı, 30.09.2022, ABD'nin Kıbrıs stratejisi: Amerikan ordusu, Rum kesimini üs olarak kullanmaya hazırlanıyor, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-nin-kibris-stratejisi-amerikan-ordusu-rum-kesimini-us-olarak-kullanmaya-hazirlaniyor/2698827> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁴⁶⁷ Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, ABD-Rusya Rekabetinde GKRY'nin Pozisyonu, 16 Kasım 2022, <https://www.ankasam.org/abd-rusya-rekabetinde-gkrynin-pozisyonu/> (Erişim Tarihi: 22.05.2023)

okulları ve sivil halkı gözetmeksizin çağdaş dünyada benzeri görülmemiş bir savaş yürüten ve insanlık dışı suçlar işleyen İsrail'in Netanyahu yönetimine (uçak gemilerini ve savaş gemilerini bölgede konuşlandırmak, İsrail'e 26 milyar dolarlık askerî yardım paketini acilen Kongre ve Başkan Biden yönetiminin onayından geçirerek yardımda bulunmak⁴⁶⁸ gibi somut kararlarla) güçlü ve koşulsuz destek veren ABD, Deniz Kuvvetleri'ne ait USS San Juan adlı denizaltı ve ardından USS Arleigh Burke adlı muhribin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde Limasol limanına demirlemesi, Gazze'ye gönderilecek insani yardımlar için; Mısır'da mevcut kara yolu ile Ürdün'deki hava yolunu tamamlayacak,⁴⁶⁹ AB ve ABD destekli bir denizden insani yardım koridoru oluşturmak maksadıyla İsrail'in denetiminde olacak şekilde GKRY'nin seçilmesi ve Müşterek Kıyı Ötesi Lojistiği (JLOTS) operasyonu kapsamında buraya ABD askerlerinin konuşlandırılması,⁴⁷⁰ İsrail'in Gazze ile Mısır arasındaki Philadelphia Rotası'nı kontrol altına alarak Gazze Şeridi'ni dünyadan tamamen izole etme girişimleri,⁴⁷¹ Fransa, İngiltere, Almanya, Hollanda, İtalya, Yunanistan, BM ve NATO bayrağı taşıyan savaş gemilerinin GKRY'nin Limasol ve Larnaka limanlarını kullanması, Rum Kesimi'ndeki İngiliz üslerinden İsrail'e silah sevkiyatları yapılması gibi⁴⁷² bölgede KKTC aleyhine dengeleri bozacak hamleler ABD'nin Kıbrıs Adası'na istinaden öteden beri sergilediği tarafsız tutuma gölge düşürmekle birlikte Filistin'e

---

⁴⁶⁸ Deutsche Welle, "ABD'den Ukrayna ve İsrail'e 87 Milyar Dolarlık Yardım", <https://www.dw.com/tr/> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁴⁶⁹ Anadolu Ajansı, 08.03.2024, AB, Gazze'ye insani deniz koridoru açma girişimiyle ilgili detayları paylaştı <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-gazzeye-insani-deniz-koridoru-acma-girisimiyle-ilgili-detaylari-paylasti/3159193> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁴⁷⁰ Military.com, 8 March 2024, "New Military Sealift Operation to Aid Starving Gaza Residents Will Require More than 1,000 US Troops" Joint Logistics Over-the-Shore (JLOTS) kapsamında GKRY'de yükleme yapmak üzere Virginia'da bulunan Langley-Eustis Müşterek Üssü'nde konuşlu 7. Ulaştırma Tugayı (Seferi) görevlendirilmiştir. <https://www.military.com/daily-news/2024/03/08/new-military-sealift-operation-aid-starving-gaza-residents-will-require-more-1000-us-troops.html?amp=> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁴⁷¹ Philadelphia Rotası ya da Koridoru Gazze ile Mısır arasındaki Refah'a erişim sağlayan 14 km'lik dar bir arazi şerididir. Palestine Chronicle, 31 December 2023, <https://www.palestinechronicle.com/the-strategic-importance-of-the-philadelphia-route-to-israel-explainer/> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁴⁷² Milliyet Gazetesi, 1 Ocak 2024, Gazze'ye İnsani yardım adı altında sinsi plan! <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tunca-bengin/gazzeye-insani-yardim-adi-altinda-sinsi-plan-7057604> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

yönelik adaletsizliği derinleşmesine neden olarak Doğu Akdeniz jeopolitiğini daha kırılgan ve karmaşık bir hale sokacaktır.⁴⁷³

Harita 4: Philadelphia Koridoru (Kaynak: Palestine Chronicle, 31 December 2023)

3.2.5. Birleşik Krallık (BK)

BK, savunma ve güvenlik alanında yayınladığı bir dizi strateji belgesi kapsamında dünyadaki trendleri; jeopolitik ve geo-ekonomik değişimler, sistematik rekabet, teknolojinin hızla değişmesi ve uluslararası sınımların sınanması şeklinde tanımlamaktadır. Bunlara cevaben ülkede ve deniz dışı coğrafyalarda savunma ve güvenlik kapasitesini güçlendirme ve elastikiyet geliştirme (zorlukları yenme gücü geliştirme), bilim ve teknoloji vasıtasıyla stratejik avantaj sağlama ve idame etme ve geleceğin açık uluslararası düzenini şekillendirme şeklinde 4 adet hedef belirlemiştir.

Bu çerçevede Kraliyet Deniz Kuvvetleri gerçekleştirdiği yeniden yapılanma ve yeteneklerini geliştirme faaliyetleri ile yeniden büyük bir deniz gücü oluşturmak

⁴⁷³ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/no_-131_-abd-nin-uss-arleigh-burke-isimli-muhribinin-bir-gkry-limanina-demirlemesi-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

amacıyla 2030 yılına kadar bir dönüşüm sürecine girmiştir.⁴⁷⁴ Bu maksatla BK, askerî harcamalarını artırarak 2023 yılında 74,9 milyar \$ ile dünya sıralamasında 6'ncı sıraya, Avrupa'da ise birinci sıraya yükselmiştir.⁴⁷⁵

Doğu Akdeniz'de enerji kaynakları konusunda yaşanan rekabetin artması, çeşitli amaçlarla kurulan ittifaklar, Türkiye-Yunanistan arasında tırmanan kriz ve diğer jeopolitik gelişmeler karşısında BK'nin "saygılı sessizliği" ve temkinli tutumu dikkat çekmiştir.⁴⁷⁶ Brexit sonrasında Avrupa'dan farklı politikalar izleyen BK, dış politikada ilgisini Asya-Pasifik'e yöneltmiş, AUKUS ittifakının 15 Eylül 2021 tarihinde kurulmasını müteakip Çin'e karşı ABD'nin yürüttüğü "büyük güç mücadelesinin" ortağı haline gelmiştir. Güney Çin Denizi'nde "güvenlik ve istikrarı sağlamak" amacıyla müttefiklerine "seyrüsefer serbestisi" ve "kurallara dayalı uluslararası sistemin" korunması faaliyetlerine destek sağlamaktadır.⁴⁷⁷

Kıbrıs Adası'nda "garantör" ülkelerden biri olan BK'nin, Ada'nın %3'üne tekabül eden 254 km² yüzölçüme sahip Ağrotur (Akrotiri) ve Dikelya askerî üsleri bulunmaktadır. Bu üsler BK egemenliğinde bulunan, Ada'daki Türk ve Rum taraflarının söz sahibi olmadığı ve direkt olarak Kraliçe ya da Kral tarafından görevlendirilen, BK Savunma Bakanlığı'na bağlı bir kişi tarafından yönetilen bölgelerdir.⁴⁷⁸ BK, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'daki askerî operasyonlarını bu üsler üzerinden gerçekleştirmektedir. Örnek vermek gerekirse; Kraliyet Hava Kuvvetleri

---

⁴⁷⁴ BK savunma ve güvenlik alanını ilgilendiren; "2021 Bütünleşik İnceleme: Rekabet Çağında Küresel Britanya" (Integrated Review, Global Britain in a Competitive Age (IR2021), "2021 Savunma Komuta Belgesi" (2021 Defence Command Paper), "Savunma ve Güvenlik Endüstrisi Stratejisi" (the Defence and Security Industrial Strategy) 2023 Yenilenmiş Bütünleşik İnceleme: Daha Çekişmeli ve İstikrarsız Bir Dünyaya Cevap Verme (2023 Integrated Review Refresh: Responding to a More Contested and Volatile World) ve diğer bir dizi alt strateji dökümanı ve belgesi yayınlamıştır.

⁴⁷⁵ Business Standard, 23 April 2024, https://www.business-standard.com/external-affairs-defence-security/news/india-ranks-4th-in-global-military-spending-at-83-6-bn-in-2023-report-124042300540_1.html (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

⁴⁷⁶ The Royal United Services Institute for Defence and Security, Ziya Meral, "It's Time to Rethink the UK's Posture in the Mediterranean", 10 September 2020, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/its-time-rethink-uks-posture-mediterranean> (Erişim Tarihi: 27.4.2024)

⁴⁷⁷ Fact Sheet: Implementation of the Australia – United Kingdom – United States Partnership (AUKUS) <https://pmtranscripts.pmc.gov.au/sites/default/files/AUKUS-factsheet.pdf> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁴⁷⁸ Ertuğrul Kumcuoğlu, Kıbrıs ve Diplomasi: Bir büyükelçinin gözünden (1987-1991), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2022, s. 177.

(RAF), 617. Filo envanterine kattığı en yeni savaş uçakları olan F-35'leri ilk yurt dışı tatbikatına katılmak üzere 21 Mayıs 2019 tarihinde Ağrotur Üssü'ne konuşlandırmıştır. Yeni nesil 6 adet F-35B savaş uçağı⁴⁷⁹ Norfolk'taki RAF Marham'daki üslerinden ayrılarak RAF Ağrotur Üssü'ne intikal etmiş ve Doğu Akdeniz'de “Lightning Dawn” adlı tatbikata katılmışlardır. Böylece, tarihte ilk defa F-35 savaş uçaklarının Kıbrıs Adası'na ziyarette bulunduğu ifade edilmiştir. Bu harekât, BK Deniz Kuvvetleri'nin uçak gemisi olan HMS Queen Elizabeth'in Doğu Akdeniz görevlerine hazırlık açısından da bir dönüm noktası sayılmıştır.⁴⁸⁰

F-35B'ler Kıbrıs Adası'na istinaden icra ettikleri tatbikatta “DEAŞ'la mücadele kapsamında” devam eden harekâtın bir parçası olarak Irak ve Suriye üzerinde Typhoon savaş uçakları ile birlikte uçmuş ve ilk operasyonel görevlerine katılmıştır.⁴⁸¹ BK Hava Kuvvetleri, Suriye ve Irak'ta DEAŞ'a karşı yürütülen Shader Harekâtı'nda yer almaktadır. RAF'ın Orta Doğu'daki operasyonel merkezi, ABD Hava Kuvvetleri ve Katar Hava Kuvvetleri ile ortaklaşa kullandıkları Katar'daki Al Udeid Hava Üssü'dür.⁴⁸²

Öte yandan, ABD'nin 12 Ocak 2024 tarihinde İran destekli Husilere karşı Yemen'in 5 kentine gerçekleştirdiği hava operasyonuna Kıbrıs Adası'nın güneyindeki Ağrotur Üssünden kalkan 4 adet Typhoon İngiliz savaş uçağının da katıldığı basında yer almıştır.⁴⁸³ Ayrıca, İsrail'in 1 Nisan 2024 tarihinde İran'ın Şam Büyükelçiliğini bombalaması üzerine İran, 13 Nisan 2024 tarihinde İsrail'e misillemede bulunmuştur. Söz konusu olayda BK, İsrail'e yardım etmek için Kraliyet Hava Kuvvetleri'ni alarma geçirmiş, Romanya'daki NATO hava polisliği misyonundan çektiği 6 adet Typhoon

---

⁴⁷⁹ Short Take Off and Landing, kısa mesafede iniş-kalkış yapabilen ve uçak gemilerinde kullanılan deniz versiyonudur.

⁴⁸⁰ Royal Air Force Official Website, <https://www.raf.mod.uk/news/articles/exercise-lightning-dawn/> (Erişim Tarihi: 22.05.2023)

⁴⁸¹ Business Insider Website, <https://www.businessinsider.com/uk-f-35-fighters-fly-missions-from-cyprus-over-syria-iraq-2019-6> (Erişim Tarihi: 22.05.2023)

⁴⁸² Independent, 14.04.2024, <https://www.independent.co.uk/news/uk/israel-cyprus-prime-minister-raf-downing-street-b2528649.html> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴⁸³ Mepa News, <https://www.mepanews.com/yemeni-vuran-ingiliz-ucaklari-kibristan-kalkti-64452h.htm> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

savaş uçağı⁴⁸⁴ ile havada yakıt ikmali için tanker uçaklarını Orta Doğu'da kullanarak aktif rol üstlenmiştir.⁴⁸⁵ İngiliz jetlerinin Kıbrıs'taki üslerden havalandığı belirtilmiştir.⁴⁸⁶ İran'ın fırlattığı İHA'lardan en az 80 tanesi ve balistik füzelerden de 6'sı İsrail topraklarına ulaşmadan Ürdün, Suriye ve Irak hava sahalarında ABD, İngiliz ve Fransız savaş uçakları tarafından ve Doğu Akdeniz'de ABD savaş gemileri (USS Carney ve USS Arleigh Burke) tarafından havada imha edilmiştir.⁴⁸⁷ BK'nin Ada'yı bir uçak gemisi gibi kullandığı bu askerî örnekler, kriz ve savaş dönemlerinde Kıbrıs Adası'nın jeostratejik önemini bir kez daha gündeme getirmiştir.

Öte yandan Doğu Akdeniz'de önemli bir aktör olan BK, 1704 yılında Hollandalılarla birlikte İspanya'dan aldığı ve 1713 Utrecht Antlaşması ile resmî olarak denizaşırı topraklarına kattığı Cebelitarık'ta da 320 yıldır egemenliğini sürdürmektedir.⁴⁸⁸ İspanya'nın güneyinde 30 bin civarında popülasyonu olan 6,7 km²'lik bu yarımada Cebelitarıklıların karşı tutumunun yanı sıra İspanya'nın İngiliz varlığını askerî bir işgal olarak görmesi ve Cebelitarık üzerindeki egemenlik iddiasına rağmen Londra, Akdeniz'in her iki tarafındaki statükoyu devam ettirmekte kararlı gözükmektedir. Üstelik BK Savunma Bakanlığı, Akdeniz'de daimi olarak iki yeni kıyı muharebe gemisi (LCS) konuşlandırmayı planlamaktadır.⁴⁸⁹

BK, 2022 yılında gerçekleştirdiği 3 ay süren Achillean Harekâtı kapsamında Kraliyet Donanması'nın Amiral gemisi olan HMS Queen Elizabeth ile birlikte RFA Argus, HMS Defender, RFA Mounts Bay, HMS Albion, RFA Tide Surge ve amfibi

---

⁴⁸⁴ UK Defence Journal, 16 April 2024, <https://ukdefencejournal.org.uk/uk-pulled-jets-from-romania-to-intercept-iranian-drones/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴⁸⁵ Kıbrıs Hakikat Gazetesi, 14 Nisan 2024, <https://kibrishakikat.com/?p=188792> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴⁸⁶ Telegraph, 13.04.2024, <https://www.telegraph.co.uk/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴⁸⁷ USA Today, 15 April 2024, <https://www.usatoday.com/story/graphics/2024/04/15/us-israel-planes-missiles-iran-attack-maps/73316311007/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

The Guardian, 14 April 2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/14/us-and-uk-forces-help-shoot-down-iranian-drones-over-jordan-syria-and-iraq> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Gazete Duvar, 16 Nisan 2024, <https://www.gazeteduvar.com.tr/pentagon-iranin-saldirisinda-81-iha-ve-en-az-6-balistik-fuzeyi-dusurduk-haber-1684354> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁴⁸⁸ Euro News TR, 25.11.2018, "İspanya ve İngiltere arasında 300 yıllık Cebelitarık tartışmasında kim ne istiyor?", <https://tr.euronews.com/2018/11/25/brexit-anlasmasi-cebelitarikta-kim-ne-istiyor>

⁴⁸⁹ European Institute of the Mediterranean, https://www.iemed.org/publication/the-british-presence-in-the-mediterranean-post-brexit/#_ftn1 (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

birliklerden oluşan uçak gemisi görev grubu ile Kuzey Denizi'nden Doğu Akdeniz'e kadar konuşlanarak “rekabet çağında” jeopolitik bir güç olarak dünya sahnesine geri döndüğünü stratejik bir mesajla ilan etmiştir.⁴⁹⁰

3.2.6. Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)⁴⁹¹

ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Çin'i, dünyada ABD için en önemli jeopolitik rakip olarak görmektedir.⁴⁹² Dünyanın askerî süper gücü olarak halen ABD gösterilirken, ekonomik süper güç olarak Çin'in öne çıktığı belirtilmektedir.⁴⁹³ Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından ilk olarak 2013 yılında Kuşak ve Yol İnisiyatifi; Çin'in Avrasya ülkelerine yönelik hedeflediği kültürel ve ekonomik ilişkilerin yanı sıra dış politika vizyonunun da bir göstergesi olarak ortaya konulmuştur. Kısaca Kuşak adı verilen İpek Yolu Ekonomik Kuşağı Çin'i Orta Asya, Güney Doğu Asya, Güney Asya, Rusya ve Avrupa'ya kara yolu ile bağlamayı, kısaca Yol adı verilen 21'inci Yüzyılın Deniz İpek Yolu ise Çin'in denize kıyısı olan bölgelerini Güney Doğu ve Güney Asya, Güney Pasifik, Orta Doğu ve Doğu Afrika ile bağlama projesidir. 140 milyar dolarlık bir yatırım olarak planlandığı ve dünya gayri safi milli hasılasının %55'ine, dünya nüfusunun %70'ine ve bilinen enerji rezervlerinin %75'ine tekabül eden ülkeleri⁴⁹⁴ kapsayacağı düşünüldüğünde Kuşak ve Yol İnisiyatifinin daha önce benzeri görülmemiş astronomik boyutlarda bir proje olduğu görülmektedir.⁴⁹⁵ Çin'in devam eden küresel faaliyetlerinin uluslararası düzen üzerinde önemli etkileri olacağı ve 21'inci yüzyılın

---

⁴⁹⁰ Portsmouth The News, 12 December 2022, <https://www.portsmouth.co.uk/news/people/royal-navy-warships-completes-remarkable-major-european-deployment-involving-more-than-a-dozen-countries-3950149> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

⁴⁹¹ Çalışmadaki kelime ekonomisi gözetilerek ülke ismi Çin olarak anılmıştır.

⁴⁹² 2022 U.S. National Security Strategy, s. 11.

⁴⁹³ Center for Strategic & International Studies, Anthony H. Cordesman, 15 August 2023, “China's Emergence as a Superpower”, <https://www.csis.org/analysis/chinas-emergence-superpower> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

⁴⁹⁴ İnisiyatife 2017 itibarıyla 60 ülkenin dâhil olmayı hedeflediği bilinmektedir.

⁴⁹⁵ <https://lseyideas.medium.com/chinas-one-belt-one-road-a-reality-check-b28030ac6d3b> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

ABD - Çin rekabetine göre şekilleneceği bazı analistler tarafından belirtilmektedir.⁴⁹⁶ SIPRI verilerine göre; Çin, ABD'nin⁴⁹⁷ ardından dünyada 2023 yılı askerî harcamalar sıralamasında (tahmini) 296 milyar \$ ile 2'nci sırada yer almaktadır.⁴⁹⁸

Pekin'in genellikle yumuşak güç yaklaşımı ile diplomasi, ekonomik işbirliği, altyapı, limanlar ve taşımacılık alanlarında kalkınma, finansman ve yatırımlarla şekillenen Akdeniz havzasındaki nüfuzu sürekli artan bir trend göstermektedir. Son yıllarda Akdeniz ülkeleri arasında Çin yatırımlarını cezbedilmek için bir rekabetten dahi söz edilebilir. Çin'in Kuzey Afrika'da özellikle Fas, Cezayir, Mısır ve Libya ile belirgin ilişkileri bulunmaktadır.⁴⁹⁹ Öte yandan 2011 yılında ağır bir ekonomik kriz yaşayan Yunanistan'ın Pire Limanı'nın Çin'in deniz taşımacılığı şirketi Cosco tarafından alınması, ülkenin kamu bütçesi için büyük bir rahatlama sağladığı bilinmektedir.⁵⁰⁰

Yunanistan tarafından Pire Limanı'nın işletmesi 49 yıllığına, hisselerin % 67'sine sahip olan Cosco Şirketi'ne verilmiş bulunmaktadır. Kuşak ve Yol İnisiyatifi kapsamında Çin, Yunanistan'ı Avrupa'ya giriş kapısı olarak kullanmaktadır. ABD yönetimi, bir yandan Türkiye'ye yönelik ABD çıkarlarına aykırı tutum sergilediği yönündeki eleştirilerde bulunurken diğer yandan Yunanistan'ın, Avrupa'ya doğrudan erişim imkânı sağlayan Pire Limanı'nı Çin'e tahsis etmesine yeşil ışık yakması dikkat çekicidir.

Avrupa ve MENA ülkeleri de dâhil olmak üzere 60'ın üzerinde ülkenin Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nde yer aldığı ya da katılmak için ilgi gösterdiği bilinmektedir. Çin'in denizcilik stratejisi doğrultusunda Akdeniz havzasının kuzeyinde ve güneyinde kıta

---

⁴⁹⁶ Martin Wolf, 2018 ve Cheng Li 2019'dan aktaran Adel Abdel Ghafar & Anna L. Jacobs, Brookings Institute, July 2020, "China in the Mediterranean: Implications of expanding Sino-North Africa Relations", https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/07/FP_20200720_china_mediterranean_ghafar_jacobs.pdf (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

⁴⁹⁷ ABD, 2023 yılında askerî harcamalar için tahsis ettiği 916 milyar \$'lık bütçe ile 1'inci sırada yer almış ve açık ara öndedir.

⁴⁹⁸ Vatican News, 22 April 2024, Francesca Merlo, "SIPRI report shows huge rise in annual global military expenditure", <https://www.vaticannews.va/en/world/news/2024-04/global-military-spending-surges-amid-war-rising-tensions.html>

⁴⁹⁹ Idem.

⁵⁰⁰ <https://www.docksthefuture.eu/suez-canal-and-the-belt-road-initiative-the-role-of-the-mediterranean-countries/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

içlerine erişim imkânı sağlayan birer giriş kapısı niteliğindeki ülkelere büyük konteyner gemilerinin girebileceği liman altyapıları kurulması için yatırımlar yapmaktadır. Liman altyapıları ile birlikte endüstriyel alanlar, lojistik tesisler ve tax-free bölgeler uluslararası yatırımcılar için de olumlu göstergeler olarak değerlendirilmekte ve Çin ile birlikte ev sahibi ülkeler için de kazan-kazan ilişkisi olarak önem arz etmektedir.⁵⁰¹

Türkiye'ye baktığımızda, 2015 yılında resmi olarak Kuşak ve Yol İnisiyatifi'ne üye olmuş ve projenin başlatıldığı 2013 yılından 2020 yılına kadar 4 milyar dolar ile Çin'in toplam yatırımlarının %1.31'ini almıştır. Çin yatırımlarından pay alma sıralamasında 80 ülke arasında Türkiye 23'üncü sırada yer almaktadır.⁵⁰² 2015 yılında İstanbul Ambarlı'da bulunan Kumport Enterprise'ın %65 hissesi Cosco Pacific'in CMHI ve CIC Capital ortak girişim grubunca 940 milyon dolara⁵⁰³ satın alınmıştır. %35'lik kısmı ise Umman Devlet Fonu SGRF'ye aittir. Türkiye konteyner trafiğinin %13'ü Kumport terminali üzerinden gerçekleştirilmektedir.⁵⁰⁴ Bunun haricinde Çin, Kuşak ve Yol İnisiyatifi için ideal bir ülke olan Türkiye'de rüzgâr ve güneş başta olmak üzere yenilenebilir enerji sektörü ile karayolu ve demiryolu taşımacılığına yatırım yapmaktadır. Çin'in jeostratejik vizyonu açısından önemli bir ülke olan Türkiye, ulaştırma açısından megaproje olan Orta Koridor üzerinde yer almakta ve Orta Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlaması planlanmaktadır.⁵⁰⁵

3.2.7. Fransa

---

⁵⁰¹ <https://www.docksthefuture.eu/suez-canal-and-the-belt-road-initiative-the-role-of-the-mediterranean-countries/> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

⁵⁰² Gürel Burak, Kozluca Mina, "Chinese Investment in Turkey: The Belt and Road Initiative, Rising Expectations and Ground Realities", **European Review**, 2022; 30(6):806-834 (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

⁵⁰³ <https://www.invest.gov.tr/en/news/news-from-turkey/pages/280915-cosco-pacific-buys-turkish-kumport.aspx> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

⁵⁰⁴ <https://www.kumport.com.tr/en-US/corporate/627405> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

⁵⁰⁵ Ceren Ergenç, Derya Göçer, "China's Response to Türkiye's Volatile Authoritarianism", Carnegie Endowment for International Peace, <https://carnegieendowment.org/2023/05/05/china-s-response-to-turkiye-s-volatile-authoritarianism-pub-89690> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

Attali'ye göre tarihte Fransa çeşitli dönemlerde, küresel bir süper güç olma şansını yakalamış ancak bu fırsatları değerlendirememiştir. Her seferinde dünya hâkimiyetini sırasıyla Venediklilere, Flamanlara, Cenevizlilere, Hollandalılara, İngilizlere ve Amerikalılara bırakmıştır. Ancak buna rağmen günümüzdeki jeostratejik açıdan benzersiz konumu ve denizaşırı toprakları, denizlere olan erişimi, dünya ticaretinin stratejik noktalarında yer alması, askerî kapasitesi ve yetenekleri gibi faktörler göz önüne alındığında Fransa'nın hala dünya denizlerinde başat bir küresel aktör olma potansiyeline sahip olduğu bir gerçektir.⁵⁰⁶

Fransa ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki diplomatik ilişkiler Sultan II. Bayezid'in, Fransa'da alıkonulan kardeşi Cem Sultan hakkında bilgi almak üzere Kral XI. Louis'ye bir elçi gönderdiği 1483 yılına uzanmaktadır.⁵⁰⁷ Daha sonra 1525 yılında Fransa Kralı I. François (Fransuva)'nın, Avrupa'nın ünlü hükümdarı Kutsal Roma İmparatoru ve İspanya Kralı V. Charles ya da Charles Quint (Şarlken)'e karşı Avrupa'da bir denge siyaseti kurabilmek amacıyla, adından "*Le Magnifique*" ya da "*Grand Turk*" olarak bahsedilen Osmanlı İmparatoru Kanuni Sultan Süleyman ile ittifak yapması; Avrupa'da "Rönesans diplomasisinden sansasyonel bir sapma"⁵⁰⁸ olarak görülmüş ve büyük bir yankı uyandırmış, aynı zamanda beş asırlık Türk-Fransız ilişkilerinin de temelini oluşturmuştur.⁵⁰⁹

Osmanlı İmparatorluğu'na Fransa'nın ilk Büyükelçisi olarak 1535 yılında *Jean de la Forest* atanmış,⁵¹⁰ aynı yıl "*Barış, Dostluk ve Ticaret Anlaşması*"⁵¹¹ ile kendisine

---

⁵⁰⁶ J. Attali, 2018, s. 14, 15.

⁵⁰⁷ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁵⁰⁸ Christine Isom-Verhaaren, "Barbarossa and His Army Who Came to Succor All of Us": Ottoman and French Views of Their Joint Campaign of 1543–1544, **Society for French Historical Studies**, French Historical Studies, (Summer 2007), Vol. 30, No. 3, pp. 396–425, s. 396.

⁵⁰⁹ De Lamar Jensen, "The Ottoman Turks In Sixteenth Century French Diplomacy", **The Sixteenth Century Journal**, The University of Chicago Press, Vol. 16, No. 4 (Winter, 1985), pp. 451–470, s. 451, İsmail Soysal, "Tarihsel Açıdan Bakıldığında Türkiye ile Fransa'nın Menfaatlerinin Birbirini Tamamlayıcı Niteliği", **Türk Tarih Kurumu, Belleten Dergisi**, Nisan 1990, Cilt 54, Sayı 209, pp. 463–476, s. 463.

⁵¹⁰ Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransa nezdinde Yirmisekiz Mehmet Çelebi'yi ilk Büyükelçi olarak ataması 1721 yılında yapılmıştır. T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

kapitülasyonlar tanınan Fransa, Osmanlı Devleti nezdinde en ayrıcalıklı devlet pozisyonuna yükselmiştir.⁵¹² Fransa'nın Orta Doğu politikasını yansıtmaları açısından Fransız büyükelçileri Jean de la Forest ve Garde Baronu Paulin'in Türklerle kurduğu diplomatik ilişkiler ve yaptığı anlaşmalar dikkat çekicidir. Öyle ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun en ünlü Kaptan-ı Deryası Barbaros Hayreddin Paşa hayatının son seferini Fransa'ya yapmıştır.⁵¹³

Bu dönemde Fransa Kralı I. Fransuva'nın izlediği politika ve Kanuni Sultan Selim ile yaptığı anlaşma çerçevesinde Osmanlı Donanması, Akdeniz'de Kral Şarlken'e karşı bir caydırıcılık ve güvenlik kuvveti olarak konuşlandırılmış ve hatta Toulon şehri sekiz ay boyunca⁵¹⁴ üs olarak kullanılmak üzere Barbaros'un yönetimine verilmiştir. Komutasındaki Osmanlı-Fransız Birleşik Donanması ile Nice şehrini Savoy Dükalığı'ndan geri alarak (20 Ağustos 1543) Fransa Krallığı'na teslim eden⁵¹⁵ Barbaros, 1543-1544 kışını donanması ile Toulon Limanı'nda geçirmiş ve bu süreçte Akdeniz kıyılarındaki Habsburgların kontrolündeki İspanya ve İtalya şehirlerine taarruzlarda bulunmuştur.⁵¹⁶ Buna mukabil, Avrupa'dan Osmanlı Donanması'na karşı herhangi bir mukavemet görülmemiştir.⁵¹⁷ Böylece Fransa-Osmanlı ittifakı sürecinde Osmanlı Donanması, Fransa'yı Habsburg saldırıları ve istilasına karşı korumuştur.

---

⁵¹¹ Bu anlaşma ile birlikte ayrıca gizli bir anlaşma niteliğinde "Tecavüzi İttifak Muahedesi" imzalanmıştır.

⁵¹² T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁵¹³ Feridun M. Emecen, **Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2022, s. 367, 369.

⁵¹⁴ Barbaros Hayreddin Paşa komutasındaki Osmanlı Donanması 28 Mayıs 1543 tarihinde 110 kalyon ve diğer gemilerle Fransa seferine çıkmış, 20 Temmuz 1543 tarihinde Marsilya'ya gelmiş, büyük bölümünü Toulon'a istinaden gerçekleştirdiği harekâtın sona ermesiyle birlikte Mayıs 1544 sonlarında Fransa'dan ayrılmıştır. Barbaros, bazı İtalya kıyılarına, Napoli'ye, Messina'ya, Kalabriya'ya intikal etmiş ve akınlar düzenlemiş, ayrıca dönüş yolculuğunda Cenova'ya uğrayarak burada esir bulunan büyük Türk Amiralî Turgut Reis'i kurtarmış ve 14 Ekim 1544'te İstanbul'a avdet etmiştir.

Bkz.C. I. Verhaaren, *ibid*; S. Muradî, 2004, s. 235, 236.

⁵¹⁵ Seyyid Muradî, **Kaptan Paşa'nın Seyir Defteri: Gazavât-ı Hayreddin Paşa**, Çev. Ahmet Şimşirgil, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2004, s. 235.

⁵¹⁶ İsmail Ceran, XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Fransız İlişkileri, Kanuni Sultan Süleyman - I. François İttifakı", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/2 Winter 2014, pp. 391-427, s. 393-417.

⁵¹⁷ S. Muradî, 2004, s. 235.

Resim 5: Matrakçı Nasuh Tarafından Yapılan Nice Kuşatması (Solda) ve Toulon'da Kışlayan Osmanlı Donanması (Sağda) Minyatürleri

Osmanlı-Fransa ilişkileri ve söz konusu tarihsel gelişmeler farklı siyasi ve jeopolitik yönlere evrilirken, Fransız Deniz Kuvvetleri'nin ana üssünün de bulunduğu Toulon'daki *Hôtel de Ville*'in *grande salle*'sinde, Barbaros'un ve Osmanlı Donanması'nın anısını yaşatan bir tablo yüzyıllar boyunca asılı kalmıştır. Toulon'da kışlayan Osmanlı donanmasını tasvir eden eserin altına şu sözler yazılıydı:⁵¹⁸ “*Bu, hepimizin imdadına yetişen Barbaros ve ordusudur.*” İdris Bostan'a göre Barbaros Hayreddin Paşa, yalnızca bir Amiral ve Komutan değil aynı zamanda bir devlet adamıydı. Akdeniz politikalarına yön vermiş ve Osmanlı Devleti'ni bir deniz imparatorluğu haline getirmiştir.⁵¹⁹

Fransız-Türk ilişkilerini derinden sarsan Napolyon Bonoparte'ın Mısır Seferi'nin (1798-1801) amacı aslında; kuzeyde Anadolu ve Balkanlar, Batıda Trablus, Tunus ve Cezayir vilayetleri olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu'nu ikiye bölmek ve Mısır üzerinden Hint Okyanusu'na güvenli bir şekilde açılmaktı. Ancak Akka'yı bir türlü ele

⁵¹⁸ C. I. Verhaaren, a.g.m., s. 424; Tuna Turgay, “Türk Denizcilik Tarihinin Efsane İsmi Barbaros Hayreddin Paşa”, *Skylife Dergisi*, Eylül 2001, s. 23.

Not-1: Söz konusu tablo Fransız Devrimi sırasında imha edilmiştir. (Henry, “Documents relatifs”, 566'dan aktaran C. I. Verhaaren, idem).

Not-2: Her Türk denizcisinin büyük bir saygı ve minnetle andığı Kaptan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa'nın, Akdeniz'den armadasıyla İstanbul'a dönüşü, Yahya Kemal Beyatlı tarafından “Süleymaniye'de Bayram Sabahı” adlı şiirde şu mısralarla destanlaştırmıştır:

“Deniz ufkunda bu top sesleri nereden geliyor? Barbaros belki donanmayla seferden geliyor. Adalardan mı, Tunus'tan mı, Cezayir'den mi? Hür ufuklarda donanmış iki yüz pare gemi, Yeni doğmuş ayı gördükleri yerden geliyor. O mübarek gemiler hangi seherden geliyor?”

⁵¹⁹ Anadolu Ajansı, “Osmanlı'yı deniz imparatorluğu haline getiren Barbaros Hayrettin Paşa”, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/osmanliyi-deniz-imparatorlugu-haline-getiren-barbaros-hayrettin-pasa/2629611> (Erişim Tarihi: 17.03.2024)

geçiremeyen Napolyon planında başarısız olmuş ve Fransa'ya geri çekilmek zorunda kalmıştır. Fransa'nın Doğu Akdeniz'de başarıya ulaşan tek hamlesi 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılması olmakla beraber Hindistan'a kolayca erişim sağlayan bu yeni su yolundan en çok İngilizler istifade etmiştir. Akdeniz'in batı kapısı niteliğindeki Cebelitarık'a daha 1704'te yerleşmiş bulunan Britanya, bundan sonra, sırasıyla Malta (1800), Kıbrıs (1878) ve Mısır'ın (1882) kontrolünü eline geçirmiş ve böylece "Pax Britannica" Akdeniz'e hâkim olmuştur.⁵²⁰

Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'de Fransa'nın varlığı; 1830'da Cezayir'i, 1881'de Tunus'u ve 1912'de Fas'ı sömürgeleştirmesi ve I. Dünya Savaşı'nın ardından elde ettiği manda yönetimleriyle ağırlık kazanmıştır. Dünyada emperyalizm ve sömürgecilik geleneğinin önde gelen devletlerinden biri olan Fransa'nın 5'inci Cumhuriyet (1958 sonrası) ile birlikte Orta Doğu'ya daha çok önem verdiği bilinmektedir.

Avrupa Birliği'nde liderlik iddiası bulunan ve Ortadoğu ve Afrika'daki nüfuzunu artırmaya çalışan Fransa, 2007 yılında Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin göreve başlamasıyla birlikte "Akdeniz Birliği" projesini ortaya koymuştur. Fransa ev sahipliğinde AB üyesi ve Akdeniz ülkelerin (Libya hariç) katılımıyla 2008 yılındaki Paris Zirvesi'nde "Akdeniz İçin Birlik" (AİB) kurulmuştur. Orta Doğu odaklı olmak üzere bölgenin barış, istikrar ve güvenliğine katkı sağlamayı amaçlayan girişim Akdeniz ve Orta Doğu'nun başta kitle imha silahlarından arındırılması olmak üzere geniş bir yelpazede birlikte çalışma ve işbirliği zemini oluşturmayı öngörmüştür. Böylece Fransa'nın öncülüğünde Akdeniz ve çevresi ile AB ülkelerinden oluşan yeni bir birlik kurulmuştur.⁵²¹

Attali'nin öncülüğünde kurgulanan ve Mitterand ile başlayıp Macron'a uzanan Fransa'nın Akdeniz stratejisi için uzun vadeli siyaset mühendisliği faaliyetleri artık ürün

---

⁵²⁰ F. Braudel, 2007, s. 114.

⁵²¹ R. Uçarol, 2015, s. 1253.

vermeye başlamıştır. Haziran 2020’de Macron, ulusa sesleniş konuşmasında Kovid-19

Pandemisi sonrası kalkınmanın yöntemini şöyle tasvir etmiştir:

Ekonominin yeniden inşası aynı zamanda deniz stratejimizin geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. Biz ki dünyanın ikinci en büyük okyanus gücüyüz, deniz stratejimize ivme kazandırmamız gerek.

3.2.8. İran

Osmanlı İmparatorluğu’nun, köklü bir devlet geleneğine sahip olan İran ile 1639 yılında imzaladığı Kasr-ı Şirin Anlaşması’ndan bu yana neredeyse 400 yıldır değişmeyen 560 km’lik Türkiye-İran sınırı iki ülke arasındaki tarihsel komşuluğun ve dostane ilişkilerin bir göstergesidir.⁵²² Orta Doğu’da İran’ın Basra Körfezi’nden Hazar Denizi’ne, Hazar Denizi’nden Kızıldeniz’e, Kızıldeniz’den Doğu Akdeniz’e kadar hissedilen bir nüfuzu vardır.

Kendine özgü bir iç deniz olan Basra Körfezi, kuzeyde Fırat ve Dicle nehirlerinin döküldüğü Şattülarap deltasından, güneydoğu istikametinde 35 deniz mili (55 km) genişliğindeki Hürmüz Boğazı’na kadar yaklaşık 990 km. boyunca uzanarak buradan Hint Okyanusu’na bağlanmaktadır. Basra Körfezi’nin etrafında denize en uzun kıyısı bulunan İran ile birlikte, Umman, BAE, Katar, Bahreyn, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Irak yer almaktadır.⁵²³ Basra Körfezi, Suudi Arabistan liderliğindeki Sünni devletler ile Şii dünyasının lideri konumundaki İran arasında cereyan eden jeopolitik bir rekabet denizi haline gelmiştir. Son dönemde İran’ın bölgedeki ağırlığının arttığı, Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen’in Tahran’ın siyasi etkisi ve kontrolü altına girdiği, bununla birlikte İran’ın Orta Doğu’da vekâlet savaşlarına yön veren aktörlerden biri olduğu analistler tarafından ifade edilmektedir.⁵²⁴

⁵²² T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-iran_siyasi-iliskileri.tr.mfa (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

⁵²³ Britannica Ansiklopedisi, <https://www.britannica.com/place/Persian-Gulf> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

⁵²⁴ J. Stavridis, 2021, s. 128.

Dünya petrol rezervlerin %55'inin körfez ülkelerinde bulunduğu⁵²⁵ ve mevcut rekabet ortamı dikkate alındığında dünya için jeostratejik öneme sahip bir bölge olan Basra Körfezi'nde, bölge dışı bir aktör olarak ABD'nin Bahreyn'in başkenti Manama'da ABD Merkez Deniz Kuvvetleri ve 5'inci Filosu'nun karargâhı bulunmaktadır. Bu karargâhın komutasını yürüten Koramiral aynı zamanda 41 ülkenin üyesi ya da ortağı olduğu ABD liderliğindeki Birleşik Deniz Kuvvetleri'nin de komutanlığını yapmaktadır. ABD dış politikasında bir "haydut devlet" ve bir tehdit olarak algılanan İran,⁵²⁶ bölgede istikrarı bozan, nükleer silahlara sahip olmaya çalışan, komşularının iç işlerine karışarak "proxy" denilen vekilleri aracılığıyla füzelerin ve insansız hava araçlarının yaygınlaşmasını sağlayan ve ABD'nin bölgedeki çıkarlarına aykırı davranan bir devlet olarak tasvir edilmektedir. ABD Orta Doğu'da, başta İsrail olmak üzere bölgedeki ortakları ile işbirliği yaparak ve ekonomik yaptırımlar yoluyla İran'a karşı caydırıcılık sağlamayı, bölgesel çatışmaları azaltmayı ve enerji güvenliğini desteklemeyi hedeflemektedir.⁵²⁷

Rusya ve Çin ile iyi ilişkiler geliştiren İran, "işbirliğini güçlendirmek ve bölgesel barış ve istikrarı korumak" amacıyla bu ülkelerle 2018 yılından bu yana bölgede ortak deniz tatbikatları gerçekleştirmekte ve ABD ile ortaklarına stratejik mesaj vermektedir. İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihinde başlattığı ve halen devam eden Gazze'ye yönelik saldırılarının ve işgalinin, Yemen'deki Husi güçlerin Bab El-Mandeb Boğazı'ndan geçen askerî ve ticari gemileri füzeler ve dronlarla hedef alması neticesinde savaşın Kızıldeniz ve Aden Körfezi'ne sıçramasının yanı sıra 1 Nisan 2024 tarihinde İsrail'in Şam'daki İran Büyükelçiliğini bombalaması ve buna mukabil 13 Nisan 2024 tarihinde

---

⁵²⁵ Strauss Center for International Security and Law, The University of Texas at Austin, "Strait of Hormuz: Assessing the threat to oil flows through the Strait" <https://www.strausscenter.org/strait-of-hormuz-oil-in-the-persian-gulf/> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

⁵²⁶ Wilson Center, "Rogue States" and the United States: A Historical Perspective, <https://www.wilsoncenter.org/event/rogue-states-and-the-united-states-historical-perspective> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

⁵²⁷ US National Security Strategy 2022, s. 28, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Erişim Tarihi: 24.2.2024)

İran'ın bu ÷lkeye yönelik misillemesi, buna ilaveten İsrail'in müteakip saldırılarını Lübnan'a yönlendireceğine dair medyada yer alan haberler uluslararası toplumun bölgedeki gerilimin artmasından ve İsrail saldırılarının daha geniş bir bölgeşel çatışmaya dönüşmesinden endişe etmesine neden olmuştur.⁵²⁸

3.2.9. Mısır

Soğuk Savaş Dönemi'nde Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdülnasır'ın Rusya ve Çin ile iyi ilişkiler kurması ve Süveyş Kanalı'nı kamulaştırma kararı alması neticesinde Fransa ve Britanya bir amfibi harekât ile 31 Ekim 1956 tarihinde Süveyş Kanalı bölgesini, müteakiben İsrail Sina Yarımadası'nı işgal etmiştir. Mısır Ordusu'nun sergilediğı millî mücadelenin yanı sıra ABD'nin baskısıyla işgalcilerin onur kırıcı bir şekilde geri çekilmesi ve BM kararı ile yeni bir Mısır-İsrail çatışmasını önlemek için Sina Yarımadası'nda BM Barış Gücü'nün görevlendirilmesi Nasır yönetiminin sömürgeci devletlere karşı bir zaferi olarak dünya gündeminde öne çıkmıştır. Jeopolitik açıdan Süveyş Krizi, beraberinde bölgesel dinamiklerde önemli bir değişim getirmiş, ABD'nin Arap dünyasının Avrupa'ya bırakılamayacak kadar önemli olduğunu idrak etmesine ve Orta Doğı politikasını gözden geçirmesine neden olmuştur. Bu savaştan sonra ABD, Orta Doğı'yu arka bahçesine dönüştürecek bir politika izlemiştir. Bununla birlikte, Avrupalı güçler bölgedeki nüfuzunu kaybetmiş, 1882 yılından itibaren devam eden Mısır'daki Britanya etkisi sona ermiştir.⁵²⁹

Mısır; tarihsel arka planı, kültürel birikimi, 104 milyonluk nüfusu ile en büyük Arap ülkesi olması, dünyanın düğüm noktalarından biri olan Süveyş Kanalı'na kumanda eden coğrafi konumu ve jeopolitik ağırlığı ile Doğı Akdeniz'de ve Orta Doğı'da

---

⁵²⁸ CNN International, <https://edition.cnn.com/2024/03/13/middleeast/china-russia-iran-navy-drills-intl-hnk/index.html> (Erişim Tarihi: 14.3.2024)

⁵²⁹ Paul Danahar, **The New Middle East: The World After The Arab Spring**, Bloomsbury Publishing, London, 2013, s. 69.

önemli bir devlettir. 22 üyeli Arap Ligi'ne ev sahipliği yapan Kahire'nin 1979 yılında İsrail ile imzaladığı barış antlaşması bölgedeki Arap-İsrail ilişkileri açısından önemli bir rol oynamış, 2020 yılında Arap ülkeleri ile ilişkilerini normalleştirmeyi hedefleyen İsrail'in, ABD'nin arabuluculuğunda, BAE ve Bahreyn ile imzaladığı İbrahim Anlaşmaları için temel teşkil etmiştir.⁵³⁰

Mısır-Türkiye diplomatik ilişkileri; Mısır'ın demokratik olarak seçilen ilk Cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi'nin 2013 yılında askerî bir darbe ile yönetimden uzaklaştırılması neticesinde Maslahatgüzar seviyesine indirgenmiş, uzun bir aradan sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Cumhurbaşkanı Abdülfettah Es Sisi'nin 2022 yılında Katar'da gerçekleştirdikleri bir görüşme ile birlikte yeniden normalleşme sürecine girmiştir. 2023 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kahire'ye yaptığı resmî ziyaret ile ilişkiler ivme kazanmıştır.⁵³¹ İsrail-Filistin meselesi, Libya'daki istikrarsızlık ve süregelen diğer bölgesel sorunların çözülmesinde iki ülkenin kilit rolü ve işbirliği bulunmaktadır.

Doğu Akdeniz'de en zengin enerji kaynaklarına sahip olan, Endonezya ve Malezya'nın ardından dünyanın 13'üncü sıradaki üreticisi konumunda olan ve uluslararası enerji arz güvenliği açısından önemli bir aktör olan Mısır, 2019 yılında 64,9 milyar m³ doğalgaz üretimi gerçekleştirmiştir.⁵³² İtalyan Eni Şirketi tarafından Mısır açıklarında, Shorouk bölgesindeki Port Said'in yaklaşık 200 km kuzeyinde keşfedilen Zohr, doğalgaz açısından şimdiye kadar Akdeniz'de keşfedilen en büyük sahadır. 2017 yılında faaliyete geçen ve günümüzde tam kapasite ile çalışan Zohr, hesaplanan 850

---

⁵³⁰ Congressional Research Service (CRS) Report, RL33003, Egypt: Background and U.S. Relations, Updated by Jeremy M. Sharp, May 2, 2023 <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33003> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

⁵³¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-misir_siyasi-iliskileri-tr.mfa (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

⁵³² David Butter, "Egypt's Energy Ambitions and its Eastern Mediterranean Policy", Michaël Tanchum (Ed.), Konrad Adenauer Stiftung Report on Eastern Mediterranean in Uncharted Waters: Perspectives on Emerging Geopolitical Realities, Ankara, 2020, s. 45-50.

milyar m³ rezerv ile Mısır'ın gelecekte yıllarca enerji ihtiyacını karşılamasını ve Akdeniz'de önemli bir LNG ihracatçısı olmasını sağlayacak bir potansiyele sahiptir.⁵³³

Bunun haricinde Mısır; Idku ve Dimyat (Damietta) LNG terminalleri ile Eni'nin işlettiği Batı Nil Deltası'ndaki Nooros doğalgaz sahasında üretim yapmakta, Ürdün'e boru hattı ile doğal gaz ihraç etmekte, BP Şirketi'nin işlettiği Batı Nil Deltası'nın faaliyete geçmesini, Kızıl Deniz'de Chevron ve Shell tarafından, Mısır'ın Batı'sında Herodot havzasında ise Chevron, ExxonMobil ve Total tarafından sondaj çalışmaları yapılmasını planlamaktadır.⁵³⁴

. Mısır, askerî açıdan ordusunu ve donanmasını modernize etmekte kapsamlı bir dönüşüm sürecine girmiş olup, silahlanma konusunda 2019-2023 yılları arasında Rusya, İtalya, Almanya, Fransa, ABD ve BAE gibi tedarikçilerden aldığı savunma sanayii ürünleri ile dünya genelindeki toplam ihraç ürünlerinin %4'üne tekabül eden bir oranla dünya ithalatçı ülkeler sıralamasında 7'nci sırada yer almıştır. Türkiye %1.6 oranı ile bu sıralamada 17'nci sırada yer almaktadır. İsveç merkezli bağımsız bir uluslararası enstitü ve Stockholm merkezli bir düşünce kuruluşu olan SIPRI'nın verilerine göre Mısır'ın son dönemde ithal ettiği sofistike harp platformu ve silahlara baktığımızda;

- 2014-2018 yılları arasında Fransa'dan 23 savaş uçağı ve 2 fırkateyn, Rusya'dan 30 savaş uçağı, Almanya'dan 2 denizaltı, ABD'den 12 savaş uçağı ve 2 korvet,

- 2019-2023 yılları arasında Almanya'dan 4 fırkateyn ve 2 denizaltı, İtalya'dan 2 fırkateyn, Rusya'dan 20 savaş uçağı, Fransa'dan 30 savaş uçağı, 3 fırkateyn ve uzun menzilli füzeler tedarik ettiği anlaşılmaktadır.⁵³⁵

---

⁵³³ ENI Şirketi İnternet Sitesi, <https://www.eni.com/en-IT/actions/global-activities/egypt/zohr.html> (Erişim Tarihi: 28.07.2024)

⁵³⁴ D. Butter, ibid.

⁵³⁵ Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) İnternet Sitesi, SIPRI Fact Sheet March 2024, Trends In International Arms Transfers - 2023, https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-03/fs_2403_at_2023.pdf (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Mısır'ın 2024 yılı savunma bütçesi, ABD'den aldığı askerî yardım da dâhil olmak üzere 5,2 milyar \$ değerindedir.⁵³⁶ Son 10 yılda Mısır'ın savunma ve güvenlik alanında yaptığı yaklaşık 44 milyar \$'lık harcama ile envanterine kattığı Rafale jetleri (54 adet), Fremm sınıfı fırkateynleri (2 adet), Meko A200 sınıfı korvetler (4 adet), 1400 tonluk Tip 209 denizaltı (4 adet) ve orta menzilli Aster 15 füzeleri (25 adet) ile yakın gelecekte Fransa, Almanya, İtalya, ABD ve Rusya ile imzaladığı tedarik anlaşmaları çerçevesinde envanterine girecek olan diğer platform ve silahlar dikkate alındığında Mısır'ın bölgenin hatırı sayılır hava ve deniz güçlerinden biri haline geldiği söylenebilir. Mısır halkının en az üçte birinin yoksulluk sınırı standardının altında yaşadığı ve ülkenin dış borcunun yaklaşık 138 milyar \$ olduğu⁵³⁷ göz önüne alındığında daha önce benzeri görülmemiş askerî harcamalar konusunda Mısır Yönetiminin amaçları, öncelikleri ve hedeflerine ilişkin eleştiriler de gündeme gelmektedir.⁵³⁸ 2024 yılı dünya askerî güçler sıralamasında 145 ülke arasında Mısır (Power Index: 0,2283) 15'inci sırada, Türkiye (Power Index: 0,1697) ise 8'inci sırada yer almaktadır.⁵³⁹

3.2.10. Rusya Federasyonu (RF)⁵⁴⁰

1991 yılında SSCB'nin çöküşü ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte ABD'nin "süper güç" olarak dünyada öne çıktığı dönemde siyasi ve ekonomik krizlerle mücadele eden Rusya, 21'inci yüzyılın başlarından itibaren Vladimir Putin yönetiminde

---

⁵³⁶ Global Data İnternet Sitesi, Egypt Defense Market Size, Trends, Budget Allocation, Regulations, Acquisitions, Competitive Landscape and Forecast to 2029, April 08, 2024, <https://www.globaldata.com/store/report/egypt-defense-market-analysis/> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁵³⁷ Al-Monitor, Despite reaching all-time high, Egypt's external debt is within safe levels, October 23, 2021, <https://www.al-monitor.com/originals/2021/10/despite-reaching-all-time-high-egypts-external-debt-within-safe-levels> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁵³⁸ Arab Center Washington DC, Khalil Al-Anani, Sisi Intensifies Arms Imports to Secure External Support for His Policies, 28 February 2022, <https://arabcenterdc.org/resource/sisi-intensifies-arms-imports-to-secure-external-support-for-his-policies/> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁵³⁹ Global Fire Power İnternet Sitesi, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

⁵⁴⁰ Kelime ekonomisine katkı amacıyla yalnızca Rusya olarak anılacaktır.

yeniden jeopolitik gücünü kazanmış ve uluslararası arenada yerini almıştır.⁵⁴¹ Çin ile işbirliği içerisinde Şangay İşbirliği Örgütü’nü kuran Putin, transatlantik ittifakına karşı bir Avrasya ittifakı oluşturarak tek kutuplu dünya düzenine meydan okumuştur.⁵⁴²

Rusya’nın, 2008 yılında ayrılıkçı Güney Osetya ve Abhazya’yı siyasi ve askerî olarak desteklemesi ve Gürcistan’a askerî müdahalede bulunması, 2014 yılında Ukrayna’nın egemenliğini ve bütünlüğünü hedef alarak Kırım’ı ilhakı, 2018 yılında Azak Denizi’ne intikal eden Ukrayna Deniz Kuvvetleri gemilerine Kerç Boğazı’nda saldırarak el koyması ve 2022 yılında “özel askerî harekât” adı altında Ukrayna’yı işgal etmeye kalkışması ülkemizin de içinde bulunduğu coğrafyada güvenlik ve istikrarın bozulmasına ve AB, ABD ve NATO gibi aktörlerin bölgeye daha çok müdahil olmasına neden olmuştur.

2010 yılında başlayan Arap Baharının etkisiyle Suriye’de 2011 yılında ortaya çıkan ve hâlen devam eden iç savaşta Suriye yönetimini himayesine alan Rusya, rejimin yıkılmasını önlemiş ve Suriye’de askerî üsler kurarak ülkedeki nüfuzunu güçlendirmiştir. Son dönemde yaşanan gelişmeler, RF’nin Suriye’de kalıcı olacağını ve artık sadece Karadeniz’de değil Doğu Akdeniz ve Orta Doğu’da kalıcı olarak varlık göstereceğini ortaya koymuştur. Rusya’nın Akdeniz bölgesinde ve Doğu Avrupa’da artan varlığı NATO’nun da dikkatini çekmiş ve bölgede askerî varlığını artırmasına neden olmuştur.⁵⁴³

Sahip olduğu diplomatik, ekonomik, askerî ve nükleer kapasite ile Rusya; Arktik’ten Afrika’ya, Avro-Atlantik’ten Hint-Pasifik’e kadar varlık ve faaliyet göstermekte, nüfuzu dünya ölçeğinde hissedilmektedir. Moskova’nın küresel güç olma stratejisi, Rusya’nın ekonomik geleceği, ulusal güvenliği ve denizlerle bağlantılı ülkelere nüfuz etme yeteneği olarak gördüğü deniz alanını RF için önemli

---

⁵⁴¹ CIA Resmî İnternet Sayfası, “The World Factbook”, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html> (Erişim Tarihi: 27.03.2020).

⁵⁴² C. Gürdeniz, 2020, s. 83.

⁵⁴³ NATO Resmî İnternet Sitesi, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm (Erişim Tarihi: 24.1.2024)

kılmaktadır.⁵⁴⁴ SSCB Deniz Kuvvetleri'nin ünlü amirali Sergei Gorshkov'un 1979 yılında; "Devletlerin siyaseti için donanma her zaman bir enstrüman, barış zamanında ise önemli bir yardımcı olmuştur." şeklinde ifade ettiğı düşünce Rusların deniz gücüne verdiği geleneksel önemin bir yansımasıdır.⁵⁴⁵ ABD'nin *büyük güç mücadelesi*, NATO'nun ise *stratejik rekabet* olarak adlandırdığı küresel rekabette Rusya, Çin'den sonra ikinci büyük rakip olmakla birlikte "özgür ve açık uluslararası sisteme" acil bir tehdit olarak addedilmektedir.⁵⁴⁶

Rusya dünya denizlerinde etkin bir aktördür. Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından onaylanarak 31 Temmuz 2022 tarihinde Rus Deniz Kuvvetleri Günü'nde kamuya açıklanan ve stratejik bir planlama dokümanı olan RF Denizcilik Doktrini'nde ülkenin denizlere yönelik ulusal politikasına ilişkin öncelikler ve hedefler yer almaktadır. Buna göre Akdeniz'le ilgili olarak Moskova'nın;

- Akdeniz ve Kızıl Deniz ile mücavir denizler dâhil olmak üzere MENA ülkeleri ile iyi ilişkiler geliştirmek,
- Orta Doğu'da askerî-politik açıdan istikrar sağlamak için odaklanmış bir siyaset izlemek,
- Suriye ile ortaklığı güçlendirerek bölgesel çatışmaların çözümlenmesinde kapsamlı yardım sağlamak,
- Suriye'de konuşlu Deniz Lojistik Destek Merkezi'ne istinaden RF'nin Akdeniz'de daimi bir deniz kuvvetleri varlığını temin etmek ve bölgedeki diğer ülkelerde de lojistik destek merkezleri kurmak,
- Akdeniz havzası devletleri ile ekonomik, askeri ve teknik işbirlikleri geliştirmek,

---

⁵⁴⁴ ABD Deniz Kuvvetleri Harp Akademisi resmî internet sitesi, <https://usnwc.edu/Research-and-Wargaming/Research-Centers/Russia-Maritime-Studies-Institute> (Erişim Tarihi: 20.01.2024)

⁵⁴⁵ Gorshkov, *The Sea Power*, s. 248'den aktaran C. Le Mièr, 2014, s. 1.

⁵⁴⁶ U.S. National Security Strategy 2022, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Erişim Tarihi: 24.1.2024)

- Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerin limanlarından kruvaziyer (yolcu) taşımacılığının Kırım ve Krasnodar limanlarına genişletilmesini sağlamak,
- Bölgede Rusya’nın konumunu güçlendirmek ve idame etmek için denizde bilimsel araştırmalar gerçekleştirmek şeklindeki hedefleri dikkat çekicidir.⁵⁴⁷

Bununla birlikte, kendisini Batı ile doğrudan karşı karşıya gelme ve topyekün bir hibrit savaş durumunda gören Rusya’nın *Dünya Okyanusu* olarak tanımladığı dünya denizlerinde devletin bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin dokunulmazlığının birinci öncelikli ulusal güvenlik konusu olduğu, aynı zamanda MEB ve kıta sahanlığı dâhilinde uygulanan RF’nin egemenlik haklarının ve yargı yetkisinin sağlanmasının büyük önem arz ettiği, Deniz Kuvvetleri faaliyetlerinin Rusya için öncelikli olduğu, Atlantik bölgesine ilişkin ulusal denizcilik politikasının, faaliyetlerini RF ve müttefikleriyle çatışmaya odaklayan NATO’nun varlığı tarafından belirlendiği ve NATO’nun askeri altyapısını Rusya sınırlarına konuşlandırmasının RF açısından kabul edilemez olduğu doktrinde vurgulanan diğer önemli hususlardır.⁵⁴⁸

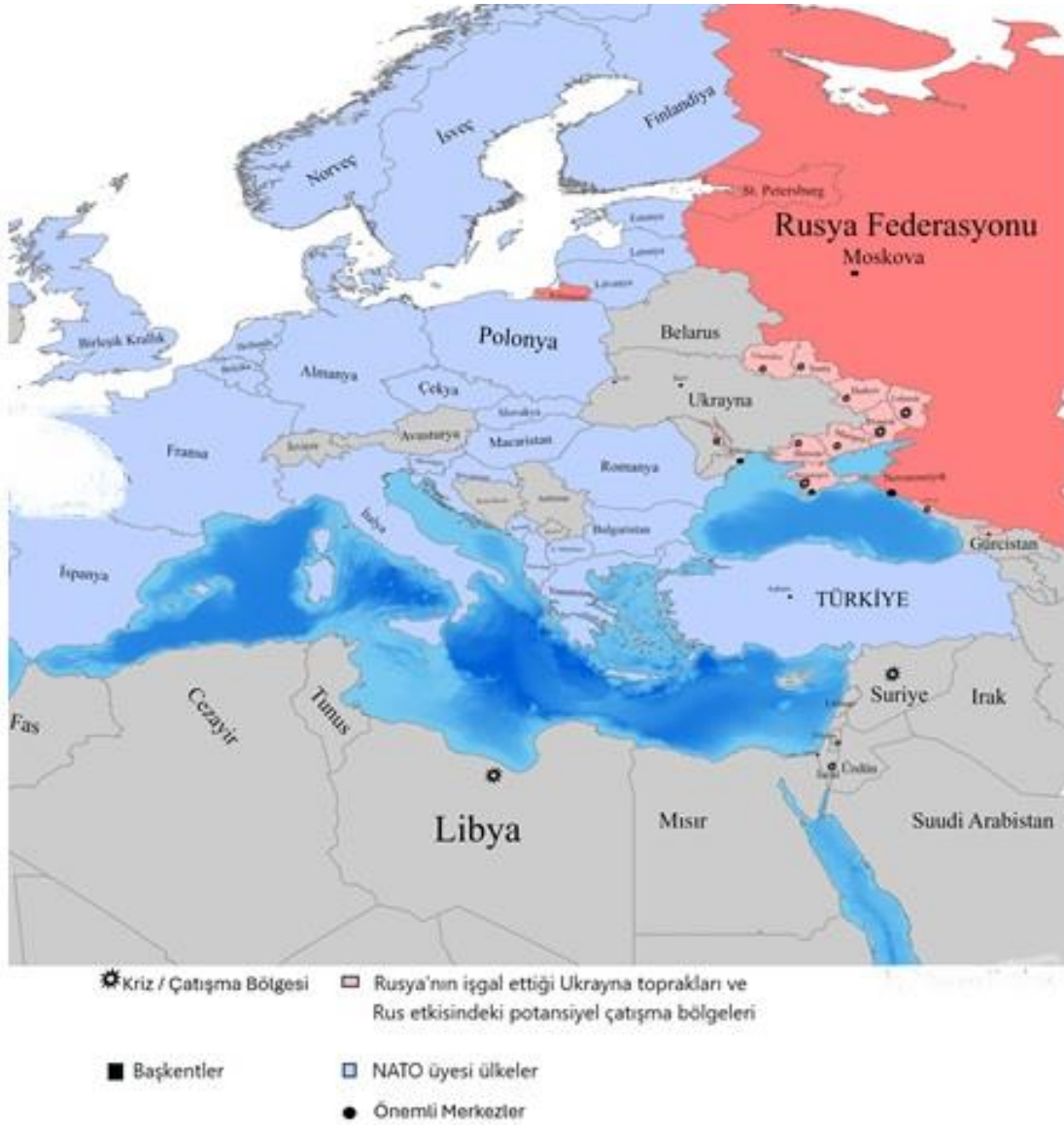
Söz konusu doktrinde Rusya’yı Ukrayna ile savaşa götüren nedenler yer almakla birlikte Doğu Akdeniz’deki varlığına ilişkin öncelikler de okunabilmektedir. Son 10 yıl içerisinde, Suriye yönetimini himaye ederek krizi fırsata dönüştüren Rusya, askerî varlığını Suriye’ye konuşlandırmış ve iç savaşta rejim için kurtarıcı bir rol oynamıştır. Rusya’nın geleneksel olarak, Doğu Akdeniz’e ve Orta Doğu’ya askerî güç aktarımı yapmak için Karadeniz’i bir atlama tahtası olarak kullandığı görülmektedir. Bu nedenle, Doğu Akdeniz’in Türk Boğazları üzerinden Karadeniz ile olan bağlantısı Rusya için kritik önem arz etmektedir. Karadeniz Donanması gemilerinin Suriye’nin Tartus Deniz Üssü’nde konuşlandırılması bunun bir göstergesidir. Rusya’nın son dönemde gerçekleştirdiği diplomatik girişimler ve askerî harekâtlarla Orta Doğu’da inisiyatif

---

⁵⁴⁷ Maritime Doctrine of the Russian Federation, 31 July 2022, Translated by Anna Davis and Ryan Vest, Russia Maritime Studies Institute | United States Naval War College, s. 22.

⁵⁴⁸ Idem

kazandığı, ABD, BK ve Fransa gibi devletlerin etkisini ve kontrolünü azalttığı ve bölgede başat bir aktör haline geldiği değerlendirilmeleri yapılmaktadır.⁵⁴⁹

Harita 5: Rusya'nın Karadeniz ve Doğu Akdeniz Perspektifi

Bu kapsamda Rusya, 2015 yılından itibaren Suriye yönetiminin çağrısıyla ülkeye kara, deniz ve hava kuvvetlerinden bazı birliklerini konuşlandırmıştır. Latakya şehrinin güney doğusunda Bassel Al-Assad Uluslararası Havalimanı'nın yakınında Khmeimim Hava Kuvvetleri Üssü'nü kurmuştur. Bu üsse konuşlandığı muharip

⁵⁴⁹ Stephen J. Flanagan & Irina A. Chindea, "Russia, NATO, and Black Sea Security Strategy: Regional Perspectives from a 2019 Workshop", RAND Corp. Publication, California, USA, 2019, 1-18, s. 3-4.

uçaklarını ve S-400 hava savunma sistemlerini kalıcı olarak ülkede bulundurmaya hedeflemektedir. Rusya Khmeimim üssünü Afrika ve Ortadoğu'ya erişimini sağlayacak pivot bir lokasyonda kurmuş, buradan zaman zaman Libya'ya askerî uçuşlar gerçekleştirerek işlevsellik kazandırmıştır.⁵⁵⁰

Öte yandan, 2018 yılında Suriye yönetimi ile yaptığı antlaşmayla Suriye'nin Tartus Deniz Üssü'nü kullanma yetkisini 49 yıl daha uzatmış (tarafardan biri ya da her ikisi antlaşmayı sonlandırmak istemezse bu süre opsiyonel olarak 25 yıl daha otomatik olarak uzayacaktır), aynı zamanda burada bulunan ticari limanı yeniden inşa etme ve işletme yetkisini almıştır. Tartus limanının inşasına dört yıl içerisinde 500 milyon \$ yatırım yapmayı taahhüt etmiştir. Özellikle 2015 yılından itibaren Rusya'nın Tartus'ta daha çok suüstü ve denizaltı gemileri konuşlandırması ve Doğu Akdeniz'de faaliyetlerini artırması dikkat çekicidir. Bununla birlikte Rusya, *Suriye Ekspresi* adını verdiği harekâtla Suriye'de bulunan birlikleri için Karadeniz'den çıkarma ve nakliye gemileriyle Tartus'a düzenli olarak lojistik destek sağlamış ve İran ile birlikte Suriye'deki rejimi ayakta tutmayı başarmıştır.⁵⁵¹

ABD'nin 6'ncı Filosuna karşılık SSCB, Doğu Akdeniz'de güç dengesi tesis etmek için 5'inci Operasyonel Filosu'nu konuşlandırmıştı. Çeyrek yüzyıl sonra 2015 yılından itibaren Rusya tekrar sahaya dönmüş bulunmaktadır.⁵⁵² Artık Rusya'nın Doğu Akdeniz'den kolayca Kızıldeniz'e, Basra Körfezi'ne ve Hint Okyanusu'na erişimi mümkün hale gelmiştir. Rus ulusal güvenlik stratejisi bu bölgede etkili olmayı hedeflemektedir. Özellikle son 10 yılda Rusya, Doğu Akdeniz dinamiklerinin şekillendirilmesine çalışmakta Suriye'nin yanı sıra Mısır ile askerî işbirliği ve silah tedariki konularında, Libya'da darbeci General Halife Haftar'ın desteklenmesi, Sudan

---

⁵⁵⁰ <https://www.mei.edu/publications/how-russia-made-hemeimeem-air-base-its-african-hub> (Erişim Tarihi: 27.02.2021)

⁵⁵¹ Naval News İnternet Sayfası, "Russia's Black Sea Fleet Completes The First Stage of Its Modernization" başlıklı haber, <https://www.navalnews.com/naval-news/2020/05/russias-black-sea-fleet-completes-the-first-stage-of-its-modernization/> (Erişim Tarihi: 24.02.2021)

⁵⁵² <https://www.mei.edu/publications/how-russia-made-hemeimeem-air-base-its-african-hub> (Erişim Tarihi: 27.02.2021)

ile savunma işbirliği, İran ile savunma ve ticaret konularında ilişkilerini ilerletmiş bulunmaktadır. Sudan’la yaptığı ikili antlaşma gereği Kızıldeniz’de Port Sudan şehrinde Rus donanması için bir lojistik üssü kurma hazırlığındadır.⁵⁵³ Artık Rusya’nın, sadece Türkiye’nin kuzeyinde değil, aynı zamanda güneyinde yani Doğu Akdeniz’de de önemli bir aktör haline geldiği söylenebilir.⁵⁵⁴ Böylece Rusya; Doğu Akdeniz’de ve Kızıldeniz’de donanmasını konuşlandırma hakkı elde etmesiyle birlikte Çar I. Petro’dan beri devam ettirdiği sıcak denizlere inme politikasını başarıya ulaştırmış olacaktır.

Öte yandan, Suriye iç savaşı sırasında, Rusya’nın DEAŞ’la mücadele gerekçesiyle Hazar Denizi’nde görev yapan modern savaş gemilerinden fırlattığı Kalibr balistik füzeleriyle Suriye’deki hedefleri vurması bölgede güç projeksiyonu açısından Rusya’nın geldiği noktayı göstermiştir. Diğer kıyıdaş ülkelerle kıyaslandığında Hazar Denizi’nde başat güç Rusya’dır. Son 20 yıl içerisinde Silahlı Kuvvetleri’ni ve Deniz Kuvvetleri’ni modernize eden Rusya, SIPRI verilerine göre askerî harcamalarda ABD ve Çin’in ardında dünya sıralamasında (tahmini) 109 milyar \$ ile 3’üncü sırada yer almaktadır.⁵⁵⁵

24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı’na kadar, Rusya’nın Karadeniz Donanması esas olmak üzere Baltık ve Pasifik donanmalarından Tartus Deniz Üssü’ne rotasyona gönderdiği suüstü gemilerinin yanı sıra, zaman zaman JSC Admiralty Shipyards’ta onarım görmek üzere St. Petersburg’a intikal gerekçesiyle denizaltılarını da Türk Boğazları’ndan geçirmek için deklerasyonda bulunduğu ancak doğrudan gitmek yerine, St. Petersburg’a intikalleri öncesinde Tartus Deniz Üssü’ne istinaden Doğu Akdeniz’de görevlendirdiği gözlemlenmiştir.

---

⁵⁵³ Euro News İnternet Sitesi, <https://tr.euronews.com/2020/11/17/putin-sudan-da-rus-donanma-ussu-kurulmas-na-yonelik-karari-onayladi> (Erişim Tarihi: 21.02.2021)
(İnşa edilmesi planlanan üste 300 personel ve nükleer güçle çalışanlar dâhil 4 gemi aynı anda bulunabilecektir.)

⁵⁵⁴ Anadolu Ajansı, Rusya Orta Doğu’da Ne Yapmak İstiyor? <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rusya-orta-dogu-da-ne-yapmak-istiyor/1770192> (Erişim Tarihi: 07.04.2020)

⁵⁵⁵ Bussiness Standard, 23 Nisan 2024, Nandini Singh, https://www.business-standard.com/external-affairs-defence-security/news/india-ranks-4th-in-global-military-spending-at-83-6-bn-in-2023-report-124042300540_1.html (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Rusya'nın Karadeniz'de konuşlu denizaltı filosuna bağlı Kalibr füzeleri ile donatılmış, gelişmiş Kilo sınıfı denizaltılarından ikisi olan Krasnodar (B-265) denizaltısının 14 Mart 2019 tarihinde,⁵⁵⁶ Rostov-na-Donu (B-237) denizaltısının⁵⁵⁷ da 23 Haziran 2020 tarihinde Boğazlar'dan güney istikametinde geçiş yaparak, beyanlarının hilafına Suriye'ye gitmesi Rusya'nın bu tutumuna örnektir. Konuya ilişkin bilgi talep edildiğinde Rus tarafının, görünüşe göre; intikal esnasında denizaltının teknik bir arıza durumu ile karşılaştığı, Tartus'ta onarım ihtiyacı hâsıl olduğu, zorunluluk söz konusu olduğundan dolayı oraya yönlendirildiği ve sorunun giderilmesini müteakip St. Petersburg'a gideceği şeklinde gerekçeler ileri sürdüğü aşikârdır. Daha önceleri de Rus denizaltıların Türk Boğazları'ndan güney yönlü geçişler yaptığı, hatta Kilo Sınıfı Alrosa (B-871) denizaltısının boğazlardan geçtikten sonra onarım maksadıyla St. Petersburg yakınındaki Kronshtadt limanına intikali sırasında İspanya açıklarında NATO'nun en büyük denizaltı kurtarma tatbikatı olan *Bold Monarch 2011* Tatbikatına iştirak ettiği de bilinmektedir.⁵⁵⁸

---

⁵⁵⁶ <https://news.usni.org/2019/03/18/russian-submarine-makes-mysterious-exit-black-sea> (Erişim Tarihi: 07.04.2020)

⁵⁵⁷ Anılan denizaltının Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Sivastopol Limanı'nda bulunduğu esnada 13 Eylül 2023 tarihinde Ukrayna'nın Storm Shadow ya da Scalp EG benzeri füzelerle yaptığı saldırılar neticesinde büyük hasar aldığı ve kullanılmaz hale geldiği bildirilmiştir. Böylece Rusya, Karadeniz Donanması'ndaki 4 adet gelişmiş kilo sınıfı denizaltısından birini kaybetmiş bulunmaktadır. <https://www.navalnews.com/naval-news/2023/09/russian-submarine-hit-by-missile-rostov-on-don-gone/> (Erişim Tarihi: 23.9.2023)

⁵⁵⁸ <https://www.forbes.com/sites/hisutton/2020/06/23/image-shows-russian-submarine-appearing-to-break-international-treaty/?sh=6984e4b957b8> (Erişim Tarihi: 07.04.2020)

Resim 6: Kilo+ Sınıfı Rus Denizaltısı Rostov-na-Donu (B-237) İstanbul Boğazı'nda, 13 Şubat 2022 / The Independent TV

Rusya-Ukrayna Savaşı başlar başlamaz Türkiye'nin Montrö Sözleşmesi'ne uygun olarak Boğazları savaşan tarafların gemilerine kapatması öncesinde; Rusya'nın bu tür faaliyetleri ile, NATO'da bazı üye ülkelerin Montrö Sözleşmesi'nin ihlal edildiğine dair iddialarını da beraberinde getirmiştir. Montrö Sözleşmesi, Karadeniz'e kıyıdaş olmayan devletlerin denizaltılarının Karadeniz'e girmesini yasaklamıştır. Bununla birlikte, Karadeniz'e kıyıdaş devletlerin denizaltıları 12'nci maddeye göre; ancak ve ancak satın alma ya da inşa edildikten sonra Karadeniz'deki üslerine ilk katılma ya da Karadeniz dışındaki bir tersanede onarım maksatlarıyla Türk Boğazları'ndan geçebilmektedirler. Bu çerçevede kıyıdaş devletlerin deklarasyonları önem taşımakta ve esas alınmaktadır. Türkiye, Montrö Sözleşmesi'nin hükümlerini *2'nci Dünya Savaşı*, *Soğuk Savaş* ve *Rusya-Ukrayna Savaşı* gibi en zor dönemlerde ve şartlarda dahi hassasiyetle, şeffaflıkla ve başarıyla uygulamıştır ve uygulamaya devam etmektedir. Rusya'nın Suriye'nin yanı sıra Mısır ve Libya ile de yakınlaşarak çıkarlarını derinleştirmesinin Doğu Akdeniz'de ve NATO'nun güney kanadında nüfuzunu artırması açısından stratejik hedefinin bir göstergesidir.

Türkiye ile Rusya arasında Deniz Kuvvetleri bağlamındaki etkileşimler kapsamında yakın geçmişte ilgi çekici örnekler de yaşanmıştır. ABD’de yaşanan 11 Eylül 2001 yılındaki terörist saldırıları sonrasında ABD ve NATO; geçmişteki stereotiplere ve düşmanlıklara takılıp kalınmaması gerektiğini düşünerek Rusya ile ilişkilerde yeni bir sayfa açmış, Rusya ile ortaklık programı başlatmış ve 2002 yılında NATO-Rusya Konseyi’nin kurulmasını sağlamıştır. Konsey ilk toplantısını 28 Mayıs 2002 tarihinde Roma’da gerçekleştirmiş ve NATO liderleri ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin “NATO-Rusya İlişkileri: Yeni Bir Nitelik”⁵⁵⁹ başlıklı bir deklarasyon imzalamıştır.⁵⁶⁰

Olası güvenlik tehditlerine karşı işbirliğini ve ortak mücadeleyi hedefleyen bu girişim, askeri unsurların karşılıklı çalışabilirlik yeteneklerinin geliştirilmesini kapsamaktadır. Bu minvalde, 2004 yılında NATO-Rusya Konseyi tarafından Terörizme Karşı Eylem Planı onaylanmış ve Vaşington Antlaşması olarak bilinen Kuzey Atlantik Antlaşması’nın 5’nci maddesi çerçevesinde terörizme karşı kolektif savunma harekâtına NATO dışından katkıda bulunan ilk devlet Rusya olmuştur.⁵⁶¹

NATO-Rusya Konseyi; kriz yönetimi, silahların kontrolü, harekât alanındaki (theater) füzelere karşı savunma ve terörizmle savaş konularında tarihi bir dönüm noktası niteliğinde işbirliği yapılmasına ve karşılıklı ilişkilerin güçlendirilmesine karar vermiştir.⁵⁶² Bu kapsamda, 21 Ağustos - 19 Aralık 2006 tarihleri arasında SNMG-2 görevinde⁵⁶³ bulunan TCG Gökusu (F-497), RFS Pytlivy (D-808) için NATO eğitim gemisi olarak seçilmiştir. O dönemde Napoli’de konuşlu bulunan Müttefik Deniz

---

⁵⁵⁹ “NATO-Russia Relations: A New Quality”

⁵⁶⁰ NATO Fact Sheets, March 2020, NATO-Russia Relations: The Background, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/4/pdf/2003-NATO-Russia_en.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁵⁶¹ Paul Fritch (Head of Section, Russia and Ukraine Relations, in NATO’s Political Affairs and Security Policy Division), “The NATO-Russia partnership: more than meets the eye”, https://www.nato.int/docu/comm/2007/0706-nato-russia/nato_review_fritch.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁵⁶² NATO Fact Sheets, March 2020, idem.

⁵⁶³ NATO Daimi Deniz Görev Gücü-2

Komutanlığı Karargâhında,⁵⁶⁴ TCG Göksu Komutanı, Subayları ve NATO Karargâhı Subayları ile RFS Pytlivy personeli arasında yapılan planlama ve koordinasyon brifinglerinin ardından TCG Göksu Doğu Akdeniz’de söz konusu Rus savaş gemisi ile buluşarak bir ay boyunca bu gemiye; NATO usûllerine göre boarding, kontraband kontrolü ve müsadere gibi konuları da ihtiva eden Denizde Denetim Harekâtı eğitimleri vermiştir. TCG Göksu, daha önce Brüksel’de NATO görevinde bulunmuş olan deneyimli Komutanı Dz.Kur.Alb. Gökhan Ak komutasında NATO’yu temsilen önemli bir görev başarmıştır. Bu süreçte, NATO Karargâhı tarafından görevlendirilen Hollanda Kraliyet Deniz Kuvvetleri mensubu Dz.Alb. Arnoud J. Both, TCG Göksu firkateyninin teknik, lojistik ve operasyonel desteğinin yanı sıra Rusça bilen genç bir Türk subayının refaketinde Rus gemisinde Rus Gemi Komutanı’na danışmanlık görevinde bulunmuştur. SNMG-2 görev grubunun Komutanı olan ABD Deniz Kuvvetleri’nden Tuğa. Michael R. Groothousen söz konusu faaliyete önem vermiş ve TCG Göksu’yu ziyaret ederek icra edilen tarihi görev için TCG Göksu Komutanı’na ve personeline takdir ve teşekkürlerini bizzat ifade etmiştir. TCG Göksu, o dönem SNMG-2’de görev yapan ABD, Almanya ve Yunanistan gemileri ile birlikte RFS Pytlivy firkateynine NATO usullerine göre karşılıklı çalışabilirlik eğitimleri vererek gemiyi Etkin Çaba Harekâtına (Operation Active Endeavor) hazırlamış ve bu göreve katılan ilk Rus savaş gemisi RFS Pytlivy olmuştur. TCG Göksu, RFS Pytlivy ile Marmaris’te bulunan Aksaz Deniz Üssü’ne lojistik destek maksatlı liman ziyaretlerinde bulunmuş ve denizde fiili görevler icra etmiştir.⁵⁶⁵ Bundan sonra Rus Deniz Kuvvetleri gemileri yıllarca, İttifak’ın Doğu Akdeniz’de terörizmle mücadele kapsamında keşif ve karakol görevleri icra ettiği Etkin Çaba Harekâtına katılmıştır. NATO-Rusya arasındaki *détente* (yumuşama) dönemi Rusya’nın; 2008 yılında Gürcistan’a askerî müdahalesi ile sekteye uğramış, 2014 yılında Kırım’ı ilhalkı ile de tamamen sona ermiştir.

---

⁵⁶⁴ Allied Maritime Command Naples

⁵⁶⁵ Deniz Haber Net, <https://www.denizhaber.net/deniz-guvenligine-rusyadan-destek-haber-5217.htm> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Resim 7 NATO Görev Grubu (SNMG-2), 9 Eylül 2006, Doğu Akdeniz. Fotex - Soldan Sağa (Saat Yönü İstikametinde): FGS Rhön (A1443), TCG Gökusu (F-497), RFS Pytlivy (D-808), USS Ross (D-71), HS Bouboulina (F-463) / Etkin Çaba Harekâtı

Türk ve Rus donanmaları arasındaki ortak faaliyetlerin, 2001 yılında Türk Deniz Kuvvetleri liderliğinde ve koordinesinde Karadeniz’e sahil dar tüm ülkelerin katılımıyla kurulan, Karadeniz’de çok uluslu dostluk ve işbirliğini amaçlayan BLACKSEAFOR ile başladığı, NATO şemsiyesi altında 2006 yılında RFS Pytlivy’ye deniz güvenliği eğitimleri verilmesi ile ivme kazandığı ve Amiral Kuznetsov uçak gemisi ve Amiral Levchenko muhribinin 2009 yılındaki Aksaz Deniz Üssü’nü ziyaretiyle geliştiği söylenebilir.⁵⁶⁶ Bu dönemde, iki ülke arasındaki işbirliği üzerine Rus Amiral Vladimir Masorin; Türk Deniz Kuvvetleri ile kurulan bu ilişkinin dünyadaki hiçbir donanma ile olmadığı kadar yakın olduğunu ve çok daha ileriye ve mükemmele taşınması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁶⁷ Türkiye’nin öncülüğünde bölgesel sahiplik ilkesinin hayata geçirildiği bu dönem Karadeniz’in bir barış ve dostluk denizi haline gelmesini sağlamıştır.

⁵⁶⁶ Hürriyet Gazetesi, 06 Ocak 2009, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/rus-savas-gemileri-marmariste-10710435> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁵⁶⁷ Tobias Kollakowski, “Early 21st Century Russian Naval Strategy at Europe’s Southern Maritime Flank: Continental Power, Fleet Design and Naval Operations”, Thesis, King’s College London, https://kclpure.kcl.ac.uk/ws/portalfiles/portal/244461697/2023_Kollakowski_Tobias_1627054_thesis.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Tarihsel perspektifle bakıldığında Rusya-Türkiye ilişkileri birçok sınamalardan geçmiş ve zaman zaman kopma noktasına gelse de her seferinde bir çözüm yolu bulabilmiştir. Günümüzde Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkiler; S-400 hava savunma sistemi tedariki ve Suriye'deki ihtilaflı meselelerin çözümü gibi diplomatik ve askerî alanlarda işbirliği, Akkuyu Nükleer Santrali'nin Rus Rosatom şirketi tarafından kurulması, TürkAkım boru hatlarıyla hem Türkiye'ye hem de Türkiye üzerinden Avrupa'ya doğalgaz transferlerinin gerçekleştirilmesi gibi stratejik projelerin hayata geçirilmesi ile birlikte düşünüldüğünde istikrarlı bir çizgide seyretnmektedir.

Öte yandan, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Türkiye itidalli bir şekilde hem Ukrayna hem de Rusya'ya yönelik eşit mesafede tutum sergilemiş, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasından hemen üç gün sonra 27 Şubat 2022 tarihinde, gelişen durumu, her ne kadar Rusya “özel askerî operasyon” olarak adlandırmış olsa da, *bir savaş hali* olarak tanımlamış ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin 19'uncu maddesini devreye sokarak savaşan tarafların askerî gemilerinin Karadeniz'e giriş-çıkışlarını yasaklamış, bununla beraber diğer devletlere de, gerilimin daha fazla tırmandırılmaması amacıyla Karadeniz'e savaş gemilerini göndermemeleri konusunda diplomatik kanallardan telkinlerde bulunmuştur. Uluslararası toplum da Türkiye'nin sergilediği reaksiyonları olumlu ve yapıcı bularak memnuniyetle karşılamış ve bölgeye savaş gemilerini göndermemiştir.

Ayrıca, Türkiye; iki ülke arasında aktif tarafsızlık, arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık rolleri üstlenmiş, bir an önce ateşkes ve barış yapılmasını sağlamak üzere her düzeyde ve kapsamlı diplomatik girişimlerde bulunmuş, Rusya ve Ukrayna'nın dışişleri bakanlarını Antalya'da bir araya getirerek üçlü zirve gerçekleştirilmiş,⁵⁶⁸ Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın arabuluculuğunda Azov Taburu

---

⁵⁶⁸ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60686185> (Erişim Tarihi: 10.03.2022)

komutanlarının da içlerinde bulunduğu 200 savaş esirinin takası gerçekleştirilmiş,⁵⁶⁹ yine Rusya ve Ukrayna'nın müzakere heyetleri bizzat Cumhurbaşkanı Erdoğan nezdinde Dolmabahçe, İstanbul'da ev sahipliği yapılarak düzenlenen zirvede bir araya getirilmiş ve barış görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.⁵⁷⁰ Savaşın başlangıcından hemen sonra 29 Mart 2022 tarihinde gerçekleştirilen İstanbul Barış Görüşmeleri, WSJ'nin yayınladığı 15 Nisan 2022 tarihli ve 17 sayfalık belgeye göre tarafların mutabakata ve barışa en çok yaklaştığı süreç olarak bilinmektedir.⁵⁷¹

3.2.11. Türkiye

Soğuk Savaş Dönemi'nde NATO'nun bölgedeki tek müttefiki olan Türkiye, SSCB'ye karşı Avrupa-Atlantik bölgenin ön cephesinde, ileri savunma hattını oluşturuyordu. Bu dönemde, NATO'nun güney kanadı olan Türkiye'nin yer aldığı bölge her an sıcak çatışma riski taşıyan bir bölgeydi. ABD, Soğuk Savaş'ın zirvesi olan 1980'li yıllarda Ruslarla rekabette iki görev grubundan oluşan deniz gücünü Akdeniz'de konuşlandırırdığında, Karadeniz'i SSCB'nin ve Varşova Paktı'nın etki alanındaki bir savaş bölgesi ve bir “ölüm tuzağı” olarak görmekte ve gemilerini bu denizde konuşlandırmaktan sakınmaktaydı.⁵⁷² İttifak sınırlarının güvenliğini sağlamak için Türkiye, Karadeniz'de NATO üyesi olarak varlık gösteren tek ülkeydi.

Bir tarafında Balkanlar, diğer tarafında Kafkaslar ve Orta Doğu'ya komşu olan Türkiye, gelişmiş endüstrisi olan Avrupa ile enerji kaynaklarına sahip olan Orta Doğu ve Hazar bölgeleri arasında yer almaktadır.⁵⁷³ Dünyanın oldukça stratejik bir

---

⁵⁶⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-arabuluculugundaki-esir-takasi-avrupa-basininda-genis-yer-buldu/2692507> (Erişim Tarihi: 23.09.2022)

⁵⁷⁰ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60912025> (Erişim Tarihi: 29.03.2022)

⁵⁷¹ The Wall Street Journal, 1 March 2024, Document From 2022 Reveals Putin's Punishing Terms for Peace, https://www.wsj.com/world/russia-ukraine-peace-deal-2022-document-6e12e093?mod=hp_lead_pos1 (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁵⁷² J. Stavridis, 2021, s. 169, 170.

⁵⁷³ Baskın Oran, “Türk Dış Politikası'nın Teori ve Pratiği”, (Ed. Baskın Oran), **Türk Dış Politikası (Cilt-I 1919-1980)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019, s. 24.

coğrafyasında ve üç tarafı denizlere açılan konumuyla bir yarımada devleti olan Türkiye, diğer Akdeniz ülkeleri ile kıyaslandığında Doğu Akdeniz'in en uzun kıyısına sahip ülkedir. Jeostratejik öneminin yanı sıra Türkiye, siyasi, askerî ve ekonomik açılardan düşünüldüğünde etrafında çatışmaların, bunalımların ve jeopolitik oyunların cereyan ettiği “sıcak” bir bölgede yer almaktadır. Rusya'nın Ukrayna'da ve İsrail'in Filistin'de yürüttüğü savaşlar ile Suriye, Irak ve İran topraklarından maruz kaldığı terör tehdidi ile birlikte düşünüldüğünde Türkiye adeta “ateş çemberi” bir coğrafyada güvenli bir limandır. Dünyada *“ekonomilerin, geçim kaynaklarının ve okyanus ekosisteminin sağlığı için istifade edilmek üzere okyanus kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı”* anlamına gelen “Mavi Ekonomiye” dönüşüm yüzyılı⁵⁷⁴ olarak da tanımlanan 21'inci yüzyıla girerken, teknolojinin de gelişimi ile birlikte keşfedilen yeni enerji kaynakları Doğu Akdeniz'in jeo-ekonomik önemini ve eş zamanlı olarak bölgedeki rekabeti de artırmıştır.

Tarihsel ve kültürel bağlarla birlikte düşünüldüğünde Türkiye'nin hinterlandı olan Doğu Akdeniz'e ilişkin politikası, kendi kıta sahanlığı ile birlikte ulusal hak, alaka ve çıkarlarının korunmasının yanı sıra Kıbrıs Adası'nın ortak sahibi olan Kıbrıs Türklerinin güvenliğini, haklarını ve çıkarlarını uluslararası hukuka uygun olarak korumak ve kollamaktır.⁵⁷⁵ Uluslararası aktörlerin söylemleri ve girişimleri göz önüne alındığında Doğu Akdeniz'e yönelik meşru ve adil olmayan bir paylaşım sürecine girilmek istendiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin uluslararası hukuk ve anlaşmalardan doğan haklarını kullanma konusundaki kararlılığı her fırsatta vurgulanmakta, Libya ve Suriye'de önleyici hamleler sergilenerek savunma ve güvenlik alanında işbirliği ve ittifaklar yaptığı görülmektedir. Türkiye'nin 27 Kasım 2019 tarihinde, BM'nin de tanıdığı tek meşru hükümet olan Libya Millî Mutabakat Hükümeti

---

⁵⁷⁴World Bank, <https://www.worldbank.org/en/news/infographic/2017/06/06/blue-economy> (Erişim Tarihi: 27.01.2024)

⁵⁷⁵ Anadolu Ajansı, “Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın Erenköy Direnişi'nin 55'inci Yıl Dönümünde Yaptığı Açıklamalar”, 08.08.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-kktcnin-hak-ve-menfaatlerini-korumaya-devam-edecektir/1552514> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

ile imzalanan “Güvenlik ve Askerî İş Birliği Mutabakat Muhtırası” ile “Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası” bu gayretlerin ürünüdür.⁵⁷⁶ Aynı zamanda söz konusu deniz yetki alanlarının sınırlandırılması (DYAS) antlaşması, Türkiye’nin BM Daimi temsilcisi tarafından BM’ye resmî olarak deklare edilmiştir.⁵⁷⁷ Türkiye bu anlaşmalarla, Akdeniz’de kendisine yönelik uygulanmaya çalışılan izolasyon ve yalnızlaştırma politikalarına karşı hukuki ve siyasi düzlemde ciddi bir yanıt vermiş, Mavi Vatan’ın sınırlarını teyit eden kararlılığı göstermiştir.⁵⁷⁸

Türkiye’de ulusal bir kavram haline gelen Mavi Vatan’a ilişkin mücadelenin ilk olarak Büyük Taarruz sırasında 1 Eylül 1922 tarihinde TBMM Orduları Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın Türk Ordusu’na verdiği “Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri!” direktifi ile başladığı ifade edilmektedir.⁵⁷⁹ Misakı millî sınırlarını esas alan Anavatan’ın kurtarılması ile birlikte Mavi Vatan’ın temeli Cumhuriyetin ilk yıllarında atılmıştır. Vizyoner bir devlet adamı olan Atatürk; Türkiye Cumhuriyeti’nin güçlü bir donanmaya sahip olması zorunluluğuna inanmış, denizciliğe büyük önem vermiş ve bağımsız bir devlet için deniz kuvvetlerinin diplomasi rolünü daima takdir etmiştir. Atatürk, Hamidiye Kruvazörü ile 11-21 Eylül 1924 tarihleri arasında çıktığı Karadeniz seyri esnasında gemide görüştüğü subaylara; “Donanmasız Anadolu olmaz. Donanmadan yana kuvvetli olmak Türkiye’nin savunması için şarttır. Donanmamız izlediğimiz politikanın da kuvvetli desteği olacaktır.” şeklinde düşüncesini ifade

---

⁵⁷⁶ Resmî Gazete, 7 Aralık 2019, Sayı:30971, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207-3.pdf>

⁵⁷⁷ UN Website, Letter dated 27 February 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General (A/74/727) <https://digitallibrary.un.org/record/3854498?v=pdf#files> (Erişim Tarihi: 24.01.2024)

⁵⁷⁸ https://www.iletisim.gov.tr/turkce/stratejik_iletisim_calismalari/detaylar/libya-dogu-akdeniz (Erişim Tarihi: 24.01.2024)

⁵⁷⁹ <https://www.rubasam.com/mavi-vatana-saldirmanin-dayanilmaz-hafifligi-cem-gurdeniz.html> (Erişim Tarihi: 24.01.2024)

etmiştir.⁵⁸⁰ Ayrıca geminin şeref defterine 20 Eylül 1924 tarihinde yazdığı yazıda Deniz Kuvvetleri'nin önemine şu cümlelerle vurgu yapmıştır:⁵⁸¹

...Hudutlarının mühim ve büyük aksamı deniz olan Türk devletinin donanması da mühim ve büyük olmak gerektir. O zaman Türk cumhuriyeti daha müstevh ve emin olacaktır. Mükemmel ve kaadir bir Türk donanmasına malik olmak gayedir.

Atatürk, 1935 yılında Zafer muhribi ile gerçekleştirdiği bir seyir esnasında Filotilla Komodoru Sait Halman'a Deniz Gücü'nün kültürel ve diplomatik fonksiyonlarına ilişkin şu değerlendirmede bulunmuştur:⁵⁸²

Deniz Kuvvetleri, yurdun deniz savunmasından başka memleketlerin kültür ve sanatını, toplu olarak, denizaşırı bölgelerde temsil eder. Temsil ettiği sanatın adı “gemi” ve “silah” mimarisidir, temsil ettiği kültür de Devlet kültür ve kültür politikasının sonucudur.

Türk Deniz Kuvvetleri'nde bu vizyoner düşünceler Atatürk'ün mirası ve direktifi olarak idrak edilmiş, millî imkânlar esas olmak üzere “etkin, caydırıcı ve saygın” bir donanma inşa edilmesi ve Türkiye'nin gerek çevre denizlerde gerekse dünya denizlerinde hak, alaka ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi hedeflenmiştir. 21'inci yüzyılın başlarından itibaren Mavi Vatan kavramı öz olarak; “*canlı ve cansız varlıkları ile Türkiye'nin çevrelendiği Karadeniz, Akdeniz ve Ege'deki deniz yetki alanlarını (karasuları, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge) kapsayan vatanın adıdır.*”⁵⁸³ Mavi Vatan, Türkiye'nin çevre denizlerinde hak, alaka ve menfaatlerinin yanı sıra yüzölçümü yaklaşık 463.000 km² olan coğrafi sınırlara tekabül etmektedir.⁵⁸⁴

⁵⁸⁰ Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.dzkk.tsk.tr/Genel/icerik/ataturk-ve-deniz> (Erişim Tarihi: 28.11.2023)

⁵⁸¹ İstanbul Deniz Müzesinde Sergilenen Hamidiye Kruvazörü'nün Şeref Defteri

⁵⁸² Afif Büyüktuğrul, **Atatürk ve Fatih'in Deniz Politikaları**, IX. Tarih Kongresi Bildirisi, Dz.K.K.lığı Yayınları, 1981, s. 1'den aktaran E. Caner Bener, “Denizcilik Gücü Stratejisti Merhum Dz.Kur.Alb. Mert Bayat: Atatürk'ün deniz stratejisi” Birlik Dergisi, Sayı: 220, Nisan - Mayıs - Haziran 2018, pp. 22-26, s. 22, 26.

⁵⁸³ Cem Gürdeniz, **Mavi Vatan Yazıları**, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 35.

⁵⁸⁴ Serhat Süha Çubukçuoğlu, **Turkey's Naval Activism Maritime Geopolitics and the Blue Homeland Concept**, (eBook) Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland, 2023, s. 3.

Denize kıyısı olan her devletin sahip olduğu gibi Türkiye'nin de kendi Mavi Vatan'ı vardır. Bazı devletler üzerinde tam ya da münhasır egemenlik hakları bulunan deniz yetki alanlarını özel isimlerle isimlendirmişler, bazıları ise özel bir isimlendirme yapmayı tercih etmemişlerdir. Örneğin; ABD buzulların çözülmesiyle gün geçtikçe rengi beyazdan maviye dönüşen Kuzey Kutbu'na yönelik egemenlik ve ulusal çıkarlarını sağlayacak stratejik planını "Mavi Arktik" olarak,⁵⁸⁵ Brezilya, ülkenin can damarı olan Amazon Nehri'ne atıfta bulunarak Atlantik Okyanusu'ndaki deniz yetki alanlarını ve bunlara yönelik denizcilik ülküsünü "Mavi Amazon" olarak, Hindistan Hint Okyanusu'ndaki deniz yetki alanlarını "Mavi Bayrak" olarak kavramsallaştırmıştır. Bununla birlikte, AB'nin "Deniz Güvenlik Stratejisi",⁵⁸⁶ NATO'nun "İttifak Denizcilik Stratejisi",⁵⁸⁷ Birleşik Krallık'ın "Deniz Güvenliği İçin Millî Strateji",⁵⁸⁸ "Avustralya'nın Kraliyet Deniz Kuvvetleri'ne ait "Denizcilik Stratejisi"⁵⁸⁹ ile ülkenin "Sivil Deniz Güvenliği Stratejisi",⁵⁹⁰ Hollanda'nın "Denizcilik Stratejisi 2015-2025",⁵⁹¹ ve Hindistan'ın "Deniz Güvenliği Stratejisi"⁵⁹² gibi ulusal doktrin ya da strateji dokümanları mevcuttur.

Günümüzde Türk Deniz Kuvvetleri için Mavi Vatan olgusunun ne anlam ifade ettiği 2021 yılındaki Türkiye Denizcilik Zirvesi'nde şöyle tanımlanmıştır:⁵⁹³

Türkiye'nin ilan edilmiş ve müstakbel tüm deniz yetki alanlarını kapsayan, Türkiye'nin 21'inci yüzyılda denizcileşmesini hedefleyen, deniz ve

⁵⁸⁵ U.S. Department of the Navy, A Blue Arctic - A Strategic Blueprint for the Arctic, 5 January 2021.

⁵⁸⁶ European Union, EU Maritime Security Strategy, <https://ec.europa.eu/commission/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁵⁸⁷ NATO, "Alliance Maritime Strategy", 18 March 2011, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75615.htm (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁵⁸⁸ UK HM Government "National Strategy for Maritime Security", <https://www.gov.uk/official-documents> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁵⁸⁹ Australian Strategic Policy Institute, <https://www.aspistrategist.org.au/an-australian-maritime-strategy-resourcing-the-ran/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁵⁹⁰ Australian Government Department of Home Affairs, <https://www.homeaffairs.gov.au/about-us/our-portfolios/national-security/civil-maritime-security> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁵⁹¹ Netherlands Government, The Dutch Maritime Strategy 2015-2025, <https://www.government.nl/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁵⁹² South Asian Voices, India's Evolving Maritime Strategy, <https://southasianvoices.org/indias-evolving-maritime-strategy/>

⁵⁹³ Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığınca düzenlenen Türkiye Denizcilik Zirvesi'nin 2 Temmuz 2021 tarihindeki Mavi Vatan Stratejisi Paneli'nde 26. Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Adnan Özbal'ın açıklamaları. T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın Resmi YouTube Kanalı <https://www.youtube.com/> (Erişim Tarihi: 28.01.2021)

denizcilik gücünün nasıl geliştirileceğini tarif eden bir kavram olarak düşünülmektedir. Coğrafi açıdan ise Mavi Vatan; devletin egemenlik yetkisinin tam olduğu iç sular ve karasuları ile münhasır yetkilere sahip olduğu bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeleri kapsamaktadır. Mavi Vatan aynı zamanda, deniz ticareti, enerji, turizm, balıkçılık ve çevre gibi alanlar üzerinde ekonomik kalkınma ve refahın desteklenmesini, devlet organlarının denizcilik kültürü ve anlayışıyla kurumsallaşmasını ve milletimizin denizlerin önemini kavrayarak denizcileşmesini hedeflemektedir. Tüm bu hedeflere ulaşılabilmesi için öncelikle Mavi Vatan'ın güvenliğinin sağlanması, denizden gelebilecek risk ve tehditlerin ortadan kaldırılması ve gerektiğinde ana vatanın savunulması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu vazife, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çatısı altında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na tevdi edilmiştir. Deniz Kuvvetleri; uluslararası hukuka uygun olarak belirlenen deniz egemenlik ve yetki alanlarında ülkenin deniz hak, alaka ve menfaatlerinin⁵⁹⁴ korunmasından sorumludur.

Deniz Kuvvetleri'nin yanı sıra devlet kademeleri ve Türk halkı nezdinde benimsenmiş bir kavram olarak Mavi Vatan, Türkiye'nin denizcileşmesi ile birlikte 21. yüzyılda denizlerin insanlığa sunduğu zenginliklerden daha fazla istifade etmenin ve sürdürülebilir Mavi Ekonomi'ye geçişin de sembolü haline gelmiştir. Mavi Vatan doktrini Türkiye'nin büyük stratejisinin önemli bir bileşenidir. Türk Deniz Kuvvetleri'nin Ada sınıfı korvetlerin ilki olan *TCG Heybeliada* ile başlayan, Türk Fırkateyni *TCG İstanbul* ve çok amaçlı amfibi gemi *TCG Anadolu* ile devam eden yerli ve millî kaynaklara ve imkânlarla dayanan modernizasyon faaliyetleri, Türkiye'nin Mavi Vatan'da ve dünya denizlerinde hak, alaka ve menfaatlerini koruma ve geliştirme konusundaki kararlılığının bir göstergesidir. Dünya denizlerinde dolaşan bu modern gemiler aynı zamanda Türk Deniz Kuvvetleri'ndeki vizyon ve adanmışlığın timsalidir.

---

⁵⁹⁴ Deniz hak, alaka ve menfaatler: Uluslararası hukuka göre bir devletin sahip olduğu tüm haklar ile denizlerden elde edebileceği faydaların tümünü ifade etmektedir. Deniz ulaştırmasının sağlanması, petrol, doğal gaz gibi enerji rezervlerinin çıkarılması, işletimi, kullanımı, balıkçılık, bilimsel araştırmalar, sualtı kritik altyapılarının tesis edilmesi (petrol boru hatları, iletişim kabloları vb.), denizlerin turizm ve sportif amaçlarla kullanımı söz konusu faydalar içerisinde yer almaktadır.

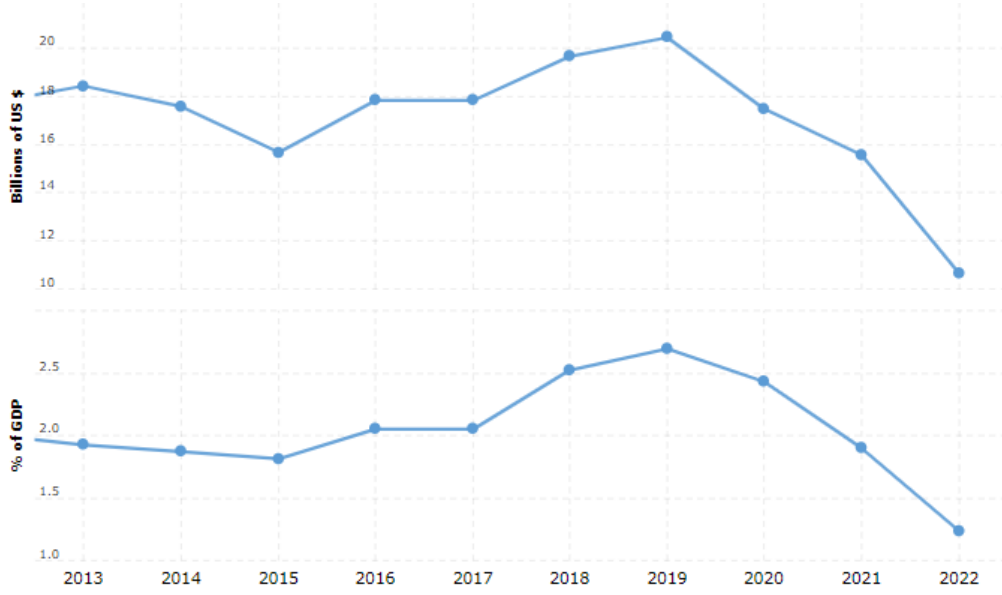
Resim 8: TCG İstanbul (F-515) ve TCG Gaziantep (F-490) Deniz Kurdu - 2024 Tatbikatı'nda (Kaynak: Dz.K.K.lığı)

Ayrıca, Asya, Avrupa ve Afrika üçgenindeki jeostratejik konumu gereği güçlü bir savunma endüstrisine ihtiyaç duyan Türkiye'nin, ürettiği gelişmiş savunma teknolojisi ve ekipmanları ile savunma pazarındaki mevcut 54.35 milyar \$'lık değerinin 2027 yılı sonuna kadar 718.12 milyar \$'a yükseleceği tahmin edilmektedir.⁵⁹⁵ SIPRI raporuna göre Türkiye; 2023 yılında bir önceki yıla göre %37 artışla 15,8 milyar dolarlık askerî harcamalar ile dünya sıralamasında 22'nci sırada yer almıştır.⁵⁹⁶ Türkiye'nin 2013-2022 yılları arasındaki askeri harcamaları ve bunların Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya oranı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.⁵⁹⁷

⁵⁹⁵ Report Linker, Defense in Turkey Market Overview 2023-2027, Market Overview Report August 2023, <https://www.reportlinker.com> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)

⁵⁹⁶ SIPRI Fact Sheet, Trends in World Military Expenditure, 2023; April 2024; Duvar English, <https://www.duvarenglish.com/turkey-22nd-largest-military-spender-in-2023-with-158-billion-dollars-news-64238> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁵⁹⁷ Macro Trends, <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/TUR/turkey/military-spending-defense-budget> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

Tablo 2: Türkiye'nin Askerî Harcamaları ve GSYH'ye oranı (Kaynak: Statista 2024)

Doğu Akdeniz'e baktığımızda Türkiye'nin; 2006 yılından itibaren Akdeniz Kalkanı Harekâtı'nı yürüttüğü, NATO'nun (2001-2016 yılları arasında) Etkin Çaba Harekâtı ile (2016'dan itibaren onun devamı niteliğindeki) Deniz Muhafızı Harekâtı'na katılan ve güçlü destek sağlayan ülke olduğu, BM'nin barışı koruma misyonu olan Lübnan merkezli UNIFIL Harekâtı'na iştirak ettiği ve Ege Denizi'nde Denizde Durumsal Farkındalık ve Varlık Gösterme Harekâtı'nı kesintisiz olarak icra ettiği görülmektedir.⁵⁹⁸

Bununla birlikte, Kıbrıs Meselesi'nin çözümüne yönelik 1959 Zürih ve Londra Anlaşmaları'na dayanarak garantör devlet statüsü ile KKTC'nin güvenliğinin sağlanması ve haklarının savunulmasında daima yapıcı bir siyaset ve diplomatik gayretler sergilediği, Suriye ve Libya'da yaşanan siyasi krizlerin ve çatışmaların sona ermesi ve bu ülkelerde barış ve güvenlik ortamının bir an önce sağlanması için çaba gösterdiği, İsrail-Filistin meselesinin iki devletli ve adil bir çözüme kavuşturulması için

⁵⁹⁸ TRT Haber İnternet Sitesi, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turk-deniz-kuvvetleri-939-yasinda-518853.html> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

destek verdiği, kısacası bölgesel ve küresel barış ve istikrarın sağlanmasında uluslararası arenada önemli ve etkin bir aktör olduğu müşahade edilmektedir.

Öte yandan, Türkiye'nin Afrika Kıtası'nda faaliyet gösteren 44 büyükelçiliği,⁵⁹⁹ dünyada 250'ye yakın diplomatik misyonu ve temsilciliği ile⁶⁰⁰ küresel ölçekte 5'inci sıraya yükselmesi, Türk Hava Yolları'nın 272 destinasyonla dünyada en fazla ülkeye uçuş gerçekleştiren ciddi bir hava yolu kuruluşu olması,⁶⁰¹ Covid-19 pandemisi döneminde Türkiye'nin 161 ülkeye tıbbi malzeme yardımı, gıda ve aşı yardımları ulaştırması,⁶⁰² *Küresel İnsani Yardımlar Raporuna* göre Türkiye'nin 2021 yılında gayrisafi milli hasılasının %0,86'sını ayırarak gerçekleştirdiği 5,587 milyar \$ tutarındaki insani yardımla, dünyada en fazla insani yardım yapan ülkeler sıralamasında ABD'den sonra ikinci sırada yer alması, (2533 ve 2642 sayılı) BMGK kararları ile Türkiye'nin sınır ötesi insani yardımlar için başlıca geçiş ülkesi haline gelmesi, kriz ve doğal afetlerde acil insani yardım sağlama konusunda Türkiye'nin ön plana çıkması,⁶⁰³ Kızılay, TİKA, Maarif Vakfı ve Yunus Emre Enstitüsü gibi kuruluşların yurt dışındaki kültür ve yardım faaliyetleri, bunun yanı sıra BM ve AGİT şemsiyesi altında Barış İçin Arabuluculuk İnisiyatifinin eş başkanlığının yapılması⁶⁰⁴ ve Rusya-Ukrayna Savaşı sırasında ev sahipliği yaptığı Antalya Diplomasi Forumu ve İstanbul Müzakereleri ile taraflar arasında ateşkes sağlanması ve barışın yeniden tesis edilmesi için üstlendiği tarafsız arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık rolleri ile prestiji artan bir ülke olarak

---

⁵⁹⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

⁶⁰⁰ T.C. Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

⁶⁰¹ Türk Hava Yolları Resmi İnternet Sitesi, <https://www.turkishairlines.com/tr-int/ucus-noktalarimiz/> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

⁶⁰² T.C. Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/koronavirus-salginindaki-rol-ve-vizyonumuz-20-04-2022.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

⁶⁰³ T.C. Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_insani-yardimlari.tr.mfa (Erişim Tarihi: 14.3.2024)

⁶⁰⁴ Ankara Üniversitesi, Doğu Akdeniz ve Hukuk Sempozyumu, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşlu'nun Açıklamaları, https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-dugu-akdeniz-de-hukuk-ve-siyaset-baslikli-sempozyumda-yaptigi-konusma-16-10-18.tr.mfa (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

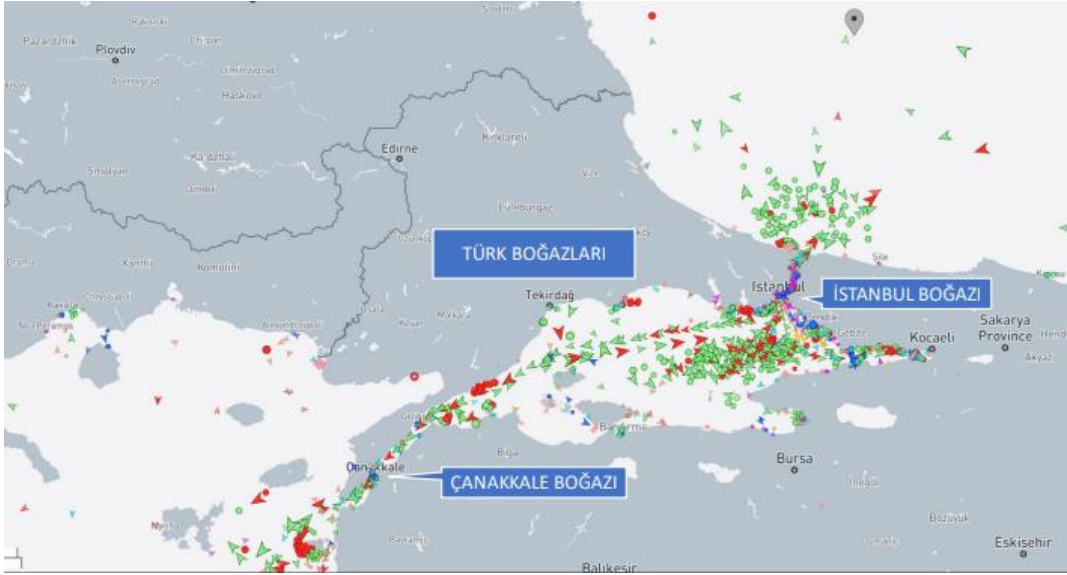
Türkiye'nin yumuşak güç kapsamında dünyanın barış, güvenlik ve istikrarına önemli katkılar sağladığı görülmektedir.

Bununla birlikte; Türkiye'nin yumuşak güç yörüngesindeki yukarıdaki örneklerle ilave olarak, Türkiye'nin ev sahipliğinde BM ile birlikte Rusya ve Ukrayna İstanbul'da yeniden bir araya gelmiş ve 22 Temmuz 2022 tarihinde İstanbul'da Karadeniz Tahıl İnisiyatifi Antlaşması imzalanmıştır.⁶⁰⁵ Yaklaşık bir yıl boyunca, Rusya'nın antlaşmayı askıya aldığı 17 Temmuz 2023 tarihine kadar, Karadeniz'de Ukrayna limanlarında mahsur kalan tahıl rezervlerinin dünyaya sevkiyatı kapsamında; karargâhı İstanbul'da bulunan ve BM, Türkiye, Ukrayna ve Rusya delegasyonlarının birlikte görev yaptığı Müşterek Koordinasyon Merkezi'nin⁶⁰⁶ denetiminde bir yıl boyunca 33 milyon ton tahıl, gıda ürünleri ve gübre 1000 civarındaki ticaret gemisi ile stratejik Türk Boğazları üzerinden başta ihtiyaç sahibi Afrika ülkeleri hedeflenerek dünya pazarlarına ulaştırılmış ve küresel gıda krizinin önlenmesine önemli bir katkı sağlanmıştır. Karadeniz Tahıl İnisiyatifi Müşterek Koordinasyon Merkezi; BM, Ukrayna ve Rusya delegasyonları ve Ankara ile mükemmel bir koordinasyon ortamı tesis etmesinin yanı sıra itidalli ve akılcı diplomasi yeteneği ile, gerçekte savaşıyor iki tarafın, her seferinde masada onurlu bir şekilde uzlaşmaya ve çözüme varmasını sağlayan Türk Delegasyon Başkanı Amiral'in liderliğinde etkin bir uluslararası insani işbirliği mekanizması haline dönüşmüştür.

---

⁶⁰⁵ Tahıl ve Gıda Maddelerinin Ukrayna Limanlarından Güvenli Taşınmasına İlişkin İnisiyatif (Initiative on the Safe Transportation of Grain and Foodstuffs from Ukrainian Ports)

⁶⁰⁶ Black Sea Grain Initiative Joint Coordination Center

Resim 9: Dünyanın Düğüm Noktalarından Biri Olan Türk Boğazları'ndaki Günlük Ticari Gemi Trafiği (Kaynak: Marine Traffic: Global Ship Tracking Intelligence)⁶⁰⁷

BM Dünya Gıda Programı açısından da kritik önem arz eden, Türkiye'nin iki ülke ile mevcut samimi ilişkileri ve müstesna ev sahipliği sayesinde gerçekleştirilen Karadeniz Tahıl İnisiyatifi aynı zamanda, büyük ölçekli uluslararası silahlı çatışmalarda, savaşan taraflardan biri BMGK daimi üyesi (Rusya) olsa dahi, deniz yoluyla müzakere edilmiş güvenli geçiş düzenlemelerinin ne kadar başarılı olabileceği konusunda çarpıcı bir örnek olarak gösterilmektedir.⁶⁰⁸ Hâlihazırda Ankara, Karadeniz'de ticaret gemileri için seyrüsefer güvenliğinin temin edilmesine yönelik Moskova ve Kiev arasında mekik diplomasisine devam etmektedir.

Ayrıca, Türkiye'nin “hard power” denilen sert güç ile “soft power” denilen yumuşak gücün sentezini çok iyi yapabilen bir ülke olduğu ve bölgesel sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla proaktif tutum sergilediği belirtilmektedir.⁶⁰⁹ Türkiye'nin ikili ilişkiler çerçevesi bağlamında Katar, Somali, Libya, Azerbaycan, Arnavutluk ve diğer

⁶⁰⁷ Marine Traffic: Global Ship Tracking Intelligence <https://www.marinetraffic.com/en/ais/home/> (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

⁶⁰⁸ Center for Excellence in Disaster Management & Humanitarian Assistance (CFE-DM) Issue Brief, “Humanitarian Corridors and Safe Passage at Sea: Protection of Civilians in the Maritime Domain Research Series”, February 2024.

⁶⁰⁹ Ibid.

lkelerdeki millî varlığının yanı sıra NATO, BM, AB (EUFOR Althea)⁶¹⁰ ve CMF (Deniz Haydutluğu İle Mücadele) kapsamındaki harektlara iştirak etmesi NATO’nun ABD’den sonra gelen 2’nci büyük silahl kuvvetleri olarak dikkat çekmektedir.⁶¹¹

3.2.12. Yunanistan

Bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu’nun bir vilayeti olan⁶¹² ve yaklaşık dört asırlık Osmanlı egemenliğinin ardından Yunanistan; Britanya, Fransa ve arlk Rusyası’nın destek ve himayelerinde 3 şubat 1830 tarihinde bağımsızlığını kazanmıştır.⁶¹³ Osmanlı ve Mısır Müttefik Donanmasının Mora Yarımadası’nda konuşlu bulunduğu sırada İngiliz, Fransız ve Rus koalisyonu tarafından yakıldığı 1827 yılındaki Navarin Baskını, Osmanlı deniz gücünün neredeyse tamamen yok olmasına neden olmuştur. Bu olay, Yunanistan’ın Adalar Denizi’nden hiçbir tehdit olmaksızın karada mücadele etmesini sağlamış ve bağımsızlığa giden yolculuğun başlangıcı olmuştur. Kurulduğu günden itibaren topraklarını neredeyse üç katına çıkaran Yunanistan, yayılmacı ve irredantist bir politika izlemektedir. Günümüzde Yunan halkı daha realist bir anlayışa doğru yaklaştıysa da, Bizans İmparatorluğu’nu yeniden kurmayı hedefleyen Megali İdea, bu devletin gizli gündemi ve geleneksel politikasıdır.⁶¹⁴

Yunanistan ve GKRY tarafından 1993 yılında “Ortak Savunma Doktrini” kabul edilmiş, buna göre Güney Kıbrıs ve Atina arasında ortak askeri strateji ve harekâtlar

---

⁶¹⁰ European Union Force in BiH Operation Althea <https://www.euforbih.org/index.php> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

⁶¹¹ Bloomberg <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-03-11/mapping-turkey-s-expanding-global-military-footprint-in-2024> (Erişim Tarihi: 15.3.2024)

⁶¹² Prime Minister of Greece Official Website, Discussion between Prime Minister Kyriakos Mitsotakis and Daniel Franklin, executive and diplomatic editor of "The Economist", 16 September 2020 <https://www.primeminister.gr/2020/09/16/24802> (Erişim Tarihi: 15.10.2023)

⁶¹³ CIA Resmî İnternet Sayfası, The World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece> (Erişim Tarihi: 04.06.2024)

⁶¹⁴ Gökhan Ak, **Ege’den Akdeniz’e Mavi Vatan: Egemenlik ve Paylaşım**, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul, 2021, s. 25-36.

gerçekleştirilmesine, ortak tatbikatlar yapılmasına, Girit, Oniki Adalar ve “Kıbrıs”ın savunma ve güvenlik alt yapılarının yeniden inşa edilmesine, Yunanistan’ın Güney Kıbrıs’ta hava ve deniz üsleri kurmasına ve askerî harcamaların artırılmasına karar verilmiştir.”⁶¹⁵ 2020 yılında yeni bir boyut kazanan söz konusu doktrin, Dedeoğlu’ndan Kıbrıs Adası’na kadar bir yay şeklinde Türkiye’nin çevrelenmesini ve Doğu Akdeniz’deki faaliyetlerinin kısıtlanmasını öngörmektedir. Ayrıca Güney Kıbrıs ile Yunanistan’a Türkiye’den gelebilecek sözde “tehditler” karşısında tarafların ortak savunma doktrini kapsamında askerî işbirliğini güçlendirdikleri ve bir devlet politikası olarak daha üst bir seviyeye çıkardıkları ifade edilmiştir.⁶¹⁶

Yunanistan, Türkiye ile 2020 yılında yaşadığı jeopolitik kriz sürecinde alarm durumuna geçerek uluslararası arenada bir diplomasi seferberliği başlatmıştır. Başta AB olmak üzere ABD, Almanya, Fransa ve diğer ortaklarına yönelik Türkiye’yi esas alan şikâyet diplomasisi, yeni stratejik antlaşmalar ve bloklaşmalar yoluyla kendisine bir güvenlik şemsiyesi oluşturma şeklinde bir politika izlemiştir. Yunanistan’ın millî güç unsurlarındaki zayıflıklarını bu tür yöntemlerle örtmeye ve telafi etmeye çalıştığı müşahade edilmektedir. Bunun önemli örneklerinden biri Yunanistan’ın 28 Eylül 2021 tarihinde Fransa ile Paris’te imzaladığı Stratejik Ortaklık Anlaşması’dır.⁶¹⁷

Stratejik, dış politika, askerî, ekipman, savunma ve güvenlik sanayileri alanlarında işbirliğini hedefleyen antlaşmada toplam 31 madde yer almaktadır. Taraflar bu antlaşma ile; ortak savunma ve güvenlik çıkarlarına dair her türlü konuda düzenli olarak istişarelerde bulunacaklarını ve kriz, tırmanma ve silahlı saldırı halinde iki ülke için yakın güvenlik çıkarları oluşacağını kabul ederek verdikleri taahhütleri yerine

---

⁶¹⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶¹⁶ Kıbrıs Gazetesi, 9 Şubat 2020, “Yunanistan-Güney Kıbrıs ortak savunma doktrinini faaliyete geçiriyor”, <https://kibrisgazetesi.com/yunanistangney-kbrs-ortak-savunma-doktrinini-faaliyete-geiriyor/> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶¹⁷ Tam adı; Yunanistan Cumhuriyeti Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma ve Güvenlik Alanında İşbirliği İçin Stratejik Ortaklık Kurulmasına İlişkin Antlaşma’dır.

getireceklerini ve birbirlerine yardım edeceklerini deklare etmişlerdir.⁶¹⁸ Antlaşmanın, Avustralya'nın Fransa'dan tedarik edeceği denizaltılara ilişkin sözleşmeyi iptal ederek ABD ve BK ile Asya-Pasifik'te nükleer ortaklığı amaçlayan AUKUS Antlaşması'na dâhil olmaya karar vermesinin ardından gelmesi dikkat çekmiş, Naval Group'tan Belharra fırkateynleri ve Dassault şirketinden Rafale uçakları vd. ihaleleri ile birlikte düşünüldüğünde Yunanistan, Fransız savunma endüstrisini resesyondan kurtarmıştır. Bununla birlikte, Avrupa liderliği iddiası bulunan Fransa, bir yandan BK'nin AUKUS hamlesini dengelerken diğer yandan Yunanistan'la yaptığı bu antlaşmayı Avrupa'nın stratejik özerkliğine ve kendini savunabilmesine giden yolun başlangıcı olarak lanse etmiştir.⁶¹⁹

Öte yandan Yunanistan, ABD ile ilişkilerini 2017-2020 yılları arasında, ABD-Türkiye ilişkilerindeki bozulmayla eş zamanlı olarak iki ülkenin tarihlerinde görülmemiş bir şekilde geliştirmiş ve 1990 yılında ABD ile imzaladığı ve kısaca MDCA adı verilen “Karşılıklı Savunma İşbirliği Anlaşması'nı” canlandırmak suretiyle 14 Ekim 2021 tarihinde (5 yıl süreyle (2026) ve müteakiben taraflardan biri çekilmedikçe süresiz geçerli olacak şekilde) imzalanan “ABD-Yunanistan Karşılıklı Savunma İşbirliği Antlaşması”⁶²⁰ ile zirve noktasına taşımıştır. Daha sonra revize edilerek 12 Mayıs 2022 tarihinde Yunan parlamentosunda onaylanan söz konusu antlaşma; Doğu Akdeniz'de 1969 yılından bu yana işlettiği Girit Adası'ndaki Suda Deniz Üssü'nü modernize eden ABD Silahlı Kuvvetleri'ne, ilave olarak Volos'ta bulunan Georgula Kışlası'nı ve Litochoro Eğitim Sahası ile Ege Denizi kuzeyindeki

---

⁶¹⁸ Kathimerini İnternet Sitesi, 28 Eylül 2021, Yunan-Fransız Savunma Antlaşmasının Metni, <https://www.kathimerini.gr> (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

⁶¹⁹ Reuters Website, Macron tells Europe to 'stop being naive' after France signs defence deal with Greece, <https://www.reuters.com/world/europe/greece-buys-three-new-french-frigates-boost-european-defence-2021-09-28/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁶²⁰ Mutual Defence Cooperation Agreement (MDCA) olarak bilinen antlaşma kısaca Stratejik Ortaklık Antlaşması olarak anılacaktır.

Dedeğaç Limanı'nın kullanım yetkisini vermiştir.⁶²¹ Böylece, Stalin'in Potsdam'da gündeme getirdiği, SSCB'ye Ege Denizi'nde stratejik bir konuma sahip olan Dedeğaç'ın bir üs olarak verilmesi fikri, üç çeyrek asır sonra ABD tarafından realize edilmiş gözükmetedir.⁶²² Bununla birlikte Yunanistan'ın, Ege Denizi'nin ortasında bulunan İskiri (Skyros) Adası'na ABD Silahlı Kuvvetleri'nin üs kurmasını ve konuşlanmasını talep ve teklif ettiği, ancak Pentagon'un ABD varlığının adalara uzanmasına sıcak bakmadığı Yunan basınına yansımıştır.⁶²³

Harita 6: Ege Denizi'nde ABD Varlığı (Kaynak: Odatv, 30 Nisan 2024)⁶²⁴

Bu antlaşmaya dayanarak ABD, NATO Tatbikatları kapsamında olası Rus tehdidi senaryolarına istinaden, demir yolu imkânından da istifade ile, Doğu Avrupa'ya askerî sevkiyatlar için son yıllarda Dedeğaç Limanı'nı kullanmaktadır.⁶²⁵ Bu çerçevede ABD, Doğu Akdeniz politikasına istinaden Yunanistan'ı bölgesel stratejik ortak olarak

⁶²¹ Greek City Times İnternet Sayfası, “Yunan ve ABD güçleri Batı Trakya'da ortak askeri tatbikat yapıyor”, 14 Şubat 2023, <https://greekcitytimes.com/2023/02/14/greek-and-us-forces-carry-out-joint-military-exercises-in-western-thrace/> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

⁶²² B. Ertem, a.g.m.

⁶²³ Kathimerini Gazetesi, Washington Karardan Haberdar, 28 Eylül 2021.

⁶²⁴ Odatv, <https://www.odatv.com/guncel/yunan-komunistler-skandali-ortaya-cikardi-dedeagactaki-abd-sirri-turkiye-bu-isin-neresinde-120041170> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁶²⁵ CNN Türk, “Atina ilk kez davet edildi! Dedeğaç'a dev Amerikan çıkarması”, 23.02.2021, <https://www.cnntrk.com/dunya/atina-ilk-kez-davet-edildi-dedeagaca-dev-amerikan-cikarmasi?page=2> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

belirlemiş, savunma ve enerji sektörleri başta olmak üzere Yunanistan’la geniş bir yelpazede işbirliği tesis etme yönünde önemli adımlar atmıştır.⁶²⁶

Söz konusu antlaşmalarla Yunanistan, ABD ve Fransa himayesinde, bu devletlerin silahlı kuvvetlerinin bölgedeki varlığını caydırıcı bir unsur olarak kullanmayı ve Türkiye’nin üstünlüğünü dengelemeyi hedeflemektedir. Bununla birlikte, Yunan Başbakan’ın demeçlerinde ve söylemlerinde; “daha geniş bölgede”, “geniş coğrafyada”, “daha geniş bölgesel işbirliği”, “daha geniş Doğu Akdeniz havzasında”, “daha geniş Akdeniz bölgesinde” ve benzeri ifadelerle tezahür ettiği üzere Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’den söz ederken bölgenin bilinen sınırlarının ötesindeki bir coğrafyaya gönderme yaptığı, dış politikasında ABD’ninki ile adapte olacak şekilde bir paradigma değişikliğine gittiği müşahade edilmiştir.⁶²⁷ Uluslararası platformlarda ülkesini “Batı’nın son kalesi” ve “Avrupa’nın güvenliğinin teminatı” söylemleriyle lanse eden Yunan yetkililer Atina merkezli savunma politikası çerçevesinde, kuzey-doğu-güney istikametlerini “İstikrarsızlık Yayı” olarak tanımlamakta ve Türkiye’nin de içinde olduğu bölgeyi çevresel tehdit algılamasında öncelikli olarak görmektedir.

⁶²⁶ U.S. Department of State, Media Note on “Joint Statement on the U.S.-Greece Strategic Dialogue”, 9 February 2024, <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-greece-strategic-dialogue-2/> (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

⁶²⁷ Greece Ministry of Foreign Affairs, Directorate for Strategic and Operational Planning, Strategic Plan 2023-2026, <https://www.mfa.gr/en/strategic-plan-2022-2025/> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

Resim 10: Yunanistan'ın Çevresel Tehdit Algılaması: İstikrarsızlık Yayı⁶²⁸

Öte yandan enerji sektöründe, Avrupa'yı Rusya'ya olan doğal gaz bağımlılığından “kurtarmak” ve Rusya'nın enerjiyi bir silah olarak kullanma potansiyelini ortadan kaldırmak için ABD, Avrupa'ya LNG⁶²⁹ ihracatını artırmak üzere Yunanistan'a LNG terminalleri, FSRU'lar⁶³⁰ ve enerji santralleri tesis etmenin yanı sıra yenilenebilir enerji projelerine (Vermio, 315 MW'lık Yunanistan'daki en büyük RES vd.) yatırımlar yapmaktadır. Söz konusu yatırımlar ve tesisler başta Revithoussa, Dedeağaç, Volos, Agioi Theodoroi/Korint ve Selanik olmak üzere çeşitli lokasyonlarda gerçekleştirilecektir.⁶³¹ Ayrıca, Agios Nikolaos'taki Mytilineos gaz türbini ve FSRU ile bağlantılı olarak Dedeağaç'ta yeni süper verimli General Electric enerji santrali Copelouzos faaliyete geçirilecektir.⁶³² Dönemin ABD Atina Büyükelçisi Geoffrey Pyatt tarafından, 6. Enerji Dönüşümü Sempozyumu'nda; Yunanistan'ın Doğu Avrupa'da enerji güvenliğindeki rolünün önemine vurgu yapılarak, Yunanistan ve ABD'nin Doğu Akdeniz ve Balkanlar'ın “daha geniş bölgesindeki” enerji alanındaki çıkarlarının her zamankinden çok daha fazla uyumlu olduğu ifade edilmiştir.⁶³³

Ayrıca ABD, Elefsina Tersanesinin yeniden inşası ve geliştirilmesi için Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu⁶³⁴ (DFC) aracılığıyla ONEX Elefsis Tersaneleri ve Endüstrileri Şirketi'ne 125 milyon dolarlık bir kredi sağlamayı taahhüt etmiştir. Böylece Yunanistan tersaneyi Ege ve Akdeniz'deki LNG transfer hatları için

⁶²⁸ American Hellenic Institute Website, 07.06.2024, AHI President Attends Archons' 4th Annual International Religious Freedom Conference; Sponsors Defense Policy Briefing, <https://americanhellenicinstitute.org/press-releases/defense-policy-briefing-athens-2024-archon> (Erişim Tarihi: 17.06.2024)

⁶²⁹ Liquefied Natural Gas - Sıvılaştırılmış Doğal Gaz

⁶³⁰ Floating Storage Regasification Unit - Yüzer Depolama ve Yeniden Gazlaştırma Ünitesi

⁶³¹ <https://www.reuters.com/business/energy/greek-lng-terminals-pipeline-2022-11-30/> (Erişim Tarihi: 17.12.2022)

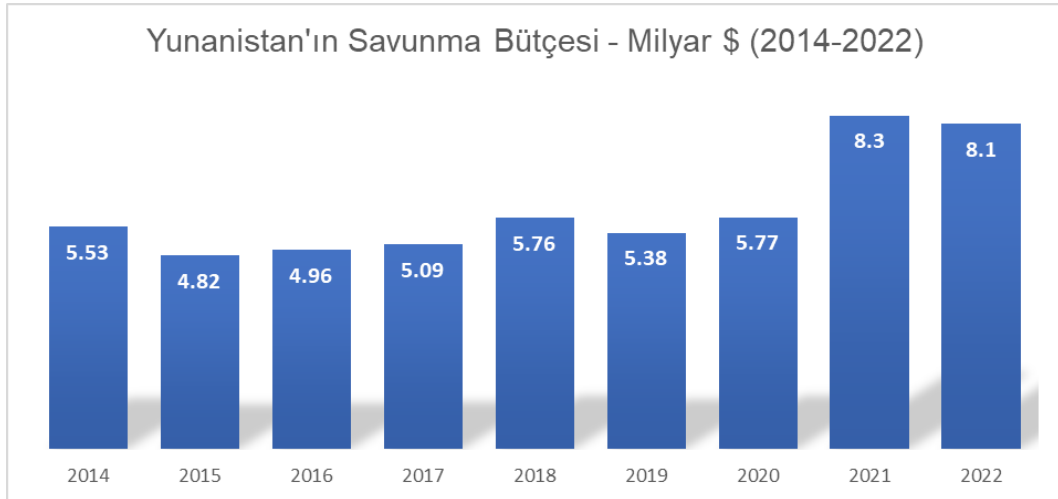
⁶³² U.S. Embassy in Greece, Speeches and Interviews by Former U.S. Ambassador to Greece Geoffrey R. Pyatt, <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-the-potential-of-circular-economy-greeces-objectives-and-implementation-process/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁶³³ Birlik Gazetesi, 29 Eylül 2024, <https://birlikgazetesi.org> (Erişim Tarihi: 07 Ekim 2021)

⁶³⁴ U.S. International Development Finance Corporation - ABD Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu

bir enerji ve denizcilik tedarik limanına dönüştürmeyi planlamaktadır.⁶³⁵ Bununla birlikte, Dedeagaç'a inşa edilen LNG terminalinin inşası için AB devlet fonlarından Yunanistan'a 166,7 milyon avro tahsis edilmiştir.⁶³⁶ Yunanistan ülkeyi bir enerji üssüne dönüştürmek amacıyla mevcut konjonktürden istifade ederek ABD ve AB'nin finans desteğini sağlamış ve krizi fırsata çevirmiştir.

Yunanistan'ın 2020 askerî harcama/savunma bütçesinin 2019'a göre %7,25 artışla 5,77 milyar \$ olduğu, 2021 yılında söz konusu bütçenin 2020'ye göre % 43,76 artışla 8,30 milyar \$ olduğu, 2022 yılı bütçesinin ise 2021'e göre %2,35 düşüşle 8,10 milyar \$ olduğu belirtilmektedir.⁶³⁷

Tablo 3.1: Yunanistan'ın Yıllara Sari Savunma Bütçesi 2014-2022
(Kaynak: GlobalEconomy.com + Macro Trends)

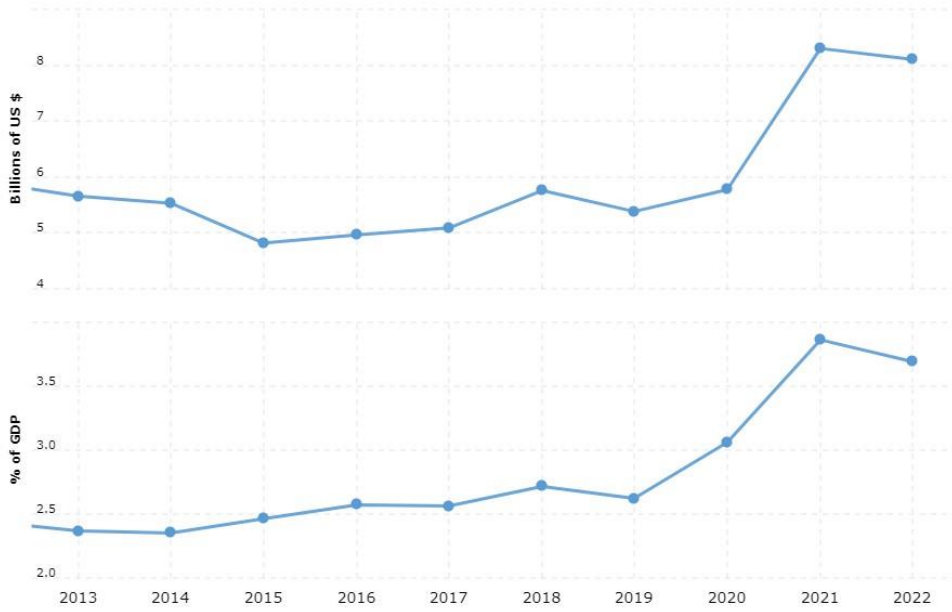
⁶³⁵ <https://www.fleetmon.com/maritime-news/2023/43645/us-government-commits-125-million-rebuilding-and-d/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

⁶³⁶ EU European Commission, 17 June 2021,

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3045 (Erişim Tarihi: 23.06.2021)

⁶³⁷ Macro Trends, Greece Military Spending/Defense Budget 1960-2024,

<https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/GRC/greece/military-spending-defense-budget>
<https://www.trade.gov/country-commercial-guides/greece-defense> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)

Tablo 3.2: Yunanistan'ın 10 yıllık askerî harcama/savunma bütçesi ve GSYH oranı
(Kaynak: Dünya Bankası)

Bununla birlikte, 10 Şubat 2024 tarihinde Yunanistan Dışişleri Bakanı George Geraptheritis ve ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken ile iki ülkenin heyetlerinin katıldığı Vaşington'da gerçekleştirilen 5'inci Stratejik Diyalog Toplantısında Yunanistan; GSYH'sinin %3,5'inden fazlasını savunmaya harcadığı, 2014 Galler Zirvesi'nde alınan karara istinaden verdiği taahhüdü aştığı ve bu miktarın %45'inden fazlasını büyük harp araç-gereçleri satın almak ve modernizasyon amacıyla kullandığı gerekçesiyle ABD tarafından övgüyle karşılanmıştır.⁶³⁸

Yunanistan'ın tedarik etmeyi planladığı sofistike platform ve silahlara baktığımızda; 2024 yılında Kimon sınıfı ve Meko sınıfı fırkateynlerde kullanılmak üzere ABD'den MH-60 Romeo tipi DSH helikopterleri (4 adet), ile Island sınıfı karakol gemileri (4 adet) ve 15 tonluk M-1117 zırhlı güvenlik aracı (756 adet), Tip 214 denizaltılarında kullanılmak üzere Almanya'dan Seahake Mod 4 torpidoları, İsrail'den Spike NLOS füzeleri, Fransa'dan Rafale uçakları (toplam 24 adet olacaktır), 2025 yılında ise Fransa'dan Kimon sınıfı fırkateyn (1 adet, HS Kimon), orta irtifa devriye

⁶³⁸ Anadolu Ajansı İnternet Sitesi, <https://www.aa.com.tr/en/world/us-praises-greece-for-spending-more-than-35-of-its-gdp-on-defense/3133774> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)

İHA'ları ve müteakip dönemde CH130H uçakları (2 adet), Blackhawk helikopterleri, P-3 deniz gözetleme uçakları, 5'inci nesil F-35 savaş uçakları vd. platform ve silahlar ithal etmeyi planladığı medyada belirtilmektedir.⁶³⁹ Böylece, Yunanistan'ın başta hava ve deniz kuvvetlerine yönelik olmak üzere belirgin silahlanma ve modernizasyon faaliyetleri yürüttüğü, özellikle 2020 yılında Türkiye ile Doğu Akdeniz'de MTA Oruç Reis'in sismik araştırma faaliyetleri sırasında yaşanan jeopolitik kriz sonrasında 2021 yılı savunma bütçesini %44'e yakın, ciddi bir oranda artırarak 2021 yılında bölgesel bir silahlanma yarışına girdiği görülmektedir.

Öte yandan Yunanistan'ın, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve diğer üst düzey devlet makamları nezdinde 1923 Lozan Barış Anlaşması'na aykırı olarak İstanbul'da bulunan Fener Rum Ortodoks Başpiskoposluğu⁶⁴⁰ ve bağlısı metropolitler ile görüşmelerde bulunması⁶⁴¹ ve Başpiskoposun ekümeniklik iddialarını desteklemek ve Türkiye Cumhuriyeti'nin iç işlerine karışmak suretiyle Ortodoks Kilisesini kendi siyasi amaçları için bir güç odağı olarak kullanması Türkiye ile mevcut sorunlara yeni bir boyut katmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih sahnesinden çekilmesinde Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin önemli roller üstlendiği; bünyesinde kurulan Mavri Mira Cemiyeti ile birlikte ülkedeki metropolitler ve diğer din görevlileri vasıtasıyla Helenizm ve Megali İdea ideolojisini yaymak, propaganda faaliyetleri yürütmek, gerek İstanbul'u gerekse Anadolu'yu İtilaf Devletleri'nin işgal etmesi için diplomatik girişimlerde bulunmak, kiliseleri silah ve cephane deposu haline getirmek ve gerçekleştirdiği diğer

---

⁶³⁹ Ekathimerini, Military Procurements in 2024, Stavros Ioannidis, 03 January 2024, <https://www.ekathimerini.com/news/1228385/military-procurements-in-2024/> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)

⁶⁴⁰ Lozan Barış Anlaşması'nın konferans görüşmelerinde Patriğin Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki idari ve siyasi yetkileri ile imtiyazları ortadan kaldırılmış, anlaşmanın 40 ve 42. Maddelerindeki serbestlik ve himayeden faydalanmak suretiyle Türkiye'deki diğer gayrimüslim topluluklara ait herhangi bir kilise veya sinagog konumuna getirilmiştir. 1923 yılı sonrasındaki konularla ilgili olarak Başpiskopos adlandırmasının doğru kullanım tarzı olduğu bir vakıdır.

⁶⁴¹ Örneğin; Gökçeada ve Bozcaada Metropoliti'nin beraberindeki dernek başkanları ile birlikte 17 Eylül 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı Katerina Sakellaropoulou ve 23 Eylül 2020 tarihinde Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Atina'da yüz yüze görüşmeleri.

yıkıcı ve bölücü faaliyetleri halen toplumsal hafızada yer alan acı hatıralardır.⁶⁴² Lozan Anlaşması'nın konferans tutanakları ile Yargı kararlarına göre resmî olarak Fatih Kaymakamlığına bağlı bir dinî kuruluş olan Fener Rum Ortodoks Başpiskoposluğu'nun “ekümeniklik” iddiası hukuki gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Ayrıca, anlaşmanın 45. maddesinde Türkiye'nin azınlıklara tanıdığı hakları Yunanistan'ın da Batı Trakya Türk Azınlığı'na tanıyacağı taahhüt edilmiştir.⁶⁴³

Yunanistan'ın dış politikasında kullandığı yöntemlerden bir diğeri şikâyet diplomasisi olduğu ve 2020 Doğu Akdeniz krizi esnasında dost ve ortakları olarak gördüğü Kanada, BAE, Mısır, İsrail, GKRY, Bulgaristan, Almanya, Fransa, NATO, ABD, Çin, Avusturya ve Avustralya devlet/hükümet başkanları ya da devlet temsilcileri ile yaptığı görüşmelerde Türkiye hakkında “bilgilendirmelerde” bulunmuştur. Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis'in BM Genel Kurulu'nun 75. Toplantısında (25.09.2020)⁶⁴⁴ ve ABD Kongresi'nde (17.05.2022)⁶⁴⁵ yaptığı konuşmaların, Yunan şikâyet politikasının doruk noktaları olduğu söylenebilir. ABD Kongresi'nde Türkiye karşıtı Yunan tezleri, 2030 yılına kadar Yunanistan'ın Hava Kuvvetleri'ne F-35 savaş uçağı tedarikine ilişkin süreci başlatacağı ve Türkiye'nin ABD'den savunma sistemleri tedariki için Kongre'nin onay vermemesi telkini ifade edildikten sonra Başbakan Mitsotakis'in Kongre'de hazır bulunan temsilciler (milletvekilleri) ve senatörler tarafından dakikalarca ayakta alkışlanması, Türkiye'ye yönelik Yunan Başbakan'ın ABD himayesindeki sözde bir mesajı niteliğindedir.

---

⁶⁴² Yunanistan'la işbirliği içerisindeki Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'ne şiddetle karşı çıkan, Anadolu'nun işgaline karşı Milli Mücadele'de görev alan, Türk Ortodoks Kilisesi'ni kurarak Anadolu Ortodoksları'nın lideri olan ve Atatürk'ün *Baba Eftim* diye hitap ettiği *Papa Eftim* gibi Anadolu'nun yetiştirdiği müstesna ve saygıdeğer Türk Ortodoks din adamları tenzih edilmiştir. Atatürk Ansiklopedisi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/papa-eftim-erenerol-1884-1968/> (Erişim Tarihi: 07.04.2024) Mezar taşında şu cümle yazmaktadır: “Baba Eftim Bu Memlekete Bir Ordu Kadar Hizmet Etmiştir.”

K. Atatürk

⁶⁴³ T.C. Fatih Kaymakamlığı'nın 15.08.2022 Tarihli Basın Açıklaması, <http://www.fatih.gov.tr/fener-rum-patrikhanesinin-ekumeniklik-iddiasina-iliskin-basin-aciklamamiz> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

⁶⁴⁴ Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=PBwXVAOdyE&t=16s&ab_channel=UnitedNations (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

⁶⁴⁵ Forbes Breaking News, https://www.youtube.com/watch?v=6VTtqVhKFps&ab_channel=ForbesBreakingNews (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen 7.7 ve 7.6 büyüklüklerindeki çifte deprem felaketinin ardından Yunan halkının gösterdiği yapıcı tutum, iyi komşuluk örneği ve sağladığı insani yardımlar doğrultusunda gerçekleştirilen karşılıklı üst düzey ziyaretler ve görüşmeler neticesinde iki ülke arasında normalleşme yaşanmaya başlanmıştır. Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler; 7 Aralık 2023 tarihinde Atina’da icra edilen 5’nci Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi’nde “*Türkiye ve Yunanistan’ın taraf olduğu Dostane İlişkiler ve İyi Komşuluk Hakkında Atina Bildirgesi*”nin imzalanması ile olumlu bir döneme girmiş ve bu gelişme Türk ve Yunan halklarınca memnuniyetle karşılanmıştır.⁶⁴⁶

Türkiye’nin tutumunun, Ege ve Doğu Akdeniz’de devam eden sorunların “uluslararası hukuka, iyi komşuluk ilişkilerine ve müttefiklik ruhuna uygun bir şekilde” çözümlenmesini sağlamak olduğu, bununla birlikte barışçıl bir çözüm için gayret gösterirken Türkiye’nin ulusal hak ve menfaatlerinden asla taviz verilmeyeceği, iki ülke arasında imzalanan Atina Bildirgesi kapsamında iyi komşuluk ilişkileri, diyalog ve olumlu gündemle sürecin devam ettirilmesi olduğu Millî Savunma Bakanı Yaşar Güler tarafından Bakanlığın 2024 Bütçesinin Görüldüğü TBMM Genel Kurulunda ifade edilmiştir.⁶⁴⁷

3.3. Doğu Akdeniz’de Mevcut Sorun Alanları

Doğu Akdeniz’deki en önemli jeopolitik sorunlar arasında Kıbrıs Meselesi, deniz yetki alanları uyuşmazlıkları, enerji kaynaklarının paylaşımı, İsrail-Filistin Meselesi, Lübnan’daki kırılgan durum, Suriye ve Libya’da devam eden siyasal

---

⁶⁴⁶ U.S. Department of State, Media Note on “Joint Statement on the U.S.-Greece Strategic Dialogue”, 9 February 2024, <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-greece-strategic-dialogue-2/> (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

⁶⁴⁷ MSB Resmî İnternet Sitesi, <https://www.msb.gov.tr> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

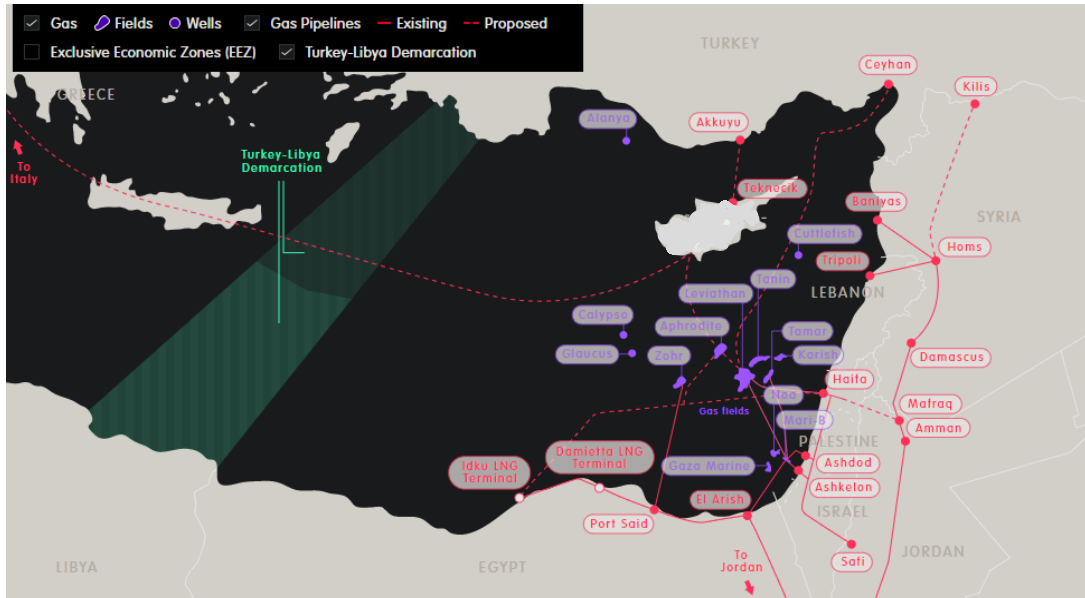

Harita 7: Levant Havzası
(Kaynak: U.S. Geological Survey, Public domain)

Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının dağılımına baktığımızda; Mısır 2.14 trilyon m³ (75.5 trilyon ft³) doğal gaz rezerviyle bölgenin en zengin kaynaklarına sahiptir. Mısır'ın Zohr Sahası 0.85 trilyon m³ (30 trilyon ft³) bölgenin en önemli doğal gaz sahasıdır. Batı Nil Deltası, Nur, Nooros, Atoll ve Baltim SW sahaları Mısır'ın diğer doğal gaz sahalarıdır. 2009 yılında ilk önemli doğalgaz keşfini gerçekleştiren İsrail, Doğu Akdeniz'deki en büyük doğal gaz rezervine sahip ikinci devlettir. En önemli sahaları olan Leviathan ve Tamar sırasıyla 0.62 trilyon m³ (22 trilyon ft³) ve 0.3 trilyon m³ (10.8 trilyon ft³) rezerve sahiptir. İsrail'in diğer sahaları Tanin, Karish,⁶⁵¹ Mari-B ve Noa'dır. Mısır ve İsrail bahse konu sahalarda üretim gerçekleştirmektedir.⁶⁵²

⁶⁵¹ İsrail, Lübnan ile 27 Ekim 2022 tarihinde yaptığı antlaşma ile Karish sahasının kontrolünü almıştır. Carnegie Endowment For International Peace, 31 October 2022, Lebanon's Maritime Deal with Israel, <https://carnegieendowment.org/sada/88292> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁶⁵² European Council on Foreign Relations Website, John V. Bowlus, "Eastern Mediterranean gas: Testing the field", Deep Sea Rivals: Europe, Turkey, and New Eastern Mediterranean Conflict Lines https://ecfr.eu/special/eastern_med/gas_fields (Erişim Tarihi: 08.11.2020)

Harita 8: (Kaynak: Avrupa Dış İlişkiler Konseyi, https://ecfr.eu/special/eastern_med)

Türkiye, GKRY'nin Doğu Akdeniz'de tek taraflı "egemenlik" oluşturma çabaları çerçevesinde 17 Şubat 2003 tarihinde Mısır ile imzaladığı sözde MEB Antlaşması'nı; Kıbrıs Türk Halkı'nın iradesi ve rızası olmaksızın yapılması ve Türk kıta sahanlığını ihlal etmesi nedeniyle geçersiz ve yok hükmünde kabul etmektedir. GKRY; 2007 yılında benzer bir deniz yetki alanları sınırlandırma antlaşmasını Lübnan ile yapmış ancak Türkiye'nin diplomatik girişimleri neticesinde Lübnan Parlamentosu tarafından antlaşma onaylanmamıştır, herhangi bir hukuki geçerliliği yoktur. GKRY, 2010 yılında İsrail ile sözde MEB Antlaşması imzalamış, bu defa da Lübnan'ın 850 km² deniz yetki alanının İsrail tarafından gasp edilmesine ve iki ülke arasında 27 Ekim 2022 tarihinde yapılan antlaşmaya kadar sürecektir olan bir ihtilafın doğmasına neden olmuştur.⁶⁵³

Bununla birlikte, GKRY tarafından tek taraflı olarak ilan edilen ancak KKTC ve Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını ve egemenlik alanlarını ihlâl ettiği için meşruiyeti olmayan ve Türkiye ile KKTC tarafından tanınmayan Kıbrıs Adası'nın güneyinde GKRY tarafından büyük petrol şirketlerine hidrokarbon araştırma

⁶⁵³ Marine Deal News, 7 Mayıs 2018, Emete Gözügüzelli, "Doğu Akdeniz'de Türkiye-GKRY Arasındaki İhtilafın Boyutları", <https://www.marinedealnews.com/dogu-akdenizde-turkiye-gkry-arasindaki-htilafin-boyutlari/> (Erişim Tarihi: 08.05.2024)

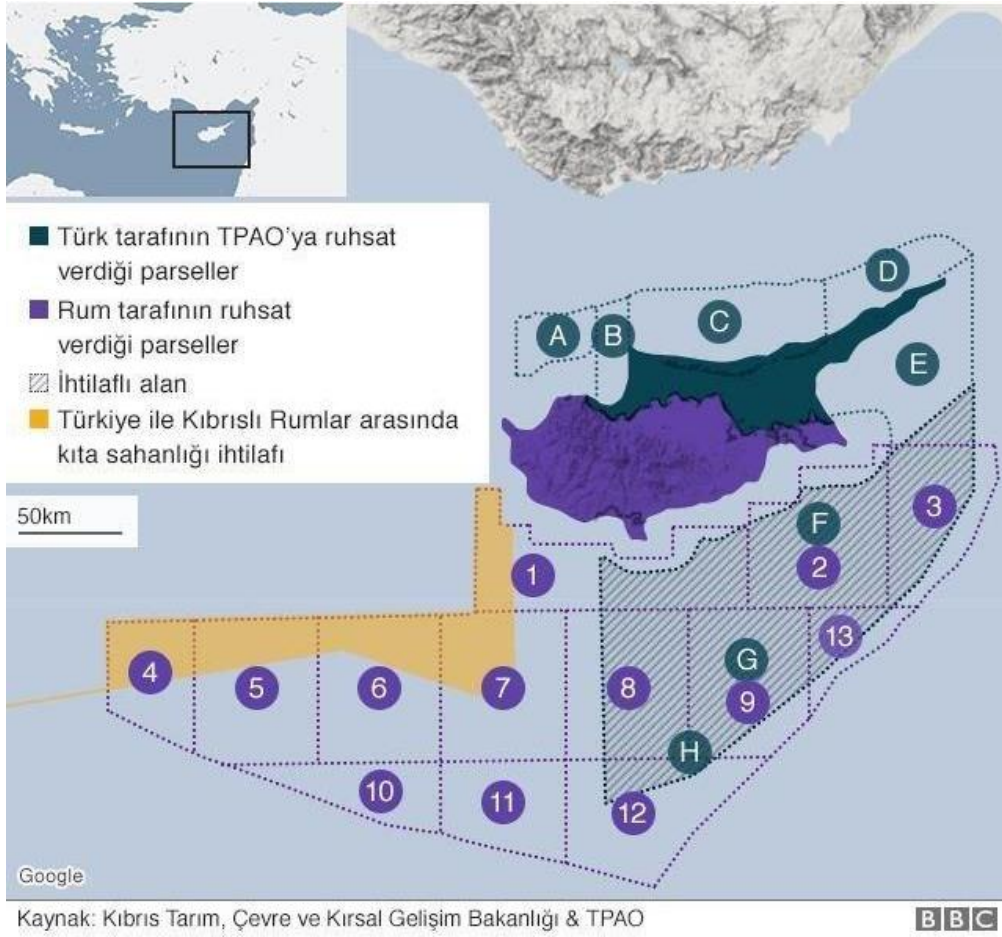
ruhsatı verilen sözde sahalar bulunmaktadır. Türkiye tarafından Doğu Akdeniz’de; GKRY’nin tek tarafları hamlelerine mukabil 21 Eylül 2011 tarihinde KKTC ile Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması yapılmış, KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı ile TPAO arasında A, B, C, D, E, F, G, H sahaları petrol ve doğal gaz araştırmaları için ruhsatlandırılmış ve kendi kıta sahanlığında TPAO’nun sismik araştırma ve sondaj faaliyetleri başlatılmıştır.⁶⁵⁴

13 parselden oluşan GKRY’nin tek taraflı olarak ilan ettiği sözde sahalar; hem Türkiye’nin kıta sahanlığını ihlal etmesi (1, 4, 5, 6 ve 7 no’lu parseller) hem de KKTC’nin ruhsat sahaları ile örtüşmesi ve haklarını gasp etmesinden dolayı Türkiye’nin tanımadığı bu parsellerde GKRY petrol ve doğal gaz araştırma girişimlerinde bulunmaktadır. Ancak Türkiye tarafından, Deniz Kuvvetleri unsurlarıyla yapılan devlet uygulamalarıyla; 2002 yılında Northern Access adlı geminin Rodos’un güneyinde Türk kıta sahanlığı olarak kabul edilen sahada jeofizik araştırma yapmasının engellendiği olaydan günümüze kadar GKRY’nin, Türkiye’nin ve KKTC’nin kıta sahanlıklarında ve ruhsat sahaları ile örtüşen parsellerde sismik araştırma ve sondaj yapmasına müsaade edilmemektedir.⁶⁵⁵

---

⁶⁵⁴ Ibid

⁶⁵⁵ Hakan Arıdemir, Çağatay Allı, “Doğu Akdeniz Bölgesindeki Münhasir Ekonomik Bölge Tartışmalarının Analizi”, **İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Der.**, 2019, 4(10), pp.188-202, s.194.

Harita 9: Doğu Akdeniz'deki İhtilafli Parseller

Doğu Akdeniz'de Kıbrıs Türklerinin ve Kıbrıs Rumlarının ortak haklara sahip olduğu Aphrodite, Calypso ve Glaucus kuyuları ile Ada'nın doğusunda sözde 3 no'lu parselde bulunan Cuttlefish kuyusunda yaklaşık 0.64 trilyon m³ (22.4 trilyon ft³) doğal gaz rezervi bulunduğu tahmin edilmektedir.⁶⁵⁶ Bununla birlikte, Ada'nın 160 km güneybatısındaki sözde 6 no'lu parselde bulunan Cronos-1 adlı kuyuda Fransız TotalEnergies ve İtalyan Eni şirketleri tarafından doğalgaz keşfi yapıldığı 22 Ağustos 2022 tarihinde açıklanmıştır.⁶⁵⁷ Öte yandan, Doğu Akdeniz'de, Filistin'e ait olan Gaza Marine sahasında 0.03 trilyon m³ (1 trilyon ft³) rezerv, Libya'ya ait Bouri sahasında ise

⁶⁵⁶ European Council on Foreign Relations Website, John V. Bowlus, "Eastern Mediterranean gas: Testing the field", Deep Sea Rivals: Europe, Turkey, and New Eastern Mediterranean Conflict Lines https://ecfr.eu/special/eastern_med/gas_fields (Erişim Tarihi: 08.11.2020)

⁶⁵⁷ TotalEnergies Website, <https://totalenergies.com/media/news/press-releases/cyprus-totalenergies-announces-significant-offshore-gas-discovery-block-6> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

0.1 trilyon m³ (3.5 trilyon ft³) rezerv bulunduğu bilinmektedir.⁶⁵⁸ Lihtenştayn Prensliği merkezli Jeopolitik İstihbarat Hizmetleri (Geopolitical Intelligence Services - GIS) adlı düşünce kuruluğu tarafından yayınlanan bir raporda Levant Havzası'ndaki doğalgaz rezervleri detaylı bir şekilde verilmektedir. Söz konusu tablo aşıağıda sunulmuştur.⁶⁵⁹

Yer	Keşif Sahası	Tarih	Tahmini Miktar (Milyar m ³)
Kıbrıs Adası	Aphrodite	2011	140
	Calypso	2018	127
	Glaucus	2019	140
	Cronos	2022	70
Mısır	Temsah	1996	98
	Zohr	2015	840
	Nooros	2015	56
	Baltim South West	2016	28
	Bashrush	2020	7
Filistin	Gaza Marine	2000	28
İsrail	Noa	1999	1
	Mari B	2000	42
	Tamar	2009	280
	Dalit	2009	20
	Leviathan	2010	532
	Dolphin	2011	2
	Tanin	2012	34
	Shumshen	2012	6
	Karish	2013	50
	Royee	2014	90
	Karish N	2019	32
	Athena	2022	50
(Kaynak: Geopolitical Intelligence Services)			

Tablo 4: Levant Havzası'ndaki Doğalgaz Keşifleri

Bununla birlikte, 2011 yılında Noble Energy şirketi tarafından keşfedilen ve 141.6 milyar m³ - 226.5 milyar m³ (5-8 trilyon ft³) rezerve sahip olduğu tahmin

⁶⁵⁸ European Council on Foreign Relations Website, John V. Bowlus, "Eastern Mediterranean gas: Testing the field", Deep Sea Rivals: Europe, Turkey, and New Eastern Mediterranean Conflict Lines https://ecfr.eu/special/eastern_med/gas_fields (Erişim Tarihi: 08.11.2020)

⁶⁵⁹ Geopolitical Intelligence Services Website, 9 February 2023, Carole Nakhle, "Lebanon and Israel's historic maritime border deal", <https://www.gisreportsonline.com/r/israel-lebanon-maritime/> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

edilen,⁶⁶⁰ Ada'nın güneyinde yer alan ve İsrail'in MEB'ine doğru uzanan Afrodit doğalgaz sahası, keşfinin üzerinden 13 yıl geçmesine rağmen İsrail'in bu sahadaki hakları üzerine GKRY ile uyuşmazlıkları devam ettiği için henüz işletilememektedir.⁶⁶¹ GKRY'nin 5 Nisan 2017 tarihinde Exxon Mobil-Katar Petrolleri konsorsiyumu ile Kıbrıs'ın güneybatısındaki 10 no'lu parselde doğalgaz araştırma ve sondaj yapması konusunda bir antlaşma yaptığı basına yansıyan haberler arasındadır.⁶⁶² Bu gelişme sonrasında Exxon Mobil şirketinin Kıbrıs Adası'nın güneyinde sözde 10 numaralı parselde doğalgaz araştırma faaliyetlerine başlaması Türkiye'nin tepkisini çekmiş, Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklama ile hem GKRY hem de Exxon-Mobil faaliyetlerini durdurmaları için ikaz edilmiştir.⁶⁶³

GKRY tarafından 1 Aralık 2023 tarihinde ABD enerji şirketi Chevron ile Afrodit sahasında doğalgaz keşfi ve işletmesi amaçlı bir antlaşma daha yapıldığı kamuoyuna duyurulmuştur.⁶⁶⁴ GKRY'nin 2, 3, 6, 7, 8, 9 ve 11 no'lu sözde parsellerde Fransız TotalEnergies şirketine ruhsat verdiği, 6 no'lu parselde İtalyan Eni şirketinin operatör olarak rol üstlendiği bilinmektedir.⁶⁶⁵ GKRY; tek taraflı bir politika olarak Doğu Akdeniz'de KKTC'nin haklarını görmezden gelmekte, *Exxon-Mobil*, *Chevron*, *TotalEnergies* ve *Eni* gibi büyük enerji şirketlerine doğalgaz araştırma ve sondaj ruhsatı vermekte, ABD, Fransa ve İtalya gibi 3'üncü ülkeleri sahaya sokmak, bu ülkeleri kendi yanına çekmek ve bir baskı aracı olarak kullanmak suretiyle *de facto* bir durum yaratarak deniz yetki alanları uyuşmazlıklarını kendi lehine çözmek istemektedir.

---

⁶⁶⁰ Congressional Research Service, August 15, 2016, Report Nr. R44591, Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean, <https://crsreports.congress.gov/> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁶¹ Geopolitical Intelligence Services Website, 9 February 2023, Carole Nakhle, "Lebanon and Israel's historic maritime border deal", <https://www.gisreportsonline.com/r/israel-lebanon-maritime/> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

⁶⁶² BBC Türkçe, 18 Aralık 2018, Ece Göksedef, "Türkiye, Katar'ın Kıbrıs açıklarında doğalgaz aramasına nasıl bakıyor?" <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46531483> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁶³ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, SC-75, 18 Kasım 2018, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Exxon Mobil Şirketinin Kıbrıs Adası Açıklarında Arama Faaliyeti Başlatmasına İlişkin Bir Soruya Cevabı, https://www.mfa.gov.tr/sc_-75_-exxon-mobil-sirketi-nin-kibris-adasi-aciklarinda-arama-faaliyeti-baslatmasina-iliskin-sc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁶⁴ Associated Press News, <https://apnews.com/article/cyprus-chevron-natural-gas> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁶⁵ TotalEnergies Website, Press Release, https://totalenergies.com/system/files/documents/2022-08/PR_Cronos-1.pdf (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

GKRY bu tür uygulamalar ile sözde MEB’inde egemenlik haklarını kabul ettirmeye çalışmaktadır. Ancak GKRY’nin bu tek taraflı, gayrı meşru ve uluslararası hukuka aykırı iddiaları Türkiye ve KKTC tarafından tanınmamakta ve herhangi bir oldu-bittiye müsaade edilmemektedir.

Türkiye ve KKTC, Ada’nın etrafındaki zengin enerji kaynaklarının Kıbrıslı Rumlar ile birliktte Ada’nın ortak sahibi olan Kıbrıs Türklerine ait olduğunu kabul etmekte, Rum yönetimini ve ruhsat verdiği şirketleri Doğu Akdeniz’de tek taraflı hidrokarbon faaliyetlerini durdurması konusunda ikaz etmektedir. Türkiye ve KKTC, Kıbrıs Adası’ndaki enerji kaynaklarının paylaşımı konusunun Kıbrıs meselesinin özü ile ilgili bir mevzu olduğunu savunmaktadır.⁶⁶⁶ Doğu Akdeniz’de GKRY’nin Kıbrıs Adası etrafında yaptığı hidrokarbon araştırmalarına ilişkin BM’nin gözetiminde ortak bir komite kurulması Türkiye ve KKTC tarafından teklif edilmiş ancak GKRY tarafından bu teklif kabul edilmemiştir.⁶⁶⁷ Dolayısıyla Kıbrıs meselesi çözülmeden enerji kaynaklarının paylaşımı mümkün gözükmemektedir.

Doğu Akdeniz’de GKRY’nin faaliyetlerine devam etmesi üzerine Türkiye bir takım önlemler almak ve devlet uygulamalarında bulunmak zorunda kalmıştır. Türkiye KKTC ile tam koordinasyon içerisinde, Ada’nın eşit ve ortak sahibi olan Kıbrıs Türk halkının, uluslararası hukuktan kaynaklanan hak ve çıkarlarını korumak için, bazı mukabil diplomatik ve siyasi adımlar atmıştır. Bu kapsamda; Türk Deniz Kuvvetleri’ne ait savaş gemileri 2018 yılında İtalyan Eni şirketine ait olan SAIPEM-2000 sondaj gemisini Kıbrıs Adası açıklarında engellemiş, Türkiye hem kendi kıta sahanlığında hem de KKTC’nin Türk Petrolleri’ne ruhsat verdiği sahalarda faaliyetler başlatmış, Fatih ve Yavuz sondaj gemileri Türk kıta sahanlığında hidrokarbon araştırma faaliyetleri için

---

⁶⁶⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, SC-75, 18 Kasım 2018, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy’un Exxon Mobil Şirketinin Kıbrıs Adası Açıklarında Arama Faaliyeti Başlatmasına İlişkin Bir Soruya Cevabı, https://www.mfa.gov.tr/sc_-75_-exxon-mobil-sirketi-nin-kibris-adasi-aciklarinda-arama-faaliyeti-baslatmasına-iliskin-sc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁶⁷ Anadolu Ajansı, Millî Savunma Bakanı Hulusî Akar’ın Erenköy Direnişi’nin 55’inci Yıl Dönümünde Yaptığı Açıklamalar, 08.08.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-kkctn-hak-ve-menfaatlerini-korumaya-devam-edecektir/1552514> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

sahaya gönderilmiş, Ekim 2018'de Barbaros Hayreddin Paşa sismik araştırma gemisi Kıbrıs'ın Güzelyurt açıklarında araştırma yapmıştır.⁶⁶⁸

Bununla birlikte, Türkiye ile BM'nin Libya'da tanıdığı tek meşru hükümet olan Libya Millî Mutabakat Hükümeti arasında 27 Kasım 2019 tarihinde DYAS antlaşması imzalanmıştır.⁶⁶⁹ Söz konusu antlaşma sonrasında Türkiye, 18 Mart 2020 tarihinde Doğu Akdeniz'deki Türk Kıta Sahanlığı'nı koordinatları ile birlikte BM'ye ve dünyaya deklare etmiştir.⁶⁷⁰ Müteakiben Ağustos-Ekim 2020 döneminde Doğu Akdeniz'de Türk kıta sahanlığında MTA Oruç Reis araştırma gemisi ile sismik araştırmalar yapmıştır.

Buna mukabil Yunanistan ise Türkiye-Libya DYAS antlaşmasını akamete uğratmak üzere 06 Ağustos 2020 tarihinde Mısır ile Doğu Akdeniz'de bir kısmı DYAS antlaşması yapmıştır. Bu antlaşma ile birlikte DAGF, üst düzey resmî ziyaretler (Mısır CB Sisi'nin Atina ziyareti vb.) ve ortak tatbikatlar gibi konularda Mısır, geçtiğimiz yıllarda Doğu Akdeniz'de Yunanistan'a müzahir bir politika izlemiştir. Ancak Yunanistan'la yapılan DYAS antlaşmasında Mısır'ın Türkiye'nin tezlerine hassasiyet gösterdiği ve Meis Adası'na ilişkin Yunan iddialarını geçersiz kabul ettiği görülmüştür.⁶⁷¹ Ayrıca, Türkiye ile Mısır arasında 2021 yılında istikşafî görüşmeler ile diplomatik ilişkiler yeniden tesis edilmiştir.⁶⁷²

Rusya-Ukrayna Savaşı ile birlikte enerji güvenliğinin sekteye uğradığı Avrupa'nın enerji ihtiyacını karşılayabilmek için Doğu Akdeniz'deki doğalgaz rezervlerine olan ilgi de artmıştır. Bölgede mevcut enerji kaynaklarından Avrupa'nın ya da diğer ihtiyaç sahibi olan ülkelerin istifade edebilmesi kıyıdaş ülkeler arasında

---

⁶⁶⁸ BBC News TR, 10 Mayıs 2019, "Doğu Akdeniz: Kıbrıs açıklarında doğalgaz arama krizi nasıl başladı, hangi ülke ne istiyor?", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48225246> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁶⁹ Memorandum of Understanding Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord-State of Libya on Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean, <https://www.un.org/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁶⁷⁰ U.N. General Assembly, Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, A/74/757

⁶⁷¹ T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022a, s. 45.

⁶⁷² BBC News TR, Ece Göksedef, 5 Mayıs 2021, "Türkiye-Mısır ilişkileri: İki ülke heyetleri Kahire'de hangi konuları görüşüyor?", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56996977> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

işbirliğini gerektirmekte ve uyuşmazlıkların çözümlenmesini zorunlu hale getirmektedir.

3.3.2. Kıbrıs Meselesinin Tarihsel Arka Planı ve Güncel Durumu

Kıbrıs'taki Türkler ve Rumların ortak egemenliğinde kurulmuş Kıbrıs Cumhuriyeti öncesindeki son İngiliz Valisi (1957-60) Sir Hugh Foot'un; "*Kıbrıs'ı anladığını söyleyen herkes yanlış bilgilendirilmiştir.*" sözü Kıbrıs üzerine araştırma yapanlar için bugün hala geçerlidir.⁶⁷³ Doğu Akdeniz'de Kıbrıs Meselesi'nin tarihsel arka planı; Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'ı Venedik'ten aldığı ve dünya tarihindeki en büyük deniz savaşlarından biri olan İnebahtı Deniz Savaşı'nın⁶⁷⁴ vuku bulduğu 1571 yılına kadar uzanmaktadır. Jeostratejik açıdan kritik öneme sahip bir ada olan Kıbrıs'ın fethi Avrupa'da büyük bir yankı uyandırmıştır. Kıbrıs'ın alınmasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu Doğu Akdeniz'de kesin bir üstünlük sağlamış ve deniz ticaret yollarını kontrolü altına almıştır.⁶⁷⁵ Venedikliler ise Doğu Akdeniz'deki nüfuzunu kaybetmiştir.

Braudel'e göre 7 Ekim 1571 günü Korint Körfezi'ndeki İnebahtı'da, o dönem için rekor sayıdaki insan⁶⁷⁶ birbirleriyle savaşmak üzere karşı karşıya gelmiştir.⁶⁷⁷ "*Gün doğarken başlayan ve ikindi üzeri sona eren*", "*tarihin en büyük kadirga savaşı*" ya da "*devlerin savaşı*" olarak da nitelendirilen bu savaşta,⁶⁷⁸ Kıbrıs'ı kurtarmak amacıyla denize açılan *Don Juan de Austria* komutasındaki Kutsal İttifak (Venedik, Papalık ve İspanya) Donanması İnebahtı'da *Müezzinzade Ali Paşa* komutasındaki Osmanlı Donanması ile muharebeye girmiş ve her iki tarafın da ağır kayıplar vermesi sonucunda Osmanlı Donanması geri çekilmek zorunda kalmıştır. İnebahtı'da ağır bir darbe olarak

---

⁶⁷³ Malcolm Brooke, <https://www.militaryhistories.co.uk/greenline> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

⁶⁷⁴ Battaglia di Lepanto

⁶⁷⁵ Pryor, 2005, s. 174, 177'den aktaran E. Baysoy, 2017, s. 59.

⁶⁷⁶ Braudel'e göre her iki taraftan toplam 100.000, Attali'ye göre ise 160.000 denizci ve asker savaşta hazır bulunmuştur. Bkz. F. Braudel, 2007, s. 42; J. Attali, 2018, s. 89.

⁶⁷⁷ F. Braudel, 2007, s. 42.

⁶⁷⁸ Ibid, s. 106.

neredeyse yarısı kaybedilen Osmanlı donanmasının Akdeniz'deki üstünlüğü ve yenilmezlik imajı sarsılmış olsa da, savaşın yenilmeyen Komutanı Uluç Ali Paşa (Kılıç Ali Paşa olarak da bilinir), Kaptan-ı Deryalığa getirilmiş ve donanma yeni baştan inşa edilmiştir.⁶⁷⁹

1571 yılında hâkimiyeti tamamıyla sağlanan Kıbrıs, 307 yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde kalmıştır. Bundan sonra, Ada'nın yönetimi 1878'de, egemenlik hakkı Osmanlı Devleti'nde kalmak şartı ile İngiltere'ye devredilmiştir. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde Osmanlı Devleti ile İngiltere karşı cephelerde savaşa girmiş ve bunun neticesinde de İngiltere 1914'te Kıbrıs'ı ilhak etmiştir. Türkiye, İngiltere'nin Ada üzerindeki egemenliğini Lozan Antlaşması ile 1923'te tanımıştır.⁶⁸⁰

Kıbrıs'ta sosyal ve kültürel farklılıklarına rağmen Türk ve Rum toplumları uzunca bir süre birlikte barış içinde yaşamışlardır. Ancak Kıbrıslı Rumlar, *Megali İdea* adı verilen Yunanistan'ın irredentist politikasının bir parçası olarak 1930'ların başlarından itibaren, temeli 1821'deki Mora isyanı ile atılan ve Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi anlamına gelen "Enosis" hareketiyle⁶⁸¹ Kıbrıs'ın bir "Elen" adası haline gelmesi için çalışmışlardır. Aslında Enosis fikri ilk olarak Yunanistan, 1954'te Kıbrıs sorununu BM'ye taşıma kararı alsa da yaptığı müracaatlar bir sonuca ulaşamamıştır. Daha sonra Türkiye ve Yunanistan 1959 yılında Zürih'te bir anlaşmaya varmış ve bu anlaşma, Londra'da İngiltere'nin ve Kıbrıslı Türklerin ve Rumların onayını almıştır. 11 Şubat 1959 tarihli Zürih ve 19 Şubat 1959 tarihli Londra Anlaşmaları neticesinde 1960 yılında "Kıbrıs Cumhuriyeti", iki halkın eşitliğinde, ortak egemenliğinde ve yönetiminde, iki toplumlu bir Cumhuriyet olarak kurulmuştur.⁶⁸² Ancak Rum tarafı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu şekilde yaşamasına imkân vermemiş, Kıbrıs

---

⁶⁷⁹ <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/inebahti-deniz-savasi-41918755> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

⁶⁸⁰ Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

⁶⁸¹ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/enosis> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

⁶⁸² Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/756756> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

Türklerini devlet hayatından baskı ve silah zoruyla dışlamaya, izole etmeye ve en nihayetinde Yunanistan ile birleşmeye yönelik girişimlerini sürdürmüşlerdir.⁶⁸³

Kıbrıs meselesi; Kıbrıs'ta Rumlar tarafından Türklerin Ada'dan yok edilmesini hedefleyen “*Akritas Planı*” ile Türklere karşı şiddet olaylarına dönüşmüş, 1963 yılındaki “*Kanlı Noel Katliamı*” neticesinde⁶⁸⁴ uluslararası bir boyut kazanmıştır. Alarm niteliği taşıyan bu olay Türkiye'nin meseleye doğrudan müdahil olmasına neden olmuştur. Öte yandan Lefkoşa, Yeşil Hat ile ikiye bölünmüş ve BMGK'nın 186 sayılı kararıyla BM Barış Gücü (UNFICYP) Mart 1964'te adada konuşlandırılmıştır.⁶⁸⁵ Ancak Ada'da BM Barış Gücü'nün varlığına rağmen Rumların sistematik baskı ve saldırıları ile göç olayları 1974 yılına kadar devam etmiştir.⁶⁸⁶

Kıbrıs Barış Harekâtı, 20 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesiyle başlamıştır. Bu harekât, Kıbrıs'ta yaşayan Türk toplumunun güvenliğini sağlamak ve adada artan gerilimi düşürmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.⁶⁸⁷ Harekâtın başlamasına neden olan olaylar zincirinin başlangıcı, 15 Temmuz 1974'te Yunan Cuntasının desteğiyle Kıbrıs'ta gerçekleştirilen darbe ile Cumhurbaşkanı Makarios'u deviren terör örgütü EOKA-B liderlerinden Nikos Sampson'un iktidara gelmesidir. “Kıbrıs Elen Cumhuriyetini” ilan eden cuntanın amacı,⁶⁸⁸ Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak ve Enosis ülküsünü gerçekleştirmektir.⁶⁸⁹

---

⁶⁸³ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/ (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁸⁴ Rum EOKA terör örgütünün 363 masum Kıbrıs Türkünü barbarca şehit ettiği ve 103 Türk köyünü tamamen tahrip ettiği ve 30.000 bin Kıbrıslı Türk'ün yerlerini terk etmek zorunda kaldığı ve ada yüzölçümünün %3'üne denk gelen küçük bir bölgeye sığınmasına neden olan saldırılar. E. Kumcuoğlu, 2022, s. 183; https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/ (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁸⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/ (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

⁶⁸⁶ KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın, KKTC'nin 50. Kurtuluş Yıldönümü Etkinlikleri Kapsamında 04 Haziran 2024 Tarihinde MSÜ Rektörlüğü, İstanbul'da Düzenlenen Konferansta Yaptıkları Konuşma.

⁶⁸⁷ Fatma Demirel, Türkiye'nin Kıbrıs'taki Varlığı Uluslararası Hukuka Dayalıdır, <https://www.ab.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

⁶⁸⁸ R. Uçarol, 2015, s. 1070.

⁶⁸⁹ E. Kumcuoğlu, 2022, s. 176-189.

Türkiye, Kıbrıs'taki Türk toplumunun güvenliğini sağlamak ve adada iki toplum arasındaki dengeleri korumak için Zürich Antlaşması (Madde-3) ve Londra Antlaşması (Madde-4) hükümlerinden kaynaklanan garantörlük haklarını kullanarak müdahalede bulunmuştur. Bu müdahale, uluslararası hukuk çerçevesinde ve Kıbrıs'taki Türk toplumunun varlığını korumak amacıyla yapılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı Ada'daki kan ve gözyaşını bitirmiş, her iki taraf için de 50 yıldır devam eden huzur ve barışı sağlamıştır.⁶⁹⁰ Bundan sonra Türk Toplumunu, Ada'da 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni, 15 Kasım 1983 tarihinde de bağımsızlığını ilan ederek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurmuştur. KKTC, Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınan Doğu Akdeniz'deki bir Türk devletidir.⁶⁹¹ KKTC'nin bağımsızlığını ilan etmesinde Kıbrıs Türk halkının “self-determinasyon” (kendi kaderini tayin etme) hakkı ve siyasi eşitlik esas alınmış, aynı zamanda federasyon tezi korunmuş ve Rum kesimine barış ve çözüm çağrısında bulunulmuştur.⁶⁹²

Kıbrıs Adası'nda toplumlararası müzakereler uzun yıllar sürmüş ancak Rumların taviz vermeyen tutumlarından dolayı başarıya ulaşamamıştır. Kıbrıs'ta tarafların çözüme en çok yaklaştığı bir dönüm noktası olan BM Kapsamlı Çözüm Planı (Annan Planı), 2004 yılındaki referandumda KKTC halkının %65'inin evet oyu vermesine rağmen GKRY halkının %75'inin hayır oyu vermesi üzerine başarısız olmuş, Ada'da barışçı bir çözüm bulunması umudu yeniden suya düşmüştür.⁶⁹³ Rumların ezici çoğunluğunun Annan Planı'na “hayır” dediği bu uzlaşmaz tutumuna karşın, Avrupa Birliği değerlerine ve ilkelerine aykırı bir şekilde referandumun hemen ardından Rumların Ada'nın “tek temsilcisi” şeklinde AB üyeliğine kabul edilmesi de Kıbrıs Türk halkına yapılan büyük bir haksızlık ve adaletsizlik olarak tarihe geçmiştir. AB

---

⁶⁹⁰ Ibid.

⁶⁹¹ R. Uçarol, 2015, s. 1079-1087.

⁶⁹² T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/ (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁹³ E. Kumcuoğlu, 2022, s. 191.

tarafından, çözüme yönelik yapıcı bir tutum sergileyen Kıbrıs Türk halkı cezalandırılmış, çözümü reddeden Rumlar ise ödüllendirilmiştir.

Kıbrıs müzakereleri kapsamında; 2017 yılında İsviçre'nin Crans-Montana kentinde yapılan görüşmelerden bir sonuç alınamamış,⁶⁹⁴ 27-29 Nisan 2021 tarihlerinde Cenevre'de, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in ev sahipliğinde, Kıbrıs Türk ve Rum tarafları ile garantör devletler olan Türkiye, Yunanistan ve BK'nin katılımıyla "5+BM" formatında gayriresmi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar tarafından; sürdürülebilir bir çözüm için öncelikle Kıbrıs Türk halkının egemen eşitliğinin ve eşit uluslararası statüsünün teminat altına alınmasına olan ihtiyaç vurgulanmış ve 6 maddelik yazılı bir çözüm önerisi⁶⁹⁵ sunulmuştur. Görüşmeler, BM Genel Sekreteri'nin taraflar arasında müzakerelere başlayabilmek için "yeterli ortak zeminin bulunamadığı" gerekçesiyle çalışmalara tekrar devam edilmek üzere sonlandırılmıştır.⁶⁹⁶

Kıbrıs'ta iki toplum arasında 50 yıldır devam eden müzakere süreci, Kıbrıs Rum tarafının kendisini Ada'nın tek sahibi, Kıbrıs Türk halkını ise azınlık olarak gören ve kapıyı Enosis için sürekli aralık bırakmak isteyen tutumundan vazgeçmemesi nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Geline nokta, GKRY, Yunanistan, AB, ABD, BM ve BK federasyon tezlerinde ısrar ederken, KKTC tarafı ve Türkiye, Ada'da eşit egemenliğe dayalı iki devletli çözümden yanadır.⁶⁹⁷ Nitekim BM 77. Genel Kurulu'nda garantör devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı tarafından bu tutum

---

⁶⁹⁴ KKTC Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, 7 Temmuz 2017, <https://mfa.gov.ct.tr/tr/crans-montanada-gerceklesen-kibris-gorusmeleri-hk/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁶⁹⁵ 1. Statü ve egemen eşitliği garanti altına alan bir BMGK Kararı alınması,

2. Bu yeni temelde işbirliği ilişkisine yönelik müzakerelerin başlaması,

3. İki devletin ilişkileri ile mülkiyet, güvenlik, sınır düzenlemeleri ve AB'yle ilişkiler konularının müzakeresi,

4. Müzakerelerin garantör ülkeler ve gerektiğinde gözlemci olarak AB tarafından desteklenmesi,

5. Varılabilecek antlaşma kapsamında iki devletin birbirini tanıması,

6. Ayrı referandumlara gidilmesi.

⁶⁹⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/kibris_ta-2008-yilinda-baslayan-muzakere-sureci-ve-guncel-durum.tr.mfa

⁶⁹⁷ KKTC Cumhurbaşkanı E. Tatar, 04 Haziran 2024, idem.

BM'ye ve uluslararası topluma açık bir şekilde iletilmiş ve KKTC'nin resmî olarak tanınması çağrısında bulunulmuştur.⁶⁹⁸

“Kıbrıs meselesinde de adil, kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüme ulaşılabilmesi için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile birlikte hep iyi niyetli ve yapıcı çaba sergiledik. Esasen gerçekleri görmek isteyen herkes bugün adada iki ayrı devlet, iki ayrı halk olduğunu bilmektedir. Kıbrıs Türk halkının egemen eşitlik ve eşit uluslararası statü haklarının tescil edilmesi, adadaki çözümün anahtarıdır. Uluslararası toplumu Birleşmiş Milletler prensipleriyle çelişir şekilde ambargolarla dünyadan koparılmaya çalışılan Kıbrıs Türklerine yönelik zulme son vermeye, bir an önce Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni resmen tanımaya davet ediyoruz.”

Doğu Akdeniz'de, gerçekleştirilen enerji keşifleri, Suriye ve Libya'da yaşanan iç savaşlar, İsrail'in Filistin'de ve özellikle Gazze'de yürüttüğü savaş ve bölge ülkeleri arasında yaşanan jeopolitik gelişmeler gibi çeşitli faktörlerin Kıbrıs için meşakkatli ama aynı zamanda olası çözüm ve istikrara gidecek yolların arayışında umut verici bir arka plan oluşturduğu değerlendirilmektedir.⁶⁹⁹

3.3.3. Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlıkları ve Ege Denizi

Sorunları

Türkiye ve Yunanistan arasında Doğu Akdeniz'de ve Ege Denizi'nde bir dizi sorun mevcuttur. Bölgenin jeopolitiğine yabancı olan birinin kolaylıkla anlayamayacağı bu karmaşık sorunlar taraflar arasındaki bazı tarihsel olaylara, uluslararası hukukun farklı yorumlanmasına ve en önemlisi de Yunanistan'ın kurulduğu günden itibaren izlediği yayılcı politikaya dayanmaktadır.

3.3.3.1. Doğu Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlıkları

⁶⁹⁸ T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî İnternet Sitesi, 20.09.2022, Birleşmiş Milletler 77. Genel Kurulu'nda Yaptıkları Konuşma, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/139774/birlesmis-milletler-77-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

⁶⁹⁹ Brunel University Website, 22 March 2023, <https://www.brunel.ac.uk/news-and-events/events/2023/Cyprus-and-the-Eastern-Mediterranean-in-a-changing-world> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Doğu Akdeniz’de gerek Kıta Sahanelığı⁷⁰⁰ gerekse Münhasır Ekonomik Bölge (MEB)⁷⁰¹ sınırlandırmaları konularında tüm kıyıdaş devletlerin üzerinde mutabık kaldığı bir rejim mevcut değildir. Yunanistan ve GKRY, gerek bölgede en uzun kıyılara sahip olan Türkiye’nin gerekse Kıbrıs Türklerinin haklarını görmezden gelmekte ve gasp etmeye çalışmaktadır. Doğu Akdeniz’de kendi menfaatleri için erken bir dönemde harekete geçen GKRY tarafından ikili ilişkiler kapsamında Mısır ile 17 Şubat 2003 tarihinde, Lübnan ile 17 Ocak 2007 tarihinde⁷⁰² ve İsrail ile 17 Aralık 2010 tarihinde deniz yetki alanları sınırlandırma antlaşmaları yapılmıştır. GKRY’nin Mısır ile yaptığı ilk DYAS antlaşması aynı zamanda Doğu Akdeniz’de DYAS konusunda uyusmazlıkların da başlangıcı olmuştur.⁷⁰³ GKRY’nin söz konusu ülkelerle yapmış olduğu antlaşmaların Türkiye açısından bir hükmü bulunmamaktadır. Çünkü Kıbrıs Türkleri’nin de Kıbrıs Adası’nın deniz alanlarında hakları ve yetkileri bulunmaktadır. Türkiye tarafından tanınmayan GKRY, Kıbrıs’ın tamamını temsil etmemektedir.⁷⁰⁴ Bununla birlikte, GKRY’nin, Ada’nın etrafındaki doğal kaynaklara ilişkin yaptığı ihaleler ve uluslararası şirketlere verdiği ruhsatlar sorunun diğer önemli boyutudur.

Öte yandan, Yunanistan 6 Ağustos 2020 tarihinde Mısır ile MEB sınırlandırma antlaşması imzalamıştır. Gizli olarak yürütölen müzakere süreci ile Türkiye sürecin dışında tutulmuş, bununla birlikte Yunanistan-Mısır MEB sınırlandırma antlaşmasının Türkiye-Libya DYAS antlaşmasından sonra yapılması mukabil bir hamle olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu MEB antlaşması ile Türkiye’nin hassasiyetlerinin dikkate alındığı düşünölse bile, Libya’nın deniz yetki alanları ihlal edilmiştir.

---

⁷⁰⁰ **BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı BM Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)**, (Çev. M. Aydoğan Özman), İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1984, Md.76, 77.

⁷⁰¹ BMDHS, Md.55, Md.56.

⁷⁰² Lübnan parlamentosunca henüz onaylanmadığı için antlaşma yürürlöğe girmemiştir.

⁷⁰³ Yücel Acer, “Turkey’s Legal Approach to Maritime Boundary Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea”, **Insight Turkey**, Winter 2021, Vol. 23 / No. 1 / pp. 99-114, s. 101.

⁷⁰⁴ Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, “No:288, 21 Aralık 2010, İsrail ile GKRY Arasında İmzalanan MEB Anlaşması Hk.” Açıklama, http://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalanan-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 04.04.2021)

Buna ilaveten, Yunanistan tarafından Türkiye'ye çok yakın mesafede yer alan Meis Adası gibi coğrafi formasyonlar için kıta sahanlığı iddiasında bulunmaktadır.⁷⁰⁵ Yunanistan, hukuki ve resmi hiçbir geçerliliği olmayan, hakkaniyetle bağdaşmayan ve mesnetsiz olarak yayımlanmış fabrikasyon bir harita olan sözde Sevilla Haritası'nı referans göstererek, Anadolu kıyısında Antalya'nın Kaş İlçesi'ne 2 km mesafede bulunan ve yaklaşık 10 km²'lik bir yüzölçüme sahip bir ada olan Meis Adası için yaklaşık 40 bin km²'lik bir deniz yetki alanı talep ve iddia etmektedir.⁷⁰⁶ Üstelik söz konusu Yunan adası Yunanistan ana karasına yaklaşık 580 km mesafededir.⁷⁰⁷ Yunanistan, maximalist bir politika ile küçük bir ada olan Meis'in 4 bin katı kadar büyüklükteki bir deniz yetki alanı yaratacağını iddia ederek irrasyonel ve uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Türkiye'nin Mavi Vatanı'nı gasp etmeye çalışmaktadır. Ancak aynı tutumu İtalya ve Mısır ile yaptığı DYAS antlaşmalarında savunamaması Türkiye'nin haklılığını teyit eder niteliktedir.⁷⁰⁸

Türkiye tarafından son olarak 18 Mart 2020 tarihinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı sınırları, koordinatları ile birlikte Türkiye'nin Daimi Temsilcisi Büyükelçi tarafından BM Genel Sekreteri'ne gönderilen bir mektup ile beyan edilmiştir. Buna göre, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığı sınırları aşağıdaki haritada gösterilmiştir.⁷⁰⁹

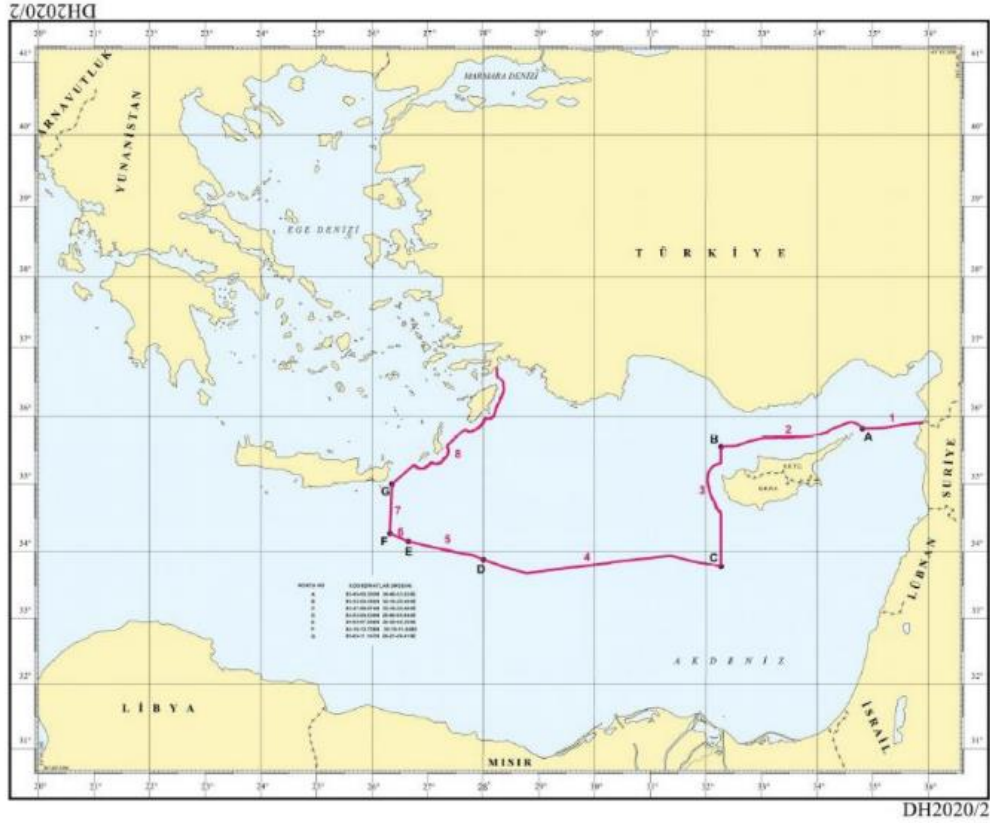
⁷⁰⁵ Murat Kağan Kozanhan, "Enerji Politikaları ve Güvenlik Bağlamında Doğu Akdeniz", Anadolu Strateji Dergisi, Vol. 3, No: 1 (55-76), s. 64.

⁷⁰⁶ T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022a, s. 43.

⁷⁰⁷ T.C. Dışişleri Bakanlığı'ndan aktaran BBC News TR Haber Sitesi, 13 Ağustos 2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53756110> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

⁷⁰⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu-nun-almanya-db-ile-ortak-basin-toplantisi-25-agustos-2020.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

⁷⁰⁹ Türkiye BM'ye, Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığının sınırları konusunda 2004, 2005, 2013, 2014, 2019 ve 2020 yıllarında deklarasyonlarda bulunmuştur. Son olarak 18 Mart 2020 tarihinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığının sınırları koordinatları ile birlikte beyan edilmiştir. U.N. General Assembly, A/74/757, Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General.

Harita 10: Doğu Akdeniz’de Türk Kıta Sahaneliği Sınırları (Kaynak: A/74/757)

27 Kasım 2019 tarihinde Türkiye ile Libya arasında imzalanan DYAS antlaşması Yunanistan tarafından yok hükmünde sayılırken, Türkiye de Yunanistan ile Mısır’ın 6 Ağustos 2020 tarihinde imzaladığı MEB antlaşmasını yok hükmünde kabul etmektedir.⁷¹⁰

Neticede, Yunanistan-GKRY ikilisi tek taraflı, Türkiye’yi ve KKTC’yi dışlayıcı hamleleri ile Doğu Akdeniz’in en uzun kıyılarına sahip ülkesi olan Türkiye’nin uluslararası hukuk tarafından tanınan hak ve yetkileri aleyhine ve Kıbrıs Türklerinin haklarını yok saymak suretiyle sürdürdüğü ihlal ve gasp politikasına mukabil, Türkiye ve KKTC tarafından, Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarına ilişkin uluslararası hukukun tanıdığı *ab initio* ve *ipso facto* haklar ve yetkiler kararlı bir şekilde korunmaya ve kullanılmaya devam edilmektedir.

⁷¹⁰ BBC News TR Haber Sitesi, 13 Ağustos 2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53756110> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

3.3.3.2. Ege Denizi Sorunları

Yarı kapalı bir deniz olarak kendine özgü ve grift yapısı ile iki kıyıdaş ülkeyi, Türkiye ve Yunanistan'ı birbirine bağlayan ve komşu yapan, Türk tarihinde Adalar Denizi olarak bilinen Ege Denizi'nde, Yunanistan'ın izlediği yayılmacı siyaset ve uzlaşmaz tutumdan kaynaklanan *egemenlik* sorunları halen devam etmektedir. Fransa, Britanya ve Rusya başkentlerinde dizayn edilerek kurulmuş bir devlet olan Yunanistan'ın; Batı'nın vekâlet savaşçısı olarak 15 Mayıs 1919'da Anadolu'da giriştiği işgal harekâtı ile başlayan, işgal ettiği yerlerde gerçekleştirdiği katliamlar, yıkımlar, büyük mezalim ve benzeri görülmemiş insanlık dramları ile devam eden ve Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün komutasında icra edilen Türk İstiklal Harbi neticesinde 9 Eylül 1922'de İzmir'de Yunan ordusunun tarihi yenilgisi ile sonuçlanan, Yunanlıların *Küçük Asya Felaketi* olarak adlandırdığı savaş Türk-Yunan ilişkilerinde onulmaz yaralar açmıştır.⁷¹¹

Yunan dış politikasının temelinde; “Yunanlıların eskiden yaşadığı toprakları geri alarak Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmak ve iki kıtalı beş denizli büyük Yunanistan'ı kurmak” şeklinde kısaca özetlenebilen *Megali İdea* yatmaktadır. Yunanistan bu minvalde, 1830 yılında bağımsız bir devlet olarak dünya sahnesine çıktığı günden itibaren topraklarını yaklaşık iki kat artırmıştır.⁷¹² *Megali İdea* doktrininden vazgeçmeyen Yunanistan, 3 Şubat 1830 tarihinde Londra Protokolü ile Mora Yarımadası ve etrafında ilk kurulduğunda toprakları 47.517 km² iken, 10 Şubat 1947 tarihinde imzalanan Paris Barış Antlaşması'na gelinceye kadar bu

⁷¹¹ Zafer Çakmak, “Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne Aday Göstermesi”, **Erdem: İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, 2008, Sayı 52, pp. 91-110.

⁷¹² Nükhet Adıyeke, Nuri Adıyeke, **Kıbrıs Sorununun Anlaşılmasında Tarihsel Bir Örnek Olarak Girit'in Yunanistan'a Katılması**, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi (SAEMK) Araştırma Projeleri Dizisi 1/2002, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2002, s. 4; Michael Llewellyn Smith, Yusuf Sarımay-Tahir Sümbül, Dimitri Kitsikis, Lowel Clucas ve Nurettin Türsan'dan aktaran Z. Çakmak, a.g.m., s. 92.

süreçte sınırlarını tam 7 kez genişletmiştir.⁷¹³ Türkiye Kıbrıs Barış Harekâtı ile 1974 yılında, George Grivas ve Nikos Sampson liderliğindeki Enosis hayalini akamete uğratmasaydı, adadaki Türkler yok edilerek Kıbrıs'ın ilhakını planlayan Yunanistan, 8'inci genişlemesini gerçekleştirmiş olacaktı.

Yunanistan 1947'den bu yana, ülkesinin son genişlemesini İtalya ile 2020 yılında yaptığı Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Antlaşmasına istinaden 21 Ocak 2021 tarihinde İyon Denizi'nde Batı kıyısındaki karasularının genişliğini 6 milden 12 mile artırarak gerçekleştirmiştir. Öyle ki, Dışişleri Bakanı Nikos Dendias'ın "*ülkemiz için tarihi bir an*" olarak nitelendirdiği bu karar, Parlamentodaki konuşmasında Başbakan Kyriakos Mitsotakis tarafından şu ifadelerle değerlendirilmiştir:⁷¹⁴

“1947'deki On İki Adalar'dan bu yana ilk kez, prosedürler tamamen uluslararası hukuk kurallarına dayalı olarak ulusal topraklar yaklaşık %10 oranında genişletildi. Suların Batı'ya doğru genişlemesi kaçınılmaz olarak Doğu'ya bir mesaj gönderiyor...”

Gelinen noktada Yunanistan 131.957 km² karasal yüzölçüme ulaşmıştır.⁷¹⁵

Ege Denizi'ndeki ada, adacık ve kayalıklar gibi tüm coğrafi formasyonların sayısına dair açık kaynaklarda bir araştırma yapıldığında 1.800,⁷¹⁶ neredeyse 2000,⁷¹⁷ 2000 civarı,⁷¹⁸ yaklaşık 2.400,⁷¹⁹ 3.053,⁷²⁰ 3.200,⁷²¹ ve hatta 7.582⁷²² gibi çelişkili

---

⁷¹³ Mustafa Balbay, Cumhuriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 03 Eylül 2020, <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/mustafa-balbay/yunanistan-yedi-kez-nasil-buyudu-1763028> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

⁷¹⁴ Greek City Times, <https://greekcitytimes.com/2021/01/21/extension-waters-ionian-sea-ratified/>

⁷¹⁵ CIA Resmî İnternet Sayfası, The World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

⁷¹⁶ Ali Kurumahmut, “Ege’de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı”, Ali Kurumahmut (Ed.), **Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Ankara, 1998, s. 22.

⁷¹⁷ CIA Resmî İnternet Sayfası, The World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

⁷¹⁸ Britannica İnternet Sayfası, <https://www.britannica.com/place/Greece> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

⁷¹⁹ Charles Maechling, “The Aegean Sea: A Crisis Waiting to Happen”, **U.S. Naval Institute Proceedings**, March 1997, Vol. 123/3/1,129

⁷²⁰ Godfrey Baldacchino, **Archipelago Tourism: Policies and Practices**, Routledge, London, 2016, s. 36.

⁷²¹ Tullio Treves, Laura Pineschi, **The Law of the Sea: The European Union and Its Member States**, Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 226.

veriler karşımıza çıkmaktadır. AB Komisyonu’nun “*Ortak Tarım Politikası*”na ilişkin bir raporunda Ege Denizi’ndeki toplam ada ve adacık sayısı 7.582 olarak belirtilmiştir.⁷²³ Bunların %90’ının yüz ölçümünün 10 km²’den küçük olduğu, yalnızca iki tanesinin (Midilli ve Rodos) yüz ölçümünün ise 1.000 km²’den büyük olduğu ifade edilmektedir. Girit ve Eğriboz adalarının dahil edilmediği raporda; meskûn olan adaların büyük çoğunluğunun 5.000 kişiden az yerleşik nüfusu olduğu, bazılarının 10.000-40.000 kişi arasında nüfusu bulunduğu, Midilli, Sakız, Sisam, İstanköy ve Rodos gibi adaların ise 100.000’den fazla nüfusu olduğu belirtilmektedir.⁷²⁴

Bununla birlikte, Ege Denizi’ndeki meskûn adaların sayısına ilişkin turizm dökümanları, AB İstatistik Ofisi kayıtları ve Yunanistan’ın nüfus sayımlarına ilişkin İstatistik Kurumu verileri incelenerek yapılan araştırma neticesinde, hâlihazırda Yunanistan’ın Ege Denizi’nde 89 adet meskûn adasının bulunduğu tespit edilmiştir.⁷²⁵ Öte yandan, Ege Denizi’nde Gökçeada ve Bozcaada dâhil olmak üzere yabancı literatürde Türkiye’ye ait olan toplam 257 adet ada, adacık ve kayalık olduğu belirtilmektedir.⁷²⁶

Sahip olduğu yüzlerce ada, adacık ve kayalık ile *sui generis* bir deniz olan Ege Denizi’nde Türkiye ve Yunanistan arasında devam eden egemenlik hakları ve deniz

---

⁷²² European Commission Report, From The Commission to The European Parliament and The Council on The Implementation of The Scheme of Specific Measures for Agriculture in Favour of The Smaller Aegean Islands (SAI), Brussels, 15.12.2016, COM(2016) 796 Final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2016%3A796%3AFIN> (Erişim Tarihi: 03.04.2024)

⁷²³ AB’nin Ortak Tarım Politikası’na ilişkin 15.12.2016 tarihli raporda belirtilen 7.582 ada ve adacık beyanının; Yunanistan’ın tarım alanında AB’nin ekonomik teşvik ve destek programında daha büyük oranda faydalanabilmek ve bu tür uluslararası belgeler üzerinden adalara yönelik egemenlik iddialarına meşruiyet kazandırmak gibi saiklerle yapılmış olabileceği değerlendirilmektedir.

⁷²⁴ European Commission Report, idem.

⁷²⁵ Dimokratiki Haber Ajansı, <https://www.dimokratiki.gr/> (Erişim Tarihi: 26.06.2020), Avrupa Birliği Kamu Belgeleri Paylaşım Forumu, <https://eur-lex.europa.eu/> (Erişim Tarihi: 27.06.2020), Yunan İstatistik Kurumu, <https://web.archive.org/web/20121113150439/http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011> ve <http://www.eetaa.gr/metaboles/apografes.html> (Erişim Tarihi: 26.06.2020) Yunan Turizm Bakanlığı, <https://web.archive.org/web/20120715235554/http://www.egeonet.gr/> (Erişim Tarihi: 26.06.2020) Yunan İstatistik Kurumu, http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_02_0101_00098%20.pdf (Erişim Tarihi: 26.06.2020)

⁷²⁶ Ioannis Spilanis, Thanasis Kizos ve Paraskevi Petsioti, Accessibility of Peripheral Regions: Evidence from Aegean Island, **Island Studies Journal**, Vol. 7, No. 2, 2012, pp. 199-214, s.202-203.

yetki alanlarına ilişkin temel sorunlar esas olarak aşağıda 7 başlık altında sıralanmıştır.

3.3.3.2.1. Egemenliği Antlaşmalarla Yunanistan’a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıklar (EGAYDAAK)

Bu sorun esasen, Ege Denizi’nde statükoyu belirleyen antlaşmalar çerçevesinde aidiyetleri başka bir devlete devredilmemiş olan Ege’deki *ada, adacık ve kayalıklar* olarak bilinen bazı coğrafi formasyonların hukuki statüsü ve üzerlerindeki egemenliğin aidiyeti ile ilgilidir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde *Venedik, Ceneviz ve St. Jean Şövalyeleri*⁷²⁷ ile yüzyıllar süren jeopolitik rekabet ve çetin savaşlar neticesinde Ege Denizi tamamıyla Osmanlı İmparatorluğu egemenliğine alınmış ve bir iç deniz haline getirilmiştir. *Adaların hiçbirisi Yunanistan’dan alınmamıştır.* 1718 yılı itibarıyla Adalar Denizi’nde sahipsiz hiçbir ada, adacık, kayalık ya da toprak parçası kalmamıştır.⁷²⁸

Yunanistan’ın, 3 Şubat 1830 tarihinde İngiltere, Fransa ve Rusya’nın imzaladığı Londra Protokolü ile bağımsızlığını elde etmesinden⁷²⁹ sonra bazı adalar, yapılan antlaşmalarda yer alan hükümlerde isimleri tek tek belirtilerek Yunanistan ve İtalya’ya devredilmiştir. Lozan Barış Antlaşması’ndan önce Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde bulunan ve antlaşmada egemenlik devrine konu olmayan tüm coğrafi formasyonlar halefiyet yoluyla Türkiye Cumhuriyeti’ne intikal etmiştir.⁷³⁰

Lozan Barış Antlaşması’nın 12’nci maddesi ile Asya kıyısından üç milden az bir uzaklıkta bulunan Ege adaları Türkiye Cumhuriyeti egemenliği altında bırakılmıştır.⁷³¹ “Üç mil ilkesi” olarak da ifade edilen ve Antlaşmanın 6’ncı maddesinde de Asya

⁷²⁷ Müteakip dönemlerde Rodos Şövalyeleri ve Malta Şövalyeleri olarak da anılan meşhur St. Jean Şövalyeleri Kudüs’te kurulmuş dini bir örgüttür. E. H. Currey, 2021, s. 282-300.

⁷²⁸ Dz.K.K.lığı Ege Sorunları ve Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Bilgi Kitapçığı, s. 1-2.

⁷²⁹ Osmanlı İmparatorluğu 24 Nisan 1830 tarihindeki bir Nota ile Yunanistan’ın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kalmıştır.

⁷³⁰ Sertaç Hami Başeren, **Ege Sorunları**, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları (Yayın No. 25), Ankara, 2006, s. 25, 51.

⁷³¹ Seha L. Meray, “Lozan Barış Antlaşması”, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, Temmuz 1998, Sayı 18, s. 69-93.

kıyısına atf yapılmaksızın belirtilen bu hüküm hakkındaki Türk tarafının görüşü; Ege’de bu ilke Anadolu sahillerinden başlayarak üç deniz mili içerisindeki coğrafi formasyonların üzerindeki Türk egemenliğini teyit ettiği ve bununla birlikte üç milin dışındaki formasyonların üzerindeki egemenliği sona erdiren bir devir hükmü olmadığı yönündedir. Aksi halde, Türkiye’nin Ege’de üç millik mesafenin dışında kalan tüm coğrafi formasyonlardan vazgeçmiş olduğu kabul edilseydi, isimleri tek tek belirtilerek Türkiye tarafından Yunanistan’ın egemenliğine devredildiği belirtilen adaları havi 12’nci madde ile yine isimleri tek tek belirtilerek üzerlerindeki tüm hak ve sıfatlarından Türkiye tarafından İtalya yararına vazgeçildiği zikredilen adaları havi 15’inci madde hükümlerine ihtiyaç hâsıl olmazdı.⁷³²

Türkiye’nin uluslararası hukuk çerçevesinde, antlaşmalarla Yunanistan’a devredilmiş adalar, adacıklar, kayalıklar ya da bu tür coğrafi formasyonlar üzerinde herhangi bir hak iddiası yoktur. Ancak Ege Denizi’nde egemenliği antlaşmalarla Yunanistan’a bırakılmayan birçok coğrafi formasyon olduğu da tartışmasız bir gerçektir.

Türkiye tarafından, Yunanistan’a antlaşmalarla devredilmeyen ada, adacık ve kayalıkların tam olarak hangileri olduğu kamuoyuna açıklanmamış olmakla birlikte tarih, coğrafya ve hukuk uzmanları tarafından hazırlanan bir raporda 152 grup EGAYDAAK’ın varlığının tespit edildiği bilinmektedir.⁷³³ Tek tek sayıldığında ise toplam EGAYDAAK sayısının, zikredilen bu rakamın çok ötesinde olacağı muhakkaktır. Bu statüdeki ada, adacık ve kayalıkların sayısının 1000 civarında olduğunu belirten araştırmalar da mevcuttur.⁷³⁴ Yetkili kurumların konuya ilişkin detaylı ve net verilere sahip olduğu ve gerektiğinde bunları kamuoyuna açıklayabilecekleri bir vakiydir.

---

⁷³² Ibid; S. H. Başeren, 2006, s. 53.

⁷³³ Dz.K.K.İği Ege Sorunları ve Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Bilgi Kitapçığı, s. 1-2.

⁷³⁴ Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “Mareşal ve Şükrü Kaya”, Ordu ve Politika, Bedir Yayınları, İstanbul, 1967, s. 373’den aktaran Gökhan Ak, **15 Soruda Ege’de Türk-Yunan İlişkileri**, Atı Yayınları, İstanbul, 2024, s. 482.

Söz konusu formasyonların bazıları Türkiye'nin Ege kıyılarına çok yakın mesafededir. Dolayısıyla bu meselenin, iki ülke arasındaki deniz yetki alanlarının belirlenmesinde engel teşkil eden en temel sorun olduğu söylenebilir.⁷³⁵ Yunanistan, bu sorunla ilgili tezinin uluslararası hukuk karşısında zayıf olması nedeniyle EGAYDAAK'lara yönelik türlü arayışlar içindedir. Yunanistan son olarak, 16-17 Nisan 2024 tarihlerinde Atina'da icra edilen "Okyanuslarımız Konferansı" esnasında Ege Denizi'nde EGAYDAAK'ları da içerecek bir alanda sözde "biyoçeşitliliği ve deniz ekosistemini korumak için" bir Deniz Parkı ilan edeceğini duyurmuştur. 7 Aralık 2023 tarihindeki Atina Bildirgesi'nin ardından iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan yumuşamaya rağmen, bu defa çevre konusunu istismar ederek EGAYDAAK'ları sahiplenmeye teşebbüs etmektedir. Türk Dışişleri Bakanlığının tepkisi neticesinde Yunanistan henüz Deniz Parkı ilan etmemiştir.⁷³⁶ Ancak Başbakan Mitsotakis 18 Nisan 2024 tarihinde Brüksel'deki AB Zirvesi hitamında yaptığı bir açıklamada ve 29 Mayıs 2024 tarihinde Action24 TV kanalındaki konuşmasında, bu konunun Türkiye'yi ilgilendirmediğini, Ege'de "gri bölgeler" olmadığını, Ege'deki egemenlik sorunlarının Lozan Anlaşması ile belirlendiğini ifade ederek Yunanistan'ın, Deniz Parkları'nı hayata geçireceğini ifade etmiştir.⁷³⁷ Yunanistan'ın EGAYDAAK üzerinde yaptığı fiilî devlet uygulamaları bu coğrafi formasyonların hukuki statülerini *değiştirmemektedir*. Uluslararası mahkemelerin emsal kararları da bu görüşü destekler niteliktedir.

EGAYDAAK sorunu sadece ada, adacık ya da kayalıklara indirgenebilecek bir konu değil, bunların çok ötesinde, Ege'deki karasuları, kıta sahanlığı ve hava sahası sorunlarına da etki edecek olan son derece kritik bir meseledir. Türkiye ile Yunanistan'ı

---

⁷³⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi, "Başlıca Ege Denizi Sorunları", <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

⁷³⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/no_-58_-yunanistan-in-ege-denizi-nde-ilan-edecegini-duyurdugu-deniz-parki-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁷³⁷ Sözcü Gazetesi İnternet Sitesi, 18 Nisan 2024, "Yunanistan: Türkiye'nin tepkisine rağmen vazgeçmeyeceğiz", <https://www.sozcu.com.tr/yunanistan-turkiye-nin-tepkisine-ragmen-vazgecmeyecegiz-p40464>; Yeniçağ Gazetesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/micotakis-turkiyeye-rest-cekti-803202h.htm> (Erişim Tarihi: 29.05.2024)

30/31 Ocak 1996 gecesi savaşın eşiğine getiren Kardak Krizi konunun önemi ve ciddiyeti açısından örnek niteliktedir. EGAYDAAK konusundaki iradesini açık bir şekilde ortaya koyan Türkiye, gerektiği takdirde *sert güç (hard power)* kullanmakta tereddüt etmeyeceğini ve Kardak Kayalıkları'nın aidiyetinin ve egemenliğinin kime ait olduğunu göstermiştir. Bu dönemde, *SAT Komandoları* başta olmak üzere, *Türk Deniz Kuvvetleri* Ege Denizi'nde tarihi bir başarıya imza atmıştır.

3.3.3.2.2. Ege Denizi'nde Karasuları Sorunu

Türkiye ve Yunanistan arasında henüz bir antlaşma ile deniz yetki alanları sınırlandırması yapılmış değildir. Ege Denizi'nde Lozan Barış Antlaşması'nda ya da Türkiye-Yunanistan arasında imzalanmış herhangi bir antlaşmada karasularının genişliğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Lozan Barış Antlaşması imzalandığında dönemin ruhuna uygun olarak, her iki ülke de üç mil karasuları genişliğini uygulamaktaydı. Bu durumun yansımaları 6'ncı ve 12'nci maddelerde görülebilmektedir.⁷³⁸ Lozan Barış Antlaşması ile iki ülke arasında; Ege Denizi'nde üç mil haricindeki açık deniz alanlarını da kapsayan bir jeopolitik denge kurulmuştur.⁷³⁹

Türkiye'nin Lozan Barış Antlaşması'ndan sonraki en önemli tarihsel başarısı niteliğindeki 20 Temmuz 1936 tarihinde İsviçre'nin Montreux (Montrö) şehrinde imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi⁷⁴⁰ ile Yunanistan'ın da içerisinde bulunduğu taraflar arasında II. Dünya Savaşı öncesindeki gergin dönemde, Avrupa'daki Mussolini İtalyası ve Hitler Almanyası tehditlerine karşı bir konsensüs sağlanarak bölgede olumlu bir atmosfer yaratılmıştır. 1934 yılındaki Balkan Antantı ve 1937 yılındaki Sadabat

---

⁷³⁸ Bu hükümler karasularının genişliğini belirlemek amacıyla yazılmamış olmakla birlikte Uluslararası Hakem Mahkemesi'nin Eritre-Yemen uyuşmazlığı kararında Lozan Barış Antlaşması 6'ncı maddesindeki üç mil ifadesinin karasuları genişliğine işaret ettiği belirtilmektedir.

⁷³⁹ S. H. Başeren, 2006, s. 107, 108.

⁷⁴⁰ İnönü Vakfı İnternet Sayfası, <https://www.ismetinonu.org.tr/montro-bogazlar-sozlesmesi/> (Erişim Tarihi: 04.06.2024)

Paktı ile birlikte düşünüldüğünde Montrö Sözleşmesi; Türkiye'nin, çevresinde Balkanlardan Ortadoğu'ya kadar ittifaklar kurmak suretiyle uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına yönelik gayretlerinin bir parçasıdır.⁷⁴¹

Bu konjonktürden istifade eden Yunan hükümeti 8 Ekim 1936 tarihinde karasularının genişliğini 3 milden 6 mile çıkarmış ve Ege'de Lozan dengesini kendi lehine bozmuştur. Türkiye ise 1964 yılında (476 sayılı Karasuları kanunu ile) karasularını 6 deniz mili olarak ilan etmiştir.⁷⁴² Hâlihazırda her iki ülke de Ege Denizi'nde karasularının genişliğini 6 deniz mili olarak uygulamaktadır. Günümüzde Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan'ın karşılıklı ve uluslararası hukuka uygun olarak deniz yetki alanlarını sınırlandırmaya ihtiyacı vardır.⁷⁴³

Yunanistan, İtalya ile 24 Mayıs 1977 tarihinde yaptığı Kıta Sahaneliği Antlaşmasının devamı olarak⁷⁴⁴ 9 Haziran 2020 tarihinde imzaladığı Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Antlaşması⁷⁴⁵ çıkardığı 27 Aralık 2020 tarihinde onaylanan “İyon ve İyon Adalarının Mora Yarımadası'ndaki Tainaro Burnu'na Kadar Olan Deniz Alanlarında Körfezlerin Kapatılmasına ve Düz Esas Hatların Çizilmesine İlişkin Cumhurbaşkanî Kararnamesi” ile yürürlüğe girmiştir. Kararnamede Yunanistan'ın, diğer bölgelerde de benzer haklarını uygulama hakkını saklı tuttuğunun kaydedildiği ifade edilmiştir.⁷⁴⁶ Müteakiben Yunanistan, 21 Ocak 2021 tarihinde parlamentodan çıkardığı, “İyonya Denizi Bölgesindeki ve İyonya Adaları'ndaki Kıyı Bölgesinin, Mora

---

⁷⁴¹ K. Çiftçi, 2010, s. 235.

⁷⁴² T.B.M.M. Tutanak Dergisinin 8 Haziran 1995 tarihli 121'inci Birleşimi, Birinci Oturumu s. 136 137. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c088/tbmm19088121.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

⁷⁴³ T.C. Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi, “Başlıca Ege Denizi Sorunları”, <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

⁷⁴⁴ U.S. Department of State, Bureau of Intelligence and Research, Limits in the Seas, No. 96, Continental Shelf Boundary: Greece-Italy, June 6, 1982, p. 2. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/12/LIS-96.pdf>

⁷⁴⁵ Marina Mancini, “The Agreement between Greece and Italy on the Delimitation of their Respective Maritime Zones: An Italian Perspective”, **The Italian Yearbook of International Law**, 2021-11, Vol.30 (1), pp. 283-294.

⁷⁴⁶ Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/news/260659/presidential-decree-on-extension-of-western-territorial-waters-comes-into-force/> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

Yarımadası'ndaki Tainaro Burnu'na Kadar Olan Kısımının Belirlenmesi" adlı yasaya dayanarak karasularının genişliğini 6 milden 12 mile çıkarmıştır.⁷⁴⁷

Ege Denizi'ndeki karasuları sorunu Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletme isteğinden kaynaklanmaktadır. İyon Denizi'nde karasularının 12 mile çıkarılmasının ardından Yunanlı yetkililerin açıklamaları neticesinde bu konu yeniden gündeme gelmiştir. Yunanistan'ın karasularını 12 deniz miline çıkarması, Ege Denizi'ndeki çıkar dengelerini son derece orantısız bir şekilde Türkiye'nin aleyhine değiştirecektir.

Hâlihazırda, sahip olduğu çok sayıdaki adaların verdiği coğrafi avantaj nedeniyle, *Yunanistan'ın karasuları; Ege Denizi'nin yaklaşık %39'una tekabül ederken, 12 deniz miline çıkarması halinde bu oran yaklaşık %22'lik bir artışla Ege'nin %60'ı civarına yükselecektir.* Bu durumda, Anadolu kıyısına yakın olan Yunanistan egemenliğindeki Doğu Ege Adaları nedeniyle Türkiye'nin karasuları çok az bir artışla %7.47'den yaklaşık %8.76 oranına çıkacak, EGAYDAAK'ların oranı %5.37'den %10.65'e çıkacaktır. Açık deniz alanlarının büyüklüğü ise %51'den %19'a düşecektir.⁷⁴⁸

Böyle bir tablo, açık deniz alanlarının daralmasına ya da bazı koridorlarda ortadan kalkmasına, deniz ulaşım hatlarının Yunan karasuları içerisinde kalmasına, seyir serbestisinin (freedom of navigation) kısıtlanmasına ve hava sahası için de benzer neticelere neden olacaktır. Bu durum, Karadeniz devletleri başta olmak üzere Ege Denizi'ni kullanan tüm uluslararası aktörleri kısıtlayacak yönde olumsuz etkileyecektir.⁷⁴⁹

Bu düzenleme ile Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre tüm ulusların askerî ve ticari gemileri Ege Denizi'nde, belirli koşullara uymak kaydıyla kıyı

---

⁷⁴⁷ M. Mancini, a.g.m., s. 288.

⁷⁴⁸ S. H. Başeren, 2006, s. 108, 109; T.C. Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi, "Başlıca Ege Denizi Sorunları", <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

⁷⁴⁹ S. H. Başeren, 2006, s. 109.

devletinin karasularından hızlı geçiş yapmalarına olanak sağlayan “zararsız geçiş hakkı” gündeme gelecektir. Zararsız geçiş hakkı savaş gemilerinin; silahlı eğitimler, uçak/helikoptelerin kaldırılması ve istihbarat toplama gibi çeşitli faaliyetleri icra etmemelerine, denizaltıların ise satıhtan seyretmesine cevaz vermektedir. Ticaret gemileri ise kıyı devletinin polis, güvenlik ve çevre konularındaki uygulamalarına tabi olacaktır. Kısacası Türkiye neredeyse denize çıkamayacak ve Ege bir “Yunan gölü” haline gelecektir.⁷⁵⁰

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ortak deniz olan Ege'deki dengeler, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması ile tesis edilmiştir. Ege Denizi'nde karasularının genişletilmesi konusu sadece ulaşım ya da askerî faaliyetleri değil Türkiye'nin stratejik hak ve menfaatlerini ilgilendiren, bununla birlikte Ege Denizi'nde *status quo*'nun bozulmasına yol açacak çok boyutlu bir meseledir. Türkiye'nin, Ege Denizi'nde hayatî menfaatleri vardır. Bir deniz ülkesi olan Türkiye'nin, dünya denizlerine ve okyanuslarına erişmek için Yunan karasularından geçmesini dikte edecek böyle bir kararın düşünülmesi dahi Türk-Yunan ilişkilerini bozacağı gibi Ege'de bir daha onarılması mümkün olmayan sonuçlar doğuracaktır.

Konuya ilişkin iki devletin halen devam eden nihai pozisyonlarına baktığımızda; Yunanistan 1 Haziran 1995 tarihinde, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMHDS)'ni parlamentosunda onayladığı 2321/1995 sayılı kanuna istinaden, *“karasularını 12 deniz miline çıkarma hakkını saklı tuttuğuna ve bu hakkını herhangi bir zamanda kullanabileceğine dair”* bir hükme yer vermiştir.⁷⁵¹ 1982 tarihli BMHDS'yi imzalamayan ve buna taraf olmayan Türkiye ise, 8 Haziran 1995 tarihinde,

---

⁷⁵⁰ C. Maechling, a.g.m.

⁷⁵¹ Yunanistan Dışişleri Bakanlığı İnternet Sayfası, “Territorial sea - Casus belli”, <https://www.mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/relevant-documents/territorial-sea-casus-belli.html> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

kamuoyunda *casus belli* (savaş nedeni) olarak bilinen aşağıdaki kararı oybirliği ile almıştır:⁷⁵²

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yunanistan Hükümetinin Lozanla kurulmuş dengeyi bozacak biçimde Ege'deki karasularını 6 milin ötesine çıkarma kararı almayacağını ümit etmekle birlikte, böyle bir olasılık durumunda, ülkemizin hayatî menfaatlarını muhafaza ve müdafaa için, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, askerî bakımdan gerekli görülecek olanlar da dâhil olmak üzere, tüm yetkilerin verilmesine ve bu durumun Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duygularla duyurulmasına karar vermiştir.

3.3.3.2.3. Ege Denizi'nde Kıta Sahanlığı Sorunu

Ege'deki deniz yetki alanları ile ilgili temel sorunlardan bir diğeri ise Türkiye ve Yunanistan'a ait kıta sahanlığının sınırlarının henüz belirlenmiş olmamasıdır. Hâlihazırda her iki ülke de Ege'de 6 deniz mili genişliğindeki karasularının ötesinde bir deniz yetki alanına sahip değildir. “*Ege Denizi kıta sahanlığının Türkiye ve Yunanistan arasında, iki kıyı devletinin 6 deniz mili olan karasularının ötesindeki alanların da sınırlandırılması*” konusu, bu uyuşmazlığa esas olan konudur.⁷⁵³

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine göre, sahilدار bir devletin kıt'a sahanlığı:⁷⁵⁴

Karasularının ötesinde kıt'a kenarının dış eşiğine kadar veya bu eşik daha az bir mesafede ise, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili mesafeye olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içermektedir.

Sözleşmede sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin; sınırlandırılmanın, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, UAD Statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekilde,

⁷⁵² T.B.M.M. Tutanak Dergisinin 8 Haziran 1995 tarihli 121'inci Birleşimi, Birinci Oturumu s. 136 137. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c088/tbmm19088121.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

⁷⁵³ T.C. Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi, “Başlıca Ege Denizi Sorunları”, <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

⁷⁵⁴ BMDHS, Md.76 (1).

uluslararası hukuka uygun olarak antlaşma ile yapılacağı⁷⁵⁵ ve uygun bir süre içerisinde bir antlaşmaya varamadıkları takdirde, ilgili devletlerin Sözleşmenin XV. Kısımında (Uyuşmazlıkların Çözümü) öngörülen usullere başvuracakları⁷⁵⁶ belirtilmiştir. Ayrıca Sözleşmede;

Bir anlaşma akdedilinceye kadar, ilgili devletlerin, anlayış ve iş birliği ruhu içerisinde, pratik çözüm getiren geçici düzenlemelere girişmek ve bu geçiş süresi içerisinde nihai anlaşmanın akdini tehlikeye düşürmemek veya engellemek için ellerinden gelen gayreti gösterecekleri ve geçici düzenlemelerin nihai sınırlandırmaya hâlel getirmeyeceği ifade edilmiştir.⁷⁵⁷

Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunu, konu ile ilgili olarak iki ülkeyi defalarca savaşın eşiğine getiren en ihtilafli konu olmuştur.⁷⁵⁸ Bununla birlikte Yunanistan, Türkiye ile yaşadığı diğer sorunları görmezden gelmekte ve iki ülke arasında “tek sorun” olarak kıta sahanlığı sorunu olduğunu iddia etmektedir. Bu çerçevede Yunanistan tarafından; Ege Denizi’nde Türkiye ve Yunanistan arasındaki ortay hattın doğusunda kalan Yunan adalarının ana karalar gibi kıta sahanlığı hakları olacağı ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki kıta sahanlığı sınırının en doğudaki Yunan adaları ile Türkiye anakarası arasında belirlenmesi gerektiği iddia edilmektedir.

Ancak uluslararası hukuka göre ortay hattın ters tarafında kalan adalara kıta sahanlığı konusunda sınırlı haklar tanınmakta ya da hiç hak tanınmamaktadır. Uluslararası yargı kararları (Örneğin; 1977 İngiltere-Fransa, 1985 Libya-Malta, 2009 Ukrayna-Romanya, 2009 Eritre-Yemen ve 2012 Nikaragua-Kolombiya kararları) Türkiye’nin hukuki tezlerini destekler niteliktedir.⁷⁵⁹ Netice olarak uluslararası hukukta, ortay hattın ters tarafında kalan adalara karasuları dışında etki tanınmamakta ya da çok kısıtlı etki tanınmaktadır.

---

⁷⁵⁵ BMDHS, Md.83 (1)

⁷⁵⁶ BMDHS, Md.83 (2).

⁷⁵⁷ BMDHS, Mmd.83 (3).

⁷⁵⁸ Yücel ACER, **The Aegean Maritime Disputes and International Law**, Ashgate Publishing Limited, Aldershot Hants, BK, 2003, s. 1.

⁷⁵⁹ T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, **Türkiye’nin Doğu Akdeniz ve Ege’deki Hakları ve İddiaları**, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2022b, s. 13.

Türkiye tarafından ise; Yunanistan'ın kıta sahanlığının sınırlandırılmasında ortay hattın ters tarafında kalan adalara ana karalar gibi tam etki tanınmasının uluslararası hukuka aykırı olacağı, Türkiye ile Yunanistan arasında yapılacak kıta sahanlığı sınırlandırılmasında ana karalar esas alınmak suretiyle ortay hat prensibinin uygulanması ve ortay hattın ters tarafında kalan Yunan adalarına etki tanınmaması gerektiği ifade edilmektedir.

1972 yılında Yunanistan tarafından çıkarılan Petrol Kanunu ile Ege Denizinde uluslararası petrol şirketlerine araştırma ve işletme ruhsatları verilmesine karşılık; Türkiye tarafından 1973 yılında TPAO'ya Ege Denizi ortay hattının (anakaralar esas alınarak belirlenmiştir) doğusunda kalan deniz alanlarında petrol arama ruhsatları verilmiştir. 10 Ağustos 1976 tarihinde Yunanistan tarafından BMGK olağanüstü toplantıya çağırılmış ve UAD'ye tek taraflı başvuruda bulunulmuştur. UAD tarafından Yunanistan'ın tek taraflı başvurusu yetkisizlik nedeniyle reddedilmiştir.

UAD kararı sonrasında yürütülen müzakereler neticesinde, 11 Kasım 1976 tarihinde, Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin izlenecek usul hakkındaki Bern Mutabakatı⁷⁶⁰ imzalanmıştır. Söz konusu mutabakat uyarınca; her iki taraf, aralarındaki kıta sahanlığı sınırlandırılmasının karşılıklı rızaya dayanan bir antlaşmaya ulaşması amacıyla müzakereleri yürütmek⁷⁶¹ ve müzakereleri güçleştirebilecek Ege Denizi kıta sahanlığına ilişkin her türlü girişim ve eylemden kaçınmayı⁷⁶² üstlenmişlerdir.

Türkiye, Ege Denizi'nde kıta sahanlığı sınırlandırılması sorununa ilişkin; barışçı yollarla ve karşılıklı müzakereler yapmak suretiyle, hakkaniyet, coğrafyanın üstünlüğü, orantılılık ve kapatmama gibi uluslararası hukukun ilkeleri dikkate alınarak kapsamlı bir

---

⁷⁶⁰ Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında İzlenecek Usule İlişkin Zabıt, 11 Kasım 1976 tarihinde, Bern'de Fransızca iki örnek olarak düzenlenmiştir.

⁷⁶¹ Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında İzlenecek Usule İlişkin Zabıt, Madde a.

⁷⁶² Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında İzlenecek Usule İlişkin Zabıt, Madde f.

şekilde çözülmesi ve bu çözümün bir uluslararası antlaşma ile tescil edilmesi anlayışı içerisinde olmuş; ikili görüşmelerle anlaşmak suretiyle soruna bir çözüm bulunamaması halinde konunun UAD yargı yetkisine taşınabileceği görüşünü benimsemiştir.⁷⁶³ Başeren'e göre; "Ege uyuşmazlıklarının çözümünde görüşmeler yoluna gidilmesi, birbirleri ile bağlantılı olan bu uyuşmazlıkların bir paket olarak ele alınmasını kolaylaştıracağı için de daha uygundur."⁷⁶⁴

3.3.3.2.4. Hava Sahası Sorunu

Ege Denizi'nde hava sahasıyla ilgili sorun Yunanistan'ın ulusal hava sahasının 10 deniz mili genişliğinde olduğu yönündeki iddiasından kaynaklanmaktadır. Yani Yunanistan Ege Denizi'nde 6 deniz mili olan karasularının üzerinde 10 deniz mili genişliğinde bir hava sahası iddia etmektedir. Yunanistan 6 Eylül 1931 tarihli Cumhurbaşkanı kararnamesiyle hava sahasını 10 deniz miline çıkardığını, daha sonra da 1936 yılında 3 deniz mili olan karasularının genişliğini 6 deniz miline çıkardığını ilan etmiştir. Türkiye, mesnetsiz ve uluslararası hukuka aykırı olan Yunan hava sahası iddiasıyla ilgili bu tek taraflı *de facto* girişime karşı itirazda bulunmuş ve karşı çıkmıştır.⁷⁶⁵

Uluslararası hukuka göre ulusal hava sahası bir devletin kara ülkesi ve karasuları üzerindeki hava sahasıdır. Bir devletin karasularının sınırı aynı zamanda o devletin hava sahasının sınırını da oluşturmaktadır. Dolayısıyla Yunanistan'ın 6 deniz millik karasuları ile iddia ettiği 10 deniz millik ulusal hava sahası, uluslararası hava sahasının bir parçasıdır. Yani Ege Denizi'nde 6 deniz mili genişliğindeki karasularının ötesindeki hava sahası tüm devletlerin kullanımına açık olup burada egemenlik iddia edilemez.

---

⁷⁶³ Yücel ACER, "Ege Kıta Sahanlığı Sorununda Türkiye'nin Hukuki Durumu: Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme", Avrasya Dosyası, **Jeopolitik Özel**, Kış 2002, Cilt 8, S.4, s. 191.

⁷⁶⁴ S. H. Başeren, 2006, s. 158.

⁷⁶⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/air-space-related-related-problems.en.mfa> (Erişim Tarihi: 01.04.2024)

Uluslararası hukukta Yunanistan'ın söz konusu uygulamasını haklı çıkaracak tek bir teamül ya da hukuk kuralı yoktur.⁷⁶⁶

Nitekim, ABD Dışışleri Bakanlığının “Doğu Akdeniz ve Güvenlik Ortaklık Yasası - 2019” gereğince Kasım 2020’de sunduğu “*Yunan Hava Sahasına Başka Ülkelerin Müdahalesi Üzerine Kongre’ye Rapor*”, Türkiye’nin pozisyonunu ve haklılığını destekler niteliktedir.⁷⁶⁷ Raporda ABD hükümetinin, 1 Ocak 2017’den itibaren talep edilen Yunanistan hava sahası ihlallerinin listesini sağlayabilecek bir konumda olmadığı, Yunanistan’ın 6 deniz mili karasularının üzerinde 10 millik hava sahası iddia ettiği, ancak uluslararası hukuka göre bir ülkenin hava sahasının karasuları ile örtüştüğü, ABD’nin Yunanistan’ın hava sahasını karasuları ile tutarlı olarak 6 deniz mili kabul ettiği, bu nedenle Yunanistan ve ABD’nin Yunanistan’ın hava sahasının genişliği konusunda aynı görüşte olmadığı ifade edilmiştir.⁷⁶⁸ Ayrıca raporda, bölgenin istikrarı ve NATO dayanışması adına Yunanistan ve Türkiye tarafından henüz yerine getirilmemiş olan karşılıklı deniz sınırlarının, uluslararası hukuka uygun olarak ve barışçı bir şekilde belirlenmesi önerilmiştir.⁷⁶⁹

---

⁷⁶⁶ Dz.K.K.lığı Ege Sorunları ve Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Bilgi Kitapçığı, s. 5.

⁷⁶⁷ Report to Congress on Interference by Other Countries in the Airspace of Greece; Kathimerini, 24.08.2022; Anews, 25.08.2022, <https://www.anews.com.tr/world/2022/08/25/us-greece-disagree-on-extent-of-greek-airspace> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

⁷⁶⁸ “Under international law, the territorial airspace of a nation coincides with its territorial sea. Greece recognizes a territorial sea up to 6nm from its coast which the U.S. also recognizes. However, Greece recognizes an airspace which is 10 nm. The U.S. does not recognize the 10 nm airspace. Therefore, Greece and the U.S. do not have a common view as to the extent of Greece’s territorial airspace.”

⁷⁶⁹ Ekathimerini Website, 11.11.2020, “No consensus on extent of Greek airspace, State Department report says”, <https://www.ekathimerini.com/news/259030/no-consensus-on-extent-of-greek-airspace-state-department-report-says/> (Erişim Tarihi: 04.04.2024), <https://tr.euronews.com/2020/11/12/abd-nin-ege-denizi-hava-sahas-raporu-yunanistan-da-tepkiyle-kars-land> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

Resim 11: ABD Dışışleri Bakanlığı, Foggy Bottom, Washington, DC

Yunanistan, İyon Denizi'nde karasularının ve hava sahasının genişliğini birbirine eşit olacak şekilde 12 deniz mili olarak uygulamaktadır. İyon Denizi'nde karasuları sınırlarının ötesinde bir hava sahası uygulamasına gitmeyen Yunanistan'ın, Doğu'da Ege Denizi'nde farklı bir tutum izlemesinin ne iyi komşuluk ilişkileri ne de NATO müttefiklik ruhu ile bağdaştığı söylenebilir.

Yunanistan'ın Ege Denizi'nde 6-10 deniz millik hava sahası iddiası hem Türkiye tarafından hem de uluslararası toplum tarafından tanınmamaktadır. Yunanistan'ın hava sahasının ihlal edildiğine dair iddialar, Türk askeri uçaklarının 6-10 deniz mili uluslararası hava sahasındaki meşru ve uluslararası hukuka uygun uçuşlarını ilgilendirmektedir. Dolayısıyla, Yunanistan'ın ulusal hava sahasının 10 deniz mili olduğu iddiası uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır ve tamamen geçersizdir.

3.3.3.2.5. Uçuş Malumat Bölgesi (FIR) Sorunu

FIR, içinde uçuş bilgi hizmeti ve ikaz hizmeti verilen hudutları belirlenmiş bir hava sahasıdır.⁷⁷⁰ FIR içerisinde uçuş bilgi hizmetleri, ulaşımaya yönelik doğal tehlikeler ile bölge hava durumu ve havaalanı bilgilerini; uyarı hizmetleri ise kaybolan ya da tehlike altında olan hava araçlarını arama kurtarma çalışmaları için yetkili mercilere bildirim işlemlerini içermektedir.⁷⁷¹

Ege'de FIR sorumluluğu Yunanistan'a verilmiş; Türkiye ile Yunanistan arasındaki FIR hattı sınırı, Anadolu kıyıları ile en yakın Yunan adaları arasından geçirilmiştir.⁷⁷²

Yunanistan, Atina-İstanbul FIR hattı sınırının batısını bir egemenlik alanı olarak göstermek niyetiyle, bu hattın batısında askerî hava araçları dâhil tüm uçuşlarımızdan uçuş bildirimi talep etmekte, Türkiye'nin bu alanda talep ettiği NOTAM'ları⁷⁷³ değiştirmekte ya da zamanında yayımlamamaktadır. Şikago Sivil Havacılık Sözleşmesinin 3. maddesinde, sözleşmenin yalnız sivil hava nakil vasıtalarına uygulanacağı ve Devlet hava nakil vasıtalarına uygulanmayacağı ifade edilmiştir.

Şikago Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesine göre FIR sorumluluğu sadece teknik hizmetleri kapsamaktadır ve bir egemenlik yetkisi değildir. Yunanistan'ın Atina FIR'ını egemenlik sahası olarak gösterme gayreti uluslararası hukuka aykırıdır ve Türkiye tarafından kabul edilmemektedir.⁷⁷⁴

---

⁷⁷⁰ Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü resmi internet sitesi, <https://web.shgm.gov.tr/tr/sikca-sorulan-sorular/263-fir-hatti-nedir>, Erişim Tarihi: 04 Mayıs 2024.

⁷⁷¹ Hüseyin Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s. 302.

⁷⁷² Atina FIR'ı ile İstanbul FIR'ı arasındaki sınır, Kasım 1950'de İstanbul'da yapılan II. Ortadoğu Bölgesel Toplantısında, Mart 1952'de Paris'te yapılan III. Avrupa Bölgesel Hava Seyrüsefer toplantısında ve ICAO'nun 1958 yılında Cenevre'de yapılan IV. Avrupa Bölgesel Hava Seyrüsefer Toplantısı'nda ele alınmıştır.

⁷⁷³ NOTAM (Notice to Airmen): Uçucu personele uçuş ve uçuş emniyeti ile ilgili herhangi bir havacılık, hizmet, kolaylık, yöntem veya tehlikenin varlığını, koşullarını ya da değişikliğine özgü bilgileri zamanında bildirmek amacıyla yapılan duyuru; Yer Tabanlı Radyo Seyrüsefer Sistemleri Uçuş Kontrol Yönetmeliği, Md.4(j). NOTAM'lar, Sivil Havacılık Sözleşmesinin 15. Eki gereğince ilgili havacılık otoriteleri ve hava meydanları tarafından yayımlanmaktadır.

⁷⁷⁴ ABD Milli Coğrafi Uzay İstihbaratı Ajansı tarafından yayımlanan L-12 hava yolu haritasında, Atina-İstanbul FIR limitinin, teknik ve planlama amaçları için yaklaşık olarak çizildiği ve yalnızca hava trafik kontrol hizmetinin iki FIR bölgesi arasındaki aktarımını gösterdiği ifade edilmiştir. Air Map Chart, DOD Flight Information Publication Enroute Low Altitude Europe North Africa and Middle East, US National Geospatial Intelligence Agency, St.Louis, Missouri, 10 Mart 2001'den aktaran Gökay Bulut, "Ege Hava Sahası Sorunları, Çözölmüş Olanlar ve Sorunların Geleceği", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, 16, s.121.

3.3.3.2.6. Yunanistan'ın Gayri Askerî Statüdeki Adaları Askerileştirmesi Sorunu

Ege'nin doğusunda yer alan adalar ile Doğu Akdeniz'de yer alan Meis adası, Anadolu ana karasına çok yakın adalardır. Bozbaba, Taşoz, İpsara, Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Sisam, Ahikerya, Batnoz, Lipso, İleryoz, Kilimli (Kelemez), İstanköy, İncirli, Sömbeki, İleki, Herke, Rodos, Kerpe, Çoban, İstanbulya ve Meis'i kapsayan ve tamamı 23 adet olan bu adalara, egemenlikleri Yunanistan'a antlaşmalarla devredilirken Türkiye'nin güvenliği göz önünde bulundurularak, gayri askerî statü tanınmış ve adaların söz konusu statüsü antlaşmalarla garanti altına alınmıştır.⁷⁷⁵

Türkiye'nin ulusal güvenlik ihtiyacı dikkate alınarak Anadolu kıyılarına çok yakın konumları olan söz konusu adalar arasında kaçakçılığı engellemek amacıyla alınacak önlemler hariç olmak üzere Yunanistan'ın; adalarda tahkimat yapmasını ve buraları askerî maksatlarla kullanmasını yasaklamıştır. Daha sonra İtalya'nın 1947'de Yunanistan'a devrettiği On İki Adalar da silahsızlandırılmak kaydıyla Yunanistan'a verilmiştir.⁷⁷⁶

Söz konusu uluslararası antlaşmalar Yunanistan'a hukuki sorumluluklar yüklemesine rağmen Yunanistan, bu antlaşmaların hilafında 1960'lı yıllardan bu yana Gayri Askerî Statü'deki adaları füze sistemleri, askerî hava meydanları, radarlar ve diğerleri de dâhil olmak üzere silahlandırmakta, buralara askerî kuvvetlerini, askerî

---

⁷⁷⁵ G. Ak, 2024, s. 534-538.

(1913 Atina Antlaşması gereği Şubat 1914'te Londra'da toplanan dönemin Altı Büyük Devleti tarafından oluşturulan ve 13 Şubat 1914 tarihinde Yunanistan'a, 14 Şubat 1914 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'na bildirilen "Altı Büyük Devlet Kararı", 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Anlaşması ile aynı tarihli eki olan "Boğazların Tabi Olacağı Rejime İlişkin Sözleşme" (Lozan Boğazlar Sözleşmesi), 20 Temmuz 1936 tarihli Montrö Boğazlar Sözleşmesi ve son olarak 10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Anlaşması Doğu Ege Adaları'na ilişkin uluslararası statüyü belirleyen antlaşmalardır.)

⁷⁷⁶ 10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması Md.14(1): "İtalya işbu Andlaşma ile aşağıda belirtilen Oniki Ada'yı tüm egemenliği ile Yunanistan'a terk eder, yani, *Stampalia, Rhodes, Calki, Scarpanto, Cassos, Piscopis, Nisiros, Calimnos, Leros, Patmos, Lipsos, Simi, Cos e Castellorizo* ve bitişik adacıklar. Bu adalar silahsızlandırılacak ve öyle kalacaklardır."

gemilerini konuşlandırmakta, üstelik NATO, Frontex ve diğer üçüncü tarafların askerî unsurlarının da buraları ihlal etmesini teşvik etmektedir.

Türk Dışişleri Bakanlığınca; Yunanistan'ın Türkiye'nin sürekli itirazlarına ve girişimlerine rağmen,⁷⁷⁷ uluslararası hukuk çerçevesindeki taahhütlerini ve antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini ihlal ederek, adaları silahlandırmaya ve askerî maksatlarla kullanmaya devam ettiği ve Doğu Ege Adalarının silahsızlandırılmış statüsüne aykırı hareket ettiği her platformda ifade edilmektedir.⁷⁷⁸

Son olarak, Türkiye'nin BM Daimi Temsilciliğinin 30 Eylül 2021 tarihli mektubunda; Yunanistan'ın gayrı askerî statüleri Lozan ve Paris Andlaşmaları ile tanınan adaların bu statülerini ihlal etmeye devam ettiği ve bu durumun söz konusu 23 adanın egemenliğini tartışmalı hale getirdiği BM nezdinde deklare edilmiştir.⁷⁷⁹

Yunanistan ise 1993 yılında UAD'nin zorunlu yargı yetkisini kabul etmesine karşın “ulusal güvenlik çıkarları” ile ilgili askerî önlemlerden kaynaklı hususlara ilişkin olarak UAD'nin zorunlu yargı yetkisine çekince koymuştur.⁷⁸⁰ Yunanistan'ın bu hamlesi; adaların silahlandırıldığına ilişkin bir tartışmanın Türkiye tarafından UAD'ye götürülmesine mani olmayı hedeflediği, aynı zamanda antlaşma hükümlerini ve yükümlülüklerini ihlal ettiğini Yunanistan'ın zımnen kabul ettiği şeklinde değerlendirilmektedir.⁷⁸¹

3.3.3.2.7. Arama Kurtarma Sorunu

⁷⁷⁷ Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022b, s. 24.

⁷⁷⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi internet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2024)

⁷⁷⁹ 30 Eylül 2021 tarihli ve 2021/14136816/33314746 sayılı Türkiye'nin BM Daimi Temsilciliği (Permanent Mission of Turkey to the United Nations, New York) tarafından BM'ye Sunulan Mektup.

⁷⁸⁰ Anadolu Ajansı, 17.06.2022, “5 soruda Yunanistan'ın Doğu Ege adalarını silahlandırması”, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/5-soruda-yunanistanin-dogu-ege-adalarini-silahlandirmasi/2615986> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

⁷⁸¹ T.C. Dışişleri Bakanlığının Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2024)

Ege Denizi'nde Arama Kurtarma Sorunu iki ülkenin farklı antlaşmaları esas almasından kaynaklanmaktadır. Yunanistan 1944 tarihli “Şikago Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi”ne, Türkiye ise “1979 tarihli Hamburg Denizde Arama ve Kurtarma Uluslararası Sözleşmesi”ne göre arama kurtarma bölgesi ilan etmiştir. Böylece ortaya çıkan örtüşme nedeniyle sorun yaşanmaktadır.⁷⁸² “Deniz ve Hava Araçları Kazalarında Arama Kurtarma Yönetmeliği”nde⁷⁸³ arama kurtarma hizmeti;

“Bir arama kurtarma faaliyetinin gerektiği gibi yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, uygun imkân ve kabiliyetler kullanılarak deniz aracı, hava aracı ve diğer araçlar ile ilgili tesislerin birlikte çalışması, tıbbi tavsiye, tıbbi tahliye ve tıbbi ilk yardım sağlanması hususlarını da kapsayan tehlikeli durum takibi, haberleşme, koordinasyon ve uygulamaların tamamı”

olarak tanımlanmıştır.⁷⁸⁴ Denizde arama kurtarma konusuna ilişkin ilk kapsamlı uluslararası düzenleme, “Hamburg Deniz Arama ve Kurtarma Sözleşmesi”dir.⁷⁸⁵ Sözleşme'ye Yunanistan ve Türkiye taraftır.⁷⁸⁶ Yunanistan tarafından, Sözleşme'nin “Her arama kurtarma bölgesi, ilgili taraflar arasında anlaşma yoluyla tesis edilecektir.” hükmü (Ek md. 2.1.4) ile birlikte;

“İlgili taraflar arasında, bir arama kurtarma bölgesinin kesin boyutları konusunda anlaşmaya varılamaması halinde, bu taraflar, bu alan içerisinde arama kurtarma hizmetlerinin eşit ve kapsamlı bir eşgüdümünü sağlayacak uygun düzenlemeleri kabul konusunda anlaşmaya varmak için mümkün olan bütün çabayı gösterecektir.”

---

⁷⁸² Dz.K.K.lığı Ege Sorunları ve Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Bilgi Kitapçığı, s. 14.

⁷⁸³ 17 Ekim 2020 tarihli ve 31277 sayılı Deniz ve Hava Araçları Kazalarında Arama Kurtarma Yönetmeliği

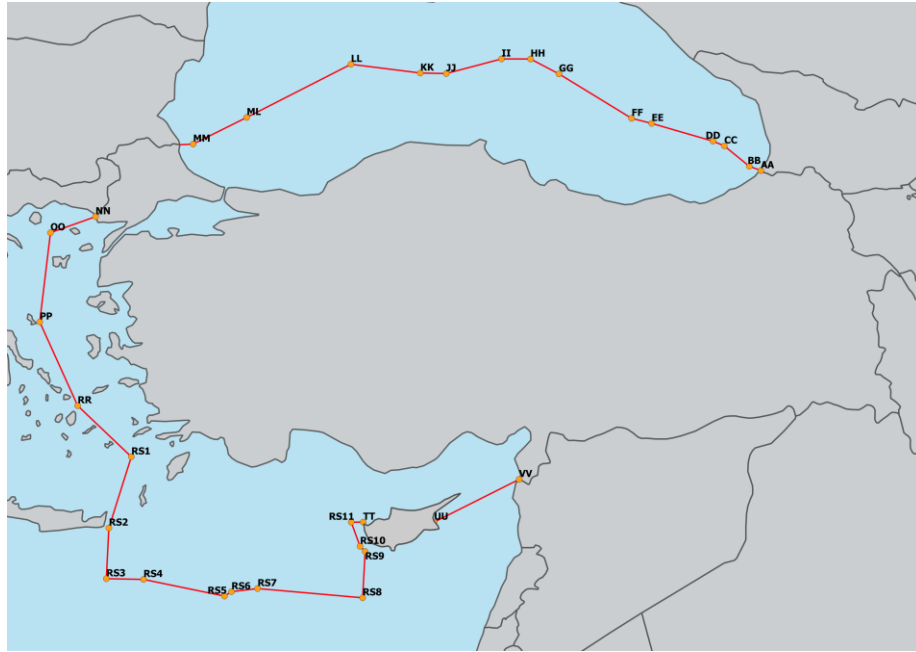
⁷⁸⁴ A.g.y., Md.4(c).

⁷⁸⁵ Uluslararası Denizcilik Örgütü (International Maritime Organization-IMO) tarafından 1979'da Hamburg'ta toplanan konferans neticesinde “Deniz Arama Kurtarmasına Dair Uluslararası Sözleşme” kabul edilmiş ve sözleşme 1985 yılında yürürlüğe girmiştir.

⁷⁸⁶ Yunanistan tarafından; 1979 tarihli Hamburg Arama Kurtarma Sözleşmesi, 20 Ağustos 1980 tarihinde imzalanmış ve Sözleşmeyi onaylayan 20 Mart 1989 tarihli Kanun ile, Arama Kurtarma bölgesi olarak Atina FIR'ına karşılık gelen alan esas alınmıştır. Türkiye tarafından, 1979 Hamburg Arama Kurtarma Sözleşmesi, 22 Ocak 1986 tarihinde kabul edilmiştir.

hükmü (Ek md. 2.1.5) çekince ile imzalanmıştır. Türkiye tarafından ise, Yunanistan'ın denizde arama kurtarma sorumluluk bölgelerinin belirlenmesinde FIR hattının esas alınmasını öngören çekincelerine zamanında itiraz edilmiştir.⁷⁸⁷

Gelinen noktada; 17 Ekim 2020 tarihli Deniz ve Hava Araçlarında Arama Kurtarma Yönetmeliğinin 4(ü) maddesinde Türk Arama Kurtarma Bölgesinin sınırları tanımlanarak tesis ve deklare edilmiştir.

Harita 11: Türk Arama Kurtarma Bölgesi

3.3.4. Yunanistan'ın Türk Azınlığa Yönelik Baskı Politikası ve İhlalleri

⁷⁸⁷ Türkiye'nin, Yunanistan'ın çekincesine karşı beyan ettiği itirazı: “1979 Uluslararası Deniz Arama Kurtarma Sözleşmesi'nin onayı ile ilgili olarak Yunan Hükümeti'nden sadır olan SARICIRC.41 IMO belgesine istinaden Türk Hükümeti'nin, 1979 Uluslararası Deniz Arama Kurtarma Sözleşmesi'nin onaylanması sırasında 4 Eylül 1989 tarihinde Yunan Hükümetince konulan çekinceye resmen itirazını bildirmek için yazılmıştır. Sözleşmenin Ekinin 2.1.4 ve 2.1.5'inci paragrafları bölgelerin anlaşma yoluyla tesis edileceğini, tek taraflı tesis edilemeyeceğini açıkça şart koşmaktadır. Diğer yandan Yunanistan tarafından işaret edildiği gibi, 7 Aralık 1944 Şikago Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi'ne uygun olarak tespit edilen arama kurtarma sahaları münhasıran hava seyrüseferi Arama Kurtarma hizmetlerine mahsustur ve 1979 Deniz Arama Kurtarma Sözleşmesi'nin kapsamı dışında kalıp Ekini etkilemez.”; S. H. Başeren, 2006, s. 212, dip not 583.

1923 Lozan Barış Anlaşması hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilen nüfus mübadelesi ile Türkiye’de yaşayan Hristiyan Rumlar ile Yunanistan’da yaşayan Müslüman Türkler karşılıklı olarak göç etmek durumunda kalmıştır.⁷⁸⁸ Türk-Yunan ilişkilerinde en önemli meselelerden biri olan azınlık meselesi zaman zaman gündeme gelmekte ve iki ülke arasındaki gerilimi tırmandıran bir özellik taşımaktadır.

Batı Trakya; *Rodop, İskeçe ve Meriç illerini* kapsamaktadır. 1923 Lozan Barış Anlaşması’yla Batı Trakya Türk toplumuna “azınlık” statüsü tanınmıştır.⁷⁸⁹ Batı Trakya’daki Türk nüfus ile İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada’daki Rum Ortodoks nüfus *établi* kabul edilerek,⁷⁹⁰ Türkiye ve Yunanistan’ın taraf olduğu antlaşmalar çerçevesinde, iki ülke arasındaki zorunlu mübadelenin dışında bırakılmışlardır. Günümüzde Batı Trakya’da sayıları 150 bin civarında Müslüman Türk Azınlık bulunmaktadır.⁷⁹¹

Egemenliği İtalya’dan Yunanistan’a devredilen Oniki Adalar’da da 6 bin civarında Türk yaşamaktadır. Yunanistan tarafından Oniki Adalar’daki Türklere azınlık statüsü tanınmamaktadır. Bununla birlikte Türk isminin kullanılmasına dahi gerek Oniki Ada gerekse Batı Trakya Türklerine müsaade edilmemektedir.

Yunanistan tarafından, Batı Trakya Türk Azınlığa yönelik özellikle eğitim ve dini özgürlükler alanlarında kısıtlayıcı uygulamalarda bulunmaktadır. Bu çerçevede;

- Batı Trakya Türk Azınlığı (BT TA), 1967 yılından itibaren vakıf yönetimlerinden uzaklaştırılmış bulunmaktadır.

---

⁷⁸⁸ Milliyet Gazetesi, 29.08.2022, <https://www.milliyet.com.tr/egitim/sozluk/etabli-ne-demek-tdk-sozluk-anlami-nedir-etabli-sorunu-nedir-6815424> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

⁷⁸⁹ Lozan Barış Anlaşması’nın 37 ila 44. maddeleri, Türkiye’deki Müslüman olmayan Azınlıkların haklarına ilişkin düzenlemeleri içermekte; 45. maddesi ise, Türkiye’nin Müslüman olmayan Azınlıklara tanıdığı bu hakların Yunanistan tarafından da, topraklarında bulunan Müslüman Azınlığa tanındığını belirtmektedir.

⁷⁹⁰ Yerleşik, sakin

⁷⁹¹ BT TA’na yönelik baskı politikaları neticesinde, 1920’li yıllarda Batı Trakya nüfusunun %65’ini oluşturan BT TA’nın bölgedeki nüfus oranı %30'lara gerilemiştir. Batı Trakya Türklerinin 1923’te %84 civarında olan bölgedeki toprak sahipliği, %25 düzeyine kadar inmiştir. T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa> (Erişim tarihi: 05 Mayıs 2024)

- 1970’lerden bu yana “Türk” sıfatının kullanılması suç olarak nitelendirilmeye devam etmektedir.

- 1980’lerde isminde “Türk” sıfatı olan azınlık sivil toplum kuruluşları yasadışı ilan edilmiş ve ve Batı Trakya vakıflarını hedef alan ayrımcı yasa kabul edilmiştir.

- 1990’larda Müftülerin seçimine ilişkin 1920 tarihli yasa feshedilerek, çıkartılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle “tayinli Müftü” uygulaması başlatılmıştır.

- Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanlıkları arasında 1952 ve 1955 yıllarında yapılan mektup teatileri uyarınca ülkemiz tarafından Batı Trakya’daki azınlık okullarında görevlendirilen 35 öğretmen kontenjanı sayısı Yunanistan tarafından 1991 yılından başlayarak tek taraflı olarak azaltılmış ve nihayetinde 16’ya indirilmiş; son dönemde yeni azınlık okullarının açılmasına ilişkin talepler cevapsız bırakılmış, öğrenci sayısı azlığı gerekçesiyle Türk ilkokulları kapatılmıştır.⁷⁹²

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM) 27 Mart 2008 tarihinde aldığı kararlara karşın Batı Trakya Türk Azınlığı evrensel hak niteliği taşıyan temel hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılmaktadır. Avrupa Birliği de Yunanistan’a AİHM kararlarına uymadığı gerekçesiyle herhangi bir baskı ya da yaptırımda bulunmamaktadır.⁷⁹³ Yunanistan, kendi ülkesinin vatandaşları olan Türklerin haklarını ihlal etmeye devam etmektedir.⁷⁹⁴

3.3.5. Düzensiz Göç İle Mücadele ve Yunanistan’ın “Geri İtme” Politikası

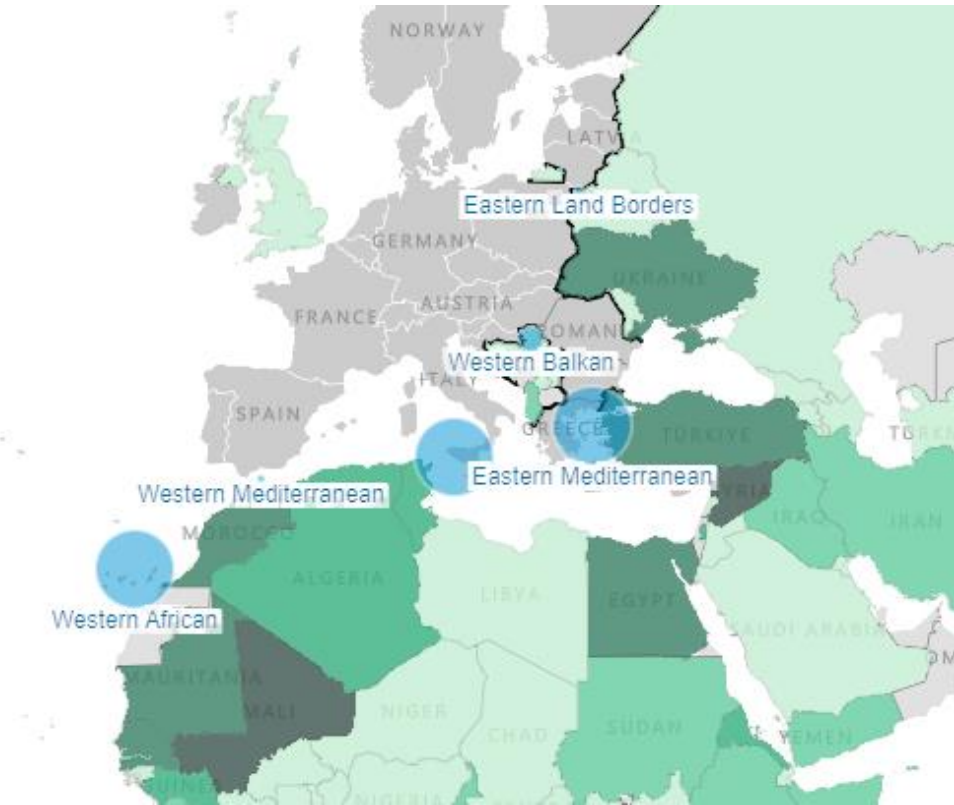
---

⁷⁹² T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2024)

⁷⁹³ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu-nun-almanya-db-ile-ortak-basin-toplantisi-25-agustos-2020.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

⁷⁹⁴ Kırım Haber Ajansı, 27.03.2024, Yunanistan 16 yıldır AİHM kararını uygulamıyor, <https://www.qha.com.tr/turk-dunyasi/yunanistan-16-yildir-aihm-kararini-uygulamiyor-486831> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

Günümüzde şiddet, silahlı çatışmalar, açlık ya da benzer nedenlerden dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve daha iyi bir yaşam umudu taşıyan göçmenlerin hedefi Avrupa ülkeleridir. Akdeniz’de; Türkiye ve Ege Denizi üzerinden Yunanistan’a, Tunus’tan İtalya’ya ve Malta’ya, Atlantik’te Batı Afrika’dan İspanya’nın Kanarya Adaları’na deniz yolu ile göç güzergâhları en yoğun olan bölgelerdir.⁷⁹⁵ Ege Denizi’nde coğrafyanın karmaşıklığı ve Yunan adalarının Türkiye kıyılarına olan yakınlığı nedeniyle Türkiye-Yunanistan geçiş hattı söz konusu üç bölgeden biridir.

Harita 12: Düzensiz Göç Bölgeleri (Kaynak: Frontex)

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı, Doğu Akdeniz’de kara ve deniz sınırlarından, önce Türkiye’ye ardından AB ülkelerine yönelik göç krizini tetiklemiştir. Suriye’deki bunalım ve rejimin saldırıları kötüleştikçe göç hareketleri de artmış, Türkiye, Suriye’den gelen 4 milyondan fazla “geçici koruma altında bulunan

⁷⁹⁵ Frontex Website, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/mig> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

insanlara”⁷⁹⁶ ev sahipliği yapmak zorunda kalmıştır.⁷⁹⁷ Suriyeli mülteciler, Avrupa’ya gitmek ve orada insanca yaşamak arzusunu taşıyorlardı. Ancak çoğunun hayalleri ya Ege Denizi’nde insan kaçakçılarının batan teknelerinde ya da hudut boylarında son bulmuş, birer insanlık dramına dönüşmüştür. Öyle ki, yasadışı göçün yasal hale dönüştürülmesi, insan kaçakçılığı zincirinin kırılması, Ege’deki ölümlerin önlenmesi ve bu dramın sona erdirilmesi için 18 Mart 2016 tarihindeki Türkiye-AB Zirvesi’nde, AB’nin Türkiye’deki Suriyeli mülteciler için yapacağı 6 milyar Avroluk bir finansman desteğinin de dâhil olduğu bir mutabakat imzalanmıştır.⁷⁹⁸

“1+1” formülünü esas alan 18 Mart Mutabakatına göre; Yunan adalarına geçen her bir Suriyeli göçmen Türkiye’ye alınırken, bunun karşılığında Türkiye’de geçici koruma altında bulunan bir Suriyeli, AB ülkelerinden birine yerleştirilecekti. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilmesi planlanan bu mekanizma ile bölgedeki mülteci yükü ve sorumluluğunun sadece Türkiye’nin sorunu olmaktan çıkarılması, ortaya çıkan yükün ve sorumluluğun AB tarafından paylaşılması öngörülmüştür.⁷⁹⁹

---

⁷⁹⁶ Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne (BM Mülteci Sözleşmesi) bir reserve koyarak imzalamıştır. Buna göre, ülkenin kritik jeostratejik konumu nedeniyle Türkiye sadece Avrupa’dan (Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerden) gelen göçmenleri “mülteci” olarak tanımlamaktadır. Türkiye’deki Suriyelilerin statüsü resmî olarak “geçici koruma” olarak tanımlanmaktadır. Ankara Politikalar Merkezi, 21.02.2021, Şakir Fakılı, “Göçmenler, Sığınmacılar, İlticacılar: Türkiye’nin 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesine Koyduğu Rezerv Ne Anlama Geliyordu?”, <https://apm.org.tr/2021/01/21/gocmenler-siginmacilar-ilticacilar-turkiyenin-1951-cenevre-multeci-sozlesmesine-koydugu-rezerv-ne-anlama-geliyordu/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁷⁹⁷ * 2019 yılı sonunda Türkiye, 3.744.926 kişiyle en fazla Suriyeli mülteciyi barındıran ülke olmuştur. Bu sayı, bölge ülkelerindeki Suriyeli mültecilerin yüzde 65,5’ine denk gelmektedir. BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50502393> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

* 2 Mart 2020 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanı’nın açıklamasına göre Türkiye 4 milyondan fazla sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51724776> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

* İçişleri Bakanı’nın 9 Kasım 2023 tarihinde yaptığı açıklamaya göre Türkiye’de 4 milyon 643 bin 986 göçmen mevcuttur. Mülteciler Derneği, “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2024”, <https://muletciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁷⁹⁸ Foreign Affairs, “Europe Turns Its Back on Refugees - and Its Own Values”, 17 March 2020, <https://www.foreignaffairs.com/articles/greece/2020-03-17/europe-turns-its-back-refugees-and-its-own-values> (Erişim Tarihi: 23.08.2022)

⁷⁹⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye-AB Arasında 18 Mart’ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar”, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Ancak, gerçekte AB'ye yönelik düzensiz göç akımını durdurmayı hedefleyen ve aynı zamanda bir pazarlık algısı yaratan bu antlaşma, uygulamada; AB'nin fonları aktarmayı geciktirmesi ve taahhütlerine uymaması, Yunanistan'ın bu antlaşmayı suistimal ederek -Frontex ile birlikte- Ege Denizi'nde göçmenlere karşı, geri itmeler (*push-back*) de dâhil olmak üzere yasadışı eylemleri ve AB değerlerine ve insan haklarına aykırı tutumları gibi nedenlerden dolayı başarıya ulaşamamıştır. Soruna ilişkin tepkiler Avrupa'da da tezahür etmiş, Uluslararası Af Örgütü örneğin, Türkiye-AB arasında imzalanan göç antlaşmasının mimarlarından biri olan Hollanda'nın Yunanistan'daki mülteci kamplarında yaşanan insan hakları ihlallerinden sorumlu olduğunu ifade etmiştir. Uluslararası Af Örgütü bu bağlamda; 2016'da AB-Türkiye arasında imzalanan mutabakat ile AB üyesi devletlerin mültecilerin sorumluluğunu almaktan kaçındığı, Türkiye'den Yunan adalarına doğru intikal eden düzensiz göçmenleri Yunanistan'ın, Türkiye'ye geri itmesine cevaz verdiği değerlendirmesinde bulunmuştur.⁸⁰⁰

Yunanistan'ın insan hakları ihlallerinden bir tanesi Covid-19 pandemisi esnasında mültecilerin tutulduğu Midilli (Lesvos/Lesbos) Adası'ndaki Moria kampında yaşanan yangın ve ardından sığınmacıların isyanıyla gün yüzüne çıkmıştır. 8 Eylül 2020 tarihinde Moria Kampı'nı tamamen yakıp yok eden büyük yangın çıktığında 3.000 mültecinin yaşaması için ayrılmış olan kampta, ölümcül Covid-19 salgınına rağmen, kapasitesinin neredeyse 7 katı olan, 20.000 civarında erkek, kadın ve çocuğun tutulduğu ortaya çıkmıştır. Diğer Yunan adalarından da mültecilerin buraya taşındığı, su ve elektrik olmaksızın, soğuk hava şartlarında sığınmacıların çadırlarda kaldığı ve Yunan yetkililer tarafından birer suçlu olarak muamele gören Afgan, Suriyeli, Somalili, Demokratik Kongo Cumhuriyetli vd. sığınmacıların yaşadığı Moria Kampı

---

⁸⁰⁰ Euro News, 25.03.2023, <https://tr.euronews.com/2023/03/25/ab-ile-turkiye-arasinda-imzalanan-goc-anlasmasinin-7-yilinda-hollandaya-suclama> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

“yeryüzündeki cehennem” olarak adlandırılmıştır.⁸⁰¹ İnsanların kabul işlemleri yapılmadan aylarca tutuldukları bu kampta türlü nedenlerle zorluklar çıkarıldığı, “sağlık, hijyen, gıda, fiziksel ve cinsel şiddete maruziyet” gibi konularda onur kırıcı şartlarda yaşamak zorunda kaldıkları ve kampın mülteciler için bir şiddet ve zulüm merkezi haline geldiği açığa çıkmıştır. Kamplardaki çocukların ve mültecilerin durumuna ilişkin; *Vredesorganisatie PAX*, *Defence For Children*, *Stichting Bootvluchteling* ve *Uluslararası Af Örgütü* gibi kuruluşlar tarafından Yunanistan’da bulunan bu kamplardaki mültecilerin “önlenebilir zararlara” ve “yapısal hak ihlallerine maruz kaldıkları” tespit edilmiştir.⁸⁰²

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (*Human Rights Watch*) yayınladığı bir rapora göre; Meriç Nehri’nden Yunistan’a geçen bir grup Afgan sığınmacı; Yunan polisi, kolluk kuvvetleri ile silahlı ve kar maskeli siviller tarafından yakalanmış, tutuklanmış, çıplak kalacak şekilde üzerlerindeki elbiseler çıkartılmış, paraları ve cep telefonları alınmış, birkaç kez dövülerek darp edilmişler, buz gibi nehre sokulmuşlar ve nehrin içinden Türkiye tarafına geri itilmişlerdir.⁸⁰³ Meriç Nehri’nden düzensiz göçmen geçişleri ve göçmenlerin karşılaştıkları zalimce muamelelerle ilgili Yunanistan’da faaliyet gösteren ARSIS,⁸⁰⁴ Yunan Mülteci Forumu,⁸⁰⁵ Yunan Helsinki İzleme,⁸⁰⁶ Tutukluların Hakları İçin İnisiyatif,⁸⁰⁷ LATHRA,⁸⁰⁸ İnsan Hakları Hareketi,⁸⁰⁹ Göçmenler ve Mülteciler İçin Sosyal Destek Ağı,⁸¹⁰ Praksis,⁸¹¹ Mülteciler Ege’yi

---

⁸⁰¹ Al Jazeera, 05.03.2020, <https://www.aljazeera.com/opinions/2020/3/5/remember-the-refugees-stuck-in-the-hell-that-is-moria> (Erişim Tarihi: 24.05.2024);

Al Jazeera, 05.03.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/3/5/years-ago-a-greek-refugee-camp-burned-those-blamed-say-they-are-innocent> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸⁰² The Guardian, <https://www.theguardian.com/global-development/2022/sep/08/two-years-after-the-fire-moria-refugee-camps-legacy-still-leaves-its-mark> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸⁰³ Human Rights Watch, 07.04.2022, <https://www.hrw.org/report/2022/04/07/their-faces-were-covered/greeces-use-migrants-police-auxiliaries-pushbacks> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸⁰⁴ Association for the Social Support of Youth, arsis.gr

⁸⁰⁵ Greek Forum of Refugees, <http://refugees.gr>

⁸⁰⁶ Greek Helsinki Monitor, <https://greekhelsinki.wordpress.com>

⁸⁰⁷ Initiative for the Detainees’ Rights, <http://www.tokeli.gr>

⁸⁰⁸ Committee for Solidarity to Refugees in Chios, <http://www.lathra.gr>

⁸⁰⁹ Movement for Human Rights - Solidarity with Refugees Samos

⁸¹⁰ Network of Social Support for Refugees and Migrants, <http://migrant.diktio.org>

⁸¹¹ PRAKSIS, <http://www.praksis.gr>

Destekliyor,⁸¹² ve Savaşsız ve Şiddetsiz Bir Dünya⁸¹³ adlı NGO'lar tarafından da ortak bir basın açıklaması yapılarak Yunanistan'ın sistematik insan hakları ihlalleri kınanmış ve Yunanistan'ın Savunma Bakanlığı ile Göç ve Vatandaşlık işlerinden sorumlu bakanlıkları yasadışı geri itme eylemlerine son vermesi konusunda uyarılmıştır.⁸¹⁴

Yunanistan'ın düzensiz göçmenlere karşı Ege Denizi'nde yaptığı yasadışı muameleye baktığımızda, Türkiye Cumhuriyeti Sahil Güvenlik Komutanlığı verilerine göre; Yunanistan'ın sadece 2020 yılında toplam 301 geri-itme eylemi gerçekleştirdiği, bunun neticesinde Türk Sahil Güvenliği tarafından denizde toplam 20.380 göçmen kurtarıldığı görülmektedir.⁸¹⁵ 2021 yılında Türk Sahil Güvenlik K.lığı tarafından 628'i geri itme olayı olmak toplam 848 olay tespit edilmiş, bu olaylarda 23.676 düzensiz göçmen kurtarılmıştır. Kurtarılan göçmenlerden 16.062'sinin Yunanistan tarafından Türk karasularına geri itilerek denizde ölüme terk edildiği belirlenmiştir. Türkiye tarafından kurtarılan göçmenlerin ifadelerine göre; Yunan yetkililer tarafından para, cep telefonu, vb. değerli eşyalarının gasp edildiği, darp edilerek fiziksel şiddet gördükleri, can yeksiz ve hatta elleri kelepçeli olarak denize atıldıkları, zaman zaman botlarının şişlenerek batmaya terk edildikleri şeklinde insan onuru ve uluslararası insan hakları ile bağdaşmayan hadiseler ve muameleler yaşadıkları öğrenilmiştir.⁸¹⁶ Yunanistan'ın gerçekleştirdiği bu tür üzücü olaylar Ege Denizi'nde ve hudut boylarında halen yaşanmaya devam etmektedir. Türk Sahil Güvenlik unsurları ve Türk İHA'ları tarafından video kaydı alınarak resmî olarak tespit edilmiş Yunanistan'ın yasadışı geri-

---

⁸¹² Refugees Support Aegean, <http://rsaegean.org>

⁸¹³ World without Wars and Violence, <http://www.kosmosxorispolemous.gr>

⁸¹⁴ Refugees Support Aegean, 07.06.2019, "Push Backs at Evros Borders: A Disregard for Human Life and Legality", <https://rsaegean.org/en/push-backs-at-evros-borders-a-disregard-for-human-life-and-legality/> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁸¹⁵ T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik K.lığı, <https://www.sg.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikleri> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸¹⁶ T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik K.lığı, 18.05.2022, Basın Açıklaması (03/2022), <https://www.sg.gov.tr/duzensiz-gocle-mucadeleye-yonelik-basin-aciklamasi> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

itme eylemleri ve insan hakları ihlalleri Türkiye'nin arşivlerinde yer almaktadır. AB ECRE,⁸¹⁷ NGO'lar ve medya kuruluşları bunlardan istifade etmelidir.

Öte yandan, Frontex'in⁸¹⁸ Ege Denizi'nde Yunanistan tarafından göçmenlerin geri itilmesinin doğrudan ya da dolaylı olarak parçası olduklarına dair uluslararası medyada ciddi iddialar yer almıştır. Başkanı dönemin Slovenya İçişleri Bakanı olan Frontex Yönetim Kurulu'nun 10 Kasım 2020 tarihli "ihbarların tüm yönleri ile araştırılması için acil faaliyet gösterilmesi" kararına rağmen, Frontex İcra Müdürü Fabrice Legeri yaptığı açıklamada; AB'nin güvenliğini ve istikrarını tehdit eden dış sınırlarındaki hibrit tehditlere karşı koordineli bir cevap verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁸¹⁹ Frontex'in bu olayları soruşturmaktan geri durduğu ve dolayısıyla AB'nin sığınmacıları bir hibrit tehdit olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Nisan 2022'ye gelindiğinde Frontex İcra Müdürü Legeri artık üzeri örtülemeyen suç iddialarından dolayı görevden alınmıştır.⁸²⁰

Frontex'in denizdeki yasadışı geri itme eylemleri ile ilgili rolünü ve suç ortaklığını yaptıkları bir araştırmayla; *Lighthouse Reports*, *Bellingcat*, *Der Spiegel*, *ARD* ve *Asahi TV* gibi bağımsız STK'lar ve gazeteler tüm boyutlarıyla ortaya çıkarmışlar ve bulgularını *Der Spiegel*, *Bellingcat*, *ARD*, *The Guardian*, *NOS* ve *Espresso* gibi gazete ve medya platformlarında yayınlamışlardır.⁸²¹

---

⁸¹⁷ European Council on Refugees and Exiles

⁸¹⁸ Avrupa Sınır Muhafızlığı ve Sahil Güvenlik Ajansı

⁸¹⁹ 13 Kasım 2020 tarihli Kathimerini Gazetesi

⁸²⁰ The Guardian, 14.10.2022, <https://www.theguardian.com/global-development/2022/oct/14/eu-border-agency-frontex-human-rights-violations-report> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

The Left in The European Parliament, 14.12.2023, "No end in sight to Frontex's illegal practices", <https://left.eu/no-end-in-sight-to-frontex-illegal-practices/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸²¹ Lighthouse Reports, <https://www.lighthousereports.com/investigation/frontex-chapter-ii-complicit-in-pushbacks/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Der Spiegel International, 23.10.2020, <https://www.spiegel.de/international/europe/eu-border-agency-frontex-complicit-in-greek-refugee-pushback-campaign-a-4b6cba29-35a3-4d8c-a49f-a12daad450d7> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Bellingcat, 23.10.2020, <https://www.bellingcat.com/news/2020/10/23/frontex-at-fault-european-border-force-complicit-in-illegal-pushbacks/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

The Guardian, 24.10.2020, <https://www.theguardian.com/global-development/2020/oct/24/eu-border-force-complicit-in-campaign-to-stop-refugees-landing> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

NOS Nieuws, Vrijdag 23 Oktober 2020, <https://nos.nl/artikel/2353525-frontex-betrokken-bij-illegaal-terugsturen-asielzoekers-op-zee> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Öte yandan, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Batı Avrupa temsilcisi *Eva Cossé*; Frontex'in insan hakları ihlalleri iddiaları karşısında etkili bir adım atmadığını belirtmiştir. Uluslararası Af Örgütü 2021 yılında Yunanistan'ın hem ana karasından hem de adalarından 21 yasadışı geri itme vakasını mercek altına alarak yaptığı derinlemesine araştırmaya istinaden yayınladığı ciddi bir raporda, Yunanistan'ın geri itme eylemlerini *de facto* sınır politikasının bir parçası olarak yürüttüğünü ifade etmiştir.⁸²² Kısaca OLAF olarak anılan, Avrupa Dolandırıcılıkla Mücadele Ofisi⁸²³ tarafından bağımsız Alman medya kuruluşları FragDenStaat, Der Spiegel ve Lighthouse Reports aracılığıyla; Frontex'in, muhtemel insan hakları ihlalleri vakalarını örtbas ettiği, Yunanistan'ın yaptığı yasadışı faaliyetlerin video kaydı yapılmasını diye havadan keşif/gözetlemeyi durdurduğu, geri itme eylemleri icra eden Yunan birimlerini finanse ettiği ve bununla birlikte ajansı denetleme vazifesi olan yetkilileri yanılttığı kamuoyuna açıklanmıştır.⁸²⁴

Yunan hükümet yetkililerine baktığımızda, Yunanistan'ın yasadışı geri itme eylemleri konusundaki sorulara, bu tür iddiaları sürekli reddederek; “yalan haber” ya da “Türk propagandası” olarak damgaladıkları ve bu tür olayları bildirenlere yönelik cezai yaptırım uygulanacağı ve çeşitli sert önlemlerle tehdit etme şeklinde ortak reaksiyon sergiledikleri bildirilmektedir. Ancak Yunanistan'ın Frontex ile birlikte hem denizde hem de kara sınırlarında gerçekleştirdiği geri itme eylemleri; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, AB Temel Haklar Şartı, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi

---

Expresso, 01.11.2020, <https://expresso.pt/sociedade/2020-11-01-Policia-Maritima-investigada-em-expulsao-ilegal-de-migrantes> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸²² Amnesty International, 23.06.2021, “Greece: Violence, Lies, and Pushbacks”, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur25/4307/2021/en/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸²³ European Anti-Fraud Office

⁸²⁴ TRT World, “Damning report unveils Frontex cover-up of Greece's refugee pushbacks”, <https://www.trtworld.com/europe/damning-report-unveils-frontex-cover-up-of-greeces-refugee-pushbacks-12783541> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

ve 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi de dâhil olmak üzere uluslararası hukuku ve birçok insan hakları normunu ihlal etmekte ve suç teşkil etmektedir.⁸²⁵

Doğu Akdeniz’de yaşanan son yılların en büyük insanlık trajedisi Yunanistan’ın Mora Yarımadası açıklarında, Pylos limanından (ya da yakınındaki Yeni Navarin Kalesi’nden) 47 nm (87 km.) mesafede, Libya’da Tobruk limanından yola çıkan ve 6 gün denizde ilerledikten sonra hareket kabiliyetini kaybeden ve içerisinde takriben 750 göçmenin bulunduğu bayraksız bir balıkçı teknesinin batmasıyla yaşanmıştır. Kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere yaklaşık 650 sığınmacının yaşamını yitirdiği faciaya ilişkin, teknenin Frontex uçağı tarafından tespit edilmesinden batmasına kadar geçen yaklaşık 12 saatlik bir süre zarfındaki, zaman-olaylar çizelgesi, kurtulanların ve görgü tanıklarının ifadeleri, Marine Traffic kayıtları, kurumların raporları ve konuya ilişkin yazılara dayanarak Yunanistan’ın faciadaki rolüne ilişkin iki senaryo ortaya çıkmaktadır: (1) Yunanistan’ın SAR bölgesindeki bu tekneyi, denizdeki Sahil Güvenlik gemisi ile, İtalyan SAR bölgesine veya karasularına çekmeye çalışırken (geri iterken) alabora olup batmasına neden olduğu. (2) Yunanistan’ın yetkili makamları, Yunan Sahil Güvenliği ve acil durum yaşayan sığınmacı teknesi karasuları dışında olduğu için Yunan Deniz Kuvvetleri de dâhil olmak üzere arama kurtarma faaliyetlerini başlatmadığı, SAR yönetiminde ciddi bir zafiyet ve ihmaller zinciri sergilediği, krizi yönet(e)mediği ve denizdeki her santimetresi tıka basa dolu olan bu teknedeki çaresiz insanları ölüme terk ettiği. Her iki senaryo da Yunanistan’ın mültecilere karşı sorumsuz, acımasız ve insan haklarını hiçe sayan, France 24 TV’nin tanımlaması ile “drakonyan göçmen politikasının”⁸²⁶ birer göstergesidir.⁸²⁷ Frontex arama kurtarma (SAR)

---

⁸²⁵ New York Times, 14.08.2020 (updated 26.10.2021), Patrick Kingsley and Karam Shoumali, “Taking Hard Line, Greece Turns Back Migrants by Abandoning Them at Sea,” <https://www.nytimes.com/2020/08/14/world/europe/greece-migrants-abandoning-sea.html> (Erişim Tarihi: 24.05.2024); Eva Cossé, “Greece Activists Face Intimidation, Threats, Attacks”, Human Rights Watch dispatch, October 8, 2021, <https://www.hrw.org/news/2021/10/08/greece-activists-face-intimidation-threats-attacks> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸²⁶ “We ask about Athens' *draconian* migrant policy, with not only detention centres but also video evidence of asylum seekers ditched at sea.” Atinalı kanuncu Draco tarafından yapılan kanunlara atıf yapılmaktadır. Çok acımasız, zalimce ve göçmenlere yönelik ölüme terk edilmeleri de dâhil çok ağır ceza

görevlerini Frontex Uygulaması 2019/1896 (Regulation (EU) 2019/1896)'ya göre yapmaktadır.⁸²⁸ Frontex uçağının tekneyi sabah saatlerinde denizde tespit ettikten sonra Yunan makamlarına bilgi verdiği ve denizde Acil Durum (Distress) sinyali ile Yunanistan'ın SAR makamlarının alarmı geçirildiği basına yansımıştır. Ancak gece yarısı tekne batana kadar herhangi bir kurtarma çalışması gerçekleştirilmemiştir. Teknenin yanına gelen bir Yunan Sahil Güvenlik gemisi son teknoloji kameralara sahip olmasına rağmen, sığınmacı teknesine ve böyle büyük bir olaya dair herhangi bir kamera kaydı almadığını iddia etmesi dikkat çekicidir ve hayatın doğal akışına aykırıdır. Uluslararası hukuka göre denizde alarm ve tehlike anlamına gelen acil durum sinyali (distress) alan devletlerin ve devlet otoritelerinin SAR başlatması zorunludur.⁸²⁹ Faciaya dair sorumluluktan kaçınan Atina'nın ve Frontex'in faciada uluslararası hukuk ihlallerine yönelik AB savcılarının harekete geçmesi ve sorumluların cezalandırmasını talep eden Avrupa'da birçok tepki ve çağrılar gündeme gelmiştir.

Yunanistan hükümetine ve AB yetkili makamlarına yönelik; uluslararası ortamda göç, sığınma, mülteci ve insan hakları hukuku, uluslararası hukuk, deniz hukuku ve uluslararası ceza hukuku konularında uzman 350 akademisyen tarafından 11

---

niteliğindeki eylemlerdir. France 24 TV, 15.06.2023, "Tragedy in the Mediterranean: Was the migrant boat disaster avoidable?"

<https://www.france24.com/en/tv-shows/the-debate/20230615-tragedy-in-the-mediterranean-was-the-migrant-boat-disaster-avoidable> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁸²⁷ Ibid.

Al Jazeera, 26.07.2023, "EU watchdog probes Frontex's action in Greece boat tragedy"

<https://www.aljazeera.com/news/2023/7/26/eu-watchdog-probes-frontexs-action-in-greece-boat-tragedy> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

France 24 TV, 15.06.2023, "Tragedy in the Mediterranean: Was the migrant boat disaster avoidable?" <https://www.france24.com/en/tv-shows/the-debate/20230615-tragedy-in-the-mediterranean-was-the-migrant-boat-disaster-avoidable> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Al Jazeera, 16.06.2023, "Timeline: How the migrant boat tragedy unfolded off Greece", <https://www.aljazeera.com/news/2023/6/16/timeline-how-the-refugee-boat-tragedy-unfolded-off-greece> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁸²⁸ European Parliament, October 2022, "Addressing pushbacks at the EU's external borders".

⁸²⁹ BM Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) Madde 98, Uluslararası Denizde Can Güvenliği Sözleşmesi (SOLAS), Uluslararası Denizde Arama ve Kurtarma (SAR) Sözleşmesi ve IMO Kılavuzları. BBC News, 16.06.2023, "Greece boat disaster: Up to 500 people still missing says UN", <https://www.bbc.com/news/world-europe-65925558> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Temmuz 2023 tarihinde yayınlanan açık mektup,⁸³⁰ 58 insan hakları savunucusu NGO'nun AB liderlerine yönelik açık mektubu⁸³¹ ve Uluslararası Af Örgütü, Danimarka Mülteci Konseyi, HIAS Avrupa, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Kurtarma Komitesi, Médecins sans Frontières / Sınır Tanımayan Doktorlar, Kayıp Çocuklar Avrupa, Oxfam, Save the Children ve SOS Çocuk Köyleri Uluslararası tarafından 16 Haziran 2023 tarihinde yayınlanan ortak NGO deklarasyonu⁸³² söz konusu tepki ve çağrılardan bazılarıdır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından yürütülen kayıp göçmenler projesi verilerine göre 2014 yılından bu yana Akdeniz'deki (Ege Denizi de dâhil olmak üzere) göç yolculuklarında 29.734 göçmen hayatlarını kaybetmiş ya da bir daha bulunamamışlardır.⁸³³

Suriye iç savaşı ile ortaya çıkan uluslararası göç krizinde Yunanistan, göçmenlere Ege Denizi'nde yaptığı sorumsuzca müdahaleler, uyguladığı geri itme politikası ve mültecilerin sığınma hakkına erişimlerini engellemesinin yanı sıra Yunan adalarındaki kamplarda yaptığı insanlık dışı muameleler ile birlikte değerlendirildiğinde dünyanın gözleri önünde kelimenin tam anlamıyla sınıfta kalmıştır ve itibarına gölge düşürmüştür. Yukarıda örnekleri verilen Avrupa'daki birçok NGO ve medya kuruluşunun tespitleri ve yazıları bu durumu teyit eder niteliktedir. Onunla birlikte Avrupa Birliği'nin sınırlarının korunmasından sorumlu olan ve Yunanistan'a finansman, askerî ve polis kuvvetleri, sınır muhafızları, lojistik ve materyal olarak her türlü desteği sağlayan Frontex AB sınırlarındaki insanları korumakta başarısız

---

⁸³⁰ Opinion Juris, 05.08.2023, "Greece Boat Disaster: Questions of International Law", <https://opiniojuris.org/2023/08/05/greece-boat-disaster-questions-of-international-law/> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁸³¹ Jesuit Refugee Service, 18.12.2023, "+50 NGOs Open letter to European Leaders: 'Stand up for Human Rights, safety and dignity in the Migration Pact'", <https://jrseurope.org/en/news/50-ngos-open-letter-to-european-leaders-stand-up-for-human-rights-safety-and-dignity-in-the-migration-pact/> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁸³² DRC Professional, <https://pro.drc.ngo/resources/news/joint-ngo-statement-the-eu-must-not-be-complicit-in-the-loss-of-lives-at-sea-and-in-rights-violations-at-europe-s-borders/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸³³ International Organization for Migration, Missing Migrants Project, <https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

olmuştur.⁸³⁴ Ege Denizi’nde ve hudutlarda yaşanan insanlık dramlarında ve birçok masum göçmenin canlarını kaybetmesinde, Yunan polisi, Yunan sahil güvenliği ve Yunan “kar maskeli siviller” tarafından, hem de Frontex’in göz yumması ve bulgulara göre suç ortaklığıyla, insanlık dışı muameleye tabi tutularak ölüme terk edilmelerinin payı büyüktür. Bu olaylar ve bu çalışmada yer veremediğimiz onlarca insan hakları ihlalleri ve insanlık suçları iddiaları, her fırsatta demokratik değerlerini sergilemeye çalışan Yunanistan ve de AB için birer kara leke olarak tarihe yazılmıştır. Bu yasadışı olaylar, özellikle Yunanistan’ın organize bir planın parçası olarak uyguladığı sistematik geri itme eylemleri AB Parlamentosu, BM, UAD ve UCM tarafından adil olarak araştırılarak, başta siyasi liderler olmak üzere, failleri yargılanmadığı sürece Yunanistan ve AB yetkilileri, bunların sorumluluğundan ve utancından kurtulamayacaktır.

3.3.6. Doğu Akdeniz’de Geliştirilen Kolektif İnisiyatifler

Doğu Akdeniz’de Yunanistan-GKRY ikilisinin, Türkiye’yi ve KKTC’yi izole etme ve yalnızlaştırma politikası kapsamında bir takım projeler ve inisiyatifler geliştirdiği ve bunları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalıştığı görülmektedir. Yunanistan, İsrail ve GKRY tarafından 2 Ocak 2020’de EastMed boru hattı projesini imzalanmış ve yaklaşık 2.000 km.lik doğalgaz boru hattı ile İsrail ve GKRY’nin doğalgaz sahalarından Yunanistan ve İtalya’ya öncelikle 10 milyar m³, daha sonraki aşamada ise 20 milyar m³ kapasite ile doğalgaz sevkiyatı yapılması planlanmıştır.⁸³⁵

EastMed doğalgaz boru hattı projesi anlaşmasına ilişkin Türk Dışişleri Bakanlığınca yapılan yazılı açıklamada; bölgede Türkiye’nin ve KKTC’nin dışlanmasına yönelik bu tür hamlelerin yararsız olduğu, Doğu Akdeniz’de en uzun kıyı

---

⁸³⁴ Human Rights Watch, 23.06.2021, “Frontex Failing to Protect People at EU Borders”, <https://www.hrw.org/news/2021/06/23/frontex-failing-protect-people-eu-borders> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁸³⁵ <https://www.nsenergybusiness.com/projects/eastern-mediterranean-pipeline-project/> (Erişim Tarihi: 21.02.2024)

şeridine sahip olan Türkiye ile Kıbrıs Adası'nın doğal rezervleri üzerinde eşit haklara sahip olan Kıbrıs Türk halkını yok sayan projelerin başarılı olmasının mümkün olmadığı uluslararası kamuoyuna açıklanmıştır. Ayrıca, Doğu Akdeniz'de mevcut doğal kaynakların Avrupa pazarına sevkiyatı için en ekonomik ve güvenli güzergâhın Türkiye olduğu ve Türkiye'nin işbirliğine açık olduğu ifade edilmiştir.⁸³⁶

6 milyar Avro maliyeti olması beklenen projenin gerçekleştirilmesine dair ABD'nin Ocak 2022'de Yunanistan'a ve diğer taraflara gönderdiği gayriresmi bilgilendirme ile çevresel nedenlere atıfta bulunularak; Vaşington'un yeşil olmayan enerji projelerini desteklemeyeceği, bununla birlikte projenin ekonomik ve ticari olarak maliyet etkin olmadığı belirtilmiş, böylece ABD EastMed projesinden desteğini çekmiştir. Öte yandan ABD, Mısır ve İsrail'den Yunanistan'a uzanacak Interconnector elektrik hattı projesini desteklediğini Dışişleri Bakanlığı'nın açıklaması ile bildirmiştir.⁸³⁷

Doğu Akdeniz'de Mısır, Yunanistan, GKRY, İsrail, İtalya ve Ürdün tarafından 22 Eylül 2020 tarihinde imzalanan bir protokol ile Doğu Akdeniz Gaz Forumu (DAGF) kurulmuştur. İsrail ile ilişkilerini kestiği bir tarihte yapılan kuruluş imza törenine katılmayan Filistin, forumun bir üyesi olduğunu ancak kuruluş bildirgesini başka bir zaman imzalayacağını açıklamıştır.⁸³⁸ Doğu Akdeniz'de enerji piyasasını düzenlemek amacıyla Kahire merkezli olarak kurulan ve Akdeniz'e kıyıdaş olunması şartı bulunmayan DAGF'ye daha sonra Fransa "üye", AB ve ABD ise "daimi gözlemci"

---

⁸³⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, SC-1, 2 Ocak 2020, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un EastMed Projesine İlişkin Anlaşmanın İmzalanması Hakkındaki Soruya Cevabı https://www.mfa.gov.tr/sc_-1_-eastmed-projesine-ili%C5%9Fkin-anlasmanin-imzalanmasi-hk-sc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

⁸³⁷ <https://www.politico.eu/article/eastmed-a-pipeline-project-that-ran-afoul-of-geopolitics-and-green-policies/> (Erişim Tarihi: 21.02.2024)

⁸³⁸ Anadolu Ajansı, Filistin Doğu Akdeniz Gaz Forumu Toplantısına Katılmadı, 22.09.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-dogu-akdeniz-gaz-forumu-toplantisina-katilmedi/1981779> (Erişim Tarihi: 23.02.2024)

statüsüyle katılmıştır.⁸³⁹ ABD'nin geleceğin enerji güvenliği için diğer inisiyatiflerle birlikte DAGF'yi desteklediği 2022 Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde de yer almaktadır.⁸⁴⁰

Türk Dışışleri Bakanlığı tarafından 16 Ocak 2021 tarihinde yapılan bir açıklamayla; DAGF üyesi ülkelerin forum niteliğindeki inisiyatifi uluslararası bir örgüte dönüştürme çabasında oldukları ifade edilerek; Türkiye'yi Doğu Akdeniz'deki enerji denkleminin dışında tutmayı amaçlayan devletlerin Türkiye ve KKTC'yi davet etmedikleri, Doğu Akdeniz'de içerisinde Türkiye ve Kıbrıs Türklerinin olmadığı bu tür oluşumların bölgede barış ve işbirliğine katkı sağlamayacağı ve başarılı olamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca Doğu Akdeniz'de hem Türkiye'nin, hem de KKTC'nin meşru hak ve çıkarlarının kararlılıkla korunmaya devam edileceği vurgulanmıştır.⁸⁴¹

DAGF'nin projeleri arasında Doğu Akdeniz'de İsrail ve Mısır tarafından çıkarılan doğal gazın Türkiye devredışı bırakılarak Avrupa'ya taşınmasını öngören EastMed doğalgaz boru hattı projesi de yer almaktadır. Her ne kadar ABD Dışışleri Bakanlığı tarafından East-Med projesinin doğa dostu ve maliyet etkin olmadığı gerekçesiyle ABD'nin projeyi desteklemekten çekildiği açıklansa da Yunanistan ve diğer devletler tarafından Rusya-Ukrayna Savaşı dolayısıyla AB'nin Rus enerjisine bağımlılıktan kurtulması için alternatif bir proje olarak sunulmakta ve AB fonlarından istifade edilerek yeniden canlandırılmaya çalışılmaktadır.

---

⁸³⁹ Sputnik News Haber Ajansı İnternet Sayfası, “ABD, Türkiyesiz Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na resmi başvuru yaptı” başlıklı haber, https://tr.sputniknews.com/dogu_akdeniz/202102011043703782-dogu-akdenize-resmi-mudahale/ (Erişim Tarihi: 21.02.2021), https://commission.europa.eu/news/eu-observer-east-mediterranean-gas-forum-2021-07-08_en (Erişim Tarihi: 24.07.2021)

⁸⁴⁰ US National Security Strategy 2022, s. 28, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Erişim Tarihi: 24.2.2024)

⁸⁴¹ T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, http://www.mfa.gov.tr/sc_-3_-dogu-akdeniz-gaz-forumu-hk-sc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

Resim 12: Avrasya Elektrik Bağlantısı Projesi Açılış Töreni - 14 Ekim 2022
(Kaynak: <https://commission.europa.eu>)

Öte yandan, Doğu Akdeniz’de EastMed doğal gaz boru hattı projesine benzer bir şekilde, Türkiye’yi izole ederek dışarıda bırakmayı planlayan bir dizi enerji projesinden biri de EuroAsia Interconnector (Avrasya Elektrik Bağlantısı) ya da Yunanistan Bağımsız Elektrik Nakil Operatörü’nün (ADMIE) yükleniciliğini almasının ardından adı Great Sea Interconnector (Büyük Deniz Bağlantısı) olarak değiştirilen deniz altı elektrik hattı projesidir. 2016 yılında Yunanistan, GKRY ve İsrail tarafından başlatılan, 2022 yılında açılış töreni düzenlenen ve 2025 yılı sonunda tamamlanması planlanan, yaklaşık 1200 kilometrelik kablo hattıyla İsrail’den GKRY ve Yunanistan aracılığıyla Avrupa’ya elektrik tedarikini hedefleyen anlaşma ile Avrupa Yatırım Bankası tarafından projenin finanse edilmesi bekleniyordu.⁸⁴²

Ancak 2 milyar Avro maliyeti olduğu bilinen projenin Avrupa Yatırım Bankası’nın “sürdürülebilir enerji üretimini” desteklediği ve projeyi maliyet-etkin bulmayarak finanse etmeyi kabul etmediği açıklanmıştır.⁸⁴³ Söz konusu projeye

⁸⁴² Avrupa Komisyonu İnternet Sitesi, https://commission.europa.eu/projects/ending-energy-isolation-project-common-interest-euroasia-interconnector_en (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁸⁴³ Kathimerini Gazetesi İnternet Sitesi, <https://knews.kathimerini.com.cy/en/news/eib-turns-down-funding-for-great-sea-interconnector-project> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

BAE'nin ortak olacağı ve ekonomik sürdürülebilirlik araştırmasının devam ettiği ve bu çerçevede Rum yönetimi ile bir anlaşma yapılacağı basında yer almıştır.⁸⁴⁴

GKRY'nin çabaları ve koordinesiyle geliştirilen ve COP27 marjında başlatılan Doğu Akdeniz ve Orta Doğu İklim Değişikliği Girişimi,⁸⁴⁵ 8 Kasım 2022 tarihinde Mısır'ın Şarm El Şeyh kentinde Mısır Cumhurbaşkanı Abdel Fatah el Sisi ve GKRY lideri Nicos Anastasiades tarafından düzenlenen bir zirve ile duyurulmuştur.⁸⁴⁶ Yaklaşık 450 milyon nüfusun yaşadığı Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da hayatın olağan akışına devam edilmesi halinde, yüzyılın sonunda ortalama yıllık sıcaklık değerlerinde 5°C'lik bir artış riskiyle karşı karşıya olunduğu ve bu durumun çeşitli felaketlere neden olabilecek iklim krizi ile sonuçlanacağı tahmin edildiği belirtilmektedir. Paris Anlaşması'na dayandırılan bu girişimle katılımcı ülkelerin iklim krizine yönelik ortak bir bölgesel eylem planını koordine etmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. AB, ABD ve BM'nin de ilgi duyduğu girişime Bahreyn, GKRY, Mısır, Yunanistan, Irak, İsrail, Ürdün, Lübnan, Umman ve Filistin Devleti resmi olarak katılım sağlayacağına dair bir deklarasyon imzalamışlardır.⁸⁴⁷ Söz konusu girişimin aynı zamanda GKRY ile Mısır'ın ev sahipliğinde Şarm El Şeyh'te gerçekleştirilmesi taraflar arasındaki ortak çıkarlar ve işbirliği açısından da dikkat çekicidir.

Doğu Akdeniz'de devam eden diğer bir inisiyatif de 3+1 (Yunanistan, İsrail, GKRY + ABD) adı verilen işbirliği çerçevesidir. ABD, 2019 yılındaki Doğu Akdeniz Güvenlik ve Enerji Ortaklığı Yasası⁸⁴⁸ ile GKRY ve İsrail'in yanı sıra Yunanistan'ın dış politikasına Doğu Akdeniz'de destek sağlamıştır. Cumhuriyetçi Senatör Marco Rubio ile birlikte yasanın mimarı olan ve Türkiye karşıtlığı ile tanınan dönemin ABD

---

⁸⁴⁴ Haber Kıbrıs İnternet Sitesi, <https://haberkibris.com/avrupa-yatirim-bankasi-great-sea-projesini-finanse-etmeyecek-1411-2024-03-01.html> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁸⁴⁵ Eastern Mediterranean & Middle East Climate Change Initiative (EMME-CCI)

⁸⁴⁶ EMME-CCI İnternet Sitesi, <https://emme-cci.org/cop-27/> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁸⁴⁷ Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) İnternet Sitesi, <https://unece.org/climate-change/press/un-support-new-eastern-mediterranean-and-middle-east-climate-initiative> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁸⁴⁸ S. 1102 (116th): Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019 daha sonra H.R. 1865 (116th): Further Consolidated Appropriations Act, 2020 yasasına dâhil edilmiştir. <https://www.govtrack.us/congress/bills/116/hr1865/text> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

Kongresi Dış İlişkiler Komitesi Başkanı ve New Jersey Demokrat Senatörü Robert Menendez⁸⁴⁹ müteakip dönemde gerçekleştirdiği Atina ve GKRY ziyaretleri esnasında, Türkiye'ye yönelik mesnetsiz iddialarda ve saldırgan söylemlerde bulunmuş, Türkiye'yi hedef göstermiştir.⁸⁵⁰

Bölgesel inisiyatiflerden bir diğeri ise başlangıçta Yunanistan'ın yer almadığı Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan Üç Deniz Girişimi (Three Seas Initiative)'dir. Yunanistan'ın da 13'üncü ülke olarak 2023 yılında söz konusu girişime dâhil olması ile Baltık Denizi, Karadeniz ve Adriyatik Denizi arasındaki bölgede faaliyet gösteren inisiyatif, dördüncü deniz olarak Ege Denizi'ne uzanmıştır.⁸⁵¹ Öte yandan, Suudi Arabistan, BAE, Hindistan ve İsrail'in Yunanistan'ın savunma ve güvenlik alanında işbirliği yaptığı diğer ortakları olduğu ve Doğu Akdeniz'de Yunanistan'ın düzenlediği çeşitli tatbikatlara iştirak ettiği,⁸⁵² ayrıca GKRY'nin BAE gibi bölge dışı aktörlerle Savunma İşbirliği antlaşmaları imzaladığı bilinmektedir.

3.3.7. Suriye İç Savaşı ve Güncel Durum

2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı ile birlikte dünya gündeminden düşen Suriye, Doğu Akdeniz'in güvenliği açısından jeopolitik istikrarsızlık teşkil etmeye devam etmektedir. Fransa, BK ve ABD gibi küresel güçlerin Tunus ve Mısır'ın da dâhil olduğu Afrika ve Ortadoğu'da on yıllar boyunca diktatör yönetimleri

---

⁸⁴⁹ ABD Federal savcıları tarafından “rüşvet almak” iddiasıyla suçlanan Senatör Menendez, 23 Eylül 2023 tarihinde Dış İlişkiler Komitesi Başkan'lığından istifa etmek zorunda kalmıştır. New York Güney Bölge Federal Mahkemesinde davası devam etmektedir.

<https://haberglobal.com.tr/dunya/rusvetle-suclanan-abdli-senator-menendez-dis-iliskiler-komitesi-baskanligindan-istifa-etti-282840> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁸⁵⁰ Haber7 İnternet Sitesi, 28.08.2023, “ABD'li senatör Bob Menendez'den Türkiye'ye küstah tehdit!”, <https://www.haber7.com/dunya/haber/3348696-abdli-senator-bob-menendezden-turkiyeye-kustah-tehdit> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁸⁵¹ Central European Times, 04.09.2023, “Greece adds another member – and sea – to Three Seas initiative”, <https://centraleuropeantimes.com> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

⁸⁵² BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56404009>

ODATV, <https://www.odatv.com/dunya/yunanistan-9-ulkeyle-ortak-hava-tatbikati-duzenliyor-282102> Anadolu Ajansı,

destekledikleri ve kullanım ömürleri bittiğinde onları genellikle bir askerî darbe ile kendilerine müzahir olan yenileri ile değiştirdikleri bilinen bir gerçektir.⁸⁵³ 2010 yılında Tunus'ta ortaya çıkan, kısa zamanda Afrika ve Ortadoğu'ya yayılan Arap Baharı ve beraberindeki toplumsal hareketler 2011 yılında Suriye İç Savaşını tetiklemiş ve Suriye'deki durum 2012 yılından itibaren ülke çapında bir savaşa evrilmiştir. Bashar al-Assad ve Baas yönetiminin antidemokratik baskı ve şiddet politikaları neticesinde Suriye'deki muhalif kesimler rejimin değişmesi ve demokratik bir düzen kurulması için tepki göstermişlerdir. Bunun üzerine rejim güçlerinin muhalifleri hedef alan saldırıları ve katliamları neticesinde bazı kaynaklara göre 500 bin civarında sivil hayatını kaybetmiş, 5.2 milyon insan Suriye'den göç etmek⁸⁵⁴ ve 6.8 milyon insan ise Suriye içerisinde yer değiştirmek⁸⁵⁵ zorunda kalmıştır.⁸⁵⁶

2021 yılı itibarıyla Türkiye'de halen geçici koruma altında 3 milyon 666 bin kayıtlı Suriyeli bulunduğu, 9 Mayıs 2024 tarihi itibarıyla ise bu sayının 3 milyon 115 bin 536 kişi olduğu görülmektedir. Türkiye'deki Suriyeli sayısı 2017 yılından beri en düşük seviyesine gerilemiştir.⁸⁵⁷ ABD, Rusya ve İran gibi devletlerin müdahil olmasıyla on yılı aşkın bir süredir devam eden Suriye iç savaşı, 2021'de rejim tarafından yapılan ve Bashar al-Assad'ın % 95 oy oranıyla seçildiği, Suriye muhalefeti ve Batı'nın gayrı meşru olarak nitelendirdiği devlet başkanlığı seçimi⁸⁵⁸ ile şimdilik sönümlenmiş gibi gözükse de Doğu Akdeniz ile birlikte düşünüldüğünde bölgedeki başlıca istikrarsızlık alanlarından biridir.

Terör tehdidi barındıran bir ülke konumundaki Suriye'nin üçte biri hâlihazırda PKK terör örgütünün Suriye'deki kolu (*offshoot*) olan ABD destekli PYD/YPG

---

⁸⁵³ Reese Erlich, **Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect**, (Foreword by Noam Chomsky), Prometheus Books, New York, 2016, s. 11.

⁸⁵⁴ Refugee; sığınmacı, mülteci.

⁸⁵⁵ Internally displaced persons (IDP); ülkesinde yerinden edilmiş kişiler

⁸⁵⁶ European Union Agency For Asylum, Country Guidance: Syria, April 2024, s. 14.15.

<https://euaa.europa.eu/publications/country-guidance-syria-april-2024> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁸⁵⁷ Mülteciler Derneği İnternet Sitesi, "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mart 2021", "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2024", <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi:01.05.2021 ve 23.05.2024)

⁸⁵⁸ BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57277767> (Erişim Tarihi:23.05.2024)

tarafından kontrol edilmektedir.⁸⁵⁹ ABD; Suriye’deki söz konusu kontrol altındaki bölgede konuşlu çeşitli üslerde toplam 900 askerî personelden oluşan birliklerini (Amude, Himo, Kahtaniye/Tırbespiye, Malikiye/Derik, Rimelan vd.) bulundurmaya, PYD/YPG gibi terör örgütü mensuplarına eğitim, danışmanlık ve lojistik destek vermeye ve petrol kuyularının “güvenliğini” sağlamaya devam etmektedir.⁸⁶⁰ Öte yandan Rusya’nın Suriye’de, 18 üs ya da noktada varlık gösterdiği bilinmektedir.⁸⁶¹

Suriye ile 911 km. sınırı bulunan Türkiye’nin, 24 Ağustos 2016 tarihinde başlattığı Fırat Kalkanı Harekâtı ve bu kapsamda yürütülen operasyonlar ile Türk Silahlı Kuvvetleri dünyada DEAŞ terör örgütü ile göğüs göğüse çarpışan tek ordu olmuş ve 4000 civarında DEAŞ’lı terörist etkisiz hale getirilmiştir.⁸⁶² Bundan sonra hem DEAŞ hem de PKK uzantılı diğer terör örgütlerine karşı 2018’de Zeytin Dalı, 2019 yılında Barış Pınarı ve 2020 yılında Bahar Kalkanı harekâtlarıyla mücadele eden Türk ordusu, teröristlerin Türkiye’ye girmeden kaynağında etkisiz hale getirilmesi stratejisi doğrultusunda Suriye’nin kuzeyinde, mevcut 911 km.lik hududun yaklaşık üçte ikisinin emniyetini ileriden sağlamayı başarmış, 30 km derinliğinde bir güvenlik kuşağı tesis etmiş ve tüm hudut boyunca güvenlik kuşağının tamamen tesis edilmesine devam etmektedir.⁸⁶³ Dünyada terör saldırılarından en çok zarar görmüş ülkelerden biri olan Türkiye, Suriye’nin kuzeyindeki harekâtlarını BM Şartı’nın 51. maddesinden kaynaklanan meşru müdafaa hakkı ve BMGK’nin terörizmle mücadele hakkındaki

---

⁸⁵⁹ European Union Agency For Asylum, Country Guidance: Syria, April 2024, s. 21.

⁸⁶⁰ Reuters, 13.11.2023, “US forces in Syria attacked four times in less than 24 hours - U.S. military official”, <https://www.reuters.com/world/us-forces-syria-attacked-four-times-less-than-24-hours-us-military-official-2023-11-13/> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁸⁶¹ BBC News Türkçe, 26.05.2022, “Türkiye Suriye’de yeni operasyonla ne hedefliyor, Türk ordusunu ‘güvenli bölgede’ ne bekliyor?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61575173> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁸⁶² Milliyet Gazetesi, 24.08.2022, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/firat-kalkani-harekatinda-4-binden-fazla-terorist-etkisiz-hale-getirildi-6812388> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁸⁶³ BBC News Türkçe, 26.05.2022, a.g.y.

kararları gereğince gerçekleştirmiş ve bölgede huzur, güvenlik ve istikrar ortamını sağlamıştır.⁸⁶⁴

3.3.8. Lübnan'ın Kırılğan Jeopolitik Yapısı ve Güncel Durum

Levant dünyasında doğan ve Paris'te yaşayan ünlü yazar Amin Maalouf bölgenin jeopolitiğini şöyle tanımlıyor; “*Doğu Akdeniz'in ışıkları söndü. Sonra karanlık, gezegene yayıldı. Bence bu bir rastlantı değil.*”⁸⁶⁵ San Remo Konferansı'nda, Suriye'den ayrılarak 31 Ağustos 1920 tarihinde Fransız mandası altında kurulmasına karar verilen Lübnan'ın çalkantılı tarihi, yüzyıldır Orta Doğu'da yaşanan gelişmelerin kısa bir özeti gibidir.⁸⁶⁶ Doğu Akdeniz jeopolitiğinde Lübnan'ın; Filistin ve Suriye'den ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Bunlara, güvenlik ve istikrara en yakın komşuları olan Ürdün'ü de eklemek yanlış olmaz.

Minnesota'da tipik bir orta sınıf Amerikan Yahudi ailesinde dünyaya gelen ve büyüyen, daha sonra Orta Doğu'da yıllarca gazetecilik yapan, İsrail-Filistin meselesinin tarihini yakinen takip eden, iki Pulitzer Ödüllü Thomas L. Friedman bölgedeki hatıralarını kısaca şöyle anlatıyor:⁸⁶⁷

Beyrut'ta birçok ülkenin ordularının geçişlerini ve ultramodern savaş uçaklarının gökyüzündeki gümbürtülerini gördüm. New Jersey savaş gemisinin Chevrolet büyüklüğünde bombalar attığını ve bir pound'luk sofistike yüksek patlayıcı ile kendi evimin küle döndüğünü gördüm. Katliamlar ve araç bombalamaları gördüm, neredeyse rutin hale geldikleri zamana kadar keskin nişancıları duydum. On yıl boyunca bir taşla vurulmak hariç, hepsini ucuz atlattım.

---

⁸⁶⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/sc_-11_-abd-tarafindan-suriye-baglaminda--ulusal-acil-durum--basligiyla-yayinlanmakta-olan-baskanlik-kararnamesinin-yinelenmesi-hk-sc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁸⁶⁵ Amin Maalouf, **Uygarlıkların Batışı**, (Çev. Ali Berkay), Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2023, s. 12.

⁸⁶⁶ Serpil Gündül, “Lübnan İç Savaşı'nda Filistinli Örgütlerin Rolü”, **Turkish Studies - Economics, Finance and Politics**, Vol. 13/22, Summer 2018, pp. 251-269, s. 254.

⁸⁶⁷ Thomas L. Friedman, **From Beirut to Jerusalem**, Anchor Books, A Division of Random House, Inc., New York, 1995, s. 494, 495.

Beyrut'ta 2020 yılında meydana gelen, adeta bir nükleer patlamayı andıran büyük ölçekli bir patlama ve ardından yaşanan yangınlar çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesine, yaralanmasına ve yerlerinden edilmesine neden olmuş ve ülkeyi derinden sarsmıştır.⁸⁶⁸ Milyarlarca dolarlık hasara yol açan felaketin hemen ardından Türkiye, her türlü desteği vermek üzere tüm imkânlarını seferber etmiş, Lübnan'a en fazla yardım ve destek sağlayan ülkelerin arasında yer almıştır.⁸⁶⁹

Tarihsel arka planı, bir zamanlar Orta Doğu'nun en müreffeh ülkelerinden bir olması, zengin kültürel yapısı, etrafında cereyan eden savaşlar ve istikrarsızlık ile birlikte analiz edildiğinde farklı dini, mezhepsel ve etnik grupların bir arada yaşadığı ve bu özelliği ile toplumsal bir çeşitlilik arz eden 5.5 milyonluk dinamik nüfusu, çoğu Suriyeliler olmak üzere 1 milyondan fazla mülteciye ev sahipliği yapması, Dünya Bankası'nın 2021 verilerine göre dünyada 19'uncu yüzyılın ortalarından bu yana yaşanan en ağır ekonomik buhranlardan biri ile karşı karşıya olması ve bitmeyen politik krizler gibi dinamikler barındıran Lübnan; Doğu Akdeniz'de toparlanma ve yeniden yapılanma sürecinde olan bir ülke görünümündedir.⁸⁷⁰

11 Eylül Felaketi sonrasında ABD, kendisi için en büyük tehdidin Orta Doğu'dan geldiği varsayımı ile yeni bir ulusal güvenlik stratejisi (Bush Doktrini) geliştirmiş, Afganistan ve Irak'ın "önleyici" (preemptive) işgali de dâhil olmak üzere Orta Doğu'yu yeniden şekillendirmeye yönelmiştir.⁸⁷¹ Bu dönemde Türkiye, 1 Mart 2003 tarihinde TBMM'de onaylanmayan tezkere ile ABD'nin silahlı kuvvetlerini Türkiye'de konuşlandırmak suretiyle Irak'ı işgal etme planına destek vermemiştir. Nitekim daha sonra ABD'nin Irak'ın "kitle imha silahlarına sahip olduğu", bir "nükleer

---

⁸⁶⁸ TR Euronews, <https://tr.euronews.com/tag/beyrut-liman-ndaki-patlama> (Erişim Tarihi: 17.09.2022)

⁸⁶⁹ Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-beyrut-limanindaki-buyuk-patlamayla-sarsilan-lubnanin-imdadina-ilk-yetisenlerden-oldu/2322715> (Erişim Tarihi: 17.09.2022)

⁸⁷⁰ Congressional Research Service (CRS) Report, Lebanon in Focus, Updated by Jim Zanotti, March 29, 2023, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11617> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁸⁷¹ The White House, The National Security Strategy of the United States of America, 17 September 2002, <https://www.bits.de/nranenue/others/strategy.htm> (Erişim Tarihi: 17.09.2022)

program” yürüttüğü ve “biyolojik silah üretmek amacıyla “mobil laboratuvarlar” geliştirdiği yönündeki iddiaların asılsız olduğu ortaya çıkmıştır.⁸⁷²

Yeni Orta Doğu projesinde öne çıkan ülkelerden biri de Lübnan’dır. Resmî olarak tanınan 18 mezhep, 1948’de İsrail’in kurulmasıyla Filistin’den gelen çok sayıdaki Filistinli mülteci ve 1970 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü’nün Ürdün’den Lübnan’a taşınması gibi faktörlerin tetiklediği siyasi kontrast ve toplumsal gerilime sahne olan ülkede 1975-1990 yılları arasında yaşanan İç Savaş’ın 150.000’den fazla insanın hayatına mal olduğu belirtilmektedir.⁸⁷³

Müttefikleri olan Marunîleri (Maronit Hristiyanları) koruma gerekçesiyle 1976’da Lübnan’a müdahale eden Suriye, müteakip otuz yıl boyunca Lübnan’daki askeri varlığını sürdürmüş, ülkenin siyasetinde önemli bir aktör haline gelmiş ve aynı zamanda Lübnan’ın egemenliğine yönelik bir tehdit teşkil etmiştir. Uluslararası toplumun baskısı neticesinde Lübnan’dan çekildiği 2005 yılına kadarki bu süreçte, Suriye Ordusu ile İsrail güçleri ve Lübnanlı karşıt gruplar arasında birçok çatışmalar ve insanlık dışı olaylar yaşanmıştır.⁸⁷⁴ Lübnan’daki şiddet ve istikrarsızlık sarmalının kökenleri Lübnan İç Savaşı’na ve dış güçlerin müdahalesine dayanmaktadır.

Öte yandan, Doğu Akdeniz’deki stratejik konumu ve İsrail-Suriye arasında bir tampon bölge olması nedeniyle bölgesel ve küresel aktörlerin ilgi odağı olmaya devam eden Lübnan, İsrail tarafından 1978 ve 1982 yıllarında işgal edilmiş ve İsrail ordusu 2000 yılına kadar ülkeyi terk etmemiştir.⁸⁷⁵ İsrail, 2006 yılında da Tahran destekli Hizbullah ile 34 gün boyunca savaştı ve Lübnan’ı bombalamıştır. Ülkede, Suriye ve İran ile birlikte 1920-1943 dönemindeki manda rejiminden gelen Fransa nüfuzu devam

---

⁸⁷² BBC News, 20.03.2023, “Irak Savaşı 20 yıl önce nasıl başladı, ABD ve bazı müttefikleri ülkeyi neden işgal etti?”, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cgreyr87gr4o> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁸⁷³ Meliha Benli Altunışık, **Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2007.

⁸⁷⁴ European Union Agency For Asylum, **Country Guidance: Syria**, April 2024, s. 188

<https://euaa.europa.eu/publications/country-guidance-syria-april-2024> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁸⁷⁵ M. B. Altunışık, 2007, s. 5.

etmektedir.⁸⁷⁶ Vaşington tarafından bir terör örgütü olarak tanınan Hizbullah'ın, Lübnan içerisinde politik, sosyal ve aynı zamanda milis bir güç olarak çok boyutlu izdüşümü ve karşılığı olduğu belirtilmektedir.⁸⁷⁷

Lübnan ile İsrail arasında yıllardan beri devam eden anlaşmazlıklar ve çatışmalar devam ederken, Lübnan'daki ekonomik kriz yeni çözümlerin keşfedilmesine ve bölgedeki enerji kaynaklarının paylaşımının gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu çerçevede, İsrail'in Lübnan ile arasındaki deniz yetki alanı uyuşmazlığının çözümüne yönelik 2012 yılında başlayan müzakereler, ABD'nin "kolaylaştırıcılığı" ve mekik diplomasisi sayesinde başarıyla sonuçlanmıştır. Lübnan ve İsrail, 27 Ekim 2022 tarihinde bir dönüm noktası niteliğinde deniz sınırı antlaşması imzalamıştır. İki taraf için de kazan-kazan vaadi taşıyan anlaşma ile doğal gaz araştırmaları yapılabilecek ve bölgede doğal gaz bulunduğu takdirde yıkıcı bir ekonomik kriz yaşayan Lübnan'a katkı sağlayabilecektir.⁸⁷⁸

Antlaşmaya göre "23 no'lu hat" iki devletin MEB'ini bölerken, İsrail kendi MEB'inde kalan Karish sahasını kontrolüne almış, Lübnan ise, bir Fransız şirketi olan TotalEnergies tarafından işletilmesi planlanan ve büyük bölümü kendi MEB'inde yer alan Qana sahasının doğalgaz gelirlerinin %17'sini İsrail ile paylaşmak şartıyla kontrolünü sağlamıştır.⁸⁷⁹

Bununla birlikte söz konusu antlaşmanın, diplomatik ilişkileri bulunmayan ve 1948'den beri teknik olarak savaş durumunda olan komşu iki ülke arasında bir barış

---

⁸⁷⁶ Anadolu Ajansı, 22.11.2018, "Bağımsızlığının 75. yılında bölgesel ve uluslararası çekişmelerin kurbanı: Lübnan", <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bagimsizliginin-75-yilinda-bolgesel-ve-uluslararasi-cekismelerin-kurbani-lubnan/1318638> (Erişim Tarihi: 17.09.2022)

⁸⁷⁷ Congressional Research Service (CRS) Report, Lebanon in Focus, Updated by Jim Zanotti, March 29, 2023, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11617> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁸⁷⁸ U.S. Department of State, Press Statement, Antony J. Blinken, Secretary of State "Historic Agreement Establishing a Permanent Israel-Lebanon Maritime Boundary", <https://www.state.gov/historic-agreement-establishing-a-permanent-israel-lebanon-maritime-boundary/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁸⁷⁹ Carnegie Endowment For International Peace, 31 October 2022, "Lebanon's Maritime Deal with Israel", <https://carnegieendowment.org/sada/88292> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

antlaşması anlamına gelmediği vurgulanmıştır.⁸⁸⁰ İsrail'in işgal ettiği toprakları nedeniyle Lübnan, İsrail devletini tanımamaktadır. Lübnan ile İsrail arasındaki deniz sınırı antlaşması bölgede barış ve istikrara yönelik kayda değer bir gelişme olmakla birlikte, İsrail'in Gazze'deki savaşı ve bu süreçteki Lübnan'ı hedef alan saldırıları ile birlikte düşünüldüğünde Doğu Akdeniz, birbiri ile rekabet eden iddialar, deniz yetki alanları uyuşmazlıkları ve çatışmalarla dolu bir "Gordion düğümü" olmaya devam etmektedir.⁸⁸¹

3.3.9. İsrail-Filistin Meselesinin Tarihsel Arka Planı ve Güncel Durumu

İsrail-Filistin çatışmasına dair tarihsel süreç 20'nci yüzyılın başlarına uzanmaktadır. Orta Doğu haritasının yeniden çizilmesinde ve bölgede halen devam eden çatışmalarda başlangıç noktası olarak Sykes-Picot gizli antlaşmasının (16 Mayıs 1916) kritik bir rolü olduğu bilinmektedir. Buna göre Britanya ve Fransa, Osmanlı Devleti'nin Arap coğrafyasını Rusya'nın da onayı ile kendi aralarında paylaşacaklardı. Yüzyıllardan beri Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan Filistin'de uluslararası bir yönetim kurulması planlanmıştı.⁸⁸² I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından savaşın galibi İtilaf Devletleri tarafından Britanya yönetimine bırakılan Filistin'de Arap çoğunluğun yanında küçük bir Yahudi azınlık da yaşamaktaydı. Bundan sonra Irak İngiliz mandası, Suriye ise Fransız mandası altına girecekti. 1917 Balfour Deklerasyonu'nu kabul eden İngiliz Mandası aynı

---

⁸⁸⁰ TRT Haber, 27.10.2022, "Lübnan Cumhurbaşkanı Avn İsrail ile deniz sınırı anlaşmasını imzaladı", <https://www.trthaber.com/haber/dunya/lubnan-cumhurbaskani-avn-israil-ile-deniz-siniri-anlasmasini-imzaladi-719198.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁸⁸¹ GIS Website, 9 February 2023, Carole Nakhle, "Lebanon and Israel's historic maritime border deal", <https://www.gisreportsonline.com/r/israel-lebanon-maritime/> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

⁸⁸² R. Uçarol, 2015, s. 620.

zamanda “Filistin’de Yahudi halkı için ulusal bir ev kurulması” için yoğun bir çaba göstermekteydi.⁸⁸³

1917-1947 yılları arasında İngiliz mandası altında bulunan Filistin’e bu dönemde başta Doğu Avrupa’dan olmak üzere kitlesel göçler yaşanmış, özellikle 1930’lu yıllardan sonra Almanya’daki Nazi zulmü nedeniyle Yahudi göçleri artmıştır. Avrupa’dan, özellikle Nazi Almanyası’ndan kaçan Yahudi göçmenlerin İngilizlerin kontrolündeki Filistin’e gelmesiyle birlikte Yahudi nüfus hızlı bir şekilde çoğalmış ve bağımsızlık mücadelesi veren yerleşik Arap halkı ile sorunlar yaşanmaya başlanmıştır.⁸⁸⁴

BM, 1947 yılında 181 no’lu karara istinaden İngiliz Mandası’nı sonlandırarak, Kudüs uluslararası statüye sahip olacak şekilde, Filistin topraklarında biri Arap, diğeri Yahudi olmak üzere iki devlet kurma planını ortaya koymuş ancak Filistin’i üçe bölen bu plan Araplar tarafından reddedilmiştir.⁸⁸⁵

Planın BM Genel Kurulu’nda onaylanması ve Britanya’nın 1948’de bölgeyi terk etmesiyle birlikte, İsrail Yahudi Ajansı tarafından dünyaya İsrail devletinin kurulduğu 14 Mayıs 1948 tarihinde ilan edilmiştir. Ancak İsrail devletinin sınırları ilan edilmemiştir.⁸⁸⁶ Bunun üzerine, Araplar ve Yahudiler arasında çıkan savaşta Yahudi devleti, Filistin topraklarının %77’sini kontrolü altına almıştır. Yüz binlerce Filistinlinin mülteci durumuna düştüğü bu olay, Filistinliler için “El Nakba” yani “Felaket Günü” olarak adlandırılmaktadır.⁸⁸⁷ 1949 yılında yapılan ateşkes ile savaş sona ermiş, Mısır’ın işgal ettiği Gazze Şeridi ve Ürdün’ün işgal ettiği Batı Şeria böylece ortaya çıkmıştır. Ancak İsrail’in komşu Arap devletler tarafından tanınmaması neticesinde sınırlar

---

⁸⁸³ BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

⁸⁸⁴ United Nations, <https://www.un.org/unispal/history/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

⁸⁸⁵ United Nations, “The Question of Palestine”, <https://www.un.org/unispal/data-collection/general-assembly/> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

⁸⁸⁶ BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

⁸⁸⁷ Filistin-İsrail çatışmasının tarihçesi: 1947’den 2023’e, <https://fikirturu.com/jeo-politik/filistin-israil-catismasinin-tarihcesi/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

üzerinde bir antlaşma yapılamamıştır.⁸⁸⁸ BM'nin 194 (III) no'lu kararı ile tarafların kalıcı bir çözüme varması için Filistin Uzlaştırma Komisyonu (UNCCP) ve ardından bir Filistin mülteci örgütü olan UNRWA kurulmuştur.⁸⁸⁹

Kurulduğu günden itibaren yayılcı bir politika izleyen İsrail, 1967 yılındaki “Altı Gün Savaşı” olarak bilinen savaşta; Mısır'a ait Sina Yarımadası, Gazze Şeridi, Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Suriye'ye ait Golan Tepeleri'ni işgal etmiş ve kontrol ettiği toprakları üç kat genişletmiştir. Müteakiben İsrail, nihayetinde Doğu Kudüs'ü ve Golan Tepeleri'ni ilhak etmiş, Kudüs'ü bir bütün olarak başkent ilan etmiştir. Ancak İsrail'in bu hamlesi uluslararası toplum tarafından kabul görmemiştir.⁸⁹⁰

İsrail'i tanıyan ilk Arap devleti olan Mısır ile İsrail'in 1979'da anlaşması neticesinde İsrail 1982'ye kadar Sina yarımadasından geri çekilmiş ve böylece İsrail-Mısır sınırı çizilmiştir. Ancak Gazze Şeridi, Batı Şeria ve Golan Tepeleri İsrail'in işgali altında kalmıştır. Öte yandan, Ürdün 1994 yılında İsrail'i tanıyan ikinci Arap devleti olmuş ve iki devlet arasında sınır çizilmiştir. İsrail ile Lübnan arasında bir barış anlaşması yapılmamış olmakla birlikte 1949 ateşkes hattının İsrail'in *de facto* kuzey sınırı olduğu belirtilmektedir. İsrail-Suriye sınırı konusunda ise anlaşmazlık devam etmektedir.⁸⁹¹

1967'den itibaren İsrail işgali altında bulunan Gazze Şeridi'nden 1993 yılında Oslo'da yapılan müzakereler neticesinde İsrail ordusu 2005 yılından itibaren geri çekilmekle birlikte Gazze'ye yönelik hava, kara ve denizden geniş kapsamlı kısıtlamalar uygulayarak bölgeyi abluka altına almış ve tamamen kapalı bir kutu haline getirmiştir.⁸⁹² İsrail'in *de facto* bir Gazze sınırına ulaştığı belirtilse de 2023 yılında patlak veren İsrail-Filistin çatışmasında İsrail Gazze'yi yeniden işgal etmiştir. BM

---

⁸⁸⁸ BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

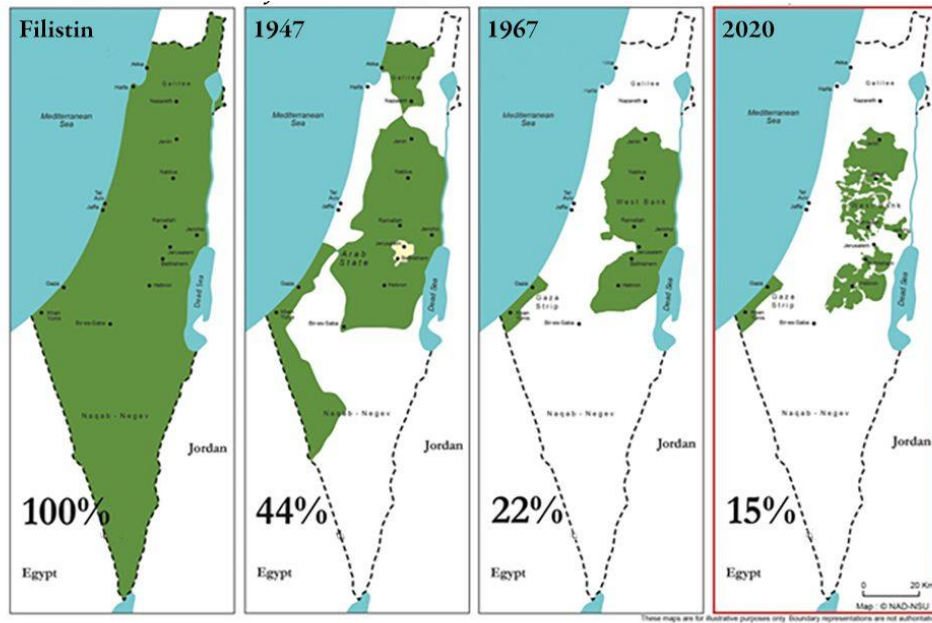
⁸⁸⁹ United Nations, The Question of Palestine, <https://www.un.org/unispal/data-collection/general-assembly/> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

⁸⁹⁰ BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

⁸⁹¹ A.g.y.

⁸⁹² Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Filistin-İsrail Savaşları Raporu, Ankara, 2023, s. 1.

tarafından Gazze Şeridi ve Batı Şeria tek bir siyasi yapı olarak kabul edilmektedir. Ancak yıllarca süren müzakerelere ve tüm çabalara rağmen Filistin ve İsrail arasında bir anlaşma yapılarak iki ülke arasındaki sınırlar belirlenmiş değildir. Nitekim, Cumhurbaşkanı Erdoğan 2019 yılında BM'nin New York'taki merkezinde icra edilen 74'üncü Genel Kurul'da yaptığı tarihi konuşmada, “1947'den günümüze Filistin topraklarını yansıtan haritayı” dünya liderlerine göstererek, İsrail'in Filistin topraklarında kurulduğu günden beri sürekli genişlemesini ve kimsenin cevabını bilmediği “İsrail'in sınırları neresidir?” sorusunu dünya gündemine taşımıştır.⁸⁹³

Harita 13: 1947-2020 İsrail'in Filistin'deki Genişlemesi
(Kaynak: <https://www.yenicaggazetesi.com.tr>)⁸⁹⁴

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün tabiri ile Gazze'yi bir “açık hava hapishanesine” dönüştüren İsrail, uyguladığı abluka neticesinde iki milyondan fazla Filistinliyi özgürlüğünden mahrum etmiş, Gazze'deki ekonomiyi felç etmiş, Filistin

⁸⁹³ T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Birleşmiş Milletler 74. Genel Kurulu'nda Yaptıkları Konuşma, 24.09.2019, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/109804/birlesmis-milletler-74-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

⁸⁹⁴ Yeniçağ Gazetesi İnternet Sitesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/israilin-adim-adim-filistin-iskali-1947den-gunumuze-filistin-tarihi-744673h.htm> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

halkının parçalanmasına neden olmuş ve insanlığa karşı *apartheid* suçu işleyerek milyonlarca Filistinliye yönelik zulümün mimarı olmuştur.⁸⁹⁵ İsrail'in 1967'den bu yana işgal ettiği Filistin Toprakları'nda insan haklarının durumuna ve Filistinlileri açık havada hapsetmeyi hedefleyen hapishane rejimine ilişkin somut verilerle tespit edilmiş ağır insan hakları ihlalleri BM İnsan Hakları Konseyi'nin raporlarında yer almaktadır.⁸⁹⁶

Doğu Akdeniz'de gelineen noktada, Hamas'ın askerî kanadı tarafından, 6 Ekim 2023 gecesi başlayan; “*Filistinlilere ve başta Mescid-i Aksa olmak üzere kutsal değerlere yönelik sürekli ihlallere karşılık verme*” gerekçesiyle “*Aksa Tufanı*” adı ile gerçekleştirilen ve İsrail'in zorla işgal ettiği Filistin topraklarında konuşlandığı İsrail ordusuna ve hukuk dışı iskân ettiği “yerleşimci” olarak nitelendirilen vatandaşlara yönelik⁸⁹⁷ silahlı saldırılar neticesinde⁸⁹⁸ İsrail hükümeti karşı saldırı olarak Gazze'ye yönelik topyekün bir savaş başlatmıştır. Sekiz aydır devam eden ve giderek şiddetlenen savaşta İsrail'in Gazze Şeridi'ni işgali ve Filistin'de karadan, havadan ve denizden sivil yerleşimler, okullar ve hastaneler dâhil olmak üzere milyonlarca masum sivil Filistin vatandaşını da hedef alan, meşru müdafaa sınırlarının çok ötesinde, orantısız, uluslararası hukuka aykırı ve insanlık dışı saldırıları⁸⁹⁹ neticesinde çocuk, kadın ve yaşlı demeden onbinlerce masum sivilin hayatını kaybetmesi⁹⁰⁰ uluslararası toplumda büyük bir üzüntünün yanı sıra adaletsizlik duygusu ve tepki uyandırmıştır.

---

⁸⁹⁵ Human Rights Watch, Gaza: An 'Open-Air Prison', 13 June 2022, <https://www.hrw.org/video-photos/video/2022/06/13/gaza-open-air-prison> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

⁸⁹⁶ United Nations Human Rights Office of High Commissioner, Dismantle Israel's carceral regime and “open-air” imprisonment of Palestinians: UN expert, 10 July 2023; UN Human Rights, Country Page: Occupied Palestinian Territory and Israel, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/07/dismantle-israels-carceral-regime-and-open-air-imprisonment-palestinians-un> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

⁸⁹⁷ Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), **Filistin-İsrail Savaşları Raporu**, Ankara, 2023, s. 1-2.

⁸⁹⁸ Saldırılarda 1200 İsrailli'nin öldürüldüğü, 5.132 kişinin de yaralandığı açıklanmıştır. <https://www.sozcu.com.tr/abd-baskani-biden-israil-e-yardim-paketini-imzaladi-p41813> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

⁸⁹⁹ Cumhuriyet Gazetesi, 20.05.2024, <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/ozgur-ozel-reisinin-helikopter-kazasini-degerlendirdi-israilin-2208613> (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

⁹⁰⁰ *İsrail'in 7 Ekim 2023'den bu yana Gazze Şeridi'ne düzenlediği saldırılarda en az 15.694'ü çocuk, 10.279'u kadın olmak üzere 37.877 Filistinli sivil öldürüldüğü, 86 bin 969 sivil yaralandığı belirtilmektedir. Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-268-gundur-saldirilarini-surdurdugu-gazgede-can-kaybi-37-bin-877ye-cikti/3261945> (Erişim Tarihi: 30.06.2024)

Nitekim, 7 Ekim 2023 tarihinde Gazze'ye yönelik başlattığı saldırılarla ilgili olarak Güney Afrika tarafından İsrail'in Gazze'de soykırım suçu işlediği iddiası ile BM'nin 6 ana organından biri olan Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'na başvurulmuş ve 19 Ocak 2024 tarihinde UAD, İsrail'in Gazze'de soykırımı önlemek için tüm tedbirleri almasına hükmetmiştir.⁹⁰¹ Ayrıca, savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım ve saldırganlık gibi oldukça ağır uluslararası suçları soruşturmak ve yargılamak üzere 2002 yılında kurulan Lahey Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM)'nin İsraili yetkililer hakkında tutuklama kararı çıkarabileceği konusundaki haberler medyaya yansımıştır.⁹⁰²

Gazze'de; çatışmaların ve gerilimin tırmanmaya devam ettiğine, sivillerin yerinden edilerek gıdasızlığa mahkûm edildiğine, açlığın bir savaş silahı olarak kullanıldığına, sağlık sisteminin tamamen yok edildiğine dikkat çeken BM yetkilileri, 7 Ekim 2023 tarihinden beri özellikle sağlık alanında olmak üzere çok sayıda ağır insan hakları ihlalleri yaşandığını, İsrail'in Gazze Şeridi'nde çok büyük bir yıkım gerçekleştirdiğini ve işgal altındaki Filistin topraklarında yaşananların “soykırım saldırıları” olduğunu kaydetmiştir.⁹⁰³ Mevcut savaş durumu ve olağanüstü şartlar dikkate alındığında sınırları içerisindeki hiçbir yerin güvenli olmadığı Gazze'de 1.9 milyonu yerinden edilmiş 2,3 milyon Filistinlinin⁹⁰⁴ ve Doğu Kudüs ile Batı Şeria'daki 200.000 civarındaki Filistinli mülteciye en temel ihtiyaçların acil olarak ulaştırılmasının

---

*Ayrıca, İsrail işgali altındaki Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te de 7 Ekim 2023'ten bu yana İsrail askerleri ile yasa dışı Yahudi yerleşimcilerin saldırılarında en az 488 Filistinli hayatını kaybetmiştir. <https://www.sozcu.com.tr/abd-baskani-biden-israil-e-yardim-paketini-imzaladi-p41813> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

⁹⁰¹ <https://www.un.org/unispal/document/icj-southafricavsisrael-provisional-measures-26jan2024/>
<https://www.newyorker.com/news/q-and-a/the-importance-of-the-icj-ruling-on-israel> (Erişim Tarihi: 27.01.2024)

⁹⁰² TR Euro News, 30.04.2024, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Netanyahu'yu savaş suçlarıyla itham ederse ne olur?, <https://tr.euronews.com/2024/04/30/uluslararasi-ceza-mahkemesi-netanyahuyu-savas-suclariyla-itham-ederse-ne-olur> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

⁹⁰³ Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-raportoru-mofokeng-gazgede-yasananlarin-kesinlikle-soykirim-oldugunu-soyledi/3200677> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

⁹⁰⁴ UN Human Rights Office of the High Commissioner, 30 January 2024, “Gaza is a massive human rights crisis and a humanitarian disaster”, <https://www.ohchr.org/en/stories/2024/01/gaza-massive-human-rights-crisis-and-humanitarian-disaster> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

hayati önem arz ettiği BM yetkilileri tarafından ifade edilmektedir.⁹⁰⁵ Ayrıca, toplu mezarlara yönelik BM'nin şeffaf ve güvenilir soruşturma yapılmasını talep ettiği ve “BM birimlerinin kendi yetkilerine göre yaptıklarıyla yargılanacağını” umulduğu vurgulanmaktadır.⁹⁰⁶

İsrail'in Gazze saldırıları ile birlikte medyaya yansıyan; Lübnan ve Suriye topraklarında düzenlediği füze saldırıları, İran (İsfahan) ve Irak'ta meydana gelen şüpheli patlamalar ile İran'ın Şam Büyükelçiliğine düzenlediği uluslararası hukuka aykırı saldırı ile buna mukabil İran'ın İsrail'e yönelik misillemesi⁹⁰⁷ bir yandan küresel güç dengelerini etkileyen gelişmeler ve aynı zamanda “İkinci Soğuk Savaş”ın aktörlerinin belirlenmesi hamleleri olarak okunurken⁹⁰⁸ diğer yandan İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin, beraberindeki Dışişleri Bakanı ve diğer heyet ile birlikte bir helikopter kazasında 19 Mayıs 2024 tarihinde hayatını kaybetmesi olayı ile birlikte Orta Doğu'da dengeleri değiştirebilecek jeopolitik bir risk teşkil etmektedir.⁹⁰⁹

Türkiye'nin Filistin-İsrail meselesine ilişkin tutumu BM 74'üncü Genel Kurulu'nda bizzat Cumhurbaşkanı tarafından net bir şekilde dünyaya ilan edilmiştir.⁹¹⁰

Çözüm; 1967 sınırları temelinde Başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız ve mütecanis topraklara sahip bir Filistin Devleti'nin bir an önce kurulmasıdır. Bunun dışındaki herhangi bir barış planının adil olma, kabul edilme ve uygulanma şansı yoktur.

⁹⁰⁵ UNRWA, 24 April 2024, <https://www.unrwa.org/newsroom/news-releases/nearly-2-million-people-depend-assistance-unrwa-war-gaza-enters-200-days> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

⁹⁰⁶ BM Sözcüsü Stephane Dujarric'in 23 Nisan 2024 tarihindeki günlük basın toplantısında yaptığı açıklamalar, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-sozcusu-dujarric-bm-birimlerinin-gazze-konusunda-kendi-yetkilerine-gore-yaptiklariyla-yargilanacagini-umuyoruz/3200407> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

⁹⁰⁷ Biden yönetiminin, İran'ın İsrail'e mukabil saldırıları öncesinde İsrail'in savunmasını koordine etmek ve yardımcı olmak amacıyla ABD Merkez Komutanlığı Komutanı Orgeneral Erik Kurilla'yı İsrail'e göndermesi, İsrail'i savunmak için savaş gemilerini Doğu Akdeniz'de konuşlandırması, Al Udeid Hava Üssü'ndeki hava kuvvetleri uçaklarını alarma geçirerek İran hava saldırılarına karşı aktif rol üstlenmesi ABD'nin İsrail'in savunmasına verdiği önemin göstergesidir.

The Guardian, 13 April 2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/14/us-and-uk-forces-help-shoot-down-iranian-drones-over-jordan-syria-and-iraq> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

⁹⁰⁸ Yeniçağ Gazetesi İnternet Sitesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/filistin-israil-savasinda-kimsenin-gormedigi-konu-ortadogu-satrancinin-eksik-tasi-744214h.htm> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

⁹⁰⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/no_-59_-bolgemizdeki-gelismeler-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 18.04.2024)

⁹¹⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Birleşmiş Milletler 74. Genel Kurulu'nda Yaptıkları Konuşma, 24.09.2019, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/109804/birlesmis-milletler-74-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihinden beri Gazze'de devam eden saldırıları neticesinde dünyanın gözleri önünde yaşanan insanlık trajedisinde Türkiye ile birlikte ilkeli ve vicdanlı bir tutum izleyen *İspanya*,⁹¹¹ İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki saldırılarının "soykırım niteliğinde" olduğunu savunan ve yargılanması için UAD'ye başvuran *Güney Afrika*,⁹¹² "AB'nin İsrail'in Gazze'de Filistinlileri sistematik olarak öldürmesinde suç ortaklığı yaptığını" ifade eden İrlanda'nın Avrupa Parlamentosu Üyesi *Clare Daly*,⁹¹³ İsrail hükümetinin Gazze'de "etnik temizlik yaptığının tartışma götürmez bir konu" olduğunu söyleyen ABD Kongresi'ndeki Yahudi isimlerden biri olan bağımsız Vermont Senatörü *Bernie Sanders*,⁹¹⁴ İsrail'in yoğun saldırıları altındaki Gazze'de yaşananların "kesinlikle soykırım" olduğunu ifade eden BM Sağlık Hakkı Özel Raportörü *Tlaleng Mofokeng*,⁹¹⁵ Avrupa kökenli Yahudi bir aileden gelen ve Pentagon'un Savunma İstihbarat Ajansı olan DIA'da görev yaparken, İsrail'in Gazze'deki saldırılarına dair ülkesinin verdiği koşulsuz destekten dolayı "suçluluk ve utanç" duyduğunu ifade eden ve ABD Silahlı Kuvvetleri'nden istifa eden Binbaşı *Harrison Mann*,⁹¹⁶ Amerikalı bir Yahudi olarak; "İsrail'in Gazze'deki soykırımına destek vermeye devam eden Biden yönetimini artık temsil edemeyeceğini" deklare ederek ABD İçişleri Bakanlığı'ndaki görevinden istifa eden *Lily Greenberg Call*,⁹¹⁷ ABD, Hollanda, İngiltere ve Avrupa'nın çeşitli yerlerindeki birçok üniversitede düşünce özgürlüğünü kullanarak Filistin'e destek

---

⁹¹¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-ispanya-disisleri-ab-ve-isbirligi-bakani-jose-manuel-albares-bueno-ile-ortak-basin-toplantisi-20-3-2024.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁹¹² Haber Türk İnternet Sitesi, 01.05.2024, Son dakika haberi Bakan Fidan'dan açıklamalar, <https://www.haberturk.com/son-dakika-haberi-bakan-fidan-dan-aciklamalar-3682474> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁹¹³ Clare Daly, 23 April 2024, Strasbourg, France, <https://www.youtube.com/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁹¹⁴ The Hill, Sanders says there's not 'any doubt' Netanyahu is perpetrating 'ethnic cleansing', 28 April 2024, <https://www.aol.com/news/sanders-says-not-doubt-netanyahu-143319086.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁹¹⁵ Cumhuriyet Gazetesi, 24.04.2024, BM Raportöründen Gazze çıkışı: 'Kesinlikle soykırım...', <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/bm-raportorunden-gazze-cikisi-kesinlikle-soykirim-2199486> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁹¹⁶ Washington Post, 13 May 2024, "Army officer resigns in protest of U.S. support for Israel in Gaza" <https://www.washingtonpost.com/national-security/2024/05/13/harrison-mann-army-resigns-israel-gaza/> (Erişim Tarihi: 14.05.2024)

⁹¹⁷ Jewish Telegraphic Agency, 15 May 2024, "In a first, Jewish Biden administration staffer resigns over war in Gaza", Ron Kampeas, <https://www.jta.org/2024/05/15/united-states/in-a-first-jewish-biden-administration-staffer-resigns-over-war-in-gaza> (Erişim Tarihi: 17.05.2024)

veren, İsrail'e tepki gösterilerinde bulunan ve ateşkes yapılmasını savunan rektörler (Harvard Üni. Rektörü *Claudine Gay*, Pensilvanya Üniversitesi Rektörü *Liz Magill*, MIT Rektörü *Sally Kornbluth* vd.), öğretim üyeleri (Emory Üni. Felsefe Bölüm Bşk. Prof. *Noelle McAfee* ve Ekonomi Prof. *Caroline Fohlin* vd.) ve Harvard Üniversitesi'nden Filistine destek veren insancıl protestolara katıldıkları için diplomalarının verilmemesi kararı alınan 13 öğrenci⁹¹⁸ de dâhil olmak üzere açıkça tepkilerini sergileyen tüm öğrenciler,⁹¹⁹ Netanyahu hükümetini protesto eden savaş karşıtı *vicdanlı İsrail halkı* ve en önemlisi İsrail'in Vaşington Büyükelçiliği önünde "Artık soykırımın suç ortağı olmayacağım." ve "Filistin'e özgürlük" diyerek 24 Şubat 2024 tarihinde Filistin davası için hayatını feda eden ABD Hava Kuvvetleri'nin muvazzaf personeli *Aaron Bushnell*⁹²⁰ ile burada adını zikredemediğimiz dünyanın vicdanlı ve saygıdeğer bireylerinin sergilediği insani tutumlar, açıklamalar ve protesto eylemleri tüm dünyada geniş bir yankı uyandırmıştır.

Uluslararası toplum bir an önce İsrail'in Gazze'deki saldırılarının sona ermesini ve ateşkes sağlanmasını beklemektedir. İsrail'in Gazze'deki saldırıları devam ederken, Avrupa'da *İspanya, İrlanda, Norveç, Slovenya ve Ermenistan*'ın Filistin Devleti'ni tanıma kararları uluslararası hukukun ve adaletin tecelli etmesine yönelik umut verici bir gelişme olarak memnuniyetle karşılanmıştır.⁹²¹ İsrail'in Gazze'deki ağır insan hakları ihlallerine ve UAD'nin soykırımın önlenmesine yönelik İsrail aleyhindeki

---

⁹¹⁸ Harvard Magazine, 22.05.2024, "Harvard Corporation Rules Thirteen Students Cannot Graduate", <https://www.harvardmagazine.com/2024/05/commencement-harvard-2024-corporation-ruling> (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

⁹¹⁹ ABD'de 18 Nisan - 04 Mayıs 2024 tarihleri arasında 47 üniversite kampüsünde 2.400 kişi barışçı gösterilerde polis tarafından göz altına alınmıştır. Ayrıca, Michigan Üniversitesi mezuniyet töreninde 75 öğrenci Deniz Kuvvetleri Bakanı Carlos Del Toro'yu protesto etmiştir. Associated Press'ten aktaran the Wall Street Journal, 05.05.2024.

⁹²⁰ Milliyet Gazetesi, 26.02.2024, 'Filistin'e özgürlük' diyerek Washington'daki İsrail Büyükelçiliği önünde kendini yakan ABD askeri öldü, <https://www.milliyet.com.tr/>, 24TV, "Soykırıma ortak olmayacağım" diyerek kendini yakan ABD'li asker Bushnell'ın vasiyeti ortaya çıktı, 29.02.2024, <https://www.yirmidort.tv/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

⁹²¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, No: 93, 22 Mayıs 2024, "Bazı Avrupa Ülkelerinin Filistin Devleti'ni Tanıyacıkları Yönündeki Açıklamaları Hk.", https://www.mfa.gov.tr/no_-93_-bazi-avrupa-ulkelerinin-filistin-devleti-ni-taniyacıkları-yonundeki-aciklamaları-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 22.05.2024); Euro News TR, <https://tr.euronews.com/my-europe/2024/06/05/filistini-devlet-olarak-taniyan-avrupa-birligi-ulkelerine-slovenya-da-katildi> (Erişim Tarihi: 07.06.2024)

kararına⁹²² rağmen ABD siyasi, askerî, ekonomik ve diğer boyutları ile sürekli ve koşulsuz olarak İsrail'i himaye etmektedir. Gazze'de İsrail ile birlikte ABD, uluslararası toplum nezdinde olağanüstü itibar ve güven kaybına uğramıştır.

3.3.10. Libya İç Savaşı ve Güncel Durum

Afrika'nın 4'üncü büyük ülkesi olan Libya, Afrika'da kanıtlanmış en büyük petrol rezervine sahip ülkedir.⁹²³ Mevcut krize rağmen günde yaklaşık 1.3 milyon varil ham petrol üretimi gerçekleştirmektedir.⁹²⁴ Gerçekte ülkenin petrol zengini olması istikrarsızlığın bir tesadüf olup olmadığı sorusunu düşündürmektedir. Libya halkı tarafından, ülkeyi 40 yıl boyunca otokratik bir şekilde yöneten⁹²⁵ devlet başkanı Muammer Kaddafi'nin ve rejiminin 2011 yılında, NATO'nun havadan ve denizden askerî desteğiyle yıkılmasının üzerinden 13 yıl geçmesine rağmen devam eden çatışmalar ve iç savaş sonucunda ülke 2014 yılından beri ikiye bölünmüş durumdadır. Bir tarafta Trablus merkezli BM tarafından tanınan⁹²⁶ tek meşru hükümet olan Millî Birlik Hükümeti (MBH),⁹²⁷ diğer tarafta 2014 yılında Trablus hükümetine darbe yapmaya kalkışan General Khalifa Haftar kontrolündeki, ülkenin doğusunda bulunan Tobruk merkezli yönetim olan Temsilciler Meclisi mevcuttur. Bir ABD vatandaşı

---

⁹²² UAD, 24 Mayıs 2024 tarihinde yeni tedbir kararlarında; "İsrail'in Refah'a yönelik saldırılarını derhal durdurmasına, insani yardımları engellememesine ve suçlarını araştırarak BM görevlilerinin Gazze'ye girişine izin vermesine" hükmetmiştir. Anadolu Ajansı, 25.05.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-uadnin-israilin-refaha-saldirilarini-durdurmasina-hukmettigi-kararindan-memnun/3229635> (Erişim Tarihi: 01.06.2024)

⁹²³ International Criminal Court Website, "Situation in Libya", ICC-01/11, <https://www.icc-cpi.int/situations/libya> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹²⁴ UN News, 14.05.2024, Global Perspective Human Stories, <https://news.un.org/en/story/2024/05/1149716>; CEIC Data, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/libya/crude-oil-production> (2002-2024 yılları arasındaki istatistiklere göre ortalama üretim 1.172.000 varil/gün olarak gerçekleşmiştir.) (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹²⁵ BBC News, 13.09.2023, Libya Country Profile, <https://www.bbc.com/news/world-africa-13754897> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹²⁶ Başkanlık Konseyi tarafından kurulan UMH, BMGK'nin 2259 (2015) sayılı kararı ile ülkenin tek meşru icra organı olarak tanınmıştır. T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye - Libya Siyasi İlişkileri", <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-libya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹²⁷ 2021 yılı öncesindeki adı Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH)'dir.

olarak 20 yılı aşkın bir süre Virginia, ABD’de yaşayan ve -iddiaya göre- 1990’larda Kaddafi ile anlaşmazlığa düştükten sonra CIA için çalışmış ve CIA tarafından eğitilmiş olan Haftar, Başkent Trablusu ele geçirmek için silahlı güçleriyle 2019 yılında yeniden harekete geçtiğinde ABD, Rusya,⁹²⁸ Fransa, BAE, Suudi Arabistan, Mısır ve diğerleri tarafından destekleniyordu.⁹²⁹

Yunanistan da Tobruk Temsilciler Meclisi ve aynı zamanda darbeci General Haftar’ı destekleyen ülkelerden biriydi. Libya’da eski sömürgeci İtalya ise her hâlükârda kazanan tarafta olmak için çift taraflı oynuyordu. BMGK kararı ile operatif bir güç olarak faaliyet gösterdiği savunulan AB İrini Harekâtı, Haftar tarafına gönderilen silahları engellemekten çok uzaktaydı ve hatta engellemek niyetinde gözüküyordu. Bu tutum, AB’nin de Haftar tarafını desteklediği izlenimini teyit eder nitelikteydi. Türkiye ise iki ülke arasındaki neredeyse beş yüzyıldır devam eden tarihi ve kültürel bağlara dayanarak,⁹³⁰ Trablus Ulusal Mutabakat Hükümeti’nin daveti ve 27 Kasım 2019 tarihinde imzalanan “Güvenlik ve Askeri İşbirliği” antlaşmasına istinaden, TBMM’nin 2 Ocak 2020 tarihinde onayladığı “Libya Tezkeresi” uyarınca Libya’nın istikrarını ve bütünlüğünü hedef alan tehditlere karşı Libya’da BM’nin tanıdığı tek meşru hükümet olan UMH’ye askerî eğitim, danışmanlık ve lojistik destek vermek üzere Libya’ya asker göndermiştir. Denizden Trablus’a 7/24 esasına göre kesintisiz hava savunma şemsiyesi sağlamak amacıyla Türkiye, Libya kıyılarına iki fırkateyn görevlendirmiştir. Havadan da keşif ve karakol amacıyla UMH Silahlı Kuvvetleri, Türkiye’den İHA’lar tedarik etmiş ve etkin bir şekilde kullanmıştır. Türk Askeri’nin Libya’daki jeopolitik denkleme dâhil olması neticesinde UMH; Okba Hava Üssü’nü

---

⁹²⁸ Wagner paralı asker (*mercenary*) grubu da dâhil olmak üzere sahada destek vermiştir.

⁹²⁹ Politico EU, <https://www.politico.eu/article/frances-double-game-in-libya-nato-un-khalifa-haftar/> Insecurity Insight (NGO), 2023, Eastern Libya Situation Report November 2023, Switzerland: Insecurity Insight, [bit.ly/LBYEastSitRepNov2023](https://www.rfi.fr/en/africa/20190409-man-behind-libyas-khalifa-haftar); <https://www.rfi.fr/en/africa/20190409-man-behind-libyas-khalifa-haftar> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹³⁰ BBC News, 13.09.2023, Libya Country Profile, <https://www.bbc.com/news/world-africa-13754897> MSB Resmî İnternet Sitesi, 12.06.2021, “Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, Libya Görev Grup Komutanlığını Ziyaret Etti”, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/1262021-03237> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

(Al-Watiya Air Base) ele geçiren ve Trablus'un banliyölerine kadar ilerleyen Haftar güçlerine karşı önemli başarılar kazanmış, işgalci güçleri bulundukları yerlerde yenilgiye uğratmış, kritik bir şehir olan Tarhouna'yı ele geçirmiş ve Haftar güçlerini, "Kırmızı Çizgi" olarak görülen, Sirte-Jufra hattına kadar geri çekilmek zorunda bırakmıştır.⁹³¹ Bunun üzerine taraflar arasında 23 Ekim 2020 tarihinde bir ateşkes antlaşması imzalanmıştır.⁹³²

Taraflar arasında Berlin, Paris, Tunus ve Cenevre'de yapılan konferanslar ve toplantılar, ikiye bölünmüş devlet kurumlarını birleştirme gayretleri ve BM himayesindeki 5+5 Ortak Askerî Komisyon'un çalışmaları bugüne kadar sonuç vermemiş, ülkede siyasi çözüm sağlanamamıştır. Ülkedeki karmaşık durum ve istikrarsızlık devam etmektedir. BM Libya Özel Elçisi ve Libya'daki BM Destek Misyonu (UNSMIL) başkanı olarak son 1.5 yıldır görev yapan Senegalli diplomat Abdoulaye Bathily Libya'nın "açık bir silah süpermarketine" dönüştüğünü, durumun gittikçe kötüleştiğini ve çözüm umudu kalmadığını değerlendirerek 16 Nisan 2024 tarihinde, sefeli Slovakyalı özel elçi Jan Kubis gibi, görevinden istifa etmiştir.⁹³³ Türkiye, Libya ile ilişkilerinde bütüncül bir yaklaşım sergilemekte, Libya'da kalıcı barışın, huzurun, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve karşılıklı yarar (*win-win*) ilkelerini esas almaktadır.⁹³⁴

3.4. Doğu Akdeniz'deki Sorunların Türkiye-Yunanistan İlişkilerine

Yansımaları

---

⁹³¹ Al Jazeera Centre for Studies, 02.08.2020, "The Sirte-Jufra line: a front in the war or the basis of negotiations?", <https://studies.aljazeera.net/en/policy-briefs/sirte-jufra-line-front-war-or-basis-negotiations> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹³² Ambassade de France au Royaume-Uni, 26.10.2020, "France welcomes Libya ceasefire agreement", <https://uk.ambafrance.org/France-welcomes-Libya-ceasefire-agreement-29275> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹³³ Al Jazeera, 16.04.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/16/uns-libya-envoy-resigns-citing-no-hope-for-political-progress> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹³⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye - Libya Siyasi İlişkileri", <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-libya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>; UN News, 14.05.2024, idem, (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

Suriye’de iç savaşın başladığı 2011 yılından itibaren yaşanan insanlık dramı devam etmektedir. Kitlesele göçleri tetikleyen bu olay Suriye’nin komşusu olan Türkiye’yi, göç hareketlerinin hedefi haline getirmiştir. Günümüzde 4.6 milyon civarında düzensiz göçmenin bulunduğı Türkiye, dünyada en çok sığınmacıya ev sahipliğı yapan ülkedir. UNCHR’nin 2023 verilerine göre dünya sıralamasında Türkiye birinci sırada yer almaktadır.⁹³⁵ Cumhurbaşkanı Erdoğan BM 74’üncü Genel Kurul Açılış Toplantısı’nda Ege Denizi’nde hayata veda eden “Aylan bebeğın” sahile vurmuş resmini dünya liderlerine göstererek dünyadaki göç sorununa, adaletsizliğe ve eşitsizliğe dikkat çekmiş, Suriye’deki krizin artık sona erdirilmesi ve göç sorununa çözüm bulunması için çağrıda bulunmuştur. Ayrıca, 2011-2019 yılları arasında Türkiye’nin misafir ettiğı sığınmacılar için harcadığı meblağın 40 milyar doları aştığını ifade etmiştir.⁹³⁶ AB, şimdiye kadar Türkiye’ye taahhüt ettiğı mali yardımları ya geciktirmiş ya da yeterince yardım ve işbirliğı içerisinde bulunmamıştır. Türkiye uluslararası bu sorun karşısında fedakârca gerçekleştirdiğı çalışmalarda tek başına bırakılmıştır. Hâlihazırda Türkiye’deki geçici koruma altında bulunanlar dâhil olmak üzere sığınmacıların toplam popölasyonu 4 milyon 643 bin 986⁹³⁷ olup dünyadaki 110 ülkenin nüfusundan daha fazladır.⁹³⁸ Başka bir deyişle tek başına Türkiye; Avrupa’da tüm Avro bölgesindeki sığınmacı sayısından (4 milyon 627 bin 871 kişı) daha fazla (4 milyon 643 bin 986) sığınmacıya ev sahipliğı yapmaktadır.⁹³⁹

---

⁹³⁵ UNCHR, The UN Refugee Agency, 24.10.2023, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

Mülteciler Derneğı, 09.05.2024, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹³⁶ T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Birleşmiş Milletler 74. Genel Kurulu’nda Yaptıkları Konuşma, 24.09.2019, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/109804/birlesmis-milletler-74-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

⁹³⁷ Mülteciler Derneğı, “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2024”, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

⁹³⁸ Worldometers, “Countries in the world by population (2024)”, <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁹³⁹ The World Bank, Refugee population by country or territory of asylum, <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.REFG?locations=GR> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Öte yandan, Suriye'deki iç savaş Türkiye'de terör olaylarına neden olmuş, Reyhanlı, Ankara, Kilis, Suruç, Mardin, İstanbul ve ülkenin diğer kentlerinde sivil halkın da hedef alındığı terör saldırıları neticesinde büyük ulusal acılar yaşanmıştır. Bunun karşılığında Türkiye, Suriye sınırını güvenlik altına almak için Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı vd. harekâtları yapmak zorunda kalmıştır. Buna ilaveten Suriye sınırında yasadışı geçişleri engellenmek amacıyla Türkiye tarafından duvar, hendek, dikenli tel, modern gözetleme kuleleri ve sınır devriyelerinin artırılması gibi çeşitli önlemler alınmıştır. Son yıllarda Türkiye'nin Suriye ve Irak hudutlarında aldığı ciddi önlemler neticesinde Türkiye'de güvenlik sağlanmış ve terör bitme noktasına getirilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye'nin Suriye'de güvenliğini sağladığı yerleşim alanları başta olmak üzere Suriye'ye gönüllü olarak geri dönen kişilerin sayısının 562 bin olduğu açıklanmıştır.⁹⁴⁰

Yunanistan'a baktığımızda, Trakya'da Türkiye ve Yunanistan arasındaki sınır 212 km. uzunluğundadır. Yunanistan, Türk-Yunan hududunda 37.5 km'lik bir çelik duvar örmüştür. Buna ilaveten sınırlarına düzensiz göçmenleri hedef alan akustik önleyiciler ve yeni sınır güvenlik ekipleri yerleştirmiştir. Başbakan Kiriakos Miçotakis, Mayıs 2023'te yapılan genel seçimler öncesinde Türkiye sınırında bulunan Evros iline⁹⁴¹ yaptığı ziyaret esnasında seçim vaadi olarak Türkiye ile olan kara sınırının tamamına duvar örme vaadinde bulunmuştur.⁹⁴² Yunanistan bu amaçla 80 km. uzunluğunda yeni bir duvar örmek için Avrupa Birliği'nden fon talep etmiştir.⁹⁴³ BM Mülteciler Ajansı raporuna göre Yunanistan'da Şubat 2023 ayı itibarıyla mülteciler, sığınma talebinde bulunanlar ve geçici koruma altındakiler dâhil olmak üzere toplam

---

⁹⁴⁰ T.C. İçişleri Bakanı tarafından 26 Temmuz 2023 tarihinde bir televizyon programında yapılan açıklamadan aktaran <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-aralik-2023/> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁹⁴¹ Edirne'ye komşu olan ilin merkezi Dedeoğlu'dur.

⁹⁴² Cumhuriyet Gazetesi, 01.04.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/micotakis-secim-vaadi-turk-yunan-siniri-tamamen-duvarla-orulecek-2066980> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁹⁴³ Al Jazeera, 30.05.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/30/greece-to-triple-length-of-steel-wall-along-border-with-turkey> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

173 bin 182 kişi bulunmaktadı. Bu popölasyonun 41 bin 594'ü Suriyeli'dir.⁹⁴⁴ Mevcut konjonktürde, Türkiye'de her 100 kişiden 5,44'ü sığınmacıyken, Yunanistan'da bu oran 100 kişide 1,68'e tekaböl etmektedir.

Öte yandan Ege'de, Türkiye'nin Denizde Durumsal Farkındalık ve Varlık Gösterme faaliyetlerinde insanlı uçak/helikopterlerin yanı sıra günümüzde çığır açan bir teknoloji olan İHA'ları da kullandığını görmekteyiz. Kuzeyden güneye tüm Ege'de 7/24 kesintisiz keşif ve gözetleme gerçekleştiren Türkiye'nin mevcut insansız hava gücünden endişe duyan Yunanistan, meşruiyeti ve geçerliliğı olmayan 10 mil hava sahası iddiası doğrultusunda scramble uçakları ile uluslararası hava sahasında uçan Türk Deniz ve Hava Kuvvetlerine ait yalnızca insanlı hava araçlarına değıl aynı zamanda İHA'lara yönelik önleme ve izleme faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Yunanistan'ın söz konusu hava sahası politikasını uluslararası hukukta haklı çıkaracak hiçbir teamöl ya da hukuk kuralı yoktur. Buna rağımen Yunanistan'ın her gün yürüttüğü bu tür faaliyetler hem iki NATO üyesi ülkenin pilotları için risk yaratmakta hem de ekonomileri zarara uğratmaktadır.

Ege Denizi'nde Türkiye'ya karşı önlemler almaya çalışan Atina yönetimi, İsrail'den Heron adlı İHA'ları satın almış ve bunları Ege Denizi'nin ortasındaki İskiri (Skiros) Adası'na konuşlandırmıştır. Bununla birlikte, ABD'den 5'inci nesil F-35 savaş uçakları ile Fransa'dan Rafale jetleri, Belharra sınıfı fırkateynler ve Gowind sınıfı korvetler gibi gelişmiş savaş araçları alma sürecinde olan Yunanistan; 2020 yılında 3,39 milyar Avro olan savunma bütçesini 2021 yılında 5,49 milyar Avro ile rekor bir seviyeye çıkarmış ve bölgedeki silahlanma yarışına katılmıştır.⁹⁴⁵

Türkiye-Yunanistan ilişkileri gerek denizlere ilişkin kronikleşmiş tarihi sorunlar gerekse gelişen cari problemler ve zararlı politik söylemlerden dolayı inişli-çıkışlı bir

---

⁹⁴⁴ UNHCR, The UN Refugee Agency, 22 February 2023, Greece Fact Sheet, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99055> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

⁹⁴⁵ Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, Son Dakika... Yunan Medyası Duyurdu! Ege'de sular kaynıyor, 28.12.2020, <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-yunan-medyasi-duyurdu-egede-sular-kayniyor-6391103/16> (Erişim Tarihi: 21.04.2024)

grafik izlemektedir. Doğu Akdeniz’de Kıbrıs Meselesi ve deniz yetki alanlarının hakkaniyetle ve uluslararası hukuk çerçevesinde sınırlandırılması, Ege Denizi’nde EGAYDAAK sorunu başta olmak üzere deniz yetki alanlarının belirlenmesi, hava sahası, FIR hattı ve diğer sorunlar iki ülke arasında çözüm beklemektedir. Bu sorunlar karşılıklı diyalog, diplomasi, mutabakat ve antlaşma ile çözülmesi halinde iki ülkenin güvenliği, refahı ve istikrarı çok daha yüksek seviyelere çıkacaktır. Sorunların çözümüne bağlı olarak Ege Denizi’ndeki 1976 Bern Mutabakatı’nın zorunlulukları ortadan kalkacak ve her iki devlet için de doğal kaynakların araştırılması, çıkarılması ve işlenmesi mümkün olabilecektir.

Hâlihazırda Türkiye-Yunanistan arasında devam eden ikili siyasi ve askerî görüşmeler ve diyalog mekanizmaları olarak; Savunma Bakanlıkları arasında yapılan “Güven Artırıcı Önlemler” üzerine yapılan toplantılar, Dışişleri Bakanlıkları arasında yapılan “Siyasi Diyalog” toplantıları ve Ege Denizi’ndeki sorunlara istinaden her iki tarafın da kabul edebileceği, "adil, kalıcı ve kapsamlı" çözüm için zemin hazırlamak⁹⁴⁶ amacını taşıyan “İstişari Görüşmeler”,⁹⁴⁷ ayrıca devlet/hükümet başkanları düzeyinde Türkiye-Yunanistan “Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi” toplantıları devam etmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın 7 Aralık 2023 tarihli Atina ziyareti esnasında Atina Bildirgesi adı verilen “Türkiye ve Yunanistan’ın Taraf Olduğu Dostane İlişkiler ve İyi Komşuluk Hakkında Atina Bildirgesi” son dönemde umut veren bir gelişme olarak öne çıkmış ve yeni bir *détente* dönemine girilmiştir. Başbakan Miçotakis tarafından tarihi bir önem taşıyan Bildiri’nin 1930 yılında Ankara’da Başbakan İsmet İnönü ve Başbakan Elefterios Venizelos’un imzalağı “dostluk anlaşmasından” sonra gelen ikinci deklarasyon olduğu ifade edilmiştir.⁹⁴⁸

---

⁹⁴⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/ege-sorunu-ile-ilgili-son-gelistmeler.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 21.04.2024)

⁹⁴⁷ Daha önce “İstikşafi görüşmeler” olarak adlandırılan görüşmelerdir.

⁹⁴⁸ Yücel Acer, 9.12.2023, “Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Atina Ziyareti ve Gelecekte Beklentiler”, <https://www.setav.org/cumhurbaskani-erdoganin-atina-ziyareti-ve-gelecekte-beklentiler/> (Erişim Tarihi: 29.05.2024)

Devletler arasında daimi dostluk ya da düşmanlığın olmadığına inanan Atatürk bu minvalde, I. Dünya Savaşı'nın ardından Anadolu'yu işgal eden hiçbir devleti ulusal düşman olarak görmemiş, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin normalleşmesi için gayretler göstermiştir. Atatürk, 1 Kasım 1930 tarihinde TBMM'de yaptığı bir konuşmada: *“Türkiye ile Yunanistan'ın yüksek menfaatleri birbirine zıt olmaktan tamamen çıkmıştır. Bu iki memleketin samimi bir dostlukta kendileri için emniyet ve kuvvet görmelerinde isabet vardır.”* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁹⁴⁹

Tarihte Türk-Yunan dostluğu, Atatürk'ün Yunanistan'a yönelik izlediği barışçı politikaya, Yunanistan'ın en önemli devlet adamlarından biri olan ve 1928'de Başbakan seçilen *Elefterios Venizelos* ile 1933'te yönetime gelen *Panagis Tsaldaris* hükümetinin karşılık verdiği dönemlerde zirve noktasına ulaşmıştır. Bu dönemde iki ülke arasında karşılıklı güven tesis edilerek 1930'da *Ankara Sözleşmesi* imzalanmış ve Başbakan Venizelos Ankara'yı ziyaret etmiş, 1933'te *Samimî Anlaşma Misakı* imzalanmış ve Türkiye'nin öncülüğünde yürütülen başarılı diplomasi trafiği kapsamında Atatürk'ün İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda Venizelos ile görüşmesinin ardından 1934'te Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'nın katılımıyla Atina'da *Balkan Antantı* kurulmuştur. Öyle ki, Atatürk'ü hem Türkiye ile Yunanistan arasında hem de Balkanlarda sağlanan barışın mimarı olarak gören Venizelos, 1934 yılında Nobel Barış Ödülü için Norveç'teki komiteye Atatürk'ü aday göstermiştir.⁹⁵⁰

Yakın siyasi tarihte, 2000'li yıllara girerken iki ülkenin dışişleri bakanları İsmail Cem ve Yorgo Papandreu arasında tesis edilen karşılıklı güven ve samimi işbirliği sayesinde Türk-Yunan ilişkileri yeniden örnek teşkil edebilecek bir dönem yaşamıştır. İsmail Cem'in hayata veda etmesinden sonra, bu iki müstesna devlet adamı adına; “Cem-Papandreu Uluslararası Barış Ödülü” düzenlenmiş ve bu ödül Ege'yi bir barış denizi haline getirmek ve Türk-Yunan ilişkilerini geliştirmek için önemli gayretler ve

⁹⁴⁹ Aktaran Z. Çakmak, a.g.m., s. 97.

⁹⁵⁰ Z. Çakmak, a.g.m., s. 94-100.

katkılar sunan kişilere törenle verilmiştir.⁹⁵¹ İki ülke arasında yeniden dostluk ve güven tesis edilmesi mümkündür. Yeter ki, karşılıklı ilişkiler samimi bir zeminde geliştirilebilsin ve yüzyıllık sorunlar adil, kalıcı ve kapsamlı bir çözüme kavuşturulsun.

---

⁹⁵¹ Anadolu Ajansı, 16.04.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/cem-papandreu-uluslararası-baris-odulu-ilk-sahiplerini-buldu/556302> (Erişim Tarihi: 07.06.2024)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU AKDENİZ'DE 2020 YILINDA YAŞANAN JEOPOLİTİK KRİZİN TÜRKİYE VE YUNANİSTAN AÇISINDAN STRATEJİK İLETİŞİM BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

2020 yılının başlarında patlak veren ve şimdiye kadar tüm dünyada yedi milyona yakın insanın hayatına mal olan Kovid-19 pandemisi⁹⁵² ile son yüzyılın en büyük felaketlerinden biri yaşanmıştır. 2020 yılı, Kovid-19 salgını başta olmak üzere Türkiye'nin birçok zorlukla sınındığı bir yıl olmuştur. Bu zorluklar içerisinde pandeminin neden olduğu sokağa çıkma yasakları ve diğer tedbirler, toplumsal psikoloji, küresel lojistik zincirin bozulması, küresel ekonomik buhran, sel baskını⁹⁵³ ve depremlerin⁹⁵⁴ yanı sıra Libya'daki iç savaşta Türkiye'nin; BM'nin tanıdığı tek meşru hükümet olan Trablus Hükümeti'ne destek vermesi, Dağlık Karabağ'da Azerbaycan'ın işgal altındaki topraklarını geri alma mücadelesine katkı sağlaması ve terörle mücadele harekâtları sayılabilir.

Bununla birlikte Türkiye, Doğu Akdeniz'de daha önce BM'ye deklare ettiği kıta sahanlığında TPAO'ya vermiş olduğu ruhsat sahalarında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın MTA Oruç Reis sismik araştırma gemisi ile hidrokarbon araştırma faaliyetleri icra etmeye karar vermiştir.⁹⁵⁵ 21 Temmuz 2020 tarihinde yayınlanan NAVTEX (Denizcilere İlan) ile Oruç Reis'in Doğu Akdeniz'de faaliyet icra edeceği

⁹⁵² <https://www.worldometers.info> sitesindeki verilere göre 29 Ocak 2024 tarihi itibarıyla dünyada 6 milyon 974 bin 391 kişi Koronavirüs nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

⁹⁵³ Antalya ve İzmir'de meydana gelen sel baskınında Menderes'te iki kişi hayatını kaybetti.

⁹⁵⁴ 2020 yılında 24 Ocak'ta 6.7 büyüklüğünde Elazığ'da gerçekleşen depremde 41 kişi ve 30 Ekim'de 6.6 büyüklüğünde İzmir'de gerçekleşen depremde 83 kişinin hayatını kaybetmiştir.

⁹⁵⁵ Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) ve Savunma Sanayii Müsteşarlığı işbirliğinde 2017 yılında İstanbul Tersanesi'nde millî imkânlarla inşa edilen ve gelişmiş teknoloji ürünü Oruç Reis gemisi (IMO No: 9675470), çeşitli bilimsel ve teknik cihaz ve sistemlerle donatılmıştır. Açık denizlerde iki ve üç boyutlu derin sismik araştırmalar ile petrol ve doğal gaz araştırmaları yapma kapasitesine sahiptir. Bununla birlikte kara alanlarının deniz altındaki devamlılıklarının tespit edilmesi kıta sahanlığı gibi stratejik düzeydeki bilimsel araştırmalar gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca gemi, deniz tabanından itibaren 15.000 m derinlikteki jeolojik yapıları görüntüleyebilme ve ROV adı verilen uzaktan kumandalı su altı aracı ile 1.500 m su derinliğindeki deniz tabanını ayrıntılı olarak inceleyebilmektedir.

<https://www.mta.gov.tr/v3.0/arastirmalar/oruc-reis> (Erişim Tarihi: 22.04.2024)

kamuoyuna ilan edilmiş, bu duyuru Yunanistan tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Yunanistan'ın hükümet sözcüsü Stelya Petsas tarafından ülkesinin “uluslararası hukuk ve iyi komşuluk ilişkileri çerçevesinde müzakerelere hazır olduğu” açıklanmış, bunun üzerine Türkiye Oruç Reis'in faaliyetini askıya almıştır.

Resim 13: MTA Oruç Reis Sismik Araştırma Gemisi
(Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı,
Türkiye'nin Doğu Akdeniz Stratejisi - Türkiye's Eastern
Mediterranean Strategy, İstanbul, 2022, s.81, <https://www.iletisim.gov.tr/>)

Bu arada iki ülkenin diplomatları tarafından 2016'dan itibaren yapılmayan “istikşafî görüşmelere” yeniden başlanması konusunda görüşmeler devam etmekteydi ve 7 Ağustos'ta istikşafî görüşmelerin (şimdiki adıyla Ege istişari görüşmeleri) ay sonunda yeniden başlayacağına dair resmi açıklama yapılması planlanmıştı. Ancak Yunanistan, o dönemde gerek arabulucuk rolü üstlenen Almanya'yı gerekse Ege ve

Doğu Akdeniz'deki esas muhatabı olan Türkiye'yi kandırarak,⁹⁵⁶ Mısır ile gizli olarak yürüttüğü müzakereleri, Türkiye ile karşılıklı diyaloga dayalı görüşmeler süreci esnasında sonuçlandırmış ve Mısır ile 6 Ağustos 2020 tarihinde DYAS antlaşması imzalamıştır. Bunun üzerine Türkiye, 10 Ağustos'ta yeni bir NAVTEX ilan ederek Oruç Reis'in Doğu Akdeniz'de 23 Ağustos'a kadar çalışmalar yapacağını ilan etmiştir.⁹⁵⁷ Bundan sonra Yunanistan, sözde kendi kıta sahanlığı olarak gördüğü bölgedeki sismik araştırma faaliyetlerini engelleme çabalarına girişmiş, bu girişimleri Doğu Akdeniz'de gerilimin artmasına ve iki ülke arasında siyasi ve askerî kriz yaşanmasına neden olmuştur.

Türkiye bundan sonra Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığında belirlediği bölgede Oruç Reis sismik araştırma gemisi ile kararlı bir şekilde hidrokarbon araştırma faaliyetleri gerçekleştirmiş, Türk Deniz Kuvvetleri de 08 Ağustos - 12 Eylül 2020 tarihleri arasında ve 11 Ekim - 29 Kasım 2020 tarihleri arasında iki periyod halinde 7/24 esasına göre refakat ve koruma görevi icra etmiştir. İki ülke arasında cereyan eden jeopolitik kriz esnasında Oruç Reis'e koruma sağlayan TCG Kemalreis fırkateyni tarafından sergilenen manevralarla Yunan fırkateyni HS Limnos'un hasar alması ve bölgeden uzaklaşması sağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından da; Oruç Reis'in sismik araştırma faaliyeti sırasında iki gemi arasında yaşanan mücadele ve TCG Kemalreis'in sahadaki kararlı duruşu kamuoyu ile paylaşılmış ve takdir edilmiştir. Türkiye, Doğu Akdeniz'de belirlenen bölgede sismik araştırma faaliyetlerine görevin tamamlandığı 29 Kasım 2020 tarihine kadar devam etmiştir. Kritik bir husus olarak da, bölgede faaliyet gösteren Türk gemileri tarafından Yunanistan'ın Meis Adası'nın karasuları olan 6 deniz miline kadar intikal edilerek Yunanistan'a stratejik bir mesaj verilmiştir. Bir devlet uygulaması olarak gerçekleştirilen Oruç Reis'in sismik araştırma görevi kapsamında, Türk Deniz Kuvvetleri'nin birçok savaş gemisi ve deniz hava unsuru her türlü senaryoya karşı Ege'de ve Doğu Akdeniz'de hazır bulundurulmuştur.

⁹⁵⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu-nun-almanya-db-ile-ortak-basin-toplantisi-25-agustos-2020.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

⁹⁵⁷ BBC News TR, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54506593> (Erişim Tarihi: 23.10.2020)

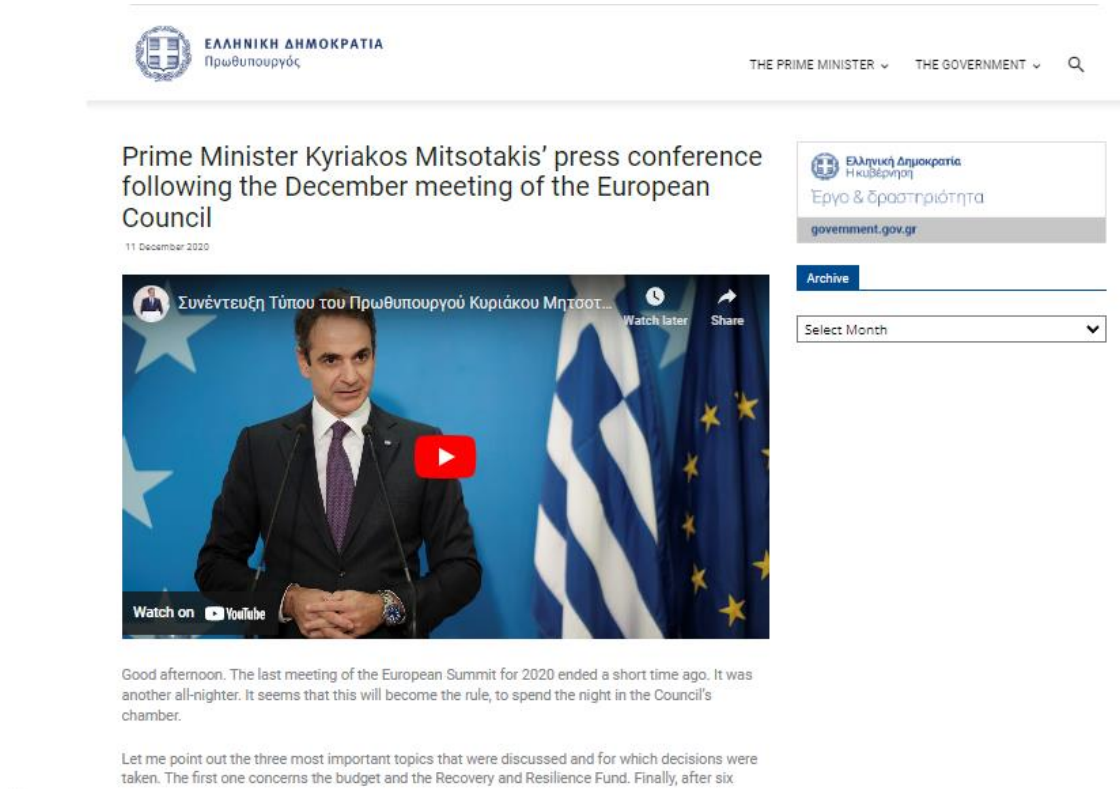
Türkiye ve Yunanistan arasında 2020 yılında Doğu Akdeniz krizinin yaşandığı dönemde her iki devletin en üst düzeydeki sorumluluk makamlarında; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Güler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Adnan Özbal, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, diğer tarafta ise Yunanistan Cumhurbaşkanı Katerina Sakelaropulu, Başbakan Kyriakos Konstantinou Mitsotakis, Dışışleri Bakanı Nikos Dendias, Savunma Bakanı Nikolaos Panayotopoulos, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Konstantinos Floros, Deniz Kuvvetleri Komutanı Koramiral Stilianos Petrakis ve Hükümet Sözcüsü Stelya Petsas görev yapmaktaydı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı resmî internet sitesinde 1 Ağustos - 31 Aralık 2020 tarihlerini kapsayacak şekilde yapılan araştırma neticesinde Doğu Akdeniz'e ilişkin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılmış konuşmalar, açıklamalar, basın toplantıları, beyanatlar, röportajlar, duyurular, mesajlar ve onaylanmış MGK bildirileri tespit edilmiş ve Türk tarafına ait stratejik iletişim materyalleri olarak derlenmiştir. Benzer şekilde, yine aynı döneme ait, Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanlığı resmi internet sitesinde Doğu Akdeniz'e ilişkin Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis tarafından yapılmış konuşmalar, açıklamalar, basın toplantıları, beyanatlar, röportajlar, duyurular, mesajlar ve makaleler tespit edilmiş ve Yunan tarafına ait stratejik iletişim materyalleri olarak derlenmiştir. Söz konusu materyallerden taraflara ait iki örnek metin aşağıda sunulmuştur:

Resim 14: Örnek Materyal / Türkiye⁹⁵⁸

Resim 15: Örnek Materyal / Yunanistan⁹⁵⁹

⁹⁵⁸ <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122824/-dogu-akdeniz-de-ulkemizin-ve-kktc-nin-adil-bir-sekilde-yer-almadigi-hicbir-denkleme-baris-ve-istikrar-uretemez-> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

⁹⁵⁹ <https://www.primeminister.gr/en/2020/12/11/25503> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

Söz konusu örneklem detaylı bir şekilde incelenerek Doğu Akdeniz jeopolitiği odaklı stratejik iletişim öğeleri taşıyan bölümler koyu harfli (bold) olacak şekilde markalanmış, sıra numarası, tarih, faaliyet, açıklama formatı, mesaj verdiği hedef kitleler, Doğu Akdeniz, dış politika, savunma ve güvenlik konularındaki açıklamaları başlıkları altında tablolar haline getirilerek Maxqda yazılım programı ile nitel analiz yapılmasına hazır hale getirilmiştir. İki ülke arasında gerçek dünyada, belirli bir dönemde özel bir durum yaratan ilgi çekici bir olay olması, olayın muhataplarının ve aktörlerinin belli olması, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi neticesinde çarpıcı sonuçlar ve dersler barındırması gibi faktörler dikkate alındığında yaşanan sürecin akademik açıdan analizi aynı zamanda bir *örnek olay incelemesi* ya da *vaka çalışması* (case study) niteliği arz etmektedir.⁹⁶⁰

Stratejik iletişimin dinamik bir süreç olduğu dikkate alındığında dinamik kavramı; durağan (statik) olmayan, bazen uzun zaman alsa da değişen ve gelişen bir anlam ifade etmektedir. Değişen şartlar ve konuların farklı boyutları stratejik planlar üzerinde etkili olur.⁹⁶¹ Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan jeopolitik kriz ortamında da dinamik ve yoğun bir stratejik iletişim sürecinin işlediği bilinmektedir.

Türkiye ve Yunanistan haricinde AB, NATO, ABD, Almanya ve Fransa gibi aktörlerin de çeşitli yönlerden dâhil olduğu kriz, iki ülke arasında 1996 yılında yaşanan Kardak Krizi'nden bu yana tarafların sıcak çatışma olarak tabir edilen bir savaş durumuna en yakın oldukları olaydır. ABD'nin Atina Büyükelçisi Geoffrey R. Pyatt daha sonraki bir açıklamasında; Yunanistan ve Türkiye arasında tırmanan gerilimin yanı sıra TCG Kemalreis ve HS Limnos'un dâhil olduğu çarpışma olayı sırasında ABD'nin

---

⁹⁶⁰ <https://www.britannica.com/science/case-study> (Erişim Tarihi: 17.01.2024)

⁹⁶¹ J. Mahoney, 2013, s. 57.

krizi sonlandırmak için Almanya ve Fransa ile birlikte çalıştığını ve diplomatik girişimlerde bulunarak önemli bir rol oynadığını belirtmiştir.⁹⁶²

Ayrıca Doğu Akdeniz’de yaşanan kriz süresince, NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg’in arabuluculuk gayretleri sayesinde, Brüksel’de konuşlu bulunan NATO karargâhında Askerî Komite Başkanlığı’nda Türk ve Yunan heyetleri arasında Ocak 2021’e kadar süren bir dizi toplantılar yapılarak, denizde ve havada oluşabilecek askerî çatışma durumlarına karşı kırmızı telefon (hotline) tesis edilmesi de dâhil olmak üzere Askerî Çatışmasızlık Önlemleri (Military De-confliction Measures) için karşılıklı bir mekanizma teşkil edilmiştir.⁹⁶³

Bu uzlaşma zemininin sağlanmasında Türkiye’nin Askerî Komite Başkanlığınca planlanan her toplantıya katılması, iyi niyeti ve yapıcı tutumu önemli rol oynamıştır. Doğu Akdeniz’e yönelik iki ülkenin silahlı kuvvetleri unsurlarının karşı karşıya gelmeleri durumunda olası çatışma risklerini önlemek için sahada uygulanabilecek askerî önlemleri ve teknik hususları ihtiva eden ve 1 Ekim 2020 tarihinde onaylanan uzlaşma metni gereği planlanan müteakip toplantılardan bazılarında Yunan tarafı iştirak etmemiştir. Konuyu askerî boyuttan siyasi boyuta çekme yönünde bir tutum sergileyen Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’e ilişkin sorunlara NATO şemsiyesi altında çözüm bulmak istemediği, AB himayesinde Türkiye’ye yönelik siyasi ve diplomatik baskı politikasını tercih ettiği müşahade edilmiştir.⁹⁶⁴

---

⁹⁶² U.S. Embassy in Greece, Speeches and Interviews by Former U.S. Ambassador to Greece Geoffrey R. Pyatt, <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-at-the-center-for-european-policy-analysis-panel-changing-tides-great-power-competition-in-the-eastern-mediterranean/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

⁹⁶³ NATO Website, 01.10.2020, “Military de-confliction mechanism between Greece and Turkey established at NATO”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_178523.htm (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

⁹⁶⁴ Söz konusu kriz döneminde Doğu Akdeniz’e ilişkin olarak, Yunanistan Başbakanı’nın bizzat devlet/hükümet başkanı, dışişleri bakanı, AB konseyi başkanı, AB komisyon başkanı, NATO Genel Sekreteri düzeyinde yüz yüze, videokonferans ile ve telefon vasıtasıyla; AB ile 11 kez, ABD ile 2 kez, Almanya ile 7 kez, Avustralya ile 1 kez, Avusturya ile 1 kez, Bulgaristan ile 1 kez, Fransa ile 2 kez, GKRY lideri ile 3 kez, İsrail ile 1 kez, Kanada ile 1 kez, Mısır ile 4 kez, NATO ile 2 kez ve Çin ile 1 kez olmak üzere toplam 37 görüşme gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı’nın ise bizzat aynı düzeylerde ve aynı vasıtalarla; AB ile 2 kez, Almanya ile 2 kez, KKTC ile 2 kez, Libya ile 1 kez ve NATO ile 1 kez olmak üzere toplam 8 görüşme gerçekleştirdiği belirlenmiştir. En üst düzeyde, Yunanistan’ın Türkiye’ye nazaran 4,6 kat daha fazla diplomatik görüşmelerde bulunduğu görülmektedir.

Resim 16: Doğu Akdeniz’de MTA Oruç Reis Sismik Araştırma Gemisi’ne Refakat Eden Donanma Gemileri (Kaynak: <https://www.savunmatr.com/>)

Oruç Reis sismik araştırma gemisinin 2020 yılında doğu Akdeniz’deki hidrokarbon araştırma faaliyetlerine ilişkin Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan jeopolitik kriz kapsamında iki ülkenin gerçekleştirdiği stratejik iletişim sürecinin analizinde seçilen materyalin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

4.1. Türkiye ve Yunanistan’a Ait Stratejik İletişim Materyalleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı’nın açıklamaları, basın toplantıları, konuşmaları, mesajları, röportajları, makaleleri, basın açıklamaları, bilgi notları ve brifinglerine ait metinler stratejik iletişim materyalleri olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı resmî internet sitesinden⁹⁶⁵ ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı resmî internet sitesinden⁹⁶⁶ derlenmiş ve analiz kapsamına dâhil edilmiştir. Söz konusu materyallere ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur:

⁹⁶⁵ <https://www.tccb.gov.tr/>

⁹⁶⁶ <https://www.primeminister.gr/en/home>

Türkiye	N	Yunanistan	N
Konuşmalar ⁹⁶⁷	49	Konuşmalar	9
Basın Açıklamaları	5	Basın Açıklamaları	18
Basın Toplantıları	7	Basın Toplantıları	3
Yazılı Açıklamalar ⁹⁶⁸	9	Yazılı Açıklamalar	28
Mesajlar ⁹⁶⁹	3	Röportajlar	8
		Bilgi Notları	4
		Brifing Notları	2
		Makaleler	1

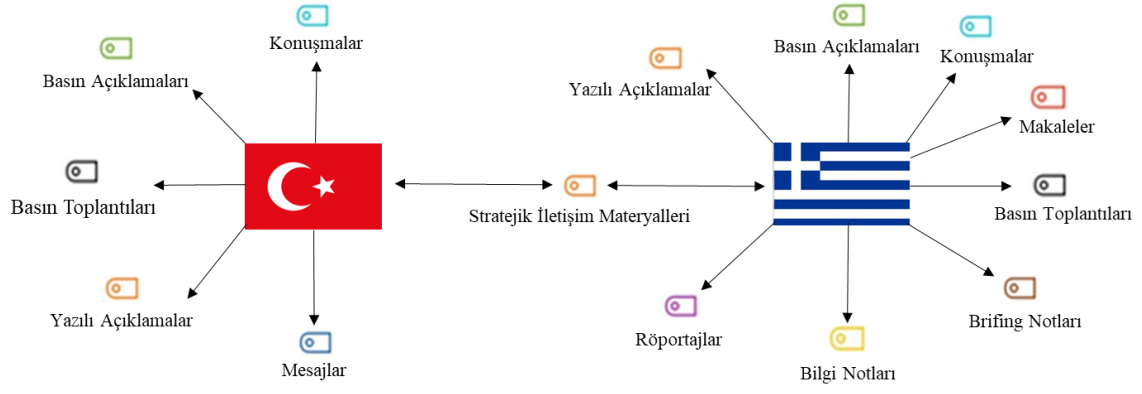
Tablo 4.1. Stratejik İletişim Materyallerine İlişkin Kodlar

Tablo 4.1’de görüldüğü üzere, Türkiye’nin, Cumhurbaşkanı düzeyinde jeopolitik kriz sürecinde Doğu Akdeniz ile ilgili verdiği mesajlarda kullandığı stratejik iletişim formatları; konuşmalar, basın açıklamaları, basın toplantıları, yazılı açıklamalar ve mesajlar şeklindedir. Türkiye Cumhurbaşkanı, bu kapsamdaki iletişim sürecinde en fazla konuşma formatını (49 defa) tercih etmiştir. Yunanistan ise Başbakan düzeyinde Doğu Akdeniz ile ilgili verdiği mesajlarda stratejik iletişim formatı olarak; yazılı açıklamalar, basın açıklamaları, konuşmalar, röportajlar, bilgi notları, basın toplantıları, brifing notları ve makaleleri kullanmıştır. Yunanistan Başbakanı, bu kapsamdaki iletişim sürecinde en fazla yazılı açıklama formatını 28 defa tercih etmiştir.

⁹⁶⁷ Konuşmalar formatına yüzyüze, canlı bağlantı ve video konferans konuşmalar dahildir.

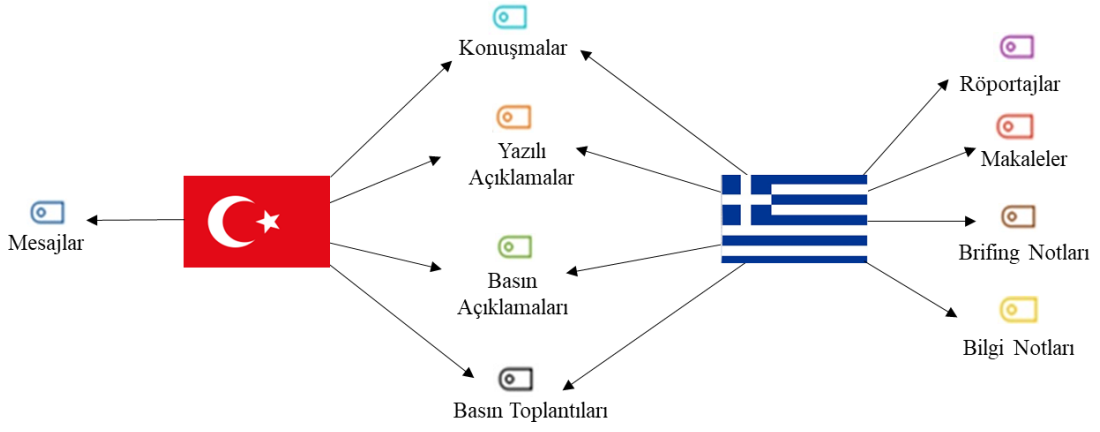
⁹⁶⁸ Yazılı açıklama formatı; yazılı açıklamaları ve basın duyurularını ihtiva etmektedir.

⁹⁶⁹ Mesajlar formatı 30 Ağustos Zafer Bayramı ve Yeni Yıl vesilesi ile yayınlanan yazılı mesajlar ile II. Dünya Savaşı’nda atom bombası atılan Hiroşima’nın 75. Anma Yıl Dönümü Törenine gönderilen video mesajı ihtiva etmektedir.

Şekil 4.1. Stratejik İletişim Materyallerinin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türk tarafı stratejik iletişim formatı olarak konuşmaları 49 defa kullanırken, Yunan tarafı 9 defa kullanmıştır. Türk tarafı basın açıklamalarını 5 defa kullanırken Yunan tarafı 18 defa kullanmıştır. Türk tarafı basın toplantılarını 7 defa kullanırken Yunan tarafı 3 defa kullanmıştır. Türk tarafı yazılı açıklamaları 9 defa kullanırken Yunan tarafı 28 defa kullanmıştır. Ayrıca, Türkiye Cumhurbaşkanı'na ait 3 mesaj, Yunanistan Başbakanı'na ait 8 röportaj, 4 bilgi notu, 2 brifing notu ve 1 makale analize dâhil edilmiştir. Dikkat çekici bir bulgu olarak Türkiye Cumhurbaşkanı'nın yazılı açıklamaları arasında MGK toplantılarına ait sonuçları ihtiva eden iki adet bildiri yer alırken, Yunanistan tarafında benzer bir güvenlik kurulu olan KYSEA toplantılarına ait herhangi bir bildiri ya da yazılı açıklama yayınlanmamış ve kamuoyu devletin bu faaliyetine ilişkin bilgilendirilmemiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin ulusal güvenlik alanındaki söylemler açısından daha şeffaf bir politika izlediği söylenebilir.

Şekil 4.2. Türkiye ve Yunanistan’ın Stratejik İletişim Materyallerine İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan, stratejik iletişim formatlarından ortak olarak konuşmalar, yazılı açıklamalar, basın açıklamaları ve basın toplantılarını tercih etmiştir. Yunanistan söz konusu dönemde, Türkiye’den farklı stratejik iletişim formatları olarak röportajlar, bilgi notları, brifing notları ve makaleleri kullanmıştır. Türkiye ise Yunanistan’dan farklı olarak mesajları kullanmıştır. Yunanistan’ın stratejik iletişim formatlarını daha geniş bir yelpazede kullandığı görülürken, ulusal güvenlik alanında Türkiye’nin daha şeffaf olduğu görülmektedir.

4.2. Türkiye ve Yunanistan’a İlişkin Stratejik İletişim Bulguları

Türkiye ve Yunanistan’a ilişkin analizi yapılan stratejik iletişim sürecinde; Stratejik İletişimin Hedef Kitlesi, Stratejik İletişim Biçimleri, Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörler, İki Tarafın Söylemleri, Stratejik İletişim Dinamikleri, Dış Politika Kapsamındaki Faaliyetler, Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajları, Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajları, Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajları, Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahaneliği Konusundaki Mesajları, Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına ilişkin bulgulara detaylı şekilde yer verilmiştir.

4.2.1. Stratejik İletişimin Hedef Kitlesine İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
GKRY ⁹⁷⁰	12	GKRY ⁹⁷¹	23
AB	22	AB	9
KKTC	8	KKTC ⁹⁷²	19
ABD	7	ABD	8
Almanya	3	Almanya	2
Rusya	1	Rusya	2
Suriye	7	Suriye	1
İsrail	1	İsrail	1
Yunanistan	12	Türkiye	13
Uluslararası toplum	49	Uluslararası toplum	65
Türk kamuoyu	67	Yunan kamuoyu	68
Ermenistan	5	UAD	7
BM	1	Arap ülkeleri	3
Balkanlar	1	Bulgaristan	1
Afganistan	1	Fransa	5
Asya	1	Arnavutluk	1
İtalya	1	Çin	1
Muhalefet	5	Göçmenler	2
Somali	1	Mısır	3
NATO	3		
Filistin	2		
Türk Dünyası	16		
İslam Âlemi	18		

⁹⁷⁰ Türk tarafının açıklamalarında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ifadesinin yanı sıra; Güney Kıbrıs Rumları, Rum Yönetimi, Rum Kesimi, Rum Tarafı, Kıbrıs Rum Kesimi, Kıbrıs Rum Tarafı ve Rum ifadeleri kullanılmaktadır. Kullanılan tüm adlandırmalar GKRY şemsiyesi altında toplanmıştır.

⁹⁷¹ Yunan tarafı bu adlandırmayı kullanmamakla birlikte, yalnızca Rum Kesimini ilgilendiren hususların geçtiği metinlerde hedef kitle olarak GKRY tarafına hitap edilmiş olarak sayılmıştır.

⁹⁷² Yunan tarafı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ifadesini asla kullanmamakla birlikte; Kıbrıs'taki Türkler, Kıbrıs Türk Tarafı ve Türk Tarafı ifadelerini kullanmaktadır. Kullanılan bu tür ifadeler KKTC şemsiyesi altında toplanmıştır. Buna ilaveten, yapılan hedef kitle analizi çerçevesinde Yunan tarafının “Kıbrıs” ve “Kıbrıs Cumhuriyeti” ifadelerine ilişkin, Rum tarafının Ada'nın bütününe temsil etmediği gerçeğinden hareketle KKTC'yi ilgilendiren hususlar metinde geçtiği takdirde hedef kitle olarak hem KKTC tarafına hem de GKRY tarafına hitap edilmiş olarak sayılmış ve tabloya eklenmiştir.

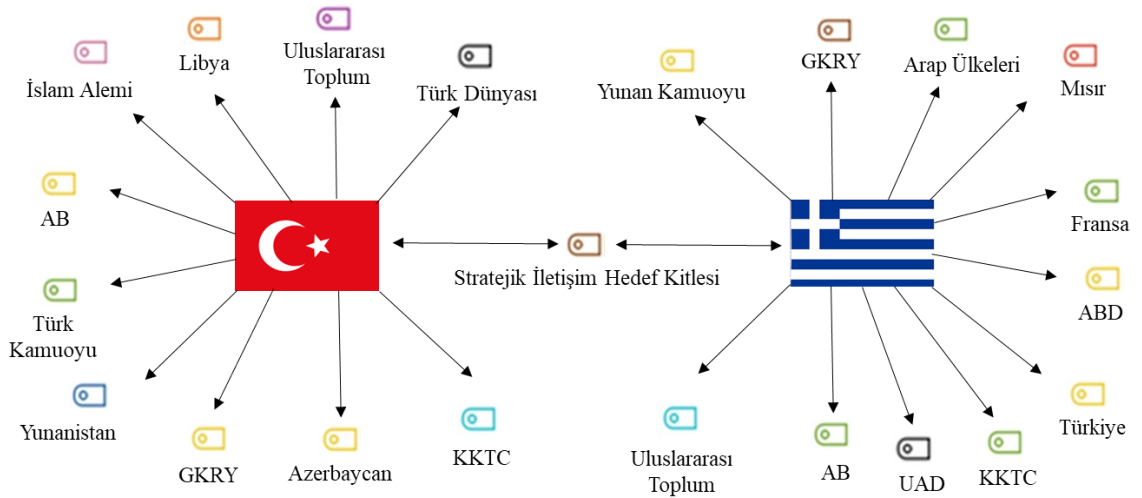

Libya	9		
Azerbaycan	10		

Tablo 4.2. Stratejik İletişimin Hedef Kitlesine İlişkin Kodlar

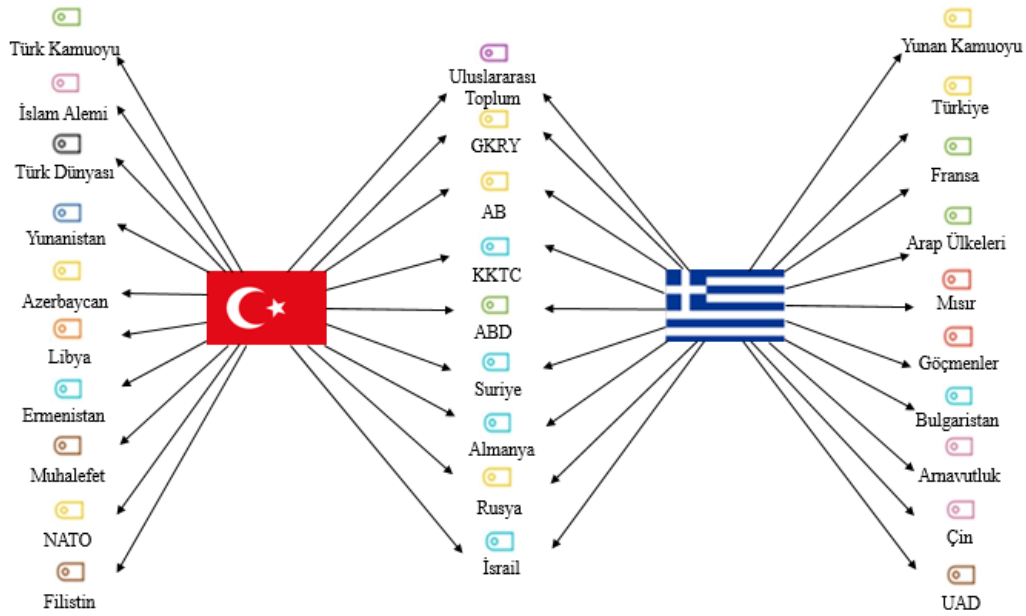
Tablo 4.2’de görüldüğü üzere, Türk tarafındaki açıklamalarda Cumhurbaşkanı büyük oranda Türk kamuoyunu hedef kitle olarak esas almaktadır. Konuşmalarında Doğu Akdeniz konusunda Yunanistan’ı Türk halkına şikâyet etmektedir. Türkiye Cumhurbaşkanı’na bu dönemdeki stratejik iletişimin materyalleri bütünüyle dikkate alındığında hedef kitleler; AB, BM, NATO, Asya, Balkanlar, Türk dünyası, Türk kamuoyu, Muhalefet, İslam âlemi, Uluslararası toplum, ABD, Almanya, Afganistan, Azerbaycan, Ermenistan, Filistin, GKRY, İtalya, İsrail, KKTC, Libya, Rusya, Somali, Suriye ve Yunanistan şeklindedir.

Tablo 4.2’ye göre, Yunanistan’ın stratejik iletişim kapsamındaki hedef kitleleri ise; başta Yunan kamuoyu olmak üzere, GKRY, AB, KKTC, ABD, Almanya, Rusya, Suriye, İsrail, Türkiye, Uluslararası toplum, UAD, Arap ülkeleri, Bulgaristan, Fransa, Arnavutluk, Çin, Mısır ve göçmenler olduğu görülmektedir.

Şekil 4.3. Stratejik İletişimin Hedef Kitlesine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye stratejik iletişim hedef kitlesi olarak AB'yi 22 defa kullanırken Yunanistan 9 defa kullanmıştır. Türkiye stratejik iletişim hedef kitlesi olarak KKTC'yi 8 defa kullanırken, Yunanistan 19 defa kullanmıştır. Türkiye ABD'yi 7 defa kullanırken, Yunanistan 8 defa kullanmıştır. Türkiye Almanya'yı 3 defa kullanırken, Yunanistan 2 defa kullanmıştır. Türkiye Rusya'yı 1 defa kullanırken, Yunanistan 2 defa kullanmıştır. Türkiye, Suriye'yi 7 defa kullanırken, Yunanistan 1 defa kullanmıştır. Türkiye uluslararası toplumu 49 defa kullanırken, Yunanistan 65 defa kullanmıştır.

Şekil 4.4. Türkiye ve Yunanistan'a Göre Stratejik İletişimin Hedef Kitesine İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan dış politikasında stratejik iletişim hedef kitleleri arasında ortak olarak uluslararası toplum, KKTC / GKRY, AB, ABD, Suriye, Almanya, Rusya ve İsrail'in kullanıldığı belirlenmiştir. Yunanistan Türkiye'den farklı stratejik iletişim hedef kitlesi olarak Yunan Kamuoyu, Türkiye, Fransa, Arap ülkeleri, Mısır, Bulgaristan, Arnavutluk, Çin, UAD ve göçmenleri belirlemiştir. Türkiye Yunanistan'dan farklı stratejik iletişim hedef kitlesi olarak Türk Kamuoyu, Türk Dünyası, İslam âlemi, Yunanistan, Azerbaycan, Libya, Ermenistan, Muhalefet, NATO

ve Filistin’i almıştır. Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan kriz döneminde Yunanistan; Yunan halkı, ABD, Çin, Fransa ve Mısır başta olmak üzere Arap ülkelerinin desteğini ararken, Türkiye; Türk halkı, Azerbaycan başta olmak üzere Türk Dünyası, İslâm âlemi ve NATO’nun desteğini aramıştır. Yunanistan, UAD’nin zorunlu yargı yetkisi konusunda halen devam eden çekincesi olduğu halde bu dönemde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında UAD’ye gidebileceği konusunu gündeme getirmiştir.

4.2.2. Stratejik İletişim Biçimlerine İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Kriz iletişimi	18	Kriz iletişimi	34
İtibar yönetimi	1	İtibar yönetimi	17
Kamu diplomasisi	27	Kamu diplomasisi	28
Propaganda	3	Propaganda	15
Algı yönetimi	43	Algı yönetimi	8
Ulus markalama	11	Ulus markalama	6
Sivil-Asker İşbirliği	8	Sivil-Asker İşbirliği	3
Askerî kamu işleri	2	Askerî kamu işleri	5
Hibrit savaş	1	Hibrit savaş	1
Halkla ilişkiler	3	Lobicilik	17

Tablo 4.3. Stratejik İletişim Biçimlerine İlişkin Kodlar

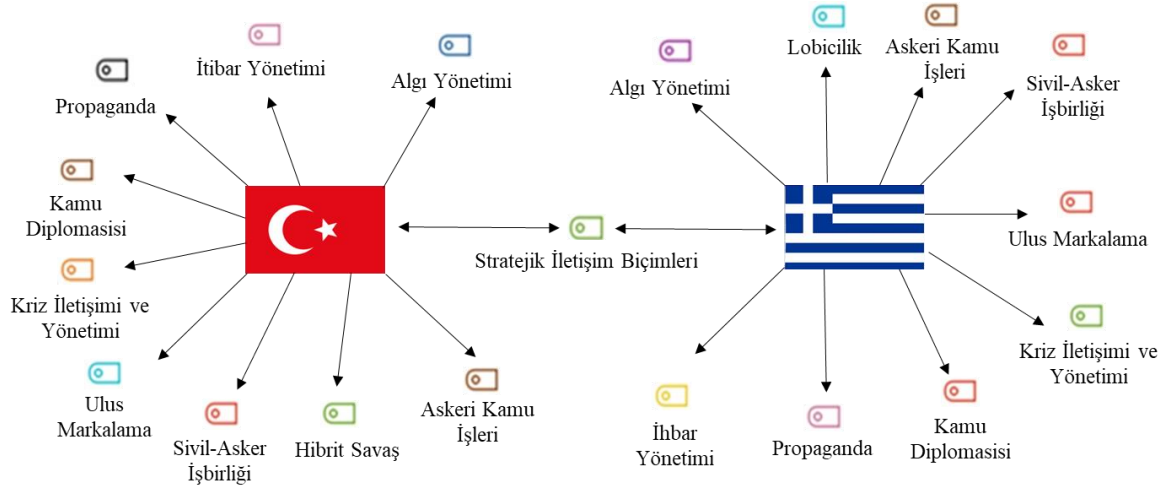
Tablo 4.3’te belirtildiği üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı “Kriz iletişimi” kodu ile stratejik iletişim biçimlerinden kriz iletişimi biçimini kullanmıştır. Türkiye “halkla ilişkiler” kodu ile stratejik iletişim şemsiyesi altında halkla ilişkileri kullanmıştır. Bununla birlikte “Askerî kamu işleri” ve “Sivil-Asker İşbirliği” kodları ile Türkiye, stratejik iletişim biçimlerinde sivil-asker işbirliği ve askerî kamu işleri bulguları üretmiştir. Öte yandan stratejik iletişim ile çoğu zaman örtüşen, hatta stratejik

iletişimden daha önce kavramsallaştırılan ve kuramsallaştırılan “Kamu diplomasisi” kodu ile Türkiye kamu diplomasisi yönteminden sıkça istifade etmiştir. Öte yandan halkla ilişkiler alanının bileşenlerinden olan “İtibar yönetimi” kodu ve “Ulus markalama” kodu ile Türkiye’nin, ülkesi için uluslararası arenada prestij kazandıran bu biçimlerden istifade ettiği söylenebilir. Ayrıca, stratejik iletişim ile bağlantılı olan ve pejoratif anlamları bulunan “Propaganda”, “Hibrit savaş” ve “Algı yönetimi” kodlarıyla Türkiye’nin bu konularda dış tehdit algılamaları olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3’e göre, Yunanistan Başbakanı “Kriz iletişimi” kodu ile Yunanistan’ın stratejik iletişim biçimlerinden kriz iletişimi biçimini kullanmıştır. Öte yandan stratejik iletişim ile çoğu zaman örtüşen, hatta stratejik iletişimden daha önce kavramsallaştırılan ve kuramsallaştırılan “Kamu diplomasisi” kodu ile Yunanistan kamu diplomasisi yönteminden sıkça istifade etmiştir. Bununla birlikte “Sivil-Asker İşbirliği” ve “Askeri kamu işleri” kodları ile Yunanistan stratejik iletişim biçimlerinden olan sivil-asker işbirliği ve askeri kamu işleri bulguları üretmiştir. Öte yandan halkla ilişkiler alanının bileşenlerinden olan “İtibar yönetimi” kodu ve “Ulus markalama” kodu ile Yunanistan’ın, ülkesi için uluslararası arenada prestij kazandıran bu biçimlerden istifade ettiği söylenebilir. Ayrıca, stratejik iletişim ile bağlantılı olan ve pejoratif anlamları bulunan “Algı yönetimi”, “Propaganda” ve “Hibrit savaş” kodlarıyla Yunanistan’ın bu konularda dış tehdit algılamaları olduğu tespit edilmiştir. Buna ilaveten, “Lobicilik” kodu ile Yunanistan’ın halkla ilişkiler ve stratejik iletişimle ilişkilendirilen ve hem AB ile ilişkilerinde hem de “diaspora” olarak adlandırdığı başta ABD olmak üzere yurt dışındaki topluluklar da dâhil olmak üzere lobicilik faaliyetlerine atıf yapılmaktadır.⁹⁷³

---

⁹⁷³ Yunanistan’ın ABD’de; hedef kitlesi Capitol Hill (Washington, DC’de ABD Kongresi ve devlet kurumlarının bulunduğu ABD hükümetinin merkezi olarak bilinen bir bölge), Foggy Bottom ve eğitim-ğretim kurumları başta olmak üzere Türkiye aleyhinde dezenformasyon ve propaganda faaliyetleri gösteren lobi kuruluşları bulunmaktadır. Bunlar arasında American Hellenic Institute (AHI) ve Hellenic American Leadership Council (HALC) ne çıkan kuruluşlardır.

Şekil 4.5. Stratejik İletişim Biçimlerine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye stratejik iletişim biçimleri olarak kriz iletişimini 18 defa kullanırken, Yunanistan 34 defa kullanmıştır. Türkiye itibar yönetimini 1 defa kullanırken, Yunanistan 17 defa kullanmıştır. Türkiye kamu diplomasisini 27 defa kullanırken, Yunanistan 28 defa kullanmıştır. Türkiye ulus markalamayı 11 defa kullanırken, Yunanistan 6 defa kullanmıştır. Türkiye sivil-asker işbirliğini 8 defa kullanırken, Yunanistan 3 defa kullanmıştır. Türkiye askerî kamu işleri biçimini 2 defa kullanırken, Yunanistan 5 defa kullanmıştır. Türkiye propaganda söylemini 3 defa kullanırken, Yunanistan 15 defa kullanmıştır. Türkiye algı yönetimini 43 defa kullanırken, Yunanistan 8 defa kullanmıştır. Türkiye hibrit savaş biçimini 1 defa algılarken, Yunanistan da 1 defa algılamıştır.

Şekil 4.6. Türkiye ve Yunanistan’a Göre Stratejik İletişim Biçimlerine İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan stratejik iletişim biçimlerinde ortak olarak Kriz İletişimi ve Yönetimi, İtibar yönetimi, Kamu diplomasisi, Ulus markalama, Sivil-Asker İşbirliği, Askerî Kamu İlişkileri, Algı yönetimi, Propaganda ve Hibrit savaş stratejik iletişim biçimlerini söylemlerinde kullanmıştır. Yunanistan Türkiye’den farklı stratejik iletişim biçimi olarak Lobicilik, Türkiye ise Yunanistan’dan farklı olarak Halkla İlişkiler stratejik iletişim biçimini kullanmıştır.

4.2.3. Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörlere İlişkin Bulgular

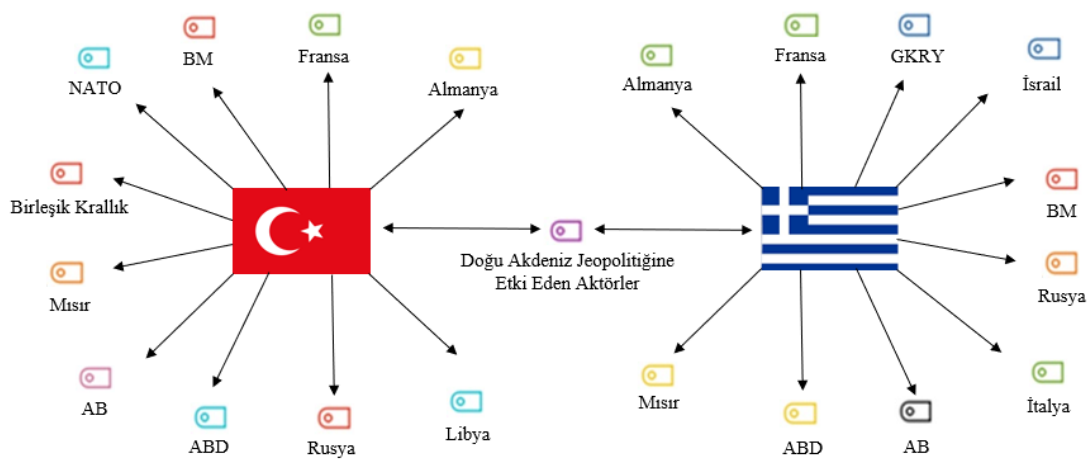
Türkiye Cumhurbaşkanı ve Yunanistan Başbakanı açısından Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörler Tablo 4.4’te verilmiştir.

Türkiye	N	Yunanistan	N
BM	3	BM	5
NATO	2	NATO	3
Libya	7	Libya	4
AB	31	AB	24
Rusya	10	Rusya	5

Mısır	6	Mısır	17
Almanya	6	Almanya	9
Fransa	5	Fransa	15
ABD	11	ABD	22
Birleşik Krallık	1	Çin	3
		BAE	4
		Arap ülkeleri (Diğer)	1
		İtalya	4
		GKRY	8
		İsrail	6

Tablo 4.4. Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörlere İlişkin Kodlar

Tablo 4.4’te görüldüğü üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı tarafından Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörler olarak; AB, BM, NATO, ABD, Almanya, BK, Fransa, Libya, Mısır ve Rusya ifade edilmiştir. Yunanistan Başbakanı tarafından ise Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörler olarak; AB, BM, NATO, ABD, Almanya, Arap ülkeleri, BAE, Çin, Fransa, GKRY, İtalya, İsrail, Libya, Mısır ve Rusya görülmüştür.

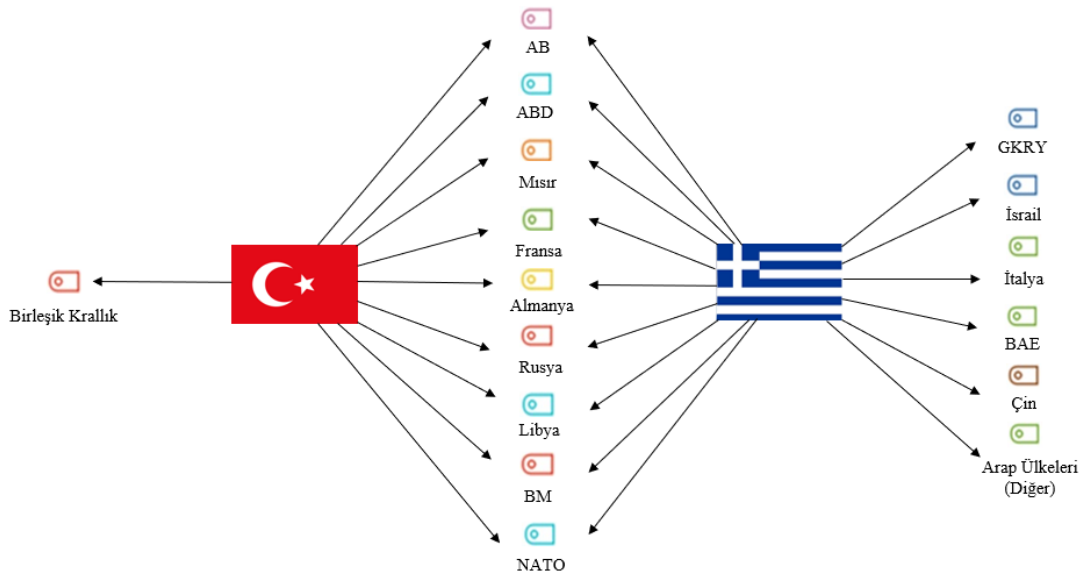
Şekil 4.7. Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye, söylemlerinde Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörler olarak; AB'yi 31 defa kullanırken, Yunanistan 24 defa kullanmıştır. Türkiye ABD'yi 11 defa kullanırken, Yunanistan 22 defa kullanmıştır. Türkiye Rusya'yı 10 defa kullanırken, Yunanistan 5 defa kullanmıştır. Türkiye Mısır'ı 6 defa kullanırken, Yunanistan 17 defa kullanmıştır. Türkiye Fransa'yı 5 defa kullanırken, Yunanistan 15 defa kullanmıştır. Türkiye Almanya'yı 6 defa kullanırken, Yunanistan 9 defa kullanmıştır.

Uluslararası kuruluşlar olarak, Türkiye NATO'yu 2 defa kullanırken, Yunanistan 3 defa kullanmıştır. Türkiye BM'yi 3 defa kullanırken, Yunanistan 5 defa kullanmıştır.

Ayrıca, devam eden siyasi kriz ve jeopolitik rekabet ile ilgili olarak, Türkiye Libya'yı 7 defa kullanırken, Yunanistan 4 defa kullanmıştır.

Bu kapsamda, Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye göre en etkin 3 aktör; AB, ABD ve Rusya iken, Yunanistan'a göre AB, ABD ve Fransa'dır. Yunanistan söylemlerinde ayrıca, Mısır'ı etkin bir aktör olarak öne çıkarmıştır.

Şekil 4.8. Türkiye ve Yunanistan Ülkelerine Göre Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörlere İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan söylemlerinde Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörlerden ortak olarak AB, ABD, Mısır, Fransa, Almanya, Rusya, Libya, BM ve NATO’yu belirtmektedir. Libya’nın istikrarsızlık ve sorun barındıran bir ülke olarak aktörler arasında yer aldığı görülmektedir. İki ülke için ortak olarak öne çıkan etkin aktörler Almanya hariç olmak üzere 3’üncü bölümde önemli olduğu değerlendirilerek detaylı olarak incelenen aktörlerle örtüşmektedir. Yunanistan Türkiye’den farklı Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörler olarak GKRY, İsrail, İtalya, BAE, Çin ve (Mısır haricindeki başta BAE ve Suudi Arabistan olmak üzere) diğer Arap ülkelerini görmektedir. Türkiye Yunanistan’dan farklı Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörlerden biri olarak Birleşik Krallığı görmektedir.

4.2.4. Tarafların Dış Politika Söylemlerine İlişkin Bulgular

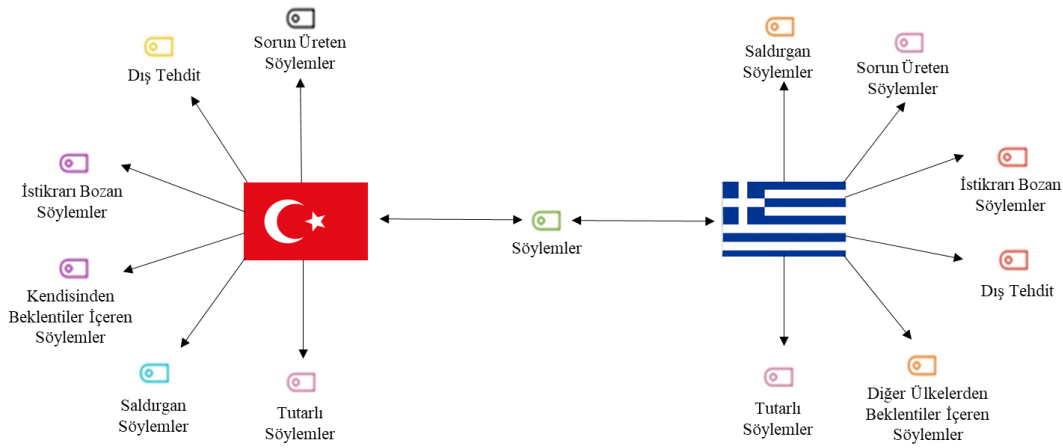
Türkiye	N	Yunanistan	N
Dış tehdit	27	Dış tehdit	35
Tutarlı söylemler	36	Tutarlı söylemler	31
Sorun üreten söylemler	10	Sorun üreten söylemler	4
İstikrarı bozan söylemler	6	İstikrarı bozan söylemler	4
Saldırgan söylemler	1	Saldırgan söylemler	26
Kendisinden beklentiler içeren söylemler	22	Diğer ülkelerden beklentiler içeren söylemler	21

Tablo 4.5. İki Tarafın Dış Politika Söylemlerine İlişkin Kodlar

Tablo 4.5’te görüldüğü üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı; “Dış tehdit” kodu ile Türkiye’nin dış güçler tarafından tehdit algısını ifade etmiştir. “Tutarlı söylemler” kodu ile Türkiye’nin tutarlı söylemler sergilediği görülmektedir. “Sorun üreten söylemler” kodu ile Türkiye, Yunanistan’ın sorun üreten söylemlerine dikkat çekmektedir. “İstikrarı bozan söylemler” kodu ile Türkiye, Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’de istikrarı

bozduğunu ifade etmektedir. “Saldırgan söylemler” kodu ile Türkiye, Yunanistan’ın saldırgan tutum izlediğini ifade etmiştir. “Kendisinden beklentiler içeren söylemler” kodu ile Türkiye’nin diğer ülkelerden destek beklentisi içinde olmadığı diğer ülkelerin Türkiye’den destek beklentileri olduğu belirtilmiştir.

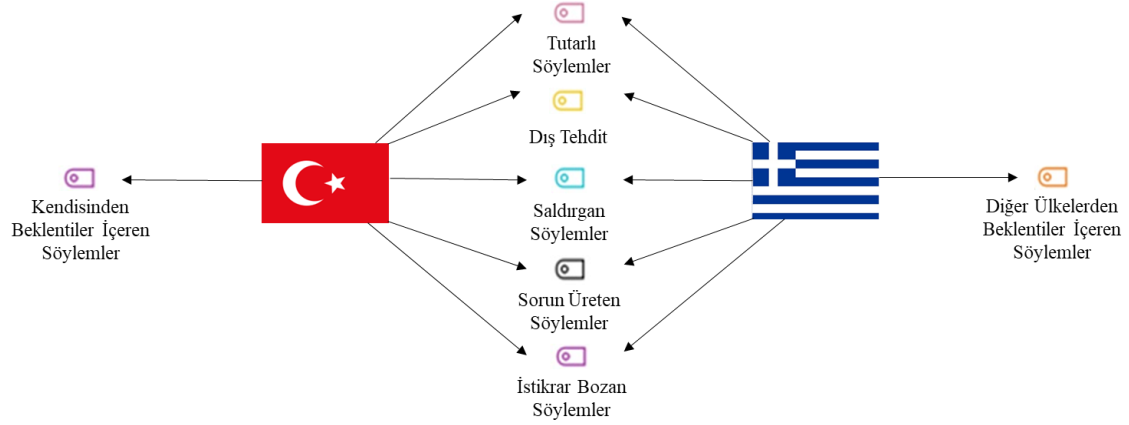
Yunanistan Başbakanı ise; “Dış tehdit” kodu ile Yunanistan’ın dış güçler tarafından sürekli olarak tehdit edildiği algısını ortaya koymaktadır. “Tutarlı söylemler” kodu ile Yunanistan’ın tutarlı söylemleri olduğu ifade edilmektedir. “Sorun üreten söylemler” kodu ile Yunanistan, Türkiye’nin söylemlerinin sorun ürettiğini algılamaktadır. “İstikrarı bozan söylemler” kodu ile Yunanistan, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de istikrarı bozan söylemlerde bulunduğunu ifade etmektedir. “Saldırgan söylemler” kodu ile Yunanistan, Türkiye’nin saldırgan tutum izlediğini ifade etmiştir. “Diğer ülkelerden beklentiler içeren söylemler” kodu ile Yunanistan’ın söylemlerinde diğer ülkelerden destek beklentisinin olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4.9. İki Tarafın Dış Politika Söylemlerine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye söylem olarak dış tehdidi 27 defa kullanırken, Yunanistan 35 defa kullanmıştır. Türkiye tutarlı söylemleri 36 defa kullanırken, Yunanistan 31 defa kullanmıştır. Türkiye sorun üreten söylemleri 10 defa kullanırken, Yunanistan 4 defa kullanmıştır. Türkiye istikrarı bozan söylemleri 6 defa kullanırken, Yunanistan 4 defa kullanmıştır.

kullanmıştır. Türkiye saldırgan söylemleri 1 defa kullanırken, Yunanistan 26 defa kullanmıştır. Yunanistan'ın dış tehdit algılaması Türkiye'ye göre daha yüksektir ve bunun merkezinde Türkiye yer almaktadır. Yunanistan, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de saldırgan bir aktör olarak algılamaktadır.

Şekil 4.10. Türkiye ve Yunanistan'a Göre Tarafların Dış Politika Söylemlerine İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan'ın söylemlerinde ortak olarak tutarlı söylemler, dış tehdit, saldırgan, sorun üreten ve istikrarı bozan söylemler bulunmaktadır. Yunanistan Türkiye'den farklı olarak diğer ülkelerden beklenti içeren söylemlerde bulunmaktadır. Türkiye Yunanistan'dan farklı olarak söylemlerinde diğer ülkelerin Türkiye'den beklentisi olduğunu ifade eden söylemler üretmektedir.

4.2.5. Stratejik İletişim Dinamikleri Temasına İlişkin Bulgular

Stratejik iletişim dinamikleri teması altında; anlatılar, temalar ve mesajlar kategorileri ele alınmaktadır.

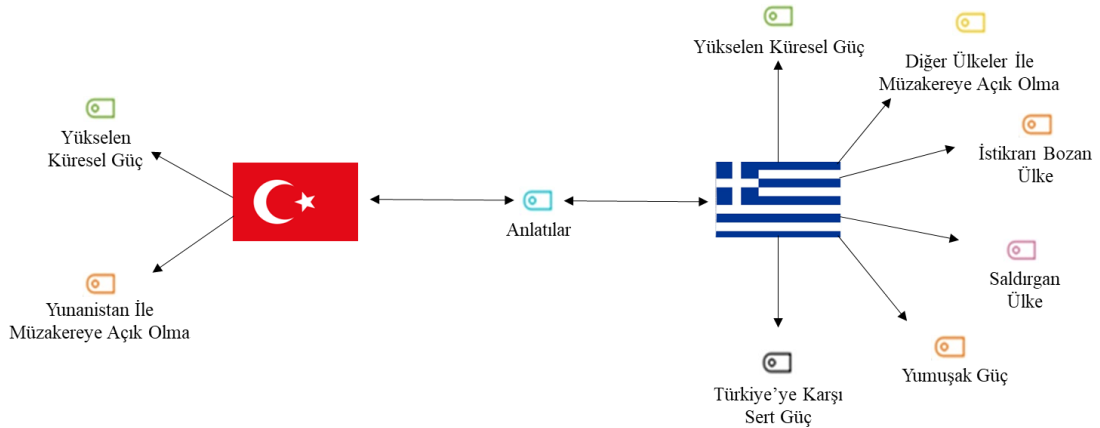
4.2.5.1. Anlatılar Kategorisine İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Yükselen küresel güç	41	Türkiye'ye karşı sert güç	8

Yunanistan’la müzakereye açık olma	13	Yükselen küresel güç	2
		Diğer ülkelerle müzakereye açık olma	10
		Yumuşak güç	53
		İstikrarı bozan ülke	4
		Saldırgan ülke	5

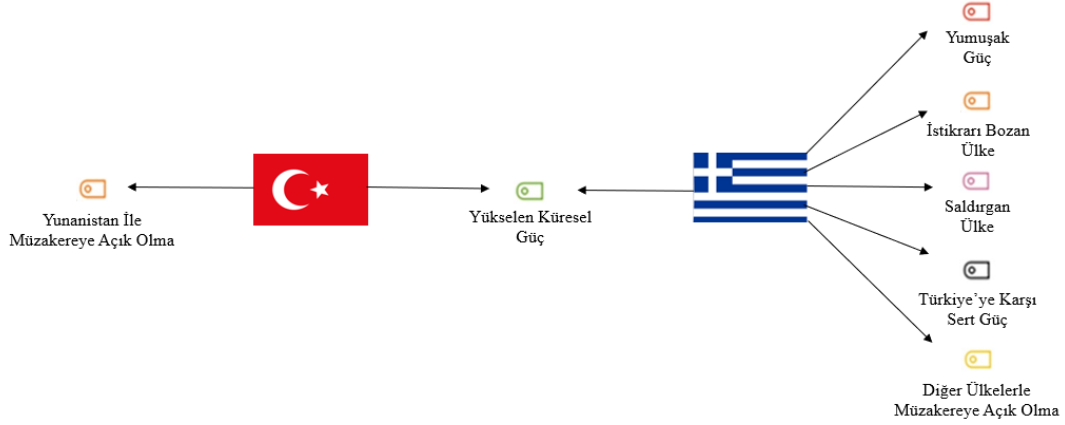
Tablo 4.6. Anlatılar Kategorisine İlişkin Kodlar

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı “Yükselen küresel güç” kodu ile Türkiye’nin yükselen bir güç olduğunu belirtmektedir. “Yunanistan ile müzakereye açık olma” kodu ile Türkiye’nin Yunanistan ile sürekli olarak diplomatik çözümler istediğini ve müzakereye açık olduğunu belirtmektedir. Yunan Başbakanı “Türkiye’ye karşı sert güç” kodu ile Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı sert güç kullanmaktan çekinmeyeceği anlatısına yer verdiği görülmektedir. “Yükselen küresel güç” kodu ile Başbakan; Yunanistan’ın yükselen bir küresel güç olduğunu söylemektedir. “Diğer ülkelerle müzakereye açık olma” kodu ile Yunanistan’ın Türkiye’den ziyade diğer ülkelerle müzakere etmeye açık olduğu bildirilmektedir. “Yumuşak güç” kodu ile Yunanistan’ın yumuşak güç özelliğine vurgu yapılmaktadır. “İstikrarı bozan ülke” kodu ile Yunanistan, Türkiye’yi istikrarı bozan ülke olarak gördüğünü ifade etmektedir. “Saldırgan ülke” kodu ile Yunanistan, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de saldırgan bir ülke olduğu anlatısını gündeme getirmektedir.

Şekil 4.11 Anlatılar Kategorisine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye'nin yükselen küresel bir güç olduğuna dair anlatıyı Türkiye Cumhurbaşkanı söylemlerinde 41 defa kullanırken, Yunanistan'ın yükselen bir küresel güç olduğuna dair anlatıyı Yunanistan Başbakanı söylemlerinde sadece 2 defa kullanmıştır. Millî güç unsurları dikkate alındığında iki ülkenin dünyada küresel güç olma yolunda farklı bakış açıları ve farklı potansiyelleri olduğu söylenebilir.

Şekil 4.12. Türkiye ve Yunanistan'a Göre Anlatılar Kategorisine İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan anlatılarında ortak olarak yükselen küresel güç hedefi bulunmakla birlikte Türkiye'nin bu anlatıyı çok daha fazla kullandığı görülmektedir. Yunanistan Türkiye'den farklı olarak anlatılarında yumuşak güç, diğer ülkelerle müzakereye açık olma, Türkiye'ye karşı sert güç yansıtmaktan çekinmeyeceği, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de saldırgan ve istikrarı bozan bir ülke olduğuna dair anlatılar kullanmıştır. Yunanistan'ın, Türkiye'ye yönelik suçlayıcı anlatılarında bir stratejik iletişim aracı olarak dezenformasyon ve propaganda söylemi kullandığı görülmektedir. Türkiye, Yunanistan'dan farklı olarak Doğu Akdeniz'deki sorunların çözümü için anlatılarında Yunanistan ile müzakereye açık olduğunu vurgulamıştır.

4.2.5.2. Temalar Kategorisine İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
İslam ülkelerine önder olan ülke	2	Uluslararası hukuk ve bölgesel güvenlik vurgusu	24
Yükselen vizyoner ülke	6	Savaş karşıtı ülke	2
Kültürler ve medeniyetler arasında köprü ülke	4	Kültürler ve medeniyetler arasında köprü ülke	16
Modern ve dünyaya açık ülke	1	AB'nin ortak karar alması isteği	10
Özgün ve zengin tarihi miras	4	Diğer ülkeleri etkileyen Hristiyan ülke	4
Yükselen ekonomi	4	Kültürel özgünlük ve çeşitlilik	1
Uluslararası krizlerde etkili aktör olan ülke	41	Uluslararası krizlerden etkilenen ülke	5
İnsanı merkeze alan küresel siyaset	10	İnsanı merkeze alan küresel siyaset	1
Yurtta sulh cihanda sulh anlayışı	1	Uzun vadeli ve evrensel mesajlar	6
Etkin bölgesel güç	46	Etkin bölgesel güç	26
Barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke	21	Barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke	9
Hikâyesini ve önceliklerini anlatması	2	Hikâyesini ve önceliklerini anlatması	16
		Çatışmacı ülke	20
		Çözüm karşıtı ülke	3

Tablo 4.7. Temalar Kategorisine İlişkin Kodlar

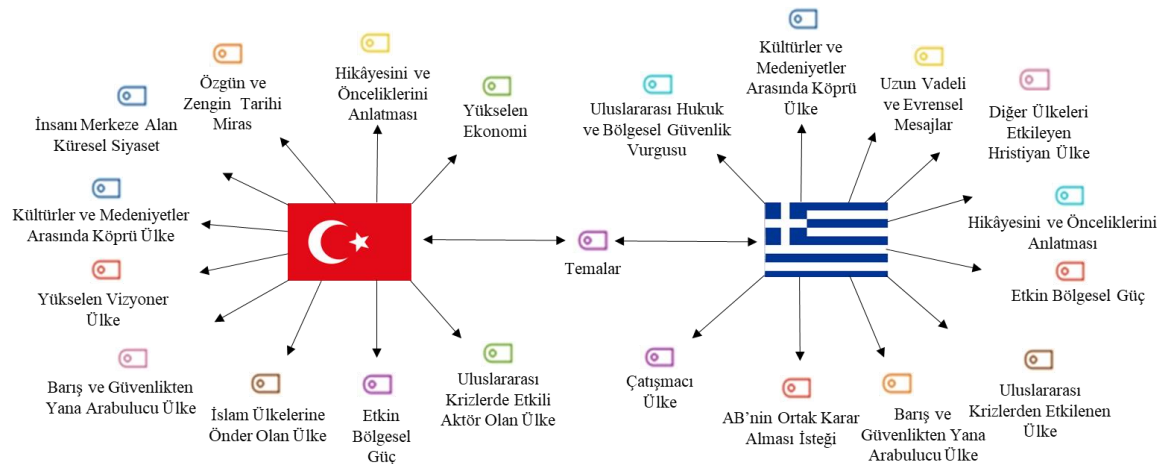
Tablo 4.7’de görüldüğü üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı “İslam ülkelerine önder olan ülke” kodu ile söylemlerinde İslam ülkelerinin lideri konumunda olduğu temasını işlemektedir. “Yükselen vizyoner ülke” kodu ile Türkiye’nin dünyada bir gelecek vizyonuna sahip olduğunu belirtmektedir. “Kültürler ve medeniyetler arasında köprü ülke” kodu ile Doğu ve Batı kültürleri ve medeniyetleri arasında köprü vazifesi gördüğünü ve birleştirici bir rol oynadığını ifade etmektedir. “Modern ve dünyaya açık ülke” kodu ile Türkiye’nin içe dönük ve belli kalıplara sıkışmış bir ülke olmaktan ziyade modern ve dünyaya açık, Avrupa ve Batı ile uyumlu bir ülke olduğunu belirtmektedir.

“Özgün ve zengin tarihi miras” kodu ile Türkiye’nin tarihsel olarak medeniyetlerin beşiği olan kadim bir coğrafyada köklü bir geçmişe sahip olduğu belirtilmektedir. “Yükselen ekonomi” kodu ile Türkiye’nin ekonomik anlamda dünyada söz sahibi olmaya çalıştığı ifade edilmektedir. “Uluslararası krizlerde etkili aktör olan ülke” kodu ile Rusya-Ukrayna Savaşı, Orta Doğu ve Afrika’daki krizlerde Türkiye’nin çözüm bulmak ve barışın yeniden tesisi için gayret gösteren etkili bir aktör olduğu belirtilmektedir. “İnsanı merkeze alan küresel siyaset” kodu ile Türkiye’nin yürüttüğü siyasette kendi çıkarlarını değil insanı, mazlumlara ve mağdurlara merkeze aldığı söylenmektedir. “Yurtta sulh cihanda sulh anlayışı” ile Türkiye’nin yayılcı bir politika izlemediği, başka ülkelerin topraklarında veya deniz yetki alanlarında gözü olmadığı, dünya barışı istediği ve savaştan yana olmadığı belirtilmektedir. “Etkin bölgesel güç” kodu ile bölgesinde ve çevresinde ağırlığı olan bir ülke olduğu belirtilmektedir. “Barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke” kodu ile uluslararası arenada anlaşmazlıkların çözülmesinde, barış ve güvenliğin tesis edilmesinde ve istikrarın sağlanmasında Türkiye’nin etkin bir rol oynadığına dikkat çekilmektedir. “Hikâyesini ve önceliklerini anlatması” kodu ile uluslararası topluma Türkiye’nin başarı hikâyesinin anlatılması teması kullanılmaktadır.

Yunanistan Başbakanı; “Uluslararası hukuk ve bölgesel güvenlik vurgusu” kodu ile; Yunanistan’ın Türkiye ile ilgili sorunlarda uluslararası hukuka önem ve öncelik verdiğini vurgulamaktadır. Öte yandan Türkiye’ye karşı AB’nin yaptırımlar uygulanması gerektiğini söylemektedir. “Savaş karşıtı ülke” kodu ile Yunanistan’ın barış yanlısı olduğu, savaşa karşı olduğu belirtilmektedir. “Kültürler ve medeniyetler arasında köprü” kodu ile Yunanistan’ın, Batı medeniyetinin kaynağı olduğu ve Avrupa ile Asya arasında bir köprü vazifesi gördüğü belirtilmektedir. “AB’nin ortak karar alması isteği” kodu ile Yunanistan’ın, AB’nin Türkiye’ye yönelik ortak tutum sergilemesi ve yaptırım kararları alması talebi gündeme getirilmektedir.

“Diğer ülkeleri etkileyen Hristiyan ülke” kodu ile dinsel bağlamda diğer ülkelerle dayanışma arayışında olduğu ve bu konuda nüfuzu olduğu ifade edilmektedir. “Kültürel özgünlük ve çeşitlilik” kodu ile Yunan kültürünün kendine özgü olduğu, köklü bir geçmişi olduğu ve çeşitliliğe açık olduğu belirtilmektedir. “Uluslararası krizlerden etkilenen ülke” kodu ile Yunanistan’ın bölgesel ve küresel krizlerden etkilenen ve zarar gören ülke olduğu öne çıkarılmaktadır. “İnsanı merkeze alan küresel siyaset” kodu ile Yunanistan’ın insanı önemseyen bir siyaset yürüttüğü teması ifade edilmektedir. “Etkin bölgesel güç” kodu ile Yunanistan’ın bölgesinde ve çevresindeki etki alanına vurgu yapılmaktadır.

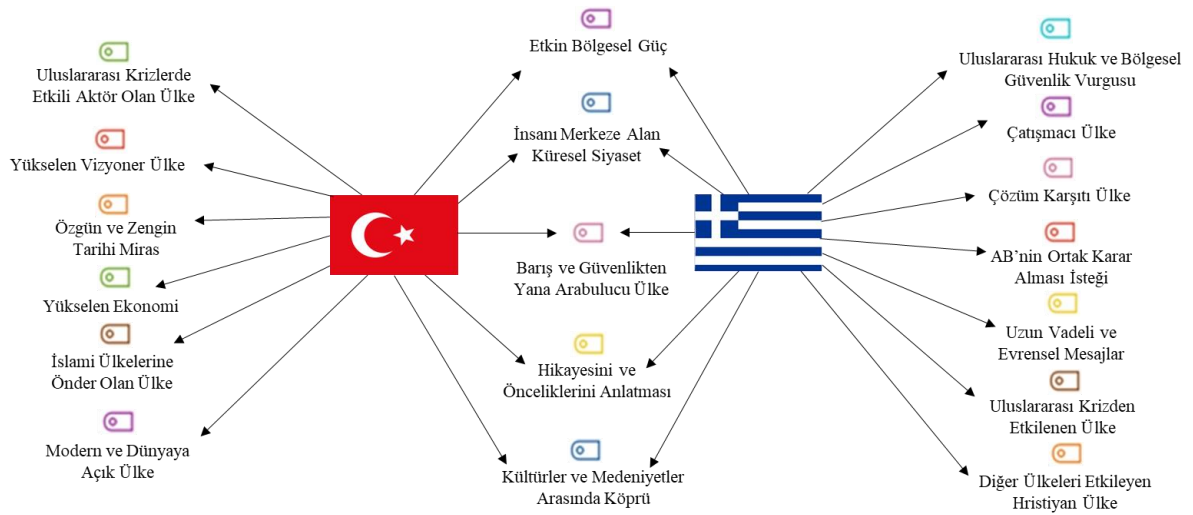
“Barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke” kodu ile Yunanistan’ın savaştan yana değil, dünyada barış ve güvenlikten yana olduğu, anlaşmazlıkların çözümlenmesinde arabulucu bir ülke olduğu yönünde vurgu yapılmıştır. “Uzun vadeli ve evrensel mesajlar” kodu ile Yunanistan’ın kalıcı ve evrensel mesajlar vermeye çalıştığı ifade edilmektedir. “Hikâyesini ve önceliklerini anlatması” kodu ile Yunanistan’ın uluslararası topluma kendi başarı hikâyesini ve önceliklerini Türkiye’ye göre daha yoğun bir şekilde anlatmaya çalıştığı görülmektedir. Yunanistan Başbakanı söylemlerinde “Çatışmacı ülke” ve “Çözüm karşıtı ülke” kodları ile Türkiye’ye yönelik Türkiye’nin bölgede “çatışmadan yana olduğu”, “çatışma çıkarmaya” çalıştığı, “çözümünden yana değil çözüm karşıtı olduğu” şeklindeki iddiaları gündeme getirmiştir.

Şekil 4.13. Temalar Kategorisine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye; “uluslararası krizlerde etkili bir aktör olma”, “etkin bölgesel güç”, “barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke” temalarını öne çıkarırken, Yunanistan; “uluslararası hukuk ve bölgesel güvenlik vurgusu”, “etkin bölgesel güç” ve (Türkiye’ye yönelik) “çatışmacı ülke” temalarını öne çıkarmıştır. Yunanistan’ın, Türkiye’nin bölgede çatışmacı olduğuna dair suçlayıcı teması bir stratejik iletişim aracı olarak dezenformasyon ve propaganda söylemine işaret etmektedir.

Şekil 4.14. Türkiye ve Yunanistan’a Göre Temalar Kategorisine İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan temalarda ortak olarak; “Etkin bölgesel güç”, “İnsanı merkeze alan küresel siyaset”, “Barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke”, “Hikâyesini ve önceliklerini anlatması” ve “Kùltürler ve medeniyetler arasında köprü” temalarını kullanmıştır.

Yunanistan, Türkiye’den farklı olarak; “Uluslararası hukuk ve bölgesel güvenlik vurgusu”, “AB'nin ortak karar alması isteği”, “Diğer ülkeleri etkileyen Hristiyan ülke”, “Uzun vadeli ve evrensel mesajlar” ve “Uluslararası krizlerden etkilenen ülke” temaları

ile birlikte Türkiye’ye yönelik “Çatışmacı ülke” ve “Çözüm karşıtı ülke” temalarını kullanmıştır.

Türkiye ise, Yunanistan’dan farklı olarak; “Uluslararası krizlerde etkili aktör olan ülke”, “İslam ülkelerine önder olan ülke”, “Yükselen vizyoner ülke”, “Modern ve dünyaya açık ülke”, “Özgün ve zengin tarihi miras” ve “Yükselen ekonomi” temalarını kullanmıştır.

4.2.5.3. Mesajlar Kategorisine İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Hak ve menfaatlerin savunulması	2	AB'nin çıkarlarının savunulması	12
Dünya barışı	4	Egemenlik haklarının savunulması	23
Güçlü diplomasi	28	Diyalog ile çözüm arayışı	22
Mazlumun yanında olma	20	Terörizm ve aşırıcılıkla mücadele	2
Güçlü altyapı	10	Uluslararası hukukun desteklenmesi	13
Dünya beşten büyüktür	2	Türkiye'nin NATO birliğini tehdit etmesi	3
Milliyetçiliğe ilişkin öğeler	17	Transatlantik değerlerde birleşme	1
Dini öğeler	3	Türkiye'nin yıkıcı komşu olması	20
Küresel sistemin bozuklukları	13	Küresel sistemin bozuklukları	4
		Güçlü diplomasi	13
		Bölgesel bağların güçlendirilmesi	12

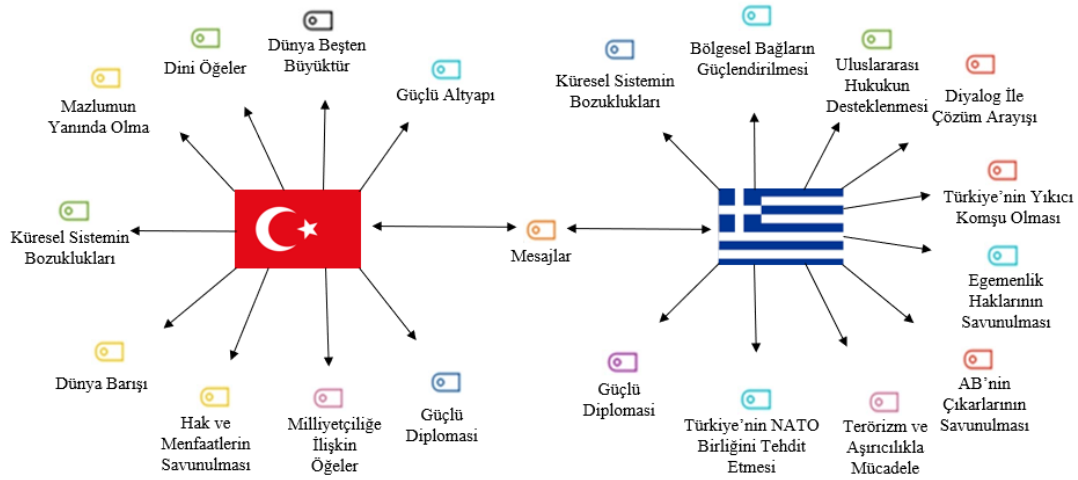
Tablo 4.8. Mesajlar Kategorisine İlişkin Kodlar

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı “Hak ve menfaatlerin savunulması” kodu ile Türkiye’nin ulusal hak ve menfaatlerini korumakta kararlı

olduğu mesajını vermektedir. “Dünya barışı” kodu ile dünya barışı için çalıştığını, savaştan yana olmadığını barıştan yana olduğunu söylemektedir. “Güçlü diplomasi” kodu ile Türkiye’nin sorunları diplomasi yoluyla çözüme yanlısı olduğunu bildirmektedir. “Mazlumun yanında olma” kodu ile Türkiye’nin Filistin halkı ve Suriyeli sığınmacılar gibi diğer ülkelerde yaşanan sorunlarda mazlumların yanında yer aldığını ifade etmektedir. “Güçlü altyapı” kodu ile Türkiye’nin tarihsel, askeri ve politik unsurlarıyla güçlü bir millî altyapısı olduğu belirtilmektedir. “Dünya beşten büyüktür” kodu ile dünyada yaşanan sorunlarda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin daimi üyesi beş büyük ülkenin aldığı kararların ya da veto eden tutumlarının dünyada adil bir ortam yaratmadığını, insanlık dramlarına neden olduğunu, diğer ülkelerin de BM karar mekanizmasında söz sahibi olması gerektiğini belirtmektedir. “Milliyetçiliğe ilişkin öğeler” kodu ile milliyetçiliğe ilişkin öğelerin kullanıldığı görülmektedir. “Dini öğeler” kodu ile Ayasofya’nın cami olarak açılması ve diğer dinsel öğelere aktif olarak değinildiği görülmektedir. “Küresel sistemin bozuklukları” kodu ile Türkiye’nin yaşanan bölgesel ve küresel krizlerde uluslararası sistemin çözüm üretmediği, sorunlu olduğu ve değişime ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

Yunanistan Başbakanı ise; “AB’nin çıkarlarının savunulması” kodu ile AB’nin hem ortak çıkarlarının hem de birlik içerisindeki ülkelerin çıkarlarını koruması gerektiği mesajını vermekte, Türkiye-Yunanistan arasındaki sorunları Türkiye-AB sorunları haline getirmeye çalışmaktadır. “Egemenlik haklarının savunulması” kodu ile ülkesinin Doğu Akdeniz’de egemenlik haklarını savunmakta olduğu ifade edilmektedir. “Diyalog ile çözüm arayışı” kodu ile Türkiye ile olan sorunlarının çözümünde diyalog yolunu tercih ettiklerini, fakat Türkiye’nin diyalog yolunu kapattığını bildirmektedir. “Terörizm ve aşırıcılıkla mücadele” kodu ile Yunanistan’ın terörizm ve aşırıcılıkla mücadele eden bir ülke olduğu ifade edilmektedir. “Uluslararası hukukun desteklenmesi” kodu ile uluslararası hukukun Türkiye’ye karşı, Yunanistan’dan yana olduğu yönünde bir algı

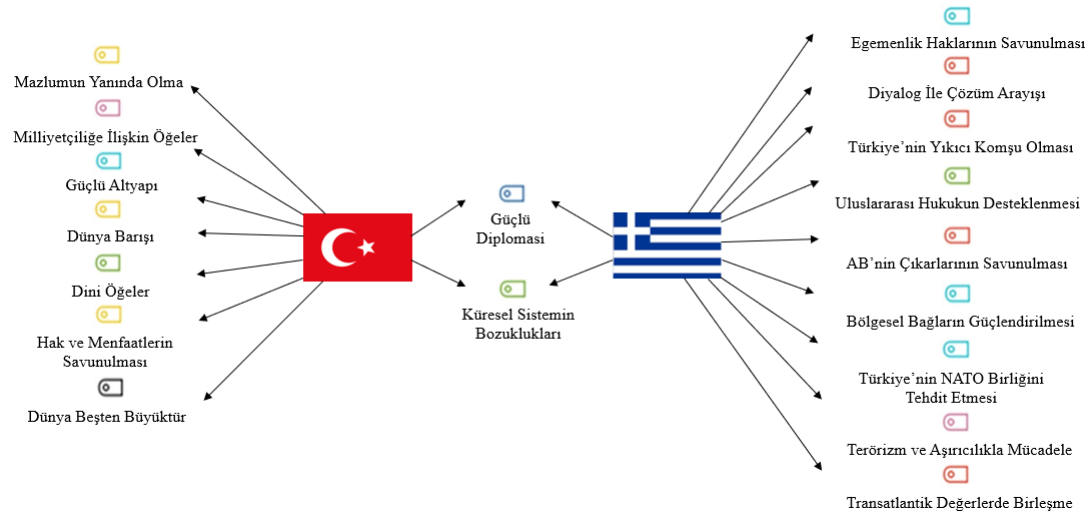
yaratılmak istenmektedir. “Türkiye'nin NATO birliğini tehdit etmesi” kodu ile Türkiye'nin Doğu Akdeniz faaliyetleri ile NATO'yu tehdit ettiği iddia edilmektedir. “Transatlantik⁹⁷⁴ değerlerde birleşme” kodu ile Yunanistan'ın ile Avro-Atlantik bölgenin bütünleşik olduğu yönünde mesaj verilmektedir. “Türkiye'nin yıkıcı komşu olması” kodu ile Türkiye'ye yönelik Yunanistan ne kadar girişimde bulursa da Türkiye'nin sürekli sorun çıkarttığı iddia edilmektedir. “Bölgesel bağların güçlendirilmesi” kodu ile Doğu Akdeniz'deki diğer aktörlerle bağların güçlendirildiği mesajı verilmektedir. “Güçlü diplomasi” kodu ile Doğu Akdeniz konusunda Türkiye'ye karşı güçlü bir diplomasi yürütüldüğü ifade edilmektedir. “Küresel sistemin bozuklukları” kodu ile dünyadaki sorunların sistemsel olduğunu belirtmekte ve ayrıca Türkiye'ye karşı AB'nin yaptırım uygulamasını istemelerine rağmen AB'nin yaptırım uygulamamasından dolayı serzenişte bulunmaktadır.

Şekil 4.15. Mesajlar Kategorisine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye mesajlar olarak güçlü diplomasiyi 28 defa kullanırken, Yunanistan 13 defa kullanmaktadır. Türkiye küresel sistemin bozuklukları mesajını 13 defa kullanırken, Yunanistan 4 defa kullanmaktadır.

⁹⁷⁴ Transatlantik, 2'nci Dünya Savaşı sonrasında oluşan konjonktür çerçevesinde Atlas Okyanusu'nun her iki tarafındaki Avrupa ve Kuzey Amerika'nın ortak işbirliğini ve güvenliğini ifade eden bir kavramdır.

Şekil 4.16. Türkiye ve Yunanistan'a Göre Mesajlar Kategorisine İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan mesajlarda ortak olarak güçlü diplomasi ve küresel sistemin bozuklukları mesajlarına yer vermiştir. Türkiye Yunanistan'dan farklı olarak mesajlarda mazlumun yanında olma, milliyetçiliğe ilişkin öğeler, güçlü altyapı, dünya barışı, dini öğeler, hak ve menfaatlerin savunulması ve dünya beşten büyüktür mesajlarını üretmektedir. Yunanistan Türkiye'den farklı olarak mesajlarda AB'nin çıkarlarının savunulması, egemenlik haklarının savunulması, diyalog ile çözüm arayışı, terörizm ve aşırıçılıkla mücadele, uluslararası hukukun desteklenmesi, Türkiye'nin NATO birliğini tehdit etmesi, Transatlantik değerlerde birleşme, Türkiye'nin yıkıcı komşu olması ve bölgesel bağların güçlendirilmesi mesajlarını üretmektedir.

4.2.6. Tarafların Dış Politika Faaliyetlerine İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Yumuşak güç politikası	18	Yumuşak güç politikası	53
Stratejik ortaklık antlaşmaları	7	Stratejik ortaklık antlaşmaları	17
Yabancı ülke liderleri ile görüşmeler	8	Yabancı ülke liderleri ile görüşmeler	14

Güvenlik politikası	19	Güvenlik politikası	7
Savunma politikası	30	Savunma politikası	22
Kamu diplomasisi	16	Kamu diplomasisi	9
Silahlanma ve modernizasyon faaliyetleri	2	Silahlanma ve modernizasyon faaliyetleri	6
Yaptırım kararları girişimlerine tepki	1	Yaptırım kararları girişimleri	10
		AB düzeyinde çok taraflı diplomasi	5
		Şikâyet diplomasisi	12
		Yabancı aktörlerle ittifak	24
		Yunanistan'ın yaptığı antlaşmalar	11

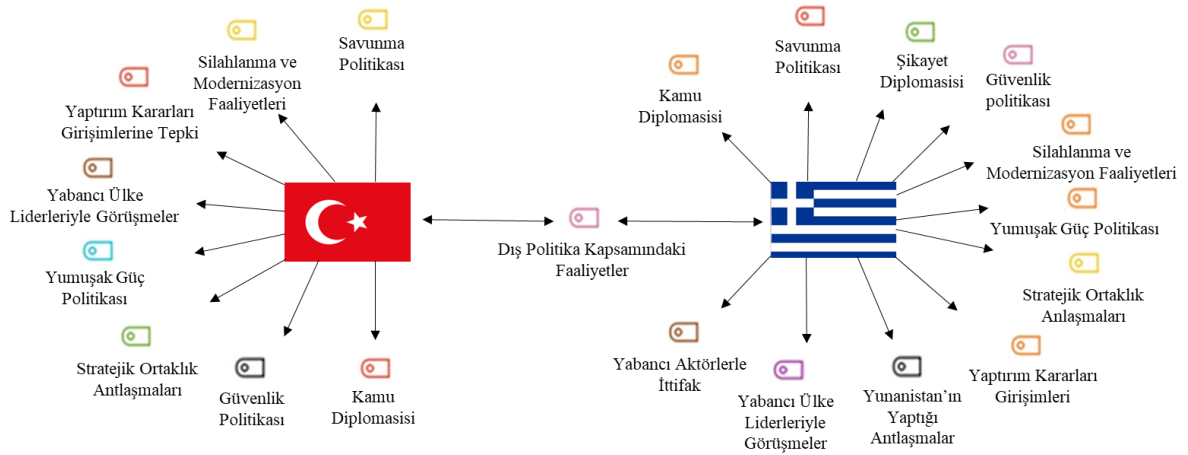
Tablo 4.9. Tarafların Dış Politika Faaliyetlerine İlişkin Kodlar

Tablo 4.9’da görüldüğü üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı “Yumuşak güç politikası” kodu ile Türkiye’nin Yunanistan ile yaşanan dış politika sorunlarının çözümünde yumuşak güç politikasına öncelik verdiğini ifade etmektedir. Türkiye yumuşak güç politikası olarak; kamu diplomasisi, kültürel ilişkiler ve politikalar, ekonomik ilişkiler ve insani yardım gibi yolları kullanmaktadır. “Stratejik ortaklık antlaşmaları” kodu ile Türkiye diğer aktörlerle örneğin Libya ile olan stratejik ortaklık antlaşmasını ifade etmektedir. “Yabancı ülke liderleri ile görüşmeler” kodu ile Türkiye’nin yabancı ülkelerin liderleri ile Doğu Akdeniz krizi esnasında görüşmeler yaptığı görülmektedir. “Güvenlik politikası” kodu ile Türkiye’nin ulusal güvenlik politikası hakkında bilgi verilmektedir. Türkiye’nin dış politikasının temelini Atatürk’ün ifade ettiği “Yurtta sulh, cihanda sulh” prensibi oluşturmaktadır. “Savunma politikası” kodu ile Türkiye’nin değişen savunma politikası ifade edilmektedir. Akdeniz’in jeopolitik ve jeoekonomik dinamikleri ve Libya’daki çatışmanın

bölgeselleşmesi, Türkiye'nin bölgedeki stratejik yöneliminde bir değişime yol açmıştır. Küresel düzeyde, jeopolitik rekabetin ve büyük güç mücadelesinin tırmanması, Türkiye'yi güvenlik ve dış politikalarında daha kararlı ve sonuç odaklı bir yaklaşım benimsemeye ve savunma stratejilerini yeniden gözden geçirmeye zorlamıştır. “Kamu diplomasisi” kodu ile Türkiye'nin kamu diplomasisine verdiği önem hakkında bilgi vermektedir. Kamu diplomasisinin önemi, dış politikasını destekleme ve yumuşak gücünden yararlanma kabiliyetinde yatmaktadır. Bu bağlamda, dış politika öncelikleriyle uyumlu kamu diplomasisi girişimlerinin yanı sıra teknoloji, turizm, eğitim, Türk dizileri ve insani yardımlar gibi çeşitli yumuşak güç unsurları, Türkiye'nin güvenilirliğini artırmaya ve hedef kitlelerin desteğini teşvik etmeye hizmet etmektedir. “Yaptırım kararları girişimlerine tepki” kodu ile Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı AB Konseyi'nden yaptırım kararları çıkarma girişimlerine yönelik tepki gösterilmektedir. “Silahlanma ve modernizasyon faaliyetleri” kodu ile bir yandan Yunanistan'ın silahlanma ve modernizasyon faaliyetlerini artırdığına dikkat çekerken bir yandan da Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyonuna yönelik vurgu yapılmaktadır.

Yunanistan Başbakanı ise; “Yumuşak güç politikası” kodu ile Yunanistan'ın yumuşak güç politikasına öncelik verdiğini ifade etmektedir. “AB düzeyinde çok taraflı diplomasi” kodu ile Yunanistan'ın AB'den Türkiye'ye karşı yürüttüğü diplomaside tek taraflı değil çok taraflı bir diplomasi yürütülmesi talebi vurgulanmaktadır. “Stratejik ortaklık antlaşmaları” kodu ile Yunanistan'ın Doğu Akdeniz konusunda GKRY, İsrail ve Mısır ile stratejik ortaklık antlaşmaları yaptığını söylemektedir. “Yabancı aktörlerle ittifak” kodu ile ABD, AB ve Fransa gibi aktörlerle ittifak ilişkilerini vurgulamaktadır. “Yabancı ülke liderleri ile görüşmeler” kodu ile Yunanistan Başbakanı'nın Almanya, Fransa veya İsrail devlet/hükümet başkanları ile görüşmelerde Doğu Akdeniz konusundaa bilgi alışverişinde bulunmaktadır. “Güvenlik politikası” kodu ile Yunanistan'ın güvenlik politikasına vurgu yapılmaktadır. “Savunma politikası” kodu ile

Yunan ulusal savunma politikasının yanı sıra bu politikanın ilkelerinden biri olan Yunanistan-GKRY Hellenizminin varlığını sürdürmesi, güvenliğinin garanti altına alınması konusu yaşamsal bir çıkar ve ulusal bir görev olarak düşünülmektedir. “Kamu diplomasisi” kodu ile Yunanistan’ın kamu diplomasisine verdiği önem vurgulanmaktadır. “Şikâyet diplomasisi” kodu ile Yunanistan’ın bir dış politika faaliyeti olarak Türkiye’yi yabancı devlet/hükümet başkanlarına ve görüştüğü diğer aktörlere şikâyet ettiği görülmektedir. AB, ABD, Fransa, Çin vd. aktörlerle görüşmelerinde Türkiye’yi şikâyet ederek bir politika yürütmüştür. “Yaptırım kararları girişimleri” kodu ile Yunanistan; Türkiye’ye karşı AB Konseyi’nde ve ABD gibi diğer ortaklarından yaptırım kararları çıkarmaya çalışmaktadır. “Yunanistan’ın yaptığı antlaşmalar” kodu ile Yunanistan Türkiye’ye karşı diğer aktörler ile yaptığı antlaşmaları bir dış politika aracı olarak kullanmaktadır. “Silahlanma ve modernizasyon faaliyetleri” kodu ile Yunanistan’ın Türkiye’ye karşı ordusunu ve donanmasını modern savaş platformları ve silahları ile donatmaya ve güçlendirmeye çalıştığı bildirilmektedir.

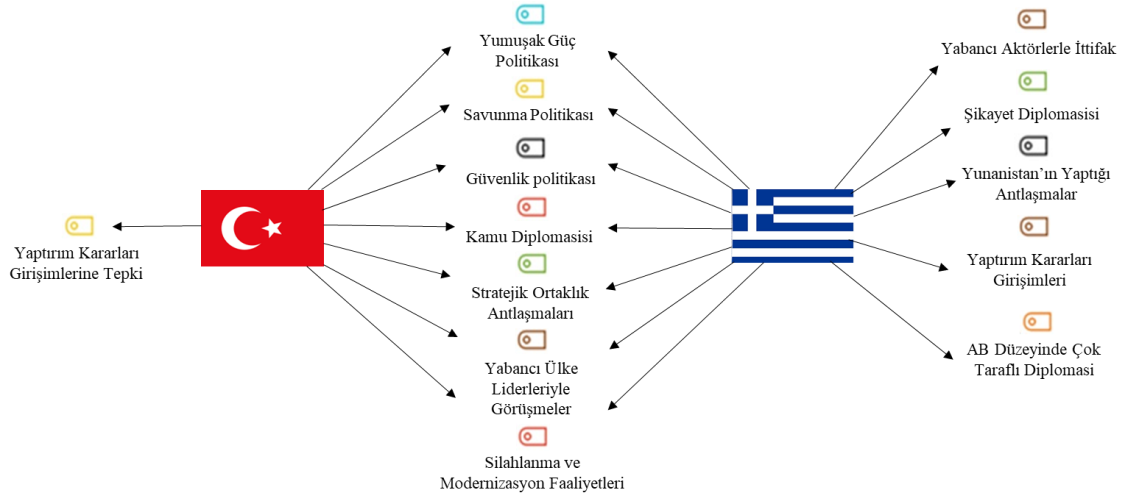

Şekil 4.17. Tarafların Dış Politika Faaliyetlerine İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye, dış politika kapsamındaki faaliyetler olarak Yumuşak güç politikasını 18 defa vurgularken, Yunanistan 53 defa vurgulamıştır. Türkiye stratejik ortaklık

antlaşmalarını 7 defa kullanırken, Yunanistan 17 defa kullanmıştır. Türkiye yabancı ülke liderleri ile görüşmeleri 8 defa kullanırken, Yunanistan 14 defa kullanmıştır. Türkiye güvenlik politikasını 19 defa kullanırken, Yunanistan 7 defa kullanmaktadır. Türkiye savunma politikasını 30 defa kullanırken, Yunanistan 22 defa kullanmaktadır. Türkiye kamu diplomasisini 16 defa kullanırken, Yunanistan 9 defa kullanmaktadır.

Şekil 4.18. Türkiye ve Yunanistan'ın Dış Politika Faaliyetlerine İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan dış politika kapsamındaki faaliyetlerinde ortak olarak Yumuşak güç politikası, Stratejik ortaklık antlaşmaları, Yabancı ülke liderleri ile görüşmeler, Güvenlik politikası, Savunma politikası, Kamu diplomasisi, Silahlanma ve modernizasyon faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Türkiye Yunanistan'dan farklı olarak dış politika söylemlerinde Yunanistan'ın AB nezdinde Türkiye'ye yönelik yaptırım kararları girişimlerine tepki göstermektedir.

Yunanistan Türkiye'den farklı olarak dış politikası kapsamında; Şikâyet diplomasisi, Yaptırım kararları çıkarma girişimleri, Yunanistan'ın yaptığı antlaşmalar, AB düzeyinde çok taraflı diplomasi ve Yabancı aktörlerle ittifak faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Doğu Akdeniz krizinde Yunanistan'ın silahlanma ve modernizasyon faaliyetlerine büyük bir hız verdiği, Fransa ve ABD gibi ortaklarından savunma sanayii ürünleri almaya yöneldiği, bununla birlikte Türkiye'ye savunma sanayii ürünleri verilmemesine yönelik askerî, siyasi ve ekonomik konularda AB Konseyi'nden yaptırımlar uygulanması amacıyla AB'yi ikna etmek için yoğun çabalarda bulunduğu görülmektedir. Ancak gelişmeler Yunanistan'ın beklediği gibi gerçekleşmemiş, Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetlerine ilişkin birkaç kişi ve kuruluş yaptırım listesine alınmış, Almanya Şansölyesi Angela Merkel başta olmak üzere sağduyulu liderler Yunanistan'ın görüşlerine katılmamış, AB zirvesinden Türkiye'ye yönelik yaptırım kararları çıkmadığı gibi Türkiye ile diyalog kanallarının açık tutulması, olumlu gündeme odaklanması, milyonlarca mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin desteklenmesi, AB-Türkiye ilişkilerinde yeni bir sayfa açılması ve Yunanistan-Türkiye arasında istikşafî görüşmelere devam edilmesi yönünde görüşler AB zirvesinde hâkim olmuştur.⁹⁷⁵

4.2.7. Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Zalimler karşısında asla baş eğmedik ⁹⁷⁶	15	Türkiye'nin yasa dışı ve provokatif eylemler sergilemesi	12
İyi niyet ve yapıcı tutum sergileme	12	Türkiye'nin uluslararası hukuka uymadığı / saygı duymadığı	5
AB'nin birkaç ülkenin beklentilerine istedikleri cevabı vermemesi	3	Türkiye'nin barış / güvenlik / istikrarı tehdit eden ülke olması	3
Haklarımızı korumaya devam edeceğiz	23	Uluslararası Adalet Divanı'nda çözüme gidilebileceği	13

⁹⁷⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı, European Council Meeting (10-11 December 2020) Conclusions, https://www.ab.gov.tr/avrupa-birligi-zirve-sonuc-bildirgeleri_45449.html (Erişim Tarihi: 17.05.2024)

⁹⁷⁶ Konuşmadaki orjinal haliyle alınmıştır.

Barıştan, işbirliğinden ve adaletin tesis edilmesinden yana	3	Doğu Akdeniz'de artan Türk suçluluğu	2
AB'nin stratejik körlükten bir an önce kurtulması gerekiyor	3	Türkiye'nin tek başına hareket etmesi, algı oyunları oynaması	5
Provokasyonlara rağmen daima sabırlı, soğukkanlı davranma	8	Provokasyonlara derhal son verin! ⁹⁷⁷	3
Libya'da darbecileri kullanarak başka oyunun içine girme	10	Yunanistan'ın egemenlik hakları pahasına provokatif tutumu	28
Türkiye'nin haklarını gasp etmesine engel olmaya çalışma	6	Türkiye'nin istikrarsızlaştırıcı faktör olarak hareket etmesi	2
Kısa sürede hakkaniyete dayalı bir antlaşmanın olması	18	Doğu Akdeniz sorunlarının Yunanistan'ın yanında Avrupa'yı da ilgilendirdiği	13
Türkiye'nin doğal kaynaklar konusunda yok sayılması	5	Yunanistan, GKRY ve İsrail arasındaki üçlü ilişkiler	8
Doğu Akdeniz'de Türkiye'yi sahillerine hapsetmeye kalkma	8	Yunanistan'a ve GKRY'ye yönelik saldırgan davranışına son verme	10
Yunanistan'ın ve Rum kesiminin şımarıklıkları	9	Doğu Akdeniz'de yaşananların Avrupa'yı da tehdit etmesi	13
Doğu Akdeniz'de gerilimi tırmandıran adımlar	15	Türkiye'nin provokatif eylem ve söylemlerinin kınanması	17
CB Erdoğan'ın yabancı liderlerle bilgi alışverişi	25	Türkiye'nin provokasyonlarıyla baş etmenin yollarını ele alma	22
Deniz yetki alanlarının, kıta sahanlığı egemenliğinin korunması	5	Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırılması	9
Yunanistan'ın kışkırtmaları karşısında itidalli davranışlar	3	Siyasi Liderlere Doğu Akdeniz'deki gelişmeler hk. bilgiler verme	33
Kıbrıs Türkleri'nin haklarının çiğnenmesine, göz yumamayız	44	Türk provokasyonuna yanıt verme yollarının incelenmesi	31
Birlik dayanışması adı altında daha fazla haksızlık yapılması	6	CB Erdoğan ile deniz alanlarının sınırlandırılmasında tartışmaya hazır olma	13
Yunanistan'ın diplomasi masasına yaklaşıma başlaması	22	Salırdırgan eylemler yürüten Türkiye'nin riskler yaratması	9

⁹⁷⁷ Konuşmadaki orjinal haliyle alınmıştır.

Uluslararası hukuktan doğan meşru haklarını sonuna kadar savunma	26	Oruç Reis araştırma faaliyetlerine güçlü şekilde karşı çıkma	8
Faaliyetlere karşı haksız ve hukuksuz girişimleri esefle izleme	12		
Yunanistan'ın masaya oturmak yerine askeri güçleriyle efelenmesi	2		
Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerimiz özünde hak ve adalet arayışıdır	3		
Doğu Akdeniz'den Türkiye dışlanamaz	12		
Doğu Akdeniz'de Libya mutabakat muhtıralarına göre hareket	2		
Yunanistan ve Rumların Kışkırtmalarla yanlış adımlar attığı	49		

Tablo 4.10. Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar

Tablo 4.10'da görüldüğü üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı “Zalimler karşısında asla baş eğmedik” sloganı ile dünyada baskı ve zulüm yaşanmasında aktif rol oynayan devletlerin isteklerini yerine getirmediklerini ve mazlumin yanında yer aldıklarını ifade etmektedir. İyi niyet ve yapıcı tutumlar sergilediklerini ve her zaman uzlaşmacı olduklarını söylemektedir. AB'nin birkaç ülkenin (Yunanistan ve kendisine müzahir olan bazı devletler) beklentilerine istedikleri cevabı vermemesini olumlu karşıladıklarını ve AB'nin tarafsızlığını koruması gerektiğini bildirmektedir. “Haklarımızı korumaya devam edeceğiz” kodu ile Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları, kıta sahanlığı, doğal kaynaklar ve diğer konularda Yunanistan'ın Türkiye'nin haklarını gasp etmesine asla müsaade edilmeyeceği ifade edilmektedir. “Barıştan, işbirliğinden ve adaletin tesis edilmesinden yana” kodu ile Türkiye'nin Yunanistan'a karşı savaş yanlısı olma veya haklarını gasp etmeye çalışma gibi bir durumunun olmadığını söylemektedir. “AB'nin stratejik körlükten bir an önce kurtulması gerekiyor” kodu ile AB'nin tamamen

Yunanistan'ı haklı gördüğünü, Yunanistan'ın yönlendirmeleriyle hareket ettiğini ve bundan vazgeçmesi ve tarafsız olması gerektiğini ifade etmektedir.

“Provokasyonlara rağmen daima sabırlı, soğukkanlı davranma” kodu ile Yunanistan'ın sergilediği provokasyonlara karşı Türkiye'nin sabırlı ve soğukkanlı davrandığı, manipüle olmadığı söylenmektedir. “Libya’da darbecileri kullanarak başka oyunun içine girme” kodu ile Doğu Akdeniz konusunda Libya’nın BM’nin de tanıdığı tek meşru hükümet olan UMH ile antlaşma sağlayan Türkiye’ye karşı darbecileri kullanarak başka jeopolitik planlar işletilmeye çalışıldığı vurgulanmaktadır. “Türkiye’nin haklarını gasp etmesine engel olmaya çalışma” kodu ile Türkiye’nin amacının Yunanistan'ın Türkiye’nin haklarını gasp etmesini engellemeye çalışmak olduğu ifade edilmektedir. “Kısa sürede hakkaniyete dayalı bir antlaşmanın olması” kodu ile Türkiye’nin Yunanistan ile Doğu Akdeniz konusunda karşılıklı mutabakat ve anlaşmaya yönelik bir diplomasi yürüttüğü anlaşılmaktadır.

“Türkiye’nin doğal kaynaklar konusunda yok sayılması” kodu ile Doğu Akdeniz’deki doğal kaynakların sahiplenilmesi ve çıkarılması konusundaki girişimlerde Türkiye’nin yok sayılmaya çalışıldığı belirtilmektedir. “Doğu Akdeniz’de Türkiye’yi sahillerine hapsedmeye kalkma” kodu ile Türkiye’nin Mavi Vatan’ının Türk kıyılarındaki 10 km²’lik yüzölçüme sahip küçük bir ada olan Meis için yaklaşık 41 bin km²’lik bir deniz yetki alanı talep ve iddia edilmesi ve bu suretle Türkiye’nin kıta sahanlığının Yunanistan tarafından gasp edilerek Türkiye’nin Antalya Körfezi’ne hapsedilmek istendiği vurgulanmakta ve bu iddialara tepki gösterilmektedir. “Yunanistan'ın ve Rum kesiminin şımarıklıkları” kodu ile Doğu Akdeniz konusunda söz konusu ikilinin AB ve diğer devletlerin himayesinde uzlaşmaz tutum sergilediği belirtilmektedir. “Doğu Akdeniz’de gerilimi tırmandıran adımlar” kodu ile Yunanistan'ın girişimlerinin gerilimi tırmandırdığı ifade edilmektedir. “CB Erdoğan’ın yabancı liderlerle bilgi alışverişi” kodu ile Türkiye Cumhurbaşkanı’nın görüştüğü

liderlerle Doğu Akdeniz konusunda bilgi alışverişinde bulunduğu ifade edilmektedir. “Deniz yetki alanlarının, kıta sahanlığı egemenliğinin korunması” kodu ile Türkiye’nin deniz yetki alanlarında ve kıta sahanlığında egemenliğini korumaya kararlı olduğu söylenmektedir. “Yunanistan’ın kışkırtmaları karşısında itidalli davranışlar” kodu ile Türkiye’nin Yunanistan’ın kışkırtmalarına karşı sağduyulu davrandığı söylenmektedir. “Kıbrıs Türklerinin haklarının çiğnenmesine, göz yumamayız” kodu ile KKTC’nin de haklarının korunduğu ve korunmaya devam edileceği ifade edilmektedir. “Birlik dayanışması adı altında daha fazla haksızlık yapılması” kodu ile Yunanistan’ın AB’de birlik dayanışması şemsiyesi altında Türkiye’ye karşı ortak tutum alınması için çalıştığı belirtilmektedir. “Yunanistan’ın diplomasi masasına yaklaşmaya başlaması” kodu ile Yunanistan’ın öncesinde her ne kadar Türkiye’ye karşı uzlaşmaz bir tutum sergilese de kriz esnasında artık diplomasi masasına yeşil ışık yaktığı bildirilmektedir.

“Uluslararası hukuktan doğan meşru haklarını sonuna kadar savunma” kodu ile Türkiye’nin uluslararası hukuktan doğan *ab initio* ve *ipso facto* haklarından asla vazgeçmeyeceği ifade edilmektedir. “Faaliyetlere karşı haksız ve hukuksuz girişimleri esefle izleme” kodu ile Yunanistan’ın Oruç Reis sismik araştırma gemisi faaliyetlerine yönelik sahadaki girişimlerinin takip edildiği söylenmektedir. “Yunanistan’ın masaya oturmak yerine askeri güçleriyle efelenmesi” kodu ile Yunan tarafının diplomasi yerine sert güç kullanmaya teşebbüs ettiği söylenmektedir. “Doğu Akdeniz’deki faaliyetlerimiz özünde hak ve adalet arayışıdır” kodu ile Türkiye’nin esasında kendi payına düşen haklarının ve adil çözümün taraftarı olduğu ifade edilmektedir. “Doğu Akdeniz’den Türkiye dışlanamaz” kodu ile Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki denklemin dışarısında bırakılamayacağı belirtilmektedir. “Doğu Akdeniz’de Libya mutabakat muhtıralarına göre hareket” kodu ile Türkiye’nin BM’nin de tanıdığı Libya meşru hükümeti ile yaptığı mutabakata ve antlaşmalara göre davrandığı ve Trablus hükümetine destek

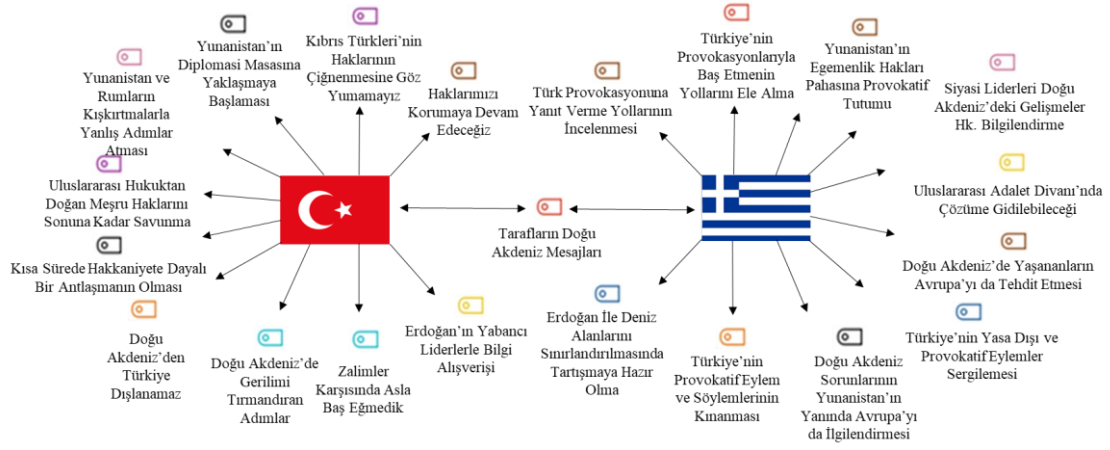
verdiği ifade edilmektedir. “Yunanistan ve Rumların Kışkırtmalarla yanlış adımlar attığı” kodu ile Türkiye’nin kışkırtılmaya çalışıldığı vurgulanmaktadır.

Tablo 4.10’da görüldüğü üzere, Yunanistan Başbakanı “Türkiye’nin yasa dışı ve provokatif eylemler sergilemesi” kodu ile Türkiye’nin Yunanistan’ın provokatif olduğu yönündeki söylemine karşın Yunanistan da Türkiye’nin provokatif olduğunu iddia etmektedir. “Türkiye’nin uluslararası hukuka uymadığı / saygı duymadığı” kodu ile Türkiye’nin hukuka aykırı davrandığını belirtmektedir. “Türkiye’nin barış / güvenlik / istikrarı tehdit eden ülke olması” kodu ile Türkiye’yi tehdit ülke olarak gördüğünü belirtmektedir. “Uluslararası Adalet Divanı’nda çözüme gidilebileceği” kodu ile daha önce UAD’nin zorunlu yargı yetkisine çekince koymuş olmasına rağmen 2020 Doğu Akdeniz krizinde UAD’ye gitme konusunu birçok defa gündeme getirmiştir. Ancak bu konuda Yunanistan’ın eylem ve söylemlerinin birbirini tutmadığı, öncelikle UAD’ye yönelik çekincesini geri alması gerekmektedir. “Doğu Akdeniz’de artan Türk suçluluğu” kodu ile kendisini adeta uluslararası bir mahkeme yerine koyup Türkiye’nin suçlu olduğuna dair bir algı yaratmaya yönelik dezenformasyon ve propaganda faaliyeti gerçekleştirmektedir. “Türkiye’nin tek başına hareket etmesi, algı oyunları oynaması” kodu ile Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de tek taraflı hareket ettiğini ve algı yönetimi yapmaya çalıştığını iddia etmektedir. “Provokasyonlara derhal son verin!” kodu ile Türkiye’nin provokasyonlarına devam ettiğini ve buna sön vermesi gerektiğini, yüksek bir tonla ifade etmektedir.

“Yunanistan’ın egemenlik hakları pahasına provokatif tutumu” kodu ile Türkiye’nin Yunanistan’ın egemenlik haklarına müdahale ettiğini öne sürmektedir. “Türkiye’nin istikrarsızlaştırıcı faktör olarak hareket etmesi” kodu ile Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de istikrarı bozduğunu belirtmektedir. “Doğu Akdeniz sorunlarının Yunanistan’ın yanında Avrupa’yı da ilgilendirmesi” kodu ile Yunanistan, Avrupa’yı da konunun tarafı olmaya zorlamaktadır. “Yunanistan, GKRY ve İsrail arasındaki üçlü

ilişkiler” kodu ile Yunanistan’ın GKRY ve İsrail ile ortak ittifak kurduklarını ifade etmektedir. “Yunanistan'a ve GKRY'ye yönelik saldırgan davranışına son verme” kodu ile Türkiye’nin söz konusu ikiliye yönelik sözde saldırgan davranışlarına son vermesini istemektedir. “Doğu Akdeniz'de yaşananların Avrupa'yı da tehdit etmesi” kodu ile Avrupa’nın tehdit edildiğini, denklemin bir parçası olduğunu ve Türkiye’ye karşı Yunanistan’ın yanında tutum sergilemesi gerektiğini ifade etmektedir. “Türkiye'nin provokatif eylem ve söylemlerinin kınanması” kodu ile Yunanistan’ın Türkiye’yi kınadığı söylenmektedir. “Türkiye'nin provokasyonlarıyla baş etmenin yollarını ele alma” kodu ile Türkiye’nin kendi kıta sahanlığında yaptığını savunduğu sismik araştırma faaliyetlerini provokasyon olarak gördüklerini ve bununla baş etmek için yollar aradıklarını ifade etmektedir. “Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırılması” kodu ile Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması gerektiğini belirtmektedir. “Siyasi Liderlere Doğu Akdeniz'deki gelişmeler hk. bilgiler verme” kodu ile Yunanistan Başbakanı’nın yabancı siyasi liderlere Doğu Akdeniz krizinde gelişmeler hakkında sürekli bilgi verdiğini belirtmektedir. “Türk provokasyonuna yanıt verme yollarının incelenmesi” kodu ile Türkiye’ye nasıl yanıt vereceklerini araştırdıkları belirtilmektedir. “CB Erdoğan ile deniz alanlarının sınırlandırılmasında tartışmaya hazır olma” kodu ile Türkiye ile görüşmeye ve bu konuyu konuşmaya hazır olduklarını ifade etmektedir. “Saldırgan eylemler yürüten Türkiye’nin riskler yaratması” kodu ile Türkiye’nin bölgede riskler yarattığını ve müdahale edilmesi gerektiğini söylemektedir. “Oruç Reis araştırma faaliyetlerine güçlü şekilde karşı çıkma” kodu ile Doğu Akdeniz’de Oruç Reis’in sismik araştırmalarına güçlü bir şekilde karşı çıktıklarını belirtmektedir.

Şekil 4.19. Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye ve Yunanistan, Doğu Akdeniz krizinde birbirinden farklı ve bazen tamamen zıt mesajlar üretmiştir.

Şekil 4.20. Tarafların Doğu Akdeniz Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz konusunda verdiği mesajlarda ortak mesaj bulunmamaktadır. İki ülkenin de Doğu Akdeniz konusundaki mesajlarının birbirinden farklı olması yaşanan gerilimi ve görüş farklılıklarını teyit eder niteliktedir.

4.2.8. Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Provokasyonlara rağmen daima sabırlı, soğukkanlı davranılması	6	Türkiye'nin GKRY'nin egemenlik haklarını sorgulaması	28
Kıbrıs Türkleri'ne yönelik izolasyonlara son verilmesi	1	Oruç Reis'in Kıbrıs'ta uluslararası kararları rahatsız etmesi	6
Kıbrıs Türkleri ile Doğu Akdeniz konferansı düzenlenmesi	4	Yunanistan ve Kıbrıs arasında ulusal haysiyet ve ittifak yolu	1
KKTC, hepimiz için iftihar kaynağıdır	2	GKRY ve diğer ülkelerin enerji sektöründe işbirliği	7
Kıbrıs'ta 1,5 asırdır belirsizliğin hâkim olması	2	GKRY'nin yararına olan sonuçlara ulaşma	6
1974 Barış Harekâtı ile Kıbrıs'ın fiilen istikrara kavuşması	3	Provokatif eylemlerin GKRY ve AB'yi olumsuz etkilemesi	1
Kıbrıs meselesinde adil, kalıcı, sürdürülebilir çözüm	16	Türkiye'nin Kıbrıs'taki en yeni provokatif eylemleri	5
Kıbrıs meselesi çözülmeden GKRY'nin AB'ye üye yapılması	2	Maraş (Varosia) kentinde 46 yıldır kapalı sahil cephesinin açılması	4
Kapalı Maraş bölgesinin açılması, Kıbrıs için tarihidir	2	BMGK'de hem Yunanistan hem de GKRY'nin başarılı olması	1
Garantör Türkiye, KKTC'nin yanında olacaktır	4		

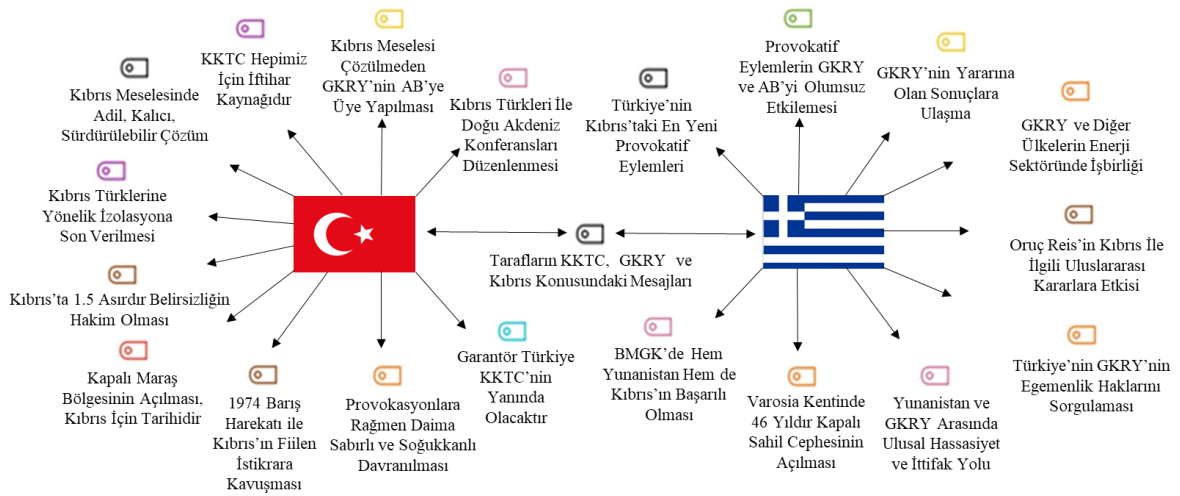
Tablo 4.11. Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar

Tablo 4.11'de görüldüğü üzere, Türkiye Cumhurbaşkanı “Provokasyonlarına rağmen daima sabırlı, soğukkanlı davranması” kodu ile Yunanistan-GKRY ikilisinin provokasyonlarına rağmen Doğu Akdeniz meselesinde Türkiye'nin daima sabırlı ve soğukkanlı davrandığını belirtmektedir. “Kıbrıs Türkleri'ne yönelik izolasyonlara son verilmesi” kodu ile Kıbrıs Türkleri'nin izolasyonlarının bitirilmesini ve tanınmasını istediğini belirtmektedir. “Kıbrıs Türkleri ile Doğu Akdeniz konferansı düzenlenmesi”

kodu ile Yunanistan ve diğer akötlerle birlikte Kıbrıs Türkleri'nin de katılacağı bir Doğu Akdeniz konferansı düzenlenmesi ve sorunların burada tartışılması gerektiği ve bu konuda muhataplara teklifte bulunulduğu ifade edilmiştir. “KKTC, hepimiz için iftihar kaynağıdır” kodu ile KKTC'nin meşru bir devlet olduğunu ifade etmektedir. “Kıbrıs'ta 1,5 asırdır belirsizliğin hâkim olması” kodu ile Britanya'nın Kıbrıs Adası'nın yönetimini aldığı 1878 tarihinden beri çözümsüzlüğün bu topraklarda hâkim olduğunu bildirmektedir. “1974 Barış Harekâtı ile Kıbrıs'ın fiilen istikrara kavuşması” kodu ile 1974 Barış Harekâtı ile güvenlik sorununun çözüldüğü ve her iki taraf için de Ada'da huzur ve istikrarın sağlandığı ifade edilmektedir. “Kıbrıs meselesinde adil, kalıcı, sürdürülebilir çözüm” kodu ile Kıbrıs'ta her iki tarafın da kabul edebileceği daimi bir çözüm istediklerini belirtmektedir. “Kıbrıs meselesi çözülmeden GKRY'nin AB'ye üye yapılması” kodu ile Kıbrıs meselesi çözülmeden ve 2004 yılında Annan Planı'na ilişkin referandumda Türklerin büyük bir çoğunluğu “Evet” oyu kullanırken Rumların büyük bir çoğunlukla “Hayır” oyu kullanmasına rağmen GKRY'nin AB'ye üye yapılmasının büyük bir haksızlık olduğunu ve AB'nin sözünü tutmadığını ifade etmektedir. “Kapalı Maraş bölgesinin açılması, Kıbrıs için tarihidir” kodu ile bölgenin turizme açılmasının yeni bir sayfa açtığını söylemektedir. “Garantör Türkiye, KKTC'nin yanında olacaktır” kodu ile anavatan ve garantör statüsü olan Türkiye'nin, KKTC'nin ve Kıbrıs Türk halkının daima yanında olacağını net olarak bildirmektedir.

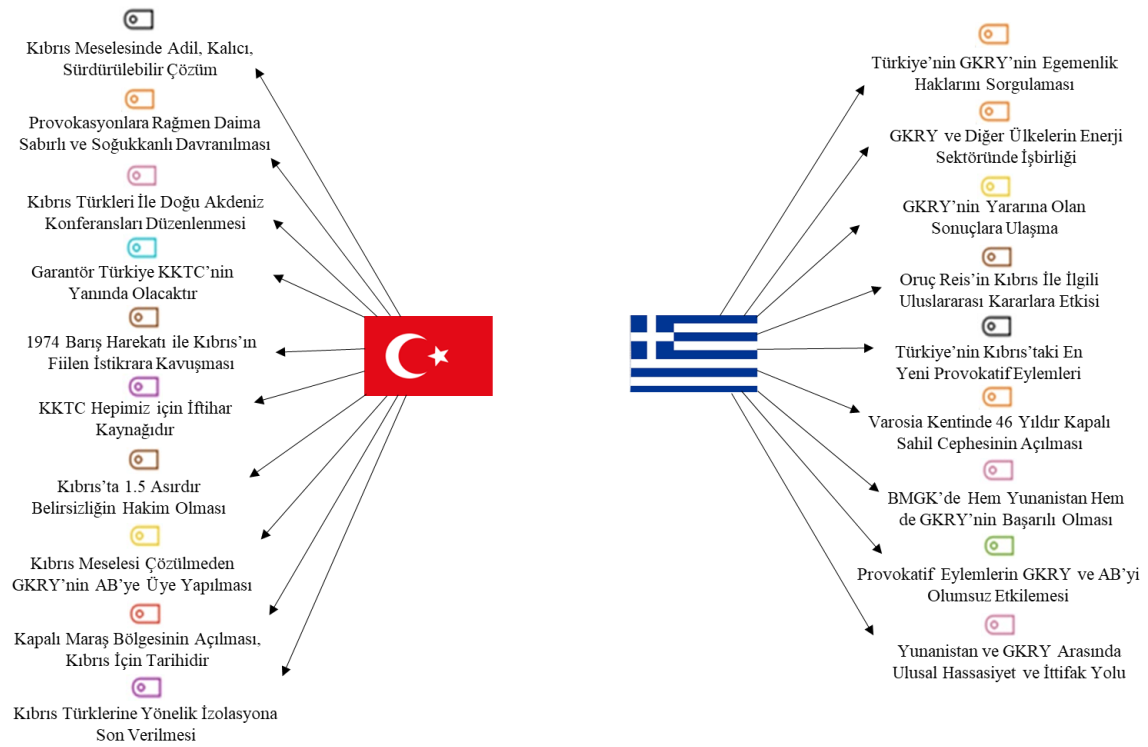
Tablo 4.11'de görüldüğü üzere, Yunanistan Başbakanı ise; “Türkiye'nin GKRY'nin egemenlik haklarını sorgulaması” kodu ile Türkiye'yi suçlamaktadır. “Oruç Reis'in Kıbrıs'ta uluslararası kararları rahatsız etmesi” kodu ile Türkiye'nin gerçekleştirdiği sismik araştırma faaliyetlerinin uluslararası kararları sözde ihlal ettiğini bildirmektedir. “Yunanistan ve GKRY arasında ulusal haysiyet ve ittifak yolu” kodu ile GKRY ile Yunanistan'ın ittifak içerisinde olduğunu söylemekte ve Helenizm'e vurgu yapmaktadır. “GKRY ve diğer ülkelerin enerji sektöründe işbirliği” kodu ile GKRY'nin

ilan ettiği sözde parsellerde faaliyet göstermek üzere başka devletlerin enerji şirketlerine ruhsat verdiğini ifade etmektedir. “GKRY’nin yararına olan sonuçlara ulaşma” kodu ile GKRY’yi desteklediklerini söylemektedir. “Provokatif eylemlerin Kıbrıs ve AB’yi olumsuz etkilemesi” kodu ile Türkiye’nin faaliyetlerinin GKRY’nin yanı sıra AB’yi de olumsuz etkilediği iddia edilmekte, AB’nin Türkiye’ye yönelik tutum sergilemesi istenmektedir. “Türkiye’nin Kıbrıs’taki en yeni provokatif eylemleri” kodu ile Maraş’ın 46 yıldır kapalı olan sahil kesiminin turizme açılmasının yeni bir provokatif eylem olduğu iddia edilmektedir. “Varosia kentinde 46 yıldır kapalı sahil cephesinin açılması” kodu ile Türkiye’nin Maraş kapalı bölgesinin bir kısmını kamuya açma kararı ile meydan okuduğunu iddia edilmekte ve tepki gösterilmektedir. “BMGK’de hem Yunanistan hem de GKRY’nin başarılı olması” kodu ile BMGK kararlarına işaret edilerek ikilinin Kıbrıs meselesinde haklı olduğu iddia edilmektedir.

Şekil 4.21. Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye ve Yunanistan KKTC, GKRY ve Kıbrıs konusunda ortak mesajlara sahip değildir. Bu durum anlaşmazlığın boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Şekil 4.22. Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan'ın KKTC, GKRY ve Kıbrıs konusunda ortak hiçbir mesajı bulunmamaktadır. İki ülkenin mesajları birbirinden farklı ve çoğu zaman birbirine zıttır.

4.2.9. Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Bir asır önce Sevr'i nasıl yırtıp atmışsak, bugün de Mavi Vatan'da ülkemize dayatılmaya çalışılan Sevr'e boyun eğmeyeceğiz.	2	Mısır'la imzaladığımız Antlaşma, “Mavi Vatan” söylemini kesin olarak yerle bir ediyor.	1
Vatanımızı savunmak Mavi Vatan'ı savunmakla aynı derecede önemlidir.	1		
Mavi Vatandan siber uzaya kadar her sahada egemenlik haklarımıza sahip çıkacağız.	1		

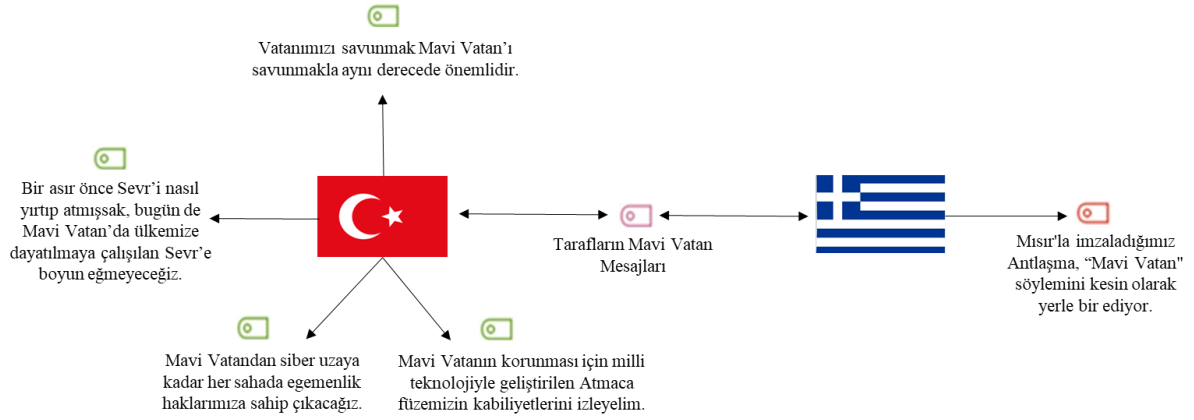
Mavi Vatanın korunması için milli teknolojiyle geliştirilen Atmaca füzemizin kabiliyetlerini izleyelim.	1		

Tablo 4.12. Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar

Tablo 4.12’de görüldüğü üzere Türkiye Cumhurbaşkanı; “Bir asır önce Sevr’i nasıl yırtıp atmışsak, bugün de Mavi Vatan’da ülkemize dayatılmaya çalışılan Sevr’e boyun eğmeyeceğiz.” kodu ile nasıl ki yüzyıl önce, Türkleri Anadolu’da Ankara ve çevresine sıkıştırmak ve tarihten silmek için Sevr Antlaşması’nın dayatılmasına karşın; Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğindeki İstiklal Harbi ile ülkeyi işgal eden emperyalist güçler ve onların vekili olan Yunanistan büyük bir yenilgiye uğratıldıysa, şimdi de Türklerin Mavi Vatan’ını gasp etmek ve Türkiye’yi Antalya Körfezi’ne hapsetmek için Doğu Akdeniz’de fabrikasyon bir haritayı öne süren Yunanistan’ın bu yaklaşımının asla kabul edilmeyeceğini ve yine benzer bir sonuçla karşılaşabileceğini belirtmektedir. Mavi Vatan’daki mücadeleyi İstiklal Harbi’ndeki mücadeleye benzetmektedir. “Vatanımızı savunmak Mavi Vatan’ı savunmakla aynı derecede önemlidir.” kodu ile Türkiye’nin çevre denizlerindeki kıta sahanlığının, deniz yetki alanlarının ve denizlerdeki haklarının savunulmasının anavatanı savunmakla eşdeğer olduğunu vurgulamaktadır. “Mavi Vatandan siber uzaya kadar her sahada egemenlik haklarımıza sahip çıkacağız.” kodu ile kara, deniz, hava, uzay ve siber olmak üzere Türkiye’nin haklarının her türlü rekabet ortamında korunacağı belirtilmektedir. “Mavi Vatanın korunması için millî teknolojiyle geliştirilen Atmaca füzemizin kabiliyetlerini izleyelim (atış videosu izletilerek)” kodu ile Türkiye’nin geliştirdiği modern yerli ve millî silahların Mavi Vatan’ın korunmasında kullanılacağı ifade edilerek stratejik caydırıcılık mesajı verilmektedir.

Tablo 4.12’ye göre Yunanistan Başbakanı; “Mısır’la imzaladığımız Antlaşma, “Mavi Vatan” söylemini kesin olarak yerle bir ediyor.” kodu ile Doğu Akdeniz’de

Türkiye'nin 2019 yılında Libya ile yaptığı DYAS antlaşmasına mukabil Yunanistan'ın 2020 yılında Mısır ile yaptığı MEB antlaşması ile Türkiye'nin Mavi Vatan doktrinini akamete uğrattıklarını ve bu söylemini tahrip ettiklerini iddia etmektedir.

Şekil 4.23. Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye ve Yunanistan “Mavi Vatan” konusunda ortak bir mesaja sahip değildir. Bununla birlikte iki ülkenin söylemlerinde; Türkiye Mavi Vatan anlatısını meşru gerekçelerle anlatma gayretindeyken, Yunanistan ise Mavi Vatan doktrinini akamete uğratma çabasındadır.

Şekil 4.24. Tarafların “Mavi Vatan” Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan'ın “Mavi Vatan” konusunda ortak mesajı bulunmamaktadır. İki ülkenin de “Mavi Vatan” konusundaki mesajları birbirine

tamamen zıttır. Türkiye, Doğu Akdeniz’deki kıta sahanlığını ülkesinin uluslararası hukuktan doğan meşru hakkı ve yetki alanı olarak görürken Yunanistan Meis Adası üzerinden maksimalist bir hak iddia etmekte ve Mavi Vatan’ı hedef alarak akamete uğratmaya çalışmaktadır.

4.2.10. Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı Konusundaki Mesajlarına İlişkin Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Oruç Reis Türk kıta sahanlığında	13	Oruç Reis Yunan kıta sahanlığında	6
		Adalara kıta sahanlığı egemenlik hakkı tanınması	3
		Kıta sahanlığı egemenlik haklarının kullanıldığı alan	4
		Kıta sahanlığı "ab initio" ve "ipso facto"	1

Tablo 4.13. Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar

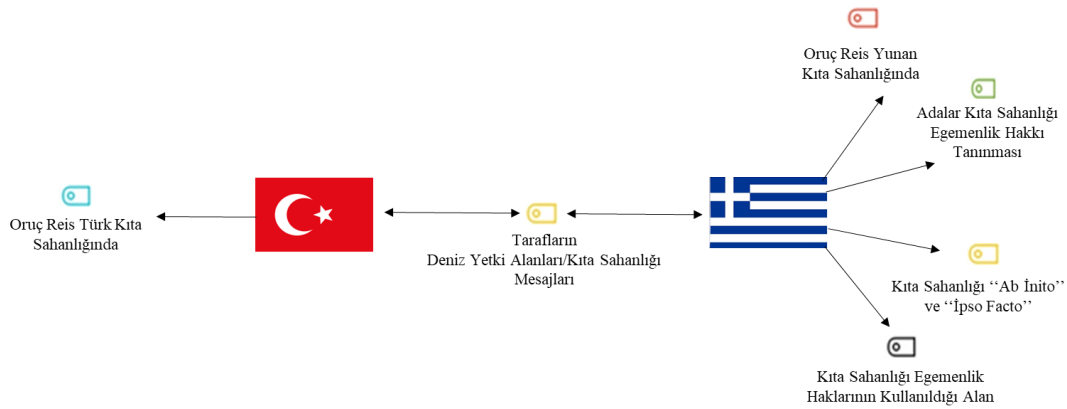
Tablo 4.13’te belirttiği üzere Türkiye Cumhurbaşkanı; “Oruç Reis Türk kıta sahanlığında” kodu ile Oruç Reis’in Doğu Akdeniz’deki sismik araştırma faaliyetlerini Türkiye’nin kendi kıta sahanlığında gerçekleştirdiğini belirtmektedir.

Yunanistan Başbakanı ise; “Oruç Reis Yunan kıta sahanlığında” kodu ile Oruç Reis’in Yunanistan’ın kıta sahanlığında olduğunu, o sahanın Yunanistan’ın sözde deniz yetki alanı olduğunu belirtmektedir. “Adalara kıta sahanlığı egemenlik hakkı tanınması” kodu ile Türkiye’ye 2 km. mesafedeki Yunanistan’ın Meis Adası’nı kastederek bu adanın kıta sahanlığı ürettiğini ve burada Yunanistan’ın egemenlik hakkı olduğunu iddia etmektedir. “Kıta sahanlığı egemenlik haklarının kullanıldığı alan” kodu ile

uluslararası hukuka göre kıta sahanlığının ülkeye verdiği egemenlik hakkını ifade etmektedir.

“Kıta sahanlığı *ab initio* ve *ipso facto*” kodu ile devletlerin kıta sahanlığına yönelik haklarının Uluslararası Adalet Divanı’nın 1969 tarihli kararı ile *ab initio* (başlangıçtan beri) ve *ipso facto* (kendiliğinden) olduğunun teyit edildiğini ifade etmektedir. Deniz hukukunda bilinen ve her ülke için geçerli olan bir kurala dikkat çekerek ülkesinin lehine bir durum olduğunu iddia etmektedir. Aynı kural Türkiye için de geçerlidir ve üstelik Türkiye’nin anakarası Doğu Akdeniz’de 1870 km. uzunluğunda kıyı şeridinde sahipken Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’e bakan adalarının toplam kıyı uzunluğu 167 kilometredir. Bununla birlikte uluslararası hukuk, deniz yetki alanları konusunda, başka etkenlerin yanı sıra, adalara göre anakaralara öncelik vermektedir.⁹⁷⁸ Yunanistan’ın kıta sahanlığı konusundaki tekrarlanan mesajları ve kamuoyunu ikna çabaları uluslararası hukuka göre pozisyonlarının güçlü olmadığına işaret etmektedir.

Şekil 4.25. Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye ve Yunanistan deniz yetki alanları / kıta sahanlığı konusunda ortak bir mesaja sahip değildir. Tarafların birbirine tamamen zıt olan tutumları Doğu Akdeniz’deki uyuşmazlığı teyit eder niteliktedir.

⁹⁷⁸ T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022a, s. 44.

Şekil 4.26. Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanelği Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan'ın Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanelği konusunda ortak mesajları bulunmamaktadır. İki ülkenin de Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanelği konusundaki mesajları birbirinden farklıdır. Bu durum Doğu Akdeniz'de taraflar arasındaki anlaşmazlığı teyit etmektedir.

4.2.11. Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına İlişkin

Bulgular

Türkiye	N	Yunanistan	N
Mülteci Kriziyle Tek Başına Mücadele Eden Ülke	5	Türkiye'nin göçmenleri jeopolitik piyon olarak kullanması	2
Emperyalizm Yüzünden Sahile Vuran Mültecilerin Naaşları	1	Göç Politikasının Avrupa-Türk ilişkilerini de zehirlemesi	2
Medeniyetler Beşiği Akdeniz'in Mülteci Kabristanına Dönmesi	3	Yunan sahil güvenliğinin mültecileri Akdeniz'den kurtarması	7
Ölümün Mültecileri Denizde Bulması	1	Göçmen / mülteci meselesinin toplantılarda ele alınması	29
		Göçmen sorununun komşu ülkenin stratejilerinde kaldıraç etkisi	3
		Türkiye 3.5 Milyon Mülteci ve Göçmene Ev Sahipliği Yapıyor.	1

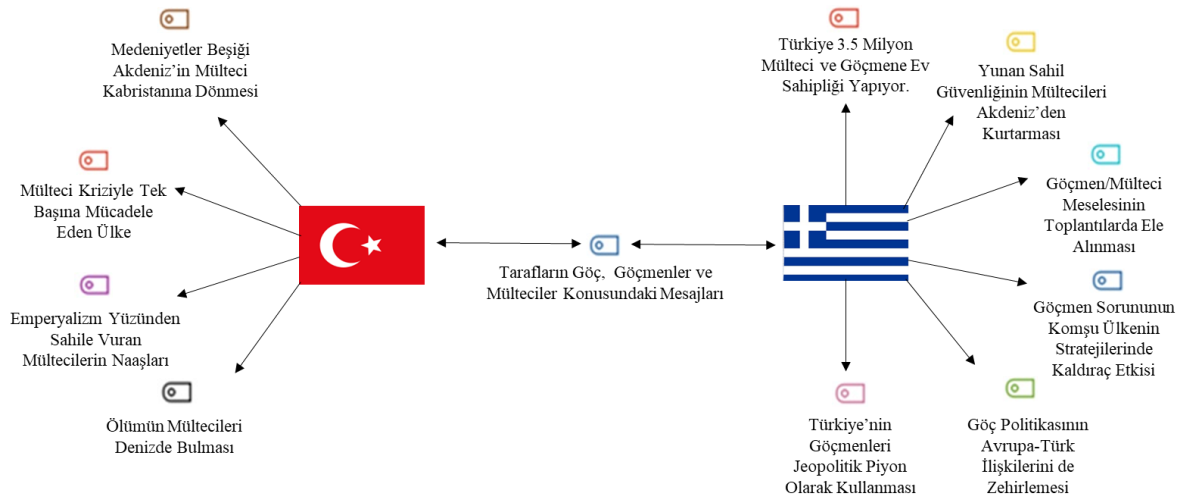
Tablo 4.14. Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına İlişkin Kodlar

Tablo 4.14'te görüldüğü üzere Türkiye Cumhurbaşkanı; “Mülteci krizi ile tek başına mücadele eden ülke” kodu ile Suriye iç savaşı ile başlayan mülteci krizinde defalarca söz vermesine rağmen AB'nin Türkiye'yi yalnız bıraktığını, bütün yükü ve sorumluluğu Türkiye'nin üstlendiğini ve dünyada tek başına büyük bir mücadele verdiğini belirtmektedir. “Emperyalizm Yüzünden Sahile Vuran Mültecilerin Naaşları” kodu ile Avrupa'nın insan hakları normlarını ihlal eden ve adil olmayan politikaları çerçevesinde deniz yoluyla Avrupa'ya gitmeye çalışan mültecilerin Yunanistan'ın botları geri itmesi veya patlatması nedeniyle çaresiz mültecilerin Ege Denizi'nde hayatlarını kaybettiğini ve naaşlarının Türk sahillerine geldiğini belirtmektedir. “Medeniyetler beşiği Akdeniz'in mülteci kabristanına dönmesi” kodu ile Yunanistan'ın insanlık dışı geri itme uygulamaları nedeniyle Akdeniz'in mültecilere mezar olduğunu ifade etmektedir. “Ölümün mültecileri denizde bulması” kodu ile mültecilerin denizi geçmeye çalışırken dramatik bir şekilde hayatlarını kaybettiklerini söylemektedir.

Tablo 4.14'te Yunanistan Başbakanı ise; “Türkiye'nin göçmenleri jeopolitik piyon olarak kullanması” kodu ile Türkiye'nin sınır kapılarını açmak suretiyle mültecileri Avrupa'ya göndermekle Yunanistan'ı ve AB'yi tehdit ettiğini, onları kendi amaçları için bir araç olarak kullandığını iddia etmektedir. “Göç Politikasının Avrupa-Türk ilişkilerini de zehirlemesi” kodu ile AB-Türkiye arasında mülteciler konusunda sağlıklı olmayan bir ilişki bulunduğunu, 18 Mart 2016 tarihli antlaşmanın bu sorunu çözmeye cevaz vermediğini belirtmektedir. “Yunan sahil güvenliğinin mültecileri Akdeniz'den kurtarması” kodu ile medyada gündeme geldiği gibi Yunanistan'ın mültecilerin botlarını patlatmak ve onları Türkiye'ye geri itmek gibi bir durum olmadığını savunmakta ve gerçekte Yunanistan'ın mültecileri Akdeniz'de kurtardığını iddia etmektedir. Yunanistan Başbakanı'nın bu söylemi sık sık tekrar ederek, Avrupa

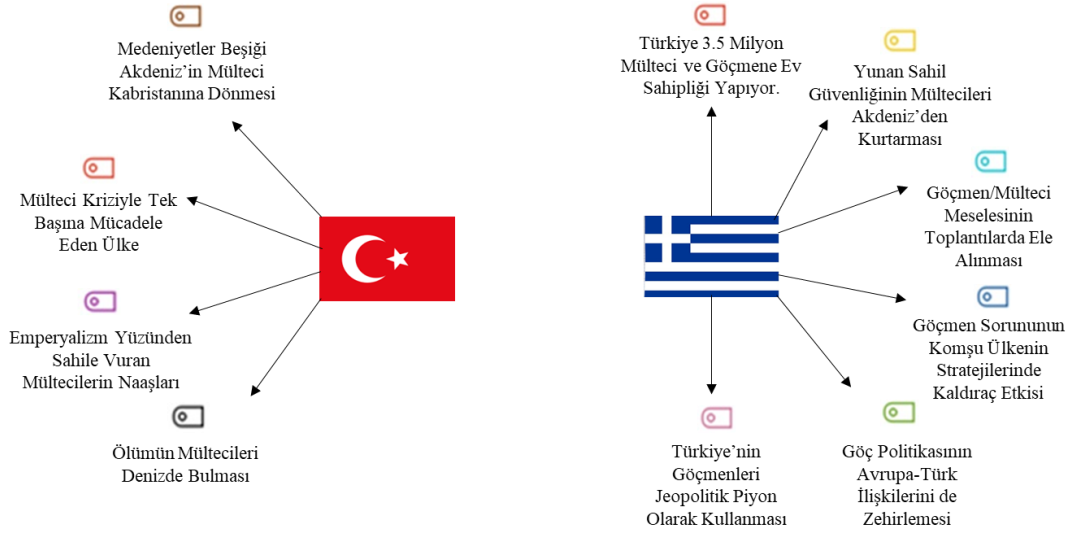
medyası ve NGO’lar tarafından Yunanistan’ın yasadışı ve insan haklarına aykırı eylemleri dolayısıyla yoğun bir şekilde eleştiri almasından dolayı Yunan Sahil Güvenliğinin uluslararası hukuku ve insan hakları normlarını ihlal eden eylemlerinin üzerini örtmeye ve bozulan imajını düzeltmeye çalıştığı görülmektedir.

“Göçmen / mülteci meselesinin toplantılarda ele alınması” kodu ile (29 defa tekrarlandığı dikkate alınarak) mülteciler konusunda AB liderleriyle sürekli olarak toplantılar yapıldığını, bunu büyük bir sorun olarak gördükleri ve korku yaşadıkları bu konuyu sürekli gündeme getirdiklerini ifade etmektedir. “Göçmen sorununun komşu ülkenin stratejilerinde kaldıraç etkisi” kodu ile Türkiye’nin AB’ye yönelik politikalarında mülteciler konusunu bir avantaj olarak kullandığını ve bu minvalde bazen başarılı olmasında mültecilerin etkisinin olduğunu belirtmektedir. “Türkiye 3.5 Milyon Mülteci ve Göçmene Ev Sahipliği Yapıyor.” kodu ile Türkiye’de mevcut Suriyeli sığınmacı sayısını teyit ederek Türkiye ile işbirliği yapmak istediklerini ancak Türkiye’nin bu konuyu bir tehdit unsuru olarak kullandığını söylemektedir.

Şekil 4.27. Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Türkiye ve Yunanistan göç, göçmenler ve mülteciler konusunda ortak bir mesaja sahip değildir. Bu konu taraflar arasında ihtilafli ve sorun yaratan bir konudur.

Şekil 4.28. Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajlarına İlişkin İki Vaka Modeli

Türkiye ve Yunanistan'ın Göç, Göçmenler ve Mülteciler konusundaki mesajlarında ortak mesaj bulunmamaktadır. İki ülkenin mesajları birbirinden farklıdır. Konunun taraflar arasında ihtilafli ve sorun yaratan bir konu olduğu görülmektedir.

4.3. Stratejik İletişim Açısından Çapraz Tablolara İlişkin Bulgular

Tablo 4.15'te çalışma kapsamında odaklanılan Türkiye ve Yunanistan'ın ülke değişkeni olarak alınması ile *en sık verilen kodlara* yer verilmektedir. Çapraz tablolar, Maxqda analiz programı tarafından iki ülkenin Cumhurbaşkanı / Başbakanı'nın söylemlerinden üretilen kodlar temel alınarak çapraz şekilde karşılaştırılması sonucunda üretilmektedir. İki ülkenin söylemlerinde 10 ve üzerinde tekrarlanan kodlara yer verilmektedir.

	Türkiye	Yunanistan
Stratejik iletişim materyalleri		

Konuşmalar	49	9
Yazılı Açıklamalar	9	28
Basın Açıklamaları	5	18
Basın toplantıları	7	3
Stratejik iletişimin hedef kitlesi		
Türk kamuoyu	67	0
Yunan Kamuoyu	0	68
Uluslararası Toplum	49	65
KKTC	8	19
GKRY	12	23
Yunanistan	12	0
ABD	7	8
AB	22	9
Türk Dünyası	16	0
İslam Âlemi	18	0
Azerbaycan	10	0
Türkiye	0	13
Stratejik iletişim biçimleri		
Kamu diplomasisi	27	28
Kriz iletişimi	18	34
Ulus markalama	11	6
İtibar yönetimi	1	17
Sivil-Asker işbirliği	8	3
Lobicilik	0	17
Algı yönetimi	43	8
Propaganda	3	15
Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörler		
AB	31	24
ABD	11	22
Fransa	5	15
Almanya	6	9
Mısır	6	17
Rusya	10	5
Libya	7	4
Dış Politika Söylemleri		

Tutarlı söylemler	36	31
Dış tehdit	27	35
Saldırgan söylemler	13	26
İstikrarı bozan söylemler	6	4
Sorun üreten söylemler	10	4
Kendisinden beklentiler içeren söylemler	22	0
Diğer ülkelerden beklentiler içeren söylemler	0	21
Stratejik İletişim Dinamikleri		
Anlatılar		
Yumuşak güç	0	53
Yükselen küresel güç	41	2
Yunanistan ile müzakereye açık olma	13	0
Diğer ülkelerle müzakereye açık olma	0	10
Temalar		
Etkin bölgesel güç	46	26
Uluslararası krizlerde etkili aktör olan ülke	41	0
Barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke	21	9
Uluslararası hukuk ve bölgesel güvenlik vurgusu	0	24
İnsanı merkeze alan küresel siyaset	10	0
Çatışmacı ülke	0	20
AB'nin ortak karar alması isteği	0	10
Hikâyesini ve önceliklerini anlatması	0	16
Kültürler ve medeniyetler arasında köprü	4	16
Mesajlar		
Güçlü diplomasi	28	13
Mazlumun yanında olma	20	0
Güçlü altyapı	10	0
Milliyetçiliğe ilişkin öğeler	17	0
Küresel sistemin bozuklukları	13	4
AB'nin çıkarlarının savunulması	0	12
Egemenlik haklarının savunulması	0	23
Diyalog ile çözüm arayışı	0	22
Uluslararası hukukun desteklenmesi	0	13
Türkiye'nin yıkıcı komşu olması	0	20
Bölgesel bağların güçlendirilmesi	0	12

Dış Politika Türü		
Şikâyet diplomasisi	0	12
Yabancı aktörlerle ittifak	0	24
Yunanistan'ın yaptığı antlaşmalar	0	11
Yaptırım kararları girişimleri	0	10
Kamu diplomasisi	16	9
Savunma politikası	30	22
Güvenlik politikası	19	7
Yabancı ülke liderleri ile görüşmeler	8	14
Stratejik ortaklık antlaşmaları	7	17
Yumuşak güç politikası	18	53
Tarafların Doğu Akdeniz Mesajları		
Faaliyetlere karşı haksız ve hukuksuz girişimleri esefle izleme	12	0
Doğu Akdeniz'den Türkiye dışlanamaz	12	0
Yunanistan ve Rumların kışkırtmalarla yanlış adımlar atması	49	0
Uluslararası hukuktan doğan meşru haklarını sonuna kadar savunma	26	0
Yunanistan'ın diplomasi masasına yaklaştırmaya başlaması	22	0
Kıbrıs Türklerinin haklarının çiğnenmesine, göz yumamayız	44	0
CB Erdoğan'ın yabancı liderlerle bilgi alışverişi	20	0
Doğu Akdeniz'de gerilimi tırmandıran adımlar	15	0
Kısa sürede hakkaniyete dayalı bir antlaşmanın olması	18	0
Libya'da darbecileri kullanarak başka oyunun içine girme	10	0
Haklarımızı korumaya devam edeceğiz	23	0
İyi niyet ve yapıcı tutum sergileme	12	0
Zalimler karşısında asla baş eğmedik	15	0
CB Erdoğan ile deniz alanlarının sınırlandırılmasında tartışmaya hazır olma	0	13
Türk provokasyonuna yanıt verme yollarının incelenmesi	0	31
Siyasi Liderlere Doğu Akdeniz'deki gelişmeler hk. bilgiler verme	0	33
Türkiye'nin provokasyonlarıyla baş etmenin	0	22

yollarını ele alma		
Türkiye'nin provokatif eylem ve söylemlerinin kınanması	0	17
Doğu Akdeniz'de yaşananların Avrupa'yı da tehdit etmesi	0	13
Yunanistan'a ve GKRY'ye yönelik saldırgan davranışına son vermesi	0	10
Doğu Akdeniz'deki sorunların Yunanistan'ın yanında Avrupa'yı da ilgilendirdiği	0	13
Yunanistan'ın egemenlik hakları pahasına provokatif tutumu	0	28
Uluslararası Adalet Divanı'nda çözüme gidilebileceği	0	13
Türkiye'nin yasa dışı ve provokatif eylemler sergilemesi	0	12
Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Mesajları		
Kıbrıs meselesinde adil, kalıcı, sürdürülebilir çözüm	16	0
Türkiye'nin GKRY'nin egemenlik haklarını sorgulaması	0	28
Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahaneliği mesajları		
Oruç Reis Türk kıta sahanlığında	13	0
Tarafların Göç, Göçmen ve Mülteci Mesajları		
Göçmen / mülteci meselesinin toplantılarda ele alınması	0	29

Tablo 4.15. Ülke değişkeni olarak Türkiye ve Yunanistan'ın kodlarının çapraz tabloları bulguları

Tablo 4.15'te görüldüğü üzere, stratejik iletişim materyalleri teması altında Türkiye Yunanistan'a göre daha yoğun bir şekilde konuşmalar ve basın toplantıları faaliyetlerini kullanmaktadır. Yunanistan Türkiye'ye göre daha fazla yazılı açıklamalar ve basın açıklamaları faaliyetlerini ya da formatlarını kullanmaktadır.

Stratejik iletişimin hedef kitlesi teması altında, Türkiye hedef kitle olarak Yunanistan'dan daha fazla olarak KKTC, Yunanistan, AB, Türk Dünyası, İslam Âlemi, Azerbaycan ve Türk kamuoyunu almaktadır. Yunanistan ise Türkiye'ye göre daha fazla

hedef kitle olarak GKRY, ABD, Uluslararası Toplum, Türkiye ve Yunan kamuoyunu almaktadır.

Stratejik iletişim biçimleri teması altında Türkiye Yunanistan'a göre daha fazla şekilde Ulus markalama, Algı yönetimi ve Sivil-Asker İşbirliği iletişim biçimlerini kullanmaktadır. Algı yönetimi koduyla Türkiye bir dış tehdit olarak, Yunanistan'ın uluslararası toplumda Türkiye'ye yönelik olumsuz algılar yaratmak için yürüttüğü dezenformasyon ve propaganda faaliyetlerinin farkındadır. Yunanistan ise Türkiye'ye göre daha fazla olarak Kamu Diplomasisi, Propaganda, İtibar yönetimi, Kriz iletişimi ve Lobicilik biçimlerini kullanmaktadır.

Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden aktörler teması altında Türkiye Yunanistan'a göre daha fazla şekilde AB ve Rusya'yı görmektedir. Bununla birlikte Libya, Türkiye ile yaptığı ikili antlaşmalar dolayısıyla öne çıkmaktadır. Yunanistan ise Türkiye'ye göre daha fazla olarak ABD, Fransa, Almanya ve Mısır'ı etki eden aktörler olarak görmektedir.

Söylemler teması altında Türkiye'nin Yunanistan'a göre daha fazla şekilde kendisinden beklentiler içeren söylemler, istikrarı bozan söylemler, sorun üreten söylemler ve tutarlı söylemler ürettiği görülmektedir. Yunanistan ise Türkiye'ye göre daha fazla şekilde Saldırgan söylemler, Dış tehdit ve diğer ülkelerden beklentiler içeren söylemler ürettiği görülmektedir.

Stratejik İletişim Dinamikleri teması altındaki Anlatı kategorisi altında; Türkiye Yunanistan'a göre daha fazla şekilde Yükselen küresel güç ve Yunanistan ile müzakereye açık olma anlatılarını kullanmaktadır. Yunanistan ise Türkiye'ye göre daha fazla şekilde Yumuşak güç ve diğer ülkelerle müzakereye açık olma anlatılarını kullanmaktadır.

Stratejik İletişim Dinamikleri teması altındaki Temalar kategorisi altında; Türkiye Yunanistan'a göre daha fazla şekilde Uluslararası krizlerde etkili aktör olan

ülke, İnsanı merkeze alan küresel siyaset, Etkin bölgesel güç ve Barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke temalarını kullanmaktadır. Yunanistan ise Türkiye'ye göre daha fazla şekilde Uluslararası hukuk ve bölgesel güvenlik vurgusu, Çatışmacı ülke, AB'nin ortak karar alması isteği, Hikâyesini ve önceliklerini anlatması, Kùltürler ve medeniyetler arasında köprü temalarını kullanmaktadır.

Stratejik İletişim Dinamikleri teması altındaki Mesajlar kategorisi altında; Türkiye Yunanistan'a göre daha fazla şekilde Güçlü diplomasi, Mazlumun yanında olma, Güçlü altyapı, Milliyetçiliğe ilişkin öğeler ve Küresel sistemin bozuklukları mesajlarını vermektedir. Yunanistan ise Türkiye'ye göre daha fazla şekilde AB'nin çıkarlarının savunulması, Egemenlik haklarının savunulması, Diyalog ile çözüm arayışı, Uluslararası hukukun desteklenmesi, Türkiye'nin yıkıcı komşu olması ve Bölgesel bağların güçlendirilmesi mesajlarını vermektedir.

Dış politika türü teması altında Türkiye Yunanistan'a göre daha fazla şekilde Kamu diplomasisi, Savunma politikası ve Güvenlik politikası türlerini kullanmaktadır. Yunanistan ise Türkiye'ye göre daha fazla şekilde Şikâyet diplomasisi, Yabancı aktörlerle ittifak, Yunanistan'ın yaptığı antlaşmalar, Yaptırım kararları çıkarma girişimleri, Yabancı ülke liderleri ile görüşmeler, Stratejik ortaklık antlaşmaları ve Yumuşak güç politikası türlerini kullanmaktadır.

Tarafların Doğu Akdeniz Mesajları teması altında Türkiye Yunanistan'a göre daha fazla şekilde “Faaliyetlere karşı haksız ve hukuksuz girişimleri esefle izleme”, “Doğu Akdeniz'den Türkiye dışlanamaz”, “Yunanistan ve Rumların kışkırtmalarla yanlış adımlar atması”, “Uluslararası hukuktan doğan meşru haklarını sonuna kadar savunma”, “Yunanistan'ın diplomasi masasına yaklaşımaya başlaması”, “Kıbrıs Türklerinin haklarının çiğnenmesine, göz yumamayız”, “CB Erdoğan'ın yabancı liderlerle bilgi alışverişi”, “Doğu Akdeniz'de gerilimi tırmandıran adımlar”, “Kısa sürede hakkaniyete dayalı bir antlaşmanın olması”, “Libya'da darbecileri kullanarak

başka oyunun içine girme”, “Haklarımızı korumaya devam edeceğiz”, “İyi niyet ve yapıcı tutum sergileme” ve “Zalimler karşısında asla baş eğmedik” mesajlarını vermektedir.

Yunanistan ise Türkiye’ye göre daha fazla şekilde “CB Erdoğan ile deniz alanlarının sınırlandırılmasında tartışmaya hazır olma”, “Türk provokasyonuna yanıt verme yollarının incelenmesi”, “Türkiye'nin provokasyonlarıyla baş etmenin yollarını ele alma”, “Türkiye'nin provokatif eylem ve söylemlerinin kınanması”, “Türkiye’nin yasa dışı ve provokatif eylemler sergilemesi”, “Yunanistan’ın egemenlik hakları pahasına provokatif tutumu”, “Siyasi Liderlere Doğu Akdeniz'deki gelişmeler hk. bilgiler verme”, “Doğu Akdeniz'deki Sorunların Yunanistan’ın yanında Avrupa’yı da ilgilendirmesi”, “Doğu Akdeniz’de yaşananların Avrupa’yı da tehdit etmesi”, “Yunanistan’a ve GKRY’ye yönelik saldırgan davranışına son vermesi” ve “Uluslararası Adalet Divanı’nda çözüme gidilebileceği” mesajlarını vermektedir.

Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs konusundaki mesajları teması altında Türkiye Yunanistan’a göre daha fazla şekilde Kıbrıs meselesinde adil, kalıcı, sürdürülebilir çözümün şart olduğu belirtmektedir. Yunanistan ise Türkiye’ye göre daha fazla şekilde Türkiye’nin GKRY’nin egemenlik haklarını sorgulamasını sorun olarak gördüğünü belirtmektedir.

Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı mesajları teması altında Türkiye Oruç Reis’in Türk kıta sahanlığında faaliyet gösterdiğini belirtmektedir.

Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler konusundaki mesajları teması altında Yunanistan göçmen/mülteci meselesini AB toplantılarında gündeme getirdiğini belirtmektedir.

4.4. Stratejik İletişim Açısından Kod Matris Tarayıcısı İle İlgili Bulgular

Şekil 4.29’da kod matris tarayıcısı yer almaktadır. Türkiye Cumhurbaşkanı ve Yunanistan Başbakanı’nın söylemlerinin içerik analizi neticesinde nihai tablo olarak aşağıdaki kod matris tarayıcısı elde edilmiştir.

Kod Sistemi		Yunanistan Başbakanı	T.C. Cumhurbaşkanı	Toplam
>🗨️	Stratejik İletişim Materyalleri	■	■	13
>🗨️	Stratejik İletişim Hedef Kitleleri	■	■	44
>🗨️	Stratejik İletişim Biçimleri	■	■	22
>🗨️	Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörler	■	■	25
>🗨️	Tarafların Doğu Akdeniz’e Yönelik Söylemleri	■	■	12
>🗨️	Stratejik İletişim Dinamikleri	■	■	108
>🗨️	Dış Politika Kapsamındaki Faaliyetler	■	■	20
>🗨️	Tarafların Doğu Akdeniz Mesajları	■	■	48
>🗨️	Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Mesajları	■	■	19
>🗨️	Tarafların “Mavi Vatan” Mesajları	■	■	4
>🗨️	Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahaneliği Mesajları	■	■	5
>🗨️	Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajları	■	■	10
Σ	TOPLAM	175	155	330

Kod Sistemi		Yunanistan Başbakanı	T.C. Cumhurbaşkanı	Toplam
>🗨️	Stratejik İletişim Materyalleri	8	5	13
>🗨️	Stratejik İletişim Hedef Kitleleri	19	25	44
>🗨️	Stratejik İletişim Biçimleri	12	10	22
>🗨️	Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Etki Eden Aktörler	15	10	25
>🗨️	Tarafların Doğu Akdeniz’e Yönelik Söylemleri	6	6	12
>🗨️	Stratejik İletişim Dinamikleri	62	46	108
>🗨️	Dış Politika Kapsamındaki Faaliyetler	12	8	20
>🗨️	Tarafların Doğu Akdeniz Mesajları	21	27	48
>🗨️	Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs Mesajları	9	10	19
>🗨️	Tarafların “Mavi Vatan” Mesajları	1	3	4
>🗨️	Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahaneliği Mesajları	4	1	5
>🗨️	Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler Konusundaki Mesajları	6	4	10
Σ	TOPLAM	175	155	330

Şekil 4.29. Araştırmaya İlişkin Kod Matris Tarayıcısı

Şekil 4.29’da görüldüğü üzere, Maxqda 2020 programı verilerine göre çalışma kapsamında 12 farklı kategoride 330 farklı kod üretilmektedir. Söz konusu 330 kodun frekansları esas alındığında ise toplamda 3061 kod üretilmektedir. Yunanistan’ın Türkiye’ye göre niceliksel olarak yaklaşık %9 daha fazla kod ürettiği görülmektedir. Ülkelerin söylemlerinin içerik analizi neticesinde üretilen kodların en çok yansıdığı

kategori, stratejik iletişim dinamikleridir. İkinci olarak taraflar Doğu Akdeniz mesajları kategorisinde en çok katkı sunmaktadır. Üçüncü kategori olarak ise, stratejik iletişimin hedef kitleleri öne çıkmaktadır.

4.5. Stratejik İletişim Açısından Kod Bulutuna İlişkin Bulgular

Türkiye-Yunanistan arasında 2020 yılındaki Doğu Akdeniz krizine ilişkin kod bulutu aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.30. Araştırmaya İlişkin Kod Bulutu

Araştırmada en sık kullanılan ve öne çıkan kodların “Yunan Kamuoyu”, “Yumuşak Güç”, “Etkin Bölgesel Güç”, “Uluslararası toplum”, “Kıbrıs Türkleri’nin haklarının çiğnenmesine, göz yumamayız”, “Basın açıklamaları” ve “Yükselen Küresel Güç” olduğu görülmektedir.

Hem Yunanistan’ın hem de Türkiye’nin ağırlıklı olarak yumuşak güç politikası izleme ve bölgesinde etkin birer güç olma konusunda yönelimleri görülmektedir.

Karşıımıza çıkan tablo, Doğu Akdeniz’de taraflar arasında devam eden jeopolitik rekabetin de bir kanıtıdır. Kimin anlatısının kazanacağını zaman gösterecektir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasındaki kendine özgü coğrafi konumu ile Akdeniz, tek bir deniz olmaktan ziyade; Adriyatik, Alboran, Balear, Ege, İyon, Ligurya ve Tiren gibi deniz kesimleri ile birlikte bir “denizler bütünüdür”. Akdeniz, insanlık tarihi boyunca her zaman ticaret, ulaşım ve göç yollarının merkezinde yer almıştır. Kùltürlerin buluşup kaynaştığı, önemli sosyolojik gelişmelerin yaşandığı ve zengin tarihsel birikimi göz önüne alınarak “uygarlığın beşiğı” metaforu ile tanımlanan Akdeniz aynı zamanda pek çok jeopolitik rekabete, krizlere ve savaşlara sahne olmuş jeostratejik bir bölgedir.

Uluslararası arenadaki güç rekabetlerini inceleyen bilim dalı olan jeopolitiğın klasik ve çağdaş kuramları incelendiğinde; Avrasya’nın merkezi bir konumda olduğu ve dünya hâkimiyeti için bu bölgenin karadan ya da denizden kontrol edilmesine yönelik fikirlerin ve girişimlerin öne çıktığı görölmektedir. Nitekim II. Dünya Savaşı’nda Almanların Moskova’yı hedef alması, Soğuk Savaş’ta Rusların Doğu Avrupa’yı kontrol altında tutma çabası, günümüzde ise ABD’nin Çin ve Rusya ile devam eden büyük güç mücadelesi ve Rusya’nın Ukrayna’daki savaşının bu bölgede cereyan etmesinin bir rastlantı olmadığı düşünölmelidir.

Bununla birlikte coğrafi özellikleri, tarihsel arka planı ve jeopolitik teoriler dikkate alındığında, gerek Türkiye gerekse Doğu Akdeniz oldukça merkezi bir konumda yer almaktadır. Süveyş Kanalı ve Türk Boğazları gibi kritik düğüm noktalarının yanı sıra küresel ticaret imkânları ve hayati deniz ulaştırma yollarına ev sahipliğı yapması ve keşfedilen devasa enerji kaynakları ile birlikte düşünöldüğünde Doğu Akdeniz’in öneminin her geçen gün daha da arttığı görölmektedir.

Öte yandan, 2010 yılından bu yana Arap Baharı’nın Kuzey Afrika ve Orta Doğu’da yarattığı gelişmeler, Libya ve Suriye’de yaşanan iç savaşlar, Lübnan’daki

siyasi ve ekonomik buhran, İsrail'in Filistin'deki yayılcı politikası, Gazze'de gerçekleştirdiği ve tüm dünyanın tepkisini çeken benzeri görülmemiş saldırılar ve insanlık dramı ile Kızıldeniz'e sığrayan mukabil olaylar Doğu Akdeniz'i her zamankinden daha fazla istikrarsız bir hale getirmiştir.

Yaşanan gelişmeler başta ABD olmak üzere AB, NATO, Rusya, Çin, Fransa, BK ve diğer devletlerin dikkatini Ortadoğu'ya ve Doğu Akdeniz'e çekmiş ve söz konusu devletler kendi politikaları ve hedefleri doğrultusunda bölgeyi şekillendirme çabalarına girmişlerdir. Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları ihtilafları, enerji kaynaklarının paylaşımı mücadelesi ve düzensiz göç hareketleri ile birlikte 21'inci yüzyılda bölgedeki dengeler değişmiş ve Doğu Akdeniz yeni bir jeopolitik rekabet alanına dönüşmüştür.

Günümüzde Doğu Akdeniz'deki jeopolitik süreç analiz edildiğinde; Suriye, İsrail-Filistin, Libya, Kıbrıs Adası ve diğer kriz ve çatışma potansiyeli barındıran bölgelerdeki çözümsüzlüklerin ve dondurulmuş sorunların perde arkasında, küresel güçlerin bölgedeki nüfuzunu artırmak, çıkarlarını maksimize etmek ve bölgesel aktörleri kontrol altına almak amacıyla uyguladıkları müdahaleci ve adil olmayan politikalar olduğu söylenebilir. Nitekim bölge dışı bir aktör olan ve binlerce kilometre uzakta bulunan ABD'nin kongresinden Doğu Akdeniz'e özel yasa çıkarması, Türkiye aleyhinde faaliyet gösteren Suriye'deki PYD/YPG terör örgütünü himaye etmek suretiyle "proxy" bir silahlı güç olarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanması ve son dönemde Gazze'deki savaş sürecinde İsrail'i -orantısız güç kullanması ve uluslararası hukuka aykırı eylemlerde bulunmasına rağmen- siyasi, askerî, diplomatik ve ekonomik alanlarda kayıtsız-şartsız desteklemesi ABD'nin Orta Doğu'daki politikalarına örnektir.

Doğu Akdeniz'de yakın tarihte gerçekleşen bir vaka üzerinden, askerî, diplomatik ve akademik çevrelerde henüz tüm yönleriyle yeterince incelenme, yazılma ve tartışılma olanağı bulunmamış bir konu olması itibariyle; on yıllardır inişli-çıkışlı bir

grafik izleyen Türkiye-Yunanistan ilişkilerine yönelik bu tez çalışması; tarafların söylemlerini ve politikalarını sertleştirdiği bir döneme ışık tutması, yakın bir süre önce yaşanmış bir vaka üzerinden iki ülke arasında zaman zaman krize dönüşebilen sorunların analiz edilmesine örnek teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır. Ulusal Tez Merkezi envanterine göre, Doğu Akdeniz jeopolitiğine dair stratejik iletişim alanında ülkemizde bir ilk olma özelliği taşıyan bu çalışmanın; dış siyaset, kamu diplomasisi ve iletişim bilimlerinin yanı sıra savunma ve güvenlik alanlarına katkı sunulabileceği, yeni fikirleri ve çözüm önerilerini tetikleyebileceği değerlendirilmektedir.

2020 yılında Doğu Akdeniz’de Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan jeopolitik kriz kapsamındaki iki ülkenin gerçekleştirdiği stratejik iletişim sürecine yönelik bir araştırma stratejisi olarak vaka çalışması (case study) seçilmiştir. Bu çalışmada; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı’nın 1 Ağustos - 31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki Doğu Akdeniz’e ilişkin konuşmaları, yazılı açıklamaları, basın toplantıları, mesajları, röportajları, makaleleri, basın açıklamaları, MGK bildirileri, bilgi notları ve brifingleri örneklem olarak seçilmiştir. Çeşitli formatlardaki söylemler ile stratejik iletişim öğeleri içeren bu metinler içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde Maxqda 2020 yazılım programından istifade edilmiş, stratejik iletişim yöntemlerinin sıkça kullanıldığı bu kriz dönemi teorik ve pratik yaklaşımlarla incelenmiştir.

2020 yılında Oruç Reis adlı sismik araştırma gemisi daha önce Türkiye tarafından BM’ye deklare edilen Türk Kıta sahanlığı içerisinde belirlenen bölgede hidrokarbon arama faaliyetleri icra etmiştir. Bunun üzerine Yunanistan, o bölgenin kendi kıta sahanlığı olduğunu iddia etmiş ve savaş gemileri ile Oruç Reis’i engellemeye ve sahanın dışına çıkarmaya çalışmıştır. Ancak Oruç Reis’e refakat ve koruma sağlayan Türk savaş gemileri Yunan savaş gemilerine müsaade etmemiş, TCG Kemalreis’in

Yunan fırkateyni HS Limnos ile çarpışması sonucunda gerilim daha da tırmanmış ve iki lke Kardak Krizi’nden sonra yeniden savaşıñ eşığine gelmiştir.

İki devletin donanmalarını karşı karşıya getiren bu olay yaklaşık 5 ay süren (Ağustos-Aralık 2020) ve AB, ABD, NATO, Almanya, Fransa ve diğeri uluslararası aktörlerin de dâhil olduğu jeopolitik bir krize dönüşmüştür. Dönemin ABD Atina Büyükelçisi Geoffrey R. Pyatt tarafından daha sonra yapılan bir açıklamada; ABD’nin krizi sonlandırmak için Almanya ve Fransa ile birlikte çalıştığı ve diplomatik girişimlerde bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca, NATO Genel Sekteri Jens Stoltenberg’in iki müttefik arasında arabuluculuk gayretleri sayesinde, NATO Karargâhında yapılan bir dizi toplantı neticesinde Türkiye-Yunanistan arasında denizde ve havada meydana gelebilecek çatışmalara yönelik bir askerî çatışmasızlık mekanizması teşkil edilmiştir. NATO Askerî Komite Başkanlığında söz konusu uzlaşmanın sağlanması, Yunan tarafının isteksizliğine ve bazı toplantılara katılmamasına rağmen, Türk tarafının sergilediği yapıcı ve kararlı tutum sayesinde mümkün olmuştur. Bu dönemde Yunanistan’ın, Doğu Akdeniz’e yönelik sorunlara NATO şemsiyesi altında askerî boyutta çözüm bulmak istemediği, Türkiye’ye yönelik baskı politikasını da kapsayan AB şemsiyesi altında siyasi ve diplomatik boyutlarda çözüm arayışına girdiği görülmüştür.

Bu tez çalışmasında belirlenen araştırma soruları esas alınarak araştırma boyunca cevaplar keşfedilmeye çalışılmış ve tartışılmıştır. Bu bağlamda, literatüre göre stratejik iletişimin ne olduğu ve hangi tarihsel süreçlerden geçtiği sorusuna stratejik iletişimin kavramsal ve kuramsal çerçevesinin tartışıldığı ikinci bölümde cevap aranmıştır. Bu çerçevede; stratejik iletişimin tarihsel kökenlerinin 20’nci yüzyılın başlarına kadar giden halkla ilişkiler disiplininin beslendiği ve stratejik iletişimin anavatanı olarak bilinen ABD’de Edward Bernays’ın teorilerinden istifade ettiği, Başkan Wilson’un “Creel Komitesi” olarak da bilinen Kamu Bilgilendirme Komitesi,

Başkan Roosevelt tarafından 2'nci Dünya Savaşı sırasında kurulan “Savaş Bilgilendirme Bürosu” ve 1942 yılında kurulan “Amerika’nın Sesi” ajansı gibi uygulamaların aynı zamanda stratejik iletişim için de önemli dönüm noktaları teşkil ettiği öğrenilmiştir.

Bununla birlikte, Vietnam Savaşı sırasında Başkan Kennedy döneminde stratejik iletişim kavramının keşfedilmeye başlandığı görülmüştür. Ayrıca, “kitle imha silahlarına sahip olduğu” ve yürüttüğü “nükleer programı” gibi sözde gerekçeler öne süren Başkan Bush yönetiminin Irak’ı işgal ettiği II. Körfez Savaşı’nda ABD ve BK Bağdat’ı bombalarken CNN’nin eş zamanlı olarak dünyaya servis ettiği, Pentagon tarafından istenildiği gibi kullanılan bilginin kamuoyunun şekillendirilmesinde kritik rol oynadığı ve CNN, CBS ve MSNBC küresel medya kuruluşlarının ABD’nin stratejik iletişim faaliyetlerine hizmet ettiği tarihsel gerçekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

21’inci yüzyılın başlarından itibaren literatüre giren ve iletişim bilimleri başta olmak üzere birçok alanda popüler bir kavram haline gelen stratejik iletişimin tanımlanması uğraşına halen devam edildiği, 2007 yılında Hallahan ve arkadaşlarının “Uluslararası Stratejik İletişim Dergisi”nin ilk sayısında yayınlanan makalesi ve stratejik iletişim tanımının bir dönüm noktası olduğu, stratejik iletişimin; *“bir organizasyonun misyonunu yerine getirmek için iletişimi amaçlı olarak kullanması”* şeklindeki kısa ve öz tanımının halen geçerliliğini koruduğu ve diğer tanımlar için bir zemin teşkil ettiği görülmektedir. Argenti, Howell ve Beck’in yanı sıra Cornelissen’in 2005 yılında yaptıkları stratejik iletişim tanımları ile Holtzhausen ve Zerfass’ın 2013 yılındaki tanımı öne çıkan diğer dikkat çekici tanımlardır. Stratejik iletişimin henüz üzerinde uzlaşmış standart bir tanımı bulunmamakla birlikte böyle bir ihtiyaç olduğuna dair ortak bir kanı ya da talebin de hâsıl olmadığı belirtilmektedir.

Savunma ve güvenlik alanına baktığımızda, stratejik iletişime ABD, BK ve NATO’da son derece yüksek önem atfedildiği, “büyük strateji” kavramına bağlı olarak

kullanıldığı ve uygulamaya yönelik bir yetenek olarak çeşitli tanımları bulunduğu görülmüştür. Buna ilaveten kavramın, savunma ve güvenlik alanında; daha organize ve sınırları daha belirgin olduğu, doktriner bir altyapıya sahip olduğu, operasyonel iletişim faaliyetlerine yönelik kapsayıcı bir şemsiye kavram olarak kullanıldığı, I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinde sıkça kullanılan, yıkıcı etkileri nedeniyle pejoratif çağrışımlar yaratan ve günümüz demokrasi ve insan hakları anlayışına ters düşen propaganda kavramı ile arasına mesafe koymaya çalıştığı müşahade edilmiştir. Ayrıca bilişsel alanda etkiler ve değişiklikler yapmayı hedef alan stratejik iletişimin, NATO'nun yeni yaklaşımı olan ve bir kuvvet çarpanı olarak görülen ve kısaca "MDO" denilen Çoklu Ortam Harekâtlarının kritik bir bileşeni olduğu ifade edilmektedir.

Bununla birlikte stratejik iletişimin; akademik literatürde yıllardır kullanılmasına rağmen henüz içinin doldurulamadığı, bunun bir paradigma mı, bir konsept mi, bir model mi, bir disiplin mi olduğu, halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi disiplinlerine nazaran ne tür benzerlikleri ve farklılıkları olduğuna dair soru işaretlerinin varlığı, söz konusu disiplinlerin teorilerini, altyapısını ve bilgi birikimini devşirdiği ve geline aşamada akademisyenlerin kavramı halen keşfetme sürecinde olduğu yönünde çeşitli eleştiriler ve tartışmalar devam etmektedir.

Tartışmanın diğer bir boyutu da stratejik iletişimin dünyanın farklı coğrafyalarında farklı bir gelişim seyri izlediği ve farklı bir şekilde algılandığıdır. ABD'de çoğu üniversite halkla ilişkiler ve reklamcılık programlarını stratejik iletişim müfredatı altında birleştirirken, Avrupa'da stratejik iletişimin organizasyonlar için yönetsel bir yaklaşım bağlamında bütünleşik iletişim olarak algılandığı, Asya ve Avustralya'da ise stratejik iletişimin profesyonel alanda, eğitimde ve edebiyatta bir konsept olarak kullanıldığı aktarılmaktadır.

Stratejik iletişim alanının sınırları henüz çizilmemiştir. Bununla birlikte, dünyada askeri ve güvenlik alanındaki özellikle NATO ve üyesi ülkelerin yaklaşımları çerçevesinde; kamu diplomasisi, askerî kamu işleri, sivil-asker işbirliği, bilgi harekâtı ve psikolojik harekât; taktik, operatif ve stratejik seviyelerde kullanılan stratejik iletişim biçimleri olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan literatürde; stratejik iletişimin politik, askerî, ticari vd. alanlara girdiği ve bu alanların kesişen boyutları olduğu belirtilmektedir. Halkla ilişkiler, ulus markalaşması, pazarlama, propaganda, lobicilik, medya ilişkileri, kamu işleri, askerî kamu işleri, sponsorluk, ürün tanıtımı, kriz iletişimi gibi kavramların da stratejik iletişim biçimleri olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Araştırma soruları kapsamında, Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden önemli aktörlerin kimler olduğuna dair detaylı araştırma “Doğu Akdeniz’in Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi” başlıklı üçüncü bölümde yer almaktadır. Bu bölümde; etkili olduğu değerlendirilen bölgesel ve küresel aktörlerin Doğu Akdeniz’e yönelik politikaları, Türkiye ve Yunanistan’la olan ilişkileri, tarihsel izdüşümleri ile birlikte mevcut sorun alanları, krizler ve bunların Türkiye ve Yunanistan’a yansımaları incelenmiş ve tartışılmıştır. Bu kapsamda; Doğu Akdeniz’de aktif rol oynayan ve etkin politikalar izleyen bölgesel ve küresel aktörler olarak AB, BM ve NATO gibi uluslararası organizasyonların yanı sıra ABD, BK, Çin, Fransa, İran, İsrail, Mısır, Rusya, Türkiye ve Yunanistan’ın öne çıktığı görülmektedir. Yapılan analiz, belirtilen aktörleri teyit eder nitelikte olmakla birlikte bu aktörlere; söz konusu dönemde AB Konseyi Dönem Başkanı olarak iki ülke arasında arabuluculuk rolü üstlenen, krizi sonlandırmak için diplomatik girişimlerde bulunan ve AB Konseyi’nde sağduyulu bir tutum sergileyen Almanya’nın da ilave edilmesini gerekli kılmıştır.

Doğu Akdeniz’de Türkiye ve Yunanistan’ı karşı karşıya getiren en önemli iki başlık altındaki sorun; Kıbrıs Meselesi ve deniz yetki alanları uyuşmazlığıdır. *Ege Denizi’nde* ise; EGAYDAAK, karasuları, kıta sahanlığı sınırlandırması, hava sahası,

GASA'ların askerîleştirilmesi, FIR hattı ve SAR gibi deniz yetki alanları ve egemenlikle ilgili kronikleşmiş yedi başlıktan oluşan sorunlar devam etmektedir. Bunlara ilaveten Yunanistan'ın;

➤ Lozan Anlaşması hükümlerini ihlal ederek Batı Trakya Türk Azınlığı'na yönelik anti-demokratik uygulamalarda bulunması ve baskı politikaları ile evrensel nitelikteki temel hak ve özgürlüklerden kendi Türk kökenli vatandaşlarını mahrum bırakması,

➤ İstanbul'da bulunan Fener Rum Ortodoks Başpiskoposluğu ve bağlısı metropolitler ile üst düzey görüşmeler yapmak ve resmî olarak Fatih Kaymakamlığı'na olan Başpiskoposun "ekümeniklik" iddiasını desteklemek suretiyle, Türkiye'deki Rum Azınlık ile mevcut etnik ve dinsel bağları üzerinden Ortodoks Kilisesini kendi siyasi amaçları için bir güç odağı olarak kullanması,

➤ İzlediği drakonyan (draconian) göçmen politikası kapsamında düzensiz göçmenlere yönelik sistematik geri itme eylemleri ve sığınmacıların Ege Denizi'nde ve hudut boylarında can güvenliklerini tehlikeye atmak da dâhil olmak üzere insan hakları ihlalleri sorunlarını da listeye eklemek gerekir. Kurulduğu günden itibaren Megali İdea stratejisi doğrultusunda küresel aktörlerin yardım ve himayeleri ile Yunanistan, kara ve deniz ülkesini en az 7 kez genişleterek ülkenin yüzölçümünü 3 katına çıkarmıştır. Gerçekte, Ege ve Doğu Akdeniz'deki sorunların temelinde Yunanistan'ın söz konusu yayılmacı politikasının yer aldığı ve bölgede işbirliği ve uzlaşma yerine uzun vadeli jeopolitik rekabeti sürdürmeye kararlı olduğu analistlerce değerlendirilmektedir.

Öte yandan, Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan söz konusu jeopolitik kriz döneminde iki ülkenin gerçekleştirdiği stratejik iletişim süreci kapsamında tespit edilen stratejik iletişim materyallerinin analizi neticesinde stratejik iletişime dair önemli bulgular elde edilmiştir. Üçüncü araştırma sorusu olarak belirlenen; "Türk ve Yunan devlet/hükümet başkanlarının açıklamaları üzerinden Doğu Akdeniz'e ilişkin iki

ülkenin söylemleri, politikaları ve stratejik iletişim dinamikleri nelerdir?” sorusuna yönelik tespit edilen dikkat çekici hususlar müteakip paragraflarda yer almaktadır.

❖ Tarafların Kullandığı Stratejik İletişim Formatları:

Türkiye ve Yunanistan, stratejik iletişim formatlarından ortak olarak konuşmalar, “Yazılı açıklamalar”, “Basın açıklamaları” ve “Basın toplantılarını” tercih etmiştir. Yunanistan söz konusu dönemde, Türkiye’den farklı formatlar olarak “Röportajları”, “Makaleleri”, “Brifing notlarını” ve “Bilgi notlarını” kullanmıştır. Türkiye ise Yunanistan’dan farklı olarak “Mesajları” kullanmıştır. Belirtilen dönemde, Yunanistan’ın stratejik iletişim formatlarını daha geniş bir yelpazede kullandığı görülmüştür. Bununla birlikte, önemli bir bulgu olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın “Yazılı açıklamaları” arasında MGK toplantılarına ait sonuçları içeren iki adet bildiri yer alırken, Yunanistan tarafında benzer bir güvenlik kurulu olan KYSEA toplantılarında alınan kararlara dair herhangi bir bildiri ya da yazılı açıklama yayınlanmadığı ve kamuoyunun devletin bu kritik faaliyetinin sonuçlarına ilişkin bilgilendirilmediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’nin ulusal güvenlik alanında daha şeffaf olduğu görülmektedir.

❖ Tarafların Belirlediği Stratejik İletişim Hedef Kitleleri:

Türkiye ve Yunanistan dış politika söylemleri kapsamında stratejik iletişim hedef kitleleri arasında ortak olarak; uluslararası toplum, KKTC / GKRY, AB, ABD, Suriye, Almanya, Rusya ve İsrail’in kullanıldığı belirlenmiştir. Yunanistan Türkiye’den farklı stratejik iletişim hedef kitlesi olarak Yunan Kamuoyu, Türkiye, Fransa, Mısır, Arap ülkeleri, Çin, UAD ve göçmenleri belirlemiştir. Türkiye Yunanistan’dan farklı stratejik iletişim hedef kitlesi olarak Türk Kamuoyu, Türk Dünyası, İslam âlemi, Yunanistan, Azerbaycan, Libya, NATO ve Filistin’i almıştır.

Türkiye-Yunanistan arasında yaşanan kriz döneminde Yunanistan; Yunan halkı, ABD, Çin, Fransa, Mısır ve (Suudi Arabistan ve BAE başta olmak üzere) diğer Arap

lkelerinin desteğini ararken, Türkiye; Türk halkı, Azerbaycan başta olmak üzere Türk Dünyası, İşlm lemi ve NATO’nun desteğini aramıştır. Söz konusu hedef kitleler aynı zamanda ülkelerin kendilerine müzahir gördüğü ülkelere, organizasyonlara ve coğrafyalara işaret etmektedir.

Dikkat çekici hususlar olarak; tarafların seçtiği ve en sık kullandığı hedef kitlenin kendi kamuoyları olduğu ve bu durumun i siyasete yönelik mesaj verme ve kamu desteği arayışı ihtiyacından kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim Yunanistan’ın siyasal hayatında ve medyasında; Türkiye’nin gerçekleştirdiği her türlü siyasi, askerî ve diplomatik gelişmenin enine-boyuna analiz edilmesinin ve tartışılmasının yanı sıra anti-Türk söylemlerin siyasetçiler açısından daima prim yapan bir husus olduğu bilinmektedir. Öte yandan Yunanistan, UAD’nin zorunlu yargı yetkisi konusunda halen devam eden çekincesi olduğu halde bu dönemde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında UAD’ye gidebileceği konusunu gündeme getirmiştir.

❖ Tarafların Kullandığı Stratejik İletişim Biçimleri:

Türkiye ve Yunanistan stratejik iletişim biçimleri kategorisinde ortak olarak; “Kriz iletişimi ve yönetimi”, “İtibar yönetimi”, “Kamu diplomasisi”, “Ulus markalama”, “Sivil-Asker işbirliği”, “Askerî kamu işleri”, “Algı yönetimi”, “Propaganda” ve “Hibrit savaş” stratejik iletişim biçimlerini söylemlerinde kullanmıştır. Gerek Türkiye gerekse Yunanistan’ın stratejik iletişim ile bağlantılı olan ve pejoratif anlamları bulunan “Propaganda”, “Hibrit savaş” ve “Algı yönetimi” kodlarıyla bu konularda birbirlerinden dış tehdit algılamaları olduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan, Yunanistan Türkiye’den farklı stratejik iletişim biçimi olarak “Lobicilik”, Türkiye ise Yunanistan’dan farklı olarak “Halkla İlişkiler” stratejik iletişim biçimini söylemlerinde kullanmıştır. Yunanistan “diaspora” olarak adlandırdığı hem AB ve ABD’de hem de diğer coğrafyalardaki Yunan kökenli topluluklar da dâhil olmak üzere başta Amerika’da faaliyet gösteren ve Capitol Hill başta olmak üzere hkmeti,

kongreyi, bakanlıkları ve eğitim-öğretim kurumlarını hedef alan AHI, HALC ve diğer lobi kuruluşları üzerinden yurtdışında lobicilik faaliyetlerine önem vermektedir.

❖ Tarafların Dış Politika Söylemleri ve Faaliyetleri:

Türkiye ve Yunanistan'ın söylemlerinde ortak olarak “Tutarlı söylemler”, “Dış tehdit”, “Sorun üreten”, “İstikrarı bozan” ve “Saldırgan söylemler” bulunmaktadır. Yunanistan Türkiye’den farklı olarak “Diğer ülkelerden beklenti içeren söylemlerde” bulunmaktadır. Türkiye, Yunanistan’dan farklı olarak söylemlerinde “Diğer ülkelerin Türkiye’den beklentisi olduğunu” ifade eden söylemler üretmektedir. Bu kapsamda, Türkiye ve Yunanistan'ın bir yandan kendi söylemlerini tutarlı bulurken diğer yandan Doğu Akdeniz’e ilişkin birbirlerinin söylemlerine yönelik “Sorun üreten” ve “İstikrarı bozan” söylemler olduğuna dair eleştirel açıklamalar yaptığı ve “dış tehdit” kodu ile her iki ülkenin de dış güçler tarafından tehdit edildiğine dair bir algıya sahip olduğu müşahade edilmektedir.

Bununla birlikte, bulgulara göre; Yunanistan'ın dış tehdit algılamasının Türkiye’ye göre daha yüksek olduğu ve bunun merkezinde de Türkiye’nin yer aldığı görülmüştür. Yunanistan, Doğu Akdeniz’de ağırlıklı olarak Türkiye’yi sözde “saldırgan” bir aktör olarak algılamakta ve söylemlerinde bu iddiayı sıkça kullanmaktadır. Öte yandan uluslararası arenada, Türkiye’nin diğer ülkelerden herhangi bir destek beklentisi içinde olmadığı, bilakis Türkiye’den destek beklentisi olan bazı ülkeler olduğuna dair söylemler ürettiği tespit edilmiştir. “Diğer ülkelerden beklentiler içeren söylemler” kodu ile Yunanistan'ın söylemlerinde özellikle bir kriz durumunda AB, ABD ve Fransa başta olmak üzere diğer aktörlerden destek beklentisinin olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, incelenen kriz döneminde Yunanistan'ın, Başbakan düzeyinde Doğu Akdeniz’e ilişkin, 13 farklı bölgesel ve küresel aktörün liderleri ile en az 37 kez görüşmelerde bulunduğu belirlenmiştir. Türkiye için bu rakam 5 aktör ile 8 görüşmeye tekabül etmektedir.

Türkiye ve Yunanistan, dış politika kapsamındaki faaliyetlerinde; “Yumuşak güç politikası”, “Kamu diplomasisi”, “Stratejik ortaklık antlaşmaları”, “Yabancı ülke liderleri ile görüşmeler”, “Güvenlik politikası”, “Savunma politikası”, “Silahlanma ve modernizasyon” faaliyetlerini ortak kodlar olarak üretmişlerdir.

Türkiye, Yunanistan’dan farklı olarak dış politikada Yunanistan’ın AB nezdinde “Türkiye’ye yönelik yaptırım kararları girişimlerine tepki” göstermiştir. Yunanistan ise Türkiye’den farklı olarak dış politikası kapsamında; “Şikâyet diplomasisi”, “Yaptırım kararları çıkarma girişimleri”, “Yunanistan’ın yaptığı antlaşmalar”, “AB düzeyinde çok taraflı diplomasi” ve “Yabancı aktörlerle ittifak” faaliyetlerinde bulunmuştur.

Doğu Akdeniz krizinde Yunanistan’ın silahlanma ve modernizasyon faaliyetlerine büyük bir ivme kazandırdığı, 2021 savunma harcamaları bütçesini daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde 2020’ye göre yaklaşık % 44 oranında artışla 8,3 milyar \$ seviyesine çıkardığı, Fransa ve ABD gibi stratejik ortaklarından savunma sanayii ürünleri olarak muharip uçaklar, gemiler, zırhlı araçlar, uzun menzilli silahlar ve füzeler tedarik etmeye yöneldiği, bununla birlikte Türkiye’ye savunma sanayii ürünleri ve yedek parça satılmamasına yönelik askerî, siyasi ve ekonomik konularda AB Konseyi’nden yaptırımlar uygulanmasına dair AB’yi ikna etmeye yönelik yoğun çabalarda bulunduğu görülmüştür.

Ancak 11-12 Aralık 2020 tarihlerinde yapılan AB zirvesinde; gelişmeler Yunanistan’ın beklediği gibi gerçekleşmemiş, Almanya Şansölyesi Merkel başta olmak üzere bazı AB liderlerinin sağduyulu tutumları sayesinde Türkiye’ye yönelik yaptırım kararları çıkmamış, Türkiye ile diyalog kanallarının açık tutulması, olumlu gündeme odaklanması, çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye’nin desteklenmesi, AB-Türkiye ilişkilerinde yeni bir sayfa açılması ve Yunanistan-Türkiye arasında istikşafî görüşmelere devam edilmesi yönünde görüşler hâkim olmuştur. Netice itibarıyla Yunanistan’ın, AB Zirvesi’nden istediği sonucu elde edemediği, AB Konseyi ve AB

lkelerine yönelik yürüttüğü stratejik iletişim kampanyasının başarıya ulaşamadığı söylenebilir.

Bulgular, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de kendine olan güven ile tek başına ve daha bağımsız bir politika izlediğini, daha hızlı kararlar alabildiğini, Yunanistan'ın ise AB ile birlikte Fransa ve ABD gibi stratejik ortaklarına güvendiğini, mekik diplomasisi ile birçok ülkeyi ikna çabaları da dâhil olmak üzere muhatapları olan dış aktörlere bağımlı bir politika izlediğini göstermiştir. Türkiye ile jeopolitik bir kriz söz konusu olduğunda Yunanistan'ın derhal bir dizi reaksiyonu devreye sokacak bir acil durum politikasına geçtiği görülmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse bu reaksiyonlar;

➤ Türkiye-Yunanistan arasındaki sorunları Türkiye-AB sorunları haline dönüştürmek üzere Avrupa Birliği'ni alarma geçirerek konunun tarafı olmasını, Türkiye'ye karşı siyasi baskı yapmasını ve konseyde çeşitli siyasi, askerî ve ekonomik yaptırımlar içeren bir ambargo kararı almasını ve uygulamasını sağlamak,

➤ Stratejik ortakları olarak gördüğü ve gelişmiş teknolojilere ve silahlara sahip olan ABD ve Fransa'yı Türkiye'ye karşı harekete geçirerek bir kalkan olarak kullanmak amacıyla söz konusu ülkelere imtiyazlar, üsler ve limanlar vererek Ege ve Akdeniz'de sahaya inmelerini, denizde, karada ve havada ortak tatbikatlar icra etmelerini, bölgede Yunanistan safında konuşlanmalarını ve Türkiye'ye karşı caydırıcılık teşkil etmelerini sağlamak,

➤ Dezenformasyon ve propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırarak gündemi, her zaman prim yapan anti-Türk algısı ile şekillendirmek, Yunan kamuoyunu ve parlamentosunu ordunun derhal silahlanması ve modernizasyonu için ikna etmek ve müteakiben başta ABD, Fransa ve Hollanda olmak üzere dışarıdan modern gemiler, uçaklar, zırhlı araçlar, uzun menzilli ve yıkıcı silahlar ve füzeler ile diğer harp araç, gereç ve ekipmanları tedarik etmek,

➤ Uluslararası arenada bir diplomasi seferberliği başlatarak gerek yüz yüze gerekse videokonferans ya da telefon vasıtasıyla ikili ya da çoklu görüşmeler üzerinden yabancı ülkelerin devlet/hükümet başkanları, dışişleri bakanları, üst düzey yetkilileri, uluslararası medya kuruluşları ve kanaat önderlerinden oluşan hedef kitlelere kamu diplomasisi, şikâyet diplomasisi, dezenformasyon, algı yönetimi ve diğer yöntemlerle Türkiye'yi; sözde “çözüm karşıtı”, “uluslararası hukuka uymayan”, “provokasyon yapan”, “çatışmacı”, “yıkıcı”, “saldırgan”, “NATO’nun birliğini tehdit eden” vd. damgalamaların yöneltildiği bir ülke olarak tasvir etmek suretiyle uluslararası toplumun Türk tezlerine karşı pozisyon almasını ve Türkiye üzerinde siyasi ve diplomatik baskı kurmasını sağlamak,

➤ Türkiye ile arabuluculuk rolü üstlenebilecek AB, NATO veya Almanya gibi aktörleri oyuna sokarak gerilimin azaltılmasını, Türkiye’nin diplomasi masasında tutulmasını ve jeopolitik ortamın kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirilmesidir.

Dördüncü ve son araştırma sorusu olan; “Doğu Akdeniz’de 2020 yılında MTA Oruç Reis gemisi ile Türkiye’nin icra ettiği sismik araştırmalar sırasında Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan jeopolitik kriz döneminde karşılaştırmalı olarak tespit edilen stratejik iletişim öğeleri (anlatılar, temalar, mesajlar vb.) nelerdir?” sorusuna yönelik hususlar ve değerlendirmeler aşağıdaki paragraflarda sunulmuştur.

❖ Tarafların Anlatıları:

Türkiye ve Yunanistan’ın anlatılarında ortak olarak “Yükselen küresel güç” söylemi bulunmakla birlikte Türkiye’nin bu anlatıyı çok daha fazla kullandığı görülmektedir. Yunanistan, Türkiye’den farklı olarak anlatılarında “Yumuşak güç”, “Diğer ülkelerle müzakereye açık olma”, “Türkiye’ye yönelik sert güç yansıtmaktan çekinmeyeceği”, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de sözde “saldırgan” ve sözde “istikrarı bozan” bir ülke olduğuna dair anlatılar kullanmıştır.

Söz konusu kriz döneminde Yunanistan'ın, Türkiye'ye yönelik damgalayıcı anlatılarında bir stratejik iletişim aracı olarak dezenformasyon ve propaganda söylemi kullandığı görülmektedir. Türkiye ise, Yunanistan'dan farklı olarak Doğu Akdeniz'deki sorunların çözümü için anlatılarında “Yunanistan ile müzakereye açık olduğunu” vurgulamıştır.

❖ Tarafların Temaları:

Türkiye ve Yunanistan temalarında ortak olarak; “Etkin bölgesel güç”, “İnsanı merkeze alan küresel siyaset”, “Barış ve güvenlikten yana arabulucu ülke”, “Hikâyesini ve önceliklerini anlatması” ve “Kültürler ve medeniyetler arasında köprü” temalarını kullanmıştır.

Yunanistan, Türkiye'den farklı olarak; “Uluslararası hukuk ve bölgesel güvenlik vurgusu”, “AB'nin ortak karar alması isteği”, “Diğer ülkeleri etkileyen Hristiyan ülke”, “Uzun vadeli ve evrensel mesajlar” ve “Uluslararası krizlerden etkilenen ülke” temaları ile birlikte Türkiye'ye yönelik sözde “Çatışmacı ülke” ve “Çözüm karşıtı ülke” temalarını kullanmıştır.

Türkiye ise, Yunanistan'dan farklı olarak; “Uluslararası krizlerde etkili aktör olan ülke”, “İslam ülkelerine önder olan ülke”, “Yükselen vizyoner ülke”, “Modern ve dünyaya açık ülke”, “Özgün ve zengin tarihi miras” ve “Yükselen ekonomi” temalarını kullanmıştır.

❖ Tarafların Mesajları:

Türkiye ve Yunanistan, mesajlarında ortak olarak “Güçlü diplomasi” ve “Küresel sistemin bozuklukları” mesajlarına yer vermiştir. Türkiye Yunanistan'dan farklı olarak söylemlerinde “Mazlumun yanında olma”, “Milliyetçiliğe ilişkin öğeler”, “Güçlü altyapı”, “Dünya barışı”, “Dini öğeler”, “Hak ve menfaatlerin savunulması” ve “Dünya beşten büyüktür” mesajlarını üretmiştir. Yunanistan, Türkiye'den farklı olarak söylemlerinde; “AB'nin çıkarlarının savunulması”, “Egemenlik haklarının

savunulması”, “Diyalog ile çözüm arayışı”, “Terörizm ve aşırıcılıkla mücadele”, “Uluslararası hukukun desteklenmesi”, sözde “Türkiye'nin NATO birliğini tehdit etmesi”, “Transatlantik değerlerde birleşme”, sözde “Türkiye'nin yıkıcı komşu olması” ve (Türkiye haricindeki diğer ülkelerle) “Bölgesel bağların güçlendirilmesi” mesajlarını üretmiştir.

Tarafların Doğu Akdeniz konusundaki mesajlarına baktığımızda; Türkiye ve Yunanistan’ın, Doğu Akdeniz konusunda verdikleri mesajlarda ortak mesaj bulunmadığı görülmüştür. Tarafların Doğu Akdeniz konusundaki mesajlarının birbirinden farklı olması ve bazen karşıt mesajlar olması yaşanan gerilimi ve derin görüş ayrılıklarını teyit eder niteliktedir.

Tarafların KKTC, GKRY ve Kıbrıs konusundaki mesajlarına baktığımızda; Türkiye ve Yunanistan’ın KKTC, GKRY ve Kıbrıs konusunda ortak hiçbir mesajı bulunmadığı tespit edilmiştir. İki ülkenin mesajları birbirinden farklı ve çoğu zaman birbirine zıttır.

Tarafların Mavi Vatan konusundaki mesajları incelendiğinde; Türkiye ve Yunanistan’ın “Mavi Vatan” konusunda ortak mesajı bulunmadığı belirlenmiştir. İki ülkenin de “Mavi Vatan” konusundaki mesajları birbirine tamamen zıttır. Türkiye’nin, Doğu Akdeniz’deki kıta sahanlığını ülkesinin uluslararası hukuktan doğan meşru hakkı ve yetki alanı olarak gördüğü gözlemlenirken, Yunanistan’ın Meis Adası üzerinden maksimalist bir hak iddiasında olduğu ve Mavi Vatan’ı hedef alarak akamete uğratma çabası dikkat çekmiştir.

Tarafların Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı konusundaki mesajları incelendiğinde; Türkiye ve Yunanistan’ın Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı konusunda ortak mesajları bulunmadığı görülmüştür. İki ülkenin de Deniz Yetki Alanları / Kıta Sahanlığı konusundaki mesajları birbirinden farklıdır. Bu durumun, Doğu Akdeniz’de taraflar arasındaki anlaşmazlığı teyit ettiği değerlendirilmektedir.

Tarafların Göç, Göçmenler ve Mülteciler konusundaki mesajlarına bakıldığında; Türkiye ve Yunanistan'ın Göç, Göçmenler ve Mülteciler konusundaki söylemlerinde ortak mesaj bulunmadığı, mesajlarının birbirinden farklı ve zaman zaman birbirine karşıt olduğu ve tespit edilen bulgular neticesinde konunun taraflar arasında ihtilaflı ve sorun yaratan bir konu olduğu görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı ve Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanlığı resmî internet sitelerinden seçilen yapılandırılmış stratejik iletişim metinlerinin analizi neticesinde, Maxqda 2020 programı verilerine göre çalışma kapsamında nihai tabloda; 12 farklı kategoride 330 farklı kod üretilmiştir. Söz konusu 330 kodun frekansları esas alındığında ise toplamda 3061 kod üretildiği görülmüştür. Bu bağlamda; Yunanistan'ın Türkiye'ye göre niceliksel olarak yaklaşık %9 daha fazla stratejik iletişim kodu ürettiği tespit edilmiştir. Stratejik iletişim açısından bu tespit, Yunanistan'ın Türkiye'ye dair daha fazla argüman üretme çabasına işaret etmektedir.

Ülkelerin söylemlerinden üretilen kodların en çok yansıdığı kategori, stratejik iletişim dinamikleridir. İkinci olarak taraflar Doğu Akdeniz mesajları kategorisinde en çok katkıyı sunmuştur. Üçüncü kategori olarak ise, stratejik iletişimin hedef kitleleri öne çıkmıştır. Gerek Yunanistan'ın gerekse Türkiye'nin ağırlıklı olarak yumuşak güç politikası izleme ve bölgesinde etkin birer güç olma konusunda yönelimleri görülmektedir. Karşımıza çıkan tablo, Doğu Akdeniz'de taraflar arasında cereyan eden jeopolitik rekabeti gözler önüne sermektedir. Doğu Akdeniz'de kimin anlatısının kazanacağını zaman gösterecektir.

Bu kapsamda; stratejik iletişimin bir anlama ve uzun vadede güven tesis etmek için iyi ilişkiler geliştirme süreci olduğu, karşılıklı diyalog gerektirdiği ve bilişsel alanda etkiler ve değişiklikler yapmaya odaklandığı unutulmamalıdır. Netice itibariyle istenilen etki, ulusal menfaatlerin ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için uygun koşulların oluşturulması, güçlendirilmesi ve muhafaza edilmesidir. Dolayısıyla, başarılı bir

stratejik iletişim kampanyasında temel unsurların etkin kullanımı önem arz etmektedir. Hedef kitlelerin doğru belirlenmesi, iletişim içeriğinin hedef kitleye göre ayarlanması, kullanılacak kanalın, verilecek mesajların ve zamanlamanın doğru olarak seçilmesi gerekir. Söz konusu unsurlar stratejik bir şekilde kullanılabildiği ölçüde hedeflere daha kolay ulaşılabilir. Son tahlilde, jeopolitik rekabet söz konusu olduğunda uluslararası arenada söylemlerin gerçekliği belirleme gücü olmadığı, ancak millî güç unsurlarına dayalı bir stratejik iletişim kampanyasının başarıya ulaşabileceği değerlendirilmektedir.

Devletler arasında daimi dostluk ya da düşmanlığın olmadığına inanan ve her şeye rağmen, Türk-Yunan ilişkilerinin normalleşmesi için gayretler gösteren Atatürk, “...iki ülkenin samimi bir dostlukta kendileri için emniyet ve kuvvet görmelerinde isabet vardır.” değerlendirmesinde bulunmuştur. Türkiye’de 2023 yılında meydana gelen büyük çaplı çifte-deprem felaketinin ardından Yunanistan’ın göstermiş olduğu yapıcı tutum, iyi komşuluk örneği ve gönderdiği insani yardımlar dikkate alınarak gerçekleştirilen karşılıklı üst düzey ziyaretler ve görüşmeler neticesinde iki ülke arasında normalleşme adımları atılmıştır. Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler; Atina Bildirgesi’nin imzalanması ile olumlu bir döneme girmiş ve bu gelişme Türk ve Yunan halkları tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Ege Denizi’nde komşu ve NATO üyesi olan Türkiye ve Yunanistan’ın karşılıklı iyi ilişkiler geliştirerek, kültür, ticaret, turizm, sanat, spor, ekonomi ve daha birçok alanda işbirliği fırsatlarını değerlendirmeleri ve bölgenin barış ve istikrarını dost ve müttefik iki ülke olarak sağlamaları ideal bir vizyon ve gaye olmalıdır. Tarihsel uyuşmazlıkların popülist söylemlerle kamuoyu önünde tartışılması ve iç siyasette kazanımlar elde etmek için kullanılması sorunları çıkmaza sokmakta ve çözümsüzlüğe itmektedir. Bu nedenle, kronik hale gelmiş hassas konulara ilişkin; iki devletin iradesi dâhilinde, tarafların herhangi bir gizli gündemi olmadan, gerçekçi bir şekilde ve sessiz diplomasi ile çözüm yolları araştırılmasının ve bu konuların gündelik söylemlerden

ıkartılmasının adil, kapsamlı ve kalıcı bir çözüm için faydalı olabileceği düşünölmelidir.

Bu tez çalışmasının; ölkemizdeki iletişim bilimleri, stratejik iletişim, kamu diplomasisi, siyaset bilimi, uluslararası halkla ilişkiler ve denizcilik gibi alanlarda çalışma yapanlar için faydalı olabileceği ve Türkiye’de yürütölen iletişim araştırmalarına bir katkı sunabileceği değeriendirilmektedir. Aynı zamanda, dünyada yürütölen stratejik iletişim çalışmalarına ve pratiklerine ilişkin bir farkındalık yaratılmasının yanı sıra Türkiye’deki akademik tartışmalara savunma ve güvenlik alanından yeni perspektifler ve materyaller kazandırılması hedeflenmiştir.

ABD ve BK örneklerinde göröldüğü üzere, ulusal güvenlik bağlamında; kamu diplomasisi konusu Dışışleri Bakanlığı, stratejik iletişim konusu ise Savunma Bakanlığı yetki ve sorumluluk alanında yürütölmektedir. Stratejik iletişim; bilgi harekâtı ve psikolojik harp gibi boyutları ile birlikte bir savunma yeteneği olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle, stratejik iletişimin kavramsallaştırılması, kuramsallaştırılması ve bu konuda bir doktrin birliği sağlanması kritik önem arz etmektedir. Nitekim NATO; “barış dönemi” kavramı yerine “sürekli rekabet” kavramını benimsemiş, gerek rekabet, gerek caydırıcılık ve kriz gerekse çatışma döneminde bir kuvvet çarpanı teşkil eden bir yetenek olarak stratejik iletişim kullanılmaktadır. Stratejik iletişimin dayanağını oluşturan ve başarısını mümkün kılan tüm millî güç unsurlarının koordineli ve uyumlu olarak kullanılması elzemdir. Dolayısıyla stratejik iletişimin tüm devlet çatısı altında kurumsallaştırılması ve stratejik iletişim faaliyetlerinin bütünsel bir yaklaşımla uygulanması; savunma alanının bir iletişim aracı olarak kullanılmasını ve ulusal menfaatlerin daha kolay ilerletilmesini mümkün kılacaktır.

Ölkemizdeki üniversiteler arasında stratejik iletişim alanına istinaden en yakın örgütlenmiş yükseköğretim kurumunun Galatasaray Üniversitesi, kamu kurumu olarak ise Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı olduğu tespit edilmiştir. Bu örneklerden yola

çıkılarak; yükseköğretim kurumlarında ya ABD yaklaşımında olduğu gibi Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Reklamcılık, Yeni Medya vd. derslerin Stratejik İletişim Ana Bilim Dalı altında toplanmasının ya da Avrupa'daki yaklaşım doğrultusunda Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı altındaki müfredata Stratejik İletişim derslerinin konulmasının ulusal olarak ortak akademik teşkilatlanma ve doktrin birliği açısından bir öneri mahiyetinde değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Mevcut konjonktürde üniversitelerimizde, yükseköğretim kurumlarında, harp ensitülerinde, akademilerde ve diğer eğitim-öğretim merkezlerinde uluslararası ilişkiler, kamu diplomasisi, siyaset bilimi, iletişim ve halkla ilişkiler alanlarında “savunma ve güvenlik” ile “stratejik iletişim” derslerine yer verilmesi, bununla birlikte bilişsel alanda olumlu etkiler yaratmak için bir kuvvet çarpanı niteliğindeki stratejik iletişim yeteneğinin pratikte kullanılmasına yönelik yöntem ve tekniklerin keşfedilmesi, geliştirilmesi ve uygulanması amacına matuf nitelikli insan gücü yetiştirilmesinin önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

Ayrıca, bu çalışma Doğu Akdeniz jeopolitiğindeki etkin bölgesel ve küresel aktörler dikkate alınarak, Türkiye ve Yunanistan arasındaki bir kriz dönemine odaklanmıştır. Jeopolitiğin dinamik bir kavram olduğu, aktörlerin algılarının ve politikalarının değişebildiği ve bununla birlikte Türkiye ile Yunanistan'ın pozitif gündemi esas alan bir *détente* dönemine girdiği düşünüldüğünde; müstakbel araştırmacılar tarafından yeni konjonktüre yönelik, devlet ve hükümet başkanlarının yanı sıra diğer üst düzey devlet yetkililerinin söylemlerinin de dâhil edilebileceği yeni bir stratejik iletişim çalışması ve analizi yapılabileceği değerlendirilmektedir.

⁹⁷⁹ NB + BZ National Maritime Historical Society, <https://seahistory.org/>

ÖZET

Bu çalışmada; kavramsal ve kuramsal çerçevede stratejik iletişimin ne olduğu ve hangi tarihsel süreçlerden geçtiği, halkla ilişkiler ve kamu diplomasisine istinaden konumu, benzerlikleri ve farklılıkları, dünya literatürü üzerinden keşfedilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte, stratejik iletişimin savunma ve güvenlik alanındaki önemi, stratejik iletişimin biçimleri, dinamikleri ve prensipleri araştırılmış ve tartışılmıştır. Günümüzde önemi gittikçe artan kriz yönetiminde stratejik iletişimin rolü ve başarılı bir kriz iletişimi için neler yapılabileceği incelenmiştir.

Öte yandan, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasındaki kendine özgü konumu ve tarihsel arka planı ile birlikte Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve jeostratejik önemi irdelenmiş, Doğu Akdeniz jeopolitiğine etki eden önemli bölgesel ve küresel aktörlerin kimler olduğu araştırılmış ve tartışılmıştır. Deniz yetki alanları ihtilafları, enerji kaynaklarının paylaşımı mücadelesi ve düzensiz göç hareketleri ile birlikte 21'inci yüzyılda değişen bölgedeki dengeler bir arada düşünüldüğünde Doğu Akdeniz'in yeni bir jeopolitik rekabet alanına dönüştüğü müşahade edilmektedir. Bu konjonktürde mevcut sorun alanları, hidrokarbon rezervleri, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları uyuşmazlıkları ve Ege Denizi'ndeki sorunların yanı sıra Doğu Akdeniz'de istikrarsızlıklara neden olan Kıbrıs Meselesi, İsrail-Filistin Meselesi, Suriye, Libya ve Lübnan'a ilişkin tarihsel arka plan ve güncel durumlar incelenmiştir. Ayrıca, Doğu Akdeniz'deki sorunların Türk-Yunan ilişkilerine yansımaları tartışılmıştır.

Oruç Reis gemisi ile Türkiye'nin icra ettiği sismik araştırmalar sırasında 2020 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan ve yakın tarihte Kardak Krizi'nden bu yana tarafların sıcak bir çatışmaya belki de en fazla yaklaştığı Doğu Akdeniz krizi, stratejik iletişim pratiklerinin belirgin bir şekilde kendini gösterdiği bir dönem olmuştur. Bu kapsamda; Türk ve Yunan devlet/hükümet başkanlarının açıklamaları üzerinden Doğu Akdeniz'e ilişkin iki ülkenin söylemleri, politikaları ve stratejik iletişim dinamiklerinin neler olduğu araştırılmış ve tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, Doğu Akdeniz'deki söz konusu jeopolitik kriz döneminde ortaya çıkan stratejik iletişim öğeleri (anlatılar, temalar ve mesajlar) karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Sonuç olarak; gerek stratejik iletişim gerekse jeopololitik alanlardaki bulgulara dayanarak tespit edilen sonuçlar, değerlendirmeler ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Stratejik İletişim, Doğu Akdeniz, Ege Denizi, Jeopolitik, Jeostrateji, İletişim, Halkla İlişkiler, Kamu Diplomasisi, Kriz Yönetimi, Söylem, Anlatı, Tema, Mesaj, Türkiye, Yunanistan, AB, ABD, Rusya, Çin, Fransa, Mısır, Göç, Mülteci.

ABSTRACT

In this study; in the conceptual and theoretical framework, what strategic communication is and what historical processes it has gone through, its position, similarities and differences in relation to public relations and public diplomacy have been endeavored to be discovered through the world's literature. In addition, the importance of strategic communication in the field of defense and security, the forms, dynamics and principles of strategic communication have been researched and discussed. The role of strategic communication in crisis management, which is becoming increasingly important today, and what can be done for a successful crisis communication have been examined.

On the other hand, located at the fulcrum of the three continents, Asia, Europe and Africa, the geopolitical and geostrategic significance of the Eastern Mediterranean, together with its *sui generis* nature and historical background has been examined, and the important regional and global actors affecting the geopolitics of the Eastern Mediterranean have been researched and discussed. Considering the conflicts over maritime jurisdiction areas, the struggle for sharing of energy resources and irregular migration movements, as well as the changing balances in the region in the 21st century, it has been observed that the Eastern Mediterranean turned into a new geopolitical competition area. In this conjuncture, current problem areas, hydrocarbon reserves, maritime jurisdiction disputes in the Eastern Mediterranean and the problems in the Aegean Sea, as well as the historical background and current situations regarding the Cyprus Issue, the Israeli-Palestinian Issue, Syria, Libya and Lebanon, which cause instabilities in the Eastern Mediterranean, have been examined. In addition, the repercussions of the problems in the Eastern Mediterranean on Turkish-Greek relations were discussed.

The Eastern Mediterranean crisis, which took place between Türkiye and Greece in 2020 during the seismic surveys carried out by Türkiye with Oruç Reis, and which the parties perhaps came closest to a hot conflict since the Kardak Crisis in the recent history, was a period in which strategic communications practices clearly manifested themselves. In this context; through the statements of the Turkish and Greek heads of state/government, the discourses, policies and strategic communications dynamics of the two countries regarding the Eastern Mediterranean were investigated and endeavored to be determined.

In addition, the strategic communications elements (narratives, themes and messages) that emerged during the geopolitical crisis period in the Eastern Mediterranean have been examined comparatively. After all; the results, assessments and solution proposals determined based on the findings in both strategic communications and geopolitical fields have been presented.

Key Words: Strategic Communications, Eastern Mediterranean, Aegean Sea, Geopolitics, Geostrategy, Communication, Public Relations, Public Diplomacy, Crisis Management, Migration, Refugee, Discourse, Narrative, Theme, Message, Türkiye, Greece, EU, USA, Russia, China, France, Egypt.

KAYNAKÇA

- Acer, Yücel ve Kaya, İbrahim, Uluslararası Hukuk: Temel Ders Kitabı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Acer, Yücel, “Turkey’s Legal Approach to Maritime Boundary Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea”, Insight Turkey, Winter 2021.
- Ak, Gökhan, 15 Soruda Ege’de Türk-Yunan İlişkileri, Atı Yayınları, İstanbul, 2024.
- Ak, Gökhan, Ege’den Akdeniz’e Mavi Vatan: Egemenlik ve Paylaşım, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul, 2021.
- Altunışık, Meliha Benli, Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları, TESEV Yayınları, İstanbul, 2007.
- Antero, Holmila, “Re-thinking Nicholas J. Spykman: from historical sociology to balance of power”, The International History Review, 2020.
- Apatay, Çetinkaya, Akdeniz’de Olup Bitenler, TÜYAP Fuarçılık A.Ş., İstanbul, 2012.
- Attali, Jacques, Denizin Tarihi, Çev. Berna Günen, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2018.
- B. Miles, Matthew & Huberman, A. Michael Genişletilmiş bir Kaynak Kitap: Nitel Veri Analizi (S. Akbaba Altun & A. Ersoy, Çev. Ed.), Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2016.
- Bal, Mieke, Narratology: Introduction to the Theory of Narrative, (Revised by Christine Van Boheemen), University of Toronto Press, Buffalo, London, 1997, s. 3.
- Barry, R. Posen, Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2014, s. 1-3’ten aktaran C. McCallion, ibid.
- Oran, Baskın, “Türk Dış Politikası’nın Teori ve Pratiği”, (Ed. Baskın Oran), Türk Dış Politikası (Cilt-I 1919-1980) , İletişim Yayınları, İstanbul, 2019.
- Başeren, Sertaç Hami, Ege Sorunları, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, Ankara, 2006.
- Bayat, Mert, Millî Güç ve Devlet, Belge Yayınları, İstanbul, 1986.
- Bayır, Fikret, Strateji Ustası ATATÜRK, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014.
- Baysoy, Emre, Doğu Akdeniz’in Dalgalı Jeopolitiği: Modern Bölgeden Postmodern Levant’a, Truva Yayınları, İstanbul, 2017.
- Becerikli, Sema Yıldırım, ... ve halkla ilişkiler: Şeytanın Avukatlığından Arabuluculuğa; Bir disiplinin Eleştirel Analizi, Karınca Yayınları, Ankara, 2008.
- Bener, E. Caner, “Denizcilik Gücü Stratejisti Merhum Dz.Kur.Alb. Mert Bayat: Atatürk’ün deniz stratejisi” Birlik Dergisi, Sayı: 220, Nisan - Mayıs - Haziran 2018, pp. 22-26.
- Bilgin, Nuri, Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2014.

Bolt, Neville, “Is this the Age of Disinformation or the Age of Strategic Communications?”, Defence Strategic Communications, The official journal of the NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Volume 14, Spring 2024, pp. 5-25.

Boniface, Pascal, Herkes İçin Jeopolitik, Çev. Mouhammed Guaye, Fatma Büşra Süverdem, Erdem Yayınları, İstanbul, 2018.

Bozkurt, Nazif, “Stratejik İletişim Bağlamında ABD Deniz Kuvvetleri Reklam Filmlerinin Analizi”, MSÜ Deniz Harp Enstitüsü Mavi Vatan Dergisi, Kasım 2020, Sayı: 6, pp. 50-63.

Brands, Hal, What Good Is Grand Strategy? Power and Purpose in American Statecraft from Harry S. Truman to George W. Bush, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2014.

Braudel, Fernand, Akdeniz ve Akdeniz Dünyası, (Cilt-1) (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1989.

Braudel, Fernand, Akdeniz ve Akdeniz Dünyası, (Cilt-2) (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Eren Yayıncılık, İstanbul, 1990; F. Braudel, 2007.

Braudel, Fernand, Akdeniz: Mekân, Tarih, İnsanlar ve Miras, (Çev. Necati Erkut ve Aykut Derman), Metis Yayınları, İstanbul, 2007.

Brigham, Lawson, “The Suez Canal and Global Trade Routes” (Captain, U.S. Coast Guard (Retired)) May 2021 Proceedings Vol. 147/5/1,419.

Bulut, Gökay, Ege Hava Sahası Sorunları, Çözülmüş Olanlar ve Sorunların Geleceği, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 16.

Burnard, Pamela, “Teaching the Analysis of Textual Data: An Experiential Approach”, Nurse Education Today, August 1996.

Butter, David, “Egypt's Energy Ambitions and its Eastern Mediterranean Policy”, Michaël Tanchum (Ed.), Konrad Adenauer Stiftung Report on Eastern Mediterranean in Uncharted Waters: Perspectives on Emerging Geopolitical Realities, Ankara, 2020.

Büyüktuğrul, Afif, Atatürk ve Fatih’in Deniz Politikaları, IX. Tarih Kongresi Bildirisi, Dz.K.K.lığı Yayınları, 1981.

Verhaaren, C. I., a.g.m., s. 424; Tuna Turgay, “Türk Denizcilik Tarihinin Efsane İsmi Barbaros Hayreddin Paşa”, Skylife Dergisi, Eylül 2001.

Cankara, Pınar Özden, "Immanuel Kant'ın "Ebedi Barış Üzerine Felsefi Denemeler" Adlı Eserinin Uluslararası İlişkiler Disiplini Açısından Söylem Analizi", Türk Dünyası Araştırmaları, Cilt 106, Sayı 208, Şubat 2014.

Center for Excellence in Disaster Management & Humanitarian Assistance (CFE-DM) Issue Brief, “Humanitarian Corridors and Safe Passage at Sea: Protection of Civilians in the Maritime Domain Research Series”, February 2024.

Clausewitz, Carl Von On War, (Indexed Edition) Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1984.

Cohen, Saul Bernard, Geopolitics: The Geography of International Relations, Rowman and Littlefield, Lanham, Maryland, 2015.

Corbin, Juliet & Strauss, Anselm Basics of Qualitative Research Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory, Sage Publications, Los Angeles, USA, 2008.

Cornish, Paul, The United States and counterinsurgency: “political first, political last, political always”, International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Oxford University Press, Vol. 85, No. 1, International Order: Politics, Power and Persuasion (Jan. 2009)

Creswell, W. John, Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches, Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, California, 2009.

Cropsey, Seth & McGrath, Bryan, Maritime Strategy in a New Era of Great Power Competition, Hudson Institute Publications, 2018.

Currey, Edward Hamilton, Akdeniz’in Kurtları: Muhteşem Müslüman Korsanlar Çağı, P Kitap Yayıncılık ve Reklam Ajansı Yayınları, İstanbul, 2021.

Çakmak, Zafer, “Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne Aday Göstermesi”, Erdem: İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 2008.

Çelik, Hilal & Ekşi, Halil, Söylem Analizi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2008, Cilt 27, Sayı 27.

Çubukçuoğlu, Serhat Süha, Turkey’s Naval Activism Maritime Geopolitics and the Blue Homeland Concept, (eBook) Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland, 2023.

Danahar, Paul, The New Middle East: The World After The Arab Spring, Bloomsbury Publishing, London, 2013.

Defay, Alexandre, Jeopolitik, Çev. İsmail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005.

Defense for Acquisition, Technology, and Logistics, October 2001.

Defense Science Board, Report of the Defense Science Board Task Force on Managed

Doyle, Kieran & Desta, Tedla An Analysis of Common Security and Defence Policy’s (CSDP) Strategic Communication, Journal of Politics and Law, Vol. 14, No. 2, 2021.

Dz.K.K.lığı Ege Sorunları ve Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Bilgi Kitapçığı.

E. Guerrero-Castro, Cristian, “Strategic Communication for Security & National Defense: Proposal for an Interdisciplinary Approach”, PfP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, Connections: The Quarterly Journal, Vol. 12, No. 2 (Spring 2013)

Ellul, Jacques, Sözün Düşüşü, (Çev. Hüsamettin Arslan), Paradigma Yayınları, İstanbul, 2004.

Erlich, Reese, Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect, (Foreword by Noam Chomsky), Prometheus Books, New York, 2016.

European Parliament, October 2022, “Addressing Pushbacks at the EU's External Borders”

Farwell, 2012 ve Paul, 2011'den aktaran Derina Holtzhausen & Ansgar Zerfass, "Strategic Communication: Opportunities and Challenges of the Research Area", The Routledge Handbook of Strategic Communication, Edited by Derina Holtzhausen and Ansgar Zerfass, Taylor & Francis Group, NY and London, 2015.

Fludernik, Monika, An Introduction to Narratology, (Transleted from the German by) Patricia Häusler-Greenfield and Monika Fludernik, Routledge, Taylor and Francis Group, London, 2009, s.1.

Fowler, William, M. Jr., "The Navy's Barbary War Crucible", Naval History Magazine, 2005, Vol.19, Nr.4.

Friedman, Lissner Rebecca, "What is Grand Strategy? Sweeping a Conceptual Minefield", Texas National Security Review, Vol 2, Issue 1 November 2018.

Friedman, Thomas L., From Beirut to Jerusalem, Anchor Books, A Division of Random House, Inc., New York, 1995.

Gaarder, Jostein, Sofi'nin Dünyası, (Çev. Gülay Kutal), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1995.

Gencer, Ali İhsan, Bahriye'de Yapılan Islâhât Hareketleri ve Bahriye Nezâreti'nin Kuruluşu (1789-1867), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001.

Graham, Allison, Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?, Houghton Mifflin Harcourt, Boston, 2017.

Baldacchino, Godfrey, Archipelago Tourism: Policies and Practices, Routledge, London, 2016.

Gökçe, Birsen, Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Savaş Yayınevi, Ankara, 1999.

Güdül, Serpil, "Lübnan İç Savaşı'nda Filistinli Örgütlerin Rolü", Turkish Studies - Economics, Finance and Politics, Vol. 13/22, Summer 2018.

Gürdeniz, Cem, Mavi Uygarlık: Türkiye Denizcileşmelidir, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2015.

Gürdeniz, Cem, Mavi Vatan Yazıları, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2020.

Gürel Burak, Kozluca Mina, "Chinese Investment in Turkey: The Belt and Road Initiative, Rising Expectations and Ground Realities" European Review, 2022; 30(6):806-834

Güvenç, Serhat, Drednot Ateşi ve Osmanlı Devleti: Reşadiye ve Sultan Osman Savaş Gemilerinin Öyküsü, Deniz Basımevi Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2005.

Arıdemir, Hakan; Allı, Çağatay; "Doğu Akdeniz Bölgesindeki Münhasir Ekonomik Bölge Tartışmalarının Analizi", İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 2019, 4(10), pp. 188-202.

Hallahan, Kirk, et al., "Defining Strategic Communication", International Journal of Strategic Communication, 2007, 1:1, pp. 3-35.

Harp Akademileri Komutanlığı, Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2000.

Nothhaft, Howard and Schölzel, Hagen, “Re-Reading Clausewitz: The Strategy Discourse and its Implications for Strategic Communication”, The Routledge Handbook of Strategic Communication, Edited by Derina Holtzhausen and Ansgar Zerfass, Taylor & Francis Group, NY and London, 2015.

Information Dissemination, Washington, D.C.: Office of the Under Secretary of

Insights and Best Practices Focus Paper: Communication Strategy and Synchronization, Deployable Training Division Joint Staff J7.

International Hydrographic Organization, Limits of Oceans and Seas, (Special Publication N°.23), Imp. Monegasque, Monte Carlo, 1953. Feuille 2.

Isom-Verhaaren, Christine, “Barbarossa and His Army Who Came to Succor All of Us”: Ottoman and French Views of Their Joint Campaign of 1543–1544, Society for French Historical Studies, French Historical Studies, (Summer 2007), Vol. 30, No. 3.

İstanbul Deniz Müzesinde Sergilenen Hamidiye Kruvazörü’nün Şeref Defteri.

Çınarlı, İnci, Stratejik İletişim Yönetimi, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.

Ceran, İsmail, XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Fransız İlişkileri, Kanuni Sultan Süleyman - I. François İttifakı”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014.

İşyar, Ömer Göksel, Avrasya ve Avrasyacılık, Dora Yayınları, Bursa, 2013.

Flanagan, J.; Chindea, Stephen and A., Irina, Russia, NATO, and Black Sea Security Strategy: Regional Perspectives from a 2019 Workshop, RAND Corporation Publication, California, USA, 2019.

Tracy, J., Sarah Qualitative Research Methods: Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact, John Wiley & Sons, Wiley-Blackwell Publications, New Jersey, 2013.

Jick, T. D. 1979’den aktaran John. W. Creswell & Dana L. Miller, “Determining Validity in Qualitative Inquiry”, The Ohio State University Theory Into Practice, Volume 39, Number 3, Summer 2000.

Kaplan, Robert D., The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate, Random House Trade Paperback Edition, New York, 2013.

Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Yayınları, Ankara, 2006.

Kathimerini Gazetesi, Washington Karardan Haberdar, 28 Eylül 2021

Kennedy, Paul, The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000, New York, Random House, 1987.

Keser, Ulvi ve Ak, Gökhan, “Kıbrıs Sorunu ve Deniz Hukuku Bağlamında Doğu Akdeniz’de Yapılması Gerekenler”, Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi, I/2 (Ocak 2018) pp. 95-107, s. 98.

Klinke, Ian and Bassin, Mark “Introduction: Lebensraum and its discontents”, Journal of Historical Geography Vol. 61, July 2018.

Kozanhan, Murat Kağan, “Enerji Politikaları ve Güvenlik Bağlamında Doğu Akdeniz”, Anadolu Strateji Dergisi, Vol.:3, No: 1 (55-76), s. 64.

Krippendorff, Klaus, Content Analysis: An Introduction to Its Methodology, Sage Publications, Thousand Oaks, California, 2004.

Kumcuoğlu, Ertuğrul, Kıbrıs ve Diplomasi: Bir büyükelçinin gözünden (1987-1991), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2022.

Kurumahmut, Ali, “Ege’de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı”, Ali Kurumahmut (ed.), Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar, Ankara, 1998.

Kuş, Elif, Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri, Ani Yayıncılık, Ankara, 2007.

L. Chinn, Peggy & K. Kramer, Maeona. Theory and Nursing: Integrated Knowledge Development, Mosby, St. Louis, 1999.

Lacoste, Yves, “An Illustration of Geographical Warfare”, Geopolitics: An Introductory Reader, Jason Dittmer and Joanne Sharp (Ed.), London & NY, Routledge, 2014.

Lamar, Jensen De, “The Ottoman Turks In Sixteenth Century French Diplomacy”, The Sixteenth Century Journal, The University of Chicago Press, Vol. 16, No. 4 (Winter, 1985)

Larkin, T.J. & Larkin, Sandar Communicating Change: Winning Employee Support for New Bussiness Goals, McGraw-Hill, Inc., New York, 1994, s. xii.

Lee, Siu-Leung, "Maps that Turn 600-Year World History Upside Down", Zheng He Society of the Americas, Distinguished Lecture, 15 Mayıs 2021.

Lewis, K. Scott and Laurie (General Editors), Barker, James R., Keyton, Joann, Kuhn, Timothy, and Turner, Paaige K. (Associate Editors), Wiley, John and Sons, Inc. March 2017.

Emecen, Feridun M., Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2022.

Maalouf, Amin, Uygarlıkların Batışı, (Çev. Ali Berkay), Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2023.

Maechling, Charles, “The Aegean Sea: A Crisis Waiting to Happen”, U.S. Naval Institute Proceedings, March 1997.

Mahan, Alfred Thayer, Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi (1660-1783), (Çev. A. Tunçer Büyükonat), Deniz Ticaret Odası Yayın No:83, İstanbul, 2011.

Mahoney, James, Strategic Communication: Principles and Practice, Oxford University Press, Australia and New Zealand, 2013.

Mancini, Marina, “The Agreement between Greece and Italy on the Delimitation of their Respective Maritime Zones: An Italian Perspective”, The Italian yearbook of international law, 2021.

Mazurkiewicz, Agata, Civil-Military Cooperation in International Interventions: The Role of Soldiers, Routledge Taylor & Francis Group, London, 2022.

Melissen, Jan, “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, Jan Melissen (Ed.), The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations, Palgrave MacMillan, Hampshire, England, 2005.

Meray, Seha L. “Lozan Barış Antlaşması”, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Temmuz 1998.

Merriam, Sharan B., Qualitative research: A Guide to Design and Implementation: Revised and Expanded from Qualitative Research and Case Study Applications in Education, Jossey-Bass, San Francisco, USA, 2009.

Le, Mièrè Christian, Maritime Diplomacy in the 21st Century: Drivers and Challenges, Routledge, London and New York, 2014.

Mil, Burak, “Nitel Araştırmalarda Söylem Analizi ve İlkeleri” Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin içinde, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007.

Mil, Burak, “Nitel Araştırmalarda Söylem Analizi ve İlkeleri”, Atila Yüksel, Burak Mil, Yasin Bilim, (Ed.), Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin içinde, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007.

Miskimmon, Alister, O’loughlin, Ben and Roselle, Laura, Strategic Narratives: Communication Power and The New World Order, Routledge, NY, 2013.

Muradî, Seyyid, Kaptan Paşa’nın Seyir Defteri: Gazavât-ı Hayreddin Paşa, Çev. Ahmet Şimşirgil, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2004.

Yılmaz, Mutlu; Taşkın, Z. Emir; “Doğu Akdeniz Sorununda Yunanistan’ın Kullandığı Karikatürlerin Popüler Jeopolitik Açısından Değerlendirilmesi”, Coğrafi Bilimler Dergisi, 2022, 20 (1), pp. 139-160.

NATO Accredited Centres of Excellence 2024 Catalogue.

Neuman, W. Lawrance, Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, (Çev. Sedef Özge), Yayınodası Yayınları, İstanbul, 2006.

Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif, “Mareşal ve Şükrü Kaya”, Ordu ve Politika, Bedir Yayınları, İstanbul, 1967.

Adıyeke, Nühket; Adıyeke, Nuri; Kıbrıs Sorununun Anlaşılmasında Tarihsel Bir Örnek Olarak Girit’in Yunanistan’a Katılması, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi (SAEMK) Araştırma Projeleri Dizisi 1/2002, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2002.

Nye, Jr, Joseph S., The Future of Power, New York, Public Affairs, 2011.

Pamment, James, “Strategic Communication Campaigns at the Foreign and Commonwealth Office: Managing Mediatization During the Papal Visit, The Royal Wedding, and the Queen’s Visit to Ireland”, International Journal of Strategic Communication, Routledge: Taylor & Francis, 2015, 9:2, 118-133.

Paul, Christopher, Strategic Communication, Origins: Concepts, and Current Debates, Praeger ABC-CLIO, LLC, Santa Barbara, California, 2011.

Paul, Christopher, Whither Strategic Communication? An Inventory of Current Proposals and Recommendations, Santa Monica, California, RAND, OP-250-RC, 2009.

- Pazarıcı, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013.
- Weber, Robert Philip, Basic Content Analysis. Sage Publications, (A Sage University Paper), London, 1990.
- Potter, Jonathan. & Wetherell, Margaret. Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour, Sage Publications, Inc. London, 1987.
- Proposals and Recommendations, Santa Monica, California, RAND, OP-250-RC, 2009.
- Elliot, Richard, Discourse Analysis: Exploring Action, Function and Conflict in Social Texts. Marketing Intelligence & Planning, 1996, Vol. 14 No. 6.
- Peuser, Richard W., “Documenting United States Naval Activities During the Spanish-American War”, National Archives, Prologue Magazine, Spring 1998, Vol.30, No.1
- Ristino, Robert J., Integrated Strategic Communication: Influencing and Changing Public Opinion and Behaviour, CreateSpace Independent Publishing Platform, South Carolina, 2013.
- S. Joseph, et al. Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, (Çev. Renan Akman), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.
- Smith, Adam, The Wealth of Nations (Read by Gildart Jackson), New York, 2010,
- Soysal, İsmail, “Tarihsel Açıdan Bakıldığında Türkiye ile Fransa'nın Menfaatlerinin Birbirini Tamamlayıcı Niteliği”, Türk Tarih Kurumu, Belleten Dergisi, Nisan 1990, Cilt 54, Sayı 209.
- Sözen, Edibe, Söylem: Belirsizlik, Mücadele, Bilgi, Güç ve Refleksivite, Paradigma Yayınları, İstanbul, 1999.
- Spilanis, Ioannis et al. Accessibility of Peripheral Regions: Evidence from Aegean Island, Island Studies Journal, Vol. 7, No. 2, 2012.
- Stavridis, James, Deniz Gücü: Okyanusların Tarihi ve Jeopolitik Önemi, Çev. Nil Tuna, Varol Ataman, Epsilon Yayınevi, İstanbul, 2021.
- Tatham, Steve Strategic Communications: A Primer, ARAG Special Series 8/28, Defence Academy of the United Kingdom, 2008.
- Tauscher, Soner, Topal, Fikret, Eskicioğlu, Yiğit Cem ve Hopyar, Zehra, Avrupa’da ve Türkiye’de Yaşanan Covid-19 Salgınına İlişkin Algılar, Karınca Yay., Ankara, 2020.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Yukarı Karabağ’da 44 Günde Gelen Zafer: Türkiye-Azerbaycan Kardeşliğinin Nişanesi, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2021.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türkiye’nin Doğu Akdeniz Stratejisi – Türkiye’s Eastern Mediterranean Strategy, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2022a.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türkiye’nin Doğu Akdeniz ve Ege’deki Hakları ve İddiaları, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2022b.
- Tonkiss, Fran, Analysis Text and Speech: Content and Discourse Analysis. C. Seale. In Researching Society and Culture, Sage Publications, Inc. London, 2006.

Treves, Tullio, Pineschi, Laura, *The Law of the Sea: The European Union and Its Member States*, Martinus Nijhoff Publishers, 1997.

Tuch, Hans, *Communicating With the World: US Public Diplomacy Overseas*, St Martin's Press, New York, 1990.

Tzu, Sun, *The Art of War*, (Translated by Thomas Cleary), Shambhala Publications, Boston & London, 1988.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-2014)*, Der Yayınları, İstanbul, 2015.

Ulaş, Bülent, *Jeopolitik: Türkiye'nin Millî Güvenliği ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci*, Başlık Yayınları, İstanbul, 2011.

UN, *Global vision, local voice: A strategic communications programme for the United Nations: Report of the Task Force on the Reorientation of United Nations Public Information Activities*, New York, August 1997.

US Office of the Under Secretary of Defense for Acquisition, Technology, and Logistics, Defense Science Board, *Report of the Defense Science Board Task Force on Managed Information Dissemination*, Washington, D.C., October 2001.

Vegetius *Epitoma Rei Militaris*, (M. D. Reeve), Oxford University Press, 2004.

Von Clausewitz, Carl. *On War*, (Indexed Edition), (Edited and Translated by Michael Howard and Peter Paret), Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1984, s. 177; Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, (Çev. Selma Koçak), Doruk Yayınları, 2015.

W. Carey, James, *Communication As Culture: Essays on Media and Society*, Routledge, Taylor & Francis Group, New York and London, (Revised Edition) 2009.

W. Creswell, John, *Qualitative Inquiry and Research Design, Choosing Among Five Approches*, Sage Publications, Thousand Oaks, California, USA, 2013.

W. Creswell, John, *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*, Sage Publications, Los Angeles, USA, 2013.

Werder, Kelly Page *The Integration of Domains: Multidisciplinary Approaches to Strategic Communication Campaigns*, International Journal of Strategic Communication. Routledge: Taylor & Francis, 2015.

White, Jon & Mazur Laura, *Strategic Communications Management: Making Public Relations Work*, Addison-Wesley Publishing Co., Cambridge, GB, 1995.

Wylie, Joseph Caldwell, Jr., *Military Strategy: A General Theory of Power Control*, Naval Institute Press, Annapolis, Maryland, 1989.

Yer Tabanlı Radyo Seyrüsefer Sistemleri Uçuş Kontrol Yönetmeliği, Md.4(j). NOTAM'lar, Sivil Havacılık Sözleşmesinin 15.

Yıldırım, Ali & Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016.

Zhang, Yan & M. Wildemuth Barbara, "Qualitative Analysis of Content", B. M. Wildemuth, (Ed.), *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*, Libraries Unlimited, 2009.

İNTERNET KAYNAKLARI

24 TV, "Soykırımı ortak olmayacağım" diyerek kendini yakan ABD'li asker Bushnell'in vasiyeti ortaya çıktı, 29.02.2024, <https://www.yirmidort.tv/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

ABD Deniz Kuvvetleri Harp Akademisi resmî internet sitesi, <https://usnwc.edu/Research-and-Wargaming/Research-Centers/Russia-Maritime-Studies-Institute>, (Erişim Tarihi: 20.01.2024)

ABD'nin Türkiye Büyükelçiliği web sayfası, <https://tr.usembassy.gov/tr/our-relationship-tr/policy-history-tr/io-tr/> (Erişim Tarihi: 05.03.2024)

Alagna, Federico, From Sophia to Irini: EU Mediterranean Policies and the Urgency of "Doing Something", Istituto Affari Internazionali Commentaries 20 / 32, 4 May 2020, <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/sophia-irini-eu-mediterranean-policies-and-urgency-doing-something> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Al-Monitor, Despite reaching all-time high, Egypt's external debt is within safe levels, October 23, 2021, <https://www.al-monitor.com/originals/2021/10/despite-reaching-all-time-high-egypts-external-debt-within-safe-levels> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Amy C. Evans, What is Communication? - Definition & Importance, <https://study.com/academy/lesson/what-is-communication-definition-importance.html> (Erişim Tarihi: 01.01.2022)

Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-268-gundur-saldirilarini-surdurdugu-gazgede-can-kaybi-37-bin-877ye-cikti/3261945> (Erişim Tarihi: 30.06.2024)

Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/en/world/us-praises-greece-for-spending-more-than-35-of-its-gdp-on-defense/3133774> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)

Anadolu Ajansı, "Osmanlı'yı deniz imparatorluğu haline getiren Barbaros Hayrettin Paşa", <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/osmanliyi-deniz-imparatorlugu-haline-getiren-barbaros-hayrettin-pasa/2629611> (Erişim Tarihi: 17.03.2024)

Anadolu Ajansı, "Rusya Orta Doğu'da Ne Yapmak İstiyor?" <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/rusya-orta-dogu-da-ne-yapmak-istiyor/1770192> (Erişim Tarihi: 07.04.2020)

Anadolu Ajansı, Filistin Doğu Akdeniz Gaz Forumu Toplantısına Katılmadı, 22.09.2024,

Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-raportoru-mofokeng-gazgede-yasananlarin-kesinlikle-soykirim-oldugunu-soyledi/3200677> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-beyrut-limanindaki-buyuk-patlamayla-sarsilan-lubnanin-imdadina-ilk-yetisenlerden-oldu/2322715> (Erişim Tarihi: 17.09.2022)

Anadolu Ajansı, Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın Erenköy Direnişi'nin 55'inci Yıl Dönümünde Yaptığı Açıklamalar, 08.08.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-kktcnin-hak-ve-menfaatlerini-korumaya-devam-edecektir/1552514> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

Anadolu Ajansı, Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın Erenköy Direnişi'nin 55'inci Yıl Dönümünde Yaptığı Açıklamalar, 08.08.2019, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-kktcnin-hak-ve-menfaatlerini-korumaya-devam-edecektir/1552514> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

Andrew Roberts, Napoleon: A Life, Penguin Audio Books, www.amazon.com, 4 November 2014.

Anka Enstitüsü, <http://ankaenstitusu.com/efendiler-kibrisa-dikkat-ediniz/> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, ABD-Rusya Rekabetinde GKRY'nin Pozisyonu, 16 Kasım 2022, <https://www.ankasam.org/abd-rusya-rekabetinde-gkrynin-pozisyonu/> (Erişim Tarihi: 22.05.2023)

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, <https://www.ankasam.org/dogu-akdenizde-yunanistanin-faaliyetleri-1/> (Erişim Tarihi: 07.04.2023)

Arab Center Washington DC, Khalil Al-Anani, Sisi Intensifies Arms Imports to Secure External Support for His Policies, 28 February 2022, <https://arabcenterdc.org/resource/sisi-intensifies-arms-imports-to-secure-external-support-for-his-policies/> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Associated Press News, <https://apnews.com/article/cyprus-chevron-natural-gas> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

Ataöv, Türkkaya, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/37530> (Erişim Tarihi: 20.01.2024)

Atatürk Ansiklopedisi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/papa-eftim-erenerol-1884-1968/> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

Australian Government Department of Home Affairs, <https://www.homeaffairs.gov.au/about-us/our-portfolios/national-security/civil-maritime-security> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

Australian Prime Ministry, Fact Sheet: Implementation of the Australia – United Kingdom – United States Partnership (AUKUS) <https://pmtranscripts.pmc.gov.au/sites/default/files/AUKUS-factsheet.pdf> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Australian Strategic Policy Institute, <https://www.aspistrategist.org.au/an-australian-maritime-strategy-resourcing-the-ran/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

Avrupa Birliği Kamu Belgeleri Paylaşım Forumu, <https://eur-lex.europa.eu/> (Erişim Tarihi: 27.06.2020)

Avrupa Komisyonu İnternet Sitesi, https://commission.europa.eu/projects/ending-energy-isolation-project-common-interest-euroasia-interconnector_en (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

BBC News TR, 10 Mayıs 2019, “Doğu Akdeniz: Kıbrıs açıklarında doğalgaz arama krizi nasıl başladı, hangi ülke ne istiyor?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48225246> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

BBC News TR, Ece Göksedef, 5 Mayıs 2021, “Türkiye-Mısır ilişkileri: İki ülke heyetleri Kahire’de hangi konuları görüşüyor?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56996977> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50502393> (Erişim Tarihi: 23.05.2024).

BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51724776> (Erişim Tarihi: 24.05.2024).

BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57277767> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) İnternet Sitesi, <https://unece.org/climate-change/press/un-support-new-eastern-mediterranean-and-middle-east-climate-initiative> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

BK Hükümet İletişim Hizmetleri Departmanı resmi internet sitesi, <https://gcs.civilservice.gov.uk/publications/strategic-communication-mcom-function-guide/> (Erişim tarihi: 01.01.2022)

BM Çevre Programı, <https://www.medqsr.org/maritime-transport> (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

Britannica Ansiklopedisi, <https://www.britannica.com/place/Persian-Gulf> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

Britannica İnternet Sayfası, <https://www.britannica.com/place/Greece> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

Britannica, Suez Canal, <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

Britannica, <https://www.britannica.com/place/Mediterranean-Sea> (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

Brooke, Malcolm, Military histories - the green line in cyprus, introduction, <https://www.militaryhistories.co.uk/greenline> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Business Insider Website, <https://www.businessinsider.com/uk-f-35-fighters-fly-missions-from-cyprus-over-syria-iraq-2019-6> (Erişim Tarihi: 22.05.2023)

CEIC Data, <https://www.ceicdata.com/en/indicator/libya/crude-oil-production> (Erişim Tarihi: 23.05.2024).

Center for Strategic & International Studies, Anthony H. Cordesman, 15 August 2023, “China’s Emergence as a Superpower”, <https://www.csis.org/analysis/chinas-emergence-superpower> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

Center, Wilson, "Rogue States" and the United States: A Historical Perspective, <https://www.wilsoncenter.org/event/rogue-states-and-the-united-states-historical-perspective> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Chatham House Report, The Royal Institute of International Affairs, “Strategic Communications and National Strategy”, Paul Cornish, Julian Lindley-French and Claire Yorke, September 2011.
<https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/r0911es%E2%80%93stratcomms.pdf> (Erişim Tarihi: 12.3.2024)

CIA Resmî İnternet Sayfası, “The World Factbook”, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/russia/#geography> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

CIA Resmî İnternet Sayfası, “The World Factbook”,
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html> (Erişim Tarihi: 27.03.2020).

CIA Resmî İnternet Sayfası, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/gaza-strip/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

CIA Resmî İnternet Sayfası, The World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece> (Erişim Tarihi: 04.06.2024)

CIA Resmî İnternet Sayfası, The World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

CNN Türk, “Atina ilk kez davet edildi! Dedeğaç’a dev Amerikan çıkarması”, 23.02.2021, <https://www.cnnturk.com/dunya/atina-ilk-kez-davet-edildi-dedeagaca-dev-amerikan-cikarmasi?page=2> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

Cropsey, Seth & McGrath, Bryan, Hudson Institute Panel Discussion, “Maritime Strategy in a New Era of Great Power Competition”, 29 January 2018,
<https://www.youtube.com/watch?v=xajMjF2txgY> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

Columbia University, Mailman School of Public Health, “Content Analysis”
<https://www.publichealth.columbia.edu/research/population-health-methods/content-analysis> (Erişim Tarihi: 15.05.2024)

Contemporary Security Policy, <http://contemporarysecuritypolicy.org/the-eus-pesco-initiative-and-differentiated-cooperation-in-security-and-defence/> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

Demirel, Fatma, Türkiye’nin Kıbrıs’taki Varlığı Uluslararası Hukuka Dayalıdır,
<https://www.ab.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

Deniz Haber Net, <https://www.denizhaber.net/deniz-guvenligine-rusyadan-destek-haber-5217.htm> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Resmi İnternet Sitesi,
<https://www.dzkk.tsk.tr/Genel/icerik/ataturk-ve-deniz> (Erişim Tarihi: 28.11.2023)

Deutsche Welle, “ABD’den Ukrayna ve İsrail’e 87 Milyar Dolarlık Yardım”,
<https://www.dw.com/tr/> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

DİB Resmî İnternet Sayfası, http://www.mfa.gov.tr/sc_-3_-dogu-akdeniz-gaz-forumu-hk-sc.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

Dimokratiki Haber Ajansı, <https://www.dimokratiki.gr/> (Erişim Tarihi: 26.06.2020)

DRC Professional, <https://pro.drc.ngo/resources/news/joint-ngo-statement-the-eu-must-not-be-complicit-in-the-loss-of-lives-at-sea-and-in-rights-violations-at-europe-s-borders/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Eastern Mediterranean & Middle East Climate Change Initiative (EMME-CCI) Internet Sitesi, <https://emme-cci.org/cop-27/> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

Ekathimerini, <https://www.ekathimerini.com/news/260659/presidential-decree-on-extension-of-western-territorial-waters-comes-into-force/> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

Ekathimerini, Military Procurements in 2024, Stavros Ioannidis, 03 January 2024, <https://www.ekathimerini.com/news/1228385/military-procurements-in-2024/> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)

Eldar Ismailov and Vladimer Papava, “The Heartland Theory and the Present-Day Geopolitical Structure of Central Eurasia”, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies, SSRN Electronic Journal, Jan. 2010. <https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/Monographs/1006Rethinking-4.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2020)

Encyclopedia Website, <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/straits-turkish> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

ENI şirketi İnternet Sitesi, <https://www.eni.com/en-IT/actions/global-activities/egypt/zohr.html> (Erişim Tarihi: 28.07.2024)

Ergenç, Ceren, Göçer, Derya, “China’s Response to Türkiye’s Volatile Authoritarianism”, Carnegie Endowment for International Peace, (Erişim Tarihi: 4.3.2024) <https://carnegieendowment.org/2023/05/05/china-s-response-to-t-rkiye-s-volatile-authoritarianism-pub-89690> (Erişim Tarihi: 04.03.2024)

Eropean Union, EU Maritime Security Strategy, <https://ec.europa.eu/commission/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

Euro News TR, <https://tr.euronews.com/tag/beyrut-liman-ndaki-patlama> (Erişim Tarihi: 17.09.2022)

European Commission Report, From The Commission To The European Parliament And The Council On The Implementation Of The Scheme Of Specific Measures For Agriculture In Favour Of The Smaller Aegean Islands (SAI), Brussels, 15.12.2016, COM(2016) 796 Final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2016%3A796%3AFIN> (Erişim Tarihi: 03.04.2024)

European Commission Website, https://commission.europa.eu/news/eu-observer-east-mediterranean-gas-forum-2021-07-08_en (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

European Commission, Crisis Management, Coordination and Capacities, October, 2020, https://commission.europa.eu/system/files/2021-10/ht0921295enn.en_.pdf (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

European Council on Foreign Relations Website, John V. Bowlus, “Eastern Mediterranean gas: Testing the field”, Deep Sea Rivals: Europe, Turkey, and New Eastern Mediterranean Conflict Lines https://ecfr.eu/special/eastern_med/gas_fields (Erişim Tarihi: 08.11.2020)

European Institute of the Mediterranean, https://www.iemed.org/publication/the-british-presence-in-the-mediterranean-post-brexite/#_ftn1 (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

European Organisation of Military Associations and Trade Unions (EUROMIL), Emmanuel Jacob, <https://euromil.org/european-security-and-defence-from-2023-to-2024/> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

European Union Force in BiH Operation Althea, <https://www.euforbih.org/index.php> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

European Union Institute for Security Studies, Türkiye's Cards in the World, Chaillot Paper 182, 7 May 2024, <https://www.iss.europa.eu/> (Erişim Tarihi: 20.05.2024)

Eva Cossé, "Greece Activists Face Intimidation, Threats, Attacks", Human Rights Watch dispatch, October 8, 2021, <https://www.hrw.org/news/2021/10/08/greece-activists-face-intimidation-threats-attacks> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Fatma Demirel, Türkiye'nin Kıbrıs'taki Varlığı Uluslararası Hukuka Dayalıdır, <https://www.ab.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

Ferrari, Michelle, Reporting America at War: An Oral History, published by Hyperion, 2003.

Filistin-İsrail çatışmasının tarihçesi: 1947'den 2023'e, <https://fikirturu.com/jeopolitik/filistin-israil-catismasin-tarihcesi/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

Forbes Breaking News, https://www.youtube.com/watch?v=6VTtqVhKFps&ab_channel=ForbesBreakingNews (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

Foreign Affairs, Europe Turns Its Back on Refugees - and Its Own Values, 17 March 2020, <https://www.foreignaffairs.com/articles/greece/2020-03-17/europe-turns-its-back-refugees-and-its-own-values> (Erişim Tarihi: 23.08.2022)

Fritch, Paul, (Head of Section, Russia and Ukraine Relations, in NATO's Political Affairs and Security Policy Division), "The NATO-Russia partnership: more than meets the eye" https://www.nato.int/docu/comm/2007/0706-nato-russia/nato_review_fritch.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Frontex Website, <https://www.frontex.europa.eu/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Frontex Website, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/mig> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Geopolitical Futures, "On the Suez Canal and Chokepoints" George Friedman, March 30, 2021, <https://geopoliticalfutures.com/on-the-suez-canal-and-chokepoints/> (Erişim Tarihi: 10.3.2014)

Global Data İnternet Sitesi, Egypt Defense Market Size, Trends, Budget Allocation, Regulations, Acquisitions, Competitive Landscape and Forecast to 2029, April 08, 2024, <https://www.globaldata.com/store/report/egypt-defense-market-analysis/> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Global Fire Power İnternet Sitesi, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Greece Ministry of Foreign Affairs, Directorate for Strategic and Operational Planning, Strategic Plan 2023-2026, <https://www.mfa.gr/en/strategic-plan-2022-2025/> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

Greek City Times İnternet Sayfası, “Yunan ve ABD güçleri Batı Trakya'da ortak askeri tatbikat yapıyor”, 14 Şubat 2023, <https://greekcitytimes.com/2023/02/14/greek-and-us-forces-carry-out-joint-military-exercises-in-western-thrace/> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

GRID-Arendal (A non-profit environmental communications centre based in Norway) webpage, <https://www.grida.no/resources/5900> (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

Grunig, James E., Paradigms of global public relations in an age of digitalisation, PRism 6 (2), 2009
http://praxis.massey.ac.nz/prism_on-line_journ.html (Erişim Tarihi: 06.03.2024)

Haber Kıbrıs İnternet Sitesi, <https://haberkibris.com/avrupa-yatirim-bankasi-great-sea-projesini-finance-etmeyecek-1411-2024-03-01.html> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

Hans Jürgen Kasselmann, “Civil-Military Cooperation: A Way to Resolve Complex Crisis Situations”, Institute for National Strategic Security, National Defense University, Prism, Vol. 4, No. 1 (2012), pp. 17-29,
<https://www.jstor.org/stable/26469791> (Erişim Tarihi: 21.05.2024)

HIS Global, <https://www.hisglobal.com.tr/blog/istanbul-bogazi-hakkinda-9-sasirtici-bilgi> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

https://commission.europa.eu/news/eu-observer-east-mediterranean-gas-forum-2021-07-08_en (Erişim Tarihi: 24.07.2021)

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122824/-dogu-akdeniz-de-ulkemizin-ve-kktc-nin-adil-bir-sekilde-yer-almadigi-hicbir-denkleme-baris-ve-istikrar-uretemez-> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

<https://www.primeminister.gr/en/2020/12/11/25503> (Erişim Tarihi: 21.12.2023)

<https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-the-potential-of-circular-economy-greeces-objectives-and-implementation-process/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

<https://haberglobal.com.tr/dunya/rusvetle-suclanan-abdli-senator-menendez-dis-iliskiler-komitesi-baskanligindan-istifa-etti-282840> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

<https://kureselcalismalar.com/jeopolitik-ve-uluslararası-iliskiler/> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

<https://lseideas.medium.com/chinas-one-belt-one-road-a-reality-check-b28030ac6d3b> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

<https://strategiecs.com/en/analyses/geostrategy-in-21st-century> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

<https://tarihnotlarim.com/modern-kara-deniz-ve-hava-hakimiyet-teorileri/> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

<https://theconversation.com/gaza-war-is-un-security-council-demand-for-a-ceasefire-legally-binding-heres-what-international-law-says-226662> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

https://tr.sputniknews.com/dogu_akdeniz/202102011043703782-dogu-akdenize-resmi-mudahale/ (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/jeopolitik-teoriler-temelinde-dogu-akdeniz-ve-turkiye/1113793> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/centcom-komutani-suriyede-pkk-ypg-iskalindeki-kamp-bolgesini-ziyaret-etti/2974258> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-dogu-akdeniz-gaz-forumu-toplantisina-katilmadi/1981779> (Erişim Tarihi: 23.02.2024)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-arabuluculugundaki-esir-takasi-avrupa-basininda-genis-yer-buldu/2692507> (Erişim Tarihi: 23.09.2022)

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kesiflerin-fatihi-karadenizde-sondaja-devam-ediyor/3040966> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

<https://www.army.mod.uk/who-we-are/formations-divisions-brigades/6th-united-kingdom-division/77-brigade/> (Erişim Tarihi: 07.04.2023)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54506593> (Erişim Tarihi: 23.10.2020)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60686185> (Erişim Tarihi: 10.03.2022)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60912025> (Erişim Tarihi: 29.03.2022)

<https://www.bidsquare.com/online-auctions/skinner/dennis-malone-carter-american-c-1818-1881-decatur-boarding-a-tripolitan-gunboat-1910009> (Erişim Tarihi: 04.03.2024)

<https://www.britannica.com/event/Truman-Doctrine> (Erişim Tarihi: 21.05.2023)

<https://www.britannica.com/science/case-study> (Erişim Tarihi: 17.01.2024)

<https://www.centcom.mil/about-us/posture-statement/> (Erişim Tarihi: 25.12.2023)

<https://www.cntraveler.com/story/how-bosnia-ended-up-with-just-12-miles-of-coastline> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazi-dizileri/kibrisin-dunu-bugunu-ve-yarini-dogru-yolu-yine-ataturk-gosterdi-1957792> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

<https://www.docksthefuture.eu/suez-canal-and-the-belt-road-initiative-the-role-of-the-mediterranean-countries/> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

<https://www.ekorna.com/explore-the-slovenian-coastline/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

https://www.iletisim.gov.tr/turkce/stratejik_iletisim_calismalari/detaylar/libya-dogu-akdeniz (Erişim Tarihi: 24.01.2024)

<https://www.invest.gov.tr/en/news/news-from-turkey/pages/280915-cosco-pacific-buys-turkish-kumport.aspx> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

<https://www.kumport.com.tr/en-US/corporate/627405> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

<https://www.mei.edu/publications/how-russia-made-hemeimeem-air-base-its-african-hub> (Erişim Tarihi: 27.02.2021)

<https://www.mei.edu/publications/how-russia-made-hemeimeem-air-base-its-african-hub> (Erişim Tarihi: 27.02.2021)

<https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-ispanya-disisleri-ab-ve-isbirligi-bakani-jose-manuel-albares-bueno-ile-ortak-basin-toplantisi-20-3-2024.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

https://www.mfa.gov.tr/no_-131_-abd-nin-uss-arleigh-burke-isimli-muhribinin-bir-gkry-limanina-demirlemesi-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/disisleri-bakanligi-dogu-akdenizde-yeni-ruhsat-basvurusu-yapilan-sahalarin-yerini-gosteren-haritayi-paylasti,2OBus940l06HIPc7OLPsKg> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

<https://www.pbs.org/weta/reportingamericaatwar/reporters/arnett/livecoverage.html> (Erişim Tarihi: 09.01.2022)

<https://www.politico.eu/article/eastmed-a-pipeline-project-that-ran-afoul-of-geopolitics-and-green-policies/> (Erişim Tarihi: 21.02.2024)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200530.pdf> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

<https://www.reuters.com/business/energy/greek-lng-terminals-pipeline-2022-11-30/> (Erişim Tarihi: 17.12.2022)

<https://www.rfi.fr/en/africa/20190409-man-behind-libyas-khalifa-haftar> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

<https://www.rubasam.com/mavi-vatana-saldirmanin-dayanilmaz-hafifligi-cem-gurdeniz.html> (Erişim Tarihi: 24.01.2024)

<https://www.sozcu.com.tr/abd-baskani-biden-israil-e-yardim-paketini-imzaladi-p41813> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

<https://www.studycountry.com/wiki/what-are-two-facts-about-eurasia> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122440/kabine-toplantisinin-ardindan-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 25.01.2024)

<https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3364622-dzheppar-russia-currently-promoting-three-disinformation-narratives-about-ukraine.html> (Erişim Tarihi: 07.01.2022)

<https://www.un.org/unispal/document/icj-southafricavsisrael-provisional-measures-26jan2024/> <https://www.newyorker.com/news/q-and-a/the-importance-of-the-icj-ruling-on-israel> (Erişim Tarihi: 27.01.2024)

https://www.youtube.com/watch?v=GJBVNYCZOWM&ab_channel=NTV (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Hürriyet Ana sayfa, İlber Ortaylı, İnebahtı Deniz Savaşı,
<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/inebahti-deniz-savasi-41918755>
(Erişim Tarihi: 14.02.2024)

Insecurity Insight (NGO), 2023, Eastern Libya Situation Report November 2023,
Switzerland: Insecurity Insight, bit.ly/LBYEastSitRepNov2023 (Tarihi: 23.05.2024)

International Comittee of the Red Cross, <https://www.icrc.org/en/mandate-and-mission>
(Erişim Tarihi: 12.3.2024)

International Criminal Court Website, Situation in Libya, ICC-01/11, <https://www.icc-cpi.int/situations/libya> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

International Organization for Migration, Missing Migrants Project,
<https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

İnönü Vakfı İnternet Sayfası, <https://www.ismetinonu.org.tr/montro-bogazlar-sozlesmesi/> (Erişim Tarihi: 04.06.2024)

Kathimerini Gazetesi İnternet Sitesi, <https://knews.kathimerini.com.cy/en/news/eib-turns-down-funding-for-great-sea-interconnector-project> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/756756> (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi,
<https://mfa.gov.ct.tr/wp-content/uploads/2023/07/brosurtr.pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi,
<https://mfa.gov.ct.tr/wp-content/uploads/2023/07/brosurtr.pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Laity, Mark “NATO and Strategic Communications”, The Three Swords Magazine, 33/2018
https://www.jwc.nato.int/images/stories/threeswords/NATO_STRATCOM_2018.pdf
(Erişim Tarihi: 8.4.2024)

Lighthouse Reports, <https://www.lighthousereports.com/investigation/frontex-chapter-ii-complicit-in-pushbacks/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

M. Murphy, Dennis, “Talking the Talk: Why Warfighters Don’t Understand Information Operations”, U.S. Army War College Center for Strategic Leadership, May 2009, Vol.04-9, https://csl.armywarcollege.edu/usacsl/publications/IP_4-09_-_Talking_the_Talk.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2024)

Marine Bio, <https://www.marinebio.org/oceans/geography/> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Marine Deal News, 7 Mayıs 2018, Emete Gözügüzelli, “Doğu Akdeniz’de Türkiye-GKRY Arasındaki İhtilafın Boyutları”, <https://www.marinedealnews.com/dogu-akdenizde-turkiye-gkry-arasindaki-ihtilafin-boyutlari/> (Erişim Tarihi: 08.05.2024)

Marine Traffic: Global Ship Tracking Intelligence
<https://www.marinetraffic.com/en/ais/home/> (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

MARSEC COE, NATO Maritime Security Centre of Excellence,
<https://www.marseccoe.org/>

Maxqda İnternet Sayfası, <https://www.maxqda.com/> (Erişim Tarihi: 07.01.2024)

McCallion, Christopher. Grand Strategy: 'Shield of the Republic', Defense Priorities, March 1, 2024, <https://www.defensepriorities.org/explainers/grand-strategy/shield-of-the-republic> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)

Mepa News, <https://www.mepanews.com/yemeni-vuran-ingiliz-ucaklari-kibristan-kalkti-64452h.htm> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, Son Dakika... Yunan Medyası Duyurdu! Ege'de sular kaynıyor, 28.12.2020, <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-yunan-medyasi-duyurdu-egede-sular-kayniyor-6391103/16> (Erişim Tarihi: 21.04.2024)

MSB Resmî İnternet Sitesi, <https://www.msb.gov.tr> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

Mülteciler Derneği İnternet Sitesi, "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mart 2021", "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2024", <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 01.05.2021 ve 23.05.2024)

Mülteciler Derneği, "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2024", <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024).

Nancy (Faessen) Michieli, "Mastering Perception Management: The Key to Transforming Employee Engagement", 27.03.2023, <https://www.linkedin.com/pulse/mastering-perception-management-key-transforming-faessen-michieli/> (Erişim Tarihi: 06.06.2024)

NASA Resmî İnternet Sitesi, <https://earthobservatory.nasa.gov/images/6794/ship-traffic-on-the-suez-canal-egypt> (Erişim Tarihi: 10.3.2024)

NASA Resmî İnternet Sitesi, <https://earthobservatory.nasa.gov/images/6794/ship-traffic-on-the-suez-canal-egypt> (Erişim Tarihi: 10.3.2024)

National Maritime Historical Society, Sea History For Kids, <https://seahistory.org/sea-history-for-kids/to-sail-the-seven-seas/> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

<https://www.gov.uk/government/publications/ajp-01-d-allied-joint-doctrine>, (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

NATO Resmî İnternet Sitesi, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm (Erişim Tarihi: 24.1.2024)

NATO Review, Opinion, Analysis and Debate on Security Issues, 30.11.2021, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2024)

NATO Review, Opinion, Analysis and Debate on Security Issues, "An independent and sovereign Ukraine is essential for Euro-Atlantic security", <https://www.nato.int/> (Erişim Tarihi: 10.05.2024)

NATO School Oberammergau, <https://www.natoschool.nato.int/> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

NATO Website, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

NATO Website, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

NATO Website, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Naval News İnternet Sayfası, “Russia’s Black Sea Fleet Completes The First Stage of Its Modernization” başlıklı haber, <https://www.navalnews.com/naval-news/2020/05/russias-black-sea-fleet-completes-the-first-stage-of-its-modernization/> (Erişim Tarihi: 24.02.2021)

Netherlands Government, The Dutch Maritime Strategy 2015-2025, <https://www.government.nl/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

NKFU, <https://www.nkfu.com/bogazlar-canakkale-ve-istanbul-ozellikleri-uzunlugu-hakkinda-bilgi/> (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

Nordquist, Richard, What Is Communication? The Art of Communicating and How to Use It Effectively, <https://www.thoughtco.com/what-is-communication-1689877> (Erişim tarihi: 01.01.2022)

NOS Nieuws, Vrijdag 23 Oktober 2020, <https://nos.nl/artikel/2353525-frontex-betrokken-bij-illegaal-terugsturen-asielzoekers-op-zee> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Odatv, <https://www.odatv.com/guncel/yunan-komunistler-skandali-ortaya-cikardi-dedeagactaki-abd-sirri-turkiye-bu-isin-neresinde-120041170> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Office of the Historian, Milestones: 1801–1829 Barbary Wars, <https://history.state.gov/milestones/1801-1829/barbary-wars> (Erişim Tarihi: 04.03.2024)

Oxford Bibliographies, <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo> (Erişim Tarihi: 03.12.2023)

Pantopoulos, Fotis “How do contemporary businesses perceive Strategic Communication?”, CEOWORLD Magazine, 27 February 2023, <https://ceoworld.biz/2023/02/27/how-do-contemporary-businesses-perceive-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

Papers of Mahan, Library of Congress, Container 5, Reel 4’den aktaran U.S. Naval Institute, Proceedings, Kevin D. McCranie, “Commanding the Red Sea: Mahan, Corbett, and the Houthi Threat” March 2024 Proceedings Vol. 150/3/1,453 <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2024/march> (Erişim Tarihi: 10.3.2024)

Partnership for Peace Consortium of Defence Academies and Security Studies Institutes <https://www.kcl.ac.uk/study/postgraduate-taught/courses/strategic-communications-ma-pg-dip> (Erişim Tarihi: 31.03.2023)

Perception Becomes Reality Mark Laity, “NATO and Strategic Communications”, The Three Swords Magazine, 33/2018. https://www.jwc.nato.int/images/stories/threeswords/NATO_STRATCOM_2018.pdf (Erişim Tarihi: 8.4.2024)

Poland Ministry of National Defense Website, EUNAVFOR IRINI, <https://www.gov.pl/web/national-defence/eunavformed> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Politico EU, <https://www.politico.eu/article/frances-double-game-in-libya-nato-un-khalifa-haftar/> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

Popescu, Maria Magdalena, “Strategic Communication, Narrative Structures and Their Impact on Human Behaviour”, Iulian Boldea, Cornel Sigmirean (Editors), Identities in Globalisation. Intercultural Perspectives, Arhipelag XXI Press. s. 68.
https://www.researchgate.net/publication/343448288_strategic_communication_narrative_structures_and_their_impact_on_human_behaviour (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

Prime Minister of Greece Official Website, Discussion between Prime Minister Kyriakos Mitsotakis and Daniel Franklin, executive and diplomatic editor of "The Economist", 16 September 2020 <https://www.primeminister.gr/2020/09/16/24802> (Erişim Tarihi: 15.10.2023)

R. Levine, Stuart. The Credit Union Times, The Power of Strategic Communication, May 12th, 2014. <https://stuartlevine.com/communication/strategic-communication/the-power-of-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

Report to Congress on Interference by Other Countries in the Airspace of Greece; Kathimerini, 24.08.2022; Anews, 25.08.2022.

Reuters Website, Macron tells Europe to 'stop being naive' after France signs defence deal with Greece, <https://www.reuters.com/world/europe/greece-buys-three-new-french-frigates-boost-european-defence-2021-09-28/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

Rolf Petri, “The Mediterranean Metaphor in Early Geopolitical Writings”, The Journal of the Historical Association, Dec. 2016.

Royal Air Force Official Website, <https://www.raf.mod.uk/news/articles/exercise-lightning-dawn/> (Erişim Tarihi: 22.05.2023)

Simpplr website, <https://www.simpplr.com/glossary/strategic-communications/> (Erişim Tarihi: 03.01.2022)

South Asian Voices, India’s Evolving Maritime Strategy, <https://southasianvoices.org/indias-evolving-maritime-strategy/>

Sözcü Gazetesi, Saldırılarda 1200 İsrailinin öldürüldüğü, 5.132 kişinin de yaralandığı açıklanmıştır. <https://www.sozcu.com.tr/abd-baskani-biden-israil-e-yardim-paketini-imzaladi-p41813> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) Internet Sitesi, SIPRI Fact Sheet, March 2024, Trends In International Arms Transfers - 2023, https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-03/fs_2403_at_2023.pdf (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Strategic Communications Vs Public Relations, Adetola Fajembola, <https://idafricans.com/strategic-communications-vs-public-relations/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

Strategic Communications Vs Public Relations, Adetola Fajembola, <https://idafricans.com/strategic-communications-vs-public-relations/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

Strauss Center for International Security and Law, The University of Texas at Austin, “Strait of Hormuz: Assessing the threat to oil flows through the Strait”

<https://www.strausscenter.org/strait-of-hormuz-oil-in-the-persian-gulf/> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

Stuart, R. Levine, The Credit Union Times, The Power of Strategic Communication, May 12th, 2014. <https://stuartlevine.com/communication/strategic-communication/the-power-of-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

Stuart, R. Levine, The Credit Union Times, The Power of Strategic Communication, May 12th, 2014. <https://stuartlevine.com/communication/strategic-communication/the-power-of-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, 8 Haziran 1995 tarihli 121'inci Birleşimi, Birinci Oturumu <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c088/tbmm19088121.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

T.C. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Üsküdar'daki Hazreti Ali Camii'nde Cuma namazı çıkışında basın mensuplarının sorularını yanıtlaması. 14.08.2020. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121805/-filistin-halkinin-yanindayiz-> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı resmi internet sitesi, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/teskilat-semasi> (Erişim Tarihi: 11.11.2021)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Birleşmiş Milletler 74. Genel Kurulu'nda Yaptıkları Konuşma", 24.09.2019, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/109804/birlesmis-milletler-74-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/139774/birlesmis-milletler-77-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/koronavirus-salginindaki-rol-ve-vizyonumuz-20-04-2022.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 14.3.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-insani-yardimlari.tr.mfa (Erişim Tarihi: 14.3.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/ (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/ (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı resmi internet sitesi, "Başlıca Ege Denizi Sorunları", <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmi internet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı resmi internet sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/air-space-related-related-problems.en.mfa> (Erişim Tarihi: 01.04.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/no_-59_-bolgemizdeki-gelismeler-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 18.04.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu-nun-almanya-db-ile-ortak-basin-toplantisi-25-agustos-2020.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-misir_siyasi-iliskileri-.tr.mfa (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, https://www.mfa.gov.tr/no_-58_-yunanistan-in-ege-denizi-nde-ilan-edecegini-duyurdugu-deniz-parki-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, No: 93, 22 Mayıs 2024, “Bazı Avrupa Ülkelerinin Filistin Devleti’ni Tanıyacıkları Yönündeki Açıklamaları Hk.”, https://www.mfa.gov.tr/no_-93_-bazi-avrupa-ulkelerinin-filistin-devleti-ni-taniyacıkları-yonundeki-aciklamaları-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye - Libya Siyasi İlişkileri”, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-libya-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 23.05.2024).

T.C. Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye - Libya Siyasi İlişkileri”, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-libya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>; UN News, 14.05.2024, idem, (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-iran_siyasi-iliskileri.tr.mfa

T.C. Dışışleri Bakanlığı, Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa (Erişim Tarihi: 14.02.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı’nın 20, 201, 203 ve 251 no’lu basın açıklamaları, <https://www.mfa.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığının Resmî İnternet Sitesi, <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/ege-sorunu-ile-ilgili-son-gelismeler.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 21.04.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı AB Başkanlığı, European Council Meeting (10-11 December 2020) Conclusions, https://www.ab.gov.tr/avrupa-birligi-zirve-sonuc-bildirgeleri_45449.html (Erişim Tarihi: 17.05.2024)

T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik K.lığı, <https://www.sg.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikleri> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın Resmi YouTube Kanalı
<https://www.youtube.com/> (Erişim Tarihi: 28.01.2021)

The Credit Union Times, R. Levine, Stuart. The Power of Strategic Communication, May 12th, 2014, <https://stuartlevine.com/communication/strategic-communication/the-power-of-strategic-communication/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

The Economist, "Why the Suez Canal and other choke-points face growing pressure", March 26, 2021, <https://www.economist.com/the-economist-explains/2021/03/26/why-the-suez-canal-and-other-choke-points-face-growing-pressure> (Erişim Tarihi: 27.3.2021)

The Economist, "Why the Suez Canal and other chokepoints face growing pressure", March 26, 2021. <https://www.economist.com/the-economist-explains/2021/03/26/why-the-suez-canal-and-other-choke-points-face-growing-pressure> (Erişim Tarihi: 27.3.2021)

The Guardian, <https://www.theguardian.com/global-development/2022/sep/08/two-years-after-the-fire-moria-refugee-camps-legacy-still-leaves-its-mark> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

The Hill, Sanders says there's not 'any doubt' Netanyahu is perpetrating 'ethnic cleansing', 28 April 2024, <https://www.aol.com/news/sanders-says-not-doubt-netanyahu-143319086.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

The Moscow Times, Russian Billionaire Deripaska Stripped of Cyprus Passport - Politis, Nov. 27, 2019, <https://www.themoscowtimes.com/2019/11/27/russian-billionaire-deripaska-stripped-of-cyprus-passport-politis-a68338> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

The Royal United Services Institute for Defence and Security, Ziya Meral, "It's Time to Rethink the UK's Posture in the Mediterranean", 10 September 2020, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/its-time-rethink-uks-posture-mediterranean> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

The World Bank, Refugee population by country or territory of asylum, <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.REFG?locations=GR> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

TotalEnergies Website, <https://totalenergies.com/media/news/press-releases/cyprus-totalenergies-announces-significant-offshore-gas-discovery-block-6> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

TotalEnergies Website, Press Release, https://totalenergies.com/system/files/documents/2022-08/PR_Cronos-1.pdf (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

TR Haber, İsrail savaş uçakları Gazze Şeridi'ndeki BM binasını bombaladı, <https://www.trhaber.com/dunya/israil-savas-ucaklari-gazze-seridindeki-bm-binasini-bombaladi-h836514.html> (Erişim Tarihi: 06.05.2024)

TRT Haber İnternet Sitesi, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turk-deniz-kuvvetleri-939-yasinda-518853.html> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

TRT World, “Damning report unveils Frontex cover-up of Greece's refugee pushbacks”, <https://www.trtworld.com/europe/damning-report-unveils-frontex-cover-up-of-greeces-refugee-pushbacks-12783541> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Türk Hava Yolları Resmi İnternet Sitesi, <https://www.turkishairlines.com/tr-int/ucus-noktalarimiz/> (Erişim Tarihi: 23.04.2024)

U.S. Department of State, Bureau of Intelligence and Research, Limits in the Seas, No. 96, Continental Shelf Boundary: Greece-Italy, June 6, 1982, p.2. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/12/LIS-96.pdf>.

U.S. Department of State, Media Note on “Joint Statement on the U.S.-Greece Strategic Dialogue”, 9 February 2024, <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-greece-strategic-dialogue-2/> (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

U.S. Department of State, Media Note on “Joint Statement on the U.S.-Greece Strategic Dialogue”, 9 February 2024, <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-greece-strategic-dialogue-2/> (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

U.S. Department of State, Press Statement, Antony J. Blinken, Secretary of State “Historic Agreement Establishing a Permanent Israel-Lebanon Maritime Boundary”, <https://www.state.gov/historic-agreement-establishing-a-permanent-israel-lebanon-maritime-boundary/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

U.S. Embassy in Greece, Speeches and Interviews by Former U.S. Ambassador to Greece Geoffrey R. Pyatt, <https://gr.usembassy.gov/ambassador-pyatts-remarks-at-the-center-for-european-policy-analysis-panel-changing-tides-great-power-competition-in-the-eastern-mediterranean/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

U.S. History, <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/mahan> (Erişim Tarihi: 23.01.2024)

U.S. International Development Finance Corporation-ABD Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu <https://www.fleetmon.com/maritime-news/2023/43645/us-government-commits-125-million-rebuilding-and-d/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

U.S. MoD Defense Information School, Know Your Audience: Publics and Stakeholders. <https://pavilion.dinfos.edu/Article/Article/2339406/know-your-audience-publics-and-stakeholders/> (Erişim Tarihi: 12.3.2024)

U.S. MoD Defense Information School, Pavilion Online Learning Website. <https://pavilion.dinfos.edu/Article/Article/2341820/support-your-strategy-with-themes-messages-and-talking-points/> (Erişim Tarihi: 13.1.2024)

U.S. Naval Institute, “The International Commanders Respond - Türkiye: Admiral Adnan Ozbal, Commander of Turkish Naval Forces, Turkish Navy”, May 2022 Proceedings Vol. 148/5/1,431, <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2022/may/international-commanders-respond> (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

U.S. Naval Institute, Proceedings, Kevin D. McCranie, “Commanding the Red Sea: Mahan, Corbett, and the Houthi Threat” March 2024 Proceedings Vol. 150/3/1,453 <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2024/march> (Erişim Tarihi: 10.3.2024)

U.S. Naval Institute, Rear Admiral Thomas A. Brooks, U.S. Navy (Retired), “Turkey, the Montreux Convention, and Russian Navy Transits of the Turkish Straits”,

Proceedings, March 2022, Vol. 148/3/1,429

<https://www.usni.org/magazines/proceedings/> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

U.S. State Department, <https://2017-2021.state.gov/caatsa-section-231-imposition-of-sanctions-on-turkish-presidency-of-defense-industries/> (Erişim Tarihi: 18.04.2024)

U.S. State Department Website, <https://2001-2009.state.gov/documents/organization/87427.pdf> (Erişim Tarihi: 01.09.2022)

UK Parliament Common Library, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9058/> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığınca dzenlenen Tırkiye Denizcilik Zirvesi'nin 2 Temmuz 2021 tarihindeki Mavi Vatan Stratejisi Paneli'ndeki Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Adnan zbal'ın açıklamaları. 02.07.2021.

UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Mr. Martin Griffiths, Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Briefing to the UN Security Council on the humanitarian situation in Israel and the Occupied Palestinian Territory, 12.01.2024, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/mr-martin-griffiths-under-secretary-general-humanitarian-affairs-and-emergency-relief-coordinator-briefing-un-security-council-humanitarian-situation-israel-and-occupied-palestinian-territory-12-january-2024-enhe> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Euro News TR, <https://tr.euronews.com/2024/05/01/birlesmis-milletlerden-uyari-israilin-refah-kentine-yonelik-saldirisi-ufukta-gorunuyor> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

UNFICYP UNMISSIONS, <https://unficy.org/unmissions.org/unficy-mandate> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Union for Mediterranean, <https://ufmsecretariat.org/event/ufm-mediterranean-green-week-2024/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Union for the Mediterranean Website, <https://ufmsecretariat.org/> (Erişim Tarihi: 13.03.2024)

United Nations Human Rights Office of High Commissioner, Dismantle Israel's carceral regime and "open-air" imprisonment of Palestinians: UN expert, 10 July 2023; UN Human Rights, Country Page: Occupied Palestinian Territory and Israel, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/07/dismantle-israels-carceral-regime-and-open-air-imprisonment-palestinians-un> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

United Nations Interim Force in Lebanon – Lübnan'daki BM Geçici Gc UNIFIL, <https://unifil.unmissions.org/unifil-background> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

United Nations Website, <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (Erişim Tarihi: 03.05.2024)

United Nations, The Question of Palestine, <https://www.un.org/unispal/data-collection/general-assembly/> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

United Nations, The Question of Palestine, <https://www.un.org/unispal/data-collection/general-assembly/> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

University of Southern California, Annenberg School for Communication & Journalism Integrated Strategic Communications <https://www.boisestate.edu/online/stratcomm/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

US National Security Strategy 2022, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Erişim Tarihi: 24.2.2024)

Watkins, D. Michael, Demystifying Strategy: The What, Who, How, and Why, 10 September 2007, Harvard Business Review, <https://hbr.org/2007/09/demystifying-strategy-the-what> (Erişim tarihi: 06.04.2023)

World Atlas, Strait of Gibraltar, <https://www.worldatlas.com/straits/strait-of-gibraltar.html> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

World History Encyclopedia: <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-22613/aydnlanma-cag/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Worldometers, “Countries in the world by population (2024)”, <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Yeniçağ Gazetesi İnternet Sitesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/filistin-israil-savasinda-kimsenin-gormedig-i-konu-ortadogu-satrancinin-eksik-tasi-744214h.htm> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

Yeniçağ Gazetesi İnternet Sitesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/israilin-adim-adim-filistin-igali-1947den-gunumuze-filistin-tarihi-744673h.htm> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

Yeniçağ Gazetesi İnternet Sitesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/micotakis-turkiyeye-rest-cekti-803202h.htm> (Erişim Tarihi: 29.05.2024)

Yolda Olmak, <https://yoldaolmak.com/dunyanin-en-kalabalik-su-yolu-istanbul-bogazi.html> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=PBwXVAOdyE&t=16s&ab_channel=UnitedNations (Erişim Tarihi: 05.04.2024)

Youtube, U.S. Navy %100 on Watch, https://www.youtube.com/watch?v=Vp-dkPFETUs&ab_channel=Clipsaround (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

Yunanistan Dışışleri Bakanlığı İnternet Sayfası, “Territorial sea - Casus belli”, <https://www.mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/relevant-documents/territorial-sea-casus-belli.html> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

Yunanistan Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, <https://www.mfa.gr/usa/en/about-greece/government-and-politics/> (Erişim Tarihi: 01.04.2024)

Yunanistan İstatistik Kurumu <https://web.archive.org/web/20121113150439/http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-census2011> ve <http://www.eetaa.gr/metaboles/apografes.html> (Erişim Tarihi: 26.06.2020)

Yunanistan İstatistik Kurumu,
http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_02_0101_00098%20.pdf (Erişim Tarihi: 26.06.2020)

Yunanistan Turizm Bakanlığı,
<https://web.archive.org/web/20120715235554/http://www.egeonet.gr/> (Erişim Tarihi: 26.06.2020)

Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, “No:288, 21 Aralık 2010, İsrail ile GKRY Arasında İmzalanan MEB Anlaşması Hk.” Açıklama, http://www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalanan-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 04.04.2021)

<https://www.maxqda.com/content-analysis> (Erişim Tarihi: 09.01.2022)

CMF, <https://combinedmaritimeforces.com/> (Erişim Tarihi: 11.3.2024)

Mustafa Balbay, Cumhuriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 03 Eylül 2020,
<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/mustafa-balbay/yunanistan-yedi-kez-nasil-buyudu-1763028> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

Maden Tetkik Arama Enstitüsü, <https://www.mta.gov.tr/v3.0/arastirmalar/oruc-reis> (Erişim Tarihi: 22.04.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, SC-75, 18 Kasım 2018, Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy’un Exxon Mobil Şirketinin Kıbrıs Adası Açıklarında Arama Faaliyeti Başlatmasına İlişkin Bir Soruya Cevabı, https://www.mfa.gov.tr/sc_-75_-exxon-mobil-sirketi-nin-kibris-adasi-aciklarinda-arama-faaliyeti-baslatmasina-iliskin-sc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, SC-75, 18 Kasım 2018, Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy’un Exxon Mobil Şirketinin Kıbrıs Adası Açıklarında Arama Faaliyeti Başlatmasına İlişkin Bir Soruya Cevabı, https://www.mfa.gov.tr/sc_-75_-exxon-mobil-sirketi-nin-kibris-adasi-aciklarinda-arama-faaliyeti-baslatmasina-iliskin-sc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

Hürriyet Gazetesi, 06 Ocak 2009, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/rus-savas-gemileri-marmariste-10710435> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Anadolu Ajansı, 16.04.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/cem-papandreu-uluslararasi-baris-odulu-ilk-sahiplerini-buldu/556302> (Erişim Tarihi: 07.06.2024)

World Bank, <https://www.worldbank.org/en/news/infographic/2017/06/06/blue-economy> (Erişim Tarihi: 27.01.2024)

KKTC Dışışleri Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, 7 Temmuz 2017,
<https://mfa.gov.ct.tr/tr/crans-montanada-gerceklesen-kibris-gorusmeleri-hk/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Anadolu Ajansı, 22.11.2018, Bağımsızlığının 75. yılında bölgesel ve uluslararası çekişmelerin kurbanı: Lübnan, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bagimsizliginin-75-yilinda-bolgesel-ve-uluslararasi-cekismelerin-kurbani-lubnan/1318638> (Erişim Tarihi: 17.09.2022)

Euro News TR, 25.11.2018, “İspanya ve İngiltere arasında 300 yıllık Cebelitarık tartışmasında kim ne istiyor?”, <https://tr.euronews.com/2018/11/25/brexit-anlasmasi-cebelitarikta-kim-ne-istiyor>

BBC News TR, 18 Aralık 2018, Ece Göksedef, “Türkiye, Katar’ın Kıbrıs açıklarında doğalgaz aramasına nasıl bakıyor?” <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46531483> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

Rempfer, Kyle, Military Times, 31 January 2019, “Former US and Turkish admirals spar over the future of Syria and Iranian Influence”, <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2019/01/31/former-us-and-turkish-admirals-spar-over-the-future-of-syria-and-iranian-influence/> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

Brand Finance, 21.10.2019, “Nation Branding: How to Build an Effective Location Brand Identity”, <https://brandfinance.com/insights/nation-branding> (Erişim tarihi: 07.01.2022)

SC-1, 2 Ocak 2020, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy’un EastMed Projesine İlişkin Anlaşmanın İmzalanması Hakkındaki Soruya Cevabı https://www.mfa.gov.tr/sc_-1_-eastmed-projesine-ili%C5%9Fkin-anlasmanin-imzalanmasi-hk-sc.tr.mfa (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

Expresso, 01.11.2020, <https://expresso.pt/sociedade/2020-11-01-Policia-Maritima-investigada-em-expulsao-ilegal-de-migrantes> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Kıbrıs Gazetesi, 9 Şubat 2020, “Yunanistan-Güney Kıbrıs ortak savunma doktrinini faaliyete geçiriyor”, <https://kibrisgazetesi.com/yunanistangney-kbrs-ortak-savunma-doktrinini-faaliyete-geiriyor/> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

NATO Fact Sheets, March 2020, NATO-Russia Relations: The Background, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/4/pdf/2003-NATO-Russia_en.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Al Jazeera, 05.03.2020, <https://www.aljazeera.com/opinions/2020/3/5/remember-the-refugees-stuck-in-the-hell-that-is-moria> (Erişim Tarihi: 24.05.2024).

Boise State University, <https://www.boisestate.edu/online/2020/04/15/what-is-public-relations/> (Erişim Tarihi: 21.01.2024)

<https://www.forbes.com/sites/hisutton/2020/06/23/image-shows-russian-submarine-appearing-to-break-international-treaty/?sh=6984e4b957b8> (Erişim Tarihi: 07.04.2020)

Al Jazeera Centre for Studies, 02.08.2020, “The Sirte-Jufra line: a front in the war or the basis of negotiations?”, <https://studies.aljazeera.net/en/policy-briefs/sirte-jufra-line-front-war-or-basis-negotiations> (Erişim Tarihi: 23.05.2024).

BBC News TR Haber Sitesi, 13 Ağustos 2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53756110> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

NATO Website, 01.10.2020, “Military de-confliction mechanism between Greece and Turkey established at NATO”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_178523.htm (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

Bellingcat, 23.10.2020, <https://www.bellingcat.com/news/2020/10/23/frontex-at-fault-european-border-force-complicit-in-illegal-pushbacks/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Der Spiegel International, 23.10.2020, <https://www.spiegel.de/international/europe/eu-border-agency-frontex-complicit-in-greek-refugee-pushback-campaign-a-4b6cba29-35a3-4d8c-a49f-a12daad450d7> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

The Guardian, 24.10.2020, <https://www.theguardian.com/global-development/2020/oct/24/eu-border-force-complicit-in-campaign-to-stop-refugees-landing> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Ambassade de France au Royaume-Uni, 26.10.2020, “France welcomes Libya ceasefire agreement”, <https://uk.ambafrance.org/France-welcomes-Libya-ceasefire-agreement-29275> (Erişim Tarihi: 23.05.2024).

Ekathimerini Website, 11.11.2020, “No consensus on extent of Greek airspace, State Department report says”, <https://www.ekathimerini.com/news/259030/no-consensus-on-extent-of-greek-airspace-state-department-report-says/> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

<https://tr.euronews.com/2020/11/12/abd-nin-ege-denizi-hava-sahas-raporu-yunanistan-da-tepkiyle-kars-land> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

13 Kasım 2020 tarihli Kathimerini Gazetesi, <https://www.nsenergybusiness.com/projects/eastern-mediterranean-pipeline-project/> (Erişim Tarihi: 21.02.2024)

Euro News İnternet Sitesi, <https://tr.euronews.com/2020/11/17/putin-sudan-da-rus-donanma-ussu-kurulmas-na-yonelik-karari-onayladi> (Erişim Tarihi: 21.02.2021)

<https://www.kranosgr.com> (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

Anadolu Ajansı, 25.11.2020, “MGK: İrini Harekatı kapsamındaki uygulamaya karşı her alanda gerekli adımlar atılacak”, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mgk-irini-harekati-kapsamindaki-uygulamaya-karsi-her-alanda-gerekli-adimlar-atilacak/2055954> (Erişim Tarihi: 06.05.2024)

BBC News Türkçe, 17 Aralık 2020, Arap Baharı'nın 10 yılında 10 ülkenin hikâyesi: Ekmek, özgürlük ve onur kavgasından geriye ne kaldı? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55331196> (Erişim Tarihi: 04.07.2022)

Savaş Araştırmaları Web Sitesi, 15.01.2021, Mehmet Palaz, “Sivil-Asker İşbirliğı Kavramının Ortaya Çıkış Süreci ve Tarihsel Kökenleri”, <https://savasarastirmalari.com/sivil-asker-isbirligi-kavraminin-ortaya-cikis-sureci-ve-tarihsel-kokenleri/> (Erişim Tarihi: 07.04.2023).

Greek City Times, <https://greekcitytimes.com/2021/01/21/extension-waters-ionian-sea-ratified/> (Erişim Tarihi: 21.01.2021)

Ankara Politikalar Merkezi, 21.02.2021, Şakir Fakılı, “Göçmenler, Sığınmacılar, İlticacılar: Türkiye'nin 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesine Koyduğu Rezerv Ne Anlama Geliyordu?”, <https://apm.org.tr/2021/01/21/gocmenler-siginmacilar-ilticacilar-turkiyenin-1951-cenevre-multeci-sozlesmesine-koydugu-rezerv-ne-anlama-geliyordu/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

<https://www.usni.org/magazines/proceedings/2021/may/suez-canal-and-global-trade-routes> (Erişim Tarihi: 27.3.2021)

MSB Resmî İnternet Sitesi, 12.06.2021, “Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, Libya Görev Grup Komutanlığını Ziyaret Etti”, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/1262021-03237> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

EU European Commission, 17 June 2021, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3045 (Erişim Tarihi: 23.06.2021)

Amnesty International, 23.06.2021, “Greece: Violence, Lies, and Pushbacks”, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur25/4307/2021/en/> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Human Rights Watch, 23.06.2021, “Frontex Failing to Protect People at EU Borders”, <https://www.hrw.org/news/2021/06/23/frontex-failing-protect-people-eu-borders> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Kathimerini İnternet Sitesi, 28 Eylül 2021, Yunan-Fransız Savunma Antlaşmasının Metni, <https://www.kathimerini.gr> (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

Forces Net, 4 October 2021, “Watch: UK's UN buffer zone mission – as you've never seen it before”, <https://www.forces.net/news/watch-uks-un-buffer-zone-mission-youve-never-seen-it> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

New York Times, 14.08.2020 (updated 26.10.2021), Patrick Kingsley and Karam Shoumali, “Taking Hard Line, Greece Turns Back Migrants by Abandoning Them at Sea,” <https://www.nytimes.com/2020/08/14/world/europe/greece-migrants-abandoning-sea.html> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Council of the European Union, Brussels, 21 March 2022, A Strategic Compass for Security and Defence: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Human Rights Watch, 07.04.2022, <https://www.hrw.org/report/2022/04/07/their-faces-were-covered/greeces-use-migrants-police-auxiliaries-pushbacks> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

T.C. İçişleri Bakanlığı Sahil Güvenlik K.lığı, 18.05.2022, Basın Açıklaması (03/2022), <https://www.sg.gov.tr/duzensiz-gocle-mucadeleye-yonelik-basin-aciklamasi> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

BBC News Türkçe, 26.05.2022, “Türkiye Suriye'de yeni operasyonla ne hedefliyor, Türk ordusunu 'güvenli bölgede' ne bekliyor?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61575173> (Erişim Tarihi:23.05.2024).

Al Jazeera, 30.05.2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/30/greece-to-triple-length-of-steel-wall-along-border-with-turkey> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Human Rights Watch, Gaza: An 'Open-Air Prison', 13 June 2022, <https://www.hrw.org/video-photos/video/2022/06/13/gaza-open-air-prison> (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

Anadolu Ajansı, 17.06.2022, “5 soruda Yunanistan'ın Doğu Ege adalarını silahlandırması”, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/5-soruda-yunanistanin-dogu-ege-adalarini-silahlandirmasi/2615986> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

T.C. Fatih Kaymakamlığı'nın 15.08.2022 Tarihli Basın Açıklaması,
<http://www.fatih.gov.tr/fener-rum-patrikhanesinin-ekumeniklik-iddiasina-iliskin-basin-aciklamamiz> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

Milliyet Gazetesi, 24.08.2022, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/firat-kalkani-harekatinda-4-binden-fazla-terorist-etkisiz-hale-getirildi-6812388> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

Anews, 25.08.2022, <https://www.anews.com.tr/world/2022/08/25/us-greece-disagree-on-extent-of-greek-airspace> (Erişim Tarihi: 04.04.2024)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî İnternet Sitesi, 20.09.2022, Birleşmiş Milletler 77. Genel Kurulu'nda Yaptıkları Konuşma,

NATO Resmî İnternet Sitesi, 29 Sept. 2022, Committee on Public Diplomacy (CPD), https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69272.htm (Erişim Tarihi: 07.09.2023)

Anadolu Ajansı, 30.09.2022, ABD'nin Kıbrıs stratejisi: Amerikan ordusu, Rum kesimini üs olarak kullanmaya hazırlanıyor, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-kibris-stratejisi-amerikan-ordusu-rum-kesimini-us-olarak-kullanmaya-hazirlaniyor/2698827> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Independent Türkçe, 10.10.2022, Gülru Gezer, ABD'de lobicilik ve Türkiye-ABD ilişkileri üzerindeki etkisi, <https://www.indyturk.com/node/561981> Erişim Tarihi: 09.06.2024

TRT Haber, 27.10.2022, “Lübnan Cumhurbaşkanı Avn İsrail ile deniz sınırı anlaşmasını imzaladı”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/lubnan-cumhurbaskani-avn-israil-ile-deniz-siniri-anlasmasini-imzaladi-719198.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Carnegie Endowment For International Peace, 31 October 2022, Lebanon's Maritime Deal with Israel, <https://carnegieendowment.org/sada/88292> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Carnegie Endowment For International Peace, 31 October 2022, Lebanon's Maritime Deal with Israel, <https://carnegieendowment.org/sada/88292> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Portsmouth The News, 12 December 2022, <https://www.portsmouth.co.uk/news/people/royal-navy-warships-completes-remarkable-major-european-deployment-involving-more-than-a-dozen-countries-3950149> (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

UNHCR, The UN Refugee Agency, 22 February 2023, Greece Fact Sheet, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99055> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

BBC News, 20.03.2023, “Irak Savaşı 20 yıl önce nasıl başladı, ABD ve bazı müttefikleri ülkeyi neden işgal etti?”, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cgreyr87gr4o> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Brunel University Website, 22 March 2023, <https://www.brunel.ac.uk/news-and-events/events/2023/Cyprus-and-the-Eastern-Mediterranean-in-a-changing-world> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Euro News, 25.03.2023, <https://tr.euronews.com/2023/03/25/ab-ile-turkiye-arasinda-imzalanan-goc-anlasmasinin-7-yilinda-hollandaya-suclama> (Erişim Tarihi: 24.05.2024).

Cumhuriyet Gazetesi, 01.04.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/micotakisinsicim-vaadi-turk-yunan-siniri-tamamen-duvarla-orulecek-2066980> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Frontex Youtube, 13 April 2023, Meet Tine, an operation coordinator from Denmark, <https://www.youtube.com/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Thomas Sheppard, “Preble’s War”, June 2023 Naval History Magazine, <https://www.usni.org/magazines/naval-history-magazine/2023/june/prebles-war> (Erişim Tarihi: 4.3.2024)

France 24 TV, 15.06.2023, “Tragedy in the Mediterranean: Was the migrant boat disaster avoidable?” <https://www.france24.com/en/tv-shows/the-debate/20230615-tragedy-in-the-mediterranean-was-the-migrant-boat-disaster-avoidable> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Al Jazeera, 16.06.2023, “Timeline: How the migrant boat tragedy unfolded off Greece”, <https://www.aljazeera.com/news/2023/6/16/timeline-how-the-refugee-boat-tragedy-unfolded-off-greece> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

BBC News, 16.06.2023, “Greece boat disaster: Up to 500 people still missing says UN”, <https://www.bbc.com/news/world-europe-65925558> (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Al Jazeera, 26.07.2023, “EU watchdog probes Frontex’s action in Greece boat tragedy” <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/26/eu-watchdog-probes-frontexs-action-in-greece-boat-tragedy> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Opinion Juris, 05.08.2023, “Greece Boat Disaster: Questions of International Law”, <https://opiniojuris.org/2023/08/05/greece-boat-disaster-questions-of-international-law/> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Haber7 İnternet Sitesi, 28.08.2023, “ABD’li senatör Bob Menendez’den Türkiye’ye küstah tehdit!”, <https://www.haber7.com/dunya/haber/3348696-abdli-senator-bob-menendezden-turkiyeye-kustah-tehdit> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

<https://www.navalnews.com/naval-news/2023/09/russian-submarine-hit-by-missile-rostov-on-don-gone/> (Erişim Tarihi: 23.9.2023)

Central European Times, 04.09.2023, “Greece adds another member – and sea – to Three Seas initiative”, <https://centraleuropeantimes.com> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

BBC News, 13.09.2023, Libya Country Profile, <https://www.bbc.com/news/world-africa-13754897> (Erişim Tarihi: 23.05.2024).

BBC News, 13.09.2023, Libya Country Profile, <https://www.bbc.com/news/world-africa-13754897> (Erişim Tarihi: 23.05.2024).

Herd, Jules, 09.10.2023, “The Critical Role Of Reputation Management”, <https://www.forbes.com/sites/forbesagencycouncil/2023/10/09/the-critical-role-of-reputation-management/> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

UNCHR, The UN Refugee Agency, 24.10.2023, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

NATO Resmî İnternet Sitesi, 08 Nov. 2023, NATO's approach to countering disinformation, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_219728.htm (Erişim Tarihi: 07.09.2023)

Reuters, 13.11.2023, "US forces in Syria attacked four times in less than 24 hours - U.S. military official", <https://www.reuters.com/world/us-forces-syria-attacked-four-times-less-than-24-hours-us-military-official-2023-11-13/> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

Workvivo, Lisa Ardill, 16.11.2023, <https://www.workvivo.com/blog/what-is-strategic-communications/> (Erişim Tarihi: 03.12.2023)

Acer, Yücel, 9.12.2023, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Atina Ziyareti ve Gelecekte Beklentiler", <https://www.setav.org/cumhurbaskani-erdoganin-atina-ziyareti-ve-gelecekte-beklentiler/> (Erişim Tarihi: 29.05.2024)

Jesuit Refugee Service, 18.12.2023, "+50 NGOs Open letter to European Leaders: 'Stand up for Human Rights, safety and dignity in the Migration Pact'", <https://jrseurope.org/en/news/50-ngos-open-letter-to-european-leaders-stand-up-for-human-rights-safety-and-dignity-in-the-migration-pact/> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

Milliyet Gazetesi, 1 Ocak 2024, Gazze'ye İnsani yardım adı altında sinsi plan! <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tunca-bengin/gazzeye-insani-yardim-adi-altinda-sinsi-plan-7057604> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Ortaylı İlber, 16 Ocak 2024, İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin Atatürk Kültür Merkezi'nde icra ettiği "Mezopotamya'dan Ege'ye" opera konserindeki tarihi sunumu. <https://www.yirmidort.tv/kultur/prof-dr-ilber-ortayli-mezopotamyadan-egeye-opera-konserinde-anlatici-oldu-148702> (Erişim Tarihi: 18.01.2024)

UN Human Rights Office of the High Commissioner, 30 January 2024, "Gaza is a massive human rights crisis and a humanitarian disaster", <https://www.ohchr.org/en/stories/2024/01/gaza-massive-human-rights-crisis-and-humanitarian-disaster> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

Milliyet Gazetesi, 26.02.2024, 'Filistin'e özgürlük' diyerek Washington'daki İsrail Büyükelçiliği önünde kendini yakan ABD askeri öldü, <https://www.milliyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

The Wall Street Journal, 1 March 2024, Document From 2022 Reveals Putin's Punishing Terms for Peace, https://www.wsj.com/world/russia-ukraine-peace-deal-2022-document-6e12e093?mod=hp_lead_pos1 (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

<https://www.un.org/unispal/history/> (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

Anadolu Ajansı, 08.03.2024, AB, Gazze'ye insani deniz koridoru açma girişimiyle ilgili detayları paylaştı <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-gazzeye-insani-deniz-koridoru-acma-girisimiyle-ilgili-detaylari-paylasti/3159193> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Military.com, 8 March 2024, "New Military Sealift Operation to Aid Starving Gaza Residents Will Require More than 1,000 US Troops" Joint Logistics Over-the-Shore <https://www.military.com/daily-news/2024/03/08/new-military-sealift-operation-aid-starving-gaza-residents-will-require-more-1000-us-troops.html?amp=> (Erişim Tarihi: 27.04.2024)

Bloomberg, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-03-11/mapping-turkey-s-expanding-global-military-footprint-in-2024> (Erişim Tarihi: 15.3.2024)

CNN International, <https://edition.cnn.com/2024/03/13/middleeast/china-russia-iran-navy-drills-intl-hnk/index.html> (Erişim Tarihi: 14.3.2024)

T.C. Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-AB Arasında 18 Mart’ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar”, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa (Erişim Tarihi: 24.05.2024)

Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2024/3/25/un-security-council-adopts-resolution-calling-for-immediate-gaza-ceasefire> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Kırım Haber Ajansı, 27.03.2024, Yunanistan 16 yıldır AİHM kararını uygulamıyor, <https://www.qha.com.tr/turk-dunyasi/yunanistan-16-yildir-aihm-kararini-uygulamiyor-486831> (Erişim Tarihi: 13.05.2024)

Telegraph, 13.04.2024, <https://www.telegraph.co.uk/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

The Guardian, 13 April 2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/14/us-and-uk-forces-help-shoot-down-iranian-drones-over-jordan-syria-and-iraq> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Independent, 14.04.2024, <https://www.independent.co.uk/news/uk/israel-cyprus-prime-minister-raf-downing-street-b2528649.html> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Kıbrıs Hakikat Gazetesi, 14 Nisan 2024, <https://kibrishakikat.com/?p=188792> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

The Guardian, 14 April 2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/14/us-and-uk-forces-help-shoot-down-iranian-drones-over-jordan-syria-and-iraq> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Argenti, et al. The Strategic Communication Imperative, April 15, 2005, MIT Sloan Management Review, Spring 2005, <https://sloanreview.mit.edu/article/the-strategic-communication-imperative/> (Erişim Tarihi: 23.05.2023)

USA Today, 15 April 2024, <https://www.usatoday.com/story/graphics/2024/04/15/us-israel-planes-missiles-iran-attack-maps/73316311007/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

Gazete Duvar, 16 Nisan 2024, <https://www.gazeteduvar.com.tr/pentagon-iranin-saldirisinda-81-ihave-en-az-6-balistik-fuzeyi-dusurduk-haber-1684354> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

UK Defence Journal, 16 April 2024, <https://ukdefencejournal.org.uk/uk-pulled-jets-from-romania-to-intercept-iranian-drones/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Sözcü Gazetesi İnternet Sitesi, 18 Nisan 2024, “Yunanistan: Türkiye'nin tepkisine rağmen vazgeçmeyeceğiz”, <https://www.sozcu.com.tr/yunanistan-turkiye-nin-tepkisine-ragmen-vazgecmeyecegiz-p40464> (Erişim Tarihi: 29.05.2024)

Vatican News, 22 April 2024, Francesca Merlo, “SIPRI report shows huge rise in annual global military expenditure”, <https://www.vaticannews.va/en/world/news/2024-04/global-military-spending-surges-amid-war-rising-tensions.html>

23 April 2024, Strasbourg, France, <https://www.youtube.com/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

BM Sözcüsü Stephane Dujarric’in 23 Nisan 2024 tarihindeki günlük basın toplantısında yaptığı açıklamalar, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-sozcusu-dujarric-bm->

birimlerinin-gazze-konusunda-kendi-yetkilerine-gore-yaptiklariyla-yargilanacagini-umuyoruz/3200407 (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

Business Standard, 23 April 2024, https://www.business-standard.com/external-affairs-defence-security/news/india-fourth-largest-military-spender-globally-in-2023-sipri-report-124042300896_1.html (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Business Standard, 23 April 2024, https://www.business-standard.com/external-affairs-defence-security/news/india-ranks-4th-in-global-military-spending-at-83-6-bn-in-2023-report-124042300540_1.html (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Bussiness Standard, 23 Nisan 2024, Nandini Singh, https://www.business-standard.com/external-affairs-defence-security/news/india-ranks-4th-in-global-military-spending-at-83-6-bn-in-2023-report-124042300540_1.html (Erişim Tarihi: 07.05.2024)

Cumhuriyet Gazetesi, 24.04.2024, BM Raportöründen Gazze çıkışı: 'Kesinlikle soykırım...', <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/bm-raportorunden-gazze-cikisi-kesinlikle-soykirim-2199486> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

UNRWA, 24 April 2024, <https://www.unrwa.org/newsroom/news-releases/nearly-2-million-people-depend-assistance-unrwa-war-gaza-enters-200-days> (Erişim Tarihi: 25.04.2024)

Anadolu Ajansı, 29.04.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-uluslararası-ceza-mahkemesi-netanyahu-icin-devreye-girebilir/3204999> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

Euro News TR, 30.04.2024, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Netanyahu'yu savaş suçlarıyla itham ederse ne olur?, <https://tr.euronews.com/2024/04/30/uluslararası-ceza-mahkemesi-netanyahuyu-savas-suclariyla-itham-ederse-ne-olur> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

Haber Türk İnternet Sitesi, 01.05.2024, Son dakika haberi Bakan Fidan'dan açıklamalar, <https://www.haberturk.com/son-dakika-haberi-bakan-fidan-dan-aciklamalar-3682474> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

ODA TV, 07.02024, 5<https://www.odatv.com/guncel/tbmm-baskani-kurtulmus-turkiye-dunyada-en-cok-siginmaciya-ev-sahipligi-yapan-ulke-120042310> (Erişim Tarihi: 25.05.2024).

Al Jazeera, 05.03.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/3/5/years-ago-a-greek-refugee-camp-burned-those-blamed-say-they-are-innocent> (Erişim Tarihi: 24.05.2024).

Wall Street Journal, 05.05.2024.

Washington Post, 13 May 2024, "Army officer resigns in protest of U.S. support for Israel in Gaza" <https://www.washingtonpost.com/national-security/2024/05/13/harrison-mann-army-resigns-israel-gaza/> (Erişim Tarihi: 14.05.2024)

Jewish Telegraphic Agency, 15 May 2024, "In a first, Jewish Biden administration staffer resigns over war in Gaza", Ron Kampeas, <https://www.jta.org/2024/05/15/united-states/in-a-first-jewish-biden-administration-staffer-resigns-over-war-in-gaza> (Erişim Tarihi: 17.05.2024)

Cumhuriyet Gazetesi, 20.05.2024, <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/ozgur-ozel-reisinin-helikopter-kazasini-degerlendirdi-israilin-2208613> (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

Harvard Magazine, 22.05.2024, “Harvard Corporation Rules Thirteen Students Cannot Graduate”, <https://www.harvardmagazine.com/2024/05/commencement-harvard-2024-corporation-ruling> (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

Anadolu Ajansı, 25.05.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-uadnin-israilin-refaha-saldirilarini-durdurmasina-hukmettigi-kararindan-memnun/3229635> (Erişim Tarihi: 01.06.2024)

NTV, 26.05.2024, <https://www.ntv.com.tr/dunya/soykirim-davasi-abye-sicradi-von-der-leyen-hakkinda-suc-duyurusu,BKEVDATi0U2E-dpnzDw0g> (Erişim Tarihi: 27.05.2024)

Euro News TR, <https://tr.euronews.com/my-europe/2024/06/05/filistini-devlet-olarak-taniyan-avrupa-birligi-ulkelerine-slovenya-da-katildi> (Erişim Tarihi: 07.06.2024)

American Hellenic Institute Website, 07.06.2024, AHI President Attends Archons’ 4th Annual International Religious Freedom Conference; Sponsors Defense Policy Briefing, <https://americanhellenicinstitute.org/press-releases/defense-policy-briefing-athens-2024-archon> (Erişim Tarihi: 17.06.2024)

Ghafar, Adel Abdel & Jacobs, Anna L., Brookings Institute, July 2020, “China in the Mediterranean: Implications of expanding Sino-North Africa Relations”, https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2020/07/FP_20200720_china_mediterranean_ghafar_jacobs.pdf (Erişim Tarihi: 3.3.2024)

NATO Allied Joint Doctrine AJP 01, Edition F Version 1, 19 December 2022, p. 5-7. Birlik Gazetesi, 29 Eylül 2024, <https://birlikgazetesi.org> (Erişim Tarihi: 07.10.2021)

STRATEJİK İLETİşİM MATERYALİ / T.C. CUMHURBAşKANLIğI

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Yeni Yıl Mesajı, 31.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/123427/yeni-yil-mesaji> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Kabine Toplantısı’nın Ardından Yaptıkları Konuşma, 28.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/123404/kabine-toplantisi-nin-ardindan-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Üsküdar’daki Ömer Öztürk Camii’nde Kıldığı Cuma Namazının Ardından Basın Mensuplarının Sorularını Cevapladı, 25.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123363/cumhurbaskani-erdogan-cuma-namazini-uskudar-daki-omer-ozturk-camii-nde-kildi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın, AK Parti TBMM Grup Toplantısı’nda Yaptıkları Konuşma, 23.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123309/-onumuzdeki-donem-ekonomide-saglikta-guvenlikte-oldugu-gibi-dis-politikada-da-turkiye-nin-sahlanis-donemi-olacaktir-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Almanya Başbakanı Angela Merkel ile Video Konferans Görüşmesi, 18.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/123271/almanya-basbakani-angela-merkel-ile-gerceklestirdigi-videokonferans-gorusmesi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Niğde-Ankara Otoyolu 2. Kesim Açılışında Yaptıkları Konuşma, 16.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123231/-icinden-gectigimiz-tarih-donemde-en-buyuk-gucumuz-birlik-beraberlik-ve-kardesligimizdir-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Avrupa Birliği Konseyi Başkanı Charles Michel ile Telefon Görüşmesi, 15.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/123221/avrupa-birligi-konseyi-baskani-charles-michel-ile-telefon-gorusmesi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kabine Toplantısının Ardından Yaptıkları Konuşma, 14.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/123199/kabine-toplantisi-nin-ardindan-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Manisa-Akhisar Çevre Yolu Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 12.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123169/-ulasim-projelerini-bir-ulkenin-gelismesinin-ve-kalkinmasinin-temel-altyapisi-olarak-goruyoruz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cuma Namazını Hazreti Ali Camii'nde kıldı. Namaz Çıkışında Basın Mensuplarının Gündeme İlişkin Sorularını Cevapladı, 11.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123148/cumhurbaskani-erdogan-cuma-namazini-hazreti-ali-camii-nde-kildi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Azerbaycan Ziyareti Öncesinde Esenboğa Havalimanı'nda Düzenlediği Basın Toplantısında Yaptıkları Açıklama ve Ardından Gazetecilerin Sorularını Cevaplamaları, 9.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123111/-44-gun-suren-cetin-mucadeleler-neticesinde-bugun-yildiz-ve-hilal-karabag-semalarinda-gururla-dalgalaniyor-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Doğu Akdeniz Çalıştayı'na Gönderdiği Video Mesaj, 7.12.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123067/-turkiye-dogu-akdeniz-meselesinde-asla-gerilimden-degil-baristan-is-birliginden-hakkaniyetten-ve-adaletin-tesis-edilmesinden-yanadir-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Başkanlığında Gerçekleştirilen MGK Toplantısının Ardından Yapılan Yazılı Açıklama, 25.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122944/mill-guvenlik-kurulu-cumhurbaskani-erdogan-in-baskanliginda-toplandi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AK Parti TBMM Grup Toplantısı'nda Yaptıkları Konuşma, 25.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122940/-milletimizin-buyuk-ve-guclu-turkiye-ye-layik-olduguna-inaniyor-her-ne-pahasina-olursa-olsun-bu-hedef-ulasmak-icin-mucadeleyi-tercih-ediyoruz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın G-20 Liderler Zirvesi'nde Yaptıkları Konuşma, 22.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122924/g-20-liderler-zirvesi-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Halifax Uluslararası Güvenlik Forumu'nda Yaptıkları Konuşma, 21.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122922/halifax-uluslararasi-guvenlik-forumu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AK Parti Kütahya, Afyonkarahisar, Batman ve Siirt 7. Olağan İl Kongrelerinde Yaptıkları Konuşma, 21.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122898/-her-karisiyla-ulkemizi-gelistirme-buyutme-guclendirme-zenginlestirme-mucadelemizde-yeni-bir-donem-baslattik-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, KKTC'nin 37. Kuruluş Yıl Dönümünde KKTC'de 15 Kasım Cumhuriyet Bayramı Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 15.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122842/kktc-nin-37-kurulus-yil-donumunde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Resmi Bir Ziyaret Gerçekleştireceğine İlişkin Basın Açıklaması, 14.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/122809/sayin-cumhurbaskanimizin-kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti-ziyaretlerine-iliskin-basin-aciklamasi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, AK Parti TBMM Grup Toplantısı'nda Yaptıkları Konuşma, 11.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122761/-yatirim-yapildiginda-en-yuksek-ve-guvenli-kazancin-saglanacagi-ulkelerin-basinda-turkiye-nin-geldigini-tum-dunyaya-gosterecegiz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Ebediyete İrtihalinin 82. Yıl Dönümü Münasebetiyle (Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'ndaki) Anma Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 10.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122737/gazi-mustafa-kemal-ataturk-un-ebediyete-irtihalinin-82-yil-donumu-munasebetiyle-anma-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 12. Büyükelçiler Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma, 9.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122735/12-buyukelciler-konferansi-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AK Parti Kahramanmaraş 7. Olağan İl Kongresi'nde Yaptıkları Konuşma, 7.11.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122690/-anadolu-topraklarindan-bolgemiz-ve-dunyaya-baris-ve-huzur-getirecek-bir-mucadelenin-icindegiz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ile Düzenlediği Ortak Basın Toplantısı, 26.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122507/-turk-tarafi-kibris-ta-adil-kalici-ve-surdurulebilir-bir-cozumden-yanadir-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Mevlid-i Nebi Haftası Açılış Programında Yaptıkları Konuşma, 26.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122499/-bati-da-yukselen-islam-karsitligi-tum-kutsallarimiza-yonelik-topyek-n-bir-saldiriya-donusmustur-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, AK Parti Malatya 7. Olağan İl Kongresi'nde Yaptıkları Konuşma, 25.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122481/-bugun-turkiye-dunyanin-her-yerindeki-toplumlarin-gonullerinde-mazlumlarin-hamisi-hakkin-ve-adaletin-savunucusu-olarak-taht-kurmustur-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Kayseri Kentsel Dönüşüm Anahtar Teslim Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 24.10.2020,

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122472/-ulkemizi-afetlere-dayaniksiz-yapilarin-tamamindan-kurtaracagiz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın Ülkemizi Ziyaretine İlişkin Basın Duyurusu, 23.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/122458/kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti-cumhurbaskani-ersin-tatar-in-ulkemizi-ziyareti> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kabine Toplantısının Ardından Yaptıkları Konuşma, 20.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122440/kabine-toplantisinin-ardindan-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Seçilen Ersin Tatar ile Telefon Görüşmesi, 18.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/122406/kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti-cumhurbaskani-secilen-ersin-tatar-ile-telefon-gorusmesi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Fatih Sondaj Gemisi'ni Ziyaretlerinde Yaptıkları Konuşma, 17.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122397/fatih-sondaj-gemisi-ni-ziyaretlerinde-yaptiklari-konusma-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AK Parti TBMM Grup Toplantısı'nda Yaptıkları Konuşma, 14.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122344/-cumartesi-gunu-fatih-sondaj-gemimize-giderek-hem-calismalari-bizzat-gerinde-gorecek-hem-de-yeni-rezerv-miktarini-aciklayacagiz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Avrupa Birliği Konseyi Başkanı Charles Michel ile Telefon Görüşmesi, 12.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/122331/avrupa-birligi-konseyi-baskani-charles-michel-ile-telefon-gorusmesi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın KKTC Başbakanı Ersin Tatar ile Ortak Basın Toplantısı ve KKTC'ye Su Taşıyan Hattın Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 6.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122312/kktc-basbakani-ersin-tatar-ile-ortak-basin-toplantisi-ve-kktc-ye-su-tasiyan-hattin-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Almanya Başbakanı Angela Merkel ile Video Konferans Görüşmesi, 6.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari/365/122303/almanya-basbakani-merkel-ile-video-konferans-gorusmesi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Camiler ve Din Görevlileri Haftası Programı'nda Yaptıkları Konuşma, 6.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122302/camiler-ve-din-gorevlileri-haftasi-programi-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg ile (Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde) Görüşmesi, 5.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122271/cumhurbaskani-erdogan-nato-genel-sekreteri-stoltenberg-ile-gorustu> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı Kabine Toplantısı Sonrasında Yaptıkları Açıklama, 5.10.2020,

<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122275/-bugun-turkiye-insanligin-ortak-vicdani-olarak-her-konuda-soz-soyleyebilecek-ve-bunu-dinletebilecek-bir-iradeye-sahiptir-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Libya Ulusal Mutabakat Hükûmeti Başkanlık Konseyi Başkanı Fayiz Es-Serrac ile Görüşmesi, 4.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122258/cumhurbaskani-erdogan-libya-ulusal-mutabakat-huk-meti-baskanlik-konseyi-baskani-fayiz-es-serrac-ile-gorustu> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Reyhanlı Barajı, Afrin Çayı Davutlar Regülatörü ve Derivasyon Kanalı, Tahtaköprü Barajı Yükseltilmesi ile Hatay İçme Suyu Arıtma Tesisi Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 3.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122266/reyhanli-baraji-afrin-cayi-davutlar-regulatoru-ve-derivasyon-kanali-tahtakopru-baraji-yukseltilmesi-ile-hatay-icme-suyu-aritma-tesisi-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Konya Şehir Hastanesi Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 2.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122236/konya-sehir-hastanesi-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma>
Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, TBMM 27. Dönem 4. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları, 2.10.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122222/tbmm-27-donem-4-yasama-yili-acilis-konusmalari> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Tarih, Siyaset ve Ülkelerarası İlişkiler Bakımından Uluslararası Deniz Hukuku ve Doğu Akdeniz Sempozyumu'nda Yaptıkları Konuşma, 28.09.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122198/tarih-siyaset-ve-ulkelerarasi-iliskiler-bakimindan-uluslararasi-deniz-hukuku-ve-dogu-akdeniz-sempozyumu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Başkanlığında Gerçekleştirilen MGK Toplantısının Ardından Yapılan Yazılı Açıklama, 24.09.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122158/mill-guvenlik-kurulu-cumhurbaskani-erdogan-in-baskanliginda-toplandi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın BM 75. Genel Kurulu'nda Yaptıkları Konuşma, 22.09.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122156/bm-genel-kurulu-nda-yaptiklari-konusma-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kabine Toplantısının Ardından Yaptıkları Konuşma, 21.09.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122151/kabine-toplantisinin-ardindan-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kuzey Marmara Otoyolu 5. Kesim Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 19.09.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122136/kuzey-marmara-otoyolu-5-kesim-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Hazreti Ali Camii'nde Cuma Namazını Kıldıktan Sonra Basın Mensuplarının Gündeme İlişkin Sorularını Cevapladı, 18.09.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122116/-bakim-sureci-bittikten-sonra-oruc-reis-tekrar-gorevinin-basina-donecektir-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 140. AK Parti Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı'nda Yaptıkları Konuşma, 17.09.2020,
<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122109/-turkiye-nin-uluslararası-alandaki-ithabarini-gucunu-kabiliyetlerini-gelistirdik-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Devlet Övünç Madalyası Tevcih Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 17.09.2020,
<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122115/devlet-ovunc-madalyasi-tevcih-toreni-nde-yaptigi-konusma-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Vesayetden Demokrasiye Milli İrade Sempozyumu'nda Yaptıkları Konuşma, 12.09.2020,
<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122100/vesayetden-demokrasiye-milli-irade-sempozyumu-nda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kabine Toplantısının Ardından Yaptıkları Konuşma, 07.09.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122078/kabine-toplantisinin-ardindan-yaptiklari-konusma-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Ankara-Niğde Otoyolu Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 04.09.2020,
<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122042/ankara-nigde-otoyolu-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2020-2021 Adli Yıl Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 02.09.2020,
<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122009/2020-2021-adli-yil-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Giresun'da Su Ürünleri Avcılık Sezonu Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 31.08.2020,
<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122015/av-sezonu-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 30 Ağustos Zafer Bayramı Nedeniyle Anıtkabir'de Düzenlenen Törene Katıldı, 30.08.2020,
<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121960/30-agustos-zafer-bayrami-cumhurbaskani-erdogan-anitkabir-de-duzenlenen-torene-katildi> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Roketsan Uydu Fırlatma, Uzay Sistemleri ve İleri Teknolojiler Araştırma Merkezi ile Patlayıcı Hammadde Üretim Tesisi Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 30.08.2020,
<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122001/roketsan-uydu-firlatma-uzay-sistemleri-ve-ileri-teknolojiler-arastirma-merkezi-ile-patlayici-hammadde-uretim-tesisi-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın MSÜ Harp Okulları Diploma Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 30.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121971/-istiklalimiz-ve-istikbalimiz-icin-hep-birlikte-kukremis-bir-sel-gibi-onumuze-cikan-bentleri-cigneyip-gecmekten-geri-durmayiz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi MESS Teknoloji Merkezi ve 40 Fabrika Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 29.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/121998/teknoloji-odakli-sanayi-hamlesi-mess-teknoloji-merkezi-ve-40-fabrika-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 30 Ağustos Zafer Bayramı Mesajı, 29.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121948/-30-agustos-zaferiyle-bu-topraklarin-ezeli-ve-ebedi-vatanimiz-oldugu-tum-dunyaya-bir-kez-daha-ilan-edilmistir> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Malazgirt Zaferi'nin 949. Yıl Dönümü Kutlama Programı'nda Yaptıkları Konuşma, 26.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121917/-turkiye-nin-artik-kararlilik-imk-nlari-ve-cesaretinin-test-edilecek-bir-ulke-olmadigini-herkesin-gormesini-istiyoruz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kabine Toplantısının Ardından Yaptıkları Konuşma, 24.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/121903/kabine-toplantisinin-ardindan-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Yeni Deniz Sistemleri Teslim Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 23.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/121979/yeni-deniz-sistemleri-teslim-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Karadeniz'de Bulunan Doğal Gaz Rezervi ile İlgili Düzenlediği Basın Toplantısında Yaptıkları Konuşma, 21.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/121978/karadeniz-de-bulunan-dogal-gaz-rezervi-ile-ilgili-duzenledigi-basin-toplantisinda-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kalyon Güneş Teknolojileri Fabrikası Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 19.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/121905/kalyon-gunes-teknolojileri-fabrikasi-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Rize Toplu Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 15.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/121881/rize-toplu-acilis-toreni-nde-yaptigi-konusma> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Üsküdar'daki Hazreti Ali Camii'nde Cuma Namazı Çıkışı Basın Mensuplarının Sorularını Yanıtladı, 14.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121805/-filistin-halkinin-yanindayiz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AK Parti Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı'nda Yaptıkları Konuşma, 13.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121798/-dogu-akdeniz-de-cozumun-yolu-diyalog-ve-muzakeredir-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AK Parti 19. Kuruluş Yıl Dönümü Etkinliğinde Yaptıkları Konuşma, 13.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/121803/-2023-hedeflerimize-2053-ve-2071-vizyonumuza-uygun-bir-turkiye-yi-milletce-el-ele-insa-edecegiz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kabine Toplantısının Ardından Yaptıkları Konuşma, 10.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/120785/kabine-toplantisinin-ardindan-yaptiklari-konusma-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın TÜBİTAK Mükemmeliyet Merkezleri Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma, 9.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/120769/tubitak-mukemmeliyet-merkezleri-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Cuma Namazını Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi'nde Kılmasının Ardından Cami Çıkışında Gazetecilerin Gündeme Dair Sorularını Cevapladı, 7.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/120756/-guclenerek-yolumuza-devam-ediyoruz-bugun-dunden-gucluyuz-yarin-daha-guclu-olacagiz-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İkinci Dünya Savaşı'nda Atom Bombası Atılan Hiroşima'nın 75. Anma Yıl Dönümü Törenine Gönderdiği Video Mesaj, 6.08.2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/120752/-hirosima-yanlisi-tekrar-etmeme-kararligimizin-nisanesi-olmalidir-> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

STRATEJİK İLETİŞİM MATERYALİ / YUNANİSTAN BAŞBAKANLIĞI

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Aralık Ayındaki Avrupa Konseyi Toplantısının Ardından Basın Toplantısı - Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' press conference following the December meeting of the European Council, 11 December 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/12/11/25503> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Miçotakis'in Avrupa Özel Konseyi'nin İkinci Gününde Gelişi Sırasında Yaptığı Kapı Eşiği Açıklaması - Doorstep statement by Prime Minister Kyriakos Mitsotakis upon arrival at the second day of the Special European Council, 10 December 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/12/10/25427> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Uluslararası Demokrat Birliği Başkanı ve Kanada Eski Başbakanı Stephen Harper ile Görüşmesi - Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' conversation with the Chairman of the International Democrat Union and former Prime Minister of Canada, Stephen Harper, 7 December 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/12/07/25393> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Matthew Kaminski Arasında Lizbon Web Zirvesi Çerçevesindeki Tartışma - Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' conversation with Matthew Kaminski for the Lisbon Web Summit, 4 December 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/12/04/25374> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Columbia Üniversitesi Rektörü Lee C. Bollinger Arasındaki Tartışma Noktalarına İlişkin Briefing Notu, 2.12. 2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Sky News Arabia Televizyon Ağındaki Röportajı, 19.11.2020

NATO Parlamenter Asamblesi 66. Yıllık Oturumunun Açılışında Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Selamlaması - Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' statement at the start of the 66th Annual Session of the NATO Parliamentary Assembly, 18 November 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/11/18/25262> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakanın Abu Dabi Ziyareti ve İmzalanan Anlaşmalara İlişkin Brifing - Information note on Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' visit to Abu Dhabi and the agreements that were signed, 18 November 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/11/18/25315> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah El-Sisi ile Görüşmesinin Ardından Yaptığı Açıklama - Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' statement after his meeting with the President of Egypt Abdel Fattah El-Sisi, 11 November 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/11/11/25215> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Gazeteci John Defterios arasında 5. AB - Arap Dünyası Zirvesi Kapsamında Yapılan Tartışmaya İlişkin Brifing Notu, 9.11.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Konseyi Olağanüstü Telekonferansına Katılımına İlişkin Bilgi Notu, 30.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in "Katsonis" Denizaltısına Ziyaretine İlişkin Bilgi Notu, 28.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in İsrail Dışişleri Bakanı Gabi Aşkenazi ile Görüşmesi, 26.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Cumhurbaşkanı Katerina Sakellaropoulou ile Görüşmesi Sırasındaki Açıklamaları, 22.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Kıbrıs, Mısır ve Yunanistan 8. Üçlü Sinodunun Çalışmaları Sonrasında Yaptığı Açıklama, 21.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah El-Sisi ile Görüşmesi, 21.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in GKRY Lideri Nicos Anastasiades ile Görüşmesi, 21.10.2020

Avrupa Konseyi Çalışmalarının Sonuçlanmasının Ardından Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Basın Toplantısı, 16.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Konseyi Zirvesi'ne Gelişi Sonrasında Yaptığı Açıklama, 15.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rumen Radev'le Görüşmesi, 14.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas ile Görüşmesi, 13.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Kanada Dışişleri Bakanı François-Philippe Champagne ile Görüşmesi, 13.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel Arasındaki Telefon Görüşmesi, 12.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Fransız Le Figaro Gazetesindeki Röportajı, 9.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen ile Yaptığı Telekonferansa İlişkin Bilgi Notu, 8.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Selanik'teki "İmparatoriçe Theofano" Avrupa Ödülü'nün Ödül Töreninde Yaptığı Konuşmaya İlişkin Brifing Notu, 7.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ve NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'in Maximos Sarayı'ndaki Görüşmelerinin Ardından Açıklamalar, 6.10.2020

Avrupa Konseyi Özel Zirvesi Çalışmalarının Tamamlanmasının Ardından Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Basın Toplantısı, 2.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Uluslararası Uzman Ian Bremmer ile Röportajı, 2.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Konseyi Özel Zirvesi'nin İkinci Gününe Gelişi Sırasında Yaptığı Açıklama, 2.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Konseyi Özel Zirvesi'ne Gelişi Sonrasında Yaptığı Açıklama, 1.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel ile Görüşmesi, 1.10.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Bakanlar Kurulu Toplantısında Yaptığı Giriş Açıklaması, 30.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ve ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun Suda Üssü Askeri Tesislerine Yaptıkları Ziyarette Açıklamalar - Joint Statements to the Press by Prime Minister Kyriakos Mitsotakis and the US Secretary of State Michael R. Pompeo, 29 September 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/09/29/24915> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Birleşmiş Milletler 75. Genel Kurulu'nda Yaptığı Konuşma - Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' speech to the 75th Session of the United Nations General Assembly, 25 September 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/09/25/24880> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg Arasında Telefon Görüşmesi, 24.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Halk Partisi'nin Zirve Video Konferansına Katılımı, 23.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Gökçeada ve Bozcaada Metropoliti ile Görüşmesi, 23.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile GKRY Lideri Nicos Anastasiades Arasında Telefon Görüşmesi, 22.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen ve Almanya Başbakanı Angela Merkel ile Video Konferansı, 18.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile The Economist'in İdari ve Diplomatik Editörü Daniel Franklin Arasındaki Tartışma - Discussion between Prime Minister Kyriakos Mitsotakis and Daniel Franklin, Executive and Diplomatic Editor of the Economist, at the 24th Annual Round Table of the Economist, 16 September 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/09/16/24824> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Cumhurbaşkanı Katerina Sakellaropoulou ile Görüşmesi Sırasında Açıklamalar, 16.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Almanya Başbakanı Angela Merkel Arasında Telefon Görüşmesi, 15.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel ile Maximos Sarayı'ndaki Görüşmesi Sonrasında Yaptığı Açıklama, 15.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Selanik Helexpo Forumu'nda Yaptığı Konuşma - Speech of Prime Minister Kyriakos Mitsotakis at the Thessaloniki Helexpo Forum, 12 September 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/09/12/24778> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa-Akdeniz Konferansı MED7'de Yaptığı Açıklama - Statement by Prime Minister Kyriakos Mitsotakis at the Euro-Mediterranean Conference MED7, 10 September 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/09/10/24871> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'la Görüşmesi, 10.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in The Times, Frankfurter Allgemeine Zeitung ve Le Monde'da Eş Zamanlı Yayınlanan Makalesi - Article by Prime Minister Kyriakos Mitsotakis published in The Times, Frankfurter Allgemeine Zeitung, and Le Monde, 9 Sept. 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/09/09/24742> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel Arasındaki Telefon Görüşmesi, 7.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile GKRY Lideri Nicos Anastasiades Arasında Telefon Görüşmesi, 7.09.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbüro Üyesi ve Dışişleri Komitesi Direktörü Yang Jiechi ile Görüşmesi - Meeting of Prime Minister Kyriakos Mitsotakis with Yang Jiechi, member of the Political Bureau and Director of the Foreign Affairs Committee of the Central Committee of the Communist Party of China, 4 September 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/09/04/24714> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile ABD Başkanı Donald Trump Arasındaki Telefon Görüşmesi, 26.08.2020

İtalya ve Mısır ile Münhasır Ekonomik Bölgelerin sınırlandırılmasına ilişkin anlaşmaların onaylanmasına ilişkin tartışma sırasında Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Meclis'teki Tesniyesi - Prime Minister Kyriakos Mitsotakis Address to the Parliament during the Debate on the Ratification of the EEZ Delimitation Agreements with Italy and Egypt, 26 August 2020, <https://www.primeminister.gr/en/2020/08/26/24666> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in İtalya ve Mısır ile Münhasır Ekonomik Bölgelerin Sınırlandırılmasına İlişkin Anlaşmaların Onaylanmasına İlişkin Tartışma Sırasında Parlamentoda Yaptığı Konuşma, 26.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas ile Görüşmesi, 25.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avusturya İçişleri Bakanı Karl Nehammer ile Görüşmesi, 25.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in CNN'de Christiane Amanpour ile Yaptığı Röportaja İlişkin Brifing Notu, 19.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Avrupa Konseyi Liderlerinin Belarus, Doğu Akdeniz ve Mali ile İlgili Olağanüstü Telekonferansına Katılımı Hakkında Bilgi Notu, 19.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Avustralya Başbakanı Scott Morrison Arasında Telefon Görüşmesi, 18.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Souda'daki 115. Savaşçı Kanadı'nı Ziyareti, 15.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Meryem Ana'nın Göğre Yükseliş Bayramına İlişkin Mesajı, 15.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel Arasındaki Telefon Görüşmesi, 13.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Almanya Başbakanı Angela Merkel Arasında Telefon Görüşmesi, 13.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron Arasında Telefon görüşmesi, 12.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis ile Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah El Sisi Arasında Telefon görüşmesi, 12.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Basın Açıklaması, 12.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Siyasi Liderlerle Görüşmeleri, 11.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Cumhurbaşkanı Katerina Sakellaropoulou ile Görüşmesi, 11.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis Başkanlığında KYSEA Toplantısı, 10.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Rodos Turizmcileriyle Görüşmesi, 7.08. 2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Yunanistan ile Mısır Arasında Deniz Bölgelerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Anlaşmanın İmzalanmasına İlişkin Açıklaması, 6.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Aspen Güvenlik Forumu 2020'deki Konuşması, 6.08.2020

Başbakan Kyriakos Mitsotakis'in Almanya Federal Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Başbakanı Armin Laschet ile Görüşmesi - Meeting between Prime Minister Kyriakos Mitsotakis and the Minister President of the German Federal State of North Rhine-Westphalia, Armin Laschet, 3.08.2020,
<https://www.primeminister.gr/en/2020/08/03/24589> (Erişim Tarihi: 07.07.2024)

RAPORLAR

Congressional Research Service Report, Lebanon in Focus, Updated by Jim Zanotti, March 29, 2023, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11617>

(Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Congressional Research Service Report, RL33003, Egypt: Background and U.S. Relations, Updated by Jeremy M. Sharp, May 2, 2023.
<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33003> (Erişim Tarihi: 07.04.2024)

Congressional Research Service, August 15, 2016, Report Nr. R44591, Natural Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean, <https://crsreports.congress.gov/> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

European Union Agency For Asylum, Country Guidance: Syria, April 2024. <https://euaa.europa.eu/publications/country-guidance-syria-april-2024> (Erişim Tarihi: 30.04.2024)

Geopolitical Intelligence Services Website, 9 February 2023, Carole Nakhle, “Lebanon and Israel’s historic maritime border deal”, <https://www.gisreportsonline.com/r/israel-lebanon-maritime/> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

Kaygusuz, Özlem, “Covid-19 Krizi ve AB’nin Yeni Dönüşüm Dinamikleri: Gelecek Nesil AB mümkün mü?”, Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu Araştırma Raporu, DPF 2020-AR 02, Tüsiad.org, (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

Macro Trends, Greece Military Spending/Defense Budget 1960-2024, <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/GRC/greece/military-spending-defense-budget><https://www.trade.gov/country-commercial-guides/greece-defense> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)

Macro Trends, Turkey Military Spending Defense Budget, <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/TUR/turkey/military-spending-defense-budget> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

Report Linker, Defense in Turkey Market Overview 2023-2027, Market Overview Report August 2023, <https://www.reportlinker.com> (Erişim Tarihi: 28.04.2024)

SIPRI Fact Sheet, Trends in World Military Expenditure, 2023; April 2024; Duvar English, <https://www.duvarenglish.com/turkey-22nd-largest-military-spender-in-2023-with-158-billion-dollars-news-64238> (Erişim Tarihi: 09.05.2024)

Türkiye Bilimler Akademisi, Filistin-İsrail Savaşları Raporu, Ankara, 2023.

U.S. Geological Survey, Natural Gas Potential Assessed in Eastern Mediterranean, <https://www.usgs.gov/news/natural-gas-potential-assessed-eastern-mediterranean> (Erişim Tarihi: 24.01.2021)

TEZLER

Kollakowski, Tobias, Early 21st Century Russian Naval Strategy at Europe’s Southern Maritime Flank: Continental Power, Fleet Design and Naval Operations, Thesis, King’s College London, https://kclpure.kcl.ac.uk/ws/portalfiles/portal/244461697/2023_Kollakowski_Tobias_1627054_thesis.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

KONFERANS / SEMPOZYUM / PANEL / KURS

Ankara Üniversitesi, Doğu Akdeniz ve Hukuk Sempozyumu (Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşlu’nun Açıklamaları).

https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-dugu-akdeniz-de-hukuk-ve-siyaset-baslikli-sempozyumda-yaptigi-konusma-16-10-18.tr.mfa
(Erişim Tarihi: 14.03.2024)

Hudson Institute Panel Discussion, “Maritime Strategy in a New Era of Great Power Competition”, 29 January 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=xajMjF2txgY>
(Erişim Tarihi: 08.03.2020)

KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar’ın, KKTC’nin 50. Kurtuluş Yıldönümü Etkinlikleri Kapsamında 04 Haziran 2024 Tarihinde MSÜ Rektörlüğü, İstanbul’da Düzenlenen Konferansta Yaptıkları Konuşma.

NATO ACT, International Concept Development & Experimentation Conference-2023, 30 Oct. - 02 Nov. 2023, Norfolk, Virginia, USA.

Nye, Joseph, et al. “The Future of Power”, 10 May 2011, www.chathamhouse.org.uk.

Partnership For Peace Training Center-Türkiye, 27.05.2024, Strategic Communication Course (Key Note by Jay Jansen, NATO J10 Director).

Turkish Heritage Organization Tarafından 30 Ocak 2019 Tarihinde National Press Club, Washington, DC’de Düzenlenen, (E.) Amiral James Stavridis ve (E.) Amiral Deniz Kutluk’un Konuşmacı Olduğu, “U.S., Turkey, and NATO: Strength in Alliance” Konulu Panel.

Turkish Heritage Organization Tarafından 8 Mayıs 2019 Tarihinde, National Press Club, Washington, DC’de Düzenlenen, (E.) Amiral Cem Gürdeniz’in Konuşmacı Olduğu, “Turkey’s Maritime Geopolitics” Konulu Panel.

Zheng He Society of the Americas, Distinguished Lecture by Dr. Siu-Leung Lee, President; "Maps that Turn 600-Year World History Upside Down", 15 Mayıs 2021.

STRATEJİ DOKÜMANLARI

Allied Command Operations & Allied Command Transformation Public Affairs Handbook, May 2020.

An Approach to Formulating and Executing Strategy, April 2019.

https://assets.publishing.service.gov.uk/media/648acce1103ca60013039f7f/AJP_10_StratCom_bite-size.pdf (Erişim Tarihi: 07.09.2023)

Maritime Doctrine of the Russian Federation, 31 July 2022, Translated by Anna Davis and Ryan Vest, Russia Maritime Studies Institute | United States Naval War College.

Military Doctrine of the Russian Federation, 25 December 2014, President of RF Decree No. Pr.-2976.

National Security Strategy of Russian Federation, 2 July 2021, President of RF Decree No.400

NATO Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation, (CIMIC AJP-3.19), Edition A Version 1, <https://www.gov.uk/government/publications/allied-joint-doctrine-for-civil-military-cooperation-ajp-319> (Erişim Tarihi: 21.05.2023)

NATO Strategic Communication Policy, <https://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

NATO, “Alliance Maritime Strategy”, 18 March 2011, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75615.htm (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

NATO, Civil-Military Cooperation Analysis and Assessment Concept Annex j, <https://www.cimic-coe.org/cimic/Definitions/Civil-Military-Cooperation/> (Erişim Tarihi: 21.05.2024)

Strategic Communication Framework for the Japanese Command of CTF 151, 10 June 2015.

The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation, 31 March 2023, President of RF Decree No. 229

The White House, The National Security Strategy of the United States of America, 17 September 2002, <https://www.bits.de/nranen/others/strategy.htm> (Erişim Tarihi: 17.09.2022)

U.S. Armed Forces (Joint Chiefs of Staff), Joint Publication 5-0 Joint Planning, 01 December 2020, <https://www.jcs.mil/> (Erişim Tarihi: 02.01.2022).

U.S. Department of Defense, National Defense Strategy, 27 October 2022.

U.S. Department of Defense, Principles of Strategic Communication, 15 August 2008.

U.S. Department of the Navy, A Blue Arctic - A Strategic Blueprint for the Arctic, 5 January 2021.

U.S. Joint Forces Command, Commander’s Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy, Version 2.0, 27 October 2009, A-1.

U.S. National Security Strategy 2022, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Erişim Tarihi: 24.2.2024)

U.S. National Security Strategy 2022, The White House, National Security Strategy, 12 October 2022, Washington, DC <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (Erişim Tarihi: 24.01.2024)

U.S. Navy Chief of Naval Operations Navigation Plan 2022.

U.S. Navy, A Design For Maintaining Maritime Superiority, Version 2.0, December 2018.

U.S. Tri-Service (Navy, Marine Corps, Coast Guard) Maritime Strategy, Advantage At Sea: Prevailing with Integrated All-Domain Naval Power, December 2020.

U.S. Tri-Service (Navy, Marine Corps, Coast Guard) Maritime Strategy, Advantage At Sea: Prevailing with Integrated All-Domain Naval Power, December 2020.

UK HM Government “National Strategy for Maritime Security”, <https://www.gov.uk/official-documents> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

UK Ministry of Defence, Joint Doctrine Note (JDN) 1/12, Strategic Communication: The Defence Contribution, January 2012,

UK Ministry of Defence, Joint Doctrine Note (JDN) 2/19, Defence Strategic Communication: An Approach to Formulating and Executing Strategy, April 2019.

UK Ministry of Defence, Joint Doctrine Note 2/19, Defence Strategic Communication:

UK Ministry of Defence, NATO Allied Joint Doctrine for Psychological Operations, Allied Joint Publication-3.10.1, Edition B Version 1, September, 2014.

UK Ministry of Defence, NATO Allied Joint Doctrine for Strategic Communications, Allied Joint Publication (AJP) 10, (Edition A Version 1, UK Change 1), 29 March 2023.

UK Ministry of Defence, NATO Allied Joint Publication-10.1, Allied Joint Doctrine for Information Operations, Edition A, Version 1, January, 2023.

UK MoD, Allied Joint Doctrine for Strategic Communications, Bite-Size Doctrine, Executive Summaries of UK Joint Doctrine,

YASALAR / YÖNETMELİKLER

17 Ekim 2020 tarihli ve 31277 sayılı Deniz ve Hava Araçları Kazalarında Arama Kurtarma Yönetmeliği

H.R. 1865 (116th): Further Consolidated Appropriations Act, 2020
<https://www.govtrack.us/congress/bills/116/hr1865/text> (Erişim Tarihi: 16.03.2024)

Resmî Gazete, 7 Aralık 2019, Sayı:30971,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207-3.pdf>

S. 1102 (116th): Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019
U.S. Congress Bill Track, <https://trackbill.com/bill/us-congress-senate-bill-1102-eastern-mediterranean-security-and-energy-partnership-act-of-2019/1739837/> (Erişim Tarihi: 14.03.2024)

ANTLAŞMALAR

Memorandum of Understanding Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of National Accord-State of Libya on Delimitation of the Maritime Jurisdiction Areas in the Mediterranean, <https://www.un.org/> (Erişim Tarihi: 05.05.2024)

NOTALAR

30 Eylül 2021 tarihli ve 2021/14136816/33314746 sayılı Türkiye'nin BM Daimi Temsilciliği (Permanent Mission of Turkey to the United Nations, New York) tarafından BM'ye Sunulan Mektup.

U.N. General Assembly, A/73/804, Letter dated 18 March 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General.

U.N. General Assembly, A/74/727, Letter dated 27 February 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General
<https://digitallibrary.un.org/record/3854498?v=pdf#files> (Erişim Tarihi: 24.01.2024)

U.N. General Assembly, A/74/757, Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General,

HARİTALAR

Dz.K.K.lığı Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı, Piri Reis Haritası (1513)
(Haritanın aslı Topkapı Sarayı'nda sergilenmektedir.)

Piri Reis, Avrupa Haritası, Kitab-ı Bahriye, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No: 6605